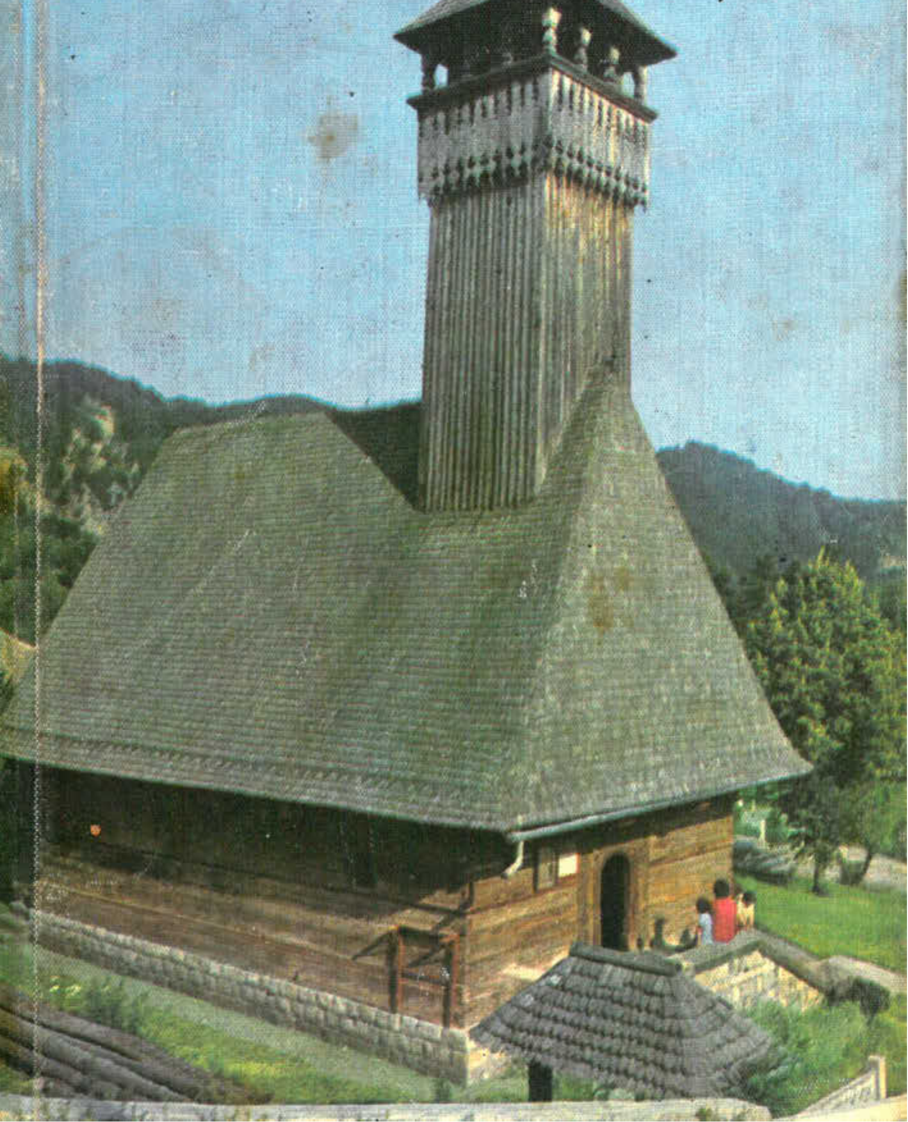
ROMÂNIA
Ghid-atlas al monumentelor istorice

V. CUCU • M. ŞTEFAN

DESENUL HĂRȚILOR ȘTEFAN PANDELE

COPERTA DE GHEORGHE POPOVICI

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI:

DINU C. GIURESCU, NICOLAE POPESCU

ROMÂNIA

Ghid-atlas al monumentelor istorice

VASILE CUCU • MARIAN ȘTEFAN

Editura științifică
BUCUREȘTI, 1974

Cuprins

Istoria noastră este în tradițiile poporului, în movilele nenumărate ce împestrițează întinsele noastre cîmpii, în mănăstirile ce cuvioșii noștri domni au zidit în aducerea-aminte a biruințelor cîștigate, în hrisoave și în urice și, în sfîrșit, în cronicele Grecenilor, Popeștilor, Urecheștilor, Costineștilor și a atîtor alți bărbați care într-o mînă țineau sabia spre apărarea patriei și într-alta condeiul spre a scrie mărețele lor fapte.

M. KOGĂLNICEANU

Cuvînt înainte

România, stat cu adînci temelii istorice, care a cunoscut mari prefaceri sociale și economice în ultimele trei decenii, se numără printre acele țări din lume a căror așezare se definește cu ușurință datorită unor elemente geografice bine cunoscute (Carpați, Dunăre, Marea Neagră).

Carpatică — prin relief, dunăreană — prin rețeaua hidrografică și pontică — prin litoral, România cuprinde pe un teritoriu relativ restrîns (237 500 km²) o mare varietate de relief, proporțional și armonios constituit.

În centru se ridică podișul nu prea înalt al Transilvaniei (circa 500 m), înconjurat de cununa carpatică ce-și etalează cînd creste dantelate și semețe ce sclipesc pînă tîrziu, în iunie, sub mantia albă a zăpezii, cînd spinări prelungi și netede ce poartă hlamida somptuoasă a codrilor întunecați. În Carpați se îmbină pitorescul alpin al stîncilor golașe și al lacurilor alpine cu plaiurile larg ondulate, smălțuite de flori viu colorate, cu mulțimea depresiunilor intracarpatice și a pasurilor și trecătorilor.

Mărginind coroana munților, se desfășoară zona dealurilor subcarpatice și a dealurilor de podiș acoperite cu vii și livezi de pomi și cu o puzderie de sate, de orașe, de stațiuni balneoclimaterice. Dealurile sfîrșesc, la rîndul lor, prin cîmpii întinse și mănoase — adevărate grînare — ce întregesc armonia reliefului românesc.

Farmecul peisajului muntos și deluros este sporit de variata îmbrăcăminte a pădurilor de brad și de foioase și a pajiștilor alpine cu o floră bogată, la care se adaugă frumusețea specifică regiunilor de silvostepă, flora din Moldova sau de pe litoralul Mării Negre. Prezența pe teritoriul României a unei flore și faune deosebit de originale și de variate, mulțimea relicvelor, a endemismelor, precum și a unor formațiuni geologice — mărturii încremenite, dar grăitoare ale unui necontenit zbucium tectonic al pămîntului românesc — a făcut posibilă constituirea unor rezervații botanice, forestiere, speologice, geologice și paleontologice de mare valoare științifică și atracție turistică.

Ca urmare a așezării sale pe paralela de 45° (deci în plină zonă temperată) și pe meridianul de 25° (în plin continent european), România are o climă temperat continentală, cu caracter de tranziție între cea oceanică și cea continentală tipică și cu trăsături specifice imprimate de zonalitatea concentrică a reliefului.

Frumusețea pămîntului României este întregită de uriașul brîu de apă al Dunării, care culege, pe parcursul celor 1 075 km de cale românească, păienjenișul de rîuri dispuse radiar în jurul inelului central carpatic. După ce scapă din încleștarea de la Porțile de Fier, unde s-a terminat nu de mult construcția uriașului sistem hidroenergetic, Dunărea își poartă leneșă apele prin sudul Cîmpiei Române pentru a sfîrși în Marea Neagră, nu însă înainte de a se despleti în trei brațe — Chilia, Sulina și Sf. Gheorghe — ce înconjură cel mai tînăr pămînt al țării — paradis al păsărilor — Delta Dunării.

Pe lîngă armonie și frumusețe o altă caracteristică a pămîntului României este bogăția lui. Pămîntul — atît de fertil pentru agricultură —, pădurile și pășunile naturale, sarea, cărbunele, petrolul, fierul, aurul, argintul, arama, gazul metan, izvoarele minerale și termale și abundența materialelor de construcție și atîtea altele, laolaltă, grăiesc despre resursele solului și subsolului, resurse care stau la baza dezvoltării multilaterale a economiei țării.

Toate acestea au făcut ca pămîntul românesc să fie în permanență locuit — din cele mai vechi timpuri și pînă azi — de un popor harnic și cu o mare vitalitate, ce numără azi peste 20 900 000 de locuitori.

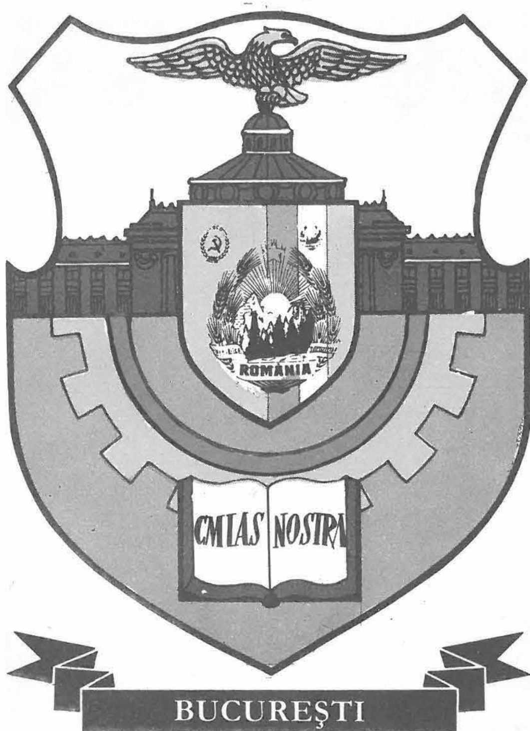
În acest context trebuie remarcat faptul că așezările rurale, ca și orașele, apar pe teritoriul României din timpuri străvechi. Cele mai vechi, cunoscute astăzi pe baza mărturiilor arheologice, datează de prin secolul al VII-lea î.e.n., unele dintre ele, din Dobrogea, dispărute (Histria), altele în plină înflorire ca: Tomis (Constanța) sau Callatis (Mangalia).
În scrierile geografului grec Ptolemeu (sec. al II-lea î.e.n.) găsim informații privind existența pe teritoriul geto-dacic a 44 de « așa-numite Oppida », adică « orașe întărite ». Cele mai multe dintre acestea și-au continuat existența și în perioada ocupației romane în Dacia (*civitates*, *municipia* sau *colonia*). Amintim, printre altele: Sarmizegetusa, Apulum, Napoca, Potaissa, Ampelum ș.a. Tot din aceeași perioadă sînt cunoscute, la sud de Carpați, o serie de centre rurale și urbane cu important rol strategic sau economico-administrativ. Multe dintre ele poartă denumiri vechi geto-dacice: Drobeta, Admutrium, Pelendava, Acidava, Burridava, Sucidava, Dierne, Rusidava și Antela, iar altele latinești, precum: Castra Traiana, Romula, Praetorium, Pons Vetus ș.a.
Timp de un mileniu, de la retragerea legiunilor romane și pînă la ultimele valuri ale populațiilor migratoare, înaintașii noștri — daco-romanii — la adăpostul cetății carpatice și al pădurilor întinse ce acopereau nu numai muntele dar și dealurile și o mare parte a cîmpiei, au continuat să locuiască fără întrerupere spațiul carpato-balcanic pînă la țărmul Mării Negre. În perioada cristalizării relațiilor de producție feudale, pe teritoriul României se dezvoltă vechile centre urbane, apar numeroase așezări (sate și orașe), se înregistrează o sporire a populației, o intensificare a activităților economice.
Dezvoltarea feudalismului a făcut posibilă înfiriparea primelor formațiuni statale pe teritoriul țării noastre, iar mai apoi, la mijlocul sec. al XIV-lea, formarea statelor feudale independente — Țara Românească, Moldova și Transilvania — care, de timpuriu și-au făcut simțită prezența în marea familie a popoarelor europene.
O serie de orașe (Suceava, Tîrgoviște, Sibiu, Bistrița, Cluj, Brașov, Sighișoara, București) devin importante centre economice și culturale, care întrețin legături cu diferite orașe europene.
În toate acestea, ca și în multe alte așezări, se găsește o mare bogăție de mărturii ale trecutului nostru social-politic și cultural.
Vechile și vestitele monumente ale arhitecturii feudale (mănăstiri, biserici, palate), salba cetăților și a altor construcții militare, șantierele arheologice, muzeele și numeroasele monumente de artă sînt tot atîtea dovezi ale unui trecut bogat în fapte pilduitoare.
Prezentînd aceste mari bogății spirituale și materiale ale istoriei noastre, cu sentimentul profundei recunoștințe pentru aceia care le-au durat, ne vom explica mai ușor marile realizări pe care poporul român le obține azi.
Căci, de fapt, ce altceva este istoria unui popor decît *sumum*-ul valorilor autentice create de-a lungul existenței sale?

În prezentarea monumentelor cultural-istorice și de interes turistic, autorii au pornit de la criteriul actualei împărțiri administrativ-teritoriale a țării, pe județe, acestea avînd în România tradiții istorice vechi de peste o jumătate de mileniu.
Fiecare județ are o succintă prezentare fizico- și economico-geografică (inclusiv informații cu caracter turistic), după care urmează o scurtă descriere istorică a unității teritorial-administrative respective și a celor mai importante obiective cultural-istorice din orașul reședință de județ. Pornind de aici, în funcție de anumite trasee impuse de căile de comunicații existente — pe cît a fost posibil — sînt prezentate și celelalte monumente din județ.
Textul este completat de planuri ale orașelor reședințe de județ și de hărți ale județelor. Acestea din urmă cuprind centrele urbane și rurale care au importante monumente istorice și locuri de interes turistic.

Semnele convenționale indică fie localizarea obiectivelor respective, fie zona în care acestea sînt amplasate, precum și căile de acces. Hărțile județelor au menționate pe verso principalele obiective turistice, monumentele istorice fiind prezentate, în detaliu, în text. Harta generală cuprinde localități (orașe și comune) și locuri de interes turistic (inclusiv unele sate), marcate prin puncte, ce pot fi găsite pe harta fiecărui județ.

Cu prilejul acestei noi ediții (completată și îmbunătățită), autorii aduc mulțumirile lor tuturor Consiliilor județene pentru cultură și educație socialistă care au avut o contribuție prețioasă prin adăugirile și observațiile făcute, precum și acelora care prin scris (recenzii, note, scrisori) sau verbal le-au dat un real sprijin la realizarea acestei ediții.

AUTORII

ROMANIA
CMIAS NOSIRA
BUCUREŞTI

Ploiești
Ialomița
Siliștea Snagovului
Pd. Snagov
M-rea Snagov
M-rea Țigănești
Ciolpani
Gruiu
Lipia
L. Snagov
Snagov
Pd. Cocioc
Periș
Tîncăbești
Balta Neagră
Pd. Căldărușani
Pd. Vlăsia
M-rea Căldărușani
Vlădiceasca
L. Căldărușani
E 15
Grădiștea
Vlăsia
Moara Vlăsiei
Cociovaliștea
Săftica
Căciulați
Balotești
Gagu
Dascălu
Corbeanca
Petrăchioaia
Buftea
L. Tunari
Otopeni
Tunari
Mogoșoaia
L. Mogoșoaia
Pitești
Pd. Tunari
Pd. Băneasa
Șos. București-Ploiești
Ștefăneștii de Jos
Pasărea
Afumați
E 15 Constanța
E 20
Colentina
Chitila
Șos. Chitilei
B-dul Bucureștii Noi
Moara Domnească
Voluntari
Pd. Pustnicul
M-rea Pasărea
Pasărea
Calea Griviței
Șos. Colentina
Chiajna
Șos. Ștefan cel Mare
Dobroești
Pantelimon
Pitești
Pd. Cernica
B-dul Păcii
B-dul Republicii
Calea Călărașilor
M-rea Cernica
L. Cernica
Calea Rahovei
Șos. Olteniței
Tînganu
Dîmbovița
Clinceni
Popești-Leordeni
Șos. Giurgiului
Bragadiru
Vîrteju
Măgurele
Cornetu
Jilava
Dumitrana
Cîlnău
Argeș
Sabar
Oltenița
E 20
Berceni
Dărăști-Ilfov
Dărăști-Vlașca
30 Decembrie
Frumușani

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Buftea, zonă turistică

Lacul Căldăruşani, Pădurea Căldăruşani

Lacul Cernica, complex turistic, **Lacul Brăneşti, Pădurea Pustnicul**

Lacul Mogoşoaia

Lacul şi Pădurea Snagov, rezervaţie naturală, motelul Snagov

Lunca Argeşului — complexul Buda

Pădurea Băneasa

Pădurea Rîioasa

MUNICIPIUL BUCUREŞTI

B

În partea de sud a țării, la 60 km distanță de bătrînul Istros și la 100 km de culmile Carpaților, la încrucișarea vechilor drumuri comerciale care legau Transilvania, Oltenia și Moldova cu cele ce duceau spre Giurgiu și celelalte porturi dunărene, se află de peste cinci veacuri cetatea de scaun București, astăzi Capitala României.
Municipiul București deține în limitele teritoriului său administrativ, împărțit în opt sectoare, și 12 comune suburbane cu 23 sate componente, o suprafață de 605 km^2.
Fiind așezat în mijlocul Cîmpiei Române, relieful zonei orașului București se prezintă sub forma unui cîmp cu o ușoară înclinare dinspre nord-vest spre sud-est, fragmentat de văi puțin adînci însoțite de terase și lunci largi.
Clima municipiului București are un caracter continental cu nuanțe excesive, cu amplitudini mari de la vară la iarnă și precipitații între 500 și 600 mm.
Teritoriul orașului este străbătut de rîurile Dîmbovița și Colentina, care formează în această zonă o salbă de lacuri, importante locuri de atracție și agrement, ca: Mogoșoaia, Herăstrău, Floreasca, Tei, Chitila.
Dinamismul dezvoltării armonioase a economiei municipiului București, mutațiile calitative ce s-au produs în viața socială și spirituală, reflectă înfăptuirea vastului program de făurire a unei industrii moderne și a unor dotări social-culturale și edilitare.

Economia Capitalei, complexă, se caracterizează printr-un pregnant caracter industrial și printr-o agricultură cu specific suburban.
Industria, dezvoltată intens în ultimele decenii, cuprinde cele mai moderne întreprinderi, reprezentînd aproape toate ramurile — în care lucrează personal de înaltă calificare —, precum și o largă bază de cercetări tehnico-științifice.
Volumul total al producției industriei Capitalei reprezintă 17,1% din producția globală industrială a țării. Cea mai mare parte a ramurilor industriale sînt de importanță republicană, în Capitală aflîndu-se întreprinderi industriale cu renume bine stabilit atît pe piața internă, cît și internațională, ca: uzinele « 23 August », « Republica », « Grivița Roșie », « Vulcan », « Timpuri Noi », « Semănătoarea », « Electromagnetica », « Electronica », « Danubiana » ș.a.

Principalele ramuri industriale, după ponderea lor în producția industrială globală a Capitalei, sînt: industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor (40,7%), alimentară (12,8%), textilă (11,1%), chimică, confecții, pielărie și încălțăminte, metalurgie feroasă și neferoasă, poligrafică etc. În cadrul Capitalei este puternic dezvoltată și industria locală și cooperatistă.
Agricultura, practicată pe teritoriul administrativ al municipiului, în comunele suburbane, are un caracter preorășenesc tipic, fiind principala sursă de aprovizionare a orașului cu legume și zarzavaturi, produse lactate, ouă, fructe etc.

Capitala avea în anul 1972, fără comunele suburbane, 1 507 295 de locuitori, adică 7,8% din populația întregii țări, reprezentînd cel mai mare oraș al României, cu mult distanțat ca număr de locuitori de cele imediat următoare (circa 200 000 loc.). Densitatea populației atinge în limitele Capitalei 2 674 locuitori/km^2, aceasta fiind cu mult superioară densității atinse în cea mai mare parte a orașelor țării noastre.

BUCUREȘTI este cel mai important centru politic, economic și cultural-științific al României, aici avînd reședința Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat și Guvernul țării, ministerele și celelalte instituții centrale. De asemenea, este și un important centru turistic sub aspectul atragerii unui puternic flux de turiști din țară și din străinătate, cît și centru de plecare a unui curent masiv și permanent de turiști în alte regiuni turistice din România sau din afara ei. Această dublă funcție a Bucureștilor se explică în primul rînd prin

calitatea de Capitală și implicit prin aceea că deține importante obiective istorico-culturale, arhitecturale și economice.
De asemenea, în București sînt deopotrivă de interesante cartierele vechi și cele noi, casele în care au trăit oameni de seamă ai țării, grădinile, lacurile și pădurile înconjurătoare.

O caracteristică a capitalei o constituie în ultimii ani noile cartiere și ansambluri arhitectonice, unele în plină construcție. Dintre aceste cartiere de locuințe, adevărate orașe prin dimensiuni și compoziție, se remarcă în mod deosebit cartierele Balta Albă, Drumul Taberei, Floreasca, Pajura, Berceni, Calea Griviței ș.a. La acestea, și încadrîndu-se armonios în planul orașului pe care-l înfrumusețează și mai mult, se adaugă complexele cultural-sportive : 23 August, Stadionul Republicii, Dinamo, complexul sportiv Floreasca ș.a.

În București, numeroase și atrăgătoare sînt grădinile și parcurile, verdeața și florile fiind caracteristice ansamblurilor publice dar și locuințelor particulare. Cele mai mari parcuri ale orașului, situate în diferite sectoare ale capitalei sînt: Parcurile Herăstrău și 23 August, Grădina Cișmigiu, Grădina Botanică, Parcul Libertății, Pădurea Băneasa cu grădina zoologică, iar în împrejurimile orașului (circa 40 km) pădurea, parcul și lacul cu complexul sportiv Snagov, Pădurea Pustnicul, parcul și palatul Mogoșoaia, valea Argeșului, Pădurea Andronache, lacul și pădurea Căldărușani, Pădurea Cernica ș.a.
Capitala este deservită în mod satisfăcător de o rețea de căi de transport complexă care o leagă de restul țării, București fiind cel mai mare nod rutier, feroviar și aerian al României. De asemenea, o rețea intraurbană și suburbană de mașini, tramvaie și troleibuze ale I.T.B. deservește traficul intens al capitalei.

« Soarta națiunii române se va hotărî în București », scria George Barițiu într-un articol publicat în anul 1848, intuind rolul și importanța acestui oraș pentru viitorul națiunii române. Și într-adevăr, de la 1848 începînd, toate evenimentele marcante ale istoriei naționale poartă pecetea Bucureștilor. Vatră de civilizație străveche, orașul a avut în ultimul secol și jumătate una dintre cele mai rapide evoluții, ajungînd să poarte pe umerii săi greaua sarcină, dar și titlul de mîndrie, de a fi capitala țării, primul dintre orașele noastre ca mărime și importanță, și unul dintre marile orașe ale lumii.

Deși Bucureștii sînt menționați în documente abia în sec. XV, săpăturile arheologice au scos la iveală urme de locuire încă din paleolitic (descoperirile de la Ziduri-între-Vii, Radu-Vodă, Bucureștii-Noi, Pantelimon, Colentina), neolitic (descoperirile de la Malul Roșu, Cățelu, Giulești, Vidra, Glina, Străulești, Dealul Arhivelor etc.), epoca bronzului (descoperirile de la Străulești, Bucureștii-Noi, Băneasa, lacul Tei, Fundeni, Pantelimon, Giulești, Ciurel, Dudești, Popești-Leordeni, Dămăroaia, Pipera, Cățelu etc.), ca și cele ale unor așezări din epoca fierului (descoperirile de la Bordei-Herăstrău, Dămăroaia, lacul Tei, Pipera, Colentina, Fundeni, Ciurel, Radu-Vodă etc.). Cel mai adesea, în localitățile amintite mai sus, viața a continuat de-a lungul mileniilor, straturile de culturi fiind suprapuse (ex. Radu-Vodă, Dealul Arhivelor Statului, Tei, Fundeni, Ciurel etc.).

Teritoriul orașului și împrejurimile sale au fost intens locuite și-n timpul dacilor și al ocupației romane. Săpăturile arheologice au scos la lumină urme de civilizație din aceste perioade la Mihai-Vodă și Radu-Vodă, la Arsenal, biserica lui Bucur, în Dealul Spirii, la Tei, Pipera, Militari etc. Tot culturii dacice aparțin și tezaurele de la Herăstrău și Colentina, Bragadiru, Fundeni, Popești-Leordeni etc.
Bine ilustrată este și perioada stăpînirii romane (descoperirile de la Giulești, lacul Tei și numeroasele monede care indică o intensă activitate comercială a locuitorilor acestui teritoriu, cu orașele grecești de

la Pontul Euxin şi cu cele din Peninsula Balcanică). Descoperirile de la Giuleşti şi lacul Tei şi în alte puncte ale oraşului dovedesc atît existenţa unor aşezări din sec. II—III, cît şi o continuitate de locuire în aceste vechi centre.

Retragerea legiunilor şi administraţiei romane din Dacia (271—275) nu a însemnat o întrerupere a vieţii de pe teritoriul Bucureştilor (nici nu făcuse parte administrativ din provincia romană, dar suferise un puternic proces de romanizare), activitatea omenească a continuat cu aceeaşi intensitate, fapt dovedit şi de monedele romane din sec. IV, descoperite la Sărindar, lacul Tei, Mogoşoaia, Crîngaşi, de aşezările din aceeaşi perioadă identificate la Curtea Veche, Dealul Arhivelor Statului, Radu-Vodă. Tot aşa de numeroase sînt şi dovezile de locuire din sec. VI—VII (Curtea Veche, Sf. Nicolae-Şelari, Colentina etc.), ca şi cele din perioada ultimului val de popoare migratoare corespunzînd sfîrşitului sec. IX şi sfîrşitului sec. XIII (Snagov, Floreasca, Ciurel, Tei, Jilava, Fundenii Doamnei etc.).

Săpăturile arheologice efectuate în ultimii ani pe teritoriul Capitalei şi mai ales cele din perimetrul fostelor curţi domneşti au adus noi date la cunoaşterea istoriei marelui oraş, precizîndu-se unele momente din perioada feudalismului timpuriu. Astfel, pe terenul de la Curtea Veche, în timpul săpăturilor, au fost identificate (Str. Soarelui nr. 8 şi 12) două bordeie datînd din sec. VI—VII. Pe aceeaşi stradă s-au descoperit resturile unei construcţii din sec. XIV (un turn de apărare). C. C. Giurescu presupune că aici îşi avea reşedinţa pîrcălabul de Ilfov. Fortificaţia se ridicase în mijlocul unui tîrg cu importante rosturi economice, fapt dovedit de descoperirile arheologice din diferite puncte ale oraşului. Tîrgul s-a dezvoltat rapid datorită aşezării sale favorabile. În 1459, documentul dat de Vlad Ţepeş precizează că a fost emis « în cetatea Bucureşti », fiind primul care atestă, cu certitudine, existenţa unei cetăţi în acest loc. Care cetate? Istoricul Ion Ionaşcu emitea părerea că între 1458 şi 1459 la Bucureşti s-au desfăşurat lucrări de construcţie de mare amploare. Într-adevăr, domnitorul a construit o nouă cetate, date fiind nevoile luptei împotriva primejdiei otomane, accentuată după căderea Giurgiului sub turci, în anul 1417. Faptul că domnitorul a acordat preferinţă cetăţii de la Bucureşti, mai ales în intervalul 1458—1462, a avut o mare importanţă pentru evoluţia oraşului. Stînd aici, împreună cu dregătorii sfatului domnesc, curtenii şi oastea lui, a contribuit la creşterea numărului de locuinţe, a suprafeţei locuite, în ultimă instanţă, iar meşteşugurile au cunoscut o rapidă dezvoltare datorită cererii mereu sporite de produse.

Aşa se explică faptul că din a doua jumătate a sec. XV, Bucureştii devin, după Tîrgovişte, a doua cetate de scaun a Ţării Româneşti. Oraşul s-a dezvoltat într-un ritm rapid; documentele din a doua jumătate a sec. XVI menţionează existenţa a numeroase mori pe firul Dîmboviţei, prăvălii şi ateliere meşteşugăreşti, comerţul intens ce se desfăşura aici.

Bucureştii se afirmă şi pe plan cultural. În 1582 a apărut prima carte tipărită în capitala Ţării Româneşti, în chiliile Mănăstirii Plumbuita, de către ieromonahul Lavrentie.

Intensificarea dominaţiei otomane, ca urmare a campaniilor lui Soliman Magnificul (1520—1566), a agravat situaţia Ţării Româneşti şi, implicit, şi a Bucureştilor. Produsele ţării se îndreptau tot mai mult spre Poartă, comerţul se orienta spre sudul Dunării.

Presiunea neîncetată, economică şi politică, exercitată de Imperiul otoman de-a lungul sec. XVI, a determinat o profundă nemulţumire în păturile sociale cele mai largi, culminînd cu luptele antiotomane conduse de Mihai Viteazul. Starea de nemulţumire împotriva dominaţiei otomane cuprinsese şi populaţia Bucureştilor; de altfel, acţiunea lui Mihai Viteazul, care ţintea recucerirea independenţei depline, a început

aici, în toamna anului 1594, prin suprimarea creditorilor turci aflați în oraș. La numai cîteva zile, un corp expediționar turcesc, format din 2 000 de oameni, care se întorcea dintr-o campanie efectuată în Ungaria și staționase în Capitală, dedîndu-se la excese împotriva locuitorilor, a fost complet nimicit. Campania « de pedeapsă », organizată de Sinan-pașa în vara anului 1595 — deși ținută o clipă-n loc prin strălucita victorie obținută de oștenii lui Mihai la Călugăreni —, a avut ca rezultat, printre altele, și ocuparea Bucureștilor. Orașul a fost fortificat de către turci, în nădejdea că vor rămîne aici pentru mai mult timp, dar ofensiva rapidă declanșată de Mihai, cu ajutoare de la Sigismund Báthory, i-a silit să-l părăsească-n pripă, nu înainte însă de a fi « dat pradă focului și flăcărilor toate casele, bisericile, grădinile și vilele, adică așezările boierești ».

După retragerea turcilor, orașul avea o înfățișare dezolantă, căci incendiul lăsase « pămîntul pustiu ». Iată dar împrejurările în care, pentru o scurtă vreme, Tîrgoviște își redobîndește vechea sa calitate de cetate de scaun. Unii dintre domnitori aveau s-o prefere, căci era mai departe de Dunăre și în acest fel turcii nu-și puteau exercita un control prea riguros asupra domniei.

Dar, cu sprijinul domniei, bucureștenii au refăcut orașul; în 1625, Alexandru Coconul își avea reședința la București, ceea ce însemna că orașul trecuse deja peste acele clipe grele. Cei 32 de ani de liniște ai domniei lui Matei Basarab și-au pus pecetea asupra vieții orașului, care a cunoscut o perioadă de înflorire economică și culturală. Domnitorul a refăcut Curtea Domnească, a construit case domnești la Plumbuita, numeroase edificii religioase și a sprijinit dezvoltarea economică. În timpul său se dezvoltă un alt tîrg « cel de sus », în partea de est și nord-est a curții, ca apoi, spre sfîrșitul sec. XVII să apară un al treilea, « Tîrgul de afară ».

Documentele sec. XVII pomenesc adesea pe meșteșugarii și negustorii orașului; aceștia erau împărțiți în bresle, conduse de vătafi și, respectiv, staroști. Studiul atent al documentelor permite observarea diferențierii în cadrul unui meșteșug, apariția unor ramuri noi, specializarea tot mai accentuată; paralel cu acest proces, datorită nevoilor mereu sporite, apar meșteșuguri noi. Călătorul sîrb Bogdan Baksić arată că, în 1640, Bucureștii aveau « 100 de biserici . . . multe mănăstiri » și « 12 000 case ».

La 1655, în București, se desfășoară puternica răscoală a seimenilor (oșteni cu leafă). Aceștia s-au ridicat împotriva domnitorului Constantin Șerban, răscoala lor extinzîndu-se repede în întreaga țară, căpătînd un pronunțat caracter social. Lor li s-au alăturat orășenii săraci, precum și unii dintre rumînii și țăranii liberi. Au fost prădate case de boieri și negustori, mulți boieri și clerici pierind de sabia răsculaților. Au fost înfrînți numai cu ajutor străin, fiind chemați în acest scop pașii de Silistra și Vidin, domnitorul Moldovei, Gheorghe Ștefan, și principele Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi II; trupele celui din urmă, sosite mai repede, i-au înfrînt pe răsculați în lupta care s-a dat la Șoplea, pe Teleajen, în ziua de 26 iunie 1655.

Odată liniștea restabilită, viața și-a reluat cursul normal. Documentele de la sfîrșitul sec. XVII, precum și relatările călătorilor străini prezintă Bucureștii ca un mare centru economic și cultural. Începînd cu anul 1678, în cadrul mitropoliei a început să lucreze o nouă tipografie, de sub teascurile căreia a ieșit, în 1688, cunoscuta *Biblie*. În timpul domniei lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) s-a reorganizat Școala de slavonie de la Sf. Gheorghe-Vechi. Domnia lui Constantin Brîncoveanu (1688—1714) reprezintă, de asemenea, o perioadă de înflorire a orașului. În anul 1692 s-a înființat prima școală superioară din Țara Românească, « Academia » domnească de la Sf. Sava, o adevărată « vatră de lumină », cum au denumit-o contemporanii. Progrese importante înregistrează orașul și pe tărîm economic: un document din 1690 arată că Șerban Cantacuzino luase de la mănăstirea Radu-Vodă « 14 prăvălii . . . în

mahalaua Grecilor », pentru care voievodul da în schimb « 7 prăvălii în oraş, la vad bun, la Sf. Gheorghe Vechi. . . ». În 1692 oraşul capătă un nou « pod », pavat cu bîrne de stejar — Podul Mogoşoaia —, care va deveni în scurt timp principala arteră a oraşului — Calea Victoriei de azi. La capătul dinspre Dîmboviţa va ridica Brîncoveanu marele han « Constantin-Vodă », pe locul unde s-a construit mai apoi Palatul Poştelor. Ample lucrări a iniţiat domnitorul la Curtea Domnească. Documentele din vremea lui Brîncoveanu oglindesc o intensă activitate economică; adesea sînt amintiţi « cupeţii » (negustori) organizaţi în bresle (25 martie 1700), alteori zarafii (1689), băcanii (în 1708 este pomenit un « Rizea, vătaf de băcani »), mărgelarii (negustori de podoabe şi găteli), mătăsarii, sticlarii, măcelarii, pescarii etc.
În timpul lui Brîncoveanu, în Bucureşti s-au construit numeroase edificii, mărturii ale unei epoci de mare înflorire a artei şi culturii româneşti. Oraşul continuă să se dezvolte ca centru economic şi cultural de-a lungul întregului sec. XVIII, cu toate că adesea a avut de întîmpinat momente grele (incendii, războaie, epidemii de ciumă etc.). Grăitor pentru dezvoltarea economică a oraşului spre sfîrşitul sec. XVIII este şi faptul că din cele 20 de manufacturi existente în Ţara Românească, 14 se aflau în Bucureşti şi împrejurimi. Odată cu dezvoltarea economică se produce o ascuţire a contradicţiilor sociale. În 1765, meşteşugarii organizaţi în bresle, sprijiniţi de sărăcime s-au adunat la mitropolie şi au cerut « iertare de dăjdii ». Foarte puternice au fost acţiunile lucrătorilor postăvari de la manufactura Pociovalişte din anii 1796, 1799 şi 1803.
Dezvoltarea economică, creşterea populaţiei au necesitat o extindere a oraşului care, conform unei catagrafii din anul 1798, ajunsese să aibă 93 de mahalale.
Bucureştii au constituit un loc central în desfăşurarea răscoalei populare din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, care şi-a avut tabăra în oraş, timp de 56 de zile. Apoi Capitala a fost ocupată, din mai 1821 pînă în septembrie 1822, de turci şi a asistat la represiunile acestora împotriva eteriştilor.
În deceniile trei şi patru ale sec. XIX, la Bucureşti se desfăşoară o intensă activitate culturală şi politică, vizînd pregătirea ideologică a revoluţiei de la 1848. Oraşul a fost inima revoluţiei muntene. La 23 iunie, în cadrul unei entuziaste adunări, Gh. Magheru a dat citire proclamaţiei revoluţionare, iar poetul Ion Catina, în actuala Piaţă 1848, a făcut cunoscută cetăţenilor oraşului noua constituţie. Sub presiunea maselor, domnitorul Gh. Bibescu a semnat constituţia şi a recunoscut guvernul revoluţionar; de altfel, în noaptea de 25/26 iunie, Bibescu a abdicat, plecînd spre Braşov. La 27 iunie, pe Dealul Filaretului — numit mai apoi Cîmpia Libertăţii — 30 000 de bucureşteni au depus jurămîntul pe noua constituţie. Cînd la 1 iulie reacţiunea a arestat cîţiva membri ai guvernului revoluţionar, masele populare, însufleţite de Ana Ipătescu, au înfrînt complotul, eliberîndu-i pe arestaţi.
Vestea intrării turcilor în ţară a stîrnit indignarea populaţiei oraşului care, adunată în număr de peste 20 000 pe Cîmpia Libertăţii, a semnat un protest împotriva intervenţiei. Consecventă idealurilor revoluţiei, populaţia oraşului, într-o mare adunare, ţinută la 18 septembrie, a ars Regulamentul organic şi Arhondologia (condica rangurilor boiereşti), manifestîndu-şi şi în acest fel ataşamentul faţă de programul revoluţiei. În ziua de 23 septembrie, trupele turceşti au intrat în oraş, fiind întîmpinate de bucureştenii adunaţi în mare număr la bariera de vamă Beilic (Calea Şerban Vodă). Două zile mai tîrziu, în faţa reprezentanţilor marii boierimi, Fuad-paşa a citit o proclamaţie, care cerea « să piară cu totul orice urmă de revoluţie ». A fost numit un caimacam, iar conducătorii revoluţiei au fost arestaţi. Populaţia oraşului şi-a manifestat dorinţa de a apăra cu armele revoluţia, dar a primit sfaturi din partea guvernului să evite incidentele. A avut totuşi loc o ciocnire armată în

Dealul Spirii, la 25 septembrie, cînd garnizoana de pompieri bucureşteană s-a împotrivit cu hotărîre trupelor otomane ce pătrundeau în capitala ţării.
Revoluţia munteană era practic înfrîntă, dar idealurile ei, nobilele sentimente sădite în sufletul poporului aveau să-şi dea o parte din roade cîţiva ani mai tîrziu, cînd prin aceeaşi voinţă dîrză a maselor s-a realizat un vis de secole: Unirea.
În zilele de 22—24 ianuarie 1859, bucureştenii au înconjurat Dealul Mitropoliei, unde-şi ţinea lucrările Adunarea Electivă, exprimîndu-şi limpede adeziunea pentru Unire şi grăbind astfel alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn şi în Ţara Românească. În acest fel se făcea primul mare pas pe calea realizării statului naţional român. Despre aceste evenimente, ziarul « Steaua Dunării » scria: « Dumnezeule, ce popor este poporul român! Cînd se inspiră de vreo idee uită toate interesele private şi se consacră numai pentru triumful cauzei comune... ».
La 8 februarie 1859, Alexandru Ioan Cuza şi-a făcut intrarea în Bucureşti, ca domn al Moldovei şi al Ţării Româneşti; satisfacţia şi bucuria bucureştenilor s-au manifestat vizibil, fiind consemnate de multe mărturii.
Din 1862 Bucureştii au devenit Capitala României; aici, la 9 mai 1877, corpurile legiuitoare au votat independenţa deplină a statului român. Cele două evenimente marcante ale istoriei noastre moderne —, Unirea şi cîştigarea independenţei de stat —, au avut urmări profunde asupra dezvoltării oraşului. Relaţiile de producţie capitaliste, la a căror dezvoltare un aport deosebit şi-a adus Legea rurală din 1864, devin preponderente în economia ţării. În Capitală sporeşte numărul întreprinderilor mai mari, printre care Moara lui Assan (1853), Fabrica de cărămidă « Max Tonolla » (1865), Fabrica de bazalt artificial de la Cotroceni (1865), Uzina de gaz de la Filaret (1872), Fabrica de zahăr de la Chitila (1875) etc. Numărul întreprinderilor creşte de la 25 (în 1864) la 51 (în 1878), la 115 (în 1893) şi la 178 (în 1902). După punerea în funcţiune a liniei ferate pînă la Giurgiu (31 oct. 1869), Bucureştii devin, treptat, şi principalul centru feroviar al ţării.
A doua jumătate a sec. XIX a adus importante schimbări şi-n viaţa social-politică a oraşului. Apariţia şi dezvoltarea marii industrii au introdus în scenă o nouă forţă socială, proletariatul, care va prelua sarcina conducerii luptei poporului român pentru libertate socială şi independenţă naţională. Oraşul a devenit cel mai important centru muncitoresc al ţării; în anul 1890, la Bucureşti s-a înfiinţat Clubul muncitorilor, unul dintre nucleele viitorului partid al muncitorilor care şi-a desfăşurat activitatea din 1893 pînă în 1899 sub numele de Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România. Dacă în 1899, la o populaţie de 282 071 de locuitori existau 24 843 de muncitori în industria şi comerţul bucureştean, în 1904, la o populaţie de 290 740 de locuitori, numărul muncitorilor a crescut la 27 255, la care se mai adăugau 3 477 de ucenici; deci, în total, proletariatul dădea un procent de peste 10,5% din populaţia oraşului.
Din noiembrie 1916 şi pînă în octombrie 1918, Bucureştii au fost ocupaţi de armatele germane şi ale aliaţilor lor şi au cunoscut regimul sever al administraţiei militare străine, însoţit de ample rechiziţii, impuneri, prestaţii, interdicţii de tot felul, arestări. Cînd trupele străine au început evacuarea oraşului, bucureştenii şi-au manifestat deschis bucuria. Viaţa îşi recăpăta cursul normal, dar secătuirea ţării în timpul războiului, lipsa de lucru, sărăcia şi mizeria în care se zbătea proletariatul au creat o situaţie de înaltă tensiune revoluţionară. În Bucureşti au avut loc numeroase acţiuni greviste, dintre care amintim greva din 13 decembrie 1918 şi mai ales greva generală din octombrie 1920. Situaţia aceasta de efervescenţă revoluţionară a culminat cu Congresul de constituire a Partidului Comunist Român, care şi-a desfăşurat lucrările la Bucureşti, în luna mai 1921.

Acțiunile din ianuarie-februarie 1933 aveau să înscrie Bucureștii cu litere de foc în cartea de aur a luptelor proletare.

În 1940, masele populare, în frunte cu comuniștii, au protestat împotriva samavolnicelor hotărîri ale dictatului fascist de la Viena, care smulgea României partea de nord a Transilvaniei. Au urmat apoi, pentru oraș și țară, anii grei ai războiului hitlerist, ai terorii și metodelor de represiune tipic fasciste. Dar în august 1944, marea operă, pentru care atîți fii credincioși ai poporului căzuseră în fața plutoanelor de execuție, începea să se înfiripeze. Bucureștii au fost centrul insurecției naționale din august 1944; reușita acestei acțiuni, în primele ei faze, în Capitală a creat premise pentru desfășurarea cu succes a luptei armate pe tot teritoriul țării împotriva ocupantului hitlerist. Ca și în alte dăți, populația orașului s-a dovedit la înălțime. La chemările lansate de comuniști, cetățenii Capitalei au participat cu însuflețire la eliberarea orașului, la opera de refacere a economiei, distrusă de război, au fost în fruntea luptei pentru instaurarea unui regim democratic. La 6 martie 1945 s-a format primul guvern democrat din istoria României, iar la 30 decembrie 1947, poporul dovedea lumii întregi anacronismul dinastiei Hohenzollernilor din România, proclamînd republica.

Începea marșul triumfal al Capitalei socialismului românesc, Bucureștii devenind un mare oraș modern, un centru important al mișcării comuniste internaționale, un focar de cultură și creație, toate puse în slujba omului, progresului și păcii.

*

În paginile care vor urma prezentăm, în mod selectiv, monumentele istorice și de artă ale orașului București. Am adoptat, pe cît ne-a fost posibil, o anumită ordine cronologică; cele din restul țării vor fi prezentate pe județe, în primul rînd cele din orașul reședință și apoi monumentele din celelalte centre, în aceeași ordine a vechimii lor.

Curtea Veche. Centrul vechiului oraș se afla pe malul stîng al Dîmboviței, în apropiere de Piața Unirii. Săpăturile arheologice organizate aici în ultimul timp au identificat urme de cultură materială care se întind pe o mare perioadă de timp. În afara unor bordeie din sec. VI—VII s-au identificat resturile unei construcții din sec. XIV. Este vorba de o fortificație (turn) cu ziduri din cărămidă, avînd grosimea între 0,46 m și 0,75 m. Construcția de formă patrulateră avea laturile de aproximativ 14 m și ocupa o suprafață de circa 160 m². De jurîmprejur era apărată de un șanț.

În timpul domniei lui Vlad Țepeș s-a construit o nouă cetate, mult mai mare și mai puternică. Pe strada Soarelui nr. 8—12 și 7—9 au fost scoase la iveală fundațiile și pereții hrubelor acestei construcții din piatră și bolovani de rîu. Cetatea lui Țepeș avea formă dreptunghiulară, cu laturile de 30,45 × 22,75 m. Pe laturile de sud, nord și est se aflau hrube, iar pe cea de vest patru pivnițe lungi de 12 m. În mijloc, cetatea avea o curte interioară. Noua construcție îmbina nevoile unui punct fortificat cu cele ale adăpostirii Curții Domnești. La sfîrșitul sec. XV s-au efectuat noi lucrări de extindere și întărire a cetății, care ocupau acum o suprafață de 918 m². Principalele lucrări s-au efectuat în timpul lui Basarab cel Tînăr-Țepeluș (1477—1481; 1481—1482). În sec. XVI, în timpul celei de-a treia domnii, Mircea Ciobanul (1545—1552; 1553—1554; 1558—1559) a ridicat Curții Domnești edificii impunătoare, pe măsura importanței și dezvoltării orașului. Ele au fost amplificate și consolidate de Matei Basarab (1632—1654) și Constantin Brîncoveanu (1688—1714). Azi, pe locul fostei Curți Domnești a fost organizat un șantier arheologic, care va pune în lumină fragmente de construcții din diferite etape ale ridicării celui mai vechi monument de arhitectură din oraș.

Biserica Curtea Veche (Str. 30 Decembrie) este azi cea mai veche ctitorie în ființă, cele anterioare — de lemn sau zid — au dispărut sau au fost înlocuite cu construcții mai recente. A fost zidită de Mircea Ciobanul pentru necesitățile Curții Domnești. Biserica, de plan treflat, are o turlă înălțată deasupra pronaosului. Altarul are două nișe în care sînt amenajate proscomidia și diaconicul. Naosul este mult alungit, pe cînd pronaosul are o formă aproape pătrată. În timpul ocupațiilor turcești din 1595 și 1658—1659, biserica a avut mult de suferit. A fost parțial reparată în timpul lui Șerban Cantacuzino (1678—1688) și Ștefan Cantacuzino (1714—1715), cînd s-a adăugat amplul chenar din piatră sculptată la ușa de pe latura de sud și s-a făcut o nouă zugrăveală. Incendiile pustiitoare din anii 1804 și 1847 au cuprins și biserica. S-au făcut reparații între anii 1847 și 1853, dar nu în spirit științific; cu același prilej s-a efectuat o nouă pictură, executată de C. Lecca și Mișu Popp. Comisia monumentelor istorice a organizat lucrări de restaurare între anii 1928 și 1935, dînd clădirii aspectul de azi, foarte apropiat de cel inițial. Pentru exteriorul lăcașului reținem efectul cromatic obținut din rîndurile de cărămidă aparentă (orizontală, dar și verticală) alternînd cu fîșii tencuite. Sub cornișă, realizată prin dispunerea cărămizilor sub forma dinților de fierăstrău, a fost executat un rînd de firide scunde. Este unul dintre valoroasele exemplare de arhitectură religioasă din epoca feudală în Țara Românească, cel mai vechi din București, păstrat în forma sa inițială.
În nișele din pereții laterali ai intrării se păstrează cîteva fresce din vremea lui Ștefan Cantacuzino.

Mănăstirea Radu-Vodă (Str. Radu-Vodă) a fost construită de Alexandru II Mircea (1568—1577) și isprăvită de fiul acestuia, Mihnea Turcitul (1577—1583 și 1585—1591), în jurul mănăstirii fiind ridicate și un rînd de case domnești. În 1595, Sinan-pașa a fortificat mănăstirea, instalîndu-și aici pulberăria. Siliți să se retragă, din cauza ofensivei lui Mihai Viteazul, turcii au incendiat orașul și-au aruncat în aer pulberăria, mănăstirea fiind complet distrusă. Abia Radu Vodă Mihnea (1611—1616) a ridicat o nouă construcție. În sec. XVII și XVIII, mănăstirea a fost reparată; în timpul lui Constantin Brîncoveanu (1688—1714) i s-a adăugat un pridvor, iar Alexandru Ipsilanti (1774—1782; 1796—1797) a restaurat casele egumenești.

În 1802 și 1838 cutremurele au provocat avarii clopotniței și bisericii. Între 1859 și 1863, arhitectul Johann Schlatter a efectuat unele reparații, dar netinînd seamă de aspectul inițial al clădirii, i-a dat o înfățișare de monument neogotic.

Mănăstirea Mărcuța (Str. Bisericii). Biserica a fost construită de vistierul Dan în 1586—1587. În 1733 a fost reparată din inițiativa mitropolitului Ștefan, efectuîndu-se pictura interioară, ancadramentele de piatră de la uși și ferestre, pridvorul și clopotnița. Lucrări de întreținere s-au mai făcut la mijlocul sec. XIX, iar ultimele au fost executate între anii 1945 și 1957.
Din vechiul ansamblu se mai păstrează doar biserica (22 m lungime și 6 m lățime), avînd planul treflat și turla pe naos (influențe sîrbești).

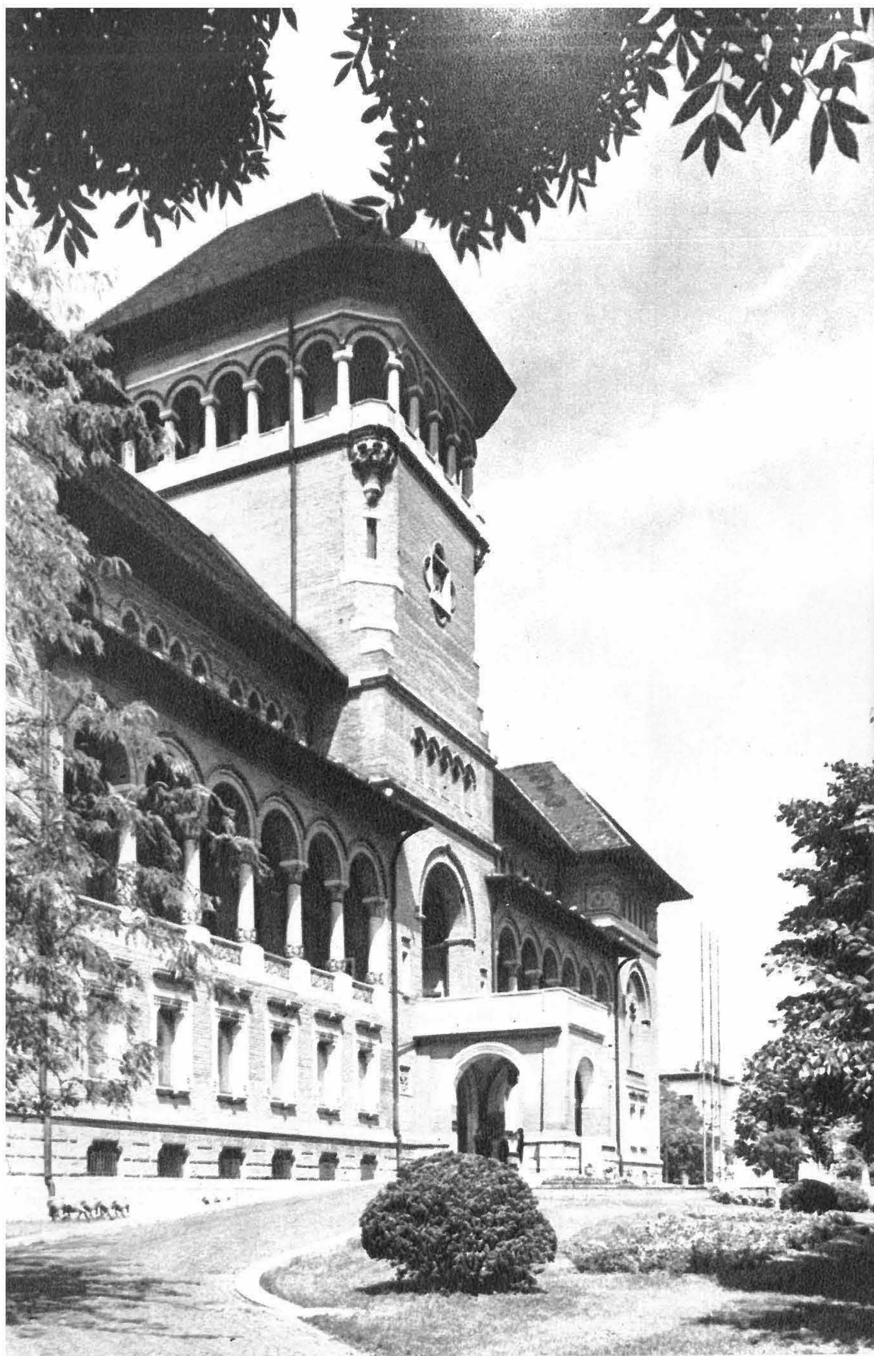
Mănăstirea Mihai-Vodă (Str. Arhivelor). Ansamblul actual cuprinde: Palatul Arhivelor Statului, biserica și clopotnița.

Mihai Viteazul a ridicat în anul 1591, pe dealul din apropierea Dîmboviței, o frumoasă biserică de plan triconc, împrejmuită cu ziduri de apărare.

În anul 1761, mănăstirea a ars. A fost reparată abia în anii 1827—1837, zugrăveala interioară fiind executată în anul 1838. Între anii 1928 și 1935, Comisia monumentelor istorice a organizat lucrări de restaurare, dînd clădirii înfățișarea de azi.

Ateneul Republicii Socialiste România

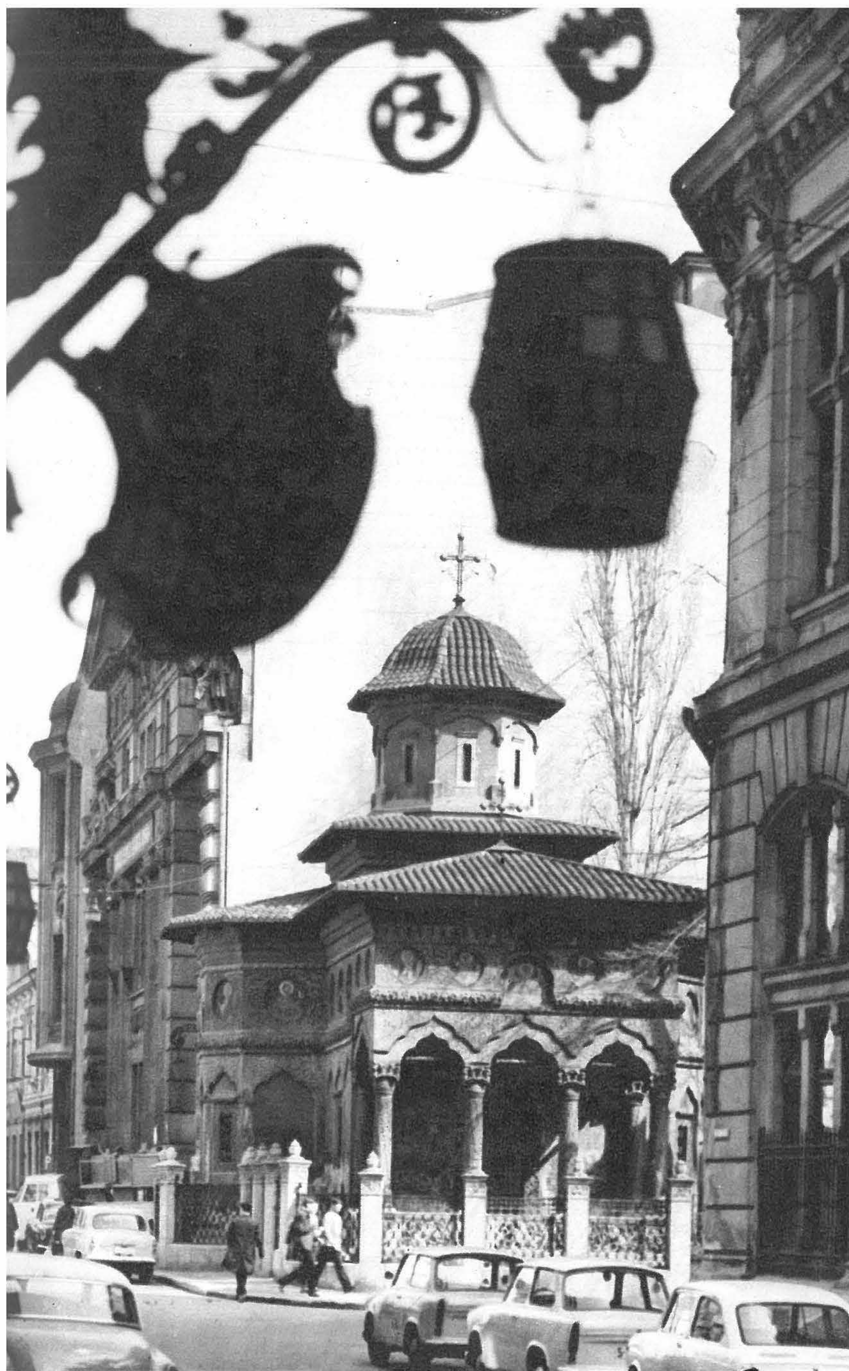
Clădirea Muzeului de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România

Biserica mănăstirii Mihai Vodă

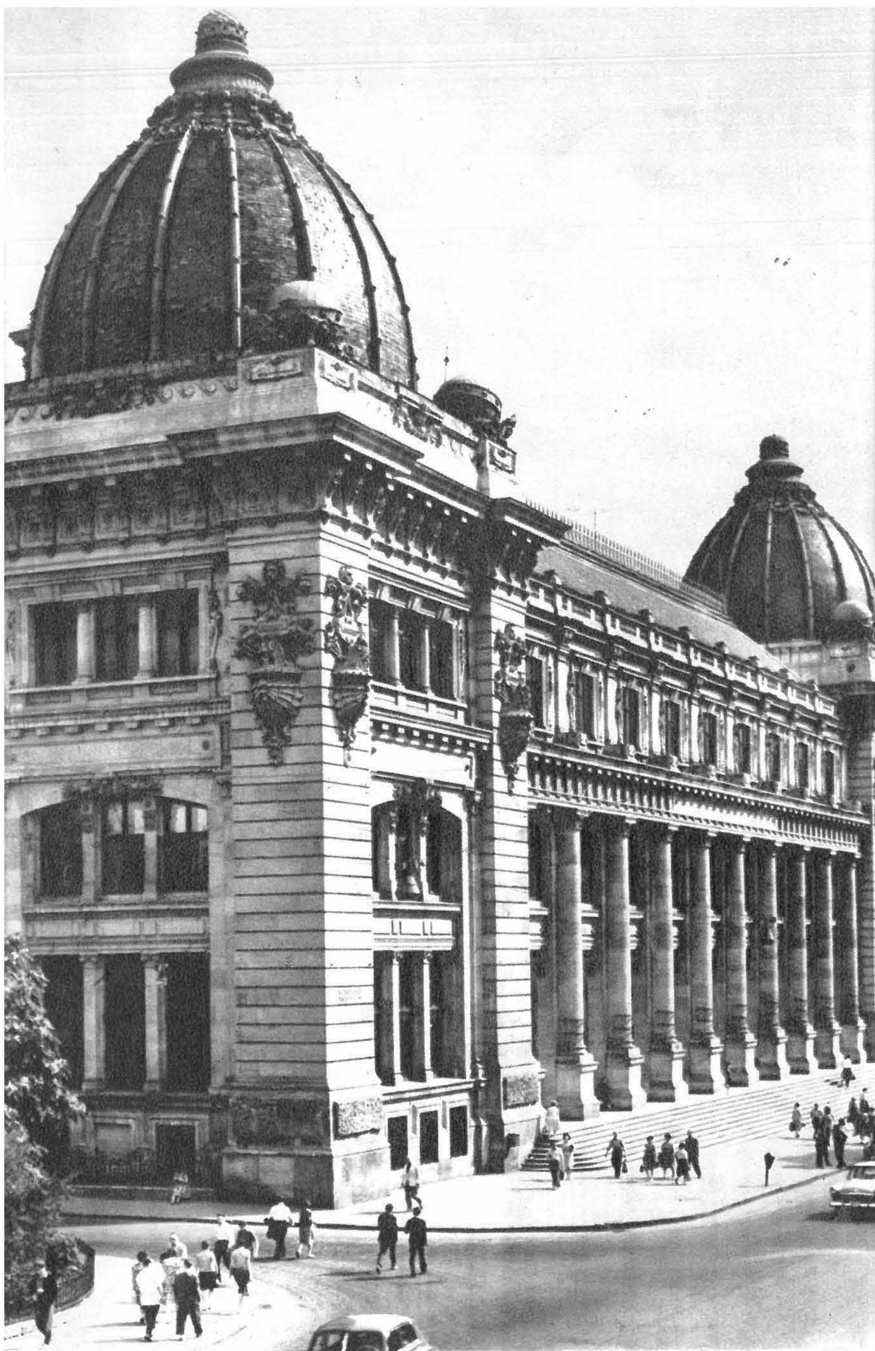

Turnul-clopotniță și biserica complexului Patriarhiei

Biserica Stavropoleos

Palatul Poştelor (azi sediul Muzeului de istorie al R. S. România)

Palatul Marii Adunări Naționale

Palatul Republicii Socialiste România

Monumentul Eroilor pompieri din 1848

Monumentul Aviatorilor, închinat eroilor aerului căzuți între 1912—1938

Trupele romane trec Dunărea
(scenă de pe Columna lui Traian)

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul

Statuia lui Ion Eliade Rădulescu

Statuia lui Gheorghe Lazăr —
unul dintre pionierii învățămîntului în limba națională

Printr-un brîu, faţadele bisericii sînt împărţite în două registre, în fiecare dintre ele fiind realizate frumoase firide terminate în arce ce se sprijină pe coloane de cărămidă. Prin alternarea rîndurilor de cărămidă cu benzi tencuite se realizează aceleaşi ritmuri de linii şi culoare ca la monumentele mai vechi.
În jurul mănăstirii, Mihai Viteazul ridicase case domneşti, care în sec. XVIII au fost reşedinţa unor domnitori fanarioţi.
În timpul războiului ruso-turc din anii 1828—1829, în casele domneşti a funcţionat un spital militar, iar între 1855 şi 1862, Şcoala ostăşească de chirurgie; începînd din 1866, clădirea adăposteşte Arhivele Statului. Clădirea actuală a Arhivelor Statului s-a construit în 1900, după planurile arhitecţilor Al. Băicoianu, M. Gabrielescu, C. Cerchez şi Petre Antonescu, pe locul unde în trecut se aflau pivniţele mănăstirii; aripa de nord a fost renovată în anii 1940—1941.

Mănăstirea Plumbuita (Str. Riglei) a fost construită pe un deal din extremitatea nord-estică a oraşului. Lucrările au început în vremea lui Petru Vodă cel Tînăr (1559—1568) şi s-au încheiat în timpul lui Mihnea Turcitul (1577—1583 şi 1585—1591), suferind şi ea de pe urma ocupaţiei turceşti din anul 1595.
În noiembrie 1632, în apropierea mănăstirii, Matei Basarab a înfrînt oştile lui Radu, fiul lui Alexandru Vodă Iliaş, scoţîndu-l din domnie. În amintirea acestei victorii, Matei Basarab a refăcut mănăstirea, construind şi o casă domnească în incinta ei (1647). În 1802 şi 1838, construcţiile au fost avariate de cutremure. Aici au fost închişi o parte dintre conducătorii revoluţiei din 1848. Între anii 1933 şi 1940 Comisia monumentelor istorice a efectuat lucrări de restaurare a mănăstirii. Ansamblul este format dintr-un patrulater cu laturi de 70 m lungime şi 50 m lăţime, cuprinzînd în interiorul său: biserica, turnul-clopotniţă, chiliile şi casa domnească.
Biserica are 20 m lungime şi 6 m lăţime, fiind realizată după un plan treflat. Faţadele au fost împărţite în două registre: cel inferior, decorat cu ajutorul unor panouri dreptunghiulare, cu ciubuce rotunjite, iar registrul superior este decorat cu frumoase firide avînd arcuri duble. Chenarele ferestrelor, din piatră sculptată, au suferit influenţe moldoveneşti. Din vechea casă domnească a lui Matei Basarab se păstrează numai colonada cerdacului dinspre curte şi două pivniţe.

Mănăstirea Cernica (comuna CERNICA) este ctitorie a vornicului Cernica Ştirbei, care a ridicat-o în anul 1608. După aproape un secol, lăcaşul a fost lăsat în părăsire. Actuala construcţie (biserica mare) a fost refăcută în 1781, apoi reclădită în 1809—1815. În cimitirul mănăstirii se află mormîntul lui Gala Galaction (1879—1961), al lui Iorga Cosma, erou al războiului din 1877—1878 şi al diplomatului Teodor Văcărescu etc.
În complexul mănăstiresc se mai pot vizita muzeul şi biblioteca.

Complexul Patriarhiei (Aleea Patriarhiei). Biserica a fost construită în timpul lui Constantin Şerban (1654—1658), dar s-a terminat abia în 1665, în timpul lui Radu Leon (1664—1669); mitropolia se mutase la Bucureşti încă din anul 1661. În anii 1793, 1799, 1821 s-au făcut reparaţii, precum şi o renovare amplă între anii 1834 şi 1839. Între 1932 şi 1935, arhitectul G. Simotta, şi între 1959 şi 1962, Direcţia monumentelor istorice au efectuat lucrări de restaurare care i-au dat aspectul de azi. Din 1922, biserica a devenit sediul Patriarhiei.
Biserica are faţadele împărţite în două registre; arcele pridvorului sînt continuate în registrul inferior de arce oarbe, iar în dreptul ferestrelor au fost practicate panouri dreptunghiulare. Fiecărui arc din registrul inferior îi corespund două mai înguste, în cel superior, fără nervură de despărţire. În partea superioară a pridvorului sînt două şiruri de firide pictate. Turlele au feţele realizate din firide retrase succesiv.

În vecinătatea bisericii, şi o dată cu ea, s-a ridicat palatul vechilor mitropoliţi, terminat în 1708. În timpul mitropolitului Nifon (1850–1875) s-au ridicat aripa nouă a palatului şi galeria cu geamlîc. Azi palatul găzduieşte Patriarhia, împreună cu cancelaria sa.
La poalele Dealului Mitropoliei, pe locul unde în 1655 seimenii răsculaţi l-au ucis pe Papa postelnicul, Preda Brîncoveanu — tatăl îndurerat — a ridicat o cruce din lemn. În 1713, Constantin, fiul domnitorului C. Brîncoveanu şi nepotul celui ucis, a înlocuit-o cu alta din piatră, care există şi azi.

Biserica Fundenii Doamnei (Şoseaua Fundeni) a fost zidită în anul 1699, pe malul lacului Fundeni, de către spătarul Mihai Cantacuzino, fiind printre cele dintîi biserici la care s-a efectuat decoraţia în stucatură, procedeu reluat în sec. XVIII şi la alte ctitorii. Faţada este împărţită în trei registre inegale, separate prin brîuri executate din stuc în formă de solzi de peşte. Registrul inferior este decorat cu panouri rombice înlănţuite; cel mijlociu — în care au fost amplasate şi ferestrele — cuprinde panouri decorate în manieră orientală, iar în registrul superior au fost executate medalioane circulare, cu bogate elemente decorative. De mare valoare artistică sînt picturile originale din pridvor, datorate celebrului Pîrvu Mutu zugravul.

Biserica Colţea (Bd. 1848) a fost ridicată între anii 1701 şi 1702 de către spătarul Mihai Cantacuzino, pe locul bisericii de lemn ctitorită de slugerul Udrea, pe la 1641–1642. În chiliile sale a funcţionat o şcoală de dascăli, iar mai apoi un spital. Între anii 1714 şi 1715 a fost construită o impunătoare clopotniţă — Turnul Colţei — avariată de cutremurul din 1802. În 1888, turnul a fost dărîmat.
Biserica are planul treflat, cu o clopotniţă deasupra pronaosului. Portalul creat de meşterii spătarului Mihai Cantacuzino are elemente de baroc; uşa de intrare şi tîmpla au fost sculptate cu repertoriul floral caracteristic stilului brîncovenesc.

Biserica Antim (Str. Antim). Ctitoria mitropolitului Antim Ivireanul (?–1716) începe a fi clădită între 10 mai şi 1 iulie 1713, sub domnia lui Constantin Brîncoveanu, pe locul unei bisericuţe mai vechi, din lemn şi a fost terminată în 1715. Cu prilejul reparaţiilor făcute de arhitectul Johann Schlatter, între anii 1860 şi 1863, s-a efectuat şi o pictură nouă de către pictorul Petre Alessandrescu. Reparaţii s-au mai făcut în anii 1866, 1867 şi 1908.
Printre zugravi este amintit unul Preda, căruia, la moarte, Antim îi datora 50 de taleri.
Uşa de la intrare a fost decorată chiar de Antim Ivireanul.
Pe lîngă biserică au funcţionat o tipografie şi un seminar, iar în 1840, în cîteva încăperi ale edificiului, au poposit, pentru o vreme, Arhivele Statului.

Biserica Creţulescu (Calea Victoriei) este ctitoria vornicului Iordache Creţulescu, ginerele lui Constantin Brîncoveanu. Ea a fost construită între anii 1720 şi 1722, fiind un monument specific perioadei brîncoveneşti; are planul treflat, cu turlă pe naos şi clopotniţă pe pronaos. Este unul dintre monumentele cu reale calităţi artistice. Faţadele au fost împărţite în două registre; decoraţia celui inferior s-a realizat prin panouri dreptunghiulare, iar a celui superior, tot în panouri, dar încheiate prin ciubuce simple arcuite, peste care se află un al doilea şir de arcuri, mai mici.
După restaurarea din anii 1935–1936, exteriorul, iniţial tencuit, a fost lăsat în cărămidă aparentă, punîndu-se mai bine în evidenţă frumuseţea monumentului.

Biserica Stavropoleos (Str. Poştei) a fost construită în anul 1724 de către arhimandritul Ioanichie. În 1730, biserica a fost mărită, adău-

gîndu-i-se absidele laterale şi pridvorul. Fiind avariată de cutremurul din 1838, a fost reparată parţial în 1852. În 1904 s-au început lucrările de restaurare, cu care prilej s-a refăcut turla surpată în 1840.
Biserica are proporţii modeste. În exterior întîlnim două registre: cel inferior, decorat cu arcade în acoladă, iar cel superior are medalioane, în care au fost zugrăvite figuri de sfinţi. Partea cea mai atrăgătoare este pridvorul cu arcade în acolade frînte, care se sprijină pe coloane frumos sculptate. Coloanele se sprijină, şi ele, pe piedestale de piatră, unite printr-o balustradă de piatră ajustată.
Este unul dintre cele mai frumoase monumente din oraş, unde zugrăveala exterioară şi sculptura subliniază admirabil supleţea decorativă.

În Bucureşti mai pot fi vizitate şi alte monumente de arhitectură religioasă, dintre care amintim: **Biserica Doamnei** (Calea Victoriei), construită în 1683 de Maria — soţia lui Şerban Cantacuzino; **Biserica cu sfinţi** (Str. Sfinţilor), construită la sfîrşitul sec. XVII; **Biserica Sf. Gheorghe-Nou** (Str. Sf. Gheorghe-Nou) — primul lăcaş a fost construit în sec. XVI, care s-a înlocuit cu unul mai mare, construit de Brîncoveanu; după incendiul din 1847 a fost refăcut şi schimbat; **Mănăstirea Cotroceni,** ctitorie a lui Şerban Cantacuzino, a cărei construcţie a început în 1679; **Biserica Sf. Spiridon-Vechi** (Piaţa Operetei), reclădită în 1746—1748; **Biserica Slobozia** (Str. Leon Vodă), construită în 1743; **Biserica Sf. Gheorghe-Vechi,** construită în sec. XIX; **Biserica Ghica-Tei,** ctitorie din 1823 a domnitorului Grigore Dimitrie Ghica etc.

Palatul Pionierilor (Bd. prof. dr. Marinescu). În 1679, Şerban Cantacuzino începuse construirea unei mănăstiri şi în acelaşi timp a unui palat pe dealul Cotrocenilor. Construcţia lui a durat pînă în 1682. Amîndouă construcţiile formau un ansamblu unitar. În acest palat a locuit tot timpul vieţii sale Şerban-Vodă şi va fi înmormîntat la mănăstirea ridicată de el. Aici au mai fost înmormîntaţi Radu Spătarul, Iordache şi Matei Cantacuzino, ca şi alţi membri ai familiei Cantacuzinilor. În Palatul Cotroceni s-au pus bazele unei tipografii greceşti pentru deservirea înaltei şcoli de la Sf. Sava.
Urmaşul lui Şerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu, hotărăşte transformarea palatului în reşedinţă de vară.
În 1737, în timpul domniei lui Constantin Mavrocordat, armata austriacă comandată de generalul Ghilany îşi instalează tabăra la Cotroceni, generalul locuind chiar în palat. În 1780, Alexandru Ipsilanti zideşte un turn de observaţie înalt de 20 m. În 1783, sub domnia lui Nicolae Caragea-Vodă, palatul a folosit ca refugiu domnului, îngrozit de o aprigă epidemie de ciumă. În 1787, un incendiu a mistuit atît palatul, cît şi mănăstirea, împreună cu toate celelalte construcţii. Întregul complex a fost refăcut, cîţiva ani mai tîrziu, de către Alexandru Moruzi. În 1806, trupele ruseşti, sub comanda generalului Miloradovici, vor ocupa Palatul Cotroceni.
Tot aici şi-a stabilit tabăra şi Tudor Vladimirescu în 1821, dînd şi cunoscuta proclamaţie către bucureşteni.
Între 1852 şi 1853, Barbu Ştirbei va mări palatul, executînd numeroase lucrări şi amenajări. După 1859, noul domn, primul din istoria unită a românilor, Alexandru Ioan Cuza, şi-a stabilit aici reşedinţa de vară. În 1893 s-au efectuat lucrări însemnate, dîndu-i-se înfăţişarea de azi. În anii puterii populare, lunga şi frămîntata istorie a acestui lăcaş cunoaşte o viaţă nouă. Aici a fost creat Palatul Pionierilor, important centru de instruire şi educare a celor mai tinere vlăstare ale ţării — pionierii.
Aşa cum arată azi, palatul cuprinde subsolul (vechile pivniţe), parterul şi etajul. Faţadele au balcoane decorate în stil brîncovenesc. Clădirea este împrejmuită de un parc cu pomi seculari, creînd o ambianţă deosebită.

Palatul Mogoşoaia (comuna MOGOŞOAIA) este unul dintre cele mai des citate monumente de la sfîrşitul sec. XVII şi începutul sec. XVIII pentru ilustrarea stilului brîncovenesc în arhitectură. A fost construit în vecinătatea unei biserici, ridicată de domnitorul Brîncoveanu în anul 1688. Lucrările s-au încheiat în anul 1702. După 1714, palatul a fost jefuit de turci şi transformat în han. În timpul războiului ruso-turc din 1768—1774 a fost din nou devastat de oştirile turceşti. Între 1842 şi 1848 s-au efectuat lucrări de reparaţii; cele din perioada 1860—1880 i-au alterat forma originală. Între 1920 şi 1921, sub conducerea arhitectului italian Rupolo s-au efectuat noi lucrări, cu prilejul cărora s-au introdus elemente veneţiene în decorarea faţadelor. Actuala formă a monumentului este rezultatul lucrărilor efectuate de arhitectul G. M. Cantacuzino între anii 1930 şi 1935.
Curtea dreptunghiulară era împrejmuită pe trei laturi de ziduri puternice; pe latura sudică se află un heleşteu. Azi zidul de incintă s-a păstrat, parţial, pe două din cele trei laturi. Vechea biserică a fost lăsată în afara incintei. La intrare se află bucătăria şi celelalte anexe.
Palatul are o linie simplă şi elegantă. Faţada de la intrare are un foişor, iar cea dinspre lac o frumoasă loggie, ambele cu coloane de piatră sculptată, cu capitele corintice, fusuri, baze, postamente şi balustrade ornate cu motive vegetale caracteristice stilului brîncovenesc.
Palatul este bogat decorat prin îmbinarea picturii, sculpturii în piatră şi a stucaturii.
Din 1957 în Palatul Mogoşoaia s-a organizat un muzeu care adăposteşte opere de artă reprezentative pentru epoca brîncovenească (argintării, broderii, ţesături, sculptură în lemn şi piatră, picturi, manuscrise, tipărituri etc.).
În pivniţa palatului s-a amenajat un lapidariu.
Alături de Palatul de la Potlogi, cel de la Mogoşoaia este una dintre construcţiile reprezentative ale stilului brîncovenesc în arhitectura laică

Spitalul Colţea (Bd. 1848), primul spital din Bucureşti, a fost ridicat. în 1704, cu cheltuiala spătarului Mihai Cantacuzino. În curtea sa a funcţionat şi o şcoală pentru pregătirea elementelor care aveau să urmeze cursurile Academiei de la Sf. Sava. Pe lîngă spital mai funcţiona şi o spiţerie. În 1739, clădirea spitalului a suportat efectele dăunătoare ale unui incendiu, dar a fost reparată în acelaşi an.
În prima jumătate a sec. XIX, clădirea avea o formă pătrată, cu 30 de încăperi (dar numai 4 afectate bolnavilor). Cutremurul din 1802 a surpat clădirea; resturile ei au fost demolate în 1836, pentru a se construi o altă clădire (între 1836 şi 1842), după planurile arhitecţilor Conrad Schwink şi Gottfried Faiser. Clădirea, sub formă de potcoavă, avea două etaje şi patru odăi cu cîte 14 paturi. Aici a funcţionat, începînd din 1848, sub conducerea lui N. Kretzulescu, prima şcoală de chirurgie din Bucureşti. După 45 de ani şi această clădire a fost dărîmată (1888), pentru a face loc clădirii actuale, construită după planurile arhitectului Schiferle.
Elementul dominant al ansamblului îl formează corpul central, cu intrarea sa, înzestrată cu un portic larg, cu fronton decorat şi acoperit cu o amplă cupolă. Spitalul Colţea, prin ansamblul faţadelor sale clasice, este una dintre reuşitele arhitectonice bucureştene ale sfîrşitului secolului trecut.

Casa Melik (Str. Spătarului) a fost construită în anul 1760, fiind un edificiu specific boieresc din Bucureştii sec. XVIII. Din 1820 ea a aparţinut familiei Melik. În timpul revoluţiei de la 1848, în această casă s-au ascuns C. A. Rosetti, I. Eliade-Rădulescu şi alţi revoluţionari, pentru a scăpa de urmărirea poliţiei.
În 1857, casa a fost reparată, iar din 1913 a fost donată comunităţii armene pentru a găzdui un azil de bătrîni. În anii 1920—1921 a fost restaurată de către arhitectul Paul Smărăndescu.

Reținem pivnița amplă și pridvorul pe fațada principală, închis cu geamlîc, la restaurarea din 1920–1921.

Curtea Arsă sau **Curtea Nouă,** cum i se mai spunea spre a o deosebi de cea veche (Str. Cazărmii), a fost construită de Alexandru Ipsilanti (1774–1782) în fața Mănăstirii Mihai-Vodă. Construcția palatului s-a terminat în anul 1776, fiind realizat cu ajutorul unor meșteri turci și bulgari; scara de onoare a palatului a fost realizată de arhitectul grec Spiridon Macri. În timpul războiului ruso-austro-turc din 1787–1791, palatul fiind incendiat, a fost refăcut de Constantin Vodă Hangerli (1797–1799). Cutremurul din 1802 i-a provocat grave avarii. În timpul războiului ruso-turc din 1806–1812, în incinta sa a funcționat un spital militar. Incendiul din 21/22 decembrie 1812 l-a distrus din temelii. S-au dezvelit, în ultimul timp, porțiuni din ziduri și pivnițe, declarate în 1955 monumente de arhitectură.

Hanul lui Manuc (Str. 30 Decembrie nr. 30). În imediata apropiere a Bisericii Curtea Veche, pe o porțiune de teren inclusă odinioară in incinta Curții Domnești, Manuc bei, om politic și mare negustor, și-a ridicat, în primul deceniu al sec. XIX, renumitul său han, pe Ulița Ișlicarilor. În clădirea hanului s-a semnat pacea de la București în 1812, între Rusia și Turcia. Clădirea avea la etaj o galerie cu arcade și pridvoare cu scări exterioare. În 1874, după ce clădirea fusese reparată și mărită, în acest local s-a deschis Hotelul « Dacia », avînd 15 pivnițe, 23 de prăvălii, 2 saloane mari, 10 magazii, 20 de odăi la parter, iar alte 107 la etaj. În aceeași vreme, în curtea hotelului s-a construit o sală mare — « Dacia ». Aici s-au ținut numeroase întruniri ale proletariatului bucureștean. Pentru a opri întrunirile muncitorești, autoritățile burghezo-moșierești au transformat sala « Dacia » într-un depozit de mărfuri. În ultimii ani s-a procedat la o atentă restaurare a hanului care constituie azi unul dintre monumentele caracteristice ale vechii arhitecturi bucureștene.

Palatul Ghica-Tei (Str. Doamna Ghica-Tei nr. 5) a fost construit în anul 1822 de către domnitorul Grigore Dimitrie Ghica (1822–1828) și este o clădire de plan dreptunghiular, cu două niveluri. Palatul este reprezentativ pentru stilul neoclasic din Țara Românească. Azi în clădire funcționează o școală.

Palatul Șuțu (Bd. 1848 nr. 2) a fost construit în anul 1833, după planurile arhitecților Johann Veit și Conrad Schwink. În 1863, sculptorul Karl Storck a efectuat unele lucrări în interior. Grigore Șuțu, fiul lui Costache Șuțu, a făcut numeroase transformări, care au dus la forma de azi a clădirii. În a doua jumătate a secolului trecut devenise unul dintre cele mai frecventate saloane ale orașului. În 1932, clădirea a fost vîndută Băncii Crissoveloni, care a cedat-o Primăriei orașului București. Din 1959 funcționează aici Muzeul de istorie al municipiului București. Între anii 1957 și 1958, Direcția monumentelor istorice a organizat lucrări de restaurare, dîndu-i un aspect foarte apropiat de cel original.

Spitalul Brîncovenesc (Bd. G. Coșbuc nr. 14) a fost construit de Safta Brîncoveanu, între anii 1835 și 1837, după planurile arhitectului Iosif Hartl. Construcția, realizată în stil neoclasic, avea șase săli, cu douăzeci de paturi. Între timp, același arhitect a întocmit și planurile pentru extinderea construcției.
Vechiul local al spitalului a fost dărîmat și-n locul său, între anii 1904 și 1906, s-a ridicat actuala clădire. Din vechile construcții s-a păstrat o clădire formată din trei pavilioane cu etaj, parter și subsol, remarcabilă prin linia sa arhitectonică.

Casa Manu (Calea Victoriei nr. 192) a fost construită în anul 1843 de către Alecu Florescu; în 1853, clădirea a intrat în proprietatea lui

Dimitrie Iamandi, care a vîndut-o, în 1868, generalului Gh. I. Manu. Construcţia este compusă dintr-un parter şi un subsol, intrarea principală fiind prevăzută cu două coloane neocorintice pe postamente înalte. Întreaga arhitectură trădează influenţele stilului neoclasic francez. Din 1948 casa a fost donată statului; este prototipul casei boiereşti de la mijlocul secolului trecut.

Palatul Universităţii Bucureşti (Bd. Republicii nr. 13) a fost înălţat pe terenul mănăstirii Sf. Sava, începînd din anul 1857, avînd la bază planurile arhitectului român Alexandru Orăscu, care a solicitat colaborarea lui Karl Storck pentru decorarea clădirii. La 14 decembrie 1869, localul Universităţii a fost inaugurat, dar încă din 1862, în clădirea « Academiei », cum se propusese să se numească, funcţionau: Eforia şcoalelor, Facultatea de drept, biblioteca, pinacoteca etc. Azi funcţionează în acest palat opt facultăţi, cu peste 80 de laboratoare. Clădirea a fost realizată în stil neoclasic.

Ateneul Republicii Socialiste România (Str. Franklin nr. 1) a fost construit între anii 1885 şi 1888 după planurile arhitectului francez Albert Galleron. Un grup de oameni de cultură, printre care se cade a fi amintiţi C. Esarcu, V. A. Urechia şi dr. N. Kretzulescu, a luat iniţiativa construirii unei clădiri care să servească drept sediu societăţii literare « Ateneul Român », înfiinţată încă din anul 1863. Sumele necesare ridicării construcţiei au fost strînse prin contribuţie publică. « Daţi un leu pentru Ateneu », spunea apelul adresat cetăţenilor din toată ţara, care erau chemaţi să sprijine acţiunea de edificare a acestui lăcaş de cultură.
Încăperea principală — sala de întîlniri — are o formă circulară, cu diametrul de 28,50 m şi înălţimea de 16 m şi cu patru scări în spirală pentru evacuare. Dedesubtul acestei săli se află vestibulul cu douăsprezece coloane de fontă în stil doric.
Arhitectura exterioară prezintă o îmbinare de stiluri: porticul intrării are şase coloane în stil ionic şi un fronton de templu grecesc.
Pentru realizarea construcţiei, arhitectul A. Galleron a fost ajutat de arhitectul român C. Băicoianu, iar pentru lucrările în metal, de arhitectul german Schwalbach. În spatele edificiului au fost adăugate două aripi, după planurile arhitectului Leonida Negrescu.
Între anii 1919 şi 1920, în clădirea Ateneului şi-a avut sediul Camera Deputaţilor. Între anii 1924 şi 1928, clădirea a suportat unele transformări conduse de arhitectul I. Fonescu. Bombardat de aviaţia hitleristă în zilele de 24—25 august, Ateneul a fost restaurat în primii ani de după război.
Actualmente, sala Ateneului, cu cele aproximativ 1 000 de locuri, este sediul concertelor orchestrei Filarmonicii de stat « George Enescu ».

Palatul de justiţie (Calea Rahovei nr. 4). În perioada Regulamentului organic, pe locul unde a fost construit Palatul de justiţie, funcţiona Curtea judecătorească. După planurile arhitectului francez A. Ballu, în anul 1890 a început construcţia actualei clădiri, care a fost terminată în 1895 de către Ion Mincu.
Faţada principală este dominată de intrarea marcată prin şase pilaştri puternici şi de cele patru statui (« Legea », « Dreptatea », « Justiţia » şi « Adevărul ») aşezate în nişe special create, iar celelalte două (« Forţa » şi « Prudenţa ») încadrează lucarna ceasului, toate fiind operele lui Carol Storck. În interiorul clădirii se află celebra « Sală a paşilor pierduţi », care ocupă aproape un sfert din suprafaţa întregii clădiri.
Palatul, construit în stilul renaşterii franceze, rămîne una dintre impunătoarele şi frumoasele clădiri ale Capitalei.

Foişorul de foc (Bd. G. Dimitrov nr. 33) a fost construit între anii 1892 şi 1893, pe una dintre cele mai înalte cote ale oraşului, ca observator de foc. Pînă în anul 1912 a fost utilizat, atît ca observator de

foc, cît şi ca post de pompieri. Cîtăva vreme a slujit apoi ca un castel pentru apă.
În 1961, construcţia a fost consolidată şi amenajată în vederea organizării unui muzeu al pompierilor, care funcţionează aici, începînd din anul 1963, ca secţie a Muzeului de istorie a municipiului Bucureşti. Clădirea are o formă circulară şi este realizată din cărămidă şi piatră, terminîndu-se printr-o cupolă turtită pe care un lanternou din sticlă şi metal a luat locul cabinei de lemn de altădată. Întreaga construcţie atinge înălţimea de 50 m.

Palatul Poştelor (Calea Victoriei nr. 12) a fost construit între anii 1894 şi 1900, după planurile arhitectului Alexandru Săvulescu, pe locul unde Constantin Brîncoveanu ridicase, pe la 1690, marele han ce-i purta numele. În 1847, hanul a fost distrus de incendiu, iar în locul acestuia, în 1871, s-a construit un edificiu din lemn care adăpostea Circul «Hüttemann», iar mai apoi Circul « Suhr ». În 1877, construcţia a fost dărîmată şi în locul ei s-a amenajat Piaţa « Constantin-Vodă ». Pe locul acestei pieţe a fost ridicat Palatul Poştelor, format dintr-un subsol înalt, parter şi două etaje. Faţada principală are un portic cu zece coloane dorice, încadrate între două volume de capăt în rezalit, acoperite cu cîte o cupolă. Întreaga faţadă este executată din piatră, bogat decorată cu elemente sculptate.
Aşa cum arată el, prezintă unele asemănări cu Palatul Poştelor din Geneva. Clădirea adăposteşte astăzi Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, inaugurat de curînd.

Palatul Marii Adunări Naţionale (Aleea Marii Adunări Naţionale nr. 5) a fost construit în anul 1907, pe Dealul Mitropoliei.
Între anii 1831 şi 1848, pe Dealul Mitropoliei îşi ţinea şedinţele Adunarea Obştească a Ţării Româneşti, iar în chiliile amenajate şi amplificate şi-au ţinut şedinţele Divanul ad-hoc şi Adunarea Electivă din 1859. Arhitectul Dimitrie Maimarolu a proiectat o clădire impunătoare a cărei faţadă principală are un parter impozant, dominat de intrarea prevăzută cu un portic avînd şase coloane masive. Interiorul clădirii a fost realizat în stil neodoric, avînd ca element dominant marea sală de şedinţe.

Casa Centrală a Armatei (Str. Constantin Mille nr. 1) a fost construită în anul 1912, după planurile arhitectului Dimitrie Maimarolu, pe locul unde altădată se înălţa Mănăstirea Sărindar, datînd din timpul lui Matei Basarab şi care a fost dărîmată în anul 1896.
Noua construcţie a fost realizată în stil neoclasic francez. Prin impunătoarea faţadă de circa 21 m înălţime, colonada sa corintică, desfăşurată pe şapte travee cu coloane gemene, şi colţurile amintind forma vechilor bastioane, este un veritabil monument de arhitectură al Capitalei.

Clădirea Muzeului de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România (Şoseaua Kiseleff nr. 3) a fost construită în mai multe etape, după planurile arhitectului N. Ghika-Budeşti. Piatra de fundaţie a fost pusă la 30 iunie 1912. Este una dintre cele mai frumoase clădiri din Capitală, care fusese destinată, iniţial, unui muzeu de artă naţională. Între anii 1916 şi 1931 lucrările au fost întrerupte. În 1931 s-a isprăvit aripa stîngă, în care s-au organizat, temporar, trei săli de muzeu cu exponate de artă ţărănească. În anul 1939, în linii mari, construcţia a fost terminată. Între anii 1963 şi 1965 a fost construită o a patra aripă, închizînd complet curtea cu portice a clădirii.
În 1954, în această clădire a fost deschis Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român care, reorganizat şi mult îmbogăţit, a început să funcţioneze din 1966 sub numele de Muzeul de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România.

În realizarea construcţiei, arhitectul Ghika-Budeşti a făcut apel la elementele de arhitectură veche românească, care dau o notă caracteristică monumentului.

Palatul Institutului de arhitectură «Ion Mincu» (Str. Biserica Enei nr. 3—5). Impozantul edificiu a fost ridicat între anii 1912 şi 1927, după planurile inginerului-arhitect Grigore Cerkez. Realizată pe mai multe niveluri, clădirea reeditează multe elemente ale stilului brîncovenesc. Faţada este dominată de intrarea executată sub forma unui portal în arc de cerc şi de loggia de deasupra, cu bogate elemente sculpturale. Arcadele cu capitele şi coloanele în torsadă sînt un model de prelucrare a elementelor brîncoveneşti, la o construcţie de mari proporţii.

Palatul Republicii Socialiste România (Calea Victoriei nr. 53). La începutul secolului nostru, pe locul actualului Palat al Republicii se afla casa marelui logofăt Dinicu Golescu, construită între anii 1812 şi 1815, clădire vîndută statului în anul 1833. Aici au funcţionat serviciile administrative ale ţării pînă în anul 1837. Între anii 1834 şi 1837, clădirea, suferind serioase modificări efectuate după planurile inginerului Rudolf Artur Borroczyn şi ale arhitectului Xavier Villacrosse, a devenit reşedinţă domnească pentru Alexandru Dimitrie Ghica (1834—1842). În timpul lui Gheorghe Bibescu (1842—1848) şi Barbu Ştirbei (1849—1856), clădirea a servit ca «palat de ţeremonie».

În acest palat, la 1 iulie 1848, boierii reacţionari au încercat să aresteze guvernul revoluţionar cu ajutorul coloneilor Odobescu şi Solomon, planuri dejucate de acţiunea hotărîtă a maselor populare.
Între anii 1854 şi 1855 palatul a fost reparat, iar în anul 1859 a devenit reşedinţa lui Alexandru Ioan Cuza. Între 1882 şi 1885 arhitectul francez Paul Gottereau a construit un nou palat pentru ceremoniile oficiale, vechea casă a lui Golescu devenind apartament particular al regelui Carol I.

Clădirea actuală a fost ridicată între anii 1930 şi 1937 după planurile întocmite de arhitectul D. Nenciulescu. Aici a fost arestat guvernul antonescian la 23 august 1944.
Azi palatul adăposteşte Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România şi Muzeul de artă al R. S. România.
Palatul a fost construit în stil neoclasic, fiind compus dintr-un corp central şi două aripi dispuse sub formă de potcoavă.

Palatul Casa Scînteii (Piaţa Scînteii nr. 1) se întinde pe o suprafaţă de 25 000 m², fiind realizat după proiectele arhitectului Horia Maicu; construcţia a fost terminată în 1956.

Palatul se înscrie într-un plan dreptunghiular cu laturile de 280×260 m. Corpul central, de plan tot dreptunghiular (90×30 m), atinge înălţimea de 100 m, adăpostind săli de recepţie, birouri, bibliotecă etc. Acest corp este flancat de două laturi în formă de potcoavă, care închid o curte interioară de dimensiuni reduse.

Faţada corpului principal are un portic în arce, ale cărui motive sînt preluate şi la cele două aripi avansate precum şi la cele două portice de legătură.
Palatul Casa Scînteii adăposteşte redacţiile unor ziare, edituri, Agenţia română de presă (Agerpres), un mare combinat poligrafic etc.

Sala Palatului Republicii Socialiste România (Piaţa Palatului) a fost construită între 1 ianuarie 1959 — 1 aprilie 1960, în cinstea Congresului al VIII-lea al P.C.R. Are o capacitate de 3 150 de locuri şi a fost realizată după planurile arhitecţilor Horia Maicu, T. Ricci şi I. Şerban. Construcţia se impune prin linii clare, moderne, ordonate în jurul unei cupole metalice de ample proporţii. La parter se află vestibulul, holul, foaierele, garderoba şi scările de acces spre nivelurile supe-

rioare. Etajul este dominat de sala şi holul foaier, iar cele două galerii laterale, în trepte, asigură accesul spectatorilor la diferitele niveluri ale sălii.

Pavilionul Expoziţiei Economiei Naţionale (Piaţa Scînteii) a fost construit în anul 1962, de către un colectiv condus de arhitectul Ascanio Damian, pe o suprafaţă de aproximativ 10 000 m². Pavilionul are o formă circulară cu un diametru de 180 m, înălţimea maximă – 42 m, iar diametrul cupolei are 93 m. Construcţia, în care materialele dominante sînt betonul, sticla şi oţelul, este unul dintre monumentele reprezentative ale Capitalei.

Bucureştii mai posedă şi alte monumente de arhitectură valoroase. Unele dintre acestea le supunem atenţiei cititorului sub forma unei liste sumare:

Casa din Strada Orzari nr. 63, construită în sec. XVIII — a fost proprietatea căpitanului de panduri Ioniţă Cehanu; **Casa « Lenş Vernescu »** (Calea Victoriei nr. 133), construită la începutul sec. XIX, cu interioare pictate de A. D. Mirea; **Casa universitarilor** (str. Tudor Arghezi nr. 46), clădită între 1860 şi 1862; **Palatul Băncii Naţionale** (Str. Lipscani), construit în 1884, pe locul fostului han « Şerban Vodă »; **Hotelul « Athenée Palace »** (Str. Episcopiei nr. 1—3), construit în 1912 — prima clădire de la noi realizată pe schelet de beton armat; **Palatul Consiliului de Miniştri** (Bd. Ilie Pintilie nr. 1), construit în 1937 şi **Academia Militară Generală** (Şoseaua Panduri nr. 60), construită în 1939, ambele după planurile arhitectului Duiliu Marcu; **Teatrul de operă şi balet** (Bd. Gh. Gheorghiu-Dej nr. 70), construit în anul 1953, **Palatul Ministerului Transporturilor,** construit în anii 1937—1945; arhitecţi Şt. Călugăreanu, P. F. Miclescu, T. Săvulescu şi altele.

Nu numai parcurile, clădirile sau bulevardele largi dau frumuseţe oraşului de pe malurile Dîmboviţei, ci şi un mare număr de monumente de artă plastică, aşezate în parcuri şi pieţe, în curţile clădirilor sau acolo unde s-a întîmplat cîndva un eveniment demn de amintirea generaţiilor. Şi sînt multe aceste monumente — mărturii ale respectului pentru faptele pilduitoare ale trecutului sau ale năzuinţei spre frumosul artistic — ocrotite cu dragoste şi respect. Alegînd pe cele mai semnificative, pe cele mai valoroase, le vom prezenta în paginile următoare:
Busturile din rondoul roman al grădinii Cişmigiu, aşezate parcă în jurul unei mese rotunde, dau impresia că poeţii şi scriitorii reprezentativi ai neamului nostru îşi ţin cenaclul lor dincolo de timp.
Se află aci:

Bustul lui Vasile Alecsandri (1821—1890), executat în marmură de către sculptorul Teodor Burcă;

Bustul lui Nicolae Bălcescu (1819—1852), realizat în anul 1943, din marmură de către sculptorul Constantin Baraschi;

Bustul lui I. L. Caragiale (1852—1912), executat din marmură de Ruşchiţa de către sculptorul Oscar Spăthe, în anul 1943;

Bustul lui George Coşbuc (1866—1918), operă a sculptorului Ioan Gr. Popovici; a fost realizat din marmură de Ruşchiţa;

Bustul lui Ion Creangă (1837—1889), realizat din marmură de către sculptorul I. Gr. Jiga, în anul 1943;

Bustul lui Mihai Eminescu (1850—1889), opera sculptorului Ion Jalea, 1943; a fost lucrat din marmură de Ruşchiţa;

Bustul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838–1907), realizat în marmură de către sculptorul Mihai Onofrei, în anul 1943;

Bustul lui Şt. O. Iosif (1875–1913), executat din marmură de Ruşchiţa de către sculptorul Cornel Medrea;

Bustul lui Alexandru Odobescu (1834–1895), executat din marmură de Ruşchiţa de către sculptoriţa Miliţa Petraşcu;

Bustul lui Alexandru Vlahuţă (1858–1919), executat din marmură de Ruşchiţa de către sculptorul Oscar Han;

Bustul lui Duiliu Zamfirescu (1858–1922), executat în anul 1943 de sculptorul Alexandru Călinescu, din marmură de Ruşchiţa.
Tot în grădina Cişmigiu pot fi admirate busturile:

Traian Demetrescu (1866–1896), operă a sculptorului Filip Marin;

George Panu (1848–1910), operă a sculptorului Gh. Horwarth.
Părăsind frumosul Cişmigiu, vom putea admira:

Bustul generalului Alexandru Cernat (Str. Ştirbei Vodă) înalt de 0,90 m, aşezat pe un soclu din marmură de Suedia, înalt de 2,50 m. Alexandru Cernat a fost comandantul armatei române în războiul din anii 1877–1878 şi s-a distins în timpul luptelor pentru cucerirea Plevnei.

Bustul lui August Treboniu Laurian (Piaţa August Treboniu Laurian) a fost executat din marmură de Carrara, în anul 1905, de către sculptorul G. Bălăcescu. A. T. Laurian (1810–1881) a fost participant fruntaş al revoluţiei transilvane din 1848, profesor la Facultatea de litere din Bucureşti, membru fondator al Academiei Române.

Bustul maiorului Ene Constantin (Calea 13 Septembrie), ridicat în 1915 din iniţiativa ofiţerilor Regimentului 6 Mihai Viteazul, este opera sculptorului Oscar Spăthe. Maiorul Ene Constantin a fost comandant de batalion în luptele de la Rahova din 19 noiembrie 1877, în timpul cărora a căzut eroic.

Bustul lui Dimitrie Onciul (Grădina din faţa Arhivelor Statului) a fost realizat în 1924, din bronz, de către sculptorul Mihai Onofrei. D. Onciul (1856–1923) – mare istoric român – a fost şeful catedrei de Istoria României la Universitatea din Bucureşti, director al Arhivelor Statului (1900) şi din 1905 membru al Academiei Române, al cărei preşedinte a fost.

Bustul lui Matei Basarab (curtea Liceului « Matei Basarab »), aşezat pe un soclu din piatră de Dobrogea; înalt de 1,80 m, a fost realizat în anul 1943 de către sculptorul M. Grigorescu Vasilovici.

Monumentul Eroilor pompieri din 1848 (Str. Uranus) este realizat din bronz şi înfăţişează o femeie care ţine în mînă o trompetă, anunţînd victoria, iar cu braţul drept susţine un ostaş rănit în luptă.
Monumentul a fost ridicat în anul 1901 şi este opera sculptorului W. Hegel. El cinsteşte memoria pompierilor căzuţi la 13 (25) septembrie 1848, în lupta dusă împotriva trupelor intervenţioniste turceşti, care s-a desfăşurat pe aceste locuri.

Monumentul « Lupoaica Romei » (Piaţa Confederaţiei). Statuia, realizată din bronz, reprezintă celebra « Lupoaică a Romei », alăptînd pe Romulus şi Remus; este o copie a vestitei sculpturi etrusce şi a fost dăruită oraşului Bucureşti de oraşul Roma, în 1906.

Monumentul Dinicu Golescu (Bd. Dinicu Golescu) îl înfăţişează pe boierul cărturar (1777–1830).
Dinicu Golescu este reprezentat în picioare, iar în jurul său se află busturile celor patru fii: Alexandru, Radu, Nicolae şi Ştefan. Monu-

mentul, ridicat în anul 1908, este opera sculptorului W. Hegel; cele patru busturi se datoresc lui W. Hegel, C. Storck și D. D. Mirea.

Monumentul Eroilor C.F.R. (Piața Gării de Nord) este format din trei grupuri sculpturale, cinstind participarea ceferiștilor la primul război mondial (1916—1918). Statuia unei femei, simbolizînd Victoria, este însoțită de un muncitor cu un compas în mînă și două grupuri de ceferiști. Monumentul, ridicat în anul 1930, este opera sculptorilor C. Medrea și I. Jalea;

Monumentul eroilor francezi (Grădina Cișmigiu) este închinat memoriei ostașilor francezi căzuți pe cîmpurile de luptă ale României, în timpul războiului din 1916—1918; a fost realizat în 1920 din marmură de Carrara și reprezintă un ostaș francez rănit în luptă, susținut pe brațe de o femeie. Este una dintre lucrările sculptorului român Ion Jalea.

Monumentul aviatorilor (Bd. Aviatorilor) este compus din sculpturi în bronz, montate pe un soclu de piatră sub forma unui obelisc. Sus, pe obelisc, a fost montată statuia înfățișîndu-l pe Icar, cu aripile desfăcute larg pentru zbor. La bază, obeliscul este înconjurat de trei aviatori căzuți. Pe 13 plăci sînt incrustate numele aviatorilor români căzuți între 1912 și 1938.

Arcul de Triumf (Șoseaua Kiseleff) este unul dintre multele monumente închinate victoriei obținute de armata română în primul război mondial. Lucrările au fost executate în etape: 1922 și 1935—1936, după proiectul arhitectului Petre Antonescu.
Monumentul, conceput după modelul clasic, are o singură deschidere. Privit în ansamblu, monumentul are formă paralelipipedică; măsoară 27 m pînă la cornișă, iar baza sa are 25/11,50 m. Fațadele au fost decorate în stil românesc, cu ajutorul unor artiști de seamă: I. Jalea, C. Medrea, Fr. Storck, D. Paciurea, O. Späthe, C. Baraschi.

Monumentul ostașilor geniști « Leul » (Șoseaua Armata Poporului). Pe un soclu monumental a fost montat un grup sculptural compus dintr-un leu (simbolul forței) și patru ostași geniști, așezați în cele patru colțuri ale soclului. Pe cele patru fețe ale soclului au fost montate basoreliefuri, reprezentînd scene din timpul luptelor purtate de geniști și inscripții despre eroismul ostașilor români căzuți pe cîmpurile de luptă. Monumentul, operă a sculptorului Spiridon Georgescu, a fost inaugurat la 29 iunie 1929.

Monumentul Aerului (Str. Paris) este o compoziție decorativă arhitecturală care simbolizează zborul. Monumentul a fost realizat de sculptorul F. L. Gove, în anul 1937. Pe o platformă cu șase trepte se ridică patru coloane ce susțin un antablament octogonal din grile de fier. Pe acesta au fost montați, în fiecare colț, vulturi cu aripile ridicate pentru a sprijini globul pămîntesc — o sferă de fier înconjurată de meridiane și paralele.

Monumentul ostașului sovietic (Piața Victoriei) a fost ridicat în cinstea ostașilor sovietici căzuți pe teritoriul românesc în lupta împotriva fascismului și înfățișează un ostaș cu steagul desfășurat pe care îl poartă cu ambele brațe. Statuia are 3 m și este montată pe un obelisc de 12 m înălțime. Monumentul a fost ridicat în anul 1945 și este opera sculptorului C. Baraschi.

Monumentul eroilor patriei (Piața Eroilor) a fost dezvelit în ziua de 17 august 1957. El este opera unui colectiv format din artiștii Marius Butunoiu, Zoe Băicoianu, T. N. Ionescu și I. Dămăceanu. A fost ridicat în fața Academiei Militare din București, ca un omagiu adus ostașilor români căzuți eroic în lupta pentru eliberarea țării de sub jugul hitlerist.

Un soclu de granit înalt de 6 m susţine o compoziţie sculpturală de 9 m, turnată în bronz, înfăţişînd trei ostaşi (infanterist, marinar şi aviator), cel din mijloc avînd în mînă o ramură de stejar — simbolul victoriei. De o parte şi de alta sînt montate două mari basoreliefuri, înfăţişînd momentele cruciale ale istoriei poporului nostru.

Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului şi a patriei, pentru socialism (Parcul Libertăţii) a fost inaugurat la 30 decembrie 1963, ca un prinos de recunoştinţă adus memoriei revoluţionarilor care şi-au închinat viaţa luptei pentru fericirea poporului. Situat pe un platou dominant, dintr-o platformă circulară — la care se ajunge urcînd o scară monumentală — ţîşneşte spre cer un buchet de cinci arce, înalte de 48 de m, placate în granit roşu.
Printr-o poartă masivă se pătrunde în rotonda din interior, unde se află criptele cu lespezi din granit roşu.

Statuile poartă o lume întreagă de amintiri mereu treze. Ca şi celelalte monumente de artă plastică, ele evocă figuri remarcabile ale vieţii politice şi culturale româneşti din diferite perioade, sau uneori sînt lucrări de artă de însemnată valoare. În scurta noastră incursiune vom prezenta:

Statuia spătarului Mihai Cantacuzino (în curtea Spitalului Colţea) este opera sculptorului Karl Storck, fiind realizată din marmură de Carrara, între anii 1865 şi 1869. Ea îl înfăţişează pe spătar stînd în picioare, îmbrăcat în costum de epocă şi iatagan la brîu. Mîinile i se sprijină pe mînerul sabiei, pe care o ţine în faţă, cu vîrful în jos. Statuia are 1,80 m înălţime şi a fost montată pe un soclu de 2 m.

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul (Piaţa Universităţii) evocă figura marelui voievod, cel dintîi care a unit sub a sa cîrmuire ţările române. Statuia, înfăţişîndu-l pe voievod călare, într-o poziţie avîntată, cu braţul stîng, în care poartă o secure de luptă, ridicat în sus, a fost executată în anul 1874, de către sculptorul Carrier Belleusse. Ea a fost montată pe un soclu din marmură.

Statuia lui Ion Eliade-Rădulescu (Piaţa Universităţii), înfăţişîndu-l pe marele cărturar şi om politic în atitudinea caracteristică oratorilor, este opera sculptorului italian Ettore Ferrari. Statuia, executată în 1879 din marmură de Carrara, are înălţimea de 2,50 m şi a fost montată pe un soclu înalt de 4,50 m.

Statuia Domniţei Bălaşa (în curtea bisericii Domniţa Bălaşa) a fost realizată în 1881, din marmură, de către sculptorul Karl Storck şi o înfăţişează pe Bălaşa, fiica lui Constantin Brîncoveanu, ctitoriţa bisericii care-i poartă numele, a unei şcoli şi a unui azil (sec. XVIII).

Statuia lui Gheorghe Lazăr (Piaţa Universităţii) evocă figura neobositului dascăl, celui care prin strădanie şi dăruire a pus temelia învăţămîntului în limba română. Statuia îl reprezintă în picioare, purtînd o pelerină pe umăr şi o carte deschisă în mîini. Ea a fost realizată din marmură, în 1885, şi este aşezată pe un soclu pe ale cărui părţi laterale sînt fixate două basoreliefuri înfăţişînd scene din viaţa şi activitatea lui Gh. Lazăr. Este opera lui Ion Georgescu.

Statuia lui C. A. Rosetti (Piaţa C. A. Rosetti) ni-l prezintă pe omul de cultură şi revoluţionarul de la 1848, la vîrsta maturităţii, stînd într-un fotoliu. Sculptorul W. Hegel, autorul statuii, a executat-o în 1902, cu fonduri adunate prin subscripţie publică. Soclul pe care a fost aşezată are pe faţadele laterale două basoreliefuri înfăţişînd evenimentele din 24 ianuarie 1859 şi 9 mai 1877.

Statuia generalului dr. Carol Davila (în curtea Institutului de medicină şi farmacie) îl înfăţişează pe întemeietorul învăţămîntului supe-

rior medical românesc în uniformă de general, stînd în picioare. Statuia din bronz, înaltă de 2 m, a fost realizată în anul 1903 de sculptorul Carol Storck și se află montată pe un soclu de granit înalt de 3,50 m.

Statuia « Centaurului » (Parcul Kiseleff) este opera sculptorului Ion Jalea și înfățișează momentul omorîrii Centaurului de către Tezeu, subiect luat din mitologie. Executate din marmură de Carrara, cele două trupuri încleștate în luptă, au fost montate pe un soclu de beton în două trepte. Statuia are 2,25 m înălțime; a fost realizată în anul 1925.

Statuia infanteristului (lîngă Podul Cotroceni) aparține sculptorului Spiridon Vrînceanu, din 1930. Artistul a turnat în bronz chipul unui ostaș în poziție de luptă, ținînd cu ambele mîini pușca ridicată deasupra umărului, gata să lovească inamicul cu patul ei. Ea a fost amplasată pe un soclu de piatră, care are în față un vultur cu aripile desfăcute, gata să-și ia zborul.

Statuia lui Tudor Vladimirescu (Str. Precupeții Vechi), realizată din bronz, înfățișează pe conducătorul mișcării revoluționare din 1821 stînd în picioare, ținînd în mîini o sabie și un drapel. Este opera sculptorului Teodor Burcă, în 1934.

Statuia lui Spiru Haret (Piața Universității) evocă figura fostului animator al învățămîntului românesc. A fost realizată în anul 1935 de către sculptorul Ion Jalea.

Statuia lui Mihai Kogălniceanu (Piața « M. Kogălniceanu ») a fost realizată în 1936 de către Oscar Han. Statuia, înaltă de 3 m, a fost montată pe un soclu de 6 m; marele om de stat fiind înfățișat în picioare, într-o poziție caracteristică oratorilor.

Statuia lui Constantin Brîncoveanu (în fața bisericii Sf. Gheorghe Nou) îl reprezintă pe domnitor în picioare, îmbrăcat în costum de epocă. Turnată în bronz, statuia, a cărei înălțime este de 3 m, montată pe un soclu înalt de 4 m, a fost executată de sculptorul Oscar Han.

Fîntîna « George Gr. Cantacuzino » (Parcul Libertății), construită în anul 1870, de către cel al cărui nume îl poartă, are forma unui paralelipiped, în două registre, construit din blocuri de piatră.

Fîntîna cu Copii (Str. Dionisie Lupu) prezintă un grup de trei copii așezați pe un suport; din gura unui pește, ținut în mînă de unul dintre ei, țîșnește jetul de apă. Este opera sculptorului I. Iordăchescu.

Fîntîna Miorița (Șoseaua București—Ploiești) este alcătuită dintr-un mare bazin (elipsă cu diametrele de 50 m și 20 m) din care se înalță două ziduri puternice, așezate paralel, ale căror fațade sînt decorate cu mozaicuri înfățișînd celebra baladă *Miorița*. Este opera arhitectului Octav Doicescu, iar mozaicurile au fost executate de sculptorița Milița Petrașcu.

În Capitală mai pot fi admirate: **Fîntîna « Luigi Cazzavillan »** (Str. Luigi Cazzavillan), operă a sculptorului Filip Marin; **Fîntîna « Emil Lahovary »** (în spatele Operetei) construită în 1903; **Fîntîna din Piața 11 Iunie,** operă a sculptorului Mac Constantinescu și a arhitectului Octav Doicescu (1935).

Nu putem părăsi marele oraș fără a aminti acele locuri evocînd momente ale istoriei mișcării muncitorești și comuniste din Capitală.
Primul popas îl vom face în **Piața Palatului.** Aici exista o clădire care între anii 1918 și 1920 adăpostea sediile Comitetului Executiv al Partidului Socialist, Comisiei Generale a Sindicatelor și a secțiunii Partidului Socialist-București. Sediul este cunoscut sub numele de Sfîntul Ionică. Între 1 iulie — octombrie 1920 tot aici a funcționat redacția

revistei « Lupta de clasă », iar în perioada 1918—1920 cea a ziarului « Socialismul », organul partidului.
La 11 mai 1921, în acest local, delegații Partidului socialist, întruniți în congres, au hotărît crearea Partidului Comunist Român.
Datorită unor măsuri represive, adesea acest local a fost închis de către autorități și, atunci, sediul partidului se muta în clădirea din **Str. Academiei nr. 37,** unde în anii 1921—1922 și-a avut redacția și ziarul « Socialismul ». Congresul de creare a P.C.R. și-a început lucrările, la 8 mai 1921, în această clădire și pe urmă au continuat în sediul din Sfîntul Ionică. Tot în clădirea din Str. Academiei a avut loc ședința de constituire a organizației legale de mase « Prietenii naturii », iar între anii 1921 și 1924 aici s-a editat revista « Tineretul socialist ».
Pe **Bd. N. Titulescu** a funcționat, între anii 1921 și 1924, sediul C.C. al P.C.R., unde la 9 iulie 1922 s-a creat Comitetul Central de Ajutorare de pe lîngă C.C. al P.C.R. Cu unele intermitențe, aici și-a avut redacția « Socialismul », devenit organ al Partidului Socialist-Comunist, cum s-a numit o vreme Partidul comunist. La numărul 35, pe același Bd. Titulescu, între 1921—1924 au funcționat sediile Comitetului P.C.R. București și Comitetul Central al Uniunii Tineretului Socialist.
În **Str. Pompiliu Eliade nr. 9** funcționa o casă conspirativă. Aici s-a desfășurat consfătuirea ilegală care a hotărît convocarea Congresului al II-lea al P.C.R.
Consiliul General al Sindicatelor și-a avut sediul, în anii 1928—1929, pe **Str. Sfinții Apostoli nr. 36,** iar un sediu al Sindicatelor unitare a funcționat pe **Str. Mihai Vodă nr. 25.**
În casa din **Aleea Mitropoliei nr. 7** — locuința lui C. G. Costaforu — a funcționat sediul organizației Liga drepturilor omului și al organizațiilor legale Comitetul pentru amnistie 1928—1929) și Blocul pentru apărarea libertăților democratice (1935).
Pe **Calea Victoriei nr. 18** și-a avut sediul organizația studențească Uniunea studenților democrați, iar la **nr. 33,** între anii 1933 și 1937 a funcționat redacția revistei « Reporter », care s-a mutat apoi într-un imobil **de la nr. 55.** În aceeași clădire a mai funcționat și redacția ziarului « Umanitatea », editat de Liga muncii. În imobilul de la **nr. 168,** între 1928 și 1929, a funcționat sediul Blocului muncitoresc-țărănesc.
Pe **Calea Moșilor nr. 25** au funcționat, în 1931, sediul C.C. al B.M.Ț. și redacția ziarului « Deșteptarea »; la **nr. 65, în perioada 1931—1932,** și-a avut redacția ziarul « Studentul nou », iar la **nr. 88** « Proletarul » — organul central al Partidului socialist unitar. În casa conspirativă de la **nr. 103** s-a ținut consfătuirea Comitetului militar antifascist din 13—14 iunie 1944, moment important în activitatea de pregătire a insurecției naționale antifasciste de la 23 August 1944.
Pe **Calea Dudești nr. 226** s-a aflat sediul central al organizației Societatea pentru protecția femeii și copilului, iar pe **Calea Știrbei Vodă nr. 33** un sediu local al Ligii muncii. Pe **Calea Văcărești nr. 23,** în 1930, se afla redacția ziarului « Tînărul luptător », organ al tinerilor muncitori și țărani.
Numeroase alte locuri din București sînt legate de activitatea P.C.R., de editare și răspîndire a presei și literaturii revoluționare. Pe **Str. Smîrdan nr. 4,** între 1932 și 1934, s-a tipărit organul central al Sindicatelor unitare « Viața muncitoare », iar pe **Str. Șelari nr. 10** și **Str. Mihai Vodă nr. 25,** între 1926 și 1928, au funcționat sedii ale revistei legale « Cultura proletară ».
Pe **Str. 30 Decembrie nr. 116,** între anii 1926 și 1930, s-au editat ziarul « Înainte » — organ central al B.M.Ț., ziarul « Amnistia » — organul Comitetului pentru amnistie de pe lîngă B.M.Ț. și organul B.M.Ț. în limba maghiară, « Elöre ».
Pe **Str. Popa Radu nr. 40** și-a avut redacția « Lupta C.F.R. », organ al Comitetului Central de Acțiune al muncitorilor ceferiști. Publicația

literară proletară, condusă de Alexandru Sahia, « Bluze albastre », s-a editat pe **Bd. Republicii** şi **Str. Episcopiei nr. 3.** Pe **Str. Justiţiei nr. 30** a funcţionat tipografia « Bico », care edita materiale de presă pentru B.M.Ţ. şi Sindicatele unitare.
În august 1931 a apărut ziarul « Scînteia », organ central al C.C. al P.C.R. La început a fost tipărit în casa din **Str. Ecoului nr. 29,** iar mai apoi pe **Str. Mocanului nr. 1** (1934—1938) şi în tipografia ilegală de pe **Str. Soldat Cîndea nr. 27** (1939—1940). În tipografia din **Str. Suvenir nr. 7,** între 1932 şi 1938, s-a tipărit « Buletinul Comitetului de acţiune împotriva războiului », editat de Comitetul local antirăzboinic. În perioada 1932—1933, Comitetul naţional antifascist a editat publicaţia legală « Buletinul de acţiune împotriva fascismului », a cărei redacţie se afla pe **Str. Miliţiei.** Între anii 1930 şi 1932 « Buletinul ajutorului muncitoresc român » şi-a avut redacţia pe **Bd. Doamna Ghica nr. 60.** Redacţia organului de presă al Ligii muncii, « Năzuinţa celor ce muncesc », al cărui prim număr a apărut la 20 aprilie 1934, şi-a avut sediul pe **Str. Visteriei nr. 35.** Pe **Str. Saligny nr. 3** şi-a avut sediul organizaţia « Amicii U.R.S.S. » care edita şi un organ de presă cu acelaşi nume. Redacţia acesteia se afla în acelaşi imobil. Pe **Str. Mexic nr. 3** se afla redacţia publicaţiei « Orizont », editată de către organizaţia legală Liga contra prejudecăţilor.
În anul 1935, Uniunea studenţilor democraţi a editat publicaţia « Studentul român », a cărei redacţie se afla pe **Str. Doamnei nr. 14.** Alte două ziare studenţeşti, editate din iniţiativa P.C.R., « Studentul evreu » şi « Acţiunea studenţească » şi-au avut sediile pe **Str. Sfinţilor nr. 47** şi, respectiv, **Str. Progresului nr. 9.**
Începînd cu 28 ianuarie 1943, P.C.R. a editat ziarul de luptă patriotică antifascistă « România liberă ». Redacţia acestei publicaţii a fost adăpostită, succesiv, în **Str. Plantelor nr. 67, Str. Profesor Georgescu nr. 22** şi în **Str. Cuţitul de Argint.** Tipografia a funcţionat în **Str. Radu de la Afumaţi nr. 44** şi apoi în **Str. Şcoala Floreasca nr. 34.**

Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România (Calea Victoriei). Începînd cu data de 8 mai 1972, în fostul Palat al Poştelor funcţionează cel mai mare muzeu de istorie din România. El este o frescă impresionantă a civilizaţiei de pe teritoriul României, din cele mai vechi timpuri pînă azi. Muzeul a fost organizat pe secţii şi sectoare, după cum urmează: Tezaurul istoric al României; Lapidariul; secţiile străveche, veche, medie, modernă şi contemporană; expoziţiile de numismatică şi artă decorativă feudală. Muzeul are o suprafaţă de expunere de 15 000 m^2, cuprinzînd în cele 62 de săli peste 50 000 de piese de mare valoare. În cadrul muzeului a fost organizată şi o bibliotecă documentar-ştiinţifică, care posedă valoroase exemplare de cărţi, foi volante etc.
Prin valoarea inestimabilă, bogăţia şi diversitatea exponatelor sale, muzeul este un obiectiv de mare atracţie pentru turiştii Capitalei, un important mijloc de valorificare şi popularizare a istoriei poporului român.

Muzeul de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România (Şoseaua Kiseleff nr. 3) este o amplă oglindă a istoriei mişcării muncitoreşti şi democratice din România. Sînt prezentate documente, obiecte originale, fotografii şi machete, grafice şi statistici — privind istoria mişcării revoluţionare, într-o expunere unitară, modernă.

Muzeul de istorie a municipiului Bucureşti (Bd. 1848 nr. 2) prezintă documente şi piese arheologice, obiecte originale şi fotografii privind istoria Bucureştilor.
Muzeul militar central (Str. Izvor nr. 137) prezintă bogate colecţii de arme, documente, obiecte şi tablouri, prin a căror sistematică expu-

nere se realizează o grăitoare imagine a glorioasei istorii militare românești.

Muzeul Arhivelor Statului (Str. Arhivelor nr. 2) prezintă documente originale din colecția Arhivelor.

Muzeul satului (Șoseaua Kiseleff nr. 28) este unul dintre cele mai însemnate muzee etnografice din lume. Cuprinde 62 de complexe muzeale cu 220 de construcții (case originale) și peste 17 000 de obiecte etnografice. Întregul muzeu dă impresia unui sat compus din case aparținînd unor zone diferite ale țării.

Muzeul de artă populară « dr. Nicolae Minovici » (Str. dr. N. Minovici nr. 1) funcționează într-o clădire construită în 1905 în stil românesc. Muzeul prezintă peste 5 000 de piese (mobilier țărănesc și piese de uz casnic).

Muzeul de artă feudală al Academiei « Ing. D. Minovici » (Str. dr. N. Minovici nr. 3) care funcționează într-o clădire din apropierea muzeului amintit mai sus, prezintă piese de mobilier, tapiserii, tablouri din sec. XVI–XVII, sculpturi și ceramică din sec. XVI, covoare prețioase și diverse obiecte de artă.

Muzeul de artă al Republicii Socialiste România (Str. Știrbei Vodă nr. 1). Înființat în anul 1949, muzeul posedă peste 62 000 de piese expuse în cele două galerii de artă: românească (cu sectoare de artă feudală, modernă și contemporană) și universală (cu un sector de artă europeană și altul de artă orientală). Muzeul dispune de un cabinet de stampe, cu gravuri și desene aparținînd mai tuturor școlilor, un atelier de restaurare și conservare, o bibliotecă și o fototecă. Printre artiștii ale căror opere sînt prezentate în muzeu amintim: Th. Aman, N. Grigorescu, I. Andreescu, Șt. Luchian, C. Brîncuși, Th. Pallady, I. Jalea, Corneliu Baba – precum și artiști străini de mare prestigiu: Tiziano Vecellio, El Greco, Tintoretto, Jan van Eyck, Murillo, Rubens, Rembrandt, Hans Memling, Repin, Claude Lorrain, Daumier, Courbet, Manet, Renoir, Pissaro etc.

Muzeul « Zambaccian » (pe strada cu același nume nr. 21 A) adăpostește o colecție de artă cu peste 200 de tablouri ale celor mai reprezentativi pictori români și străini.

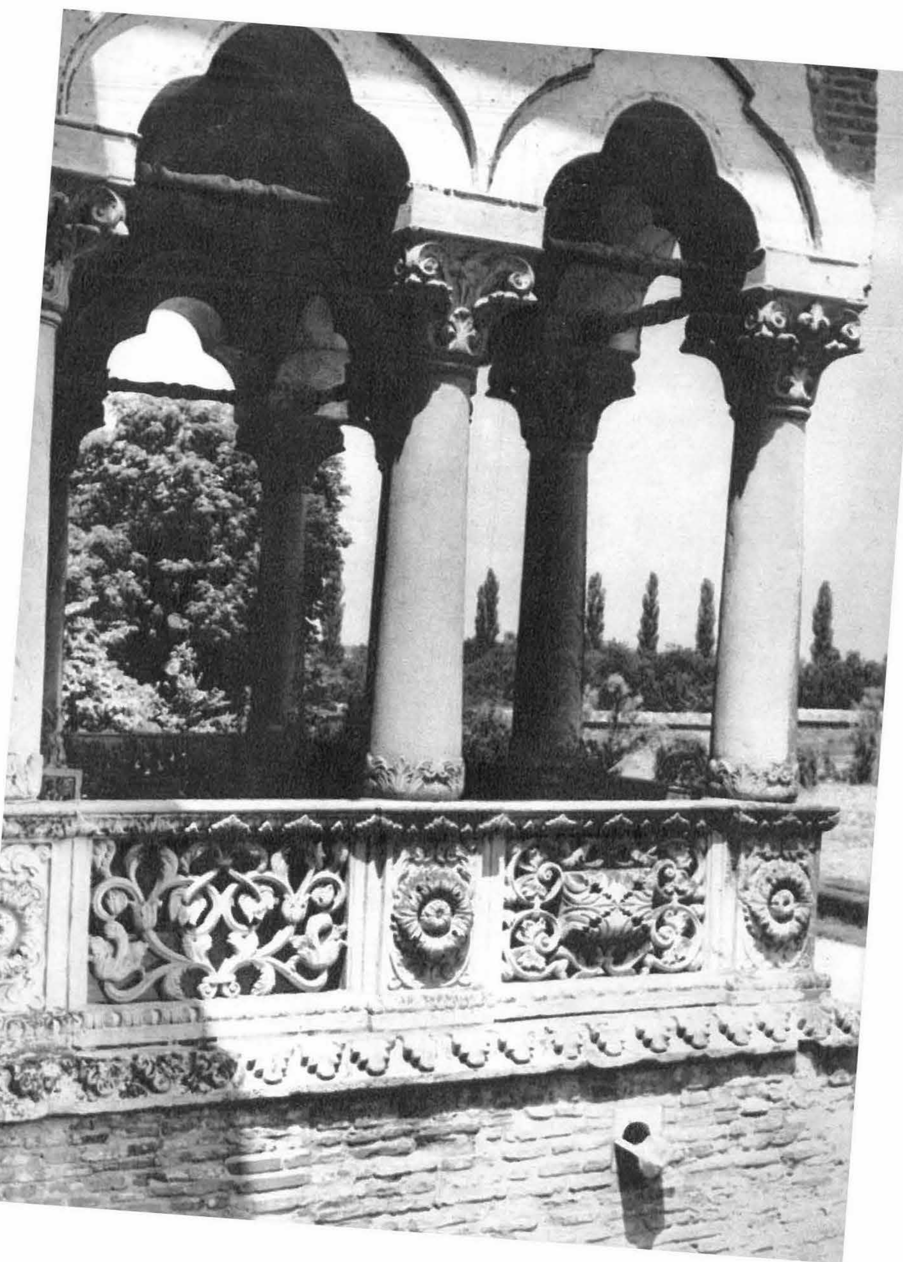
Muzeul « Theodor Aman » (Str. C. A. Rosetti nr. 8) organizat în fosta locuință a pictorului, prezintă numeroase dintre lucrările sale.

Muzeul « Cornel Medrea » (Str. General Budișteanu nr. 16) prezintă lucrări ale sculptorului al cărui nume îl poartă.

Muzeul de istorie naturală « Grigore Antipa » (Șoseaua Kiseleff nr. 1) funcționează într-o frumoasă clădire construită în 1906, în stil clasic. În cele circa 40 de săli sînt prezentate peste 250 000 de piese, între care și una dintre cele mai bogate colecții de fluturi din lume, cu peste 130 000 de exemplare.

Statuia lui Mihail Kogălniceanu – cărturar, mare om politic şi de stat român

Palatul Mogoșoaia—logia și interior

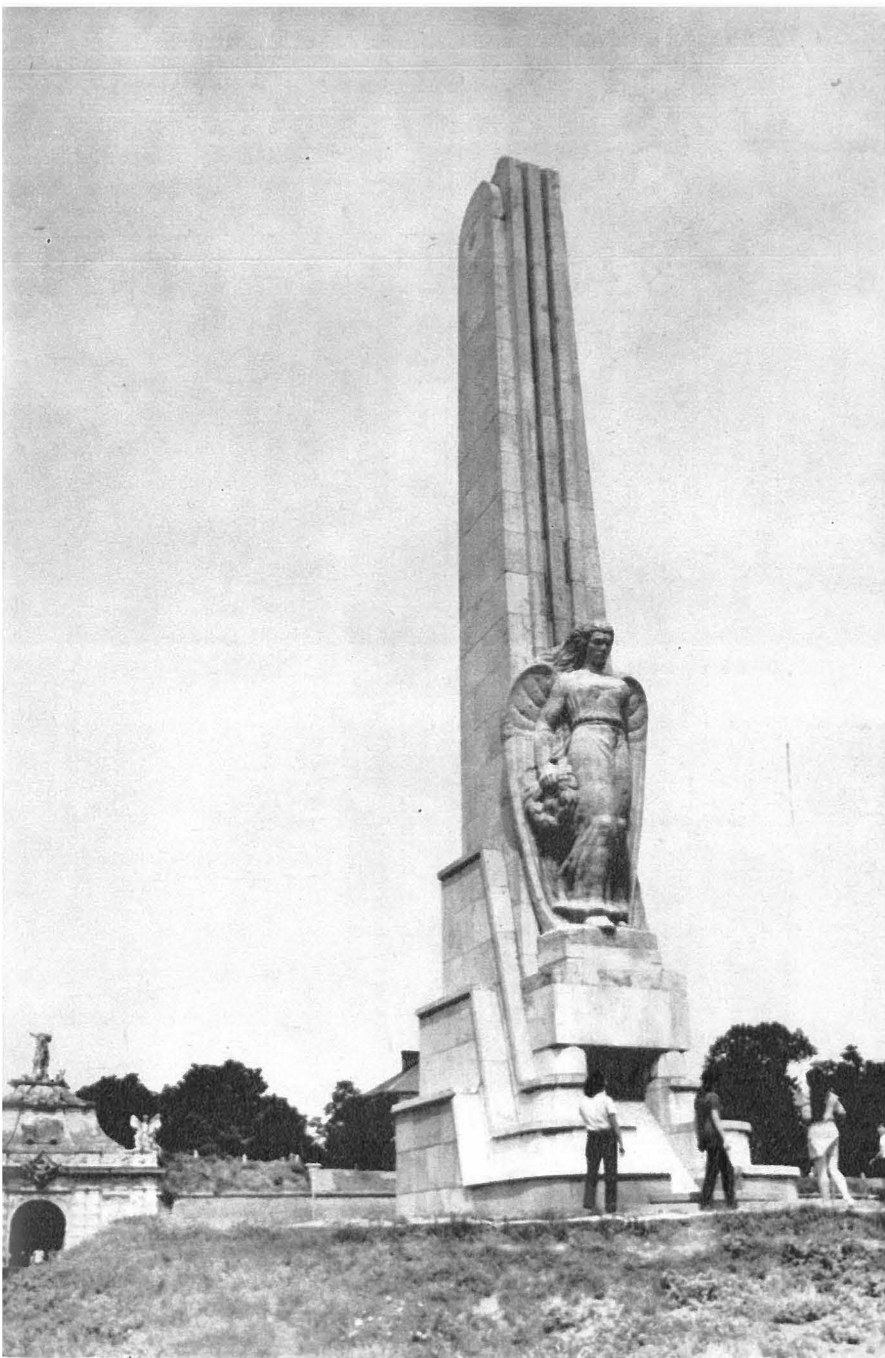
Catedrala ortodoxă din Alba Iulia

Catedrala romano-catolică din Alba Iulia

Una dintre porțile Cetății Alba Iulia

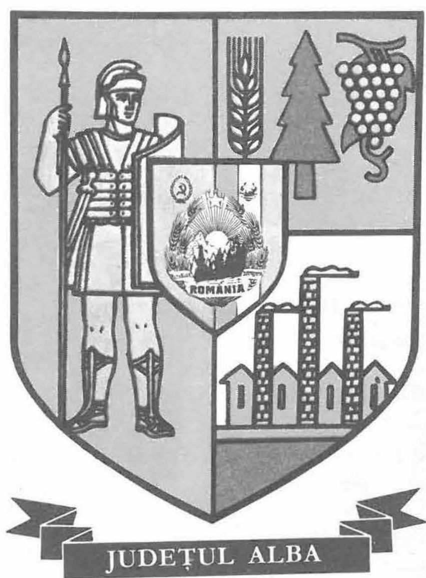
« Sala Unirii» din Alba Iulia

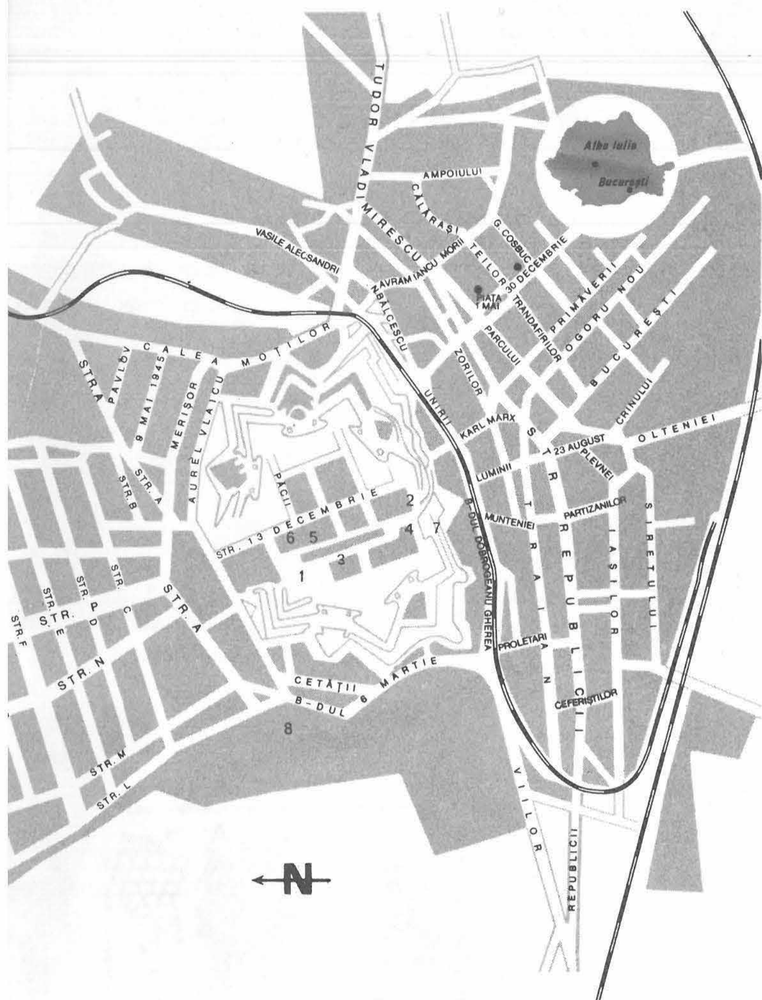
Monumentul « Horea, Cloşca şi Crişan »

Biserica evanghelică din Sebeș

Biserica reformată din Aiud și o parte din zidurile vechii cetăți

ROMÂNIA
JUDEȚUL ALBA

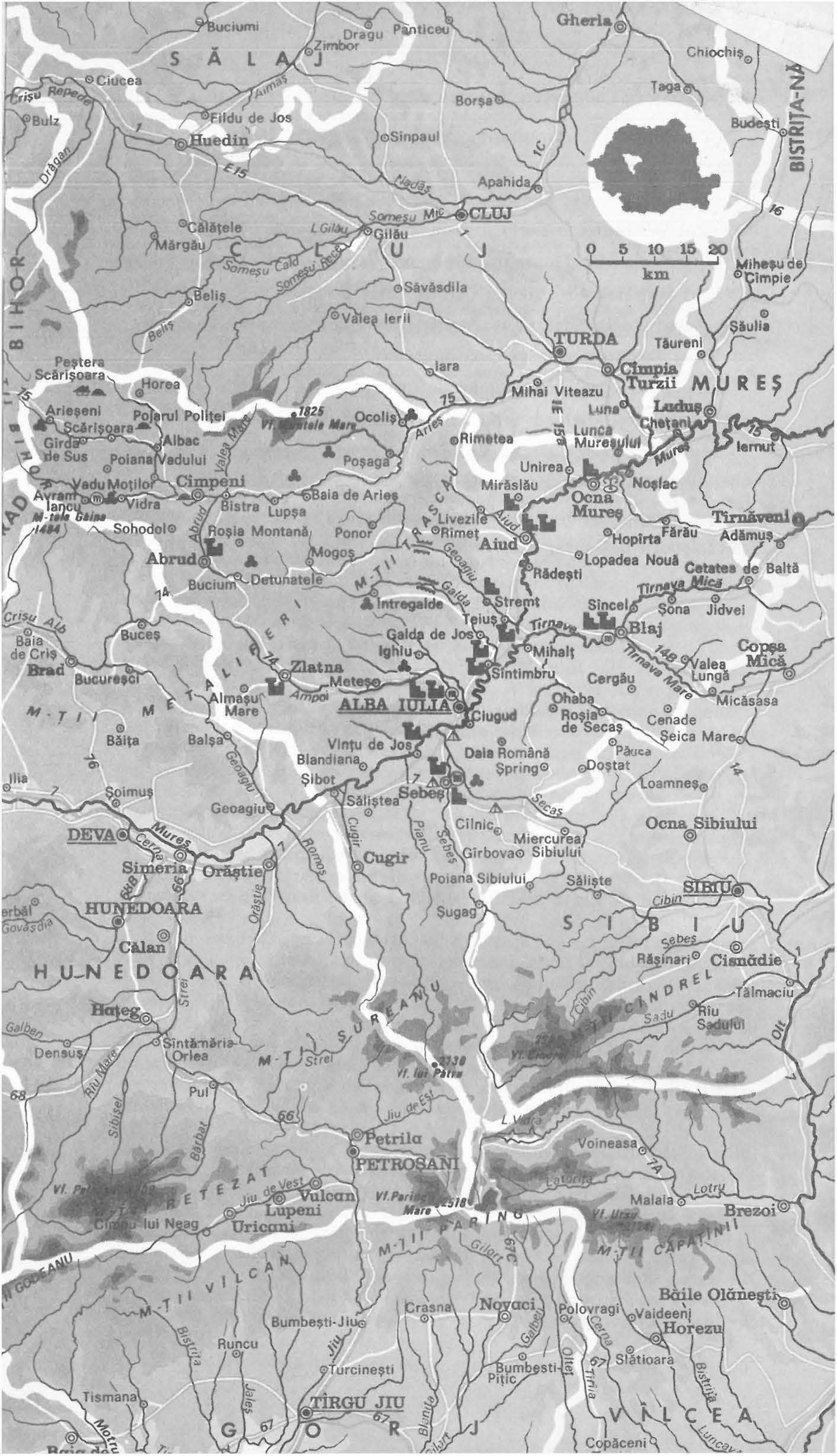
PLANUL MUNICIPIULUI ALBA IULIA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Cetatea Alba Iulia
2. Catedrala romano-catolică
3. Palatul principilor
4. Catedrala ortodoxă
5. Muzeul de arheologie, istorie şi etnografie
6. Sala Unirii
7. Monumentul « Custozza»
8. Obeliscul « Horea, Cloşca şi Crişan»

● Hotel

Buciumi
Dragu
Panticeu
Zimbor
Gherla
Chiochiș
SĂLAJ
Ciucea
Crișu Repede
Aimaș
Fildu de Jos
Bulz
Huedin
Sinpaul
Borșa
Țaga
Budești
BISTRIȚA-NĂ
Drăgan
E15
Nadăș
Apahida
1C
Someșu Mic
CLUJ
16
Călățele
L. Gilău
Gilău
Mărgău
CLUJ
Someșu Cald
Someșu Rece
0 5 10 15 20
km
Mihesu de Cîmpie
Săvădisla
Beliș
Valea Ierii
Șaulia
BIHOR
TURDA
Tăureni
Peștera Scărișoara
Iara
Cîmpia Turzii
MUREȘ
Horea
75
Mihai Viteazu
1825
Vf. Muntele Mare
Ocoliș
Luna
Luduș
Arieșeni
Polarul Poliței
Scărișoara
Valea Mare
Arieș
Rimetea
Lunca Mureșului
Chețani
Iernut
Gîrda de Sus
Albac
15
Poiana Vadului
Poșaga
Mureș
Unirea
Vadu Moților
Cîmpeni
Mirăslău
Noșlac
Avram Iancu
Vidra
Baia de Arieș
Ocna Mureș
Bistra
Lupșa
Livezile
Tîrnăveni
M-tele Găina
1484
Sohodol
Roșia Montană
Ponor
Rimeț
Aiud
Hopîrta
Fărău
Adămuș
Abrud
Mogoș
Geoagiu
Lopadea Nouă
Cetatea de Baltă
Bucium
Detunatele
Rădești
74
M-TII TRASCĂU
Galda
Tîrnava Mică
Intregalde
Stremț
Sîncel
Șona
Jidvei
Crișu Alb
Baia de Criș
Buceș
Teiuș
Tîrnava
Blaj
Brad
Galda de Jos
Ighiu
Mihalț
Copșa Mică
74
14B
Valea Lungă
Zlatna
Tîrnava Mare
Bucureșci
METALIFERI
Meteș
Sîntimbru
Cergău
Almașu Mare
Ampoi
ALBA IULIA
Micăsasa
M-ȚII
Ohaba
Ciugud
Roșia de Secaș
Cenade
Băița
Șeica Mare
Vințu de Jos
Balșa
Daia Română
Păuca
Blandiana
Șpring
Doștat
Ilia
Șibot
14
76
Geoagiu
Loamneș
Șoimuș
7
Sălistea
Sebeș
Secaș
Geoagiu
Cilnic
DEVA
Ocna Sibiului
Romos
Cugir
Pianu
Miercurea Sibiului
Mureș
Cerna
7
Sebeș
Gîrbova
Simeria
Orăștie
Cugir
66
Poiana Sibiului
Săliște
66B
Orăștie
Cibin
SIBIU
Șerbăl
HUNEDOARA
Govăsdia
Șugag
SIBIU
Călan
Sebeș
Cisnădie
Rășinari
HUNEDOARA
1
Strei
ȘUREANU
CINDREL
Tălmaciu
Hațeg
Cibin
Sadu
Rîu Sadului
Galben
Sîntămăria-Orlea
M-ȚII
Strei
Olt
Densuș
2130
Vf. lui Pătru
Vf. Cindrel
Rîu Mare
Pul
7
68
Sibișel
Bărbat
66
Jiu de Est
L. Vidra
Petrila
Voineasa
PETROȘANI
7A
Latorița
RETEZAT
Jiu de Vest
Lotru
Vf. Peleaga
Vulcan
Vf. Parîng Mare
2518
Malaia
Brezoi
Lupeni
Vf. Ursu
Cîmpu lui Neag
Uricani
PARÎNG
M-ȚII
CĂPĂȚÎNII
Gilort
67C
GODEANU
M-ȚII VÎLCAN
Băile Olănești
Crasna
Novaci
Polovragi
Vaideeni
Bumbești-Jiu
Cerna
Horezu
Bistrița
Galbenu
Runcu
Jiu
Slătioara
Turcinești
Bumbești-Pițic
67
Olteț
Tîrtîia
Bistrița
Tismana
Jaleș
TÎRGU JIU
67
Blahnița
VÎLCEA
Motru
GORJ
67
Gilort
Luncav
Copăceni

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Calcarele de la Ampoița, rezervație geologică, Meteș

Cheile Galdei

Complexul carstic Scărișoara, rezervație speologică

Dealul cu Melci, rezervație paleontologică, Vidra

Detunata Goală, Detunata Flocoasă, rezervație geologică, Bucium

Fagul împăratului, arbore ocrotit, Baia de Arieș

Ghețarul de la Vîrtop, rezervație speologică, Arieșeni

Iezerul Șurianu, rezervație complexă

Întregalde, rezervație botanică

Ocna Mureș, stațiune balneoclimaterică de interes local

Pădurea de larice de la Vidolm, rezervație forestieră, Ocoliș

Peștera Pojarul Poliței, rezervație speologică, Munții Apuseni

Rîpa Roșie, rezervație geologică, Sebeș

Scărișoara-Belioara, rezervație botanică, Poșaga de Sus

Situat în centrul României, pe cursul mijlociu al Mureșului, în vestul Podișului Tîrnavelor și în partea de sud-est a Munților Apuseni, județul Alba este unul dintre cele mai vechi unități administrative, comitatul cu același nume fiind menționat încă din secolele XII—XIII. Se întinde pe o suprafață de 6 231 km², ceea ce reprezintă 2,6% din suprafața țării și are o populație de circa 396 400 de locuitori*. Densitatea medie de 63,6 loc./km² este mai mică decît valoarea medie pe întreaga țară (87,0 loc./km²). Reședința județului se află în municipiul Alba Iulia.
Relieful, în general fragmentat, este constituit din două mari unități: una muntoasă la vest de Mureș, reprezentată de ramificațiile estice ale Munților Metaliferi, de Munții Trascău și de culmile sud-estice ale Bihorului și cele sudice ale Muntelui Mare la care se adaugă, în sudul județului, o mică parte din Munții Șureanu, și alta de podiș, mai coborîtă, la est de Mureș, respectiv Podișul Tîrnavelor. Cele două mari unități de relief sînt separate de largul culoar depresionar al Mureșului. În lungul văilor ce fragmentează spațiul montan au luat naștere cîteva depresiuni bine individualizate: Abrud (în bazinul Arieșului), Zlatna (pe valea Ampoiului) și Trascău (pe valea Aiudului). Prezența calcarelor în zona muntoasă a favorizat crearea unui peisaj de o varietate și frumusețe deosebită: chei sălbatice, peșteri cu ghețari fosili, izvoare vocluziene, peșteri cu rîuri subterane.
Clima, cu caracter continental, este diferențiată în funcție de unitățile de relief, fiind mai blîndă în culoarul Mureșului și în Podișul Tîrnavelor (temperatura medie de 9,5°). Precipitațiile, destul de bogate, înregistrează valori diferite de la 1 100 la 600 mm anual.
Rețeaua hidrografică formată din Mureș și afluenții săi: Tîrnava Mare și Tîrnava Mică — unite la Blaj —, Sebeș, Arieș, Ampoi ș.a. are debite destul de mari, rîurile reprezentînd resurse hidroenergetice însemnate.
Teritoriul județului, cu un relief în mare parte muntos, dispune de un important fond agricol și forestier, precum și de însemnate bogății ale subsolului. Astfel, pădurile care ocupă aproximativ 1/3 din suprafața sa sînt bine reprezentate de esențele de fag și molid în zona muntoasă și de gorun și stejar în cea de podiș. Subsolul este bogat în minereuri neferoase auro-argentifere (exploatate la Zlatna, Baia de Arieș, Almașu Mare, Roșia Montană), cuprifere (Bucium, Techereu), de mercur (Izvorul Ampoiului), de gaz metan (Cetatea de Baltă), sare (Ocna Mureș), calcare (Abrud, Galda de Sus), argile și argile refractare, nisipuri etc.
Prezența variatelor resurse naturale a constituit o bună bază pentru dezvoltarea economiei, ponderea cea mai mare avînd-o industria. Aceasta este reprezentată, în special, prin industria minieră, extracția minereurilor fiind cunoscută aici încă din vechime, industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor (Cugir, Aiud), chimică (Ocna Mureș — produse sodice), chimică-metalurgică (Zlatna), de prelucrare complexă a lemnului (Blaj, Cîmpeni, Sebeș), a celulozei și hîrtiei (Petrești, lîngă Sebeș), a materialelor de construcții (Alba Iulia, Aiud), industria ușoară (Alba Iulia — încălțăminte, Sebeș — textilă, marochinărie) și alimentară (Alba Iulia, Ocna Mureș).
În cadrul agriculturii, a doua ramură economică, se îmbină, în mod armonios, în funcție de condițiile pedoclimatice, cultura cerealelor, creșterea animalelor, viticultura și pomicultura. Terenul agricol reprezintă 350 500 ha, adică aproximativ 1/2 din suprafața totală a județului, din care peste jumătate o dețin însă suprafețele cu pășuni și fînețe naturale. Pe lîngă cultura cerealelor, care se practică pe aproape 69% din terenurile arabile, se mai cultivă cartofii și sfecla de zahăr. Un loc însemnat îl ocupă viticultura, fiind renumite podgoriile de la Alba Iulia, Aiud, Crăciunelu de Jos, Blaj, Jidvei, Ighiu, Valea Lungă

* Populația și densitatea pe județe este dată la 1 iulie 1972, după Anuarul Statistic al R.S.R., 1973.

ş.a. Creşterea animalelor, ramură tradiţională a economiei judeţului Alba, este favorizată de prezenţa întinselor suprafeţe de păşuni şi fîneţe. În limitele sale administrative, judeţul Alba cuprinde nouă oraşe, din care un municipiu (Alba Iulia), 67 de comune şi 658 de sate din care 30 aparţin de oraşe. Cele mai mari oraşe * sînt: *Alba Iulia* (33 057 loc.), *Sebeş*, *Aiud* şi *Cugir* (peste 21 000 loc.). Celelalte oraşe, *Blaj*, *Ocna Mureş* şi *Zlatna* au între 10 000 şi 20 000 de locuitori, iar *Cîmpeni* şi *Abrud* sub 10 000 de locuitori. Majoritatea oraşelor din judeţul Alba sînt vechi centre miniere, meşteşugăreşti şi comerciale care au cunoscut un intens proces de industrializare în anii societăţii socialiste.

Pitorescul peisajelor naturale, bogăţia monumentelor istorice şi de artă populară, precum şi prezenţa numeroaselor aşezări care amintesc de unii conducători de seamă ai poporului român în lupta pentru libertatea naţională şi socială (*Albac*, *Avram Iancu*, *Cîmpeni*) au contribuit la dezvoltarea turismului.

Astfel, în judeţul Alba, între cele două Arieşe se află *cunoscuta Ţară a Moţilor*, ce prezintă un deosebit interes turistic atît prin obiectivele sale istorice, portul popular, tradiţii şi obiceiuri (tîrgul de pe Muntele Găina) şi activitate economică (minerit străvechi, ciubărit), cît şi prin frumuseţea naturală a locurilor.

De un aspect cu totul remarcabil prin măreţia fenomenelor sale, este platoul calcaros din partea de nord-vest a judeţului. Aici se află numeroase peşteri, doline, chei, cursuri de apă subterane şi izbucuri, dintre care se detaşează peşterile de la Scărişoara şi Pojarul Poliţei. Aceste obiective turistice, la care adăugăm Detunatele, Rîpa Roşie, precum şi rezervaţiile naturale existente aici, vor face parte din Parcul naţional al Munţilor Apuseni, aflat în curs de constituire.

Complexul carstic Scărişoara se află în centrul Munţilor Apuseni la nord-vest de localitatea Scărişoara, pe un platou calcaros situat la 1 200 m altitudine, deasupra versantului stîng al văii Gîrda Seacă, afluent al Arieşului Mare. Pentru impresionantele sale formaţiuni de gheaţă milenară şi concreţiuni calcaroase, cît şi pentru importanţa sa ştiinţifică, peştera a fost declarată monument al naturii. Ea este formată dintr-un aven cu pereţi aproape verticali, care se deschide într-o vastă cavernă, ce adăposteşte un gheţar care nu se topeşte niciodată, deoarece cavitatea peşterii este astfel situată, încît atmosfera interioară păstrează aproape constant o temperatură cu puţin sub 0°. Acest bloc de gheaţă, unic în România şi printre puţinele din lume la această latitudine, are grosimea de 18—20 m şi un volum de circa 50 000 m³.

Nu departe de Scărişoara se află Peştera *Pojarul Poliţei*, declarată monument al naturii de interes pur ştiinţific, datorită fenomenelor carstice şi diversităţii formelor de cristalizare a carbonatului de calciu. În Ţara Moţilor, pe stînga văii Arieşului Mic lîngă comuna Vidra, se găseşte *rezervaţia paleontologică « Dealul cu Melci »*, unul dintre cele mai bogate puncte fosilifere din România, ce adăposteşte în rocă resturile a mii de melci rămaşi din mările calde cretacice.

Detunatele ce reprezintă două vîrfuri bazaltice — Detunata Goală şi Detunata Flocoasă — cu altitudini maxime de 1 169 m şi respectiv 1 205 m, se află în Munţii Metaliferi la 20 km est de Abrud, lîngă Bucium-Sat. Vîrfurile au forma unor măguri compuse din coloane de bazalt cu structură prismatică, cenuşii-negricioase, dispuse aproape vertical, ce dau locurilor un pitoresc cu totul deosebit.

La nord-est de Abrud se află localitatea minieră Roşia Montană, recunoscută pentru vechimea exploatărilor aurifere de aici. Dealurile dimprejur sînt alcătuite din riolite şi andezite. În Dealul Cîrnicului şi Dealul Cetăţii riolitele care au culoare cenuşie sau roşie, de unde şi numele localităţii, alcătuiesc conuri vulcanice. Soluţiile fierbinţi care au urmat erup-

* Populaţia oraşelor României, inclusiv comunele suburbane, este dată la 1 iulie 1972.

ţiilor au depus aici preţioase filoane metalifere prin care au străbătut timp de milenii, săpate cu mijloacele vremii, sute de galerii, puţuri şi suitori. La toate acestea se adaugă încă un monument al naturii: *Rîpa Roşie* de pe malul drept al Secaşului, în dreptul oraşului Sebeş. Este vorba de un mal abrupt, format din microconglomerate roşietice miocene, pe care şiroirea a sculptat nenumărate şenţuleţe, despărţite de mici creste, care mai ales la lumina puternică a soarelui creează un contrast de umbre şi culori cu totul feerice.
În partea centrală a judeţului, afluenţii repezi ai Mureşului ce traversează munţii calcaroşi ai Trascăului formează cheile Rîmeţi, Întregalde, unde se poate admira frumoasa floare de colţ, cele ale Ampoiului ş.a. Tot aici se află şi cîteva lacuri de munte, ca Oaşa şi Iezerul Ighielul.
Iezerul Ighielul, situat în Munţii Trascău este singurul lac carstic mai întins, cu o lungime de aproximativ 450 m şi lăţimea între 150 şi 200 m şi cu o vegetaţie şi o faună caracteristice.
În afara rezervaţiilor de interes speologic, geologic şi paleontologic, judeţul Alba dispune şi de cîteva rezervaţii botanice. Cea mai importantă în acest sens este *rezervaţia naturală Scărişoara — Belioara* din masivul calcaros cu acelaşi nume (la o altitudine de 1 353 m), de pe valea Poşaga. Deosebită de Scărişoara, care ascunde în adîncurile sale celebrul gheţar, Scărişoara de aici este rămăşiţa unui întins platou calcaros de odinioară, unde sînt prezente specii de plante cu origini diferite, ce pun multe probleme în legătură cu fitoistoria unor plante din România. Dintre exemplarele rare ale rezervaţiei, un mare interes prezintă: *Saponaria bellidifolia* (relict precuaternar), *Daphne cneorum*, *Primula columnae*, *Arctostaphyllos* (sărbezele) etc.
Merită, de asemenea, menţionaţi, ca fenomene naturale interesante, gorunul *(Quercus petraea)* de la Gîrbova de Sus, de lîngă Aiud, cu un diametru de 2 m şi o înălţime de 32 m şi « Fagul împăratului », situat nu departe de Muncelu, comuna Baia de Arieş, pe malul stîng al Arieşului, un fag monumental *(Fagus silvatica)*, al cărui frunziş se păstrează, în mod excepţional, şi peste iarnă avînd o culoare neobişnuită brună-bronzată.

Enumerînd numai o parte dintre monumentele naturii care constituie obiectul unui intens turism în tot cursul anului, putem afirma că în judeţul Alba s-a conturat o frumoasă arie turistică în zona pe care o cuprinde din Munţii Apuseni. Avînd în cea mai mare parte înălţimi mici, în jur de 1 000—1 200 m, şi fiind străbătută de numeroase ape, această zonă este foarte accesibilă, lucru dovedit de altfel şi de intensa sa populare din timpurile cele mai vechi. Principala cale de acces în Ţara Moţilor este valea Arieşului, însoţită de o linie ferată care stabileşte legătura între Turda, Cîmpeni şi Abrud şi de o şosea naţională, modernizată, ce urcă pînă în inima Munţilor Apuseni, în zona platoului calcaros, la Albac, de unde peste Bihor face legătura cu oraşul Beiuş; o şosea leagă Albacul cu Huedin. Un sector de cale ferată este şi pe valea Ampoiului, între Alba Iulia şi Zlatna, de unde o şosea pătrunde mai departe în Munţii Metaliferi, făcînd legătura între Abrud şi Cîmpeni şi între Abrud şi Brad.
Principala arteră de circulaţie a judeţului rămîne însă valea Mureşului, pe unde trec calea ferată şi şoseaua naţională ce leagă nordul Transilvaniei cu vestul şi sudul ţării. Centre importante pe aceste trasee în cadrul judeţului sînt: Aiud, Alba Iulia şi Sebeş.
Judeţul Alba are numeroase monumente istorice şi de artă. Un prim popas îl vom face în reşedinţa judeţului.

Municipiul **ALBA IULIA** — cea mai importantă aşezare a judeţului — are o istorie milenară. În a doua jumătate a mileniului I î.e.n., izvoarele antice menţionează tribul apulilor şi pe regele Rubobostes. Claudiu Ptolemeu, în lucrarea sa *Geographia*, printre cele 40 de localităţi mai importante din Dacia aminteşte şi de Apulon, din zona centrală a

Transilvaniei, identificată de specialiști ca fiind cetatea de la Piatra Craivii.

Romanii au ridicat pe promontoriul primei terase a Mureșului un puternic castru, care s-a transformat într-un mare și prosper oraș — Apulum — pe care îl întîlnim în numeroase inscripții și în *Tabula Peutingeriana* (hartă a drumurilor romane, păstrată într-o copie din sec. XIII).

În timpul administrației romane, Apulum a jucat un rol important, fiind, de fapt, centrul economic, militar și administrativ al întregii Dacii romane.

După retragerea aureliană, în viața așezării de la Apulum a început o perioadă foarte grea, fiind situată în calea valului de popoare migratoare. În perioada conlocuirii româno-slave a apărut numele de Bălgrad (Orașul Alb), de la care au derivat celelalte denumiri: Alba Iulia, Gyulafehèrvàr (în maghiară), Weissenburg și Alba Carolina (în germană, de la numele împăratului Carol VI Habsburg.

Atacul tătar din 1241 a distrus aproape complet orașul; Rogerius (cronicar din Oradea, fost prizonier la tătari un an de zile) în al său *Carmen miserabile* face o amplă descriere a dezastrului. Reconstrucția s-a făcut cu mari greutăți. Vechiul castru și fortificațiile din sec. IX—X au fost reclădite și întărite ca valuri și palisade. În 1291, în oraș s-a ținut Dieta convocată de regele Andrei III (1290—1301), la care au participat, pentru prima oară, și reprezentanți ai românilor.

Începutul sec. XVI a fost dominat de marea răscoală condusă de Gh. Doja (1514). La reprimarea acesteia au participat și trupele de mercenari ale episcopului de Alba Iulia.

În 1541, partea centrală a Ungariei, cu orașul Buda, a fost transformată în pașalîc, iar partea de nord-vest a intrat sub dominația Austriei. Transilvania a devenit principat autonom sub suzeranitatea Porții, iar Alba Iulia a fost transformată în capitală a principatului.

La 1 noiembrie 1599, la trei zile după marea victorie de la Șelimbăr, Mihai Viteazul intra triumfal pe porțile cetății, întreg teritoriul Transilvaniei trecînd sub autoritatea sa. În mai 1600 se va intitula de aici « domn al Țării Românești și Ardealului și a toată țara Moldovei ». Dietele ținute în oraș între 20 și 28 noiembrie 1599 și 20 și 27 iulie 1600 au permis nobililor să ia măsuri represive împotriva sărăcimii. Nemulțumirea nobilimii față de tendințele autoritare ale domnului muntean au grăbit prăbușirea unificării celor trei țări realizate de Mihai. La 19 august 1601, Mihai a fost asasinat pe Cîmpia Turzii de către oamenii generalului imperial Basta. Trupele aceluiași Basta au intrat în oraș, prădîndu-l și arzîndu-l cumplit.

Sub cîrmuirea lui Gabriel Bethlen (1613—1629), orașul cunoaște o nouă dezvoltare, reconstruindu-se părți din el și adăugîndu-i-se fortificații. În 1622 s-a înființat o academie, unde se predau astronomia, matematicile, fizica și filozofia. Printre profesori era și silezianul Martin Opitz.

În 1658, armate otomane și tătărăști ajung la Alba Iulia pe care o devastează (6—10 septembrie). La această campanie au participat, obligate de sultan, și oștile muntene și moldovene. Miron Costin, referindu-se la distrugerea orașului, nota laconic: « Într-o mică de ceas au stat cenușe ».

Un alt eveniment legat de istoria orașului a fost răscoala din 1784—1785, condusă de Horea, Cloșca și Crișan. După ce trupele imperiale (Transilvania fusese încorporată Imperiului habsburgic în 1699) au înfrînt rezistența cetelor răsculate, cei trei conducători au fost prinși și aruncați în temniță la Alba Iulia. În dimineața zilei de 28 februarie 1785, pe Dealul Furcilor (azi Cîmpul lui Horea), Horea și Cloșca au fost zdrobiți pe roată, în fața a peste 2 500 de țărani aduși cu sila să asiste la supliciu.

Deși orașul Alba Iulia n-a fost un puternic centru industrial, spre sfîrșitul sec. XIX au apărut primele organizații muncitorești. În 1870 ființa aici organizația profesională Cercul tinerilor meseriași. În 1903 s-a înființat Sindicatul constructorilor, avînd strînse legături cu secția română a P.S.D. din Ungaria și care în 1906 și 1907 a organizat două puternice greve. Intensificarea exploatării sociale și a asupririi naționale a stîrnit o vie nemulțumire în rîndul maselor populare. La 1 decembrie 1918, cei peste 100 000 de participanți la marea adunare de la Alba Iulia au consfințit — prin hotărîrile luate — Unirea Transilvaniei cu România, fapt care a marcat încheierea procesului de constituire a statului național român-unitar.
În anii regimului nostru, orașul a intrat în circuitul marilor prefaceri, cei 25 de ani de muncă rodnică deschizîndu-i noi perspective.

*

Alba Iulia este un oraș-muzeu, în care mărturiile încep chiar din antichitatea daco-romană.

Castrul și orașul roman. Castrul face parte din grupul fortificațiilor permanente; probabil fusese conceput pentru adăpostirea Legiunii XIII Gemina. Dreptunghiular ca formă, el avea ziduri puternice de piatră și cărămidă, de circa 5 m grosime, fiind apărate de șanțuri adînci. Vechiul oraș roman, impunător, judecîndu-l după vestigiile descoperite, a cunoscut un înalt grad de civilizație (canalizare, încălzire, clădiri publice, opere de artă etc.). O imagine grăitoare a vieții politice și social-culturale a orașului roman o oferă colecțiile muzeului de arheologie.

Vechile cetăți medievale. În perioada sec. IX—X, existența unor centre fortificate la Bălgrad (Alba Iulia) și Ţeligrad implică și existența unei formațiuni politice, a unui voievodat. În această zonă, în sec. XIII documentele amintesc o cetate de piatră. În 1516 începe construcția unei noi cetăți, cele mai importante lucrări desfășurîndu-se între 1550 și 1555. În timpul lui Ioan Sigismund Zápolya (1541—1551; 1556—1571) orașul a devenit capitala principatului Transilvania, lucrările de fortificare continuînd, iar în timpul lui Gabriel Bethlen (1613—1629) au luat mare amploare. În timpul lui Gheorghe Rákóczi II (1648—1660) s-au făcut noi amenajări.

Un plan al cetății, desenat în 1711 de italianul Giovanni Morando Visconti, ne dă indicații prețioase, mergînd pînă la detalii. Cetatea, de plan pătrat, avea ziduri masive de piatră, înconjurate de un șanț adînc. Azi se păstrează bine latura de sud a acestei construcții, precum și cele două bastioane construite în vremea lui Gabriel Bethlen.
Pe latura de est, cetatea avea o poartă impunătoare « Sf. Gheorghe », iar pe cea de vest numită « Sf. Mihail », a intrat triumfal Mihai Viteazul la 1 noiembrie 1599.
După încorporarea Transilvaniei la Imperiul habsburgic, orașul a fost din nou fortificat, devenind și sediul unei garnizoane.

Cetatea Alba Iulia se întinde pe aproximativ 70 ha, fiind concepută după sistemul Vauban (avea un fort central, 7 bastioane, incintă exterioară, fortificată puternic pe laturile de vest, sud și nord cu șanțuri duble, iar în interior cu numeroase cazemate și depozite de muniții, adăposturi etc.). Construcția a început în 1714 și a durat 24 de ani; planurile au fost executate de arhitectul Visconti și aprobate de generalul Eugeniu de Savoia. În timpul lucrărilor au fost folosiți peste 20 000 de iobagi din împrejurimi și numeroși meșteri din Banat. Lungimea zidurilor atingea 12 km.
Există trei porți monumentale executate în stil baroc, de către arhitectul vienez Johann König.
Cele șapte bastioane, fiecare purtînd un nume, aveau blazoane și inscripții dedicate patronilor lor.

Catedrala romano-catolică, monument de mare valoare, a fost ridicată pe locul unei vechi construcții (o biserică în stil romanic) distrusă de tătari în 1241. Actualul edificiu, în stil romanic tîrziu, a fost înălțat în două etape (1247–1291 și 1320–1356), folosindu-se meșteri străini. În timpul unei răscoale a sașilor din 1277, clădirea încă neterminată a fost incendiată și aproximativ 2 000 de oameni și-au pierdut viața în timpul incendiului. La începutul sec. XIV, absida navei centrale a fost alungită și împodobită cu un altar și trei noi travee gotice, cu mari ferestre lucrate în același stil.
Iancu de Hunedoara a făcut importante reparații interioare, catedrala devenind necropola Huniazilor și mai apoi a principilor ardeleni. În sec. XVI i s-au adus noi completări: o capelă pe latura nordică (în stilul Renașterii italiene) și frescele din interior cu reale calități artistice. Între 1550 și 1700, catedrala a fost preluată de unitarieni și calvini, iar la începutul sec. XVIII a revenit ritului catolic.
În curgerea vremii, monumentul a fost supus la numeroase încercări, pe rînd tătarii, turcii, oștile generalului Castaldo, apoi cele ale lui Basta și Moise Secuiul au devastat catedrala. Distrugerile provocate au fost reparate în timpul principelui Gabriel Bethlen. Între anii 1718 și 1737 s-au construit o boltă la intrarea vestică, deasupra portalului gotic, și frontonul triunghiular, străjuit de patru statuete de sfinți și trei basoreliefuri. Între anii 1907 și 1914 și apoi între 1953 și 1955 s-au efectuat importante lucrări de restaurare.
În interior, pe partea dreaptă, se află orînduite sarcofagiile Huniazilor, lucrate în stil gotic, care, din păcate, au fost deteriorate în timpul atacurilor turco-tătare. Laturile sarcofagului lui Iancu de Hunedoara sînt împodobite cu basoreliefuri reprezentînd scene din luptele purtate de acesta cu turcii. În nava laterală sudică se află un fragment din absida vechiului baptisteriu (sec. XII), iar pe latura de sud a transeptului se află o rozetă din sec. XIII; în sec. XX a fost restaurată și i s-a adăugat un vitraliu.
În absida principală, pe ambii pereți, se află cîte un basorelief datînd din sec. XIII, înfățișînd pe arhanghelul Mihail omorînd balaurul. Tot aici, de o parte și de alta a altarului, sînt stranele sculptate în stil baroc, datînd din sec. XVIII. Pe latura de nord a transeptului se află o absidă cu două rînduri de fresce – datînd din sec. XIV, și respectiv din sec. XVI.
În nava laterală nordică se găsesc pietrele de mormînt ale unor episcopi și demnitari laici transilvăneni din sec. XIV–XV.
Catedrala are o orgă cu 2 209 de tuburi, datînd din 1877. Exteriorul lasă aceeași puternică impresie asupra vizitatorului. Pornind din partea de est, se observă contraforturile solide și zvelte ale corului gotic, absida nordică decorată cu motive vegetale și două basoreliefuri. Latura de nord a transeptului este și ea împodobită cu basoreliefuri. Fațada principală, îndreptată spre nord, are la colțuri cîte un pilastru, iar la mijloc se află un portal deasupra căruia a fost montată stema episcopului Ladislau Gereb. Pilaștrii laterali sînt decorați cu scene biblice. Intrarea în biserică se face prin portalul capelei Lázói, precum și prin partea de vest, considerată de altfel intrarea principală. Portalul acestei intrări a fost construit în stil gotic, la sfîrșitul sec. XIII.
Turnul de pe latura de sud a fost construit de-a lungul a patru secole: un etaj în sec. XIV, două în timpul lui Iancu de Hunedoara și a fost completat cu încă două în timpul lui Gabriel Bethlen.
Foarte important, ca valoare artistică, este portalul romanic de pe latura de sud a catedralei; el datează din a doua jumătate a sec. XIII. Tot aici, pe locul unui portal dispărut, a fost ridicat, în 1906, un al doilea portal.
Deși cuprinde elemente arhitectonice de stiluri diferite (gotic, Renaștere, baroc), catedrala se prezintă ca un monument reprezentativ al arhitecturii romanice tîrzii.

Palatul principilor este o clădire impresionantă, datînd de aproape cinci secole. Între 1 noiembrie 1599 și 4 august 1600, aici și-a avut reședința Mihai Viteazul. Construcția a început — după cum afirmă specialiștii — la sfîrșitul sec. XIV și începutul sec. XV, fiind destinată, inițial, a fi reședință episcopală. La mijlocul sec. XVI, Isabella și Ioan Sigismund principe al Transilvaniei au refăcut construcția, iar membrii familiei Báthory au extins mult edificiul.
Armatele lui Basta au distrus palatul în 1601, fiind refăcut complet sub Gabriel Bethlen și G. Rákóczi I (1630—1648).
În 1658 și apoi în 1662, oștiri turco-tătare au devastat și incendiat palatul. După 1700 a fost reparat de austrieci și transformat în cazarmă.

Biblioteca documentară « Batthyaneum ». În anul 1792, episcopul Batthyáni Ignàc a luat inițiativa înființării unei biblioteci al cărei local trebuia să fie clădirea unei foste mănăstiri. În prezent, biblioteca posedă peste 55 000 de volume, dintre care 1 230 de manuscrise, 530 de incunabule, are o bogată colecție de documente (aproximativ 19 000), numeroase obiecte de cult, piese numismatice etc. Amintind cîteva titluri nu facem altceva decît să subliniem marea valoare științifică a acestei biblioteci: *Codex aureus* (manuscris de la sfîrșitul sec. VIII), *Liber de bello Jugurthino* (manuscris din sec. X), *Codex Burgundus* (sec. XV); dintre incunabule menționăm: *Cosmographia lui Ptolemeu* (1482), *Epistolarum Heroidum* ale lui Ovidiu, tipărite la Milano în 1494 etc. Bine reprezentat este și tiparul românesc: *Palia de la Orăștie* (1582), *Noul Testament* (Alba Iulia, 1648), *Biblia de la București* (1688), *Evanghelia cu învățătură* (1699), *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir, tipărită în limba germană la Frankfurt și Leipzig etc.

Muzeul de arheologie, istorie și etnografie a fost întemeiat în 1887 și este considerat printre cele mai vechi muzee din Transilvania. Exponatele prezentate se referă la comuna primitivă, sclavagism și feudalism. În depozite posedă peste 18 000 de piese. Acestora li se adaugă o mare colecție numismatică, numeroase documente și o mare bibliotecă.

Sala Unirii. Clădirea din care face parte Sala Unirii a fost ridicată în 1898, pentru a servi drept cazinou trupelor austro-ungare din cetate. Aici, în sala mare, s-a citit, la 1 decembrie 1918, hotărîrea solemnă a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, proclamînd unirea Transilvaniei cu România. Clădirea a suferit rectificări și adăugiri în anii 1921—1922.
La intrare se află un arc de triumf cu inscripția: « 1918—1922 » și stema țării cu textul: « În anul Domnului 1918, la 1 decembrie, în acest loc, s-a proclamat pentru totdeauna și în mod irevocabil, prin votul solemn și unanim al poporului, Unirea Transilvaniei cu întreaga Dacoromanie. Eternă fie aducerea aminte a acestui act ».
În această clădire a fost organizat un muzeu închinat marelui eveniment al Unirii.

Catedrala ortodoxă se află în imediata apropiere a catedralei romano-catolice. Ea a fost construită în anii 1921—1922. Biserica este o simbioză de vechi stiluri românești, încadrîndu-se în curentul inițiat de arhitecții români de la începutul sec. XX, mai ales Ion Mincu și Petre Antonescu. Planurile catedralei ortodoxe au fost concepute de arhitectul Victor Gh. Ieremia.
Ansamblul se compune din biserică, incinta cu două pavilioane spre răsărit și alte două, mai mici, spre apus, între ultimele ridicîndu-se clopotnița înaltă de 58 m.
Intrarea în biserică se face printr-un pridvor în nișele căruia sînt montate inscripții în marmură privind tipăriturile religioase din sec. XVII, efectuate la Alba Iulia.
În pronaos au fost zugrăvite chipurile voievodului Mihai și al soției sale Stanca.

Naosul este împărţit în trei nave, cu ajutorul a patru stîlpi, care susţin cupola centrală. Interiorul a fost pictat de Costin Petrescu.

Monumentul « Custozza » (Parcul Cetăţii) a fost ridicat din blocuri de granit în anul 1906, prin contribuţiile ofiţerilor Regimentului 50 infanterie, ca un omagiu adus soldaţilor căzuţi lîngă Custozza, în luptele din 24 iunie 1866, purtate de armatele austriece împotriva celor italiene.

Monumentul « Horea, Cloşca şi Crişan » (Str. Karl Marx). Prin strădaniile profesorului Eugen Hulea şi cu sprijinul bănesc al elevilor din toată ţara, în cursul anului 1937, a fost ridicat, în faţa porţii a III-a a cetăţii, un obelisc impunător în memoria căpeteniilor răscoalei din 1784 — Horea, Cloşca şi Crişan. Monumentul a fost inaugurat la 14 octombrie 1937 şi a fost realizat după planurile arhitectului Octav Mihălţan şi ale sculptorului Ion Negrulea. Monumentul atinge înălţimea de 22,50 m.

VINŢU DE JOS. Această comună oferă vizitatorului posibilitatea cunoaşterii unui vechi şi valoros monument arhitectonic: este vorba de **Castelul « Martinuzzi »**, construit de guvernatorul Transilvaniei cu acelaşi nume, în prima jumătate a sec. XVI. Castelul, ridicat sub formă de cetate, era înconjurat cu valuri de pămînt şi şanţuri umplute cu apă. Edificiul a fost realizat pe fundaţiile unei construcţii mai vechi, proprietate a lui Radu de la Afumaţi — domnitorul Ţării Româneşti.

SEBEŞ. Aici se află unul dintre cele mai interesante ansambluri de arhitectură medievală din ţara noastră.

Biserica evanghelică. Partea veche, în stil romanic, care exista în timpul invaziei tătare din 1241, este o bazilică cu trei nave, avînd pe latura de vest un turn central, însoţit de două turnuri laterale, care n-au fost terminate. Nava centrală a fost mult înălţată şi boltită în timpul lucrărilor efectuate în sec. XIII, iar cele laterale au fost lărgite şi înălţate în sec. XIV. În zilele noastre, ele sînt reunite sub un singur acoperiş. Vechiul cor romanic a fost înlocuit în sec. XIV cu unul gotic de tip hală cu trei nave, spaţios, decorat cu gust şi acoperit cu bolţi care se sprijină pe arce de ogivă. Exteriorul acestei porţiuni a construcţiei este decorat cu statui din piatră, baldachine şi fiale.

Amplele lucrări de restaurare din anii 1960—1964 au urmărit degajarea monumentului şi punerea în evidenţă a celor mai vechi şi valoroase elemente descoperite în timpul cercetărilor efectuate; între altele a fost marcat în pardoseală corul vechii biserici romanice.

Capela Sfîntul Iacob, construită în sec. XIV, în maniera goticului tîrziu, în imediata vecinătate a bisericii principale, pe latura sa nordică a fost restaurată, refăcîndu-i-se paramentul exterior şi o parte din contraforturi, punîndu-se în acelaşi timp în evidenţă fragmente de frescă.

Casa Zápolya a fost construită în a doua jumătate a sec. XV şi a servit un timp de reşedinţă a voievozilor Transilvaniei şi sediu al dietei. Construcţia se compune dintr-un parter cu intrare printr-un gang boltit, cu cat şi loggie către curte; are beciuri boltite. În sec. XVI, clădirea a fost mărită cu încă o travee. Şi această construcţie a fost restaurată în anii 1960—1962, cînd s-a consolidat paramentul, iar una dintre galerii şi arcele loggiei de pe latura de nord au fost degajate, punîndu-se în valoare toate elementele originale, dîndu-i-se monumentului întreaga lui personalitate. Azi funcţionează aici un interesant muzeu.

Cetatea Sebeşului a fost construită la sfîrşitul sec. XIV şi începutul sec. XV şi se compune dintr-un zid de incintă, lung de 1700 m, în care s-au practicat creneluri, metereze şi guri de păcură, bine conservate.

Din cele patru turnuri de poartă nu se păstrează decît vestigiile celor de pe latura de vest și de nord.

SÎNTIMBRU, comună frumoasă, unde pe cîmpia din marginea ei, la 18 martie 1442, oștile comandate de Iancu de Hunedoara au întîmpinat oștirea otomană condusă de Mezed-beg. La 22 martie, Iancu a obținut o mare victorie. În amintirea acestui eveniment, el a refăcut **Biserica romanică** construită aici în sec. XIII, dîndu-i o nouă înfățișare.

« Atîtea suveniruri prețioase sufletelor românești, legate de acest loc fără însemnătate la vedere... »
Timotei Cipariu

GALDA DE JOS, comună cunoscută prin existența unui **castel,** în care, în 1784, au fost închiși mulți dintre țăranii răsculați de Horea. Tot aici se află și o **biserică ortodoxă,** construită în sec. XVIII, care are o valoroasă pictură.

TEIUȘ. Ceea ce ne atrage azi în comuna Teiuș sînt cele trei biserici, vechi monumente istorice:

Biserica reformată, cea mai veche, a fost construită inițial în sec. XIII (bazilică-romană) și refăcută ulterior cu elemente caracteristice stilului gotic. Clopotnița și pereții navei centrale fac parte din prima fază a construcției.

Biserica romano-catolică a fost construită de regentul Ungariei, Iancu de Hunedoara și completată de fiul acestuia Matei Corvin. Din adăugirile ulterioare, foarte valoros este portalul apusean. Inscripția de pe timpan dă ca dată a construcției anul 1448.

Biserica ortodoxă este al treilea monument important. Ridicată în sec. XVI, ea a fost restaurată în 1964 prilej cu care s-au efectuat și săpături arheologice în cimitirul comunei; au fost scoase la iveală obiecte din sec. X—XI, atestînd o intensă locuire a populației românești în această regiune.

STREMȚ, comună mare, în vecinătatea căreia se află urmele unei cetăți din sec. XIV, cunoscută sub numele de **Cetatea Diodului.**
În aceeași comună, la GEOAGIU DE SUS, sat mare, cu livezi roditoare, se află o **biserică ortodoxă,** presupusă ctitorie a voievodului muntean Radu de la Afumați, care a pribegit în aceste părți prin 1521—1525, vreme în care a înființat aici și o episcopie ortodoxă.

BLAJ. Urmele arheologice sînt foarte bogate și vorbesc despre o locuire străveche a acestor meleaguri. Primele știri scrise despre Blaj datează din 1313 (« Terra Blasii filii Herbordi ») și 1332 (« Sacerdos de villa Blasii »). În 1535, domeniul Blajului se afla în posesiunea lui Georgiu Bogdi, care chiar în același an a construit un castel-reședință. La sfîrșitul sec. XVII, proprietatea a intrat în stăpînirea principilor Mihail Apafi I și Mihail Apafi II, iar ulterior a revenit coroanei austriece. În timpul răscoalei curuților (1703—1711), orașul a avut de suferit, iar în 1737, prin schimburi de proprietăți, a fost cedat Episcopiei unite a Transilvaniei, care și-a stabilit reședința aici; pe atunci era episcop Ioan Inocentiu Micu (Clain) (1692—1768), personalitate marcantă a culturii transilvane și a luptei pentru libertate națională. Ideile și principiile enunțate de el au stat la baza programului politic al românilor din Transilvania.

Blajul a jucat un rol de primă mărime în istoria politică a românilor din prima jumătate a sec. XIX. Revoluția de la 1848 și-a cristalizat programul său politic în cadrul impresionantelor întîlniri de la Blaj, de pe Cîmpia Libertății. Orașul a fost și un puternic centru cultural.

Din tipografiile lui au pornit numeroase cărți și publicații românești. Aici, în 1761, elevii au organizat o reprezentație teatrală. Artiștii amatori, studenți în teologie, au organizat un turneu, iar între 1825 și 1836, studenții din Blaj au jucat numeroase piese originale scrise de Timotei Cipariu, Gheorghe Barițiu și Ion Rusu.
În 1868, tot aici, un grup de intelectuali a elaborat cunoscutul document *Pronunciamentul de la Blaj*, virulent protest împotriva unirii forțate a Transilvaniei cu Ungaria.

Castelul, cea mai veche clădire din oraș, este un valoros monument istoric și de arhitectură. A fost, pînă în 1737, reședința stăpînilor feudali ai domeniului Blaj, apoi a devenit sediul Episcopiei unite a Transilvaniei. I s-au efectuat reparații în 1842, cînd i s-a adăugat aripa nordică. Clădirea are două etaje și ziduri foarte groase (peste un metru), coridoare boltite și scări înguste de lemn. Actualmente, ea adăpostește **Muzeul orașului.**

Tipografia din Blaj. Clădirea cunoscută sub numele de Mănăstirea « Bunei Vestiri » sau Seminarul călugărașilor a fost ridicată în 1760 și în ea a funcționat vechea tiparniță, la care au trudit meșteri tipografi provenind din cele trei țări române. În această tipografie au apărut: *Biblia* din 1795, tradusă de Samuil Micu; în 1835 Timotei Cipariu a tipărit aici o carte religioasă cu litere latine. Tot aici au apărut revista lui Cipariu « Arhivu pentru filologie și istorie », *Icoana pămîntului* (1842), primul tratat de geografie universală în limba română; apoi « Organul luminării » (1847), care în timpul revoluției din 1848 se va numi « Organul național » și « Învățătorul poporului ». Între 1873 și 1880, sub conducerea lui Ștefan Pop, a apărut « Economul », primul organ periodic de economie al românilor din Transilvania. În 1888, Iacob Mureșianu a scos revista muzicală « Musa română ».

Piața Republicii. Pe locul actualei piețe, în aprilie și mai s-au ținut adunările pregătitoare ale revoluției transilvane din 1848. În partea de apus a pieței se află o clădire veche, în care a locuit Timotei Cipariu (1805—1885), membru fondator al Academiei Române, unul dintre întemeietorii societății ASTRA (1861), participant activ la revoluția din 1848.
Clădirea alipită de fosta locuință a lui Timotei Cipariu a adăpostit Biblioteca centrală arhidiecenzană, cu peste 70 000 de volume și 1 000 de manuscrise vechi, azi intrată în fondurile Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, filiala Cluj. « Inima și fala Blajului sînt școalele » nota Alexandru Odobescu în anul 1887. Și-ntr-adevăr, Blajul este unul dintre centrele țării în care învățămîntul are o bogată istorie.

Academia, seminarul teologic și Liceul « Sf. Vasile ». Inițiatorul și însuflețitorul proiectelor de școli la Blaj a fost Inocențiu Micu. Clădirile au fost zidite între 1741 și 1747, dar abia în octombrie 1754, școlile își primeau primii elevi. Dascălii care au trecut pe aici sînt nume răsunătoare în istoria culturii românești: Grigorie Maior, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Aron Pumnul etc. Elevii care s-au format la școlile Blajului au predat apoi în toată țara: București, Iași, Craiova, Focșani, Rîmnicu Vîlcea, Pitești, Galați etc.
Blajul a fost centrul vital al activității Școlii ardelene ai cărei reprezentanți (P. Maior, Gh. Șincai, Ioan Budai-Deleanu, Samuil Micu) au creat premisele elaborării primului program politic al burgheziei românești din Transilvania: *Supplex Libellus Valachorum* (1791).

Catedrala a fost zidită între anii 1738 și 1765, după planurile arhitectului austriac Anton Eckhardt Martinelli. În 1779 a fost reparată, iar în 1837 mărită, adăugîndu-i-se cele două turnuri și terasa, corurile și

sacristiile laterale. Interiorul, de o linie simplă, are cupola pictată în stil bizantin. Cel mai reușit element este catapeteasma de mari dimensiuni, de o execuție artistică impresionantă. Ea este opera tîmplarului I. Aldea din Tîrgu Mureș și a pictorului arădean Ștefan Tenetzki. În 1900, după desenul pictorului Octavian Smigelschi, țărănci dintr-o localitate maramureșană au executat un covor pentru împodobirea balustradei corului la ocazii festive.

În această biserică și-a rostit Bărnuțiu cunoscuta cuvîntare din 14 mai 1848, în care afirma ideea că libertatea unui popor este, în primul rînd, națională, subliniind voința de unire a tuturor românilor.

Bisericuța grecilor a fost clădită în anul 1770. În cimitirul acesteia se află mormintele lui Axente Sever, Timotei Cipariu, Ioan Inocențiu Micu, Ion Rus și Ion Rusu și a altor discipoli blăjeni.

Cîmpia Libertății. În zilele de 3/15—5/17 mai 1848, aici și-au ținut măreața lor adunare cei peste 40 000 de țărani iobagi din toate ținuturile Transilvaniei. Pe lîngă revendicările politice și sociale, aici, din miile de piepturi, s-a strigat răspicat: « Noi vrem să ne unim cu țara! » Au participat la lucrările măreței adunări și reprezentanți ai românilor de peste Carpați: Al. Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Gheorghe Sion, Vasile Carp și alții. În amintirea acestor mari evenimente, la 28 decembrie 1958 a fost ridicat un obelisc care cinstește tradițiile revoluționare și progresiste ale poporului nostru.

În 1911, deasupra acestor locuri istorice, Aurel Vlaicu a executat un zbor celebru, care a smuls cuvinte entuziaste scriitorului Ion Luca Caragiale: « Ești cel mai mare geniu al poporului nostru, băiete. Să trăiești! Avem și noi cu ce să ne mîndrim ».

Cele mai frumoase cuvinte despre Blaj le-a rostit marele nostru Eminescu, care vizitînd în 1866 orașul, ajuns în Dealul Hulii, de la umbra teiului care poartă numele poetului, a exclamat: « Te salut, mică Romă! »

AIUD. Orașul se întinde pe ambele maluri ale rîului Aiud. Civilizația pe aceste pămînturi este străveche: au fost descoperite vestigii din hallstattul mijlociu (800—550 î.e.n.), precum și numeroase arme celtice (circa 300 î.e.n.). În timpul romanilor, Aiud era o așezare rurală, cunoscută sub numele de Brucla. Documentar, orașul este menționat prima dată în anul 1299. Între 1333 și 1334 aici s-au construit primele ziduri de cetate. Din această construcție, probabil, au făcut parte numeroasele curtine, bastionul măcelarilor și cel al cizmarilor. În sec. XV s-a construit cetatea cea mare, avînd mai multe turnuri, fiecare purtînd numele unei bresle meșteșugărești. Evul mediu cunoaște aici un oraș dezvoltat, cu intensă viață economică.

În anul 1662, Academia de obște, înființată de Gabriel Bethlen în 1622, la Alba Iulia, a fost mutată la Aiud de către principele Mihail Apaffy. Această instituție a jucat un mare rol în viața culturală a Transilvaniei.

Biserica reformată, ridicată chiar în incinta cetății, este un monument gotic, dar care a suferit numeroase modificări. În urma unui incendiu, interiorul său a fost refăcut în stilul Renașterii, numai exteriorul rămînînd gotic conform proiectului inițial.

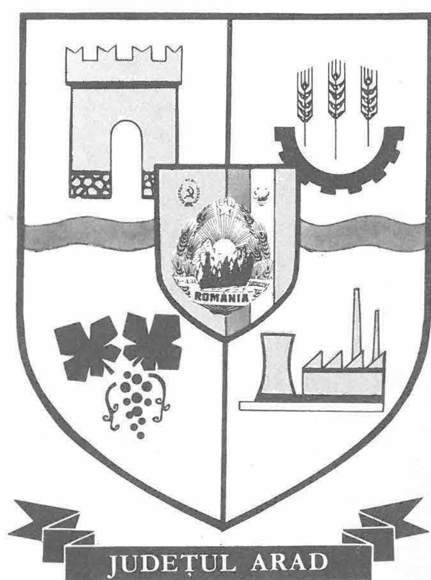
Biblioteca institutului conține în prezent peste 66000 de volume, un mare număr de manuscrise, incunabule și cărți rare. Printre altele, rețin atenția: o lucrare a lui Dioscoride Pedanios (sec. I e.n.), tipărită în 1549 la Frankfurt; *Cosmografia* lui Apian, ediția din 1549; o lucrare a lui Marsigli Luigi Ferdinando din anul 1726 etc.

Muzeul de istorie este adăpostit într-o clădire foarte veche (probabil sec. XV) și prezintă o mare varietate de exponate, cu ajutorul cărora se poate ușor reconstitui trecutul orașului.

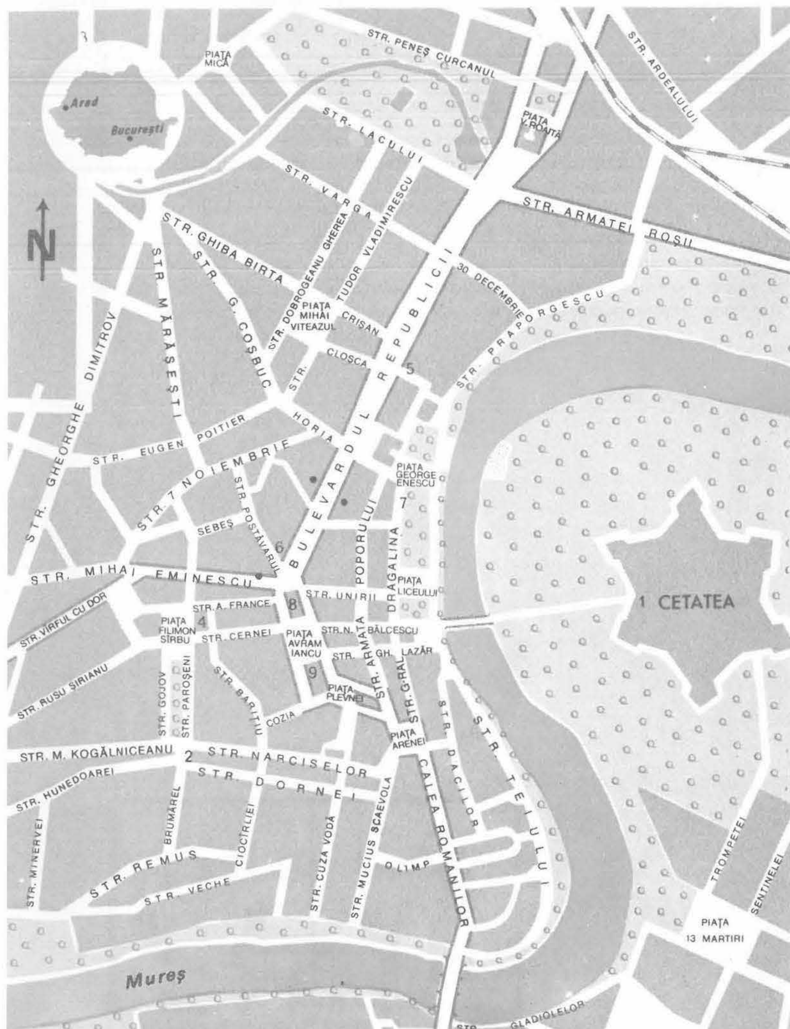
Muzeul de științe naturale, al doilea ca valoare din țară, după «Grigore Antipa», a fost înființat în anul 1794. În cele cinci săli sînt prezentate peste 3 000 de exponate (bogate colecții de insecte, fluturi și păsări rare), colecționate cu pasiune de Samuil Fenichel în Noua Guinee.

MIRĂSLĂU. În comună, chiar lîngă șosea, se află un **monument** ridicat în amintirea luptei de la 18 septembrie 1600, în timpul căreia armata lui Mihai Viteazul a fost învinsă de oștile comandate de generalul Basta. În apropiere se află **cimitirul eroilor** căzuți în 1944, în luptele pentru eliberarea patriei de sub jugul hitlerist.

OCNA MUREȘ, orășel situat pe malul stîng al Mureșului, este atestat documentar încă din 1296, sub numele de Uioara. Aici a existat o **veche cetate** construită în sec. XVI, din care au mai rămas urme de ziduri și un bastion pentagonal.

ROMANIA
JUDEȚUL ARAD

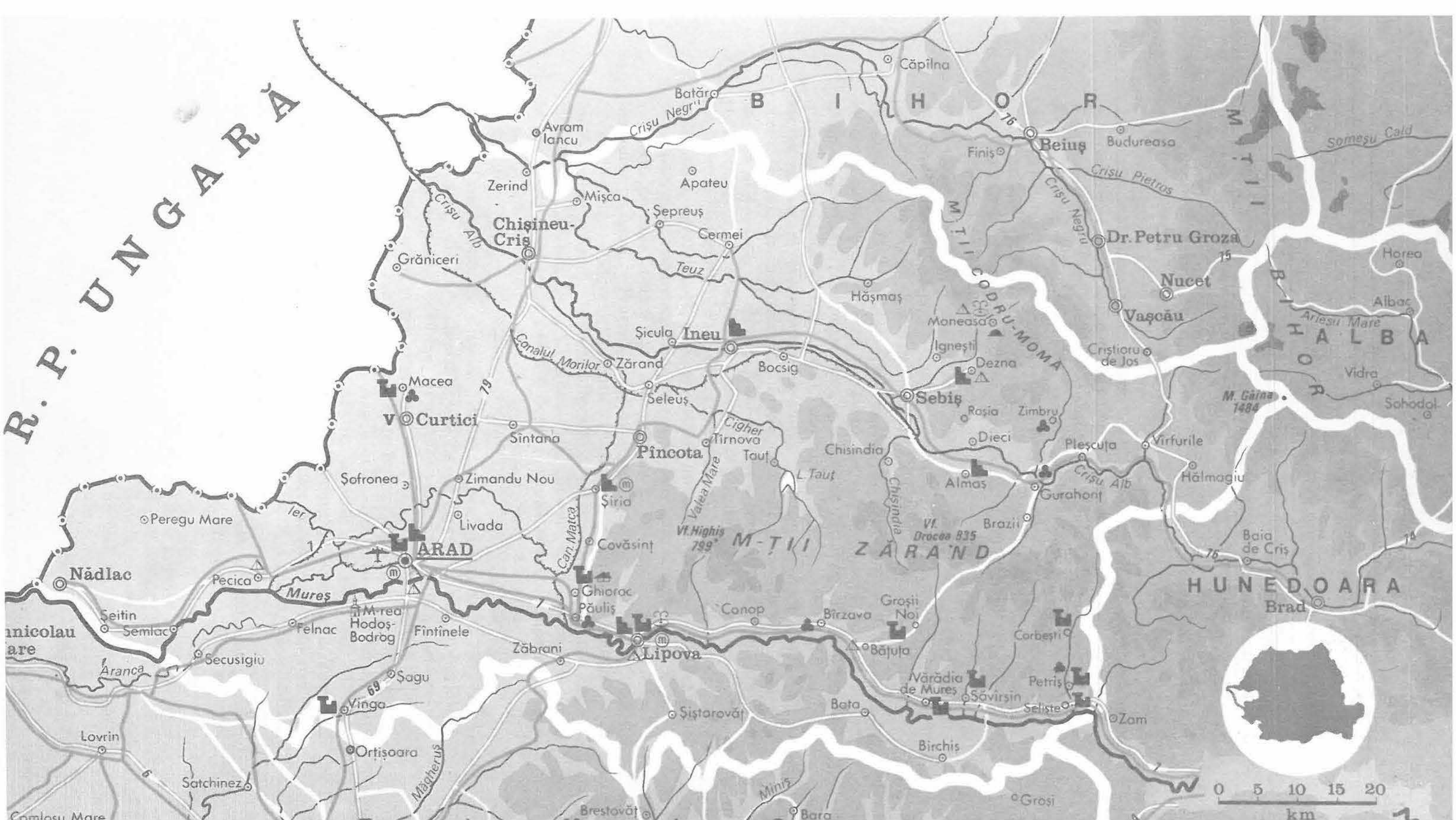
PLANUL MUNICIPIULUI ARAD

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Cetatea Aradului
2. Biserica sîrbească
3. Biserica Sfîntul Simeon-Stîlpnicul
4. Turnul de apă
5. Biserica luterană sau Biserica Roșie
6. Biserica romano-catolică
7. Muzeul județean — Palatul Culturii
8. Teatrul de stat
9. Monumentul ostașilor români

● Hotel

R. P. UNGARĂ
B I H O R
Căpîlna
Batăr
Crişu Negru
Avram Iancu
Beiuş
Budureasa
Finiş
Someşu Cald
M-ŢII
Crişu Pietros
Crişu Negru
Zerind
Apateu
Mişca
Şepreuş
Crişu Alb
Chişineu-Criş
Cermei
Dr. Petru Groza
Grăniceri
Teuz
Horea
Nucet
Hăşmaş
M-ŢII CODRU-MOMA
Vaşcău
Albac
Moneasa
Arieşu Mare
Şicula
Ineu
Igneşti
Criştioru de Jos
A L B A
Conalul Morilor
Zărand
Bocsig
Dezna
B I H O R
Macea
Seleuş
Sebiş
Vidra
M. Găina 1484
Curtici
Roşia
Zimbru
Sohodol
Sîntana
Cigher
Dieci
Pîncota
Tîrnova
Pleşcuţa
Vîrfurile
Chisindia
Taut
L. Tauţ
Valea Mare
Şofronea
Zimandu Nou
Almaş
Crişu Alb
Hălmagiu
Şiria
Gurahonţ
Ier
Livada
Chisindia
Peregu Mare
Brazii
Can. Matca
Vf. Highiş 799
M-ŢII
Vf. Drocea 835
ZĂRAND
Covăsinţ
Baia de Criş
ARAD
Nădlac
Pecica
HUNEDOARA
Mureş
Ghioroc
Brad
Păuliş
Conop
Bîrzava
Groşii Noi
Şeitin
M-rea Hodoş-Bodrog
Felnac
Semlac
Fîntînele
Corbeşti
Sînnicolau Mare
Zăbrani
Lipova
Băţuţa
Secusigiu
Aranca
Şagu
Nărădia de Mureş
Săvîrşin
Petriş
Vinga
Bata
Seliste
Zam
Şiştarovăţ
Lovrin
Ortişoara
Birchiş
Satchinez
Măgheruş
Miniş
Grosi
Comloşu Mare
Brestovăţ
Bara
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Bîrzava, parc dendrologic
Gurahonț, parc dendrologic
Lipova, stațiune balneoclimaterică
Macea, parc dendrologic
Moneasa, stațiune climaterică
Petriș, rezervație botanică
Zimbru, rezervație botanică

Județul Arad, situat în partea de vest a României, este străbătut de apele Mureșului și Crișului Alb. Are o suprafață de 7 654 km² (respectiv 3,2% din teritoriul României) și o populație de 494 828 de locuitori (2,4% din populația țării), revenind circa 64,6 loc./km², valoare inferioară mediei densității pe țară. Reședința județului este municipiul Arad. Relieful coboară în trepte de la est spre vest, succedîndu-se în mod proporționat: munți, dealuri și cîmpii. Astfel, în est se găsește treapta cea mai înaltă ce aparține munților Zărand și Codru-Moma, cu altitudini ce variază între 1 000 și 800 m, continuate de o treaptă mai joasă (200—400 m) ce aparține Dealurilor Vestice care fac, la rîndul lor, trecerea spre cîmpia înaltă a Aradului și cea joasă de pe cursul inferior al Crișului Alb. Între cele două unități montane se intercalează golful depresionar al Zărandului (pe valea Crișului Alb).
Clima este continentală moderată cu influență oceanică, temperatura medie anuală fiind cuprinsă între 8° în zona muntoasă și 11° în cea de cîmpie; cantitatea precipitațiilor variază de la 600 mm în cîmpie pînă la 1 000 mm în munți.

Teritoriul județului este brăzdat de rîul Mureș cu afluenții săi, de Crișul Alb care își colectează, în special, din sud o mulțime de ape, precum și de Teuz și Sartiș, afluenți ai Crișului Negru.

Bogăția naturală a solului o reprezintă pădurile (gorun, fag, stejar) și întinsele suprafețe de fînețe și pășuni, iar cea a subsolului, rocile utile, aflate în cantități însemnate aici, ca: granit (Șoimoș, Radna, Păuliș), marmură (Moneasa, Căprioara), diatomit (Minișu de Sus-Tauț) și argilă refractară (Dumbrava-Pleșcuța), precum și zăcăminte, descoperite recent, de hidrocarburi. Apele minerale prezente aici, și anume cele de la Lipova, Moneasa, Arad-Băi, sînt feruginoase, carbogazoase și calcice, fiind folosite pentru îmbuteliere și în scopuri terapeutice.
Economia județului Arad se caracterizează printr-o puternică bază industrială, diversificată, și o agricultură intensivă. Ramurile industriale principale sînt: construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor (Arad — vagoane de cale ferată și strunguri), exploatarea și prelucrarea lemnului (Arad, Pîncota), alimentară (Sebiș, Lipova, Ineu, Chișineu-Criș, Pîncota), textilă (Arad), pielărie, blănărie și încălțăminte (Arad). Industria locală și meșteșugărească este dezvoltată în Arad, Sebiș, Ineu, Chișineu-Criș, Lipova. O pondere însemnată în producția industrială a țării o dețin ramurile construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor, textilă, alimentară, exploatarea și prelucrarea lemnului.

Agricultura județului dispune de o suprafață de 500 750 ha de teren agricol, din care circa 351 000 ha de teren arabil, aproximativ 135 800 ha de pășuni și fînețe, iar restul livezi și vii. Principalele culturi sînt cerealele (grîul și porumbul) urmate de plantele tehnice (floarea-soarelui, sfecla de zahăr, tutun). Bine reprezentată este și legumicultura (peste 12 000 ha), în jurul Aradului fiind cel mai mare bazin legumicol din România cunoscut pentru soiurile sale timpurii, din care o bună parte sînt destinate exportului, precum și serele de la Tăgădău, Șiria, Peregu Mare. Condițiile pedoclimatice au permis cultivarea viței de vie, fiind renumite podgoriile arădene de la Lipova, Șiria, Miniș, Pîncota, precum și livezile de pomi fructiferi.
Una dintre ramurile importante ale agriculturii este creșterea animalelor, în special a bovinelor, porcinelor și ovinelor; în zona de deal s-a dezvoltat apicultura.

În limitele administrative ale județului Arad se găsește un municipiu (Arad), șapte orașe, 67 de comune (din care 4 suburbane) și 273 de sate. *Municipiul Arad* (163 300 loc.), situat în cîmpia cu același nume, pe malul drept al Mureșului, la o altitudine de 107 m, este unul dintre marile orașe ale țării, fiind un însemnat nod feroviar și rutier și, în același timp, un important centru economic, social și cultural al județului.

La o distanță mare, față de numărul de locuitori ai Aradului, se plasează celelalte orașe, și anume: *Lipova*, situată de o parte și de alta a Mureșului; *Curtici* și *Nădlac*, puncte de frontieră cu R. P. Ungară; *Ineu*, important nod de cale ferată; *Chișineu-Criș* situat pe malurile Crișului Alb, într-o zonă cu agricultură intensivă; *Sebiș*, în Depresiunea Zărandului și *Pîncota*. Toate aceste orașe au sub 15 000 de locuitori și au devenit centre în plină dezvoltare.
Județul Arad este cunoscut și pentru stațiunile sale balneoclimaterice Lipova și Moneasa. *Lipova* este renumită pentru apele minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calcice, sodice și magneziene — asociate unui climat foarte plăcut — indicate în tratamentul afecțiunilor tubului digestiv și ale glandelor anexe, ale căilor urinare și celor cardiovasculare. *Moneasa*, stațiune balneoclimaterică, este apreciată pentru proprietățile curative ale izvoarelor sale minerale încă de pe vremea romanilor. Cele patru izvoare minerale (unele mezotermale) și o sondă arteziană cu ape bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, hipotone sînt indicate pentru bolile aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, ale tubului digestiv ș.a.
Varietatea reliefului, precum și prezența monumentelor istorice și de artă au dus la dezvoltarea turismului. Astfel, pe lîngă priveliștile încîntătoare oferite de culmile domoale ale munților, în partea nord-vestică a Aradului se află Pădurea Ceala și cunoscuta insulă a Mureșului, iar în apropiere de Lipova se termină pitorescul defileu al Mureșului. Deosebit de atrăgătoare mai sînt văile Deznei și Cladovei, precum și podgoriile arădene.

Pe teritoriul județului pot fi vizitate numeroase monumente ale naturii, parcuri dendrologice și rezervații naturale. Dintre cele mai importante amintim parcurile dendrologice din localitățile: Macea, Căpălnaș, Bîrzava, Gurahonț, Ineu, Mocrea, Petriș și rezervațiile de *Ilex aquifolium* (laur) de la Zimbru (com. Gurahonț), unică în țară, de *Betula nana* (mesteacănul arctic) de la Bîrzava — relicvă din perioada glaciară — de *Ruscus hypoglosum* (ghimpele moale) de la Gurahonț și cea de pin de Himalaya de la Barațca (com. Păuliș) și altele.

Județul Arad dispune de o rețea bună și densă de căi de transport. Aradul este unul dintre marile noduri de transport din vestul țării, punct important pe traseul căii ferate internaționale ce leagă România cu Europa, prin Curtici, pe șoseaua modernă și calea ferată ce unește Timișoara cu Oradea și Satu Mare, precum și pe drumul modernizat care însoțește valea Mureșului. La acestea se adaugă șoselele ce leagă Aradul cu Pîncota, Ineu, Sebiș și pe acesta din urmă, peste munți, cu valea Mureșului. De asemenea, Lipova, situată pe șoseaua modernizată de pe Valea Mureșului, este legată, printr-un drum aflat în curs de modernizare, cu Timișoara. Ca și șoselele de importanță republicană sau județeană și căile ferate au o densitate mare în acest județ, constituind un mijloc lesnicios de comunicare în cadrul județului.
Orașele și multe dintre localitățile județului Arad sînt importante centre turistice.

ARAD. Mărturiile arheologice dovedesc existența vieții omenești pe aceste meleaguri încă din cele mai vechi timpuri. La Iosaș, Mîndruloc-Cicir, Sîntana etc. au fost descoperite urme de civilizație din epoca pietrei, iar la Arad, Pecica, Sîntana resturi de cultură materială dacică și romană. Numeroase evenimente s-au petrecut de-a lungul anilor pe aceste locuri. Aici au poposit o vreme unități ale Legiunii XIII Gemina. La Aradul Nou și Bulci romanii construiseră castre, ale căror urme azi au dispărut. Pe aici au trecut goții, vandalii, hunii, gepizii și avarii. Începînd din sec. XI, izvoarele menționează existența pe aceste locuri a populației românești. Din 1156 există prima atestare documentară a Aradului, iar un document din 1214 menționează pe un

comite al Aradului. În 1278, un alt document vorbește despre banul Pavel din cetatea Șoimuș, de lîngă Arad.

Centru economic de mare importanță, așezat pe una dintre căile principale de legătură între Transilvania, Cîmpia Panonică spre Buda și de aici spre centrul continentului, Aradul s-a dezvoltat relativ repede și avea să fie martorul a numeroase evenimente. În 1514 populația Aradului s-a alăturat răsculaților conduși de micul nobil de țară secui Gh. Doja. Printre cetățile ocupate de răsculați s-au aflat: Arad, Șoimoș, Șiria, Lipova. În 1527, condusă de o căpetenie locală, Ivan Nenada, țărănimea arădeană s-a ridicat din nou la luptă. Oastea răsculată înfrînge trupele de represiune comandate de voievodul Transilvaniei, Petru Perényi, dar este înfrîntă de cele comandate de episcopul Oradiei, Emeric Czibák, și Nenada a fost ucis. În 1550, orașul a trecut prin momente grele, fiind atacat și incendiat de oști otomane; populația a fost masacrată, iar copiii duși în robie. Aproape 150 de ani, Aradul a fost sub dominație otomană. În 1600, oștiri ardelene comandate de Gheorghe Borbély, care se aflau în slujba lui Mihai Viteazul, i-au alungat temporar pe turci și au pus acolo un căpitan român, Ion Sălișteanu.

După 1688, stăpînirea habsburgică a înăsprit și mai mult situația maselor populare care au răspuns cu entuziasm chemării la răscoală făcute în 1703, de principele Francisc Rákóczi II.

Începutul sec. XIX găsește orașul în plină dezvoltare. În anul 1812 s-a înființat aici prima școală pedagogică, *Înalta preparandie*, care va da numeroase figuri de intelectuali progresiști, unii dintre ei participanți la revoluția de la 1848.

La 22 martie 1848, într-o mare adunare a populației Aradului (români, maghiari, germani), s-a proclamat desființarea iobăgiei și a privilegiilor feudale, libertatea presei etc. Tot cu acel prilej s-a constituit o gardă revoluționară, cei dintîi care s-au înrolat în ea fiind lucrătorii tipografi. În oraș s-a instituit o conducere revoluționară, fapt care exprima adeziunea populației față de revendicările sociale și naționale cuprinse în programul revoluției.

Continuînd lupta populației românești din aceste locuri aflate sub jugul monarhiei habsburgice, pentru dezvoltarea ei culturală și națională, în septembrie 1862, la Arad s-a constituit Asociația națională arădană pentru cultura și conversarea poporului român.

Frămîntatul sec. XIX a transformat Aradul într-un mare centru industrial și comercial. Dezvoltarea marii industrii a dat naștere unui numeros și viguros proletariat. Încă din 1870, la 1 iulie, s-a creat Asociația generală a muncitorilor din Arad, care-și stabilea ca obiectiv organizarea luptei revendicative a muncitorilor din oraș. Asociația s-a situat pe pozițiile înaintate ale Internaționalei I. În 1890, muncitorimea din oraș a sărbătorit pentru prima dată ziua de 1 Mai, în ciuda măsurilor represive anunțate de autorități. În anii 1895, 1904, 1905 și 1907 proletariatul local a organizat puternice acțiuni greviste pentru îmbunătățirea condițiilor de viață. Mari adunări de protest împotriva sporirii cheltuielilor de război, pentru drepturi și libertăți democratice au avut loc în anul 1911.

Lupta proletariatului din oraș a căpătat o mare amploare în anii primului război mondial. Alături de muncitori, populația nevoiașă a participat, în decembrie 1917, la o mare demonstrație pentru pace și pentru dreptul popoarelor la autodeterminare. În septembrie — octombrie 1918, în oraș au avut loc greve și demonstrații antirăzboinice. Comitetul de acțiune al Partidului Național Român în frunte cu Vasile Goldiș, constituit în urma declarației adoptate la Oradea (29 sept./12 oct. 1918), și-a stabilit sediul la Arad.

În acel an de mari frămîntări revoluționare, populația orașului s-a declarat cu trup și suflet pentru unirea cu patria mumă.

În 1921, în casa de pe *Str. Paris nr.* 2, unde funcţiona încă din 1913 Căminul muncitoresc, s-a constituit secţia din Arad a Partidului Comunist Român. În octombrie 1922, 30 000 de muncitori au declarat grevă generală, ca urmare a măririi duratei timpului de lucru la 10 ore. Puternice acţiuni greviste au avut loc şi în anii 1926, 1931, 1933, 1936.

În deceniul patru, în casa conspirativă din *Str. Boemiei* au activat Iosif Rangheţ, Alexandru Moghioroş, Bernath Andrei, Alexandru Sencovici etc. În aceeaşi casă, între anii 1928 şi 1943, a funcţionat o tipografie ilegală. În 1944, populaţia a participat cu entuziasm la acţiunea de eliberare a oraşului de sub cotropitorii fascişti.

Astăzi Aradul este unul dintre marile oraşe ale României socialiste, în plin avînt şi înflorire.

*

Cetatea Aradului se ridică pe malul stîng al Mureşului, în bucla mare pe care o face acesta în scurgerea lui prin oraş. Cetatea a fost construită după sistemul Vauban, între 1762 şi 1783; planurile aparţin generalului Filip Ferdinand Harsch. Ea avea o formă de stea cu şase colţuri şi era prevăzută cu trei rînduri de cazemate subterane şi mai multe şiruri de şanţuri care, la nevoie, puteau fi uşor inundate. În incinta cetăţii se afla o capelă, datînd din aceeaşi epocă ca şi cetatea. În preajma cetăţii se află **Monumentul celor 13 generali revoluţionari,** care au fost executaţi din ordinul generalului austriac Haynau. În subteranele cetăţii au fost întemniţaţi conducătorii mişcării revoluţionare din 1848, printre care şi Eftimie Murgu.

Biserica sîrbească (Piaţa Sîrbească) este o construcţie realizată la începutul sec. XVIII, în stil baroc, cu o zveltă cupolă, care se spune că pe vremuri era în întregime aurită. La intrarea în curte se ridică un frumos portal — o deschidere în boltă, sprijinită pe două puternice coloane —, dînd impresia unui arc de triumf.

Capela Sf. Florian (Str. Ceaikovski) a fost construită în stil baroc între 1751 şi 1753 şi este unul dintre interesantele monumente de arhitectură ale oraşului.

Mănăstirea Sfîntul Simeon-Stîlpnicul (cartierul Gai) a fost construită între anii 1760 şi 1762, în stil baroc; turla sa atrage de departe atenţia vizitatorilor.

Turnul de apă (Piaţa « Filimon Sîrbu ») este o construcţie masivă, ridicată în 1896, dominînd împrejurimile. Are aspectul unei fortificaţii medievale, impresionînd prin sobrietatea şi eleganţa liniilor arhitectonice.

Biserica luterană sau **Biserica Roşie** (Bd. Republicii) este o construcţie din cărămidă, clădită la începutul sec. XX, după planurile arhitectului Szantoy. Biserica a fost realizată în stil neogotic, cu turlă înaltă, foarte ascuţită.

Biserica romano-catolică (Bd. Republicii) a fost construită la începutul sec. XX în stilul Renaşterii, avînd faţada împodobită cu coloane.

Muzeul judeţean (Piaţa «G. Enescu») funcţionează în clădirea **Palatului Cultural** construit în stilul Renaşterii. În acest local mai funcţionează *Filarmonica* şi *Biblioteca.*

Muzeul a luat fiinţă în anul 1892 şi dispune în prezent de peste 50 000 de exponate prezentate în cele trei secţii: istorie, artă şi etnografie. Secţia de istorie prezintă piese oglindind principalele momente ale dezvoltării societăţii omeneşti pe teritoriul judeţului şi oraşului, începînd din comuna primitivă. Sînt expuse obiecte din neolitic, din timpul dacilor şi al ocupaţiei romane, din epoca formării poporului român. Un

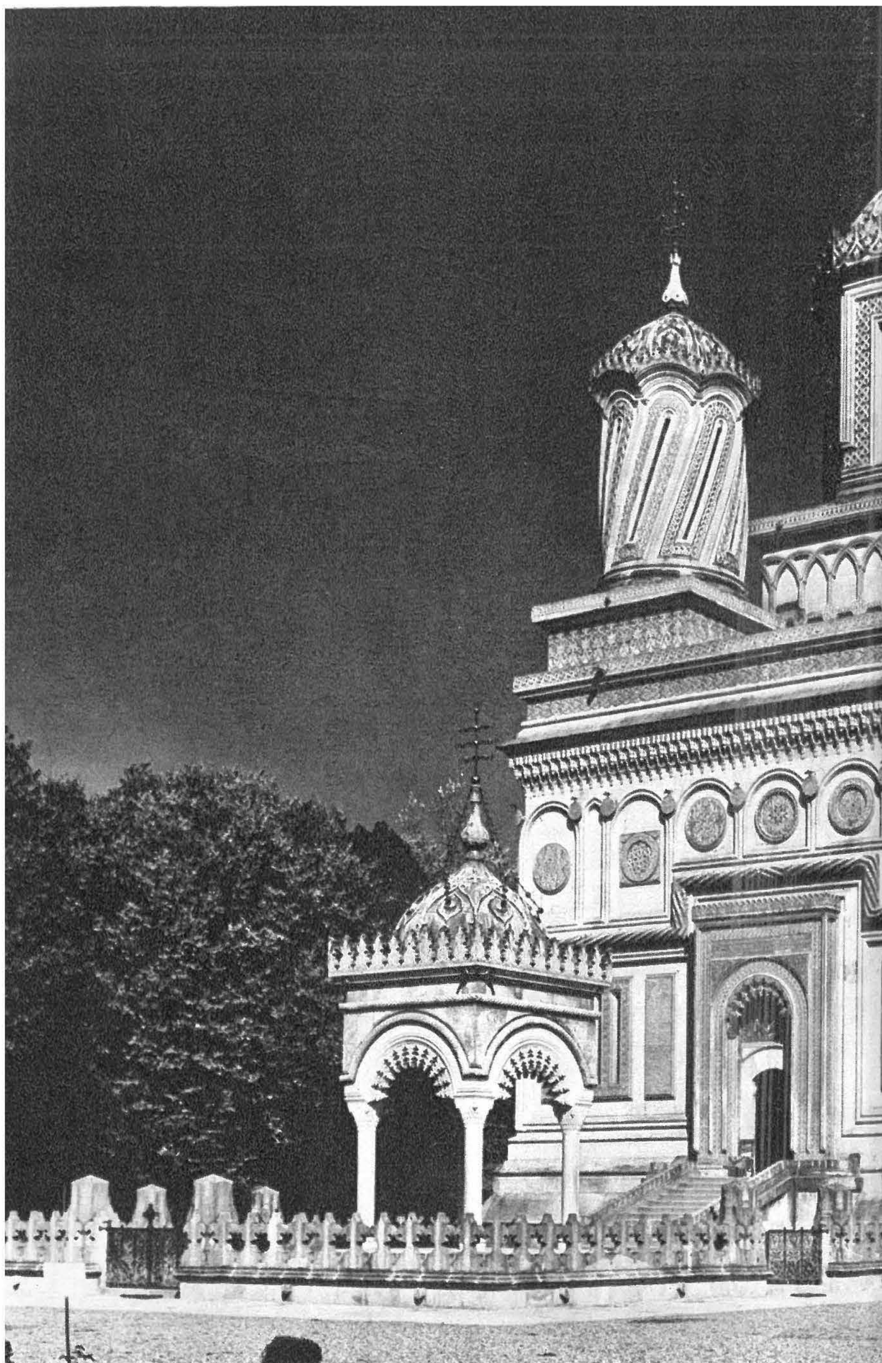
Biserica romano-catolică din Arad

Biserica Sf. Gheorghe din Pitești

Palatul Culturii din Pitești

Monumentul 1907 din Pitești

Biserica mănăstirii Curtea de Argeș

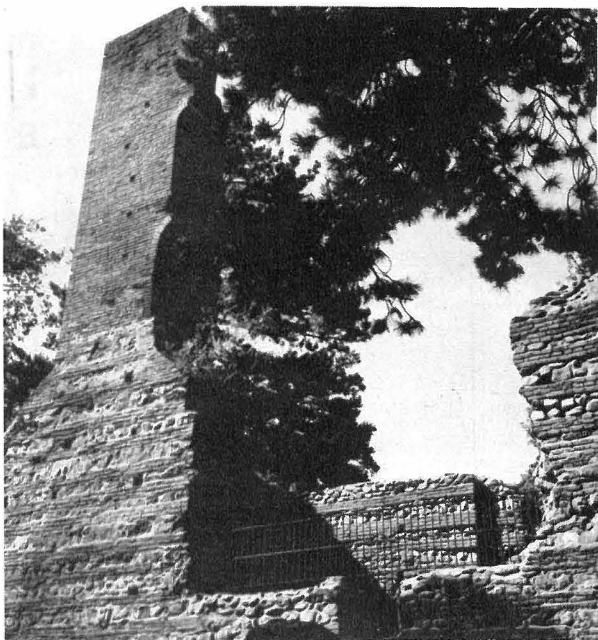

Conacul din Golești care adăpostește un mare complex muzeistic

Ruinele bisericii Sîn-Nicoară din Curtea de Argeș

Mănăstirea Negru Vodă din Cîmpulung

Ruinele Curții Domnești din Curtea de Argeș

Biserica Domnească din Curtea de Argeș

larg spațiu s-a rezervat documentelor legate de anii revoluționari 1848—1849 (peste 15 000 de obiecte și documente).
În secția de artă sînt prezentate tablouri ale pictorilor români, precum și unele lucrări aparținînd școlilor: italiană, flamandă, olandeză, maghiară, germană.

Teatrul de stat (Bd. Republicii), înființat în 1948, funcționează într-o clădire construită în anul 1874 și reamenajată. Încă prin 1816, vienezul Jacob Hirschl primea permisiunea să ridice un oficiu teatral, care s-a și construit în 1817 (clădirea actualului cinematograf « Veac nou »), iar în același an s-a dat primul spectacol. În clădirea teatrului, în seara zilei de 17 martie 1848 s-a citit proclamația revoluției, întîmpinată cu entuziasm de către cei prezenți. În acel local a jucat trupa lui Pascaly și cea a lui Matei Millo. În 1868, trupa lui Pascaly a stat în Arad o lună de zile; din trupă făcea parte și marele poet Mihai Eminescu. În 1874 s-a construit o nouă clădire, cea actuală, în care a fost organizat un interesant muzeu; printre altele se află expuse un pian la care a concertat, în 1848, marele compozitor Franz Liszt și aparatul de proiecție al primului cinematograf din oraș (1907). La Arad au concertat figuri proeminente ale muzicii universale: Johann Strauss-fiul (1847), Adelina Patti (1867), Johannes Brahms și Johann Joachim (1879), Pablo Casals (1912) etc.

Monumentul ostașilor români căzuți în luptele pentru eliberarea Transilvaniei de sub jugul hitlerist (Piața « Avram Iancu ») este opera sculptorului Gavril Covalschi.

Obeliscul ridicat în memoria ostașilor sovietici căzuți pentru eliberarea Aradului se află la intrarea în Parcul « Vasile Roaită ».

Busturile din Piața « G. Enescu ». Aici sînt înșiruite busturile unora dintre cele mai reprezentative personalități ale culturii românești: **George Coșbuc** și **A. D. Xenopol** (opere ale sculptorului Gheorghe Grozea), ale lui **Ion Rusu Șirianu, Petre Pipoș.**

Mănăstirea Hodoș-Bodrog este unul dintre cele mai vechi monumente de arhitectură din țară. Documente din 1135, 1177 etc. menționează localitatea. Actuala construcție datează din sec. XVI; a suportat unele lucrări de renovare în 1766. În interior s-au păstrat picturi valoroase, executate în sec. XVII. Biserica deține obiecte de cult și alte piese muzeistice, între care un număr mare de manuscrise.

ȘIRIA este o comună mare, cu un bogat trecut istoric. Prima mențiune scrisă datează de pe la 1169, fiind amintită sub numele de « Villa Seuri ». La mijlocul sec. XV, documentele vorbesc despre un Ștefan, voievod al Șiriei, nesupus coroanei maghiare, ceva mai tîrziu este amintit un alt voievod, pe nume Bogdan. **Cetatea** din această localitate este atestată documentelor în 1331, cînd a fost donată Șpanului Antonius Comes. Pînă în 1439 a fost cetate regală. O vreme s-a aflat în posesia lui Iancu de Hunedoara, apoi regele Sigismund de Luxemburg (1387—1437) a donat-o despotului sîrb George Brancovici (1427—1456), împreună cu 110 sate. Din 1464, cînd Matei Corvin a donat-o, Șiria s-a aflat în posesia familiei Báthory, pînă în 1613. În 1784 a fost ocupată de cetele de răsculați ale lui Horea și în timpul luptelor pentru alungarea acestora a fost grav avariată. În 1849, august 13, aici a capitulat armata revoluționară maghiară comandată de generalul Görgey Arthúr.

Orașul INEU este o așezare străveche, situată pe malul Crișului Alb. Prima mențiune documentară din 1214 (« villa Ieneu »), iar la mijlocul sec. XVI era un tîrg prosper. În sec. XIV încă, aici a fost ridicată o puternică **cetate.** La mijlocul sec. XVI a intrat în stăpînirea turcilor.

În 1596 a fost recucerită de către Borbél și a devenit principala cetate de graniță a principatului Transilvania. Între 1658—1693, turcii o stăpînesc din nou. Construcția care se păstrează în zilele noastre a fost realizată între anii 1645—1652 și este foarte bine conservată.

DEZNA — comună situată pe valea cu același nume — este o **localitate** veche. Și-a împrumutat numele de la **cetatea** construită pe aceste locuri în sec. XIII. Cetatea a fost distrusă de turci în sec. XVII.

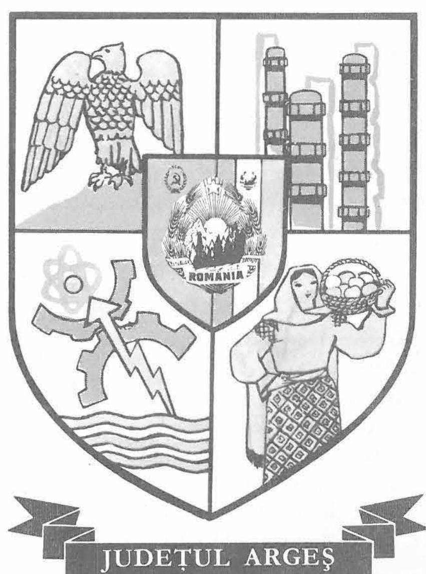
LIPOVA este un oraș vechi, menționat în documente în 1315—1318 (Lipova, Lippua). Aici poate fi vizitată o **Biserică ortodoxă-română** — monument de arhitectură —, zidită pe temeliile unei vechi biserici din sec. XIV. Ea are un turn construit în stilul rococo-vienez (1735). În cartierul RADNA poate fi vizitată **Mănăstirea franciscană,** construită în 1756, în stil baroc; este o clădire de peste 60 m lungime. Aici se păstrează o icoană lucrată în atelierul pictorului Romandini de Bassano (sec. XVII). La ȘOIMOȘ, localitate ce intră în componența orașului Lipova, se pot vizita ruinele **cetății Șoimoș.** Ea a fost ridicată la intrarea în defileul Mureșului pentru a stăvili năvălirile tătare. În sec. XIII exista aici un ban Pavel, care a participat, în 1278, alături de regele maghiar Ladislau IV Cumanul la luptele împotriva regelui ceh Otokar, pe care l-au înfrînt. În 1446 stăpîn al cetății era Iancu de Hunedoara.

Răsculații conduși de Gh. Doja au ocupat pentru o vreme cetatea, iar mai apoi aceasta a trecut din posesiunea familiei Báthory în stăpînirea turcilor. În 1688, generalul austriac Karaffa a cucerit-o după un lung asediu, cînd deja era o ruină.

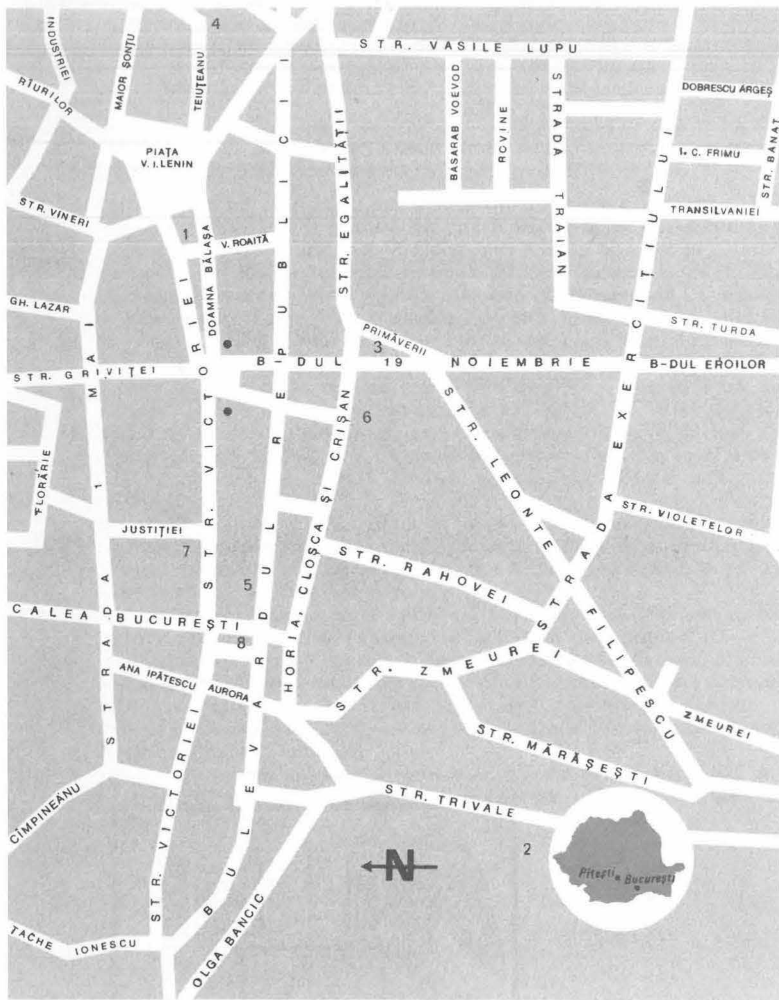
Cetatea avea turnuri, o curte interioară și una exterioară și mai multe încăperi. Ea era apărată de șanțuri adînci și un dig exterior.

În județul Arad există un număr însemnat de *biserici din lemn*, răspîndite îndeosebi în zona muntoasă dintre Valea Mureșului și cea a Crișului Alb. Așa sînt cele de la CORBEȘTI și SELIȘTE (comuna Petriș), JULIȚA (comuna Vărădia de Mureș), GROȘII NOI (comuna Bîrzava), SĂVÎRȘIN, ROȘIA (comuna Dieci) etc.

Demne de menționat sînt și *castelele* construite în stil neoclasic sau eclectic în sec. XVIII—XIX, din localitățile MACEA, CĂPĂLNAȘ, SĂVÎRȘIN, PETRIȘ etc.

ROMÂNIA
JUDEȚUL ARGEȘ

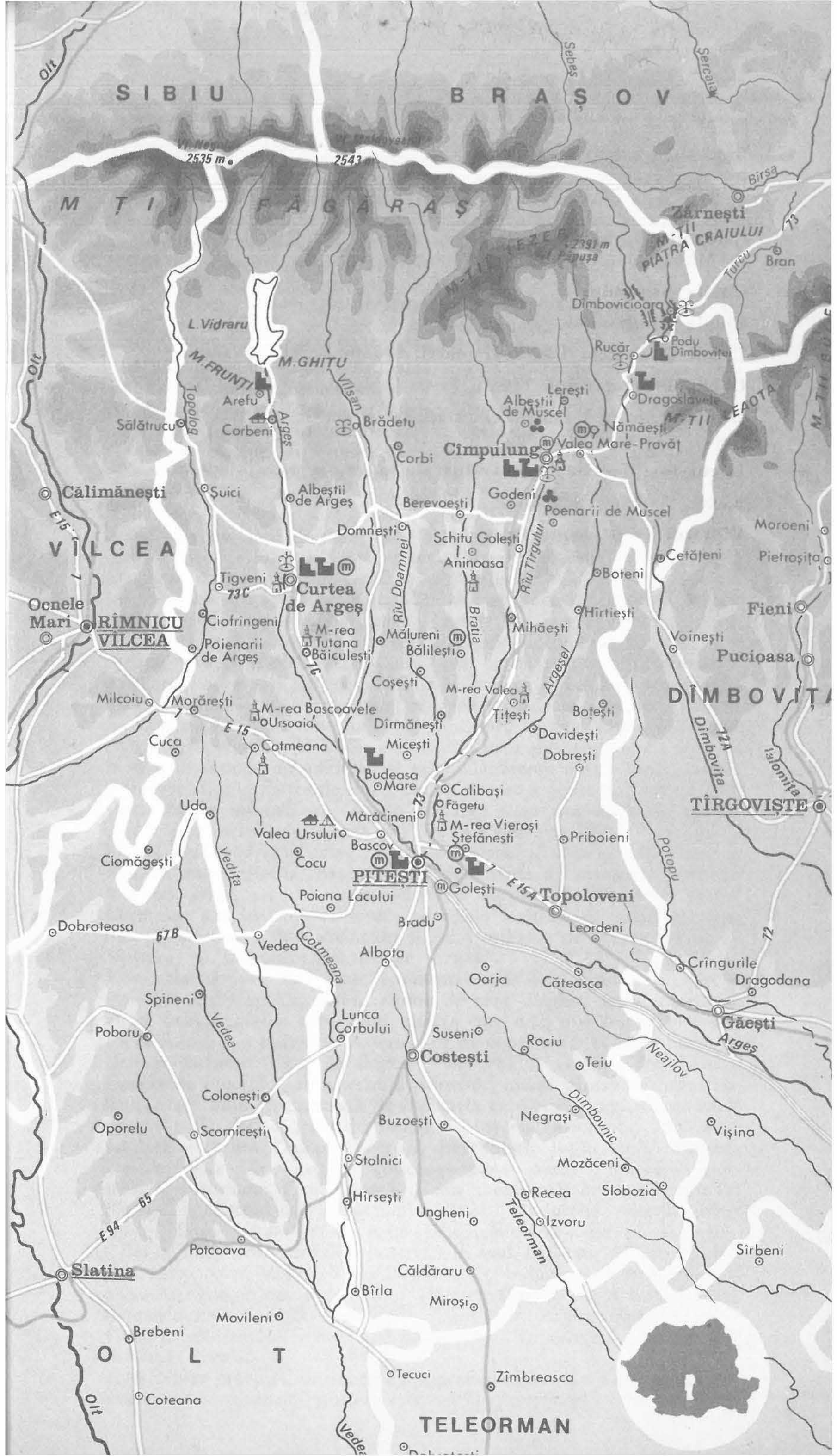
PLANUL MUNICIPIULUI PITEŞTI

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica Domnească
2. Schitul Trivale
3. Biserica Sf. Treime
4. Biserica Mavrodolu
5. Muzeul de artă al oraşului
6. Muzeul judeţean
7. Palatul Culturii
8. Teatrul de stat « Al. Davila»

● Hotel

SIBIU
BRAȘOV
MȚII FĂGĂRAȘ
2535 m
2543 m
M-ȚII IEZER
2391 m
M-ȚII PIATRA CRAIULUI
Zărnești
Bran
Dîmbovicioara
Rucăr
Podu Dîmboviței
Dragoslavele
M-ȚII LEAOTA
L. Vidraru
M. FRUNȚI
M. GHIȚU
Arefu
Corbeni
Sălătrucu
Brădetu
Corbi
Lerești
Albeștii de Muscel
Nămăești
Valea Mare-Pravăț
Cîmpulung
Călimănești
Șuici
Albeștii de Argeș
Berevoești
Godeni
Poenarii de Muscel
VÎLCEA
Domnești
Schitu Golești
Aninoasa
Moroeni
Cetățeni
Pietroșița
Boteni
Țigveni
Curtea de Argeș
Ocnele Mari
RÎMNICU VÎLCEA
Ciofrîngeni
Poienarii de Argeș
M-rea Tutana
Băiculești
Mălureni
Bălilești
Mihăești
Hîrtiești
Fieni
Voinești
Pucioasa
Coșești
Milcoiu
Morărești
M-rea Bascoavele
Ursoaia
M-rea Valea
Țițești
Botești
DÎMBOVIȚA
Dîrmănești
Davidești
Cuca
Cotmeana
Micești
Dobrești
Budeasa Mare
Colibași
Făgetu
Uda
Mărăcineni
M-rea Vieroși
Ștefănești
Priboieni
TÎRGOVIȘTE
Valea Ursului
Bascov
Ciomăgești
Cocu
PITEȘTI
Golești
Topoloveni
Poiana Lacului
Bradu
Leordeni
Dobroteasa
Vedea
Albota
Crîngurile
Dragodana
Oarja
Cătească
Spineni
Lunca Corbului
Găești
Poboru
Suseni
Rociu
Costești
Teiu
Colonești
Oporelu
Scornicești
Buzoești
Negrași
Vișina
Stolnici
Mozăceni
Hîrsești
Recea
Slobozia
Ungheni
Izvoru
Potcoava
Sîrbeni
Slatina
Căldăraru
Bîrla
Miroși
Movileni
Brebeni
OLT
Tecuci
Zîmbreasca
Coteana
TELEORMAN
Olt
Topolog
Argeș
Vîlsan
Rîu Doamnei
Bratia
Rîu Tîrgului
Argeșel
Dîmbovița
Ialomița
Potopu
Vedița
Cotmeana
Vedea
Neajlov
Dîmbovnic
Teleorman
Sebeș
Șercaia
Bîrsa
Turcu
E 15
E 15A
E 94
7
7C
73
73C
72
72A
67B
65

Importante Obiective Turistice

Brădetu, stațiune balneoclimaterică

Bughea de Sus, stațiune balneoclimaterică de interes local, Albeștii de Muscel

Calcarul și granitul de Albești, rezervație geologică, Albeștii de Muscel

Cheile Argeșului

Cheile Dîmboviței

Cheile și Peștera Dîmbovicioarei, Munții Pădurea Craiului

Cheile Brusturetului, Munții Piatra Craiului

Dîmbovicioara, localitate climaterică, Peștera de la Uluce (Valea Cheii), rezervație speologică

Locul fosilifer Suslănești-Muscel, rezervație paleontologică

Rucăr, stațiune climaterică

Vidraru, lac de acumulare și baraj

Județul Argeș

Județul Argeș este situat în partea de sud a României, în bazinul Argeșului superior. Are o suprafață de 6 801 km² și o populație de aproximativ 585 700 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,9% și circa 2,8% din teritoriul și populația întregii țări. Densitatea este de 86,1 loc./km², aceasta fiind cu puțin sub media pe țară.
Reședința județului este municipiul Pitești.
Relieful, foarte variat, coboară în trepte de la nord la sud. Astfel, limita de nord a județului urmărește creasta înaltă a Făgărașului (versantul sudic fiind pe teritoriul județului Argeș), cu vîrfuri semețe de peste 2 500 m (Lespezi, Vînătoarea lui Buteanu, Viștea Mare) dintre care Moldoveanu, ce se ridică pînă la 2 543 m, constituie și cea mai mare altitudine din România.
În sudul Munților Făgăraş se găsesc Munții Ghițu-Frunți cu înălțimi de 1 600—1 800 m, în care Argeșul își taie o vale îngustă de o rară frumusețe. Alături de Munții Făgăraș pe teritoriul județului mai sînt Munții Iezer-Păpușa și culmea sudică a Pietrei Craiului. Altitudinile mari din Făgăraș și Iezer-Păpușa au favorizat, în cuaternar, acumularea zăpezilor și formarea ghețarilor, ale căror urme sînt și astăzi prezente aici. Crestele înalte și dantelate, flancate de nenumărate căldări glaciare cu lacuri, au sugerat ideea unei asemănări cu Alpii elvețieni, de unde și numele Carpaților Meridionali de Alpii Transilvaniei. Între Munții Iezer-Piatra Craiului și Bucegi-Leaota se găsește zona depresionară Dîmbovicioara — Rucăr — Dragoslavele.
A doua treaptă de relief o formează dealurile alcătuite în nord de Subcarpați sau Muscelele Argeșului — mai înalți și mai fragmentați — continuați spre sud de piemonturile Cotmeana și Cîndești (ce aparțin Piemontului Getic) — adevărate platouri ce fac trecerea spre Cîmpia piemontană înaltă a Piteștiului și apoi spre Cîmpia Găvanu-Burdea.
Clima, temperat-continentală, are nuanțe ușor diferențiate, de la nord la sud, în funcție de unitățile de relief. Diferența dintre media anuală a temperaturii în partea de sud și cea de la nord a județului atinge 2,6°. Precipitațiile atmosferice, foarte bogate, cresc din zona de cîmpie spre cea montană, de la 600 la 1 200 — 1 400 mm anual.
Din Munții Făgăraș își culeg izvoarele Argeșul și afluenții săi, Vîlsanul Rîu Doamnei, Bratia, Argeșel, care dispun de un însemnat potențial hidroenergetic, iar din zona deluroasă rîurile din cîmpie — Vedea, Cotmeana ș.a. În zona de munte se află o mulțime de lacuri glaciare, limpezi și reci, la care adăugăm și lacul artificial de acumulare de la Vidraru, al hidrocentralei de pe Argeș.
Resursele naturale sînt bine reprezentate atît prin fondul forestier și întinsele suprafețe de pășuni alpine de care dispune zona muntoasă, cît și prin bogățiile subsolului, dintre care cele mai importante sînt rocile folosite în industria materialelor de construcții și zăcămintele de țiței și cărbune (lignit la Poenari, Berevoești, Godeni, Pescăreasa).
Economia județului, caracterizată printr-un intens proces de industrializare, este bine reprezentată de industria extractivă (exploatarea zăcămintelor de țiței și gaze de sondă — Moșoaia, Leordeni, exploatare minieră — Schitu Golești, Poenari, Berevoești, Jugur ș.a.), industria construcțiilor de mașini (Pitești — piese auto, motoare electrice, autoturisme, Cîmpulung — Uzina mecanică), industria chimică (Grupul industrial de petrochimie Pitești), industria energiei electrice (Hidrocentrala « Gheorghe Gheorghiu-Dej » de pe Argeș și salba de mici hidrocentrale, construite în aval, la Oești, Albești, Cerbureni, Cumpănița, Vîlsan, Valea Iașului etc.), industria de exploatare și prelucrare complexă a lemnului (Pitești, Curtea de Argeș, Rucăr), industria ușoară (textilă — Pitești, Curtea de Argeș, încălțăminte — Pitești), alimentară — Pitești, Băiculești, Topoloveni, Ștefănești), industria locală.
Agricultura județului dispune de o suprafață de 347 000 ha teren agricol, din care mai mult de jumătate este arabil. Principalele culturi agricole

sînt cerealele (porumb, grîu) și unele plante tehnice, dintre care o pondere mai mare o au culturile de floarea-soarelui și cartofi. Relieful deluros al județului a favorizat cultura pomilor fructiferi și a viței de vie. Suprafețele mari ocupate de livezile de pomi, în special pruni, meri și peri, situează județul Argeș pe primele locuri pe țară, fapt ce a determinat și înființarea unui Institut de cercetări pomicole la Mărăcineni. În ultimii ani s-au extins și suprafețele viticole din podgoria Piteștiului, zonă veche și renumită în cultura viței de vie încă cu secole în urmă.

Sectorul zootehnic este dezvoltat, ponderea ridicată avînd-o creșterea bovinelor și ovinelor, iar în zona sudică și în apropierea orașelor, porcinele și păsările.

Populația județului Argeș este grupată în numeroase așezări omenești, dintre care un municipiu și patru orașe, 94 de comune din care șase suburbane și 578 de sate. Municipiul *Pitești*, centru industrial complex și în plină dezvoltare, cu peste 121 000 de locuitori, incluzînd și comunele suburbane, este urmat de orașul *Cîmpulung* (30 700 loc.), situat într-o frumoasă poziție geografică și cu un bogat trecut istoric. Acesta este considerat ca unul dintre cele mai interesante orașe turistice ale țării, alături de *Curtea de Argeș*, așezată într-o importantă zonă pomicolă. *Costești* și *Topoloveni* au apărut pe harta județului ca orașe în anii cincinalului 1966—1970.

Pe teritoriul județului, în afară de Cîmpulung și Curtea de Argeș care sînt și stațiuni climaterice, se mai află stațiunile balneoclimaterice *Bughea de Sus*, de interes local, și *Brădetu*. Ultima are izvoare cu ape sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice, magneziene, indicate pentru tratarea afecțiunilor renale, ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic.

În județul Argeș s-au născut și au trăit eminenți oameni de cultură și știință ai României, între care Constantin I. Parhon, Ion Negulici, C. D. Aricescu, Carol Davila, Mihai Tican-Rumano, George Oprescu, Ion Barbu, Tudor Mușatescu ș.a.

Pitorescul peisajelor naturale, monumentele de rezonanță istorică și de artă populară au contribuit la dezvoltarea unui turism foarte intens. În acest sens se individualizează o mare zonă turistică în nordul județului, cuprinzînd munții Făgăraș, Iezer-Păpușa, o parte din Piatra Craiului și Subcarpații Argeșului, cu înălțimi masive și căldări glaciare ce adăpostesc nenumărate lacuri, cu frumoase chei și peșteri. Frumusețea fascinantă a peisajelor oferite de acest cadru natural a atras un număr însemnat de turiști, pe care îi întîlnim în culoarul Rucăr — Bran, cu localități deosebit de pitorești, la obîrșia Argeșului sau la lacul de acumulare de la Vidraru și noua hidrocentrală, imensă acumulare de apă care te impresionează prin grandoarea construcțiilor, în sălbaticele chei ale Dîmboviței și Dîmbovicioarei sau în peșterile Uluce, Dîmbovicioarei ș.a.

Piatra Craiului, izolată între ceilalți coloși montani, deosebită de ei atît prin peisaj, cît și prin structura geologică, adăpostește una dintre cele mai interesante elemente cu o arie restrînsă din Europa, și anume, Garofița Pietrei Craiului *(Dianthus callizonus)*, declarată monument al naturii (v. jud. Brașov).

Avînd în vedere interesul științific al anumitor areale, au mai fost declarate monumente ale naturii insula de calcare eocene cu numeroase foraminifere (între care cunoscuții numuliți) și granitul ocular tipic, cunoscute sub numele de calcarul și granitul de *Albești* și punctul fosilifer de la *Suslănești* (bogată faună ihtiologică), amîndouă în vecinătatea orașului Cîmpulung.

Deplasarea de la un oraș la altul sau dintre localități, precum și legătura cu restul țării sau cu zonele turistice apropiate sînt asigurate, în cadrul județului, de o rețea bună de căi ferate și șosele. Între acestea

se remarcă șoselele moderne care leagă Capitala, prin Pitești, cu Rîmnicu Vîlcea și Sibiu, cu Slatina și Craiova, cu Curtea de Argeș și Cîmpulung, precum și autostrada cu două benzi — București—Pitești. Prin Pitești trece calea ferată care leagă Bucureștiul cu Timișoara.
Șosele în curs de modernizare sau în construcție urmăresc văile principalelor ape ce coboară din Făgăraș, făcînd accesibilă regiunea subcarpatică și montană. Deși nu se poate vorbi de o șosea, în zona subcarpatică, care să lege localitățile de la vest la est, totuși există drumuri comunale (unele deja modernizate) ce trec peste dealuri, permițînd astfel legătura în această direcție dintre satele și orașele județului.
Să facem cunoștință acum cu cele mai importante monumente istorice și de artă din cuprinsul județului Argeș.

PITEȘTI, reședința județului, veche așezare omenească, s-a dezvoltat în curgerea domoală a anilor în apropiere de întîlnirea Rîului Doamnei cu Argeșul. Descoperirile arheologice atestă locuirea acestor pămînturi din cele mai vechi timpuri. Încă înaintea erei noastre, exista pe aici o fortificație getică. Primele documente despre așezarea Pitești datează de prin sec. XIV. În 1388, orașul a fost vizitat de călătorii germani Peter Sparnau și Ulrich von Tennstädt. În 1388, Mircea cel Bătrîn făcea o danie de moară mănăstirii Cozia, amintind că moara se afla « în hotarul Piteștilor ». Cîțiva ani mai tîrziu, după unii specialiști (disputa-i neîncheiată), în apropiere de Pitești s-ar fi dat celebra bătălie a lui Mircea cu Baiazid, cunoscută sub numele de bătălia de la Rovine (1394).
Situat la o importantă întretăiere de drumuri comerciale, orașul Pitești s-a dezvoltat repede, în sec. XVI fiind deja amintit ca unul dintre popasurile domniei.
Constantin Șerban Basarab « Cîrnul » (1654—1658) a ridicat în oraș Biserica Sf. Gheorghe, unde a funcționat o școală domnească. La timpul său, Constantin Brîncoveanu (1688—1714) venea adesea de locuia toamna în oraș.
În sec. XIX, Piteștii au trăit din plin frămîntările politice ale vremii. În 1821, prin oraș a trecut detașamentul de panduri condus de Simion Mehedințeanu, ca și cele ale lui Iordache. În 1848, piteștenii s-au ridicat în apărarea revoluției.
În 1852, în oraș, a fost înființată prima trupă teatrală permanentă. În 1866 s-a deschis primul liceu care, cu timpul, va antrena mulți elevi și profesori într-o intensă activitate culturală.
În 1860, la Pitești se înființează o fabrică de săpun, iar în 1888 una de textile. Abia în 1907 se creează prima fabrică modernă, în cartierul Găvana. În 1910 s-a efectuat canalizarea orașului și s-a introdus iluminatul electric.
Piteștenii trăiesc din plin marile frămîntări țărănești din 1907. În octombrie 1920, proletariatul piteștean a participat la marea acțiune cu caracter politic și economic — greva generală.
Eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie — februarie 1933 au avut puternice ecouri la Pitești, unde proletariatul orașului s-a situat pe poziția solidarității combative.
În 1934, aici s-a tipărit primul număr al revistei « Amicii U.R.S.S. », iar între 1935 și 1936 ziarul « Omul liber ». În anii ascensiunii fascismului, în oraș a activat un puternic comitet de luptă antifascistă.
Anii de după 23 August au pus orașul Pitești în fața unei noi etape istorice. Noua sa înfățișare, viața economică și culturală, creșterea populației de la 19 532 (1930) la peste 121 000 de locuitori sînt fapte grăitoare ale dezvoltării sale.

*

Biserica Domnească (Str. Doamna Bălașa), unul dintre cele mai interesante monumente arhitectonice ale orașului, a fost ridicată în 1656,

pe locul unei construcții mai vechi. Ea este ctitoria lui Constantin Șerban « Cîrnul » (1654—1658) și a soției sale, Doamna Bălașa. Ca plan inițial, biserica se asemăna cu cea a Mănăstirii Dealul, dat completările și rectificările ulterioare i-au schimbat mult aspectul. Cele mai importante intervenții s-au efectuat în timpul unor lucrări din 1875, cînd a fost montată și tîmpla. În anul 1876, biserica a fost pictată de Gh. Stoenescu, elev al pictorului Tattarescu. Între anii 1966 și 1968, lucrările de restaurare efectuate aici au redat înfățișarea inițială a lăcașului. Decorația exterioară a fost realizată printr-o suită de firide. Aici se poate admira un pridvor construit pe două niveluri, lucru nemaiîntîlnit în altă parte.
Prin anul 1700, în incinta bisericii a început să funcționeze o școală, cunoscută sub numele de Școala domnească de la « Sf. Gheorghe », care a ființat pînă la începutul sec. XIX.

Schitul Trivale este așezat în mijlocul parcului cu același nume, amenajat în 1900 și reamenajat în 1967. Schitul este un punct de atracție pentru vizitatori. Bisericuța a fost realizată după un plan trilobat, de dimensiuni modeste. Inițial, pe același loc, a fost o construcție de lemn, metoc al mănăstirii Cotmeana (ctitori Trifan și Stanca). Construcția lăcașului de piatră a început prin anii 1672—1674. Între anii 1677 și 1698, mitropolitul Varlaam a restaurat-o și tot atunci s-au ridicat chiliile, zidurile incintei și clopotnița. Ceea ce se vede azi este produsul restaurărilor dintre anii 1854—1856, cînd din ctitoria lui Varlaam s-a păstrat numai partea inferioară a lăcașului.
Aici, în curgerea timpului, a potrivit cu migală slovele caligraful și miniaturistul Ghermano Monahul.

Biserica Sf. Treime (Str. Primăverii) a fost ridicată în sec. XVII. Pictura a fost executată în 1731. În anii 1957 și 1962 s-au efectuat lucrări de restaurare.

Biserica Mavrodolu (Str. Teiuleanu), ridicată între anii 1815 și 1818, pe locul unei biserici de lemn, este ctitoria căminarului Ioan Mavrodolu. În 1848 a fost arsă, iar restaurările din 1849, ca și refacerile din 1867—1868 și 1914 au modificat mult aspectul inițial al construcției.

Muzeul de artă al orașului (Bd. Republicii) funcționează într-o clădire ridicată în stil neoclasic, în anul 1866 și care a adăpostit pînă în 1970 primăria și Consiliul popular municipal. La nr. 50—52, pe aceeași stradă, se află **casa în care a locuit o vreme Al. Odobescu.** În imediata apropiere se află **casa pictorului R. Schweitzer-Cumpăna,** născut în 1886 la Pitești.

Liceul « Nicolae Bălcescu » (Str. Horea, Cloșca și Crișan). La 6 septembrie 1866, în același local cu Școala domnească, și-a deschis cursurile noul liceu, care n-avea inițial decît un profesor și 12 elevi. Între 1866 și 1894, școala a funcționat ca gimnaziu și numai din 1894 s-a transformat în liceu. În 1897, pe lîngă liceu s-au înființat societatea de lectură « Junimea » și revista « Junimea », în 1902 societatea artistică « Doina », iar în 1935 revista « Trivalea ».

În 1878, pe lîngă acest liceu s-a înființat o bibliotecă, căreia istoricul și publicistul George Ionescu-Gion i-a donat biblioteca sa. Prin acest liceu au trecut, făcîndu-și studiile, personalități marcante ale culturii românești, ca: George Ionescu-Gion, Ion Minulescu, pictorul Costin Petrescu, George Ulieru etc.

Clădirea a fost înălțată între anii 1897 și 1899, iar în 1935 i s-au adăugat alte corpuri. Construcția, realizată cu două niveluri, are fațadele în cărămidă aparentă, în stilul arhitecturii românești. Deasupra intrării se află **Bustul lui Nicolae Bălcescu,** operă a sculptoriței Delfina Mirescu (1958), iar în curte se află **Bustul lui G. Ionescu-Gion,** opera sculptorului Fr. Storck (1907).

Parcul, amenajat în 1957 pe locul fostei grădini publice existente încă din 1869, trezește numeroase amintiri legate de trecutul orașului. « În memoria țăranilor răsculați împotriva regimului burghezo-moșieresc pentru pămînt și libertate », cum glăsuiește inscripția, aici a fost ridicat **Monumentul 1907,** operă a sculptoriței Veturia Ilica, care a fost dezvelit la 5 martie 1960.
Pe latura de vest a parcului se ridică impunătoarea clădire a **Muzeului județean,** construită în stil neoclasic între anii 1898 și 1899. Pe fațada principală rețin atenția coloanele cu capiteluri corintice și ionice. În aceste locuri a existat, prin sec. XVIII, schitul Buliga, apoi, de-a lungul anilor, au funcționat un han, o școală atestată în 1752 și mai tîrziu, la 1819, sediul pompierilor (1860) etc. Între anii 1899 și 1970 în clădire au funcționat Prefectura de Argeș și Consiliul popular județean. În această clădire, începînd cu anul 1970, au început lucrările de amenajare a Muzeului județean, care va oferi vizitatorilor bogate colecții muzeistice în cadrul secțiilor de istorie, științele naturii.

Palatul Culturii (Str. Victoriei) a fost construit în anul 1914. Aici își au sediul: *Biblioteca centrală municipală* (circa 150 000 de volume), *Casa județeană a creației populare.*

Teatrul de stat « Al. Davila ». Începînd cu anul 1841, în Pitești s-au organizat primele spectacole de teatru; într-o încăpere a școlii primare își prezenta programele o trupă franceză. În 1852, C. Halepliu a organizat o trupă permanentă.
Actualul edificiu din Str. Victoriei a fost dat în folosință în 1955 și poartă numele ilustrului dramaturg și om de teatru Al. Davila. Sala — cu 452 de locuri — oferă condiții optime pentru desfășurarea unor spectacole de înaltă ținută.

VALEA MARE-PODGORIA (comuna suburbană **Ștefănești**) sat așezat pe malul stîng al Rîului Doamnei, la 2 km de Pitești, stîrnește interesul vizitatorului. Aici se află casa în care Liviu Rebreanu a locuit și a scris romanul *Răscoala*, azi **casă memorială.** Tot în acest sat se pot vedea urmele **beciurilor casei lui Brîncoveanu;** pe dealurile din jur a haiducit Radu Anghel.

FĂGETU (sat component al comunei suburbane Colibași — Pitești) este o așezare veche, atestată documentar încă din 1525. La 7 km de sat se află **Mănăstirea Vieroși,** ctitorie a lui Ivașcu Golescu. Construită între 1573 și 1575, a fost reparată în sec. XVII de Stroe Leurdeanu. Ea a fost necropola familiilor Golescu și Leurdeanu (sec. XVI—XVII).

GOLEȘTI. **Muzeul Golești.** În vechiul conac din satul Golești, începînd încă înainte de al doilea război mondial, prin îngrijirea istoricului G. Fotino, apoi între 1958 și 1963 a fost organizat un mare muzeu. Clădirea în care a fost amenajat a fost ridicată în anul 1640 și poartă amprenta specifică monumentelor epocii lui Matei Basarab. Chiar la intrare poate fi admirată **Fîntîna lui Golescu,** care poartă o inscripție de laudă la adresa lui Radu Golescu-vornicul (1746—1818). Întregul complex este înconjurat cu un zid înalt, avînd în cele patru colțuri turnuri de apărare. Deasupra intrării incintei se ridică un **foișor** construit între 1784 și 1807. În 1859, el a fost distrus de un cutremur, iar ceea ce se poate vedea azi este rezultatul restaurărilor din 1943. În acest foișor a poposit, în mai 1821, T. Vladimirescu; de aici a fost ridicat de către oamenii lui Al. Ipsilanti și dus la Tîrgoviște, unde a fost **ucis** (27 mai 1821).

Expoziția « Școala în Țara Românească » a fost organizată în clădirea în care, la 1 mai 1826, Dinicu Golescu (1777—1830) înființase o școală sătească, care a funcționat între 1826 și 1830 (aici au predat Florian Aaron și I. E. Rădulescu). În expoziție sînt prezentate documente

interesante (manuale, cărți, scrisori etc.) privind dezvoltarea învățămîntului la noi.

Secția memorială este organizată în conacul propriu-zis, clădit în anul 1640 și refăcut de vornicul Radu Golescu, între anii 1784 și 1807. Între anii 1942 și 1943 și 1960 și 1961, conacul a fost renovat. Însoțind o sală dreptunghiulară lungă, în care sînt expuse piese de mobilier din sec. XIX, biblioteca, tablouri și fotografii ale Goleștilor, de o parte și de alta sînt dispuse camere, fiecare avînd un nume aparte. Camera de oaspeți are mobilierul din sec. XIX și mai multe tablouri de familie. Camera de lucru, interesantă ca arhitectură, adăpostește cabinetul de lucru al celor trei frați Golescu. Se mai pot vizita: camera Zinca Golescu, camera orientală . . .

Expoziția « Revoluția din 1848 în Țara Românească » a fost organizată în fosta sală de recepție, aflată la etaj. Numeroase documente ilustrează aspecte ale pregătirii și desfășurării mișcării revoluționare din 1821 și ale revoluției burghezo-democratice din 1848.

Baia turcească, unica construcție de acest fel din țară, s-a păstrat integral. Ea a fost clădită între anii 1784 și 1807; restaurată în anii 1942—1943 și în ultimii ani (1962—1963).

Biserica ridicată de Stroe Leurdeanu în 1646 nu poate fi ocolită de către vizitatorul complexului. Are planul dreptunghiular, cu absida altarului de formă poligonală. Turla de deasupra altarului s-a prăbușit în anul 1802, și odată cu ea și clopotnița, care se ridica deasupra pronaosului. Bolțile și acoperișul actual au fost construite în anul 1916.
Exteriorul este decorat cu două rînduri de firide separate printr-un brîu de cărămizi așezate sub forma zimților de ferăstrău. În interior, rețin atenția catapeteasma și mobilierul sculptat, datînd din anii 1646—1660.
În biserică — necropolă de familie — au fost înmormîntați mai mulți Golești: Dinicu (1830), Zoe (1879), Nicolae (1877), Ștefan (1874), Radu (1882) ș.a.
Complexul Golești cuprinde și un **Muzeu al viticulturii și pomiculturii din România** reprezentînd pe scară națională îndeletnicirile de pomicultură și viticultură. El va prezenta circa 150 de construcții-gospodării, din care o parte pot fi deja vizitate.

În satul VALEA MĂNĂSTIRII (comuna Țițești) se află **Mănăstirea Valea,** amintită încă din timpul domniei lui Mihnea cel Rău (1508—1510). Pisania o prezintă ca fiind ctitorie a lui Radu Paisie (1535—1545). Biserica a fost zugrăvită în 1548.

CÎMPULUNG. Mărturii de cultură materială din epocile paleoliticului, neoliticului și bronzului, urmele locuirii din perioadele dacică și romană, ilustrează viu gradul de dezvoltare a civilizației populației de pe aceste meleaguri. Primele mențiuni scrise ale orașului le întîlnim în 1300, sub numele de Longo Campo, pe piatra funerară a comitelui Laurențiu. Din 1330, după victoria obținută de Basarab I la Posada, moment care marca nașterea statului feudal independent Țara Românească, aici a fost capitala statului. În 1459, localitatea se afla inclusă într-o hartă a lumii, apărută la Veneția, sub îngrijirea lui Fra Mauro Camaldolese din Murano. După relatarea călătorului italian Giovanni Botero, Cîmpulungul număra pe la 1580—1590, 900 de case cu 4500 de locuitori.
În 1714 a trecut pe aici Carol XII, în drum spre Transilvania, iar în 1716 a fost ocupat de trupele lui Eugeniu de Savoia. În 1719 o mare epidemie de ciumă s-a abătut asupra orașului.
Anul 1848 se leagă de oraș prin activitatea desfășurată aici de Ioan Negulici și de Apostol Aricescu, fratele scriitorului, C. Aricescu.

În noiembrie 1916, armata română a dus lupte grele împotriva germanilor, în apropierea orașului.

Biserica catolică Bărăția. Construcția acestei biserici a început în sec. XIII și a fost refăcută în 1760. Ea este alcătuită dintr-o navă dreptunghiulară, prelungită la est cu o absidă poligonală. În interior, pe latura de est, se află altarul deschis, în spatele căruia este așezată lespedea funerară a comitelui Laurențiu de Longo Campo (2,10 m × 1,06 m) datînd din 1300. Se poate crede că Laurențiu a fost conducătorul militar și administrativ al Cîmpulungului, înainte de unificarea statului sub Basarab I.

Mănăstirea Negru Vodă. Studiile întreprinse au stabilit că această construcție a fost ridicată pe la mijlocul sec. XIV, în timpul domniei lui Basarab I (circa 1310—1352) și a urmașului său Nicolae Alexandru (1352—1364) și este strîns legată de afirmarea și dezvoltarea orașului, devenit prima capitală a Țării Românești. Biserica inițială, realizată din piatră cioplită, urmînd planul unei bazilici romane, s-a surpat în anul 1628, în urma unui cutremur. În 1635, Matei Basarab (1632—1654) a refăcut-o din temelie, împrejmuind-o cu un puternic zid de apărare, adăugîndu-i turnul-clopotniță și alte construcții.
În 1737, în cursul unui atac turcesc, zidurile de incintă au fost distruse și mănăstirea incendiată. Forma de azi i-a fost dată în urma lucrărilor efectuate în anii 1827—1832 sub conducerea arhitectului Franz Wallet. Construcția se compune din trei încăperi (pronaos, naos și altar), intrarea făcîndu-se printr-un pridvor susținut de coloane de piatră. În pronaos se disting portretele ctitorilor, executate în 1831, de zugravul Ghermano: (Matei Basarab și Doamna Elena, apoi un portret al lui Negru Vodă și, în sfîrșit, un al patrulea al lui Nicolae Alexandru Basarab). Naosul de formă dreptunghiulară, deasupra căruia se înalță turla mare, adăpostește mormîntul lui Nicolae Alexandru Basarab, mort, după cum glăsuiește inscripția « în luna noiembrie, 16 zile 1364 ».
Turnul-clopotniță, ridicat în 1647 de către Matei Basarab, are o înălțime de 35 m și o lățime la bază de 10 m.
Zidul de incintă a fost construit la început din lemn, apoi, în 1712, acesta a fost înlocuit cu unul din cărămidă. În 1737, în urma ciocnirilor turco-austriece, zidul a fost avariat și refăcut abia în 1749. După aproape un secol, partea estică și cea sudică au fost dublate de încă un zid mai subțire.

Mănăstirea Negru Vodă a fost și un centru de cultură. În 1635, din îndemnul lui Matei Basarab și cu sprijinul mitropolitului Petru Movilă, s-a înființat, în incinta mănăstirii, o tipografie care, în același an, tipărea un *Molitvenic slavonesc*; apoi *Cartea de învățături preste toate zilele* (1642); *Antologhionul slavonesc*, cu o prefață de Udriște Năsturel (1643), iar în 1650 o *Psaltire*.

Biserica Șubești a fost ridicată în 1552, de meșteșugari șubari. În 1779 i s-au efectuat ample reparații. Construcția, urmînd liniile unui plan treflat, are două turle deasupra altarului. Are o pictură valoroasă și frumoase ornamentații în stil brîncovenesc în exterior.

Biserica Fundeni (sec. XVII ?) a fost construită din bolovani de rîu și cărămidă, a fost refăcută în 1819, cînd i s-a adăugat și un pridvor susținut de coloane. Biserica, sub formă de navă, este lipsită de turle. Multă vreme a fost lăsată în părăsire, perioadă în care pictura a avut mult de suferit. Reține totuși atenția o scenă în care apare un grup de lăutari din sec. XVIII.

Biserica Domnească, ctitoria Doamnei Chiajna, a fost ridicată în 1567. În 1721 a fost refăcută și apoi restaurată între anii 1881 și 1889. Biserica era situată în apropierea Școlii domnești, înființată în 1669

și care a funcționat pînă la sfîrșitul sec. XVIII. Preoții bisericii aveau datoria să se ocupe și de elevii acestei școli.

Biserica Sf. Gheorghe, cu elemente arhitecturale gotice tîrzii, a fost realizată după un plan dreptunghiular, cu ajutorul meșterilor locali și al celor aduși din Transilvania. Construcția a fost săvîrșită în mai multe etape, începînd din sec. XV; naosul și altarul într-o primă etapă, iar pronaosul a fost adăugat în sec. XVII. În multe dintre elementele sale componente se pot observa influențe ale artei gotice.

Biserica Sf. Ilie, a cărei construcție — după un plan în formă de cruce — a început și s-a încheiat în 1626, a fost refăcută în 1771 și 1891.

Crucea jurămîntului, azi încastrată în peretele casei Gh. Ionescu Berechet, a fost confecționată în 1674 de către comunitatea orășenească dornică de a-și menține vechile privilegii de autoadministrare. Fiecare nou ales în funcția de județ al orașului era obligat să depună jurămînt nu numai în biserică, dar și în fața acestei cruci.

Biserica Mucenița Marina. Inscripția din pridvor amintește că în 1696, un oarecare Jupan Barbu a reconstruit vechea biserică, ridicată la începutul sec. XVI — adăugîndu-i și o clopotniță. Între 1897 și 1898, biserica a fost restaurată. Tot atunci i s-au adăugat o a doua turlă și pardoseala din interior, lucrată din piatră de Albești. În curtea bisericii se află o cruce din piatră ridicată în 1662.

Biserica Sf. Nicolae. Inscripția din stînga ușii de la intrare ne informează că actuala construcție a fost ridicată pe locul unui lăcaș mai vechi, datînd din sec. XV. Biserica actuală a fost construită în 1708 și restaurată în 1854. A fost zugrăvită în interior de către pictorul brașovean Mișu Popp. Biserica este compusă din pronaos, naos și un altar boltit. Întregul mobilier al bisericii este confecționat din lemn de stejar artistic lucrat.

În apropiere de Cîmpulung, la NĂMĂEȘTI se pot vizita **Casa memorială « George Topîrceanu »** (1886—1937) și **Schitul rupestru Nămăești** (1545).

La PESCĂREASA (4 km sud de oraș) s-a descoperit un mare castru roman de piatră, construit în timpul lui Commodus și Septimiu Sever (193—211), cunoscut sub numele de **Castrul Jidava** (sfîrșitul sec. II).

Mausoleul eroilor de la Mateiaș a fost ridicat pe muntele Mateiaș în amintirea ostașilor căzuți aici în primul război mondial, opunîndu-se înaintării trupelor germane. A fost construit din blocuri de piatră de Albești, cu turn, o scară interioară și un loc pentru depunerea osemintelor; planurile aparțin arhitectului Berechet.

Mănăstirea Aninoasa, din apropierea localității cu același nume, are biserica zidită în 1677 și a fost pictată de cunoscutul zugrav Pîrvu Mutul.

BUDEASA MARE. În această comună pot fi vizitate: **conacul Budișteanu** (în prezent sediul Consiliului popular comunal) pe locul căruia ar fi fost o clădire ridicată (se presupune) pe la 1598, de către căpitanul Pană. Construcția actuală datează din 1768, completată în 1870 și între anii 1922 și 1927.

Casa Ștefan Hagi Tudorache (în prezent sediul I.A.S. Budeasa) a fost ridicată în formă de culă, se pare, în sec. XVII. După unele elemente decorative, specialiștii acceptă părerea că ea ar fi fost construită de meșteri transilvăneni.

Biserica Adormirea Maicii Domnului, care se ridică în apropierea conacului Budișteanu, este ctitoria marelui armaș Șerban și a postelni-

cului Niculae Budişteanu; a fost construită în 1796, pe locul uneia de lemn, mai veche. În curtea din fața bisericii, postelnicul Arsenie Budişteanu a ridicat o cruce de piatră, în anul 1647.

Comuna BĂICULEȘTI. **Mănăstirea Tutana.** În timpul lui Alexandru II Mircea (1568—1577), în ultimul an al domniei sale, s-a început construcția bisericii, dar a fost terminată abia în timpul celei de a doua domnii a lui Mihnea Turcitul (1585—1591). Cel care a avut în grijă lucrările în această perioadă a fost viitorul domnitor Mihai Viteazul. Biserica mănăstirii, de plan trilobat, cu absidele poligonale, a fost refăcută în 1886 și restaurată în 1942.

«Pe Argeș în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeș în gios
Cu turma ai fost.
Nu cumv-ai văzut
Pe unde-ai trecut
Un zid început
Și neisprăvit
La loc de grindiș
La verde-aluniș?»

CURTEA DE ARGEȘ. Descoperirile arheologice atestă existența unor populații dacice stabilite aici încă în timpul primei perioade a fierului și care au constituit marea uniune tribală geto-dacică, condusă în sec. III î.e.n. de Dromihete. Diploma cavalerilor Ioaniți (1247) menționează existența pe aceste meleaguri a unui voievodat condus de Seneslau. În 1359, sub domnia lui Nicolae Alexandru (1352—1364), aici se stabilește nou înființata Mitropolie a Țării Românești. Deși abia în timpul lui Vlaicu Vodă (1364—1377), așezarea este atestată documentar ca avînd curte domnească (la 25 noiembrie 1369 apare primul document emis de cancelaria domnească de la Argeș), este cert că încă Basarab I avusese aici o reședință. Localitatea, situată la răspîntia unor importante artere de legătură cu Transilvania, a avut un ritm rapid de dezvoltare. Ca dovadă a înfloririi sale economice stau mărturie numeroasele monede din timpul lui Vladislav, scoase la lumină de arheologi la Curtea de Argeș.

Numele localității este legat de momente istorice importante: aici și-au avut reședința domnitorii Basarab I și Vlaicu Vodă, Dan I (1383—1386) și Mircea cel Bătrîn (1386—1418); aici l-a primit, în 1414, pe Sigismund Korybut, solul regelui polon Vladislav Iagello. Acesta era momentul maximei înfloriri a bătrînei așezări, căci la sfîrșitul domniei lui Mircea (1418), urmașul său, Mihail I (1418—1420) a mutat capitala la Tîrgoviște. Nu însă definitiv, căci, conform obiceiului, Curtea de Argeș a rămas o bună bucată de vreme în continuare oraș-reședință, îndeplinind această funcție paralel cu Tîrgoviște. În timpul domniei lui Neagoe Basarab (1512—1521), la 1517, Mitropolia a fost mutată la Tîrgoviște. Dar, deși localitatea începea o viață tot mai lipsită de importanță, Neagoe, ajuns domn, a ridicat aici Biserica mănăstirii Curtea de Argeș, dîndu-i largi privilegii și danii.

Apoi, în timpul domniei lui Mihai Viteazul, localitatea a reapărut în istorie, legată de dureroasa înfrîngere suferită de domn în lupta cu polonii la 25 noiembrie 1600.

În 1611, în timpul invaziei întreprinse de Gabriel Báthory în Țara Românească, oștile acestuia au prădat Tîrgoviște și Curtea de Argeș, fiind înfrînte apoi, în iulie 1611, lîngă Brașov, de oastea muntenească, condusă de Radu Șerban. Orașul se reface greu; la aceste nenorociri se adăugau grelele dări către mănăstire, cărora trebuiau să le facă față

localnicii, orașul fiind socotit tot mai mult un fel de domeniu al mănăstirii.
În 1821, documentele atestă larga popularitate a mișcării lui Tudor Vladimirescu în rîndul argeșenilor; iar în timpul frămîntatelor zile premergătoare Unirii, forțele progresiste s-au alăturat cu tot sufletul acțiunilor unioniste.
În 1877–1878, la Curtea de Argeș a funcționat ca medic Nicolae Codreanu, importantă figură a începuturilor mișcării socialiste din România.

Ruinele bisericii Sîn-Nicoară. Ridicată în prima jumătate a sec. XIV, posibil chiar mai înainte, biserica, din care azi se păstrează doar ruinele, este o construcție de mare importanță pentru studiul arhitecturii din epoca de sfîrșit a feudalismului timpuriu. Ea se compunea dintr-o tindă și naos, despărțite de un perete înalt, în care a fost practicată o ușă. Altarul, realizat cu îngrijire, este grăitor pentru măiestria constructorilor acelor vremuri. De formă poligonală, are trei laturi în exterior și o absidă spre interior, flancată de două nișe semicirculare, ceea ce indică, în mod cert, apartenența bisericii la cultul ortodox. Zidurile au fost realizate prin alternarea rîndurilor de cărămidă cu cele din piatră de rîu, sudate cu un mortar foarte puternic. Nu există nici un element decorativ în afara unei suite de firide oarbe, realizate din cărămidă aparentă, la partea superioară a altarului. Deasupra tindei se ridica un turn-clopotniță, construit din cărămidă, folosit, probabil, și ca turn de observație.

Curtea Domnească. În timpul săpăturilor arheologice efectuate în 1920 au fost scoase la iveală temeliile a două case domnești. Vechile ziduri care le împrejmuiau se mai păstrează încă, observîndu-se chiar locul vechii porți, practicată în zidul dinspre stradă. Se observă, de asemenea, urmele unui bastion.
Casa de pe latura nordică a complexului, din care s-au mai păstrat pînă azi doar pivnița și fundațiile prispei, avea o formă dreptunghiulară, cu parterul înălțat și o scară îngropată în soclu. Întreaga clădire era înconjurată de prispă. (Aceasta pare a fi o construcție din timpul lui Neagoe Basarab.)
Cealaltă casă, de pe latura de sud, din care se pot vedea încă resturile pivniței, era tot de plan dreptunghiular, dar ceva mai alungită. Pe fațada principală avea o prispă largă și un foișor, în care se putea ajunge pe o scară alipită de zid. Pereții erau construiți din bolovani mari, cărămida fiind folosită numai în cazuri rare, cînd necesitățile de finisare mai pretențioasă au cerut-o. După dispunerea și forma lor, cele două clădiri erau destinate una pentru locuit, iar cealaltă, probabil, pentru adăpostirea cancelariei domnești.
Cercetările arheologice din ultimul timp au contribuit la cunoașterea mai aprofundată a acestui monument. Astfel, s-a dovedit că edificiul de pe latura de sud a fost ridicat de către Basarab I, în jurul anului 1340, pe locul unor construcții mai vechi, datînd din sec. XIII. Această primă construcție a fost distrusă de un incendiu, provocat – după cum spun specialiștii – de către trupele invadatoare ale lui Carol Robert, în 1330.

Biserica Domnească. O inscripție zgîriată pe unul dintre pereți, amintește că în anul 1352 a încetat din viață Basarab I. Se presupune că la acea dată, biserica era în construcție sau « terminată la roșu », iar lucrările au continuat sub Nicolae Alexandru și Vlaicu Vodă (1364–1377). După cercetările recente, unii cercetători au emis ipoteza că edificiul a fost construit în timpul lui Vlaicu Vodă și că el ar fi și controversatul voievod înmormîntat acolo. În timpul săpăturilor arheologice s-au descoperit urmele unor construcții mai vechi, a căror realizare tehnică prezintă foarte multe asemănări cu resturile construcțiilor

anterioare ale curții ridicate de Basarab I. S-a reconstituit chiar planul vechii biserici, care avea o lungime de 14 m și lățimea de 8 și care a fost în mare parte înglobată în naosul actualei construcții. Prima biserică fusese realizată din piatră de carieră și bolovani de rîu și a suportat și ea efectele incendiului din 1330. Nefiind totuși prea aspru lovită, Basarab I a continuat s-o folosească. S-a presupus că Vlaicu Vodă a dărîmat-o complet, ridicînd pe locul ei biserica ce s-a păstrat pînă azi. Cu vremea, capitala fiind din nou mutată, odată cu decăderea fostei reședințe, a fost lăsată în părăsire și biserica. În 1750 a fost reparată și întărită, făcîndu-i-se cîteva modificări și adăugiri. Atunci s-a executat și o nouă pictură. Peste 38 de ani, în 1788, un puternic incendiu a afectat biserica, fiind necesare noi reparații, care s-au efectuat abia în 1827. Cu acest prilej i s-au adăugat două turle, ferestrele au fost lărgite, iar zugravul Pantelimon a efectuat o nouă pictură. În 1920, sub îngrijirea Comisiei monumentelor istorice, biserica a fost restaurată și consolidată, redîndu-i-se aspectul inițial; a fost readusă la suprafață și o parte din pictura inițială.
Concepută după un plan dreptunghiular, împărțită în interior în trei secțiuni (pronaos, naos și altar), biserica reliefează pregnant caracteristicile generale ale arhitecturii religioase bizantine. Foarte pronunțat sînt subliniate acestea în modul de concepere și realizare a naosului. El are formă pătrată, cu patru stîlpi la mijloc, care marchează un al doilea pătrat. Stîlpii susțin bolțile ale căror secțiuni orizontale schițează forma unei cruci cu brațe egale. Compoziția realizată astfel poartă numele de « cruce grecească înscrisă ».
Zidurile au fost construite din fîșii de piatră, alternînd cu straturi de cărămidă aparentă. În afara cadrelor de piatră sculptată, adăugate la ferestre în sec. XVIII, exteriorul nu are nici un fel de decorații. Pe lîngă importanța pe care o are ca monument de arhitectură, biserica este păstrătoarea unor fragmente valoroase din pictura efectuată în sec. XIV.
În mormîntul lui Radu I (identificat recent ca fiind al lui Vlaicu) s-au găsit prețioase elemente ale costumului domnesc din acea vreme, printre care și binecunoscuta « pafta ». În biserică au mai fost înmormîntați și alți voievozi (Dan I, Dan II etc.).

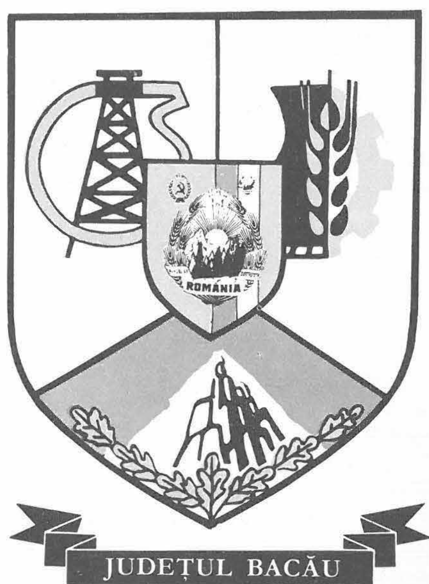
Biserica mănăstirii Curtea de Argeș. Ridicată de domnul Neagoe Basarab pe locul unei biserici « dărîmată și neîntărită », cum glăsuiește una dintre inscripții, biserica este una dintre cele mai reprezentative realizări ale arhitecturii religioase românești. Construcțiile au început în 1512 și s-au terminat în 1517. O caracteristică distinctă a acestui monument este bogăția decorației (peste 150 de motive ornamentale), un brîu format din patru ciubuce de piatră împletite prinde biserica de jur împrejur, împărțind pereții în două registre. Cel inferior este decorat prin panouri dreptunghiulare încadrate de rame aplicate; în același registru au fost practicate ferestrele înguste și alungite pe verticală, dar prinse cîte două în același cadru dau impresia că-s mult mai mari. În registrul superior, decorația este mai variată și mai complexă. Un șir de arcade cu deschideri ample înlănțuiește biserica și în deschiderile lor cuprind firide în care au fost executate rozete decorative. Legătura dintre arcade se face prin discuri cu motive ornamentale arabe și persane. Registrul superior, în zona de sub acoperiș, se încheie cu o suită de modele geometrice și florale, care, datorită numeroaselor proeminențe, creează impresia unui brîu de ciucuri fixați de pereți. Culorile dominante ale decorației sînt verdele, auriul și albastrul.
Patru turle, fiecare cu cîte opt ferestre înguste, decorate cu rame florale și în vîrf cu cîte o cruce triplă, sfîrșesc construcția. Turlele mici creează o impresie deosebită, întreaga lor arhitectură fiind răsucită în jurul axului vertical.
Acoperișul, lucrat din plumb, este de asemenea ornat.

Planul bisericii poate fi ușor observat privind exteriorul: el cuprinde un pronaos dreptunghiular și un naos cu trei abside aproximativ egale. Singura intrare a fost practicată în peretele vestic, pe unde, cu ajutorul unor trepte, se ajunge la masiva ușă de bronz.
Pronaosul dreptunghiular, mult lărgit, cu latura mare perpendiculară pe axa bisericii, a creat și spațiile necesare necropolei ctitorilor. Cele douăsprezece coloane, care delimitează în centrul pronaosului un spațiu pătrat, poartă o cupolă înaltă. Trecerea în naos este marcată printr-un portal de marmură cenușie.
Naosul cuprinde altarul cu proscomidia și diaconicul, iar la mijloc un spațiu pătrat. Deasupra lui se ridică cea mai înaltă dintre turle, avînd o secțiune octogonală.
Așa cum grăiește o inscripție, biserica « s-a zugrăvit la anul 7035 (1526) septembrie 10 zile, cu mîna lui Dobromir Zugravul », în timpul domniei lui Radu de la Afumați, ginerele lui Neagoe Basarab. În 1611, oștile lui Gabriel Báthory « au sfărîmat Mitropolia de la Argeș cea foarte scumpă ». În 1640, Matei Basarab i-a refăcut zidăria, dar o adevărată restaurare s-a efectuat abia în timpul lui Șerban Cantacuzino, în anul 1682. În 1761, biserica a fost zugrăvită în exterior.
În sec. XIX (1800, 1802, 1838, 1845), biserica a fost pusă la grele încercări, iar în 1867, un puternic incendiu i-a adus grave prejudicii. În 1875 au început restaurările care i-au dat înfățișarea de azi. Lucrările au fost executate sub conducerea arhitectului francez Lecomte de Nouy. Din păcate, vechea pictură a fost înlocuită cu una nouă, mult inferioară ca valoare.
Lîngă biserică se află cunoscuta fîntînă a lui Manole, căreia legenda i-a înscris de mult numele în conștiințele generațiilor, ca pe un simbol al jertfei în realizarea acestui minunat exemplar de artă.

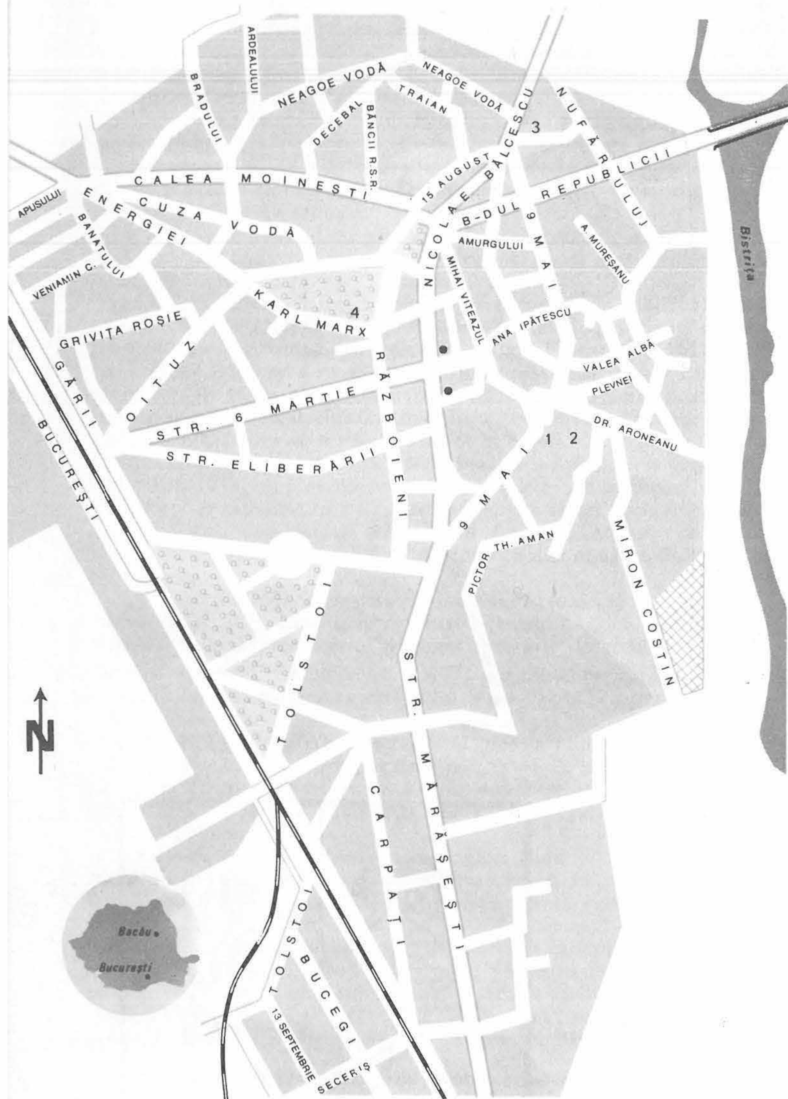
Cetatea Poenari. Cronicile sec. XVII preluînd, probabil, o tradiție populară, atribuie ridicarea cetății lui Vlad Țepeș. Acesta ar fi construit-o folosindu-i la lucru pe orășenii din Tîrgoviște, osîndiți de domn. Documentele de la sfîrșitul sec. XV și pînă la mijlocul celui următor amintesc pîrcălabi și mari pîrcălabi la cetatea Poenari. Specialiștii au păreri împărțite: unii o identifică chiar cu « castrum Argias », amintit de izvoare cu prilejul campaniei din 1330, iar alții au considerat-o chiar mai veche.
În 1969 s-au efectuat săpături arheologice. Zidurile ridicate direct pe stîncă au fost degajate și s-a putut observa că, inițial, fortificația se reducea la un mic turn de apărare de formă pătrată, construit din piatră. În jurul său s-au ridicat celelalte ziduri care formează cetatea. Ea avea bastioane rotunde și ziduri groase de piatră și cărămidă. La începutul sec. XX, o parte a cetății s-a prăbușit, împreună cu stîncile pe care se afla. Pentru moment, cercetările au stabilit că turnul vechi a fost construit, probabil, în prima parte a sec. XIV, cetatea din piatră și cărămidă fiind ridicată în timpul lui Mircea cel Bătrîn.

Comuna COTMEANA. **Mănăstirea Cotmeana,** construită în timpul domniei lui Radu I (1377–1383); în 1388 Mircea cel Bătrîn a închinat-o Mănăstirii Cozia. Ea a fost reparată în repetate rînduri (1711, 1777, 1855, 1864). Biserica are o singură încăpere, cu un altar semicircular. În timpul lui Constantin Brîncoveanu i s-a adăugat pronaosul, iar pe vremea domniei lui Alexandru Ipsilanti pridvorul (1777); în 1781 au fost ridicate chiliile și zidurile de incintă. Fațada este realizată din cărămidă aparentă, împodobită cu firide și o bogată ornamentație din discuri de ceramică smălțuită.

Mănăstirea Bascoavele. În satul Ursoaia, comuna Cotmeana, comisul Șerban Cantacuzino a ridicat, în 1695, o construcție, care azi mai păstrează din clădirea originală doar porțiunea din zidul de incintă de pe latura sudică, beciul, clopotnița și chiliile de pe latura vestică.

ROMÂNIA
JUDEȚUL BACĂU

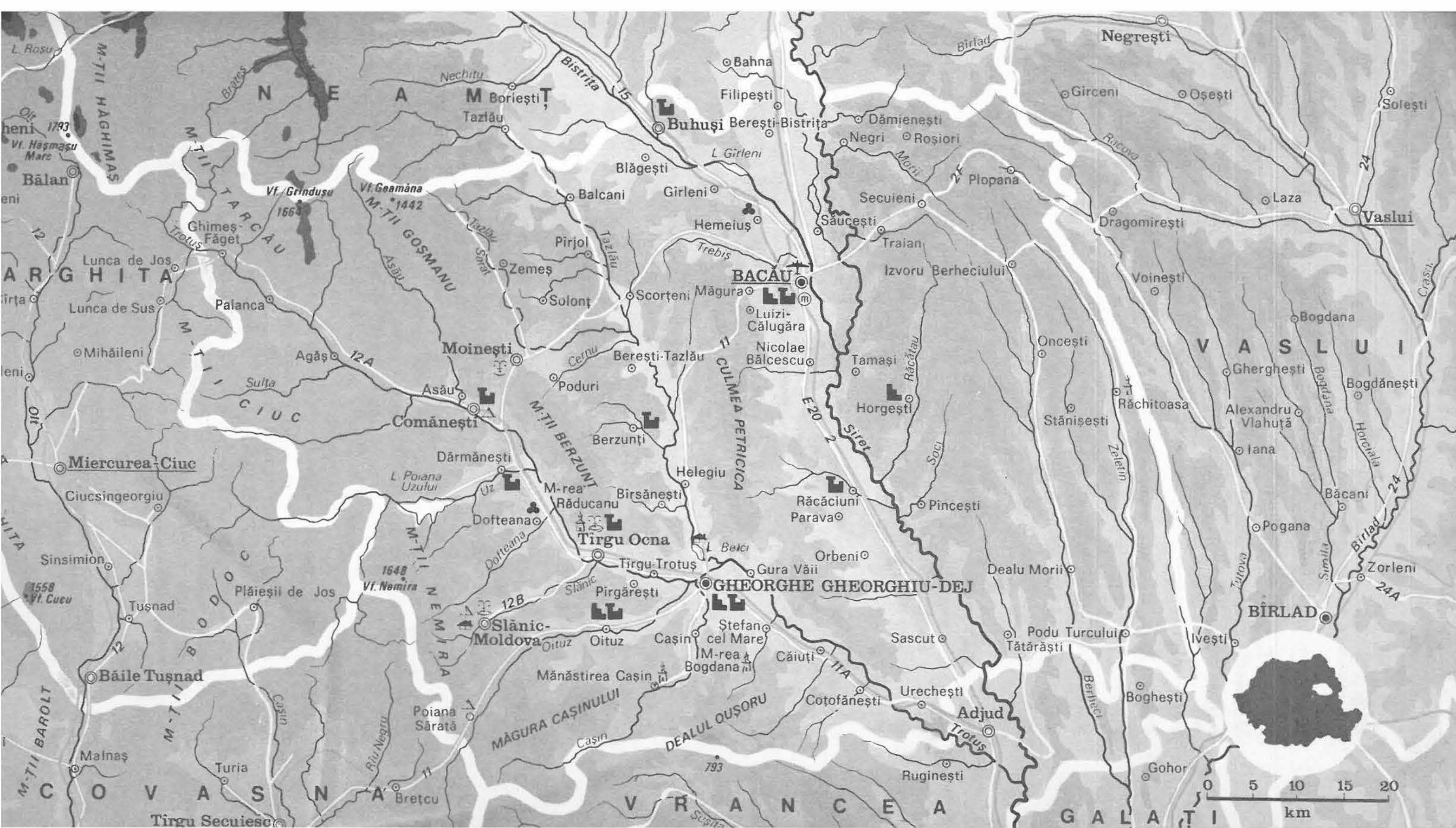
Planul Municipiului Bacău

Importante Monumente Istorice

1. Biserica Precistă
2. Ruinele Curții Domnești
3. Casa memorială « George Bacovia»
4. Muzeul județean Bacău

● Hotel

N E A M Ț
V A S L U I
C O V A S N A
V R A N C E A
G A L A Ț I
HARGHITA
BACĂU
GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ
BÎRLAD
Vaslui
Negrești
Buhuși
Moinești
Comănești
Tîrgu Ocna
Slănic-Moldova
Adjud
Miercurea-Ciuc
Băile Tușnad
Tîrgu Secuiesc
Bălan
M-ȚII HĂGHIMAȘ
M-ȚII TARCĂU
M-ȚII GOȘMANU
M-ȚII CIUC
M-ȚII BERZUNȚ
M-ȚII NEMIRA
M-ȚII BODOC
M-ȚII BAROLT
CULMEA PETRICICA
MĂGURA CAȘINULUI
DEALUL OUȘORU
Vf. Hășmașu Mare
1793
Vf. Grindușu
1664
Vf. Geamăna
1442
1648
Vf. Nemira
1558
Vf. Cucu
793
Bistrița
Trotuș
Siret
Bîrlad
Tazlău
Tazlău Sărat
Asău
Sulța
Uz
Dofteana
Slănic
Oituz
Cașin
Rîu Negru
Olt
Brateș
Nechitu
Cernu
Trebiș
Morii
Racova
Răcătău
Soci
Zeletin
Tutova
Berheci
Bogdana
Horciala
Simila
Crasna
Sușița
L. Roșu
L. Girleni
L. Poiana Uzului
L. Belci
Bahna
Filipești
Borlești
Tazlău
Berești-Bistrița
Dămienești
Negri
Roșiori
Blăgești
Girleni
Balcani
Hemeiuș
Săucești
Secuieni
Plopana
Traian
Izvoru Berheciului
Pîrjol
Zemeș
Solonț
Scorțeni
Măgura
Luizi-Călugăra
Nicolae Bălcescu
Berești-Tazlău
Tamași
Horgești
Poduri
Berzunți
Helegiu
Bîrsănești
Răcăciuni
Parava
Pîncești
Orbeni
Gura Văii
Tîrgu-Trotuș
Pîrgărești
Dărmănești
M-rea Răducanu
Dofteana
Asău
Agăș
Palanca
Ghimeș-Făget
Lunca de Jos
Lunca de Sus
Mihăileni
Cîrța
Ciucsîngeorgiu
Sînsimion
Tușnad
Plăieșii de Jos
Malnaș
Turia
Bretcu
Poiana Sărată
Oituz
Cașin
Ștefan cel Mare
M-rea Bogdana
Mănăstirea Cașin
Căiuți
Cotofănești
Urechești
Ruginești
Sascut
Dealu Morii
Podu Turcului
Tătărăști
Oncești
Stănișești
Răchitoasa
Dragomirești
Girceni
Oșești
Solești
Laza
Voinești
Bogdana
Gherghești
Bogdănești
Alexandru Vlahuță
Iana
Băcani
Pogana
Zorleni
Ivești
Boghești
Gohor
15
24
2F
12
12A
12B
11
11A
E20
2
24A
0
5
10
15
20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Dolfteana, parc dendrologic

Hemeiuş, parc dendrologic

Moineşti, localitate cu izvoare minerale

Poiana Sărată, localitate balneoclimaterică de interes local

Slănic Moldova, staţiune balneoclimaterică

Tîrgu Ocna, staţiune balneoclimaterică de interes local, sanatoriu subteran în salină

Valea Trotuşului, zonă turistică

Valea Uzului, lac de acumulare şi baraj

Județul Bacău

Județul Bacău este situat în partea de est a României, cuprinzînd la vest versantul răsăritean al grupei central-estice a Carpaților Orientali, iar la est dealurile și colinele Podișului Bîrladului. Are o suprafață de 6 603 km² și o populație de peste 664 000 de locuitori, situîndu-se în categoria județelor de mărime mijlocie (2,8% din suprafață și 3,2% din populația țării). Densitatea populației de 100,6 loc./km² este cu mult peste media pe țară. Reședința județului este municipiul Bacău.

Relieful, variat, dispus în trepte ce scad de la vest către est, este format din munți (jumătatea sudică a Munților Tarcău, 1 664 m, Munții și munceii Trotuș-Oituz, — delimitați la nord de valea Trotușului și la sud de valea Oituz —, Culmea Berzunț, Munții Vrancei-Măgura Cașin), dealuri subcarpatice și o parte din Podișul Bîrladului. Între munții Trotuș-Oituz, Tarcău și Berzunț, pe valea Trotușului, se află Depresiunea Dărmănești, unde se găsesc vechile mine de cărbune brun. Între Culmea Berzunț, în vest, și Culmea Pietricica (746 m), în est, se situează Depresiunea subcarpatică Tazlău-Cașin, alungită de la nord la sud și închisă spre miazăzi de masivul Oușoru (793 m). Între dealurile subcarpatice și Podișul Bîrladului (Colinele Tutovei) se întinde de la nord la sud treapta cea mai joasă de relief din cuprinsul județului — culoarul depresionar, cu lunci și terase, din lungul Siretului.

Clima are un caracter continental, variind în funcție de unitățile de relief. Astfel, în zona de munte și de deal ea este mai aspră, temperaturile medii anuale fiind cu 5° pînă la 7,5° mai scăzute decît în lunca Siretului. Precipitațiile, destul de bogate, depășesc 500—550 mm anual chiar și în zona luncii Siretului și a Podișului Bîrladului.

Rețeaua hidrografică, care aparține în întregime Siretului și afluenților săi — Trotuș cu Tazlău, Oituz, Cașin ș.a. — dispune de un însemnat potențial hidroenergetic.

Structura geologică complexă a județului Bacău justifică prezența unor importante și variate resurse utile, care constituie baza de materii prime pentru diferitele ramuri industriale, ca: țiței, cărbune brun, gaze de sondă, sare gemă și săruri de potasiu, precum și izvoare minerale cu ape cloruro-sodice și feruginoase (Băile Slănic, Moinești, Tg. Ocna, Sărata-Bacău ș.a.). La acestea se adaugă pădurile, pășunile și fînețele naturale.

Economia județului se caracterizează printr-o industrie dezvoltată, modernă, atît sub aspectul tehnologiei de fabricație, cît și al gradului de diversificare a producției, și printr-o agricultură mai puțin intensivă datorită calității terenurilor. În cadrul industriei, un loc de seamă îl ocupă extracția țițeiului și a cărbunelui. Țițeiul se extrage, încă din secolul trecut, de la Zemeș, Lucăcești, Solonț, Modîrzău, Moinești ș.a., cărbunele brun de la Asău, Leorda, Comănești ș.a., iar sarea și sărurile de potasiu de la Tîrgu Ocna.

O mare dezvoltare au luat-o, în ultimii ani, industria energiei electrice și termice prin construcția termocentralelor Borzești, Comănești, Dărmănești și a hidrocentralelor de pe Bistrița—Buhuși, Racova, Gîrleni, Bacău I, II —, industria construcțiilor de mașini (Bacău), chimică (rafinăriile de petrol, Combinatul chimic și Combinatul de cauciuc sintetic și produse petrochimice din orașul Gh. Gheorghiu-Dej, Grupul industrial de petrochimie — Borzești), industria de prelucrare complexă a lemnului (Bacău, Comănești), textilă (Buhuși, Bacău), încălțăminte și pielărie (Bacău), alimentară (Bacău, Sascut, Tîrgu Ocna) ș.a.

Agricultura a doua ramură economică a județului Bacău se practică pe o suprafață agricolă de aproximativ 335 300 ha, din care circa 188 700 ha, adică peste 1/2, o constituie terenurile arabile, ocupate, în principal, cu culturi de grîu și porumb. Se cultivă, de asemenea, plante industriale ca sfecla de zahăr și floarea-soarelui, iar în luncile Siretului și Bistriței se practică legumicultura. Condiții prielnice de dezvoltare au viticultura

și pomicultura, care se practică în special pe Colinele Tutovei (bazinul Berheci-Zeletin) și în dealurile subcarpatice. Întinsele suprafețe ocupate de pășuni și fînețe au creat condiții favorabile creșterii animalelor, fiind în acest sens cunoscute complexele industriale pentru creșterea animalelor de la Răcăciuni, Sascut și Bacău.

Județul Bacău este un teritoriu de veche și densă populare, în limitele sale fiind cuprinse șapte orașe, din care două municipii, 80 de comune (din care șase suburbane) și 491 de sate.

Municipiul *Bacău*, reședința județului (circa 123 200 loc.), este situat aproape de confluența Bistriței cu Siretul, la o altitudine cuprinsă între 130 și 180 m, fiind un important centru industrial, comercial și cultural. Al doilea oraș ca mărime în județ este municipiul *Gheorghe Gheorghiu-Dej* (peste 56 600 loc.) puternic centru industrial și urbanistic, născut prin contopirea satelor Onești și Borzești.

Celelalte orașe din cuprinsul județului sînt: *Moinești* (20 800 loc.) situat la 480 m altitudine în zona de contact a Depresiunii subcarpatice a Tazlăului cu munții Goșmanu și Berzunț, într-o însemnată zonă petroliferă a Moldovei, *Bubuși* renumit centru al industriei textile, *Comănești* important centru de exploatare a cărbunelui și *Tîrgu Ocna*.
O atracție deosebită prezintă *Slănic-Moldova* (5 400 loc.), oraș-stațiune balneoclimaterică de interes republican, situat în estul Munților Nemira, pe valea rîului Slănic. Localitatea, numită și « Perla Moldovei », s-a dezvoltat după 1800, cînd s-a descoperit primul izvor de apă minerală. Apele stațiunii, carbogazoase, cloruro-bicarbonatate sodice, ușor sulfuroase și iodurate, sînt eficace în tratarea afecțiunilor tubului digestiv și ale glandelor anexe, precum și în afecțiunile căilor respiratorii.
Relieful variat oferă numeroase peisaje pitorești în tot cuprinsul județului și îndeosebi în zona montană și în lungul văilor unele dintre acestea ca valea Trotușului, cu o succesiune de defilee și versanți bine împăduriți cu conifere, valea Uzului, cu barajul și pitorescul lac de acumulare și valea Siretului constituind zone de mare interes turistic.

Transporturile sînt bine dezvoltate, teritoriul județului fiind străbătut de trei linii de cale ferată care urmăresc cursul rîurilor Siret (magistrala București—Suceava), Trotuș și Bistrița. Șosele modernizate sau în curs de modernizare stabilesc legătura atît între orașele și comunele județului, cît și cu celelalte centre din țară.
Orașele și comunele județului Bacău găzduiesc importante vestigii ale trecutului poporului român.

BACĂU. Fiind așezat pe prima terasă a rîului Bistrița, în apropierea frontierelor dintre cele trei state feudale românești, Bacăul a jucat un rol important în viața economică încă din sec. XV, fiind punct de vamă și centru administrativ al Țării de Jos. Prima mențiune documentară o avem din anul 1408. În 1431 un document amintește existența la Bacău a unui nucleu husit (majoritatea acestora erau refugiați din Ungaria și Polonia), față de care domnitorul țării, Alexandru cel Bun, avea o atitudine tolerantă. De altfel, Moldova era singurul loc din Europa unde husiții erau recunoscuți ca o comunitate legală. Dată fiind importanța economico-administrativă a Bacăului, dar și pentru a-și întări apărarea hotarelor țării în această parte, Ștefan cel Mare îi va acorda o atenție deosebită.

În 1467, orașul a fost ocupat de către trupele lui Matei Corvin. În 1482, Ștefan va așeza la Bacău pe fiul său Alexandru. Din porunca domnului s-au ridicat curți domnești, iar în 1491 Biserica Precista. Dimitrie Cantemir vorbește elogios despre oraș, prezentîndu-l ca pe un tîrg bogat, înfloritor. Meșteșugurile au cunoscut o largă răspîndire, iar la începutul și mijlocul sec. XIX s-au creat primele manufacturi și întreprinderi industriale. În 1841, Gh. Asachi a înființat aici prima

fabrică de hîrtie, cu utilaje aduse de la Praga și Viena. În 1885 a intrat în funcțiune Fabrica de hîrtie « Letea », în ființă pînă astăzi.
Azi Bacăul este un oraș complet transformat, o așezare urbană demnă de epoca noastră socialistă.

*

Biserica Precista (Str. 9 Mai) a fost ctitorită de Alexandru Voievod, fiul lui Ștefan cel Mare, în anul 1491. Ea a fost construită după un plan asemănător celui de la biserica din Vaslui, avînd trei încăperi: naos, pronaos și altar.
În partea stîngă, la intrare, se află pisania originală. Zidurile sînt din piatră brută, cu firide lungi pe abside și două rînduri de ocnițe, ce înconjură ctitoria pe toate laturile. Două contraforturi sprijină absida altarului. Are o singură turlă, pe naos, așezată pe o bază stelată (în 12 vîrfuri). Pictura a fost refăcută în 1854.

Ruinele Curții Domnești. Săpăturile arheologice care au început în urmă cu cîțiva ani au dovedit existența, nu departe de Biserica Precista, a unor rămășițe din complexul de construcții ridicate aici de Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare.

Casa memorială « George Bacovia » (Str. N. Bălcescu) poartă inscripția « În această casă s-a născut poetul George Bacovia 1881—1957 » și prezintă fotografii și documente privind viața și activitatea acestuia.

Muzeul județean Bacău (Str. K. Marx) prezintă o colecție arheologică din neolitic (ceramică din cultura Cucuteni A, B), obiecte și unelte dacice. Alte exponate ilustrează epoca prefeudală și feudală. Secția de artă prezintă lucrări aparținînd lui N. Grigorescu, Gh. Petrașcu, O. Băncilă, Th. Pallady, C. Ressu, I. Iser, Șt. Luchian, opere ale sculptorilor D. Paciurea, O. Han, I. Jalea, Gh. Anghel etc.

Bustul lui Mihail Kogălniceanu (1817—1891; monumentul lui H. Aroneanu (1880—1920), militant socialist, participant la organizarea grevei generale din 1920, arestat și asasinat în închisoare de către autoritățile burghezo-moșierești; **Bustul lui Vasile Alecsandri** (1821—1890); **monumentul ridicat în amintirea victimelor fascismului.**

În Bacău, mai multe locuri din oraș amintesc de lupta comuniștilor. Astfel, pe **Str. Ștefan cel Mare nr. 145** a existat, între 1936 și 1944, o casă conspirativă, în care aveau loc ședințe ale organizației locale P.C.R. și se difuzau materiale de propagandă revoluționară. **Pe Str. Dr. Aroneanu nr. 18** se afla redacția publicației săptămînale antifasciste « Curierul », scoasă în 1935 din inițiativa P.C.R. Tot în același an s-a editat ziarul « Înainte », care milita pentru realizarea Frontului popular antifascist. Sediul redacției se afla pe **Str. Ștefan cel Mare nr. 28. Pe Str. Cuza Vodă nr. 5** se află casa în care s-a născut Lucrețiu Pătrășcanu, eminent militant al mișcării comuniste din România.

Comuna BEREȘTI-BISTRIȚA (satul Brad). Aici, pe terasa stîngă a Siretului, au fost descoperite urme de locuire încă din neolitic. Viața a continuat și în perioada bronzului și cea a fierului. Mare interes stîrnesc însă **urmele de locuire din perioada dacică** (sec. II î.e.n. — sec. II e.n.).

BUHUȘI. În orașul Buhuși poate fi vizitată **Biserica din lemn Sf. Nicolae,** aflată în cartierul Ciolpani. Inscripția din pronaos spune că a fost construită în 1729. Atrage atenția turnul clopotniței, sprijinit pe șase stîlpi de stejar frumos ornamentați. Tot aici mai pot fi vizitate **Hanul de la Gura Orbicului,** construit, probabil, la sfîrșitul sec. XVIII și **Conacul familiei Buhuși,** ridicat în prima jumătate a sec. XIX.

Comuna RĂCĂCIUNI. Aici pot fi vizitate **Bustul lui Alexandru Ioan Cuza,** ridicat în anul 1912 de către Th. Vidali și **Bustul lui Spiru Haret,** ridicat în același an, operă a sculptorului Fr. Storck.

Comuna HORGEȘTI (Răcătău-Răzești). Pe terasa stîngă a Siretului, la punctul numit **Cetățuia** se află urmele unei **așezări dacice** (sec. I î.e.n. — sec. II e.n.).

Comuna RĂCHITOASA. În această localitate se poate vizita **Mănăstirea Răchitoasa,** ridicată în anul 1697 de către marele spătar Ilie Enache din Țifești sau « Frige Vacă », cum i se mai spunea. Ea este înconjurată cu un zid de piatră înalt de 6 m, cu turnuri de apărare și creneluri, construit în anul 1704. În 1739 și 1836 aici s-au efectuat reparații. Construcției originale i-au fost adăugate clopotnița și alte clădiri.
Tot aici se poate vizita **Biserica de lemn « Cuvioasa Paraschiva »,** ridicată de Enache clucer, în anul 1667.

Municipiul GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ. În Borzești, localitate componentă a municipiului, se pare că s-a născut **Ștefan cel Mare.** Aici a fost înălțată de către Ștefan și fiul său Alexandru, **Biserica Adormirea Maicii Domnului** (1493—1494). Este o construcție în stil moldovenesc. Catapeteasma este din zid, iar cele două bolți sînt realizate în sistemul de arce și pandantive cunoscut în literatura de specialitate sub denumirea de « boltă moldovenească ». Ferestrele de la pronaos au chenarele în arc gotic. În exterior, la friză, se află un șir de discuri smălțuite.
Pe șoseaua Gh. Gheorghiu-Dej—Adjud, pe la kilometrul 24 se află **Podul de piatră** al lui Ștefan cel Mare.

Comuna MĂNĂSTIREA CAȘIN. Aici se poate vizita **Mănăstirea Cașin,** a cărei biserică datează din anul 1655, fiind ctitoria domnitorului Gheorghe Ștefan. Zidul de incintă a fost construit între 1820 și 1830.

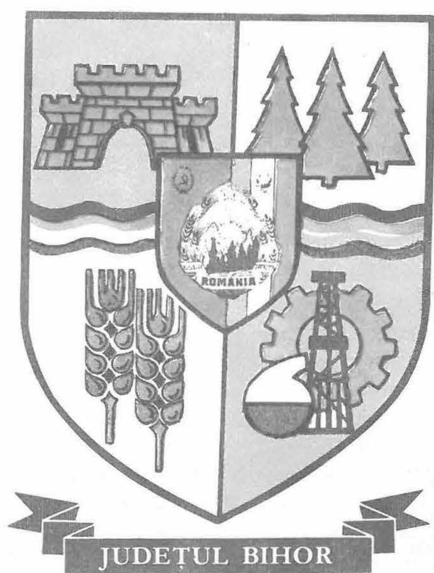
Comuna OITUZ a intrat în istorie în urma crîncenelor lupte purtate aici de ostașii români împotriva trupelor invadatoare în timpul primului război mondial. În memoria celor căzuți a fost ridicat aici, în anul 1942, un **monument comemorativ** (sculptor — Ionescu Varo).

TÎRGU OCNA. Oraș cu istorie multiseculară. Aici se făcea exploatarea sării încă de pe vremea romanilor. Călători, negustori sau misionari amintesc (1633, 1641, 1646) despre ocnele de lîngă Tîrgu Trotuș, unde ulterior se va forma orașul de azi.
Aici pot fi vizitate cîteva monumente interesante: **Mănăstirea Răducanu,** construită în anul 1664, de către vel logofătul Nicolae Buhuși. Mănăstirea este înconjurată de un zid de piatră și are pictură și sculptură de mare valoare artistică. În incinta mănăstirii se află **mormîntul lui Costache Negri** (1812—1876).

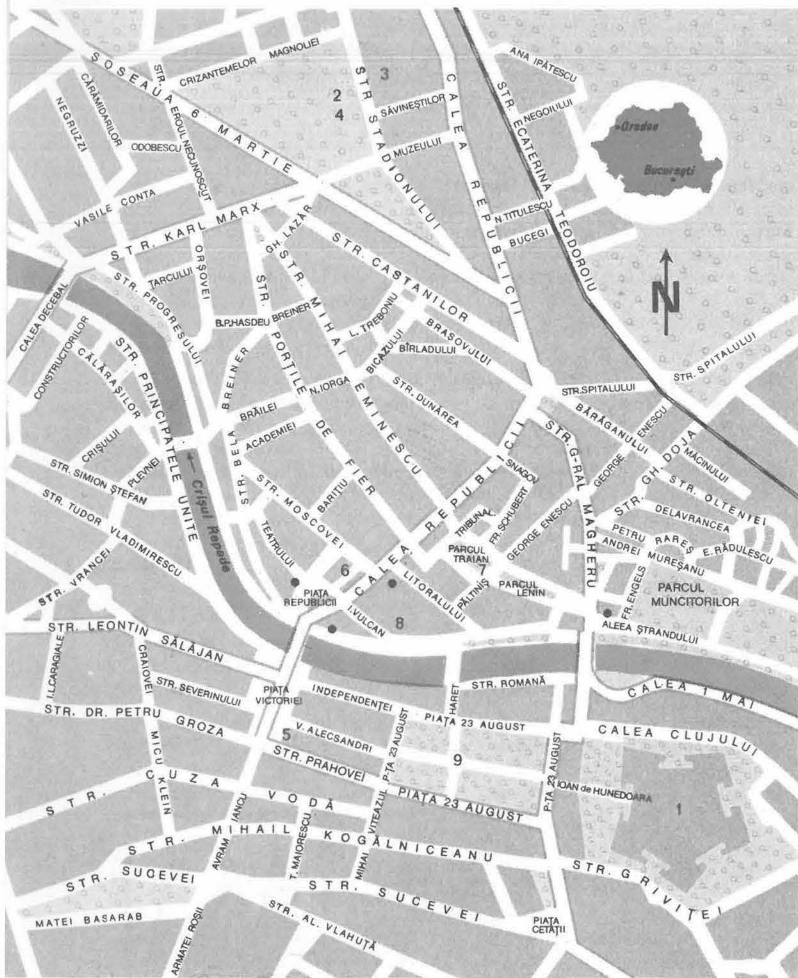
Biserica domnească Sf. Paraschiva construită din lemn, în anul 1725, de către Mihai Racoviță și soția sa, Ana. Ușa de la intrare are un ancadrament cu motive decorative.

Biserica din lemn Sf. Gheorghe (1761); **Bustul lui Costache Negri,** executat de Dimitriu Bîrlad.

Comuna BERZUNȚI. Aici poate fi vizitată **Biserica Adormirea Maicii Domnului,** construită între anii 1556 și 1562. Clopotnița, ridicată ulterior, probabil în sec. XVII. Reparații în 1774, de mai multe ori în sec. XIX și apoi în 1932—1934. Pictura a fost executată în 1836

ROMÂNIA
JUDEȚUL BIHOR

PLANUL MUNICIPIULUI ORADEA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Cetatea Oradiei
2. Catedrala romano-catolică
3. Şirul cu arcade
4. Palatul episcopal – Muzeul « Ţării Crişului»
5. Catedrala ortodoxă (Biserica cu lună)
6. Teatrul de stat
7. Muzeul memorial « Ady Endre»
8. Muzeul memorial « Iosif Vulcan»
9. Monumentul ostaşului român

● Hotel

R. P. UNGARĂ

SATU MARE
Crasna
Carei
Moftin
Ardud
S A T U M A R E
19
Petrești
Pișcolt
Curtuișeni
Chechet
Acîș
Valea lui Mihai
Șimian
Tarcea
Santău
Tășnad
Sălacea
Ier
Buduslău
Cherechiu
Marghita
Chieșd
Bobota
Diosig
Săcueni
Balc
Abram
Bocșa
Bistra
Barcău
Suplacu de Barcău
Ip
Ciuhoi
Sălard
Sîrbi
Derna
Popești
Șimleu Silvaniei
Biharia
Brusturi
Sinteu
S Ă L A J
M-ȚII PLOPIȘ (ȘEȘ)
Borș
V
Ineu
ORADEA
Tileagd
Aleșd
Sig
Girișu de Criș
Cheresig
Tetchea
Aștileu
Măgești
Aușeu
Gheghie
Borod
E 15
Săcădat
Sînmartin
Băile 1 Mai
Băile Felix
Hidișelu de Sus
Virciorog
Vadu Crișului
Ciucea
Cefa
Gepiu
Șuncuiuș
Bratca
Crișu Repede
Peștera Vîntului
Bulz
M-ȚII PĂDUREA CRAIULUI
Topa
Iad
Drăgan
Lăzăreni
Dobrești
Vf. Oarza 970
Remeți
Săcu
M-ȚII VLĂDEASA
CLUJ
Mădăraș
Salonta
Sîmbăta
Holod
Roșia
Tinca
Tulca
Ciumechiu
Crișu Negru
Căpîlna
Holod
Cociuba Mare
Răbăgani
Valea Roșie
Remetea
Peștera Meziad
Meziad
Stîna de Vale
Avram Iancu
Batăr
76
Pocola
Beiuș
Budureasa
Vf. Cîrligați 1693
Tărcaia
Cetățile Ponorului
Zerind
Mișca
Totoreni
Buntești
Craiva
Lazuri de Beiuș
Rieni
M-ȚII B H R
Teuz
Cermei
Dr. Petru Groza
Peștera Măgura
Chișineu-Criș
Beliu
M-ȚII CODRU MOMA
Lunca
75
Arieșeni
109
Vașcău
Nucet
Vf. Curcubăta 1847
ALBA
Ineu
Cărpinet
Criștioru de Jos
Vidra
Zărand
Seleuș
Dezna
Sebiș
Pîncota
Cigher
A R A D
Crișu Alb
Gurahonț
76
Bala de Criș
M-ȚII ZĂRAND
Brad
Bîrzava
HUNEDOARA
0 5 10 15 20

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Băile Felix, stațiune balneoclimaterică

Băile 1 Mai, stațiune balneoclimaterică, rezervație botanică

Cetățile Ponorului și **Valea Galbenei,** rezervație complexă

Defileul Crișului Repede și **Peștera** de la **Vadu Crișului,** rezervație complexă

Parcul Național din Munții Apuseni (în devenire)

Peștera Măgura, valea Sighiștelului

Peștera Meziad

Peștera din Valea Leșului, rezervație speologică

Peștera Vîntului, rezervație speologică, Suncuiuș

Stîna de Vale, stațiune climaterică

JUDEȚUL BIHOR

BH

Județul Bihor, situat în partea de nord-vest a României, este străbătut de rîurile Barcău, Crișul Repede și Crișul Negru, care curg de la est spre vest. Suprafața județului, de 7 535 km², este destul de întinsă în comparație cu a altor județe, iar populația se ridică la circa 615 800 de locuitori, cifre ce reprezintă 3,2% și respectiv 3% din teritoriul și populația întregii țări. Densitatea populației este de 81,7 loc/km². Reședința județului este municipiul Oradea.

Relieful este variat, fiind dispus în trepte ce coboară de la est la vest, dinspre culmile Munților Apuseni spre Cîmpia de Vest. În est, pe teritoriul județului, se află culmile înalte, vestice, ale Munților Bihorului ce saltă peste 1 800 m și masivele Codru Moma, Pădurea Craiului și Plopiș (Șes) — de înălțimi mai mici (500—900 m) — ce completează ca o treaptă mult mai joasă silueta înaltă a Bihorului. Aceste culmi mai coborîte, ce pătrund ca niște tentacule spre vest, sînt despărțite între ele de depresiunile Beiușului, pe Crișul Negru, și Vad-Borod, pe Crișul Repede. Dealurile piemontane fac trecerea spre treapta cea mai joasă, spre Cîmpia de Vest (Cîmpia Crișurilor, în sud și Cîmpia Barcăului, în nord).

Clima continental-moderată se află sub influența maselor de aer vestice, mai umede și mai răcoroase. Temperatura medie anuală variază între 6 și 10,5°, iar cantitățile precipitațiilor căzute cresc de la vest spre est, fiind cuprinse între 500 și 1 200 mm.

Rețeaua hidrografică, formată de Crișul Repede, Crișul Negru, Barcău și afluenții lor, prezintă mari variații de nivel, fapt ce a impus regularizarea cursurilor.

Bogățiile naturale ale subsolului sînt reprezentate prin resursele de lignit (Derna, Borumlaca, Vărzari, Suplacu de Barcău, Cornițel), bauxită (Munții Pădurea Craiului), nisipuri bituminoase (Derna, Tătăruș), petrol (Suplacu de Barcău), argile refractare (Bălnaca), marmură (Băița, Chișcău), precum și prin izvoare cu ape minerale (lîngă Oradea — Băile Felix și 1 Mai). Resursele solului le formează întinsele suprafețe ocupate de păduri (cer, gorun, gîrniță, fag, brad, molid), pășuni și fînețe naturale.

Economia județului se caracterizează printr-o dezvoltare continuă a tuturor ramurilor economice.

În producția industrială, concentrată îndeosebi în municipiul Oradea, ponderea cea mai ridicată o au ramurile industriei ușoare — blănărie și încălțăminte, confecții, alimentară — urmate de industria energetică și construcții de mașini, metalurgia neferoasă — inclusiv extracția —, industria chimică, exploatarea și prelucrarea lemnului (Oradea, Beiuș). Bine dezvoltată este și industria materialelor de construcții (materiale refractare — Aștileu), a sticlei, porțelanului și faianței (Pădurea Neagră).

Agricultura — intensivă și multilaterală — deține un rol important în economia județului, ocupînd peste 479 000 ha teren agricol, din care 3/4 este teren arabil. Cernoziomul din vestul țării a favorizat cultura cerealelor, județul Bihor situîndu-se, în cadrul țării, pe primele locuri în producția acestora. Dintre cereale se cultivă mai ales grîul și porumbul, iar dintre plantele tehnice, floarea-soarelui, sfecla de zahăr și cartofii. Creșterea animalelor (bovine, porcine, ovine) are o pondere însemnată în agricultura județului atît datorită întinselor suprafețe de pășuni și fînețe, cît și tradiției locuitorilor în acest domeniu.

În limitele sale administrative, județul Bihor are o rețea deasă de așezări, cuprinzînd opt orașe, din care un municipiu (Oradea), cu 21 de localități componente, 87 de comune, din care trei suburbane și 435 de sate. Cel mai important centru economic și social-cultural al județului și unul dintre marile orașe ale țării este *Oradea* cu circa 154 700 de locuitori. Celelalte orașe, centre social-culturale și ale diferitelor

ramuri industriale (*Salonta, Marghita, Beiuș, Aleșd, Dr. Petru Groza, Vașcău, Nucet*) au sub 20 000 de locuitori fiecare.
Prezența unor obiective turistice importante, precum și existența unor monumente istorice sau de artă populară au contribuit la dezvoltarea turismului și pe aceste meleaguri.
Astfel, județul Bihor dispune de o importantă zonă turistică, situată în imediata apropiere a orașului Oradea, unde se află complexul balneoclimateric Felix și « 1 Mai ».
Băile Felix sînt situate la poalele Dealului Craiu, la aproximativ 140 m altitudine, într-o zonă de păduri de fag și stejar. Sînt amintite prima dată într-un document din 1763. Izvoarele cu ape minerale termale (46°), bicarbonatate, sulfatate, calcice, sodice, silicioase sînt indicate în tratamentul unor afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, precum și ale tubului digestiv și ale glandelor anexe.
Băile « 1 Mai », cunoscute încă din secolul al XVI-lea, pentru izvoarele sale cu ape minerale, sînt situate la poalele Dealului Somleu, în apropiere de Băile Felix. Firișorul de apă caldă a pîrîului Pețea, ale cărui izvoare își mențin o temperatură de 30 – 40 °C, a permis creșterea spontană a unei specii termofile de nufăr (Drețe) *Nymphaea lotus var. thermalis*, monument al naturii, unic în Europa, și a unei specii de melc de apă dulce, de asemenea socotit relictă, *Melanopsis parreyssi*.
Prezența calcarelor și a întinselor platforme de culme au prilejuit formarea unui peisaj aproape unic prin varietatea și frumusețea sa: așezări la mare altitudine, chei sălbatice, peșteri cu rîuri subterane, doline, izbucuri, locuri carstice, avene, ponoare ș.a. De aici și interesul pentru turism și odihnă, fiind cunoscută în acest sens stațiunea climaterică *Stîna de Vale* (1 102 m), bază de alpinism și punct de plecare în excursii în Munții Apuseni, așezată într-o mică depresiune, aproape plată, din masivul Vlădeasa, de unde își adună izvoarele și valea Iada. În cursul inferior, valea Iadei își taie chei cu pereți verticali, iar în împrejurimile satului Remeți se dezvoltă o zonă carstică cu numeroase peșteri, între care Peștera din Valea Leșului este declarată și monument al naturii. La nord-vest de Stîna de Vale se află și renumita peșteră Meziad din Munții Pădurea Craiului, interesantă pentru relieful subteran pe care îl oferă. Mult mai la sud de Stîna de Vale, în Munții Bihor, se află *Cetățile Ponorului*, sistem de doline și peșteri, ce se desfășoară pe o suprafață de 36 km². Aici se întîlnesc cele mai grandioase fenomene carstice din România, de la cele mai neînsemnate pînă la cele mai evoluate. Ascunse în desișul întunecat al unor păduri de molid, *Cetățile Ponorului*, formate din trei doline uriașe legate în adînc de o peșteră imensă, se caracterizează printr-o vegetație foarte bogată. Interesul pentru această zonă turistică este completat și de complexul carstic al Văii Galbena (chei, cascade, cursuri subterane, izvoare etc.).
În județul Bihor, foarte des vizitate sînt și peșterile: Vadu Crișului, inclusă în rezervația naturală Vadu Crișului și Peștera Vîntului din Pădurea Craiului, situată în apropiere de Șuncuiuș, pe malul stîng al Crișului Repede. Aceasta din urmă, străbătută de un curs subteran de apă, este considerată cea mai mare peșteră din țara noastră ca lungime (18 km), prezentînd aspecte clasice de morfologie subterană cu depuneri în cruste albe de gips, care îmbracă pe suprafețe întinse pereții și suprafețele galeriilor.
În sud-vestul masivului central al Bihorului, pe cursul superior al văii Sighiștelului, afluent al Crișului Negru, cu aspect de canion pe ultima porțiune (circa 100 m), se găsesc aproape 30 de peșteri, dintre care unele sînt declarate monumente ale naturii. Între acestea se remarcă în special Peștera Măgura, renumită pentru bogăția de concrețiuni de mari dimensiuni și Peștera Corbasca, cu forme carstice deosebit de pitorești și interesante.

Biserica mănăstirii Răducanu din Tîrgu Ocna

Monumentul ostașului român din Oradea

Crișul Repede la Oradea

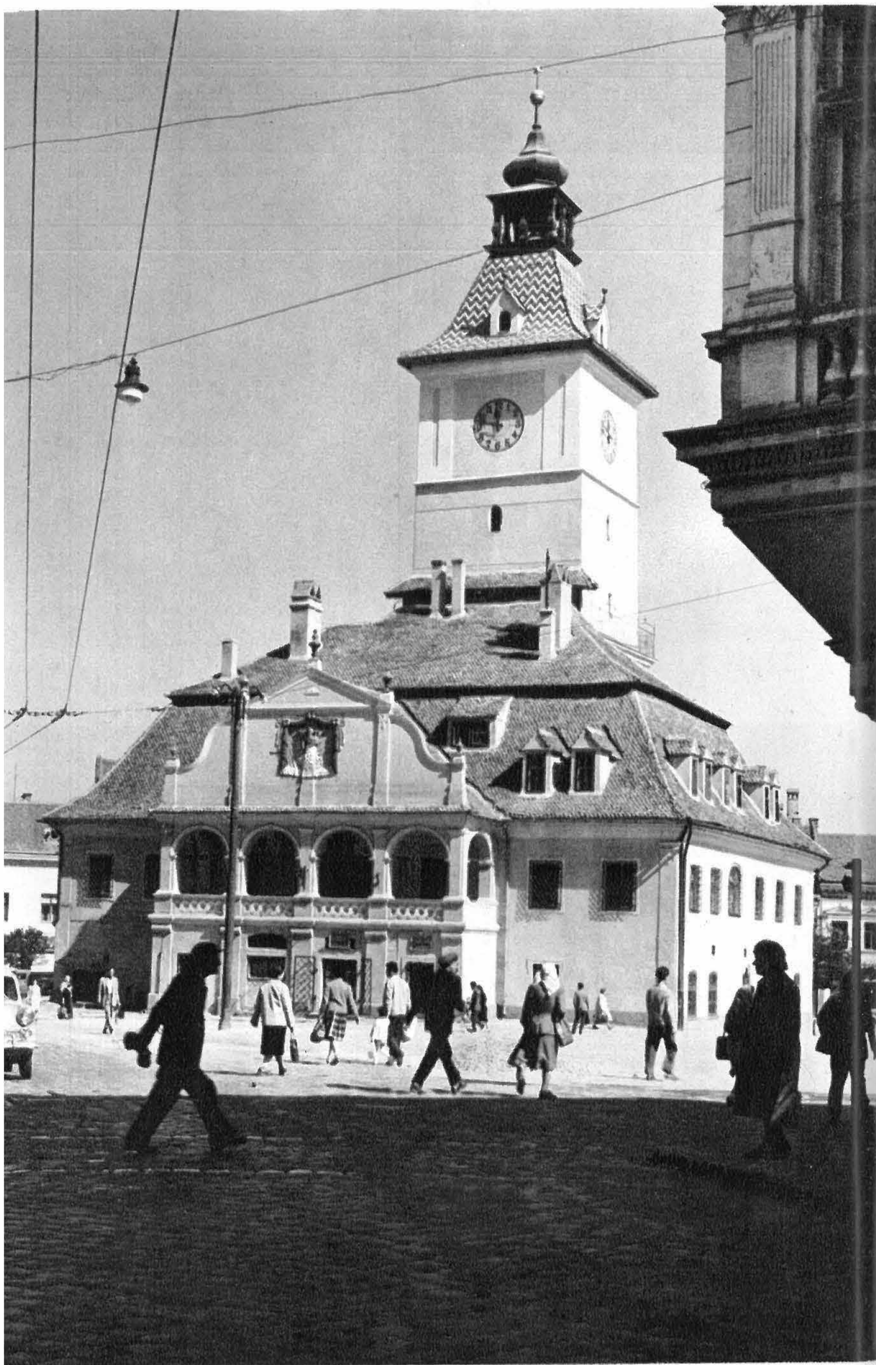
Palatul episcopal din Oradea
(adăpostește azi Muzeul Țării Crișului)

Biserica de lemn din Rieni

Biserica Sfîntul Gheorghe din Botoșani

Muzeul memorial «Mihai Eminescu» din comuna cu același nume

Casa Sfatului din Brașov cu turnul său înalt de 58 m

Casa Hirscher (adăpostește azi restaurantul « Cerbul carpatin »)

Ruine ale vechilor fortificații brașovene

Bastionul țesătorilor, singurul păstrat în condiții foarte bune

În afara zonelor carstice, de un pitoresc deosebit, din munții Pădurea Craiului şi Bihor, se remarcă şi platoul calcaros al Vaşcăului din Munţii Codru-Moma unde se găseşte izvorul carstic intermitent (izbuc) de la Călugări accesibil din comuna Criştioru de Jos.

Toate aceste locuri sînt uşor accesibile, văile Crișului Repede şi ale Crişului Negru fiind însoțite atît de căi ferate, cît şi de şosele modernizate. De asemenea, de la Beiuş o şosea modernizată trece prin oraşul Dr. Petru Groza, de unde se bifurcă: una face legătura prin Vaşcău cu Brad (jud. Hunedoara), iar alta, modernizată, traversează Munții Bihor, stabilind legătura cu Albac-Cîmpeni (jud. Alba). Tot de la Beiuş, un drum în curs de modernizare traversează Munţii Pădurea Craiului îndreptîndu-se spre Aleşd. Oradea este cel mai important nod feroviar şi rutier din cadrul județului, fiind în acelaşi timp şi punct de frontieră (Borş).

Oraşele ca şi multe dintre localitățile județului sînt păstrătoare a unor importante monumente istorice şi de artă, atrăgînd numeroşi turişti din ţară şi străinătate.

ORADEA. Resturi de cultură materială scoase la iveală pe teritoriul județului, precum şi pe cel al municipiului Oradea, demonstrează că aceste pămînturi au fost locuite încă din neolitic (descoperiri la Oradea, Sîntandrei, Săcueni). La Otomani şi Sălacea au fost găsite urme de cultură materială din perioada bronzului. În zona celor trei Crişuri s-au dezvoltat numeroase aşezări dacice. La Oradea s-a descoperit un mare tezaur monetar dacic. Teritoriul județului Bihor a rămas în afara granițelor provinciei romane, continuînd a fi locuit de populația dacă liberă. Urmele acesteia au fost găsite la Oradea, unde săpăturile arheologice au scos la iveală o necropolă. În perioada sec. IV—X, alături de urmele culturii materiale a populației autohtone, au fost descoperite şi urme ale unor populații migratoare. Astfel, s-au descoperit urme din timpul vremelnicei stăpîniri hunice (sec. V). În sec. IX—X, pe teritoriul județului s-a format un voievodat condus de Menumorut, care îşi stabilise centrul în cetatea Biharea. Despre această perioadă informații prețioase găsim în cronica unui autor anonim, intitulată *Gesta Hungarorum*. Urmele cetății Biharea se pot vedea şi azi în apropiere de Oradea. După lupte crîncene, trupele maghiare au cucerit cetatea. Paralel cu formele de organizare ale statului feudal maghiar — în această zonă — ca şi în altele din Transilvania au continuat să existe instituții administrative româneşti, sub numele de districte. Sînt menționate astfel districtul Suplacului (de Zeplak 1374) şi cel al Beiuşului (1444).

În anul 1204, un document papal menționează existența unei numeroase populații ortodoxe în dieceza Oradiei şi cerea măsuri urgente pentru aducerea ei în stare de supunere față de scaunul apostolic. În 1241, în timpul marii invazii tătăreşti, grupul condus de Kadan şi Buri a pătruns în Transilvania prin pasul Rodnei, ocupînd şi devastînd mai multe oraşe, printre care şi Oradea. Faptele petrecute atunci au fost relatate pe larg în cronica lui Rogerius *Carmen miserabile*.

Datorită poziției sale, Oradea a fost încă de timpuriu un important centru economic şi strategic. În cadrul campaniei de reforme monetare inițiate în Transilvania de către Carol Robert de Anjou în perioada 1323—1338, într-o serie de oraşe, printre care şi Oradea, s-au înființat monetării. Dumitru — episcopul Oradiei — a fost trimis de către regele maghiar de mai multe ori ca sol la domnitorul Nicolae-Alexandru, între anii 1345 şi 1355.

În războiul țărănesc din 1514, condus de Gheorghe Doja, au participat şi locuitori din oraş şi împrejurimi care în mai au înfrînt oştile nobililor la Săcueni şi Oradea. Deşi în iunie, principalele forțe răsculate au fost

înfrînte la Timișoara, unele cete de răsculați din Bihor continuau să lupte încă în luna iulie, obținînd chiar și unele succese.
În 1527, în părțile Zarandului și Aradului a izbucnit o nouă răscoală, condusă de Ivan Nenado. Răsculații înfrînseseră trupele voievodului Transilvaniei, dar au fost înfrînți de cele ale episcopului de Oradea. Ca urmare a noii situații politice create după victoriile repurtate de turci împotriva regatului maghiar la Mohács (1526) și în 1541 s-a constituit pașalîcul de la Buda care cuprindea Ungaria centrală. Transilvania a devenit principat autonom, vasal sultanului; în cadrul acestuia era înglobat și Bihorul. În 1660, turcii ocupă Oradea și întreg ținutul pe care le vor stăpîni pînă în 1692.

Sec. XVIII aducea cu sine intensificarea luptei poporului român pentru eliberarea națională. Programul de luptă schițat de tînăra burghezie românească punea la loc de frunte problema emancipării naționale. În 1848, populația Oradiei, prin însuflețite adunări, s-a declarat gata să lupte pentru înlăturarea rînduielilor feudale.

În sec. XIX, Oradea continuă să joace un important rol economic, fiind un oraș de legătură între Transilvania, Banat și centrele apusene ale Imperiului habsburgic. Un moment important în viața politico-culturală a orașului este înregistrat în 1851, cînd, din inițiativa lui Alexandru Roman, s-a înființat Societatea literară a junimii române studioase la Academia de drepturi și Arhigimnaziul din Oradea Mare, care a militat pentru propășirea culturii și strîngerea legăturilor cu alte centre culturale din Transilvania și din vechea Românie. În 1865 a apărut la Pesta revista « Familia » condusă de Iosif Vulcan. Începînd din 27 aprilie 1880 și pînă la 31 decembrie 1906, ea va apărea la Oradea și va fi un important mesager al culturii românești, publicînd producții ale unor mari personalități ale literaturii noastre.

Între anii 1868 și 1870, la Oradea, ca și în alte centre transilvănene, s-au creat primele organizații muncitorești. În 1890 s-au înființat sindicate grupate pe profesiuni. În 1904, proletariatul din Oradea a organizat o grevă generală de protest, care a durat 24 de ore, împotriva atrocităților săvîrșite de autorități la Aleșd. Trupele au reprimat o răscoală la care participau circa 5 000 de țărani, 33 de răsculați fiind uciși. În 1905, în oraș au avut loc noi acțiuni greviste. Dar perioada de maximă efervescență revoluționară s-a înregistrat în anii primului război mondial. În decembrie 1917, sub conducerea organizației social-democrate din oraș, s-au desfășurat ample demonstrații pentru pace, pentru dreptul popoarelor la autodeterminare. La 29 septembrie /12 octombrie 1918, la Oradea s-a întrunit Comitetul executiv al Partidului Național-Român care a adoptat în unanimitate declarația redactată de Vasile Goldiș, în care se arată hotărîrea națiunii române din Transilvania de a se așeza « printre națiunile libere ». Orașul a cunoscut din plin clocotul revoluționar din acele zile frămîntate, premergătoare actului Unirii de la 1 Decembrie 1918.

După crearea partidului comunist mișcarea revoluționară din Oradea a cunoscut o mare dezvoltare. În ciuda măsurilor represive, comuniștii s-au situat în fruntea maselor muncitoare, mobilizîndu-le la luptă împotriva exploatării, pentru apărarea independenței naționale. În 1926, orașul a fost zguduit de puternice acțiuni greviste. În același an, în oraș a funcționat o tipografie ilegală a partidului comunist condusă de Pavel Tcacenco. Între anii 1926 și 1927, o altă tipografie ilegală funcționa în locuința militantei uteciste Haia Lifșiț, de pe Calea Clujului nr. 34. Într-o casă de pe Str. Păcii, în 1933, muncitorii din oraș au ținut o ședință, în care au hotărît solidarizarea lor cu greva muncitorilor ceferiști din București. Mulți ani a activat la Oradea Béla Breiner, membru în Secretariatul C.C. al P.C.R. Casa sa de pe strada ce-i poartă numele a fost multă vreme centrul activității organizației județene a P.C.R.

Mobilizate de puternicul nucleu comunist al orașului, masele populare din Oradea au ieșit în stradă și și-au manifestat profundul dezacord față de prevederile dictatului de la Viena, impus poporului român în 1940.
Momente de eroism și abnegație, de dragoste fierbinte pentru țară s-au petrecut în zilele crîncenelor lupte pentru eliberarea țării de sub jugul fascist. La 12 octombrie 1944, orașul a fost eliberat de către trupele române și sovietice care primiseră și concursul larg al populației de prin părțile locului.
Azi Oradea este unul dintre marile orașe ale țării, cu o puternică industrie și cu largi perspective de dezvoltare.

*

Cetatea Oradiei. Primele fortificații au fost ridicate în sec. XI. Din aceste construcții nu s-a mai păstrat nimic, fiind distruse de către tătari. În cursul sec. XIV—XV s-au ridicat noi fortificații, dar acestea au fost înglobate în cadrul unei noi cetăți de tip bastionar, construită între 1570 și 1589. În sec. XVII—XVIII i s-au adus importante transformări.

Catedrala romano-catolică (Str. Stadionului) construită după proiectul lui Franz Anton Hillebrandt, între anii 1750 și 1779, este cea mai mare biserică în stil baroc din țară. În interiorul său se păstrează mai multe fresc eexecutate de pictorul Johann Nepomuk Schöph din Praga.

Șirul cu arcade (sec. XVIII), construcție barocă; fațada parterului este formată dintr-un coridor de peste 100 m lungime, cu arcade romanice (Șirul canonicilor) Mihai.

Palatul episcopal sau cum i se mai spune **Palatul cu 365 de ferestre** este o impunătoare clădire în stil baroc, construită în aceeași vreme cu Catedrala romano-catolică, după planurile aceluiași arhitect vienez Franz Anton Hillebrandt. Locul central în clădire îl ocupă vestita sală festivă, de formă ovală. În capela palatului se păstrează pictura executată de Schöph, restaurată în ultimul timp.
Edificiul este cea mai de seamă realizare a arhitectului Hillebrandt și cel mai important monument în stilul barocului din țara noastră. Actualmente, palatul găzduiește **Muzeul Țării Crișului**, cu cele patru secții: istorie, artă, artă populară și științele naturii — unul dintre cele mai mari și complexe din țară. Muzeul prezintă importante exponate: gravuri ale lui A. Dürer, o valoroasă colecție de ouă pictate (încondeiate) (circa 10 000 de piese) etc.

Catedrala ortodoxă sau **Biserica cu lună,** cum mai este ea cunoscută, a fost construită între anii 1784 și 1790, după planurile arhitectului Jakob Eder. În 1784 George Ruppe a propus ca în turnul bisericii să fie montată o sferă cu diametrul de 3 m. Cu ajutorul unui mecanism, sfera se deplasează după mișcarea de rotație a Lunii în jurul Pămîntului, devenind un punct de atracție al orașului. Vopsită jumătate în negru și jumătate în auriu, sfera redă, în rotirea sa, toate fazele Lunii. Mecanismul funcționează cu precizie și azi.

Teatrul de stat funcționează într-o clădire construită în stil neoclasic la sfîrșitul sec. XIX.

Biblioteca municipală a fost construită în 1905, cuprinzînd elemente de baroc, rococo și Renaștere, pe fostul loc al edificiului care a servit ca sediu generalului Bem, în anul 1849. În oraș mai pot fi vizitate: **Pasajul « Vulturul Negru »** (începutul sec. XX); **Biserica ruteană** și **Biserica din lemn** (sec. XVIII).

Muzeul memorial « Ady Endre » (1877—1919). La Oradea, marele poet maghiar și-a petrecut numai cîțiva ani, dar foarte rodnici pentru

activitatea sa creatoare. Aici, în cadrul societății « Holnap », și-a definit personalitatea sa poetică. Documentele expuse ilustrează momente importante din viața și munca lui Ady Endre.

Muzeul memorial « Iosif Vulcan ». Membru marcant al societății ASTRA, președinte al secțiunii literare a Academiei Române (1905–1906), Iosif Vulcan a desfășurat o laborioasă și multilaterală activitate culturală (poet, dramaturg, publicist). În 1865 a înființat revista « Familia », pe care a condus-o timp de 41 de ani, fără întrerupere. În această revistă și-a făcut debutul marele poet Mihai Eminescu, și ceva mai tîrziu (1884), și George Coșbuc. Aici au publicat V. Alecsandri, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, B. Ștefănescu Delavrancea, B. P. Hasdeu, O. Goga etc. « Familia » este prima publicație în limba română în care a apărut un articol despre Karl Marx (nr. 51 din decembrie 1871).
Muzeul prezintă numeroase exponate care definesc personalitatea lui Iosif Vulcan și ajută la înțelegerea uneia dintre cele mai importante perioade din cultura poporului român.

Monumentul ostașului român a fost ridicat în amintirea eroilor căzuți în lupta împotriva ocupanților hitleriști.

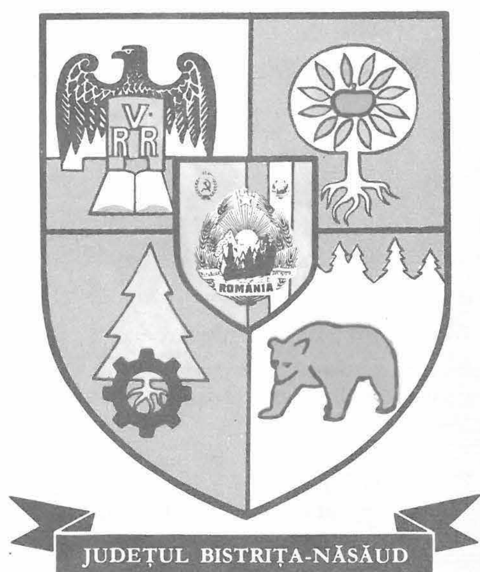
Cetatea Biharea, reședința lui Menumorut (sec. X), se află la circa 13 km de oraș, pe șoseaua spre Satu Mare. Cetatea avea o formă dreptunghiulară (115×150 m) și era înconjurată de un șanț cu lățimea de 15–20 m și de un val de pămînt. După înfrîngerea lui Menumorut, cetatea a fost părăsită și s-a ruinat.

Comuna Girișu de Criș. În satul Cheresig se află un donjon construit în sec. XIII. Edificiul, cu mai multe etaje, a fost realizat din cărămidă și are un plan poligonal. La etajele inferioare au fost prevăzute metereze, iar la cele superioare ferestre de formă dreptunghiulară. Este un edificiu impunător și bine conservat.

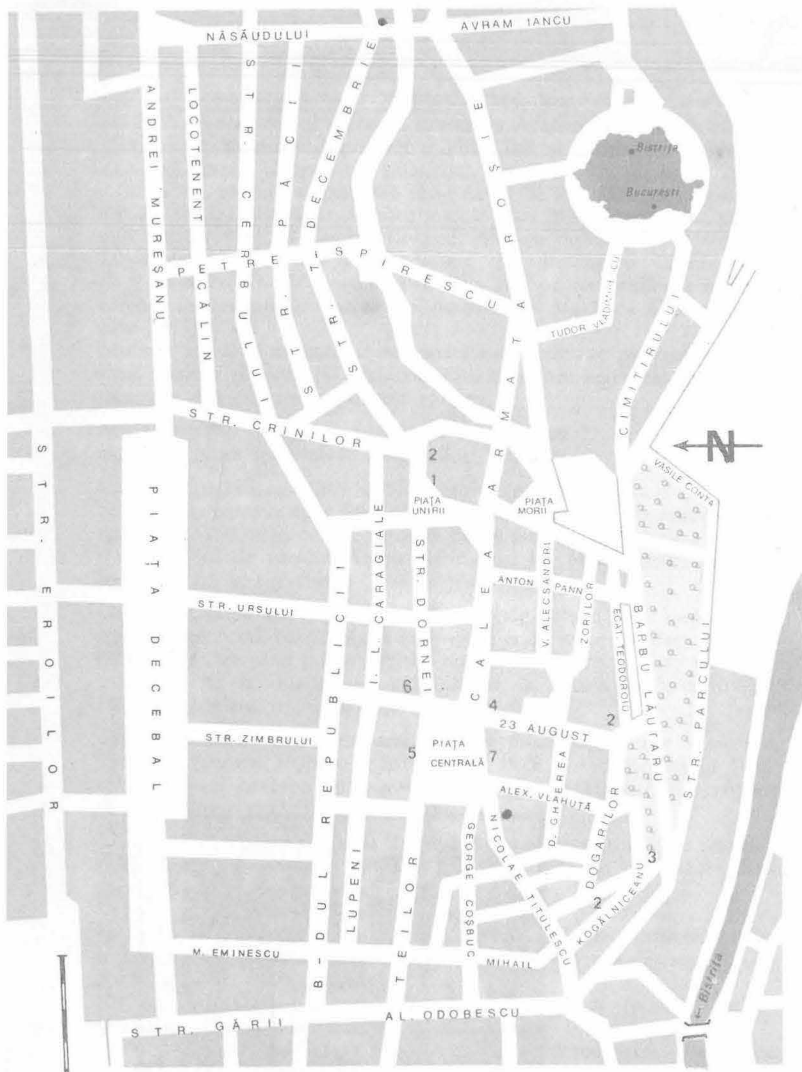
Beiuș, renumit centru cultural, are ca monumente mai deosebite: **Liceul « Samuil Vulcan »,** înființat în 1828 și reorganizat în 1853; **ruinele unei biserici romano-catolice** (sec. XIII), iar în apropiere se află **ruinele cetății de la Finiș.**

Salonta. Aici poate fi vizitat **Turnul ciunt al cetății,** în care s-a organizat Muzeul memorial « Arany János », închinat poetului clasic maghiar născut în localitate.

Pe teritoriul județului Bihor există numeroase **biserici construite din lemn,** reprezentative pentru arhitectura transilvăneană din sec. XVIII. Amintim doar cîteva dintre acestea:
Rieni, Dumbrăvani (com. Buntești), Totoreni (com. Tărcaia), Gheghie (com. Aușeu) etc.
Pe teritoriul județului s-au făcut importante descoperiri arheologice. La Otomani (în comuna Sălacea) s-a descoperit o așezare fortificată din epoca bronzului. Din aceeași perioadă datează și **cetățuia de la Sălacea.**

V R R
ROMÂNIA
JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

PLANUL ORAŞULUI BISTRIŢA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica ortodoxă (a minoriţilor)
2. Fragmente din Zidul cetăţii
3. Turnul dogarilor
4. Casa lui Ioan Zidaru
5. Biserica evanghelică
6. Casa argintarului — Muzeul de istorie
7. Monumentul « Andrei Mureşanu »

● Hotel

U. R. S. S.
SIGHETU MARMAȚIEI
Vadu Izei
Rona de Sus
Petrova
Ruscova
Ocna Șugatag
M A R A M U R E Ș
M-ȚII MARAMUREȘULUI
Vișeu de Jos
Vișeu de Sus
Băile Borșa
Borșa
Dragomirești
M-ȚII ȚIBLEȘ
Săcel
Băiuț
Vf. Țibleș 1840
Ramuli
M-ȚII RODNEI
Cîrlibaba
Lăpuș
Tîrgu Lăpuș
Valea Vinului
Șant
Someșu Mare
Telciu
Rodna
Maieru
Sîngeorz-Băi
Tîrlișua
Coșbuc
Ilva
Lunca Ilvei
Ilva Mare
Rebra
Zagra
Salva
Leșu
Poiana Stampei
Năsăud
Ilva Mică
Rebrișoara
Vf. Heniu Mare 1610
Spermezeu
Liviu Rebreanu
Feldru
M-ȚII BÎRGĂU
Chiuza
Tiha Bîrgăului
P. Tihuța
Dornișoara
Căianu Mic
Nimigea
Prundu Bîrgăului
Dumitra
Petru Rareș
Bistrița Bîrgăului
Livezile
Colibița
Sintereag
Bistrița
Beclean
Someșu Mare
Dej
Braniștea
Șieu-Odorhei
Bistrița
Budacu de Jos
Nușeni
Șieu
Budacu de Sus
Gherla
Lechința
Sărățel
Mărișelu
Șieu
Herina
Chiochiș
Fizeș
Matei
Lunca Bradului
Deda
Mureș
Monor
C L U J
Teaca
Sînmihaiu de Cîmpie
Batoș
Micești de Cîmpie
Reghin
Sărmașel
Mociu
Gurghiu
Ibănești
Urmeniș
Sărmașu
Crăiești
Petelea
Frata
Eremitu
Șincai
Ceuașu de Cîmpie
Ernei
Zau de Cîmpie
Sovata
M U R E Ș
Sîngeorgiu de Mureș
Cîmpia Turzii
TÎRGU MUREȘ
Arieș
Luduș
Acățari
Iernut
Mureș
Niraj
0 5 10 15 20

Importante Obiective Turistice

Colibița, stațiune climaterică

Molidul candelabru, arbore ocrotit, Tihuța, Munții Bîrgăului

Peștera Tăușoare, rezervație speologică, Munții Rodnei

Sîngeorz-Băi, stațiune balneoclimaterică

Valea Vinului, stațiune balneoclimaterică

Județul Bistrița-Năsăud

Județul Bistrița-Năsăud este situat în nordul țării, fiind ca întindere (5 305 km²) unul dintre județele mijlocii ale României (2,2% din suprafața țării). Are o populație de peste 285 000 de locuitori, (peste 1,4% din întreaga populație a țării) și o densitate medie de 53,8 loc./km², cu mult sub valoarea mediei pe țară. Reședința județului este orașul Bistrița.
Relieful, în general înalt și destul de fragmentat, cuprinde în nord, est și sud-est o mare parte din Munții Rodnei (vf. Ineu, 2 280 m) și Munții Bîrgău, precum și unele prelungiri ale munților Țibleș și Călimani. Ghețarii care au sălășluit în vremurile cuaternare pe culmile înalte ale Munților Rodnei au lăsat urme, creînd creste ascuțite și circuri glaciare care adăpostesc lacuri de aceeași origine, cu ape limpezi, de o rară frumusețe (Lala, Buhăescu). În partea vestică se află înălțimile deluroase ale Podișului Transilvaniei, respectiv dealurile Suplaiului, Năsăudului și Bistriței care ating pînă la 600 m altitudine; în zona centrală a Dealurilor Bistriței se găsește Depresiunea Bistriței.
Clima are un caracter continental-moderat, diferențiat în funcție de relief. Astfel, temperaturile medii anuale variază de la 9° în sud-vest, în zona deluroasă, la 0° în nord-est, în masivul Rodnei. Precipitațiile variază de la 650 la 1400 mm anual, valorile maxime fiind înregistrate tot în masivul Rodnei.
Rețeaua hidrografică este formată din Someșul Mare, pornit de sub crestele Rodnei, și afluenții săi (Șieul cu Bistrița și Sălăuța).
Relieful, dominant muntos și deluros, pune în evidență un bogat fond forestier (păduri de gorun, fag, molid și brad) și întinse pajiști alpine. În subsol se găsesc zăcăminte de minereuri neferoase (cupru, plumb, zinc, fier, aur, argint), roci pentru construcții, gaz metan, importante zăcăminte de sare, precum și numeroase izvoare cu apă minerală, cu deosebite însușiri terapeutice.
Economia județului are un caracter complex, bazîndu-se atît pe agricultură, cît și pe industrie, aceasta din urmă cunoscînd o dezvoltare deosebită în ultimul deceniu. Principalele ramuri ale industriei județului sînt: exploatarea și prelucrarea lemnului, industria celulozei și hîrtiei (Prundu Bîrgăului, Ilva Mică, Bistrița Bîrgăului) și industria alimentară (Bistrița).
Industria extractivă este dezvoltată în localitățile Valea Vinului (minereuri neferoase), Anieș și Sîngeorz-Băi (marmură, travertin), Parva (caolin).
În județul Bistrița-Năsăud, datorită condițiilor de relief, suprafața arabilă ocupă numai 109 500 ha, aproximativ 38% din totalul suprafeței agricole de 292 700 ha, cea mai mare parte din suprafața agricolă fiind deținută de pășuni, fînețe și pomi fructiferi.
Principalele culturi agricole sînt porumbul, grîul și cartoful, iar în cadrul pomiculturii, ramură ce situează județul în primele locuri pe țară, producția de mere și de prune totalizează aproape 90% din recolta de fructe a județului. Condițiile pedoclimatice au favorizat cultura viței de vie, fiind cunoscută în acest sens podgoria de la Lechința. Întinsele pășuni alpine au permis dezvoltarea din vechime a creșterii animalelor, densitatea la ovine și bovine fiind peste media pe țară.
În limitele județului se află patru orașe, 14 localități componente ale orașelor, 53 de comune și 235 de sate.
Orașul *Bistrița*, situat la poalele Munților Bîrgău, cu circa 29 727 de locuitori, cunoscut încă din evul mediu ca un important centru meșteșugăresc și comercial, este astăzi cel mai mare și important centru economic din cadrul județului. Celelalte orașe — *Năsăud*, *Sîngeorz-Băi* și *Beclean* —, deși au sub 10 000 de locuitori, sînt cunoscute pentru funcțiile lor culturale, balneare și de comunicații. Astfel, orașul Năsăud, situat pe valea Someșului Mare, are bogate tradiții culturale, în vestitele sale școli învățînd oameni de seamă ai poporului român. Orașul balneoclimateric Sîngeorz-Băi, situat într-o frumoasă regiune, la poalele

Munților Rodnei, este o stațiune de interes republican, cunoscută pentru izvoarele sale cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, cloruro-sodice, calcice, indicate în tratamentul bolilor de stomac și ficat. Tot pe teritoriul județului se află stațiunea climaterică *Colibița* și frumoasa stațiune balneoclimaterică *Valea Vinului* (com. Rodna), cu izvoare minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, slab feruginoase, indicate în dispepsii hipoacide, anemii, debilitate, și mica stațiune climaterică și loc de practicare a schiului — *Piatra Fîntînelor* (com. Tiha Bîrgăului).

Varietatea și frumusețea naturii, satele ascunse printre livezi, portul popular și obiceiurile străvechi prezintă puncte deosebite de atracție turistică.

Impresionanta culme principală a Rodnei, de unde se desfășoară o largă panoramă spre toate zările, Munții Bîrgău și Căliman, precum și dealurile mai scunde, îmbrăcate de livezi, oferă în tot cursul anului posibilitățile desfășurării turismului.

Muntele atrage atît vara, cînd totul este îmbrăcat în verdeață, pajiștile alpine oferind o adevărată desfătare de culori, cît și iarna, cînd mantia albă de zăpadă contrastează cu cenușiul stîncilor și verdele întunecat al pădurilor de molid. Deosebit de pitoresc este Pasul Tihuța, prin care se stabilește legătura, trecînd peste munții scunzi ai Bîrgăului, între Depresiunea Dornelor și Depresiunea Bistriței. Aici, în dreptul satului Tihuța, la kilometrul 101,7 se află *molidul candelabru*, denumit « Regele brazilor », cu o coroană bogată, declarat monument al naturii.

La sud de Munții Rodnei și la nord de Someșul Mare, în apropierea vîrfului Bîrlea se află un alt monument al naturii Peștera Tăușoare, lungă de 5 km și adîncă de 400 m (cea mai adîncă peșteră din România). Prezintă interes nu numai prin sistemul său hidrografic subteran, ci și prin formele de concreționare ce alcătuiesc un relief deosebit de atrăgător.

Teritoriul județului Bistrița-Năsăud reprezintă, îndeosebi în zona montană, un important domeniu de vînătoare din țară, pentru urși, cerbi, mistreți, jderi, rîși, cocoși de munte.

Cuprinzînd un relief accidentat și în mare parte montan, județul Bistrița-Năsăud are o rețea mai puțin densă de căi de tranzit, principalele linii urmărind văile apelor. Atît căile ferate, cît și șoselele, în curs de modernizare, se desprind din brațul comun Dej-Beclean. Astfel, o șosea modernizată pornește spre Bistrița, legînd-o mai departe, prin Pasul Bîrgău (Tihuța), cu « Țara Dornelor ». Cealaltă șosea, nordică, pornește spre Năsăud, iar de aici prin pasul Șetref spre Maramureș. Din nodul feroviar Beclean, o cale ferată ce trece prin Năsăud și Ilva Mare face legătura cu Vatra Dornei și alte localități din Moldova.

Drumuri de munte și poteci marcate fac accesibilă turistului atît zona înaltă a Munților Rodnei, cei mai semeți din grupa nordică a Carpaților Orientali, cît și Munții Bîrgăului, scunzi și ușor de trecut din toate direcțiile.

O scurtă călătorie în trecutul istoric al acestor locuri o vom face amintind monumentele sale mai importante.

BISTRIȚA. Pe teritoriul județului de azi, în sec. XIII era menționat un vechi district — Vallis vallachalis — locuit de populație românească. Pe lîngă acesta, el îngloba vechiul district săsesc al Bistriței, părți din comitatele Solnoc și Dăbica. Bistrița — reședința județului — este unul dintre cele mai vechi orașe din România. În sec. XII, coloniștii sași aduși de regele Ungariei, Geza II, au contribuit la dezvoltarea orașului, care a devenit repede un înfloritor centru meșteșugăresc. În sec. XV—XVIII, Bistrița era un mare furnizor de mărfuri pentru tîrgurile moldovenești. În sec. XVI, orașul a devenit și un important centru cultural. Din 1596 ni s-a păstrat regulamentul de

funcționare al unei școli umaniste. Cam în aceeași vreme s-a organizat arhiva orașului, în care s-au păstrat documente de mare însemnătate, îndeosebi pentru legăturile dintre țările române. În sec. XVIII, la Bistrița funcționa un gimnaziu, ce continua vechea școală.

*

Cel mai vechi și interesant monument de arhitectură din oraș este **Biserica ortodoxă,** fostă a minoriților, construită pe la 1270—1280, cu adăugiri ulterioare (sec. XIV). Planul este de biserică-sală, dar interiorul a fost complet refăcut în epoca barocă. În exterior are contraforturi înalte, în două trepte.

Cetatea feudală nu s-a păstrat. Se pot vedea **resturi din zidul de incintă al orașului** și **turnul dogarilor** (Str. M. Kogălniceanu). Un interes aparte trezește grupul de case care formau **ansamblul civil** din fosta cetate. O mențiune aparte merită **casa lui Ioan Zidaru** (Piața Centrală), meșter iscusit, care a lucrat și-n Moldova, în timpul lui Petru Rareș.

Biserica evanghelică (Piața Centrală) a fost construită inițial în sec. XIV și completată în cel următor. O inscripție ne spune că în martie 1560 sub conducerea arhitectului italian Petrus Italus, au început ample lucrări de consolidare și completare care s-au încheiat în 1563; ele au dat de fapt forma actuală a edificiului. Bisericii hală, cu tribune peste navele laterale, i-au fost adăugate elemente noi (portalul principal și alte două laterale, frontonul de vest articulat prin trei registre de colonete angajate) indicînd influențe ale Renașterii. Turnul bisericii măsoară 75 m.
La Biserica evanghelică s-a păstrat un valoros mobilier lucrat de meșterul Johannes Begler, în 1516.

Un alt monument interesant al orașului este **Casa parohială,** construită din piatră în sec. XVI.

Casa argintarului (Str. Dornei) a fost construită în sec. XVI. Astăzi clădirea adăpostește **Muzeul de istorie Bistrița,** care prezintă interesante colecții de arheologie, științele naturii și etnografie.

Monumentul Andrei Mureșanu a fost ridicat în Piața Centrală în memoria poetului, publicistului și animatorului culturii românești în Transilvania, A. Mureșanu (1816—1863), născut în acest oraș. Monumentul este opera sculptorului C. Medrea.

NĂSĂUD este unul dintre importantele centre de cultură românească din județ, fiind amintit pentru prima dată într-un document din anul 1440. Faima lui se datorește școlilor ce datează din sec. XVIII (școala primară — 1766; școala normală — 1770). În 1863, la Năsăud s-a înființat un liceu, cu o bibliotecă bogată, la care au învățat personalități marcante ale culturii românești: George Coșbuc, Liviu Rebreanu, Ioan Pop-Reteganul, Tiberiu Brediceanu etc.
În oraș se poate vizita:

Muzeul local (Str. Republicii), întemeiat în 1931, funcționează în clădirea «Cazărmei Svarda» — fosta reședință, între 1763—1850, a Regimentului 2 grăniceresc, ea însăși monument istoric. Muzeul prezintă peste 10 000 de exponate înfățișînd evoluția vieții pe aceste locuri, din comuna primitivă pînă-n zilele noastre. Secția de științele naturii ilustrează fauna și flora regiunii.

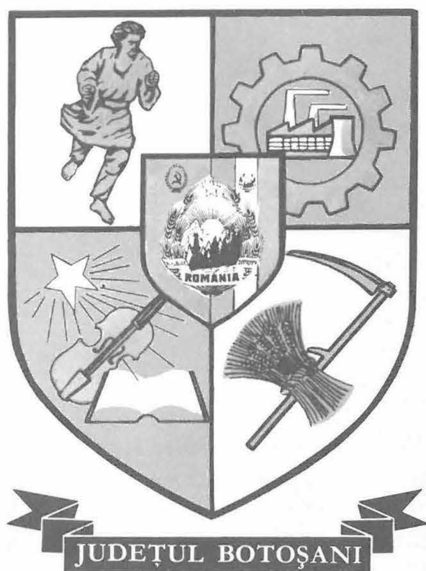
LIVIU REBREANU, localitate componentă a orașului Năsăud, este locul de naștere al marelui prozator Liviu Rebreanu (1885—1944). Casa în care s-a născut a fost amenajată ca **muzeu memorial.** Se pot vedea obiecte personale, documente, fotografii etc. În fața casei se află un **Bust al scriitorului.**

Comuna COȘBUC. În trecut se numea Hordou, dar a preluat numele celui care l-a făcut cunoscut — George Coșbuc (1866—1918). Localitatea este menționată prima dată în 1530. În 1954 a fost montată o **placă comemorativă** pe casa în care s-a născut poetul. Cu același prilej s-a dezvelit și un **Bust al lui G. Coșbuc,** operă a sculptorului C. Medrea.
În casă s-a organizat **Muzeul memorial « George Coșbuc »** prezentînd documente și fotografii ce ilustrează momente din viața și activitatea marelui poet.

RETEAG, comuna Petru Rareș, este satul în care s-a născut publicistul și folcloristul Ioan Pop-Reteganul (1853—1905), a cărui casă este amenajată ca **muzeu memorial.**

CICEU-MIHĂIEȘTI, sat în comuna Petru Rareș, este cunoscut datorită **cetății Ciceiului** ce exista aici. Încă în sec. XIII documentele aminteau existența unei puternice fortificații. În anul 1489, cetatea a fost dăruită lui Ștefan cel Mare; ea a fost în mîna voievozilor moldoveni pînă în vremea primei domnii a lui Alexandru Lăpușneanu (1552—1561). Azi nu se mai păstrează decît un fragment de zid și subsolul săpat în stîncă.

RODNA este o localitate străveche. Orașul este atestat pentru prima dată în 1235. În 1241 a fost distrus de tătari, dar s-a refăcut destul de repede. În sec. XV, minele de aur de aici, ca și întreaga vale a Rodnei, erau în stăpînirea lui Ștefan cel Mare. După lupta de la Feldioara (1529), orașul cu minele sale au reintrat în posesiunea domnitorului Petru Rareș, după o scurtă stăpînire a lor de către regele ungar.
La Rodna se afla punctul de vamă pentru mărfurile pe care bistrițenii le vindeau în Moldova.
În localitate, pe platoul dinspre Anieș se află **ruinele unei cetăți** construite în sec. XI. În 1859, aici a fost ridicată **o biserică** care a inclus și o parte a unei construcții mai vechi, de plan bazilical, datînd din ultimul sfert al sec. XIII.

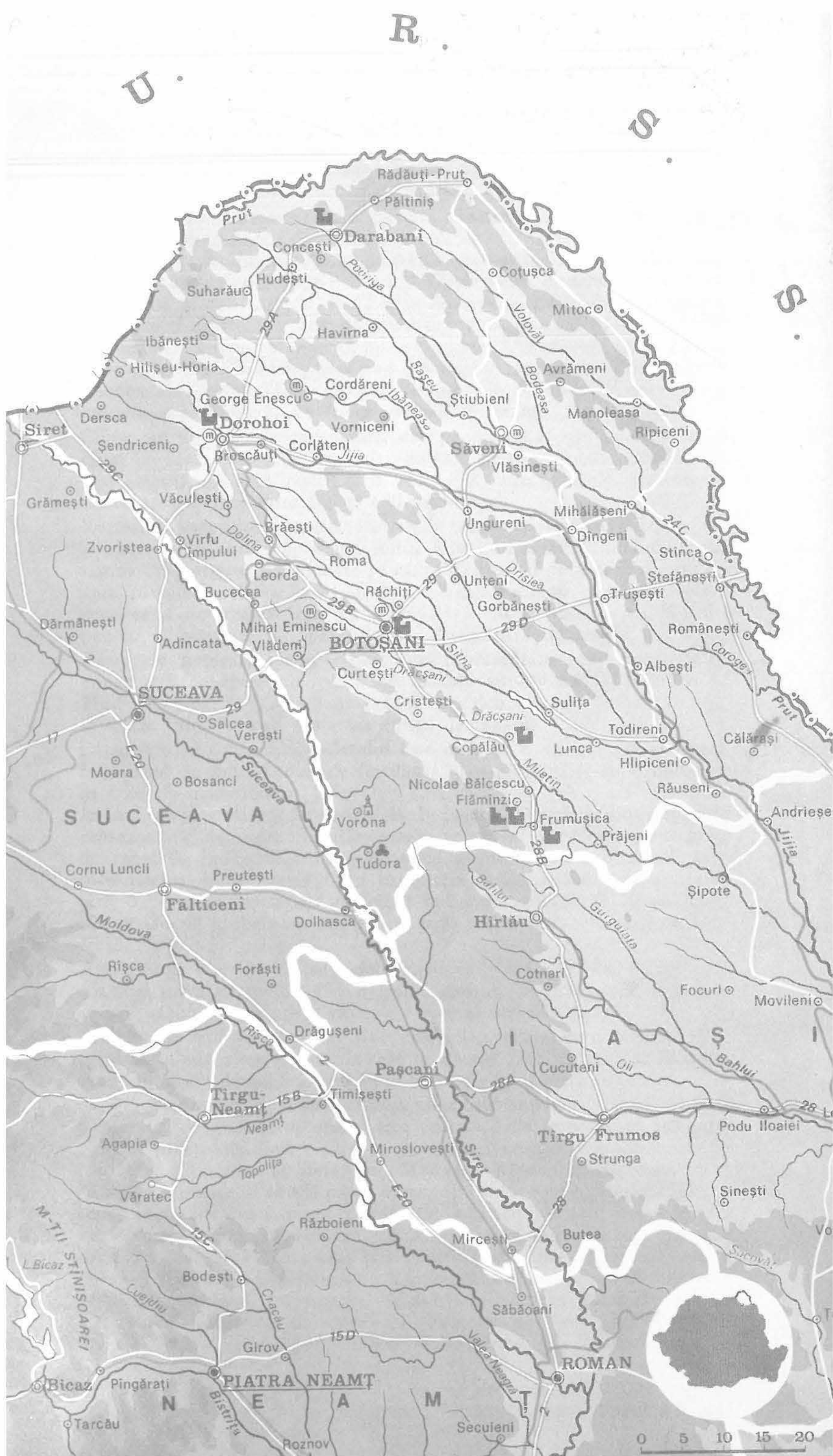

ROMÂNIA
JUDEȚUL BOTOȘANI

Planul Municipiului Botoșani

Importante Monumente Istorice

1. Biserica Uspenia
2. Biserica Sf. Gheorghe
3. Muzeul de istorie

● Hotel

U. R. S. S.
Rădăuți-Prut
Păltiniș
Darabani
Concești
Hudești
Suharău
Cotușca
Mitoc
Havîrna
Ibănești
Hilișeu-Horia
Avrămeni
Cordăreni
George Enescu
Știubieni
Manoleasa
Dersca
Siret
Dorohoi
Vorniceni
Săveni
Ripiceni
Șendriceni
Corlăteni
Broscăuți
Vlăsinești
Grămești
Văculești
Mihălășeni
Ungureni
Dîngeni
Brăești
Zvoriștea
Vîrfu Cîmpului
Roma
Stînca
Leorda
Unțeni
Ștefănești
Bucecea
Răchiți
Trușești
Gorbănești
Dărmănești
Mihai Eminescu
Românești
Adîncata
Vlădeni
BOTOȘANI
Curtești
Albești
SUCEAVA
Cristești
Sulița
Salcea
Verești
Todireni
Călărași
Copălău
Lunca
Moara
Hlipiceni
Bosanci
Nicolae Bălcescu
Răuseni
Flămînzi
SUCEAVA
Vorona
Frumușica
Andrieșe
Prăjeni
Tudora
Cornu Luncii
Preutești
Șipote
Fălticeni
Dolhasca
Hîrlău
Rîșca
Forăști
Cotnari
Focuri
Movileni
Drăgușeni
IAȘI
Pașcani
Cucuteni
Tîrgu-Neamț
Timișești
Tîrgu Frumos
Podu Iloaiei
Agapia
Strunga
Miroslovești
Văratec
Sinești
M-ȚII STÎNIȘOAREI
Războieni
Mircești
Butea
L. Bicaz
Bodești
Săbăoani
Girov
ROMAN
Bicaz
Pîngărați
PIATRA NEAMȚ
NEAMȚ
Tarcău
Secuieni
Roznov
Prut
Jijia
Sitna
Bahlui
Siret
Moldova
Suceava
Neamț
Bistrița
Cracău
Topolița
Bașeu
Volovăț
Bodeasa
Drăcșani
L. Drăcșani
Miletin
Gurguiata
Oii
Sacovăț
Valea Neagră
Cuejdiu
0 5 10 15 20

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Tudora, rezervația arboretului de tisă

JUDEȚUL BOTOȘANI

BT

Situat în extremitatea nord-estică a României, între rîurile Siret și Prut, județul Botoșani are o suprafață de 4 965 km² și o populație de peste 483 000 de locuitori, cifre ce reprezintă aproximativ 2,1% din suprafață și 2,3% din populația țării. Are o densitate de 97,4 loc./km², aceasta fiind superioară mediei pe țară. Reședința județului este municipiul Botoșani.

Teritoriul județului se suprapune părții nord-estice a Podișului Moldovenesc, cuprinzînd partea nordică a Depresiunii intracolinare a Jijiei, cunoscută și sub numele de Cîmpia Moldovei. Relieful, ușor vălurit, este format dintr-o asociere de culmi domoale, ce nu depășesc în medie 250 m, separate de văi largi cu lunci inundabile. Spre vest, către Podișul Sucevei, înălțimile cresc, depășind 500 m, ele reprezentînd prelungirile nordice ale Dealului Mare. În vest Siretul și în est Prutul formează largi culoare depresionare, cu lunci extinse și terase.

Clima are un caracter continental mai pronunțat și mai puternic influențat de așezarea nordică a județului, temperatura medie anuală fiind mai scăzută decît în restul țării (9,5–8°). Precipitațiile atmosferice au valori cuprinse între 500 și 600 mm anual.

Teritoriul județului este străbătut de la nord-vest spre sud-est de Jijia și afluenții săi, mai importanți fiind, Miletinul și Șitna. Aceștia au un regim de scurgere neregulat; primăvara produc inundații mari, iar vara nivelurile apelor scad foarte mult, ajungînd pînă la secări, ceea ce a determinat crearea artificială a numeroase iazuri, folosite pentru alimentarea cu apă, irigații și crescătorii de pește.

Resursele naturale ale județului sînt reprezentate prin materiale de construcții (nisipuri cuarțoase de calitate superioară la Miorcani și Hudești, gips la Cuzlău și Ivăncăuți), depozite de turbă (Dersca) și unele iviri de sulf solfarian (lîngă Darabani).

Caracteristica economiei județului este dată de o agricultură avansată, favorizată de gradul înalt de fertilitate a pămîntului și de o industrie în curs de dezvoltare.

Industria, concentrată în special la Botoșani, Dorohoi, Bucecea, este reprezentată de industria alimentară, textilă și confecții, precum și de ramurile industriilor de exploatare și prelucrare a lemnului și a materialelor de construcție. În producția industrială a județului și a țării o pondere însemnată o deține industria alimentară (peste 1,5% din producția globală industrială pe țară) și industria textilă și de confecții (3,8%).

Agricultura dispune de suprafețe agricole întinse, 408 400 ha din care cea mai mare parte (316 195 ha) sînt arabile. Suprafețe mai reduse ocupă pășunile, pădurile, fînețele, viile și livezile.

Principalele culturi agricole sînt cerealele, dintre care porumbul și grîul dețin suprafețe întinse, la care se adaugă plantele tehnice (floarea-soarelui, sfecla de zahăr), cartofii și legumele.

Creșterea animalelor, și în special a unor rase superioare, mai productive, este, de asemenea, una dintre preocupările importante ale agriculturii județului, fiind create în acest sens complexe zootehnice de îngrășare a porcilor la Ștefănești, Miorcani, Răuseni și Ripiceni.

În limitele județului se află patru orașe, dintre care un municipiu (Botoșani), șapte localități componente ale municipiului și orașelor, 69 de comune (trei suburbane) cu 338 de sate, din care opt aparțin orașelor. Cel mai mare oraș și totodată și cel mai important centru social-economic al județului este municipiul *Botoșani* (circa 59 100 loc.) care concentrează importante unități industriale (Uzinele textile « Moldova », Fabrica de confecții, Fabrica de unt ș.a.). Celelalte orașe, *Dorohoi*, *Darabani* și *Săveni* sînt centre ale industriei ușoare și meșteșugărești.

În județul Botoșani s-au născut o seamă de personalități ale culturii și științei românești: Mihai Eminescu, George Enescu, Nicolae Iorga,

Ştefan Luchian, Grigore Antipa, Octav Băncilă, Ion Păun-Pincio, Ion Simionescu ş.a.

Natura judeţului Botoşani, fără a fi izbitoare prin măreţia unor forme de relief, este totuşi pitorească prin aspectul domol al reliefului cu păduri, pajişti şi fîneţe bogate. Peisajul odihnitor şi locurile istorice, ca şi specificul satelor şi « tîrgurilor » moldovene fac din judeţul Botoşani o arie turistică ce în curînd va putea fi valorificată. Principalul nod de transport este oraşul Dorohoi, care înmănunchează căile ferate şi şoselele ce vin dinspre Iaşi, Suceava sau Rădăuţi-Prut. Botoşani este legat printr-o cale ferată cu Dorohoi, iar prin cele cinci şosele, în majoritate modernizate, se stabileşte legătura cu oraşele din nordul şi sudul Moldovei.

În judeţul Botoşani se găsesc importante obiective cultural-istorice. Multe dintre ele sînt concentrate în oraşe şi mai ales la Botoşani.

BOTOŞANI. Ca aşezare, oraşul apare menţionat în documente pentru prima dată în sec. XV, cînd se vorbeşte despre un tîrg cu acest nume. Datorită importanţei sale, atît Ştefan cel Mare, cît şi domnitorii care i-au urmat au avut aici curţi domneşti. Din acest oraş domnitorul Petru Rareş a emis numeroase documente (« cărţile domneşti » către cetatea Bistriţa — 1527, 1529, 1530) şi cetatea Braşovului (1530, 1531). Miron Costin, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir vorbesc despre existenţa oraşului şi a ţinutului Botoşani.

La sfîrşitul sec. XIX şi la începutul sec. XX, în comunele din vecinătatea Botoşanilor au avut loc puternice răscoale ţărăneşti (1888 şi 1907). Încă de timpuriu, în oraş se dezvoltă mişcarea muncitorească. Au apărut, la început, organizaţii de întrajutorare (a muncitorilor cărămidari — înfiinţată în anul 1867), apoi organizaţii politice. În 1892 în oraş a apărut ziarul « Proletarul ».

Botoşanii au fost şi un centru cultural; în 1883 ia fiinţă societatea « Armonia », iar în 1889 « Ateneul Român ». La Botoşani au apărut peste 130 de publicaţii, ca « Rostul român » (1866); « Deşteptarea » (1869); « Libertatea » (1889); « Patriotul român » (1896); « Clopotul » (1933) etc.

La Botoşani marele istoric Nicolae Iorga a organizat cursuri în cadrul unei universităţi populare, a ţinut conferinţe etc.

*

În afară de pitorescul aşezării, Botoşani reţine atenţia prin cîteva obiective de mare interes istorico-turistic. În oraş pot fi vizitate, printre altele:

Biserica Popăuţi. Construită în 1496, de către Ştefan cel Mare, este reprezentativă pentru arhitectura epocii sale; turnul-clopotniţă este cel mai frumos şi bine păstrat din acea vreme.

Bisericile Uspenia (1552) şi **Sf. Gheorghe** (1541), ctitorite de Elena Rareş;

Bisericile Adormirea (sec. XVI) şi **Sf. Treime** (1795), construite de comunitatea armeană din oraş.

Muzeul de istorie, bine dotat, cu exponate începînd din epoca neolitică (cele mai preţioase fiind descoperite la Drăguşeni, aparţinînd culturii Cucuteni) pînă în vremuri mai noi, ilustrează dezvoltarea istorică a aşezării.

MIHAI EMINESCU, comună aflată în imediata apropiere a oraşului, unde se poate vizita (la Ipoteşti) **casa în care s-a născut marele nostru poet, Mihai Eminescu,** organizată ca **muzeu memorial.** Numeroşi turişti sînt atraşi de frumuseţea locurilor, atît de călduros cîntate de marele poet, precum şi de interesantele documente expuse în casa părintească a poetului.

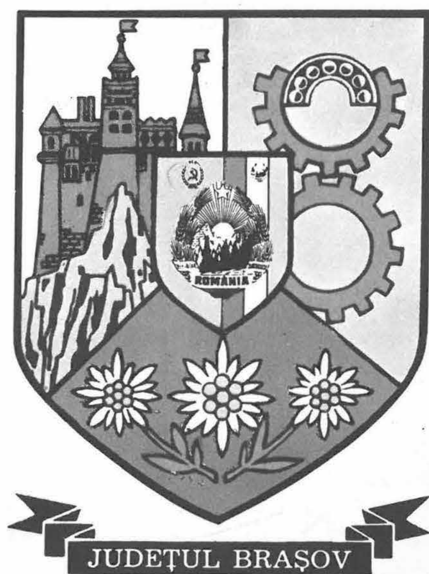
DOROHOI, cel de-al doilea oraş al judeţului, are şi el o istorie la fel de bogată. În oraş se pot vizita **Muzeul orăşenesc,** cu secţii de istorie şi ştiinţe ale naturii; **Biserica Sf. Nicolae,** construită în anul 1495 de către domnitorul Ştefan cel Mare; **muzeul memorial « George Enescu »; Bisericuţa de lemn Vîrgolici,** monument de arhitectură din sec. XVIII.

SĂVENI — nou centru urban al judeţului — atrage vizitatorii mai ales prin **muzeul arheologic,** în care sînt expuse bogate colecţii ilustrînd dezvoltarea vieţii omeneşti pe teritoriile învecinate, în timpul comunei primitive.

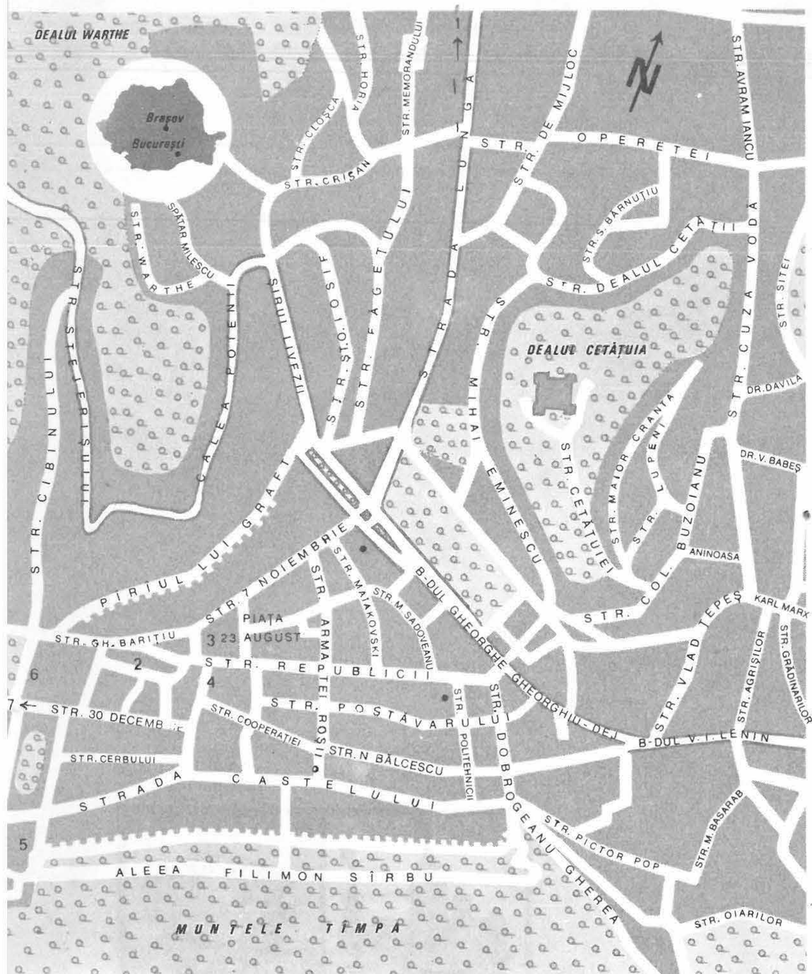
Pe teritoriul judeţului mai pot fi vizitate:

Schitul Balş (comuna FRUMUŞICA), construit pe locul unde în anul 1430 Teodor Balş a ridicat un lăcaş religios; nu s-a precizat ce anume s-a menţinut din această primă construcţie; **Biserica Sf. Nicolae** (satul COŞULA, comuna COPĂLĂU), construită de marele vistiernic Mateiaş în anul 1535; **Mănăstirea Vorona,** din comuna cu acelaşi nume, construită în anul 1803, de paharnicul Iordache Panaite;

Casa memorială « George Enescu », din comuna cu acelaşi nume, unde s-a născut marele compozitor şi dirijor român.

ROMÂNIA
JUDEȚUL BRAȘOV

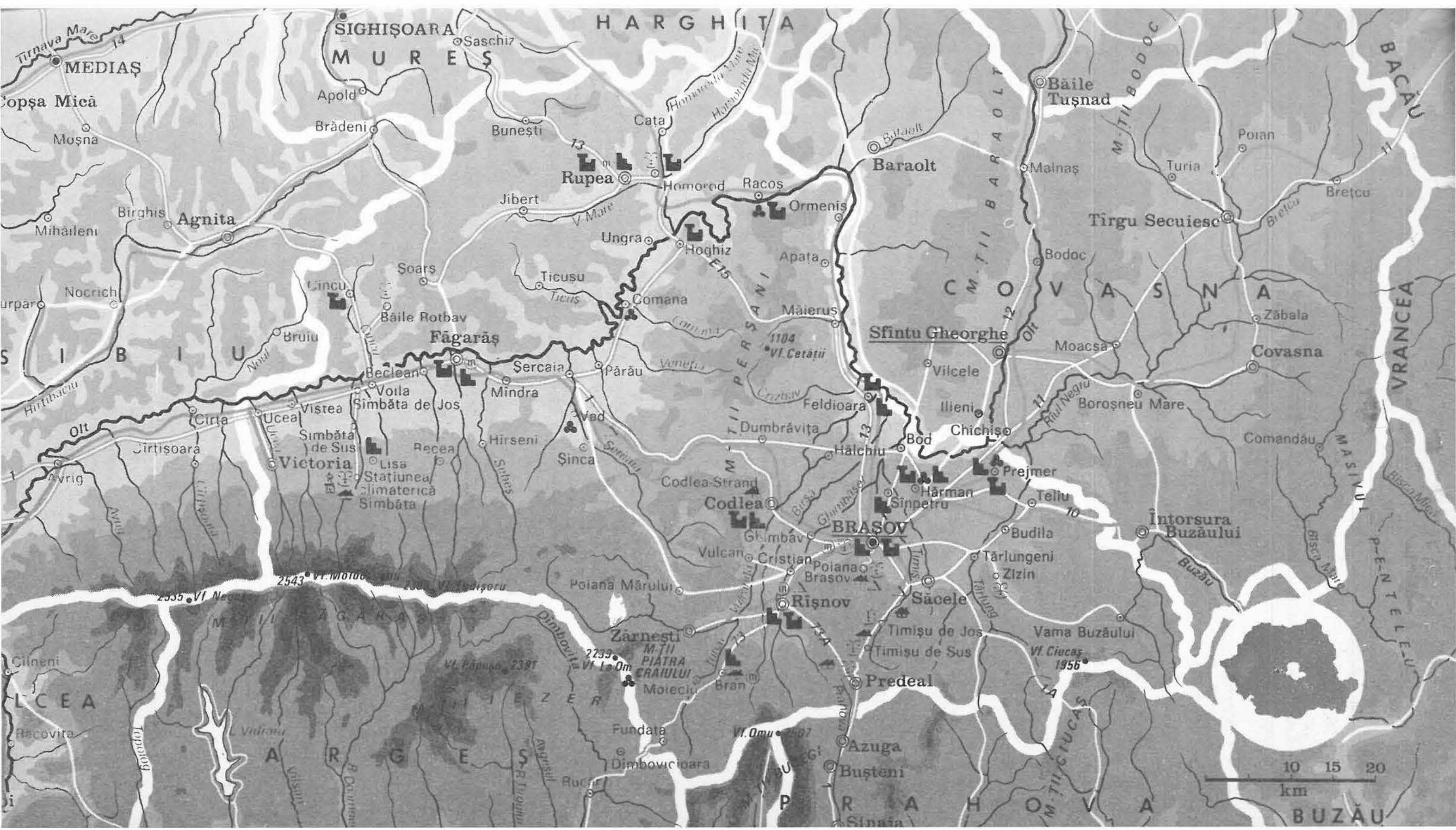
PLANUL MUNICIPIULUI BRAŞOV

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica evanghelică Sf. Bartolomeu
2. Biserica Neagră
3. Casa « Sfatului »
4. Casa « Hirscher »
5. Bastionul Ţesătorilor – Muzeul « Cetatea Braşovului şi fortificaţiile din Ţara Bîrsei»
6. Poarta « Ecaterina »
7. Biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului

● Hotel

HARGHITA
MUREŞ
SIGHIŞOARA
MEDIAŞ
Copşa Mică
SIBIU
COVASNA
BRAŞOV
Sfîntu Gheorghe
Făgăraş
Rupea
Agnita
Victoria
Codlea
Rîşnov
Săcele
Predeal
Zărneşti
Baraolt
Tîrgu Secuiesc
Covasna
Băile Tuşnad
Întorsura Buzăului
Azuga
Buşteni
Sinaia
BACĂU
VRANCEA
PRAHOVA
BUZĂU
ARGEŞ
M-ţii Perşani
M-ţii Baraolt
M-ţii Bodoc
M-ţii Piatra Craiului
M-ţii Ciucaş
Masivul Penteleu
M-ţii Făgăraş
Iezer
Bucegi
Vf. Omu 2507
Vf. Ciucaş 1956
Vf. La Om 2239
Vf. Cetăţii 1104
Vf. Negoiu 2535
Vf. Moldoveanu 2543
Vf. Păpuşa 2391
Olt
km
10 15 20

Importante Obiective Turistice

Cascada Tamina, Munţii Piatra Mare

Coloanele de bazalt de la Piatra Cioplită, rezervaţie geologică, Comana

Complexul turistic Sîmbăta de Sus

Mlaştinile de la Hărman — Prejmer — Dealul Cetăţii, rezervaţie botanică

Munţii Bucegi, rezervaţie complexă

Munţii Piatra Craiului, rezervaţie complexă

Predeal, staţiune climaterică

Pîrîul Rece, staţiune climaterică

Poiana Braşov, staţiune de odihnă şi turism

Poienele cu narcise de la Dumbrava Vadului, rezervaţie botanică

Racoşul de Jos, coloanele de bazalt, rezervaţie geologică

Rotbav, staţiune balneoclimaterică

Timişul de Jos, staţiune climaterică

Timişul de Sus, staţiune climaterică

Zizin, staţiune balneoclimaterică

Județul Brașov

Județul Brașov este situat în partea centrală a României, pe cursul mijlociu al rîului Olt, în zona de întretăiere a unor vechi drumuri comerciale ce stabileau legătura între Muntenia, Moldova și Transilvania. Are o suprafață de 5 351 km² (2,2% din teritoriul țării) și o populație de 484 022 de locuitori (peste 2,3% din populația țării), ceea ce înseamnă o densitate de 90,5 loc./km². Reședința județului este municipiul Brașov.

Elementele caracteristice ale reliefului sînt, în cea mai mare parte, formele accidentate. Astfel, în partea de sud și sud-est se află versantul nordic al culmii făgărășene, care se înalță ca un zid uriaș la peste 2 000 m altitudine, nordul Munților Bucegi, precum și masivele mai scunde Piatra Mare și Ciucaș. Între munții Făgăraș și Bucegi se interpune culmea impozantă a Pietrei Craiului (partea de nord) care prin creasta sa înaltă și dantelată sfidează împrejurimile. Glaciațiunea cuaternară a fost prezentă atît în Munții Făgăraș, cît și în Bucegi, urmele sale fiind deosebit de evidente în extensiunea deosebită a văilor, circurilor și lacurilor glaciare.

La poalele Făgărașului se desfășoară Depresiunea Făgărașului, despărțită de Depresiunea Brașov, din est, de culmile mai scunde ale Perșanilor. În nord-vestul județului se întinde o parte din Podișul Hîrtibaciului, care face parte din podișul adînc fragmentat al Tîrnavelor.

Clima continental-moderată prezintă diferențe în funcție de unitățile principale de relief, fiind prezente în depresiuni inversiunile termice de iarnă (—38,5° la Bod, minima absolută înregistrată în România). Cantitatea precipitațiilor anuale variază între 1400 mm în zona muntoasă și 600—700 mm în regiunile mai joase.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de cursul mijlociu al Oltului și de afluenții acestuia (Baraolt, Tărlung, Timiș, Bîrsa, Șercaia, Homorodul Mare și Homorodul Mic). Dinspre culmea Făgărașului coboară spre « Țara Oltului » (Dep. Făgăraș) nenumărate pîraie viguroase ca: Ucea, Sîmbăta ș.a.

Județul Brașov dispune de variate resurse naturale începînd de la resursele subsolului, reprezentate prin zăcămintele de cărbuni, calcare (Racoș, Codlea, Bran, Moieciu, Rîșnov ș.a.), argile refractare, bazalt, pietrișuri și pînă la cele ale solului date de întinsele suprafețe ocupate de păduri, pășuni și fînețe naturale.

Economia județului este complexă și multilaterală, avînd atît o industrie modernă și puternică, cît și o agricultură dezvoltată, intensivă, cu bogate tradiții în cultura plantelor și creșterea animalelor.

Industria este reprezentată în primul rînd prin ramura construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor (tractoare, autocamioane, rulmenți, motoare electrice, mașini-unelte etc.), concentrată în orașul Brașov. A doua ramură industrială, ca importanță, este cea chimică (îngrășăminte, mase plastice, coloranți etc.), concentrată în orașele Făgăraș, Victoria, Codlea. De asemenea, o dezvoltare însemnată au cunoscut industria metalurgiei neferoase, exploatarea și prelucrarea complexă a lemnului, industria materialelor de construcții, industria textilă, cosmetică, poligrafică, alimentară etc. Profilul industrial al județului este determinat de ramura construcțiilor de mașini, aici realizîndu-se întreaga producție a țării de tractoare și autocamioane, cuzineți, motorete, carburatoare și aproape 85% din producția de rulmenți.

Un rol important în economia județului îl deține agricultura, care dispune de peste 303 900 ha fond agricol, dintre care 121 800 ha, suprafețe arabile. Condițiile naturale (circa 1/3 din suprafața județului fiind deținută de pășuni și fînețe naturale) și tradiția în creșterea animalelor sînt factorii care au contribuit la dezvoltarea și sporirea efectivului de animale, cu deosebire la speciile de ovine și bovine.

În limitele sale, județul Brașov cuprinde nouă orașe, dintre care unul este municipiu (Brașov), cu 14 localități componente, 43 de comune (din care una suburbană) cu 150 de sate.

Cu excepția orașelor *Brașov* (peste 192 000 loc.), *Făgăraș* (25 700 loc.) și *Săcele* (24 300 loc.), importante centre economice și social-culturale, celelalte orașe, sub 20 000 de locuitori, sînt centre industriale și balneoclimaterice de interes republican: *Zărnești* cu fabrica de celuloză, *Codlea* cu industria coloranților și cu vestitele sere de flori, *Rîșnov* centru al industriei constructoare de mașini și al chimiei, *Victoria* — oraș nou — centru al chimiei, *Rupea* — cu izvoare minerale sărate și prelucrarea lemnului (cherestea), *Predeal* — stațiune climaterică.

Municipiul *Brașov* este unul dintre cele mai mari orașe ale țării, ca număr de locuitori, și cel mai important centru al industriei construcțiilor de mașini din România. În același timp, el însuși este o așezare urbană de interes turistic prin monumentele culturale și istorice pe care le concentrează.

În Brașov au activat reprezentanți de seamă ai culturii românești, ca: diaconul Coresi, Ioan Honterus, Gheorghe Barițiu, Simion Bărnuțiu, Ion Bogdan, Andrei Mureșanu, Șt. O. Iosif, Mișu Popp, Gh. Dima ș.a.

Existența unor cartiere cu texturi deosebite, între care se evidențiază cele vechi ca Cetatea, Schei, Blumăna ca și cele noi (Steagul Roșu, Tractorul, Gara Nouă) se remarcă cu ușurință de pe înălțimile ce străjuiesc orașul.

Cadrul natural pitoresc, întregit de prezența Dealului Tîmpa, a Dealului Melcilor și a Poienei Brașov — cunoscută ca stațiune climaterică și ca localitate renumită în practicarea sporturilor de iarnă — dau un farmec deosebit Brașovului, devenit un centru de primă importanță în România privind organizarea turismului montan.

Prezența în sudul și sud-estul județului a unei întinse zone muntoase de o impresionantă frumusețe naturală a dus la dezvoltarea timpurie și intensă a unui turism de masă și a numeroase stațiuni balneoclimaterice, dintre care cele mai importante, de interes republican, sînt: Predeal, Timișul de Sus, Zizin ș.a.

Predeal este o binecunoscută stațiune climaterică permanentă și un principal centru turistic și de practicare a sporturilor de iarnă. Este cea mai înaltă așezare urbană din România, fiind situată la 1040 m. Împrejurimile, remarcabile prin pitorescul lor, sînt ușor accesibile, peste tot fiind prezente numeroase și confortabile cabane.

Deși începuturile formării localității datează din a doua jumătate a secolului trecut, cînd se mută vama de la Breaza la Predeal, aceasta devine oraș abia după primul război mondial. Climatul subalpin al stațiunii constituie un factor terapeutic de mare valoare curativă, indicat în anemii, astenii, surmenaj, astm bronșic, stări alergice etc. și, în general, pentru odihnă și reconfortarea organismului.

La nord de Predeal se află stațiunile climaterice *Timișul de Sus* (alt. 820 m) și *Timișul de Jos* (alt. 730 m), așezate pe Valea Timișului, într-o depresiune înconjurată de munții Piatra Mare și Postăvarul. Climatul este subalpin, stațiunile fiind în general ferite de curenții de aer puternici și de schimbările bruște de temperatură. Cele două stațiuni prezintă și un interes turistic deosebit, fiind locuri de pornire în excursii spre munții din apropiere (cheile și cascada Tamina ș.a.), care oferă o varietate de peisaje și cabane bine dotate.

Zizin este o stațiune balneoclimaterică permanentă, situată la poalele Muntelui Ciucaș, într-o regiune împădurită. Este cunoscută pentru izvoarele sale minerale cu ape carbogazoase, bicarbonatate, cloruro-sodice, indicate în gastrite hipoacide, dispepsii intestinale, afecțiuni renale și cardiovasculare.

Interesul turistic al județului este sporit și de prezența unor monumente și rezervații naturale ocrotite de lege pentru peisajul lor și pentru conservarea unor specii de plante specifice sau rare. Astfel, în masivul calcaros al Pietrei Craiului, cu versanți abrupți și stîncoși ce urcă pînă la 2 239 m în vîrful *La Om*, este o rezervație naturală instituită în scopul ocrotirii florei specifice și variate, caracteristică

masivelor calcaroase din Carpații Meridionali. Renumele acestui masiv și marea lui valoare fitogenetică constă în faptul că adăpostește una dintre cele mai interesante specii relicte din Europa — *Dianthus callizonus* — cunoscuta garofiță a Pietrei Craiului.
La poalele Munților Făgăraș, la sud de Șercaia, pe o suprafață de cîteva zeci de hectare se află una dintre splendorile României: Poienile cu narcise de la *Dumbrava Vadului*. Aceste poiene mari se găsesc într-o pădure de stejari, unde din mai și pînă în iunie albesc narcisele (*Narcissus stellaris*), numite de localnici coprine, îmbătătoare prin parfumul lor.
Un punct de atracție turistică îl constituie și mlaștinile din Depresiunea Brașov, de la nord de Brașov, dintre care remarcabilă este mlaștina eutrofă ocrotită de la Hărman. Aceasta are o vegetație bogată, caracteristică, cu unele specii rare și endemice, plină de izvoare bogate și reci, din care se formează pîrîiașe limpezi. Este interesantă și pentru procesul de turbificare.
Dar județul Brașov dispune și de nenumărate zone — în Bucegi, Ciucaș și Făgăraș — de o nespusă frumusețe naturală, mult căutate de turiști.
Astfel, în Munții Făgăraș, culmea nordică, neîntreruptă pe circa 70 km între Olt și Perșani, (parțial situați în limitele județului Brașov), adăpostește un inegalabil peisaj glaciar de creste înguste și prăpăstioase, greu accesibile și circuri glaciare cu lacuri de aceeași origine, cuibărite în fundul lor (lacurile Podragul, Urlea). Spre sud-est se înșiruie cîteva masive izolate, cum sînt: Cristianu Mare (Postăvaru de 1802 m), care găzduiește stațiunea Poiana Brașov, Piatra Mare cu abrupturi de calcar, chei, peșteri și o mică zonă alpină și Ciucașul atît de pitoresc datorită formelor ciudate pe care le au stîncile de calcar și de conglomerate (Tigăile, Sfinxul Bratocei).

Specificul județului Brașov este dat nu numai de frumusețea naturii și de prezența numeroaselor monumente de artă populară, arhitecturale și a celor istorice, răspîndite pe tot cuprinsul său, dar și de buna organizare și de dotare a numeroaselor hoteluri, cabane, popasuri turistice, precum și a accesibilității acestora printr-o vastă rețea modernizată de șosele și drumuri de munte.

În cadrul județului, municipiul Brașov este un nod de comunicații puternic, fiind totodată unul dintre cele mai mari din țară. Căi ferate îl leagă cu sudul țării — respectiv cu București prin valea Prahovei (calea ferată electrificată), cu Transilvania — în trei direcții principale — și cu Moldova prin pasul Ghimeș. Aceste linii feroviare sînt însoțite de șosele modernizate cu un intens trafic. În afara acestora se mai află o serie întreagă de șosele care, traversînd munții prin pasuri înalte și deosebit de pitorești, ca: Bratocea, Rucăr — Bran, Întorsura Buzăului etc., permit accesul în cele mai îndepărtate locuri. Orașele și alte localități ale județului sînt centre istorice și culturale cu un potențial turistic de mare importanță.

BRAȘOV. Orașul este menționat în documente în 1271 (« Brasu ») și 1288 (« Braso »), iar în 1294 și 1295 sub forma « Brașov » și respectiv « Brassov ». În 1336 îl întîlnim menționat sub numele « Corona »; aici exista o biserică mare, pe locul unde azi se înalță Biserica Neagră.
În 1395, Sigismund de Luxemburg — regele Ungariei — a dat ordin de începere a fortificării Brașovului. În același an, aici s-a încheiat un tratat de pace, în condiții de deplină egalitate, între Mircea cel Bătrîn și regele ungar, tratat îndreptat împotriva turcilor. De altfel, Brașovul era unul dintre cele mai importante centre transilvane cu care Țara Românească și Moldova au întreținut relații politico-economice foarte strînse. Mărturie a acestor legături sînt privilegiile acordate negustorilor brașoveni de către voievozii de peste Carpați.
În octombrie 1599, judele Brașovului a ieșit în întîmpinarea lui Mihai Viteazul, pe care l-a întîlnit la Prejmer. Un an mai tîrziu, Mihai Viteazul

a trecut prin Brașov, unde a fost bine primit de populație. În mai 1688, ca urmare a instaurării dominației habsburgice în Transilvania, orășenii sași din Brașov au declanșat o puternică răscoală, reprimată cu forța armelor de către austrieci.

Încă de foarte timpuriu, orașul a cunoscut o intensă activitate economică, produsele meșteșugarilor brașoveni bucurîndu-se de mare căutare, în primul rînd în celelalte două țări românești. În sec. XIX, la Brașov se vor dezvolta primele întreprinderi industriale moderne. Dealtfel este perioada cînd în oraș se petrec importante evenimente politice și culturale. În 1838 au apărut aici « Gazeta de Transilvania » și suplimentul său literar « Foaia pentru minte, inimă și literatură ». Ambele au pus în evidență rolul animator al culturii, au promovat idealurile naționale și sociale ale populației românești din Transilvania. Tot în aceeași vreme, la Brașov a început să apară și organul de presă al burgheziei progresiste săsești, intitulat « Siebenbürger Wochenblatt ». În anul 1848, Brașovul a fost unul dintre centrele importante ale revoluției, loc de întîlnire al revoluționarilor munteni și moldoveni emigrați. Pe linia dezvoltării culturale a orașului merită subliniat momentul 1850, cînd cu banii românilor din Brașov și ai mitropolitului Andrei Șaguna s-a înființat aici primul liceu românesc. Dealtfel, în oraș luase ființă una dintre cele mai vechi școli din țară; este vorba de liceul Honterus, înființat în 1544. În 1868, G. Barițiu a scos aici revista « Transilvania », organ al ASTREI.

În istoria mișcării muncitorești, Brașovul ocupă, de asemenea, un loc foarte important. Astfel, în 1846, la Brașov s-a creat una dintre primele organizații muncitorești numită Asociația de întrajutorare a lucrătorilor tipografi. În 1890 s-a sărbătorit primul 1 Mai în oraș, iar în luna decembrie s-a creat o secțiune a Partidului social-democrat. La ședința secției române a Partidului Social-Democrat din Brașov, ținută la 17 iulie 1912, au participat și conducători din vechea Românie: I. C. Frimu, Rozalia Frimu și Gheorghe Cristescu. În anii primului război mondial, proletariatul s-a ridicat la luptă pentru pace și libertate; ziua de 1 Mai 1917, la Brașov s-a desfășurat sub semnul acestor cerințe.

La 30 iulie 1922 s-a întemeiat Secțiunea Brașov a Partidului Comunist Român, în cadrul unei adunări desfășurate în **sala Teatrului « Apolo »** (azi sala Cinematografului « Bîrsa ») din **Str. Lungă nr. 1.** Comuniștii au stat în fruntea tuturor acțiunilor organizate de proletariatul brașovean în anii grei ai regimului antonescian. La chemarea și sub conducerea lor, în august 1944, muncitorii au pus mîna pe arme și alături de ostașii români au dat puternice lovituri trupelor fasciste.

Astăzi, orașul Brașov a devenit un oraș cu mari perspective de dezvoltare, un centru de primă importanță al industriei constructoare de mașini.

*

Biserica evanghelică Sf. Bartolomeu este cel mai vechi monument de arhitectură al orașului Brașov, a cărui construcție a început pe la 1260. Realizată simplu, fără ornamentații, biserica urmează planul unei bazilici romane, de tip cistercian. La acest monument atrag atenția elementele de stil gotic de la ferestre și portaluri, precum și resturile de pictură păstrate într-una dintre capele datînd dinaintea Reformei.

Biserica Neagră își trage numele de la zidurile afumate în urma unui puternic incendiu, care a cuprins-o în 1689; înainte se chema **Biserica Sfintei Fecioare Maria.** Ea a fost construită pe la sfîrșitul sec. XIV, după unele mărturii la 1383, pe locul unui edificiu mai vechi, datînd din sec. XIII. Biserica se compune dintr-un cor de mari proporții și trei nave. Întrecînd în dimensiuni toate celelalte biserici gotice transilvănene, Biserica Neagră este reprezentativă pentru faza finală a goticului din această provincie.

La exterior are cinci portaluri, cîte două pe faţadele de nord şi de sud şi unul — cel mai vechi şi neobişnuit ca arhitectură — pe faţada de vest. Contraforturi puternice sprijină zidurile; cele două, care consolidează arcul triumfal, mai greoaie, au fost ataşate mai tîrziu, în 1656. Contraforturile sînt decorate cu sculpturi (azi copii), care reflectă etape şi curente diferite ale goticului tîrziu; originalele se păstrează în interiorul bisericii, în partea de vest. Ioan Botezătorul, înfăţişat într-o scurtă din blană de oaie, slab şi cu capul cam mare, este — după cîte se pare — cea mai veche. Statuia este aşezată pe latura de sud, în partea de vest a corului. Urmează apoi statuile lui Toma plebanul (copie) şi a lui Sf. Iacob pelerinul. Pe contraforturile de răsărit ale corului se văd Maria cu pruncul, Isus Salvator Mundi, un arhanghel, trei sfinţi (presupuşi Pavel, Luca şi Sf. Sebastian) şi un plebeu cu căciulă. În general, se observă că aceste statui aparţin unor perioade distincte, sensibil deosebite ca manieră de execuţie, întregul complex putînd fi datat spre sfîrşitul primei jumătăţi a sec. XV.
Corul a fost cel mai aspru lovit de marele incendiu, de aceea a ajuns în zilele noastre cu multe modificări. Nu se poate stabili în mod precis cum arăta. Întregul ansamblu fusese lucrat în interior în maniera fazei mature a goticului tîrziu. Focul însă a distrus în mare măsură caracterul original al interiorului, iar restaurările ulterioare au contribuit şi mai mult la acest proces de degradare.
Deasupra portalului răsăritean se află o frescă realizată în stil gotic, dar care trădează vădit influenţele Renaşterii din nordul Italiei. În această compoziţie a fost identificată stema lui Matei Corvin şi a soţiei sale Beatrice, fapt ce i-a ajutat pe specialişti s-o dateze: 1477.
Cristelniţa Bisericii Negre, cu caracteristici pur transilvane, este opera meşterului Iacob din Sighişoara, şi datează din 1472. Grilajul din jurul cristelniţei, cu inscripţia « Messen 1716 Hannes », a fost realizat de meşterul fierar Iohann Miess şi aminteşte, prin motivele sale ornamentale, stilul Renaşterii.
Pe unul dintre stîlpii din faţa amvonului se află stema Corvineştilor; sub ea a fost plasată cea a oraşului Braşov. Unele influenţe de artă barocă indica faptul că cea de a doua a fost realizată după incendiul din 1689.
Deci, în rezumat, cristelniţa, stema Corvineştilor, fresca din portalul răsăritean şi sculpturile originale sînt singurele mărturii din perioada de dinainte de 1689.
Foarte valoroasă este colecţia de covoare a bisericii. În sec. XVII s-au adus numeroase covoare şi ţesături decorative din Orient; peste 100 de exemplare apreciate pentru calităţile lor au fost bine conservate, formînd una dintre cele mai bogate colecţii de acest gen din Europa. Ele provin din centre renumite, ca: Brussa, Usak şi Ghiordes (Asia Mică) etc.
În cele şase veacuri de existenţă, Biserica Neagră din Braşov este mărturie grăitoare a unei arte originale, în mare parte, proprie acestor locuri.

Statuia lui Ioan Honterus (1498—1549), figură de seamă a umanismului transilvănean, este ridicată în faţa bisericii. Braşovean de origine, Honterus şi-a urmat studiile la Universitatea din Viena şi a stat mai mulţi ani la Cracovia şi Basel, stabilind legături cu umaniştii vremii. În 1530 a publicat o descriere a lumii, unul dintre cele mai solicitate manuale de geografie şi astronomie din acea vreme. În 1532 a publicat o hartă a Transilvaniei. În 1533 s-a întors în patrie, consacrîndu-se reorganizării învăţămîntului. Pe la 1539 a înfiinţat la Braşov o tipografie, care a desfăşurat o prodigioasă activitate.

Casa Sfatului (Piaţa « 23 August ») este o clădire monumentală, menţionată pentru prima dată în documente în anul 1420. Iniţial, a aparţinut breslei cojocarilor, dar cu timpul ea a devenit sediul adminis-

trației orășenești. De-a lungul vremii a suportat importante modificări, mai ales după incendiul din 1689. Cele mai importante intervenții s-au efectuat între anii 1770 și 1774, cînd s-au introdus foarte multe elemente de stil baroc. Turnul, înalt de 58 m, a fost construit între anii 1525 și 1528, și avea rolul unui post de observație. El a fost restaurat în anul 1910.
Astăzi clădirea adăpostește secțiile de istorie ale **Muzeului județean.** În sălile sale sînt prezentate colecții de arheologie și documente privind istoria medie și modernă.
Tot aici pot fi văzute lucrări ale unor artiști de seamă: C. Lecca, M. Popp, N. Grigorescu, Șt. Luchian, N. Tonitza, O. Băncilă, Gh. Petrașcu etc.

Casa Hirscher (Str. Ciucașului) este o clădire ridicată la mijlocul sec. XVI. Construcția alungită, cu numeroase arcade, fusese destinată încă de la început activității comerciale. Renovată, azi adăpostește cunoscutul restaurant « Cerbul carpatin ».

Vechile fortificații. Primele mențiuni despre cetate la Brașov sînt destul de nesigure. Știm, de pildă, că Iancu de Hunedoara a autorizat pe orășeni să dărîme o cetate de pe Dealul Tîmpa și să folosească piatra pentru întărirea zidurilor de apărare ale orașului. Unele documente din sec. XVI prezintă Brașovul ca pe un oraș cu puternice ziduri de apărare, cu numeroase turnuri și 32 de bastioane. Azi s-au păstrat fragmente din vechile ziduri și cîteva dintre bastioane.
Pe Dealul Tîmpa, înalt de peste 900 m, se ridica în vechime **Cetatea Brașovia.** La capătul unui urcuș nu prea greu te întîmpină resturi ale vechii fortificații, care a dăinuit pînă în 1455, cînd a fost dărîmată.

Turnul Alb (pe Dealul Warte) este o construcție de formă circulară, ridicată în 1494. Pe același deal, pe terasa « La Romuri » a fost ridicat **Turnul Negru** care împreună cu cel pomenit mai sus formau piese importante din sistemul defensiv al orașului medieval. Coborînd de la Turnul Negru, la locul numit « După ziduri », vom întîlni resturi din incinta fortificată a orașului și **bastionul Poarta.**

Bastionul Țesătorilor (Str. Castelului nr. 2) a fost construit în sec. XVI, la punctul de joncțiune al zidului care trecea pe sub Tîmpa cu cel care ducea spre Șchei. Este o construcție masivă, cu trei niveluri și singurul bastion păstrat în condiții foarte bune. Azi el adăpostește **Muzeul « Cetatea Brașov și fortificațiile din Țara Bîrsei ».**
Din partea stîngă a bastionului, pe o bună porțiune, se pot vedea resturi din **vechiul zid** de incintă, gros de 2 m și cu o înălțime pe alocuri de 10 m. Se mai pot vedea **bastioanele Funarilor și Poștăvarilor.**

Poarta Ecaterina (Șirul Beethoven) a fost construită în 1559. Ea este încununată de un turn conic central și de alte patru turnulețe la colțuri. Pe frontispiciul său se mai poate încă vedea stema veche a orașului Brașov.

Cetățuia este numele dealului ce se ridică chiar în centrul orașului, nume pe care l-a împrumutat de la fortificația construită acolo în sec. XVI. După 1625 pe deal, în locul unui bastion mai vechi, s-au ridicat puternice ziduri cu metereze și bastioane.

Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului. Tradiția menționează existența unei cruci de lemn, ridicată la Șchei pe la 1292. Prima biserică românească din Brașov este menționată în bula papală din 15 decembrie 1399, provenind de la Bonifaciu IX. Apoi știrile se înmulțesc. Activitatea religioasă din Șchei este des menționată începînd din anul 1477, documentele dînd prețioase informații despre legăturile culturale și politice ale acestei biserici cu domnitorii români din Moldova și

Țara Românească. Aici a trăit protopopul Vasile, primul cronicar din Transilvania, care a scris în limba română; a fost contemporan cu Grigore Ureche.
Prima biserică, de lemn, a rezistat pînă prin anii 1781—1783, cînd a fost desființată, pe locul ei ridicîndu-se o cruce de piatră. Începutul înălțării bisericii de piatră din Șchei are însă o istorie destul de confuză. Cronicarul Radu Tempea II spune că lucrările ar fi început pe la 1495, și atribuie inițiativa viitorului domn muntean, Neagoe Basarab. Primul lăcaș era de dimensiuni modeste (9×7 m). Periodic, voievozii munteni au acordat ctitoriei brașovene sprijinul lor. Neagoe Basarab (1512—1521) a trimis la Brașov daruri, meșteri și ajutoare. Peste șase decenii, Petru Cercel (1583—1585) trimitea din nou ajutoare, cu scopul de a mări și înfrumuseța lăcașul. În anul 1595, Aron Vodă al Moldovei a acordat și el ajutoare constructorilor. Între anii 1733 — 1734 și 1750 — 1752, bisericii i s-au adăugat o absidă și un pridvor spațios, tot cu ajutorul domnilor din Moldova și Țara Românească. Între anii 1735 și 1738, zugravii Ranite Grigorie din Craiova, Gheorghe, Ion și Mihail au împodobit pereții cu picturi murale și paraclisul cu icoane.

Școala. De foarte timpuriu, izvoarele menționează existența, pe lîngă biserică, a unei școli. Construcția ei, după același cronicar, ar fi început în 1495. Un izvor german din 1696 amintește și el existența școlii pe lîngă biserică. La început, avînd ca limbă de predare slavona, din 1559 școala a adoptat ca limbă de predare româna.
Școala cea nouă, construită din piatră, este atribuită sfîrșitului sec. XVI (1597), pentru realizarea ei trimițînd ajutoare și Aron Vodă al Moldovei. Prin 1760—1761 localul a fost refăcut în stil baroc și i s-a adăugat un etaj, căpătînd înfățișarea de azi. Clădirea se compune dintr-o tindă, din care se intră în două camere spațioase; la intrare, se află un pridvor. Încăperile de la parter sînt boltite, iar cele de la etaj au tavane.
Școala din Șchei ocupă un loc important în istoria culturii românești. În sec. XVI la Brașov era un climat general favorabil dezvoltării culturii. Între anii 1556 și 1580, cu unele întreruperi, aici și-a desfășurat activitatea de harnic tipograf Coresi diaconul. În sec. XVII—XVIII și-au scris cronicile la Șchei, Popa Vasile, Radu Tempea, Radu Tempea II, Radu Dunea. Către sfîrșitul sec. XVII, Teodor Corbea a întocmit la Șchei *Dictiones latinae cum Valahica interpretatione* (un dicționar român-latin), iar în sec. XVIII Dimitrie Eustatievici a scris aici prima gramatică a limbii române.
Muzeul organizat la Biserica din Șchei cuprinde o bogată colecție de exponate, care oglindesc intensa activitate politică și culturală desfășurată aici de-a lungul veacurilor. Odoarele bisericii sînt legate de nume răsunătoare ale istoriei românilor: Neagoe Basarab, Aron Vodă, Gheorghe Ștefan, Constantin Brîncoveanu, Șerban Cantacuzino etc. La muzeu s-a rezervat o sală specială, la parter, lui Coresi, în care a fost reconstituită o tipografie de epocă.

Clădirea de pe Str. 7 Noiembrie nr. 7. Aici a funcționat primul sediu al Secției locale a Partidului Comunist Român, pînă în 1924. În perioada interbelică a fost folosită drept cămin muncitoresc; a fost sediul ilegal al organizației P.C.R. și loc de întrunire a militanților comuniști. Între 10 și 12 octombrie 1921, aici s-a desfășurat congresul pe țară al sindicatelor. În același an, în clădire a funcționat redacția ziarelor « Dreptatea » și « Foaia muncitorilor și țăranilor ».

În 1932, pe **Str. Plugarilor nr. 20** a funcționat o tipografie ilegală. Pe **Str. N. Iorga nr. 4,** în locuința lui Radu Olteanu, a funcționat redacția « Buletinului avocaților democrați », iar în 1934, aici a luat ființă Secția Brașov a organizației « Amicii U.R.S.S. ». În aceeași casă s-au ținut numeroase întruniri de partid. **Casele din Str. Lungă nr. 32 și Str.**

13 Decembrie nr. 15 au fost folosite de Secția locală P.C.R. pentru întruniri în anii 1936 și 1941. Pe **Str. Mirăslău nr. 9 și Buzești nr. 13** au funcționat tipografii ilegale. Case conspirative au mai fost pe **Str. Decebal, la nr. 9, 37, 41 și 67.** În locuința lui Ilie Cristea din **Str. Junilor nr.** 6 a început editarea revistei « Spre stînga » (octombrie 1931).

RÎȘNOV. Aici poate fi vizitat unul dintre cele mai interesante monumente de arhitectură medievală — **cetatea țărănească** — construită în sec. XIV, pe o ridicătură de teren care domină tot șesul Bîrsei. În sec. XV—XVI, cetatea a fost refăcută. În latura dinspre munte se mai observă încă un rînd de ziduri la adăpostul cărora se amenajase un drum accesibil căruțelor. Pe aici localnicii își duceau bunurile în cetate, spre a le feri de dușmani. În mijlocul cetății se află o fîntînă, săpată în stîncă, între 1623 și 1640, a cărei adîncime este de 146 m. În localitate mai există o **Biserică românească,** atestată documentar încă din 1384, și o **Biserică evanghelică** (sec. XIV).

BRAN. **Cetatea.** Prima știre despre începuturile cetății o avem din 19 noiembrie 1377, cînd regele Ungariei, Ludovic I, confirma brașovenilor stăpînirea unor sate din Țara Bîrsei și alte privilegii, pentru că « de bună voie și nesiliți de nimeni », orășenii din Brașov se oferiseră să dea fonduri și meșteri pentru construirea noii cetăți regale a Branului. În timpul lui Iancu de Hunedoara, la Bran s-au executat lucrări de întărire, iar garnizoana și-a sporit efectivele.
Ca urmare a creșterii puterii și influenței negustorilor brașoveni, cetatea a intrat, începînd cu 1498, în stăpînirea acestora. Odată cu aceasta, rolul cetății a fost schimbat; ea devenea un punct important pe drumul comercial care lega Brașovul cu Țara Românească. Nu se știe precis, dar se crede că piatra de temelie a fost așezată în primăvara anului 1378. Cetatea a fost concepută în așa fel, încît să poată îndeplini atît funcții militare, cît și pe cele ale unui punct de vamă. Complexul de clădiri cuprindea:
Un post de apărare avansat, cu menirea de a închide trecătoarea spre Țara Românească, format din două rînduri de ziduri, lucrate din piatră brută și cărămidă; în zid erau practicate, în funcție de necesități, deschizături și metereze pentru purtarea luptei de apărare. Între aceste două rînduri de ziduri se afla oficiul vamal, ale cărui vechi clădiri nu s-au păstrat. În 1758, Brașovul a refăcut aceste clădiri din temelii și cu unele modificări se păstrează și azi.
Cetatea a fost ridicată pe vîrful unei stînci calcaroase. Zidului de incintă, construit din piatră de calcar brută, la ulterioarele reparații i s-au adăugat porțiuni de cărămidă; pe toată lungimea lui, zidul este străbătut de două rînduri de guri de tragere. Donjonul, așezat în partea de nord, este sprijinit de stîncă. În vîrful lui se află un turn de observație, iar în peretele său au fost practicate numeroase guri de tragere; accesul pînă la punctul de observație se face cu ajutorul unei scări de lemn. Turnul rotund este așezat în colțul de sud-vest al incintei, în actuala înfățișare datînd, probabil, din 1593. El era destinat adăpostirii prafului de pușcă, avînd mai multe încăperi; una dintre ele a fost folosită mai tîrziu, ca închisoare.
Turnul porții a fost construit între anii 1622 și 1625 după un plan dreptunghiular. În afară de poartă, intrarea era blocată de un grătar, care se lăsa cu ajutorul unor scripeți. La această intrare se putea ajunge numai cu ajutorul unei scări mobile, coborîtă la aproximativ 15 m, pînă la piciorul stîncii. În curtea interioară a fost săpată o fîntînă adîncă de 57 m, ale cărei ghizduri erau lucrate din bîrne.
Între 1622 și 1625, după planurile lui Gabriel Bethlen, s-au făcut transformări importante cetății; au fost construite două turnuri noi, de fapt o nouă aripă a cetății. În perioada anilor 1920—1930, cetatea a suferit o serie de modificări și adăugiri. Încă din 1957, Branul a devenit

un interesant muzeu istoric al județului. Aici s-a organizat un **complex muzeistic**: o secție de artă feudală (în cetate) și o secție de etnografie în aer liber, în parcul cetății, reprezentînd zona Bran.

Comuna SÎNPETRU. Aici, în sec. XV locuitorii au ridicat o **cetate**, pentru a le folosi ca loc de refugiu în caz de primejdie. În secolele următoare, cetatea a fost completată de mai multe ori.

HĂRMAN. În comună se află o **cetate**, construită în sec. XV, străjuită de șapte turnuri. În turnul dinspre est, sub stratul de văruială, s-au descoperit freșce vechi. În incinta fortificată se află o **biserică**, ridicată în sec. XIII, fiind dominată de un turn înalt de 45 m, construit în sec. XV.

PREJMER. În comună se poate vizita **cetatea**, din sec. XV, cu ziduri groase de 3—4 m și înalte de 10—12 m. În interior există aproape 300 de camere, dispuse în mai multe etaje. În interiorul cetății se află și o **biserică**, cu un turn septagonal; pictura din altar datează din sec. XV.

CODLEA. În oraș pot fi vizitate două importante obiective: **cetatea de pe Măgura Codlei** (Schwartzburg = Cetatea Neagră), distrusă în 1345, și **Biserica-cetate** din centrul orașului.

FĂGĂRAȘ. **Cetatea** din orașul cu același nume a fost ridicată în sec. XV, pe ruinele uneia mai vechi, care fusese construită în 1310.
În 1599—1600 Mihai Viteazul și-a adăpostit familia în această cetate (în fața porții se află **statuia** soției voievodului Doamna Stanca). În 1650, aici au fost terminate lucrările de amenajare și modernizare a vechii construcții, cu prilejul cărora s-au introdus multe influențe ale Renașterii.

Biserica Sfîntul Nicolae este ctitoria lui Constantin Brîncoveanu, care a ridicat-o între anii 1697 și 1698. Biserica are un plan dreptunghiular alungit — cu pridvor, pronaos și naos — iar în partea de răsărit o absidă poligonală în exterior și semicirculară în interior. Deasupra pronaosului se ridică un turn-clopotniță.

Comuna VOILA. În această comună (prima mențiune scrisă 1511) se poate vizita **complexul mănăstiresc din Sîmbăta de Sus**, din care s-a mai păstrat doar **biserica**, ctitorită de Constantin Brîncoveanu, între anii 1700 și 1701. Monumentul, caracteristic pentru arhitectura brîncovenească, a fost reparat în sec. XVIII.

Comuna CINCU. În această localitate se află o **basilică** cu un singur turn și tribună, edificiu realizat în perioada 1260—1280.

Comuna LISA. În satul Breaza se află urmele unei **cetăți feudale**. Cele mai vechi părți ale acestui complex sînt cele două turnuri, zidul de incintă fiind ridicat într-o etapă ulterioară. Turnul din partea de nord are diametrul interior de 2,50 m și ziduri groase de 2,20 m. Turnul celălalt, tot circular în exterior, în interior descrie un hexagon cu laturi inegale. Zidul de incintă a fost construit, probabil, la sfîrșitul sec. XIII sau începutul celui următor și urmează un plan de formă ovală, ca majoritatea cetăților așa-numite « de graniță » de la poalele de nord ale Carpaților Meridionali. Înălțimea zidului păstrat atinge uneori 2 m, iar grosimea între 1,45 și 1,55 m. Lungimea sa totală este de 84 m. Înconjurată de valuri de apărare, cetatea permitea o apărare circulară avantajoasă, cu posibilitate de retragere în etape succesive, începînd de la primul val pînă la incinta principală, unde existau cele mai puternice elemente defensive. Cetatea a fost părăsită, probabil, prin sec. XV. Localnicii o atribuie legendarului Negru-Vodă. Aspectul celor două turnuri de formă cilindrică indică o influență sudică în sistemul de construcție. Lucrul acesta pare să se explice prin faptul că teritoriul pe care se ridica odinioară a fost în posesiunea domnilor munteni.

Deci cetatea de la Breaza pare a fi o fortificație voievodală românească, ridicată într-o epocă în care aceste teritorii erau deja organizate din punct de vedere statal. Materialul ceramic și construcțiile similare celor din Țara Românească, cît și dependența acestor teritorii de Vlaicu, în a doua jumătate a sec. XIV, sînt dovezi clare asupra evoluției paralele a Țării Românești și a Țării Făgărașului.

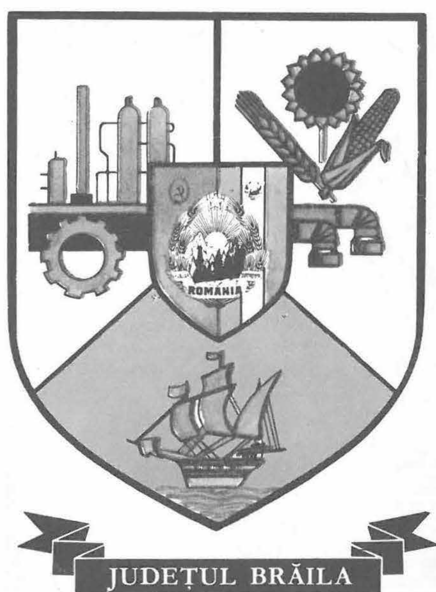
FELDIOARA — comună al cărei nume are puternice rezonanțe istorice. Aici se află urmele **cetății** ridicate de cavalerii teutoni între 1211—1225. În secolele următoare s-a ridicat o nouă cetate.
În iunie 1529, oștile moldovene comandate de vornicul Grozav înfrîng pe partizanii lui Ferdinand de Habsburg; Ioan Zápolya, drept mulțumire, dăruia aliatului său Petru Rareș cetatea Ungurașul. Victoria de la Feldioara a consolidat situația sprijinitorilor lui Ioan Zápolya, care au ocupat orașele Cluj, Turda, Alba Iulia, Brașov.

Comuna HOMOROD. Din aceleași necesități ale apărării, locuitorii acestei așezări au construit în sec. XV o puternică **biserică fortificată.** Clopotnița a fost amenajată pentru necesitățile luptei de apărare, iar deasupra corului s-a construit un turn masiv.

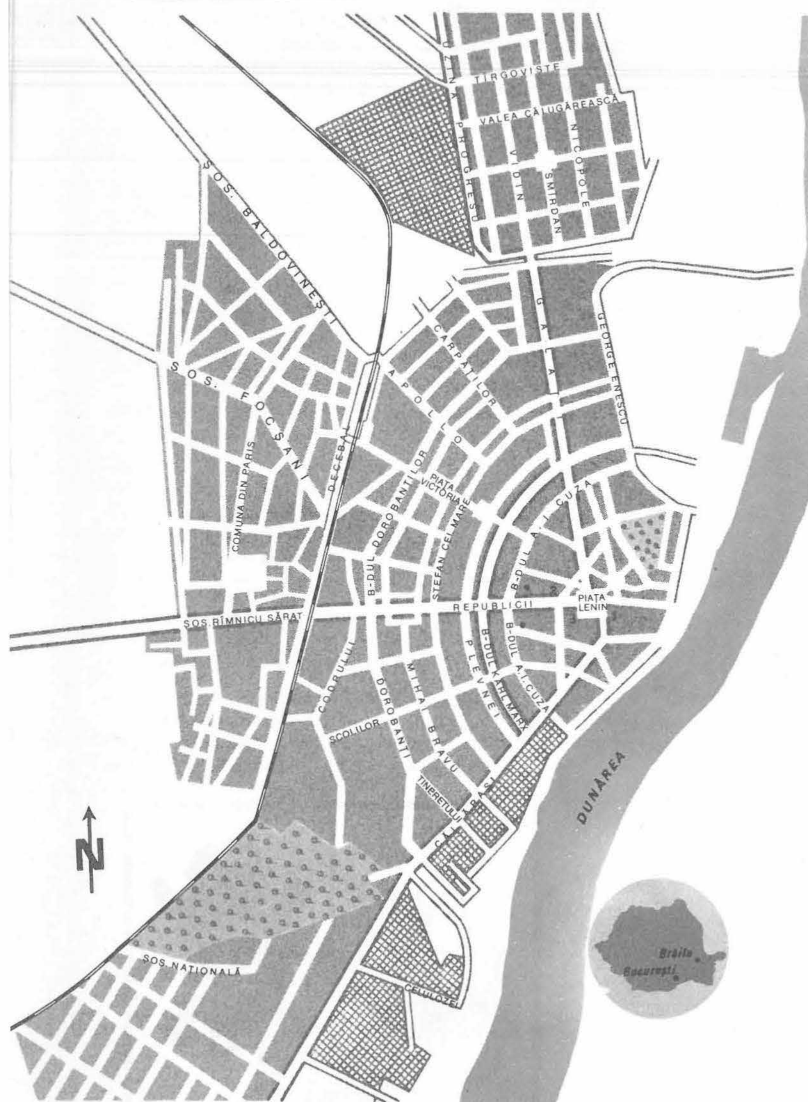
RUPEA. Localitate veche, al cărei nume se leagă de evenimentele din primăvara anului 1324, cînd voievodul Transilvaniei, Toma de Szécsény, a reprimat, cu ajutorul cumanilor, o răscoală a sașilor care luptau pentru păstrarea autonomiei lor. În același secol, așezarea este menționată ca tîrg, cu numeroși meșteșugari.
În oraș se poate vizita:

Cetatea Rupea (Cohalmul), construită în mai multe etape (sec. XIII—XVII), care făcea parte dintr-un sistem de apărare a mai multor sate, și **Biserica evanghelică** (1488), edificiu de stil gotic.

Comuna RACOȘ. În 1624, aici se încheiau lucrările de construcție ale unui frumos **castel,** ale cărui colțuri sînt străjuite de turnuri cilindrice. Pe trei dintre laturi are curtine exterioare, bastioane pentru amplasarea artileriei; este apărat de un șanț, plin cu apă.

ROMÂNIA
JUDEȚUL BRĂILA

Planul Municipiului Brăila

Importante Monumente Istorice

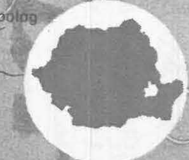
1. **Biserica Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril**
2. **Muzeul Brăilei**
3. **Bustul împăratului Traian**

● **Hotel**

U. R. S. S.

V R A N C E A
G A L A Ț I
B U Z Ă U
T U L C E A
I A L O M I Ț A
CONSTANȚA
L F O V

Slimnic
Schela
L. Brateș
Prut
GALAȚI
Pardoși
Cilnău
Slănic
102
E 20
2
Pulești
Ciorăști
Rîmnicu Sărat
Rîmnicul Sărat
Măxineni
Bîrlădel
Siret
25
23 August
Grindu
Beceni
Văleni
Valea Rîmnicului
Salcia Tudor
Buzău
Scorțaru Nou
22
Jijila
Berca
Zărnești
L. Balta Albă
Racovița
Gemenele
Siliștea
Romanu
BRĂILA
Smîrdan
Balta
Rîmnicelu
Măcin
Isaccea
DUNĂREA
L. Amara
Grădiștea
L. Comăneasca
Bălăceanu
Buzău
Tudor Vladimirescu
L. Sărat
Somova
Galbenu
Șutești
Movila Miresii
Niculițel
Vernești
L. Jirlău
Ciineni-Băi
Traian
Chiscani
Br. Măcin
Tulcea
Vișani
Jirlău
Iance
28
BUZĂU
Tichilești
Turcoaia
Telița
Frecățel
Mircea Vodă
Unirea
DUNĂREA
Balta Brăilei
Făurei
Surdila-Găiseanca
Cilibia
Bordei Verde
Gropeni
21
Nalbant
Tintești
Surdila-Greci
C.A. Rosetti
Br. Vilciu
Horia
Tufești
Viziru
Baroțu
Taița
Smeeni
Ciresu
Călmățui
Dorobanțu
Mihai Bravu
Rusețu
Ulmu
Zăvoaia
Ciucurova
Babadag
Pogonele
Însurăței
Frecățel
Topolog
2C
Dudești
Stăncuța
Berteștii de Jos
Mărașu
Dăeni
Padina
Victoria
Ciocile
Roșiori
Girbovi
Bărăganul
22
Grindu
Giurgeni
Cocora
Grivița
Valea Ciorii
Topolog
Urziceni
L. Strachina
Hîrșova

0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Cîineni-Băi, localitate balneară de interes local
Lacul Sărat, stațiune balneoclimaterică
Movila Miresii, localitate balneară de interes local
Pădurea Viișoara, loc de agrement, Însurăței
Pădurea Camnița, loc de agrement, Șuțești

JUDEȚUL BRĂILA

Situat în partea de răsărit a României, județul Brăila are o suprafață de 4 724 km^2 și o populație de peste 368 100 de locuitori, reprezentînd 2% și respectiv 1,8% din teritoriul și populația țării. Din acest punct de vedere, Brăila se situează în categoria județelor de mărime mijlocie și cu o populație relativ densă, peste 77,9 loc./km^2.
Reședința județului este municipiul Brăila.
Relieful județului, ce corespunde părții de nord-est a Cîmpiei Române, are aspectul unui șes, în care singurele denivelări sînt crovurile și cuvetele lacurilor sărate, iar de-a lungul rîurilor dunele de nisip. Tot în cadrul administrativ al județului este cuprinsă lunca inferioară a Siretului și Balta Brăilei, devenită în urma lucrărilor hidroameliorative Insula Mare a Brăilei.
Climatul continental excesiv se caracterizează prin veri călduroase și secetoase, aici înregistrîndu-se, în 1951, temperatura maximă absolută din țară, de 44,5° (la fosta stațiune Ion Sion). Precipitațiile medii anuale înregistrează valori mici, sub 500 mm.
Rețeaua hidrografică este reprezentată de cursurile inferioare ale rîurilor Buzău, Călmățui și fluviului Dunărea, care formează între cele două brațe ale sale, Dunărea Veche și brațul Cremenea, cunoscuta Baltă a Brăilei (Insula mare a Brăilei) astăzi îndiguită pe o suprafață de 72 000 ha. Pentru o bună parte de județ este caracteristică prezența unor zone de teren fără scurgere între Buzău-Călmățui și Călmățui-Ialomița, unde se află însă numeroase lacuri mici, dintre care unele cu o mineralizare ridicată (Ianca, Plopu, Lacul Sărat, Movila Miresei etc.).
Resursele naturale sînt mai puțin variate. Luncile Dunării și Călmățuiului oferă însemnate cantități de nisipuri și pietrișuri utilizate în industria construcțiilor. În ultimii ani au fost puse în evidență unele structuri de hidrocarburi.
Județul Brăila se caracterizează printr-o economie complexă și dinamică, în cadrul căreia industria, amplasată îndeosebi în municipiul Brăila, este în continuă dezvoltare. Locul principal îl dețin ramurile industriei metalurgiei feroase (« Laminorul »), construcției de mașini și prelucrării metalelor (Uzina de utilaj greu « Progresul », Șantierul naval), industriei chimice, celulozei și hîrtiei (Combinatul de celuloză și hîrtie Brăila-Chiscani, fibre artificiale — Brăila-Chiscani), industriei alimentare (conserve de legume la Zagna-Vădeni) și prelucrării lemnului (Brăila). În orașul Făurei este dezvoltată industria de interes local.
Industria județului cunoaște un proces continuu de dezvoltare, în prezent aflîndu-se în fază avansată de construcție una dintre cele mai mari termocentrale din țară, la Brăila-Chiscani, cu o putere de 1950 MW. Totodată se desfășoară lucrările de extindere și modernizare a Șantierului naval-Brăila în vederea construirii unor nave de mare tonaj.
Alături de industrie, agricultura constituie a doua ramură importantă a economiei județului. Din suprafața totală a acestuia, suprafața agricolă deține peste 396 700 ha, iar din aceasta 357 558 ha reprezintă terenuri arabile.
În principal se cultivă cereale (60% din suprafața arabilă), cu randamente superioare mediei pe țară, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi ș.a. O pondere ridicată o deține cultura legumelor, județul Brăila situîndu-se printre primele județe ale României în privința suprafețelor ocupate și ale producției. Sînt cunoscute, în acest sens, complexele de sere de la Surdila-Găiseanca, Chiscani și I.A.S. « Dunărea ».
Bine dezvoltată este și creșterea animalelor — ovine, porcine și bovine — județul Brăila situîndu-se pe primele locuri în privința efectivului de ovine și porcine. Datorită ponderii pe care o ocupă în cadrul agriculturii creșterea animalelor, s-au dat în funcțiune importante obiective agrozootehnice, ca: fabrici de nutrețuri concentrate la Brăila și Urleasca, Complexul de creștere industrială a porcilor la Brăila ș.a.

Un rol însemnat îl are pescuitul industrial şi sportiv, precum şi vînatul, judeţul Brăila dispunînd de o mare suprafaţă pentru pescuit şi un întins fond de vînătoare, mai ales în lunca Dunării.
În limitele sale, judeţul Brăila cuprinde 41 de comune cu 142 de sate şi 2 oraşe (Brăila şi Făurei). Municipiul *Brăila*, (164 448 loc.), unul dintre cele 14 oraşe cu peste 100 000 de locuitori ale României, este totodată un important centru economic şi social-cultural al ţării. În oraşul Brăila s-au născut şi şi-au desfăşurat activitatea mulţi oameni de cultură, ca: Panait Cernea, Panait Istrati, Anton Bacalbaşa, Mihail Sebastian, cîntăreaţa Hariclea Darclée, poetul bulgar Hristo Botev ş.a.
Oraşul *Făurei* este un important nod de cale ferată de interes naţional.
Judeţul Brăila atrage turişti atît pentru peisajele sale naturale, cît şi pentru vestigiile sale istorice pe care le găzduieşte.
Astfel, este cunoscută centenara staţiune balneară *Lacul Sărat*, din apropierea Brăilei, care, deşi se află în plină cîmpie, este înconjurată de un parc împădurit ce îi dă un aspect plăcut.
Climatul de stepă, temperatura medie anuală de 10,6°, la care se adaugă, în principal, calităţile curative ale apei lacului — cloruro-sodică, sulfatată, magneziană concentrată, ca şi nămolul sapropelic — au atras pe mulţi vizitatori interesaţi în tratarea afecţiunilor aparatului locomotor, a celor ale sistemului nervos periferic, precum şi a afecţiunilor ginecologice. La aceasta, mai adăugăm staţiunile balneoclimaterice de interes local: Cîineni-Băi şi Movila Miresei.
Prin aşezarea sa, judeţul Brăila a devenit un important centru de comunicaţii maritime, fluviale şi terestre, ceea ce a influenţat mult asupra dezvoltării sale.
O reţea densă rutieră, cu caracter radiar, leagă oraşul Brăila de oraşele din celelalte judeţe: Galaţi, Tecuci, Focşani, Rîmnicu Sărat, Buzău, Slobozia şi, peste Dunăre, Hîrşova şi Măcin. Dintre acestea prezintă o importanţă deosebită pentru traficul rutier naţional şoselele modernizate ce leagă Brăila de Galaţi, Buzău şi Slobozia.
Transportul feroviar este asigurat de linia Brăila—Galaţi şi Brăila—Făurei, cu o derivaţie pînă la Lacul Sărat.
Un alt aspect al transportului îl reprezintă cel fluvial, pe Dunăre, Brăila fiind unul dintre marile porturi ale României, prin care se asigură legăturile cu străinătatea prin cursul maritim al fluviului şi cu ţările din Europa centrală prin cursul mijlociu şi superior.
În judeţul Brăila, principalele monumente istorice şi de artă sînt concentrate în municipiul Brăila.

BRĂILA, oraş străvechi, cu o istorie multiseculară, este cel mai important centru al judeţului. Prima menţiune documentară certă a oraşului datează din anul 1368, cînd domnitorul Ţării Româneşti, Vlaicu Vodă, dădea un privilegiu comercial negustorilor braşoveni. Documentul menţiona intensificarea comerţului pe « drumul Brăilei ». Oraşul este, desigur, mult mai vechi, deoarece Johann Schiltberger, în 1396, vorbea despre Brăila, ca despre un puternic centru comercial, unde « îşi au locul lor de aşezare luntrele şi corăbiile cu care negustorii aduc mărfuri . . . » În 1404, Mircea cel Bătrîn acorda aceleaşi privilegii negustorilor poloni şi lituanieni, pentru a putea veni cu mărfurile lor « începînd de la Porţile de Fier şi pînă la Brăila ».

Ulterior, numeroase documente vorbesc despre oraş, menţionîndu-l ca loc de vamă şi port. De altfel, în sec. XIV—XV, Brăila era cel mai important port de la gurile Dunării, spre el îndreptîndu-se principalele drumuri comerciale medievale: Braşov—Bran—Rucăr—Brăila; Tîrgu Trotuş—Tîrgu Putnei—Brăila; Suceava—Tîrgu Putnei—Brăila. În 1445, flota burgundă, comandată de Walerand de Wavrin, sprijinită şi de vase papale, pătrunde pe Dunăre, urmărind ca, în colaborare cu trupele de uscat ale lui Vlad Dracul şi Iancu de Hunedoara, să recucerească cetăţile dunărene ocupate cu un an înainte de turci. Flota

Biserica Sfîntul Nicolae din Șcheii Brașovului

Cetatea Făgăraș

Cetatea țărănească de la Rîșnov

Cetatea din Comuna Prejmer

Ruinele cetății Feldioara

Cetatea Branului

Statuia Ecaterinei Teodoroiu, ridicată în Parcul Monument din Brăila

Biserica romano-catolică Sf. Mihail din Cluj

Catedrala ortodoxă din Cluj

Bastionul croitorilor și un fragment din zidul vechii cetăți a orașului

a trecut și prin fața Brăilei. Cu acest prilej este menționată prima folosire, de către români, a bombardelor (tunuri primitive).
De-a lungul anilor, orașul a trecut prin momente grele, care i-au împiedicat dezvoltarea. Astfel, în 1462, în timpul marii campanii organizate de Mahomed II împotriva lui Vlad Țepeș, o flotă turcească arde orașul. La numai opt ani după aceea, în 1470, oștile lui Ștefan cel Mare, pornite în campanie împotriva lui Radu cel Frumos — domn credincios turcilor —, ajung pînă la Brăila, dînd foc și prădînd orașul.
În 1539—1540, Brăila și o bună parte din teritoriul actualului județ au fost ocupate de turci și transformate în raia, situație ce va dura trei veacuri, cu o scurtă întrerupere în timpul domniei lui Mihai Viteazul, care în 1595 îl reocupă și instalează aici un « ban de Buzău și Brăila ». În 1830, Brăila a reintrat în componența Țării Românești. După 1836 se desfășoară lucrări de sistematizare a orașului care a fost declarat porto-franc, cunoscînd o dezvoltare economică rapidă. În a doua jumătate a secolului trecut, în oraș au fost înființate primele întreprinderi industriale moderne, avînd drept urmare creșterea populației și apariția unui important nucleu proletar. Încă de la sfîrșitul secolului trecut, Brăila a fost un puternic centru al mișcării muncitorești din România. În iulie 1884 s-a înființat Societatea lucrătorilor căruțași din portul Brăila, care a condus lupta grevistă a celor 1 200 de lucrători împotriva vătafilor. În 1886, aici a apărut gazeta « Lampa », care a militat pentru organizarea muncitorilor. În martie 1895 s-a înființat Clubul muncitorilor din Brăila. La 11 martie 1907, Cercul socialist din oraș a lansat manifestul *Chemare către tovarășii țărani și muncitori*, care reafirma simpatia clasei muncitoare față de lupta eroică a țărănimii. În mai 1910, peste 10 000 de muncitori brăileni, conduși de Ștefan Gheorghiu, au declarat grevă generală. Greviștii s-au bucurat de sprijin și simpatie din partea muncitorilor din alte orașe.
Proletariatul din Brăila a organizat numeroase acțiuni revendicative. După crearea partidului comunist, acțiunea sa a devenit mult mai hotărîtă, atrăgînd în luptă și populația nevoiașă de la periferii. În timpul dictaturii antonesciene, muncitorii din port au organizat numeroase sabotaje.

*

Cetatea Brăilei a fost construită de turci, în sec. XVI, după ocuparea orașului de către ei. Vestită pe vremuri, cetatea se ridica, cu turnurile și bastioanele sale masive, pe locul unde azi se află cartierul Cetățuia. Avea o formă pentagonală; o schiță din sec. XVIII ne-o înfățișează ca avînd cinci incinte concentrice, dominate de tot atîtea bastioane impunătoare. Cetatea juca un rol important în supravegherea Dunării și a raialei Brăilei. Conform prevederilor tratatului de pace de la Adrianopol (1829), cetatea a fost demolată, azi fiind vizibile doar cîteva resturi de ziduri.

Biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril (Piața Lenin) a fost inițial o moschee, construită în sec. XVII și transformată în 1831—1836 în biserică ortodoxă. Cu toate modificările ce i s-au adus, ea păstrează totuși elemente de construcție orientală.

Biserica elenă (Str. Călărași), ridicată în anul 1869, posedă cîteva fresce realizate de Gh. Tattarescu, precum și unele vitralii interesante.

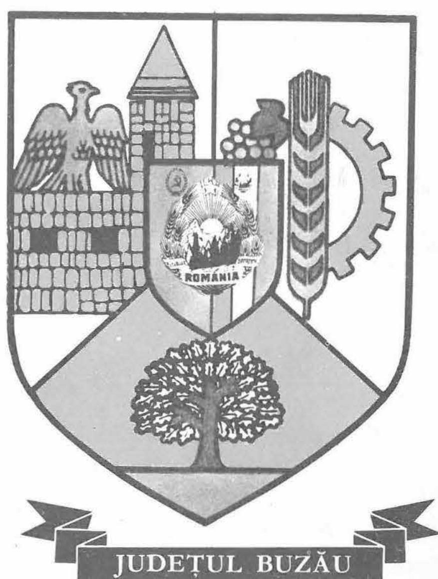
Muzeul Brăilei (Piața Lenin), cu secții de istorie, artă și științele naturii oferă vizitatorilor numeroase obiecte și documente, mărturii ale evoluției civilizației omenești pe teritoriul județului, începînd din comuna primitivă și pînă în zilele noastre. Pot fi văzute statuiete de Tanagra, ceramică Cucuteni, o machetă a fostei cetăți etc.
Secția de artă prezintă lucrări ale pictorilor C. Lecca, Th. Aman, Sava Henția, N. Grigorescu, Th. Pallady, Artur Verona etc.

Bustul împăratului Traian (Piața Lenin) a fost ridicat în 1906, din inițiativa corpului profesoral al Liceului « N. Bălcescu » și este opera sculptorului Pavel Dimo.

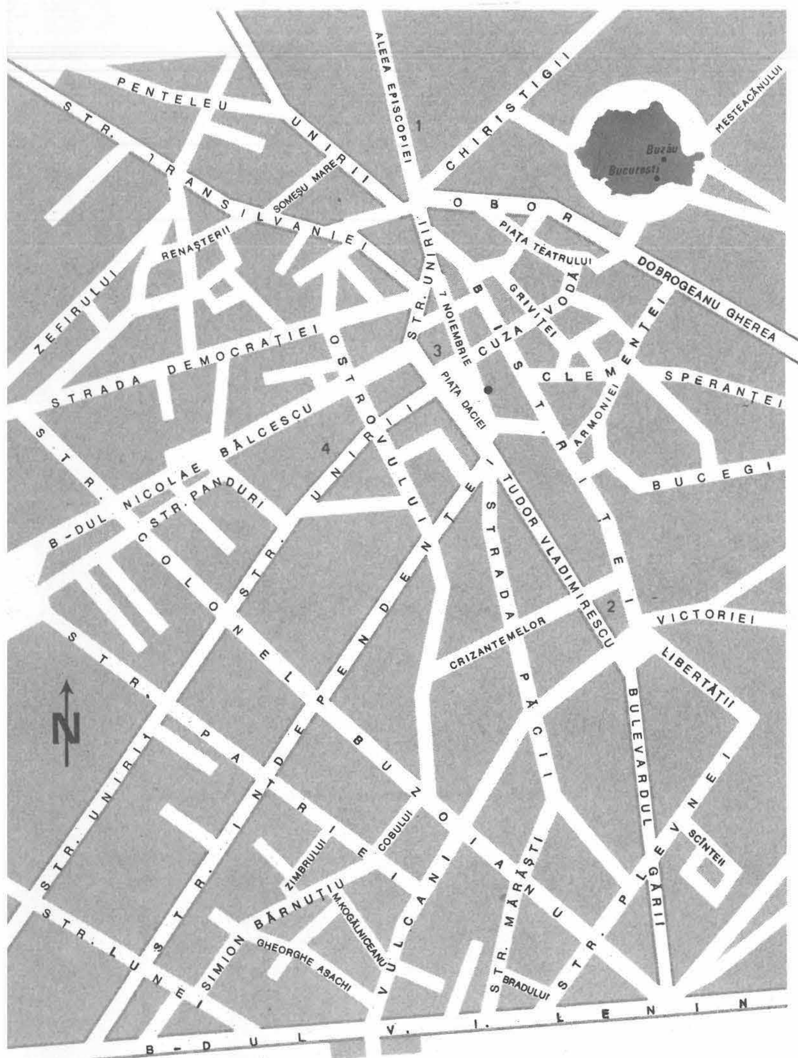
Statuia Ecaterinei Teodoroiu (Parcul Monument) a fost ridicată în memoria eroinei din primul război mondial și este opera sculptorului Ionescu Varo.

În comuna MĂXINENI se află **ruinele mănăstirii** cu același nume, ridicată de Matei Basarab la mijlocul sec. XVII.

Pe teritoriul orașului Brăila și în împrejurimi au fost identificate și scoase la lumină urme de cultură materială din diferite epoci. Astfel, în cartierul BRĂILIȚA s-au descoperit urme de **locuire din neolitic,** iar la RÎMNICELU și CHISCANI urmele unor **așezări geto-dace** din sec. II î.e.n.

ROMÂNIA
JUDEȚUL BUZĂU

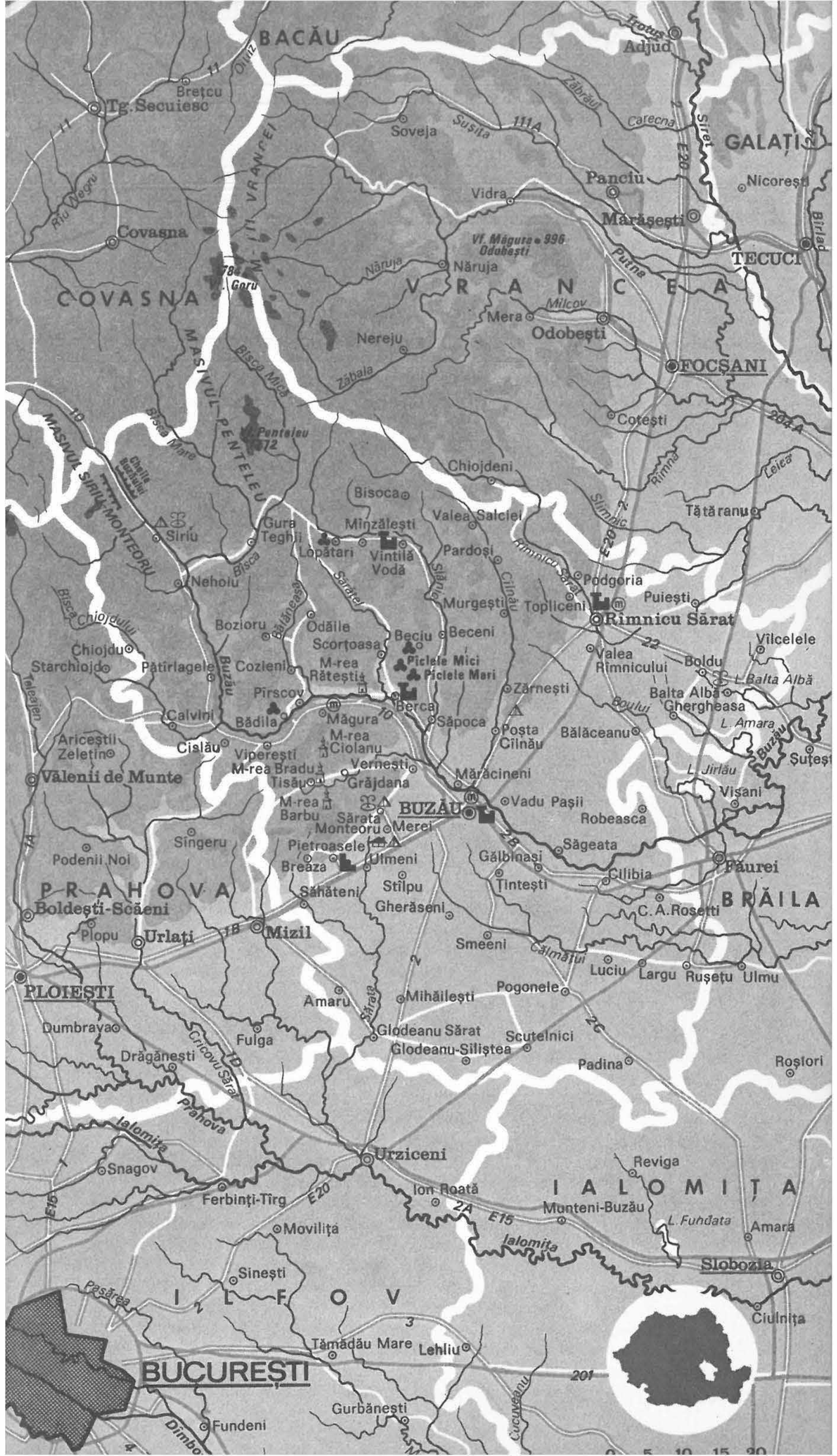
PLANUL MUNICIPIULUI BUZĂU

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica Episcopiei
2. Biserica Banu
3. Consiliul popular municipal
4. Muzeul judeţean de istorie

● Hotel

BACĂU
Adjud
Trotuș
Brețcu
Tg. Secuiesc
Oituz
Soveja
Șușița
Zăbrăuț
Carecna
Siret
GALAȚI
Nicorești
Rîu Negru
Covasna
Vidra
Panciu
Mărășești
Bîrlad
Vf. Măgura 996 Odobești
Năruja
Putna
TECUCI
COVASNA
Vf. Goru
MUNȚII VRANCEI
VRANCEA
Milcov
Mera
Odobești
Nereju
Zăbala
FOCȘANI
MASIVUL PENTELEU
Bisca Mică
Bisca Mare
Vf. Penteleu
Cotești
MASIVUL SIRIU
MONTEORU
Chiojdeni
Rîmna
Leica
Bisoca
Valea Salciei
Slimnic
Tătăranu
Siriu
Gura Teghii
Mînzălești
Lopătari
Vintilă Vodă
Pardoși
Rîmnicu Sărat
Podgoria
Nehoiu
Bisca
Sărățel
Slănic
Cîlnău
Puiești
Bisca Chiojdului
Murgești
Topliceni
Rîmnicu Sărat
Bozioru
Bălăneasa
Odăile
Beciu
Beceni
Vîlcelele
Chiojdu
Scorțoasa
Valea Rîmnicului
Boldu
Starchiojd
Pătîrlagele
Cozieni
M-rea Rătești
Pîcle Mici
Pîcle Mari
L. Balta Albă
Teleajen
Buzău
Zărnești
Balta Albă
Pîrscov
Berca
Boului
Ghergheasa
Calvini
Bădila
Măgura
Săpoca
Poșta Cîlnău
Bălăceanu
L. Amara
Cislău
Aricești
Zeletin
M-rea Ciolanu
Viperești
Șuțești
M-rea Bradu
Vernești
Mărăcineni
L. Jirlău
Vălenii de Munte
Tisău
Grăjdana
Vișani
M-rea Barbu
Sărata Monteoru
Vadu Pașii
Robeasca
BUZĂU
Merei
Singeru
Pietroasele
Sageata
Podenii Noi
Breaza
Ulmeni
Gălbinași
Făurei
Stîlpu
Țintești
Cilibia
PRAHOVA
BRĂILA
Boldești-Scăeni
Săhăteni
Gherăseni
C. A. Rosetti
Plopu
Urlați
Mizil
Smeeni
Călmățui
PLOIEȘTI
Luciu
Largu
Rușețu
Ulmu
Pogonele
Amaru
Mihăilești
Sărata
Dumbrava
Fulga
Glodeanu Sărat
Scutelnici
Glodeanu-Siliștea
Cricovu Sărat
Drăgănești
Padina
Roșiori
Prahova
Ialomița
Urziceni
Snagov
Reviga
Ferbinți-Tîrg
Ion Roată
IALOMIȚA
Munteni-Buzău
Movilița
L. Fundata
Amara
Ialomița
Slobozia
Sinești
Pasărea
ILFOV
Ciulnița
Tămădău Mare
Lehliu
BUCUREȘTI
Gurbănești
Cucuveanu
Fundeni
Dîmbovița

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Focurile nestinse, rezervație geologică, Lopătari

Pădurea Frasinu, rezervație complexă

Pădurea Spătaru, rezervație complexă

Sarea lui Buzău, rezervație complexă, Bădila

Sărata Monteoru, stațiune balneoclimaterică, parc dendrologic

Siriu, stațiune balneoclimaterică de interes local

Vulcanii noroioși de la Pîclele Mari și Pîclele Mici, rezervație geologică

JUDEȚUL BUZĂU

BZ

Situat în sud-estul României, județul Buzău are o suprafață de 6 072 km² (2,6% din teritoriul țării) și o populație de circa 513 800 de locuitori, cu o densitate de 84,6 loc./km². Reședința județului este municipiul Buzău.

Fiind așezat la curbura Carpaților, județul Buzău are un relief variat dispus în trei trepte — munți, dealuri și cîmpie. Zona muntoasă este formată din munții Vrancei și Buzău, cu vîrfuri ce se apropie de 1 800 m (vf. Penteleu, 1772), iar cea a dealurilor subcarpatice din masivele Istrița, Ciolanu, Bocu, Muscelu, Dîlma despărțite de depresiuni intracolinare. Ultima treaptă, cea mai coborîtă, este formată dintr-o parte a Cîmpiei Române (nord-estul).

Clima, temperată-continentală, diferă în funcție de unitățile de relief, temperatura medie anuală fiind de 9° la sud, 7—8° în Subcarpați și 2—3° la munte.

Teritoriul județului este axat, în mare, pe bazinul hidrografic al rîului Buzău, care primește ca afluenți mai importanți pe Bîsca Mare cu Bîsca Mică, Sărățelul, Slănicul, Nișcovul și Cîlnăul.

Resursele naturale sînt variate, începînd de la pădurile care îmbracă toată zona montană, pășuni și fînețe naturale și pînă la cele ale subsolului. Dintre resursele subsolului, zăcămintele de hidrocarburi constituie, în prezent, principala bogăție a județului. Alături de țiței care se exploatează de la Berca, Arbănași, Plopeasa, Monteoru, Tisău ș.a., în ultimii ani a început și valorificarea gazelor naturale. De asemenea, există și zăcăminte de cărbune, dar de slabă putere calorică, calcare (Ciuta, Viperești), diatomite (Dealul Burdușoaia), nisipuri cuarțoase (Crivineni) și argile (Berca-Sătuc).

Pe teritoriul județului se află și izvoare cu ape minerale sulfuroase, feruginoase, cloruro-sodice, uneori bogate în iod, prezente la Siriu, Nehoiu, Sărata-Monteoru, Balta Albă, Strejeni, Lopătari.

Economia județului Buzău are un caracter industrial-agrar, cele mai importante ramuri fiind industria extractivă, și în special a petrolului, industria metalurgică și siderurgică (Uzina de sîrmă și produse din sîrmă — Buzău), industria construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalelor (Uzina mecanică din Buzău, singura din țară producătoare de aparate de cale și vagoane de marfă), industria chimică (Uzina de mase plastice din Buzău), industria materialelor de construcții, industria de exploatare și prelucrare a lemnului, ramură cu tradiție îndelungată în economia județului (industria prelucrătoare — Nehoiu, mobilă — Nehoiu, Buzău, Rîmnicu Sărat), industria textilă și a confecțiilor (Buzău, Rîmnicu Sărat), industria alimentară (Fabrica de zahăr Buzău, produse lactate — Rîmnicu Sărat, Buzău, conserve de fructe și legume—Pătîrlagele ș.a.).

Agricultura, care deține un loc important în economia județului, se caracterizează prin varietate și complexitate structurală în raport cu marile unități de relief. Din totalul suprafeței agricole de peste 399 000 ha, terenul arabil reprezintă 257 320 ha, adică aproximativ 2,6% din suprafața arabilă a țării. Principalele culturi sînt cerealele (porumbul, grîul, orzul și orzoaica), la care se adaugă plantele tehnice: floarea-soarelui și sfecla de zahăr.

Condițiile naturale deosebit de prielnice oferite de relieful colinar al Dealului Istrița și Piemontului Rîmnicului au permis dezvoltarea culturilor de viță de vie, individualizîndu-se areale și centre de mare productivitate: Pietroasele, Șaringa, Zorești, Cîndești ș.a., iar în cîmpie Cochirleanca, Pogoanele, Padina ș.a. De asemenea, sînt prezente întinse suprafețe cu livezi de pomi fructiferi, unele sate fiind chiar specializate în producția pomicolă: Pătîrlagele, Sibiciu, Chiojdu, Cozieni, Merei ș.a. În lunca Buzăului, în zona de cîmpie și în zona periurbană a orașelor Buzău și Rîmnicu Sărat, se întîlnesc întinse suprafețe cultivate cu legume, prioritate avînd roșiile, ceapa și ardeii. Creșterea animalelor este a doua ramură importantă a producției agricole, județul Buzău

dispunînd de un efectiv de animale ridicat. Cele mai numeroase sînt ovinele, după care urmează porcinele, bovinele și cabalinele (la Cislău există o crescătorie de cai de rasă, folosiți la concursurile interne și internaționale). Sericicultura și apicultura sînt încă din vechime preocupări ale locuitorilor acestor meleaguri.

Județul Buzău se suprapune unei zone de densă populare a țării noastre, populația fiind concentrată în două orașe (Municipiul Buzău și Rîmnicu Sărat), 83 de comune și 485 de sate.

Municipiul *Buzău* (75 100 loc.) ocupă o poziție centrală în cadrul județului, fiind astăzi un oraș industrial, în care se află întreprinderi de interes republican, și un important nod de cale ferată. Celălalt oraș, *Rîmnicu Sărat* (26 000 loc.), situat pe malul stîng al rîului cu același nume, este al doilea oraș din județ cu funcții industriale și social-culturale.

În cadrul județului Buzău se mai află și stațiunile balneoclimaterice Sărata Monteoru și Siriu-Băi.

Sărata Monteoru, stațiune balneoclimaterică, sezonieră (alt. 86 m), este situată la 20 km de orașul Buzău, într-un climat de deal și de coline împădurite. Numeroase izvoare cu ape minerale cloruro-sodice, calcice, magneziene, sulfuroase, iodurate, bicarbonatate sînt indicate în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice și digestive.

Cadrul natural, oferit mai ales de regiunile montane și subcarpatice, a permis practicarea și dezvoltarea turismului. Masivele Siriu-Monteoru și Penteleu, accesibile în cîteva ore pe șoselele forestiere, oferă peisaje deosebit de pitorești, iar de pe culmile lor domoale, panorame asupra regiunilor înconjurătoare. Valea Siriului cu chei și bazinete și valea Buzăului cu vestitele sale chei se pot asemăna, prin pitorescul lor, cu cheile Bicazului sau cele ale Dîmboviței. Pe valea Buzăului se găsesc localități deosebit de pitorești și cu bogate elemente folclorice ca: Nehoiu, Siriu, Pătîrlagele ș.a.

În zona subcarpatică, de un interes turistic deosebit se bucură aria vulcanilor noroioși și stîncile de calcar denumite « Sarea lui Buzău ». Vulcanii noroioși de la *Pîclele Mari și Mici* dintre valea Buzăului și cea a Slănicului, în apropierea localităților Berca-Pîclele-Beciu, popular numiți « pîcle », constituie un fenomen geografic foarte interesant și important din punct de vedere teoretic și practic. Legați de emanații de gaze de petrol, care antrenează și nămoluri argiloase înmuiate de apa de ploaie, aceștia apar de forma unor vulcani în miniatură, într-o suprafață argiloasă mai întinsă, pe care se dezvoltă și unele plante care pot suporta sărătura (*Nitraria schöberi*, *Obione verrucifera* etc.). Pentru raritatea fenomenului și peisajului oferit, zona respectivă a fost declarată rezervație naturală.

Pe drumul Buzău-Nehoiu, în valea Buzăului, în apropiere de Bădila, se află peste 40 de blocuri de calcar (*Sarea lui Buzău*), stînci ocrotite de lege pentru interesul științific pe care-l prezintă ca fenomen geologic, în ele găsindu-se numeroase fosile de gasteropode și corali de vîrstă jurasică. De un interes deosebit sînt și « Focurile nestinse » de lîngă Lopătari, fenomen natural ce se manifestă continuu de sute de ani. La acestea se adaugă elementele turistice din cîmpie, și anume pădurile Frasinu și Spătarul, rezervații naturale de interes național, și lacurile Balta Albă și Amara.

Monumentele cultural-istorice sînt bogate și variate, unele dintre ele constituind valori inestimabile:

BUZĂU, reședința județului, este așezat pe malul drept al rîului cu același nume. Prima mențiune documentară o întîlnim în anul 1431. În noiembrie 1475, armatele moldovene ale lui Ștefan cel Mare au intrat în Țara Românească pe la Rîmnicu Sărat și au înaintat prin Buzău și Gherghița spre București. Ele îl aduceau pe Laiotă Basarab, spre

a-l pune domn în locul lui Radu cel Frumos. În 1504 s-a înființat Episcopia de la Buzău, în cadrul căreia s-a desfășurat o bogată activitate culturală. Orașul a fost adesea prădat și ars de turci în timpul deselor lor incursiuni. Distrus în timpul conflictelor dintre Vasile Lupu și Matei Basarab, 1637 și 1639, orașul a fost refăcut de către voievodul muntean, după încheierea păcii.
Sub Constantin Brîncoveanu, Buzăul a devenit un important centru de cultură, renumit pentru activitatea tipografică desfășurată aici și pentru școala care pregătea dascălii de limba română.
În sec. XVIII, numeroasele războaie (1736—1739; 1768—1774; 1787—1792) i-au adus mari prejudicii. Între 1806 și 1828 Buzăul s-a extins, iar în urma construirii căii ferate București—Buzău—Rîmnicu Sărat, orașul s-a dezvoltat și mai mult.

*

Biserica Episcopiei (Aleea Episcopiei) a fost ridicată în timpul lui Radu cel Mare (1495—1508) și a fost reconstruită în anul 1649, de către Matei Basarab; în 1740 a fost din nou reparată. Pictura de azi a fost executată în sec. XIX.
În sec. XVII au funcționat aici cele dintîi școli de slavonie din oraș. Tot în cadrul său, la începutul sec. XVIII, Damaschin — tipograf, gravor, om de cultură — a desfășurat o bogată activitate. În 1698, episcopul Mitrofan a publicat prima traducere în limba română a *Mineielor*, carte de ritual. Între 1691 și 1703, au apărut numeroase cărți de cult în limba română. Pe lîngă biserică a funcționat și o școală de zugravi de biserici, unde și-a făcut primii ani de studii și pictorul Gh. Tattarescu.

Biserica Banu (Str. Bistriței) este un monument de arhitectură ridicat, probabil, la sfîrșitul sec. XVI, refăcut în anul 1722. Este acoperită cu țiglă smălțuită, la fel ca mănăstirile din nordul Moldovei. Ea a fost ctitorită de Adriana, văduva vornicului Șerban Cantacuzino.

Consiliul popular municipal Buzău (Piața Republicii) funcționează într-un palat construit la sfîrșitul sec. XIX, în stil românesc, cu numeroase elemente decorative, apropiindu-l ca înfățișare de vechile palate medievale ale Veneției.
În fața palatului se află un frumos **monument** — sculptor C. Medrea — ridicat în amintirea țăranilor uciși în 1907.

Muzeul județean de istorie (Str. Unirii) are șapte săli, în care sînt expuse numeroase vestigii ale trecutului. Aici poate fi studiată istoria societății omenești pe teritoriul orașului și a județului din cele mai vechi timpuri pînă în feudalism. Sînt prezentate: copia vestitului tezaur de la Pietroasele, rezultate ale săpăturilor efectuate la Smeeni, Cherăseni, Aldeni și Monteoru, ilustrînd epoca bronzului. Este expusă fotocopia documentului din 31 ianuarie 1431, în care se face prima mențiune a orașului, precum și alte documente și tipărituri vechi.

Pe Str. Frăției se află o **placă memorială** cu următoarea inscripție: « Aici a fost casa în care a locuit pictorul Ion Andreescu, profesor la Buzău în anii 1872—1878 ». Dar cercetări recente au stabilit că marele pictor a locuit în casa din Str. T. Vladimirescu nr. 23.

Casa din Piața Gării, în care a locuit dramaturgul I. L. Caragiale între anii 1894 și 1895.

O placă memorială se află pe Str. N. Leonard, amintind că acolo au copilărit popularul tenor și actorul V. Maximilian.

În **cimitirul** din apropierea intersecției bulevardelor N. Bălcescu și 23 August se află **două monumente funerare,** realizate de sculptorul C. Brîncuși; copie de pe celebra lucrare *Rugăciunea* și *Bustul avocatului Petre Stănescu.*

Comuna PIETROASELE. În anul 1838 a fost descoperit aici faimosul **tezaur « Cloșca cu puii de aur »** din sec. IV, atribuit vizigoților. Tezaurul este format din 12 piese din aur masiv cîntărind 18,79 kg. Alexandru Odobescu și A. D. Xenopol au numit obiectele « Tezaurul lui Atanaric », după numele cunoscutului conducător al vizigoților.

SĂRATA MONTEORU (la circa 20 km vest de Buzău, com. Merei), sat mare, unde au fost scoase la lumină urme de cultură materială din epoca bronzului și a fierului.

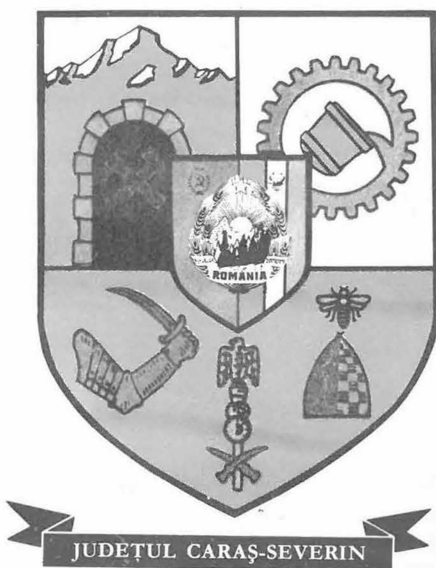
Comuna MĂGURA. În apropiere se află **schitul Nifon, Mănăstirea Ciolanu** și **schitul Cetățuia,** precum și un muzeu de sculpturi în aer liber.

Mănăstirea Barbu, din apropierea localității GRĂJDANA, a fost zidită în anul 1668 de către jupîn Barbu vel căpitan. Spre sfîrșitul sec. XIX, clădirea a fost complet reconstruită în plan treflat, din cea veche păstrîndu-se numai altarul. Cu acest prilej i s-au adăugat pronaosul și pridvorul.

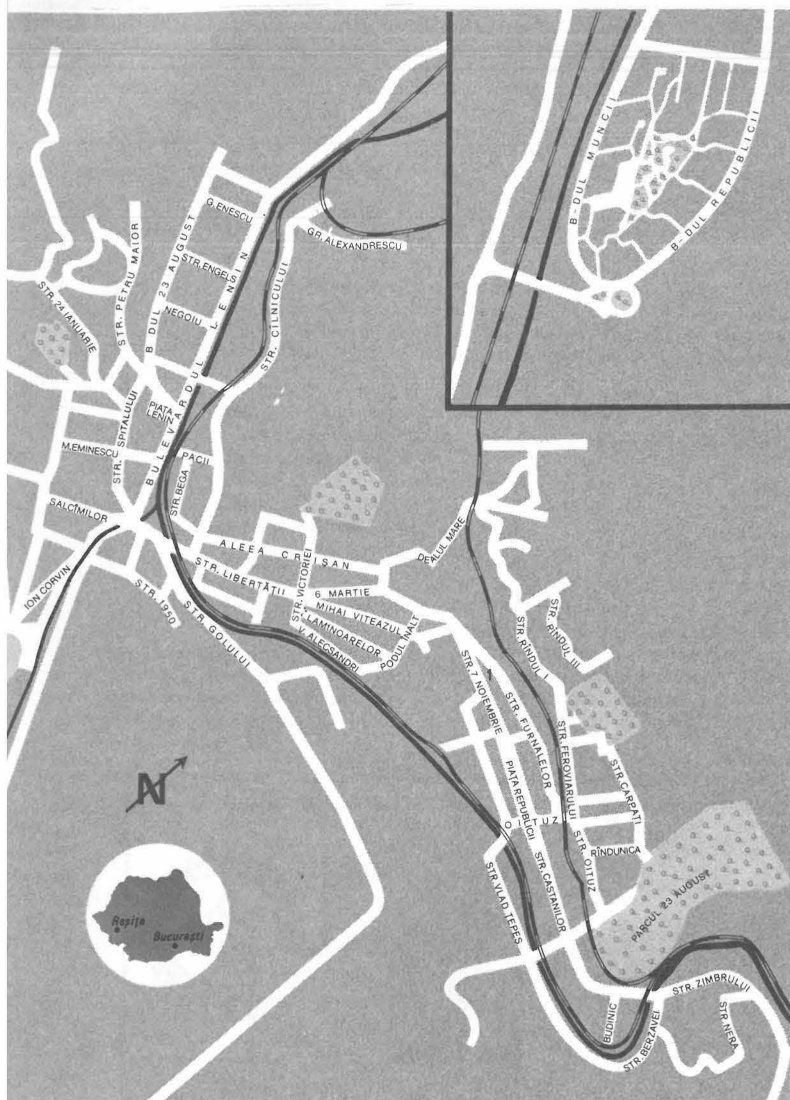
RÎMNICU SĂRAT, al doilea oraș ca mărime din județ, este o așezare veche; în sec. XV, se pare că era sat, dar spre sfîrșitul aceluiași secol îl întîlnim deja menționat ca tîrg.
Ca urmare a victoriei obținute împotriva lui Radu cel Frumos, Ștefan cel Mare a ridicat aici între 1475 și 1481 **Biserica Sf. Paraschiva.** Din păcate, a fost dărîmată în 1898—1899.

Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului (Str. Ștefan Gheorghiu) a fost construită de Constantin Brîncoveanu și de unchiul său spătarul Mihai Cantacuzino între 1693 și 1697. A fost reparată în 1801, 1873, 1898 și 1925—1926. Atrage atenția prin bogata ei ornamentație (coloane, pilaștri, capiteluri) și printr-o pictură bine păstrată. La intrare se află un portal de piatră, în care s-au sculptat stema țării și pisania, bogate ornamente florale. Aici, pentru o vreme, a fost înmormîntat generalul rus Suvorov; osemintele lui au fost reînhumate apoi într-o biserică din Moscova.

Muzeul de istorie (Str. Suvorov) are trei secții: etnografie, artă plastică și științe naturale. Sînt expuse multe obiecte de artă populară, costume din Dumitrești, Jitia, Bisoca, Chiojdu etc.

ROMÂNIA
JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

Planul Municipiului Reşiţa

Importante Monumente Istorice

1. **Muzeul judeţean**

0 5 10 15 20
km
T I M I Ș
LUGOJ
Buziaș
Secaș
Ohaba Lungă
Margina
Dobra
Traian Vuia
Nădrag
Vf. Padeș 1378
Lunca Cernii de Jos
Sacu
Rusca Montană
Căvăran
Oțelu Roșu
Zăvoi
Băuțar
Marga
Obreja
Glimboca
Tormac
Vermeș
Copăcele
Jupa
Fîrliug
Ramna
Zorlențu Mare
Păltiniș
Caransebeș
Berzovia
Măureni
Ezeriș
Brebu
Bocșa
Biniș
Soceni
Turnu Ruieni
Complexul turistic Muntele Mic
Ocna de Fier
Tîrnova
Buchin
Bolvașnița
Doclin
REȘIȚA
Bucoșnița
Jamu Mare
Dognecea
Lupac
Slatina-Timiș
Surducu Mare
Văliug
Brebu Nou
Forotic
Carașova
Peștera Comarnic
Armeniș
Goruia
Vf. Semenic 1445
Teregova
Ticvaniu Mare
Ciudanovița
Grădinari
Luncavița
Domașnea
Vărădia
Anina
Mehadica
Cornereva
Vrani
Oravița
Cornea
Berliște
Răcășdia
Ciclova Română
Isverna
Lăpușnicel
Iablanița
Ciuchici
Potoc
Bozovici
Prigor
Lăpușnicu Mare
Mehadia
Sasca Montană
Bănia
Băile Herculane
Naidăș
Dalboșeț
Socol
Eftimie Murgu
Cărbunari
Vf. Svinecea Mare 1226
Topleț
MEHEDINȚI
Sopotu Nou
Pojejena
Moldova Nouă
Gîrnic
Izvoru Bîrzii
Orșova
Sichevița
Pescari
Ieșelnița
DROBETA-TURNU SEVERIN
Berzasca
Svinița
GORJ
Burila Mare
Gogoșu
Gruia
R.S.F. IUGOSLAVIA
Mureș
Bega
Timiș
Cerna
Dunărea
Caraș
Nera
Bîrzava
Poganiș
M-ȚII POIANA RUSCĂI
M-ȚII SEMENIC
M-ȚII ALMĂJ
M-ȚII MEHEDINȚI
E94
58A
58B
57
57B
57A
68
6

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Băile Herculane, stațiune balneoclimaterică, complex turistic, rezervația botanică Muntele Domogled

Valea Cernei (Grota Haiducilor, 7 Izvoare), Cheile Cernei

Beușnița — Cheile Mari, rezervație complexă

Cheile Carașului, rezervație botanică, Munții Semenic

Complexul turistic de la Muntele Mic

Locul fosilifer Soceni

Peștera de la Comarnic, rezervație speologică, **Peștera Popovăț**

Rezervația Cheile Nerei, lungime 22 km (Peștera Voinii, Peștera Mică, Peștera Mare)

Valea Ciclovei, rezervația botanică Schitu

Valea Mare (Moldova Nouă), rezervație botanică

Văliug, localitate climaterică, lac de acumulare, zonă de agrement

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

CS

Situat în sud-vestul României, la hotarul cu R. S. F. Iugoslavia, județul Caraș-Severin este considerat prin suprafața sa de 8 514 km² (3,6% din teritoriul țării) unul dintre cele mai întinse județe. Are o populație de peste 369 400 de locuitori (1,8% din totalul populației țării); datorită reliefului, în mare parte muntos, densitatea este redusă de 43 loc./km², ceea ce reprezintă jumătate din valoarea densității medii pe întreaga țară. Reședința județului este municipiul Reșița.

Relieful este puternic fragmentat, predominînd munții și dealurile. În cadrul județului Caraș-Severin se găsesc munții Țarcu, Cernei și prelungirile vestice ale Munților Godeanu, ale căror altitudini depășesc 2 100 m, culmile sudice ale masivului Poiana Ruscăi și munții Almăj și Semenic, care fac trecerea gradată spre dealurile piemontane. Acești munți sînt bine individualizați prin zone mai joase, cum sînt: culoarul Timiș-Cerna și depresiunile Almăjului și Mehadiei.

Clima temperat-continentală, diferențiată după unitățile de relief, suferă în partea sudică a județului o ușoară influență mediteraneană. Temperatura medie anuală este de 11,5°. Precipitațiile atmosferice sînt bogate (600—1 000 mm anual), iar vînturile cele mai frecvente sînt Austrul (din sud-vest) și Coșava (din vest).
Rețeaua hidrografică este formată din Dunăre (fluviul curge prin sudul județului) și din afluenții săi, care își culeg izvoarele din zona muntoasă (Timiș, Pogăniș, Caraș, Nera și Cerna). În scopuri industriale au fost create lacurile de acumulare de la Văliug, Gozna și Secu.

Județul Caraș-Severin dispune de bogate și variate resurse naturale. În afară de un întins fond forestier, de pășuni alpine și subalpine, în subsolul județului se găsesc importante zăcăminte de huilă și antracit (Anina, Secu, Baia Nouă, Bigăr), de minereuri de fier (Ocna de Fier, Bocșa, Dognecea), mangan (Delinești), de minereuri complexe (Moldova Nouă, Ciclova, Ruschița, Oravița) și minereuri nemetalifere, dintre care mică (Bucova, Băuțar, Crîjma), talc (Marga, Voislova), marmura (Ruschița), argilă refractară (Anina) ș.a. De asemenea, în limitele județului, se află izvoarele termale de la Băile Herculane.
Profilul economic al județului Caraș-Severin se caracterizează printr-un potențial industrial ridicat, dintre care metalurgia feroasă (inclusiv extracția minereului de fier) și construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor dețin peste 80% din producția globală industrială a județului. Acestea sînt concentrate în special la Reșița (Combinatul siderurgic) și în centrele muncitorești Oțelu Roșu, Bocșa, Topleț și Anina. Mai sînt prezente ramurile metalurgiei neferoase (inclusiv extracția minereurilor neferoase) la Moldova Nouă, industria materialelor de construcții (Anina), exploatarea și prelucrarea lemnului (Anina, Caransebeș). Datorită reliefului predominant muntos, agricultura deține o pondere mică în economia județului, suprafața arabilă reprezentînd 138 767 ha din cea agricolă de 404 700 ha. Se cultivă cereale (grîu, porumb), floarea-soarelui și cartofi. Mai dezvoltată este pomicultura (bazinele Caransebeș, Domașnea, Anina, Moldova Nouă), în special cultura prunilor și merilor. Întinsele suprafețe ocupate cu pășuni și fînețe au favorizat dezvoltarea șeptelului de animale (porcine, bovine, ovine).

În limitele administrative ale județului se găsesc opt orașe, din care un municipiu (Reșița), cu 21 localități componente, 69 de comune (una suburbană) și 288 sate (din care șapte aparțin orașelor). Orașele (*Reșița, Caransebeș, Bocșa, Anina, Oravița, Oțelu Roșu, Moldova Nouă, Băile Herculane*) sînt în special centre industriale, cu excepția Băilor Herculane, care este o renumită stațiune balneoclimaterică permanentă. Cel mai mare și important centru social-economic al județului este *Reșița* (circa 71 000 loc.), veche așezare minieră, cu un profil industrial predominant, urmat de orașul *Caransebeș* (peste 20 800 loc.), oraș cu vechi tradiții culturale ce se remarcă azi prin găzduirea unui modern

complex pentru industrializarea lemnului. Celelalte oraşe au sub 20 000 de locuitori. Un interes aparte îl prezintă oraşul *Băile Herculane*, încîntătoare staţiune cu ape termale, situată pe valea rîului Cerna sub abrupturile calcaroase ale Domogledului şi înconjurată de munţii împăduriţi ai Cernei. Prezintă un climat blînd de adăpost, cu uşoare nuanţe mediteraneene. Apele minerale termale cu diferite compoziţii chimice (sulfuroase, cloruro-sodice, calcice, bicarbonatate, magneziene) sînt indicate în tratarea afecţiunilor aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic, a celor ginecologice şi ale tubului digestiv, precum şi a bolilor profesionale.

Judeţul Caraş-Severin dispune de nenumărate puncte de atracţie turistică oferite atît de frumuseţea naturii, cît şi de prezenţa monumentelor istorice şi de artă populară.

Astfel, pe valea Cernei, fiica zglobie a Godeanului, noul drum forestier ce merge pînă aproape de izvoarele Cernei leagă într-o unitate turistică complexă termele romane, cele « Şapte izvoare », cu cleanţurile şi numeroasele chei ce se înşiruie în lungul văii. Atît în jurul staţiunii Băile Herculane, cît şi pe toată valea Cernei se găsesc numeroase peşteri întunecate, cu broderii de piatră, unele purtînd denumiri legate de vremea haiduciei (Grota Haiducilor) sau de manifestările apelor fierbinţi (Grota cu Aburi).

Tot pe valea Cernei, pe muntele calcaros ce se ridică abrupt deasupra Băilor Herculane, se află rezervaţia naturală *Domogled*. Ea cuprinde o floră dintre cele mai bogate din Europa, cu numeroase specii termofile şi endemice, alcătuind un tip unic de vegetaţie, o curiozitate ştiinţifică pentru botaniştii din ţară şi străinătate, amintind peisajele submediteraneene din Balcani şi Dinarici. La aceasta trebuie să amintim şi rezervaţia de pe Valea Mare (lîngă Moldova Nouă) cu arbustul mediteranean *Daphne*.

Munţii Semenic, cu numeroase cabane bine amenajate, sînt de fapt principalul obiectiv turistic din centrul Banatului, oferind de pe culmile lor peisaje odihnitoare cu perspective întinse peste Cîmpia Tisei, spre culmile Ţarcului şi Godeanului, Cernei şi Cazanelor Dunării. Spre sud se găsesc Munţii Almăjului, despărţiţi de culmile Semenicului de către rîul Nera, care drenează Depresiunea Almăjului. Cheile Negarniţei, Nerei şi Caraşului completează, prin frumuseţea lor, valoarea turistică a peisajului carstic. La nord de localitatea Anina se află peştera de la Comarnic, care prin masivitatea şi grandoarea formelor ei stalagmitice, este considerată una dintre cele mai mari şi frumoase peşteri din România. Tot în această zonă se află şi Peştera Popovăţ.

În masivul Pleşiva, la sud-est de Oraviţa, se află rezervaţia *Beuşniţa*, o căldare de aproximativ 100 ha într-un sălbatic platou calcaros, cu vegetaţie termofilă. Pîrîul Beuşniţa formează aici mai multe cascade etajate. Merită amintit şi punctul fosilifer de la Soceni, de pe şoseaua Reşiţa-Lugoj, cu o bogată faună de gasteropode şi lamelibranhiate de vîrstă sarmatică şi pliocenă cuprinsă în argile şi nisipuri, deschise mai ales în văile Turislavului şi Poliţioanei. Interesant este faptul că marea majoritate a formelor fosile întîlnite sînt de talie foarte mică, abia de cîţiva milimetri.

În estul culoarului Timişului se află Complexul turistic de la *Muntele Mic*, cunoscut mai ales pentru practicarea sporturilor de iarnă. Locuri minunate de vizitat găsim aproape peste tot, dar renumit pentru frumuseţea lui este Defileul Dunării, la a cărui măreţie omul a adăugat barajul Hidrocentralei de la Porţile de Fier (jud. Mehedinţi), în spatele căruia lacul nou creat se insinuează printre pereţii calcaroşi ai Cazanelor.

Frumuseţea naturală, deosebită, a judeţului Caraş-Severin ca şi elementele specifice din peisajul satelor lui pot fi uşor cunoscute, teritoriul fiind înconjurat aproape din toate părţile de şosele modernizate. Astfel, şoseaua de pe valea Cernei şi a Timişului leagă oraşele Drobeta Turnu-

Severin și Orșova (jud. Mehedinți) de Caransebeș, important nod de cale ferată și rutier. Pe aici trec liniile ferate și șoselele București—Timișoara — Jimbolia, Reșița—Petroșani și Simeria. Transportul fluviatil de pe Dunăre completează posibilitățile de deplasare în cadrul județului.
Munții joși, ușor de străbătut, au o rețea deasă de poteci de munte și cabane bine dotate. Deosebit de accesibil turismului este masivul Semenic, care dispune și de un funicular pînă în vîrf.

Condițiile naturale au favorizat din timpuri străvechi înjghebarea a numeroase așezări. Astfel, săpături arheologice efectuate în diferite locuri au scos la iveală urme de locuire ale omului paleolitic (la Băile Herculane) și din epoca mezolitică (la Peștera Haiducilor). La Liubcova, Gornea, Zorlențu s-au descoperit urme neolitice, iar pe valea Bîrzavei așezări din epoca bronzului; la Colțan, Bocșa, Ocna de Fier, Oravița etc. din epoca fierului. Numeroase urme datează din perioada ocupației romane. Mărturii documentare atestă că-n sec. IX—X procesul de formare a relațiilor de producție feudale și de constituire a formațiunilor politice prestatale era în plină desfășurare. *Cronica notarului anonim* menționează în aceste părți cnezatul lui Glad, care-și avea centrul politic pe teritoriul actualului județ. Unul dintre urmașii săi, Ahtum (Ohtum), cu reședința la Cenad și care stabilise legături cu Imperiul bizantin, se opune cu armele regelui maghiar Ștefan I (997—1038), dar a fost înfrînt. În anul 1200 se face prima mențiune documentară a comitatului Caraș.
Pe meleagurile județului s-a dezvoltat, de timpuriu, o puternică industrie metalurgică; primele instalații s-au construit în 1718, la Oravița. Anul revoluționar 1848 a avut un puternic ecou în județul Caraș-Severin. Aici s-au născut Eftimie Murgu, Damaschin Bojinca și alții. La Reșița, Bocșa, Oravița etc. s-au constituit gări naționale. Între 1868 și 1872 la Reșița și Oravița s-au creat asociații muncitorești. În anii primului război mondial, mișcarea grevistă a luat mari proporții. Delegați ai populației din județ au participat la Adunarea națională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918. La Reșița și în alte centre ale județului partidul comunist a avut puternice organizații. În perioada celui de-al doilea război mondial, în Munții Semenic a acționat grupul de partizani condus de Ștefan Plavăț.

REȘIȚA, orașul cu veche tradiție industrială, este reședința județului. Viața omului pe teritoriul orașului a fost identificată încă din epoca romană; la punctul numit « Piatra Albă » din localitatea componentă Cuptoare, a fost descoperit un mare tezaur de monede romane. Între anii 1769 și 1771, la Reșița au fost construite primele două furnale înalte, care au intrat în funcțiune la 3 iulie 1771. În 1873, în atelierele reșițene s-a construit prima locomotivă.

*

În oraș poate fi vizitat **Muzeul județean,** care prezintă o bogată colecție arheologică privind trecutul istoric al județului Caraș-Severin.
În apropiere se află Muntele Semenic și stațiunea climaterică în devenire, Văliug.

Comuna VĂLIUG. În parcul din fața Consiliului popular există o **placă comemorativă** închinată memoriei eroului comunist Ștefan Plavăț. Ea poartă următoarea inscripție: « În memoria lui Ștefan Plavăț, viteazul muncitor ceferist, căzut eroic în lupta pentru eliberarea poporului nostru. În iunie 1944 comunistul Ștefan Plavăț, luptător în grupul de partizani Mărășești al Comitetului Frontului Patriotic din Banat, moare cu arma în mînă, luptînd pentru eliberarea țării de sub jugul fascist. Amintirea lui Ștefan Plavăț va rămîne în memoria poporului nostru ».

Comuna CARAȘOVA. Cuibărită pe o stîncă abruptă, înaltă de vreo 200 m, se ridica impunătoare **vechea cetate a Carașovei** de formă patrulateră. În unele porțiuni, peretele cetății a înglobat elemente naturale din stîncă, laturile ei fiind ușor ondulate. Prima atestare documentară a localității o avem din 1333. Cetatea, la început regală, este pomenită apoi ca fiind sub jurisdicția banului de Severin. Cetatea pare să fie însă și mai veche. În 1551, în timpul înaintării lor spre Timișoara, turcii au ocupat cetatea. Ea a fost recucerită de oștiri ardelene în 1595, după care vremea a acoperit-o cu tăcere.

CARANSEBEȘ, oraș situat la confluența Sebeșului cu Timiș, este menționat în documente din 1290 (Karansebeș). Pe vremuri a existat aici o puternică cetate medievală. În oraș poate fi vizitat **muzeul,** care posedă bogate colecții istorice și etnografice. În apropierea localității JUPA se pot vizita **ruinele** înfloritoarei așezări de altădată **Tibiscum,** care în timpul lui Septimius Severus (194—211) și Filip Arabul (244—249), a atins o mare dezvoltare, fiind declarată municipium.

Comuna TEREGOVA găzduiește ruinele **castrului și așezării civile romane Ad Pannonios.**

În localitățile MEHADICA și CORNEA se pot vizita interesante **muzee sătești** cu caracter istorico-etnografic.

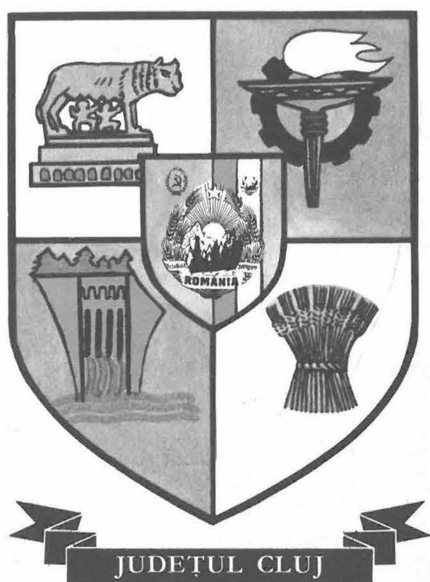
BĂILE HERCULANE (una dintre cele mai renumite stațiuni balneoclimaterice din România) este o așezare cu trecut milenar. La Peștera Haiducilor, săpăturile arheologice au scos la lumină unelte din paleolitic. Primele izvoare care pomenesc apele termale de aici sînt din perioada războaielor daco-romane. Pe valea Cernei romanii au construit temple, băi și statui în cinstea lui Hercule, Aesculap, Hygeea, întemeind stațiunea **Thermal Herculi,** care a funcționat timp de peste 170 de ani. În timpul migrațiunilor a fost distrusă și refăcută abia către sfîrșitul sec. XVIII.

În stațiune poate fi vizitată o **expoziție permanentă de istorie,** în care sînt prezentate colecții arheologice provenite, în special, din săpăturile efectuate la MEHADIA. În această localitate (Mehadia) era una dintre **cetățile** care închideau accesul din sud spre centrul Banatului. Dacii ridicaseră aici întărituri de pămînt, iar romanii au construit mai apoi puternice fortificații: **Castrul Ad-Mediam** (139 × 112 m).
Mehadia de azi este așezată pe **ruinele fostei cetăți medievale.** Pe o vale dominată de Dealul Grad se înalță un turn, din care s-au mai păstrat doar trei laturi. El avea peste 15 m înălțime și o formă pentagonală, cu laturile de 6,50 m și 2 m grosime, fiind flancat de două încăperi laterale, care-i serveau și de contraforturi. Corpul cetății a fost distrus, observîndu-se doar fragmente izolate de zid. La începutul sec. XIII figura ca cetate regală, făcînd parte din Banatul de Severin. De-a lungul secolelor, ea a trăit importante evenimente legate de lupta împotriva expansiunii otomane. Pacea din 1739, încheiată la Belgrad între turci și austrieci, prevedea și distrugerea cetății, intrată în stăpînirea otomanilor, dar executarea clauzei a fost tărăgănată pînă în 1752. În timpul războiului dintre 1788—1791 a fost complet distrusă.

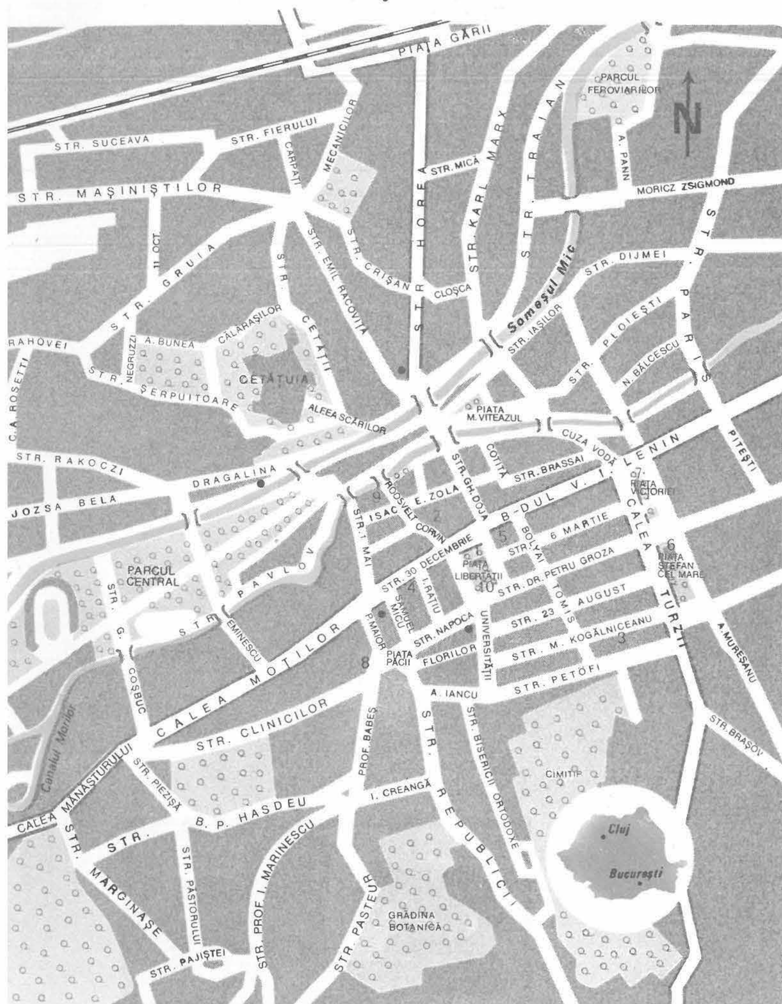
La hotarul satului BINIȘ (com. Doclin) și a orașului BOCȘA se păstrează o porțiune de circa 5 km din fostul **drum roman Laederata — Tibiscum.** Tot la Bocșa, la locul numit « Buza Turcului » se află resturi de ziduri ale unei **cetăți medievale,** de formă poligonală regulată, cu laturile de 10 m și un diametru de 20 m. Printre numeroasele obiecte descoperite aici se află și unelte de minerit, dînd indicii asupra faptului că cetatea făcea siguranța minei din apropiere. La mijlocul sec. XIV, cînd este menționată pentru prima dată, se numea *Cuiești,* iar începînd din prima jumătate a sec. XVI se va numi Bocșa. Pe la 1333 aici era sediul unui district românesc, organizat în cnezate. În 1552, cetatea

a fost cucerită de turci, iar în 1595 recucerită de către oștile ardelene comandate de hanul de Caransebeș. Cetatea a rămas în posesiunea principatului Transilvaniei, dar în 1658, turcii au dispus distrugerea ei... Lîngă localitatea SURDUCU MARE (com. Forotic) pot fi văzute întăriturile (singurele din țară păstrate integral) **castrului Centum Putei.**

Comuna BERZASCA. În satul Drencova se mai văd și azi ziduri puternice de cetate. Avea formă patrulateră, cu laturile de 25/21 m și ziduri groase de 1,50 m, iar înălțimea de 15. Exista cetate aici în momentul venirii teutonilor. Ea a fost distrusă de turci în 1432. Nu se știe precis cine a construit-o și nici pînă cînd a funcționat, dar în 1693 se afla deja în ruină.

ROMÂNIA
JUDEȚUL CLUJ

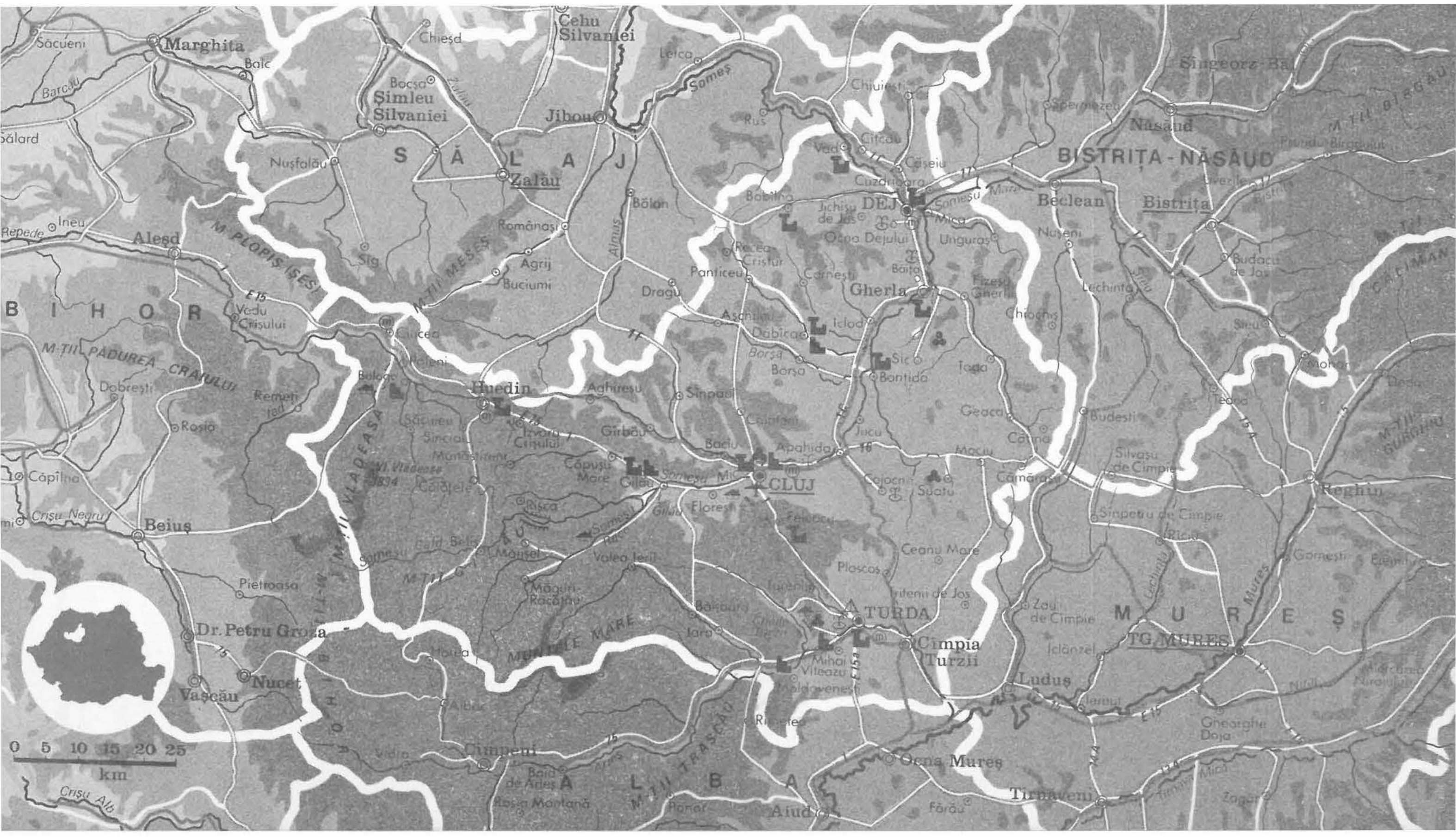
PLANUL MUNICIPIULUI CLUJ

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica romano-catolică Sf. Mihail
2. Casa « Matei Corvin »
3. Biserica reformată — Bastionul croitorilor
4. Clădirea Reduta — Muzeul etnografic al Transilvaniei
5. Palatul contelui Gheorghe Banffi — Muzeul de artă
6. Teatrul național
7. Catedrala ortodoxă
8. Biblioteca centrală a Universității
9. Muzeul de istorie
10. Statuia regelui Matei Corvin

● Hotel

Săcueni
Marghita
Balc
Barcău
Cehu Silvaniei
Chieşd
Bocşa
Şimleu Silvaniei
Jibou
Letca
Someş
Chiuieşti
Rus
Sîngeorz-Băi
Spermezeu
Năsăud
Sălard
S Ă L A J
Zalău
Nuşfalău
Vad
Cîţcău
Căşeiu
BISTRIŢA-NĂSĂUD
Cuzdrioara
Beclean
Bistriţa
Bobilna
Jichişu de Jos
DEJ
Someşu Mare
Mica
Bălan
Românaşi
Ineu
Repede
Aleşd
M. PLOPIŞ (ŞES)
M-ŢII MESEŞ
Sig
Agrij
Buciumi
Ocna Dejului
Unguraş
Naşeni
Budacu de Jos
Recea-Cristur
Panticeu
Cornești
Băița
Gherla
Fizeşu Gherlii
Dragu
Lechința
E 15
Vadu Crişului
B I H O R
Ciucea
Aşchileu
Dăbîca
Iclod
Chiochiş
Sieu
M-ŢII PĂDUREA CRAIULUI
Dobreşti
Remeţi
Borşa
Sic
Bontida
Țaga
Mohar
Huedin
Aghireşu
Sînpaul
Geaca
Teaca
Rosia
Săcuieu
Izvoru Crişului
Gîrbău
Jucu
Budeşti
Baciu
Apahida
Căţina
Silvaşu de Cîmpie
Căpușu Mare
Gilău
Someşu Mic
CLUJ
Cojocna
Suatu
Mociu
Cămăraşu
Reghin
Căpîlna
Crişu Negru
Beiuş
Floreşti
Feleacu
Sînpetru de Cîmpie
Ceanu Mare
Gorneşti
Someşu Cald
Mărişel
Valea Ierii
Ploscoş
Pietroasa
Măguri-Răcătău
Iţenii de Jos
Zau de Cîmpie
M U R E Ş
Dr. Petru Groza
TURDA
Cîmpia Turzii
Iara
Mihai Viteazu
TG. MUREŞ
Iclănzel
MUNTELE MARE
Nucet
Vaşcău
Moldoveneşti
Luduş
Albac
Rimetea
E 15
Gheorghe Doja
Cîmpeni
Baia de Arieş
Ocna Mureş
Roşia Montană
A L B A
M-ŢII TRASCĂU
Aiud
Fărău
Tîrnăveni
Zagăr
Crişu Alb
0 5 10 15 20 25
km

Importante Obiective Turistice

Băile Băiţa (Gherla), staţiune balneoclimaterică de interes local
Cheile Someşului Cald
Cheile Turzii, rezervaţie complexă
Cojocna, staţiune balneoclimaterică de interes local
Complexul hidroenergetic Fîntînele-Tarniţa, zonă turistică
Fînaţele Clujului „Copîrşaie", rezervaţie botanică
Fînaţele de la Suatu, rezervaţie botanică
Lacul Geaca, rezervaţie ornitologică
Lacul de la Legii, rezervaţie ornitologică
Ocna Dejului (Dej), staţiune balneară de interes local

JUDEȚUL CLUJ

Județul Cluj este situat în nord-vestul României, în partea centrală a Transilvaniei. Are o suprafață de 6 650 km² și o populație de peste 677 600 de locuitori (2,8% din teritoriu și 3,3% din populația țării), situîndu-se printre județele mari și bine populate, cu o densitate a populației (101 loc./km²) peste media atinsă pe țară. Reședința județului este municipiul Cluj.

Sub aspectul reliefului, Clujul este un județ de munte și de deal. Zona muntoasă (în sud-vest), reprezentată de masivele Vlădeasa, Gilău — Muntele Mare, Trascău (sectorul nordic) și aproximativ jumătate din Munții Bihor (versanții estici), atinge altitudini ce depășesc 1 800 m. Relieful montan prezintă suprafețe de nivelare deosebit de favorabile, printre altele, așezărilor permanente și culturilor ce urcă aici pînă la 1 200—1 350 m. Zona deluroasă, mai extinsă, ce corespunde Podișului Someșan (în nord-vestul județului) și Cîmpiei Transilvaniei (partea de est), se caracterizează printr-un relief mai coborît cu valori sub 600 m.

Clima continental-moderată prezintă diferențieri în funcție de etajarea reliefului: în munți temperatura medie anuală este de 2°, iar în zona dealurilor clujene se apropie de cea a stepelor, de 8,2°. Cantitatea medie anuală de precipitații variază între 600 și 1 400 mm, fiind diferențiată pe zone de altitudine.

Rețeaua hidrografică care drenează teritoriul județului Cluj aparține Someșului Mic și afluenților săi: Someșul Cald, Someșul Rece, Nadaș, Borșa ș.a., Arieșului și Crișului Repede.

Resursele naturale ale solului și subsolului sînt variate fiind prezente însemnate resurse energetice primare (cărbune brun la Aghireșu), zăcăminte metalifere (minereu de fier în perimetrul localității Căpuș, titan-zirconiu în nisipurile caolinoase de la Aghireșu), nemetalifere (cuarț la Mănăstireni), nisipuri caolinoase (la Aghireșu), nisipuri metalurgice și refractare (la Popești ș.a.), precum și mari rezerve de sare dintre care exploatabile la Ocna Dejului. Dintre rocile utile pentru construcții se găsesc importante zăcăminte de calcare, andezite, dacite, marne, argile. În cadrul județului există numeroase izvoare minerale, unele dintre ele fiind valorificate în scopuri balneoterapeutice și curative. La toate acestea se adaugă resursele solului reprezentate de păduri, pășuni și fînețe.

Clujul se situează printre județele cu o industrie complexă și dinamică și o agricultură modernă, diversificată.

Principalele ramuri ale industriei județului sînt metalurgia feroasă, reprezentată prin Uzina « Industria Sîrmei » — Cîmpia Turzii, industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor, dezvoltată în orașele Cluj (uzinele constructoare de mașini « Metalul roșu », « Triumf » și « Unirea ») și Turda, industria materialelor de construcții concentrată în Turda, Cluj și Dej, exploatarea și prelucrarea lemnului la Gherla și Dej, celulozei și hîrtiei la Dej, chimică (medicamente) la Cluj, textilă, confecții și alimentară la Cluj etc.

Agricultura este reprezentată atît prin cultura plantelor, cît și prin creșterea animalelor, județul Cluj deținînd aproape 431 700 ha de teren agricol, din care ½ este teren arabil.

În structura culturilor, care prezintă un profil complex, predomină cerealele (grîul, porumbul), după care urmează cartofii, legumele și culturile tehnice, îndeosebi floarea-soarelui și sfecla de zahăr. De asemenea, este bine dezvoltată și pomicultura (meri și pruni). Creșterea animalelor, care se bucură de o veche tradiție, este reprezentată prin creșterea ovinelor, porcinelor și bovinelor.

În cadrul județului Cluj sînt cuprinse șase orașe (dintre care trei municipii) cu 14 localități componente, 74 de comune (dintre care suburbane cinci) cu un total de 420 de sate.

Reședința județului — municipiul *Cluj* (208 100 loc.), situat într-un cadru pitoresc, pe terasele rîului Someșu Mic, este prin funcțiile sale

multiple (administrativă, industrială, comercială, culturală) centrul vital al județului și, în același timp, cel mai mare oraș al Transilvaniei. Clujul prezintă probleme urbanistice de mare actualitate în ceea ce privește remodelarea urbană; ansamblurile arhitectonice armonioase, monumentele sale de un deosebit simț artistic atrăgînd numeroși turiști. Cel mai frecventat loc din Cluj este Grădina botanică (circa 14 ha) cu o floră variată așezată aici, în cea mai mare parte, după asociațiile naturale, și un valoros muzeu botanic.
Municipiul *Turda* (59 500 loc.), situat în zona de confluență a Turului cu Arieșul, formează împreună cu orașul *Cîmpia Turzii* (19 500 loc.) o grupare urbană cu o puternică industrie metalurgică, chimică și alte ramuri. Municipiul *Dej* (43 000 loc.), situat în zona de confluență a Someșului Mare cu Someșu Mic, nod feroviar și rutier în același timp, este un centru important al industriei de celuloză și hîrtie, alimentare și de exploatare și prelucrare a lemnului. Celelalte orașe, *Gherla* și *Huedin* sînt centre ale industriei de prelucrare a lemnului, alimentare, industriei confecțiilor ș.a.

Pe teritoriul județului se află și stațiuni balneoclimaterice, sezoniere, ca: *Someșeni* (orașul Cluj), *Băița* (orașul Gherla), *Cojocna*, *Ocna Dejului* (orașul Dej), care datorită climatului lor sedativ și a apelor minerale pe care le dețin sînt indicate pentru tratamentul reumatismului, a afecțiunilor ginecologice, astenii.

Cadrul natural deosebit de pitoresc, ca și prezența numeroaselor monumente ale naturii, de cultură, artă și istorie au favorizat dezvoltarea turismului, construindu-se în ultimii ani case de odihnă și cabane turistice în cele mai frumoase zone montane. Dintre monumentele naturii cel mai mare interes îl prezintă însă sălbaticele *Chei ale Turzii*, cunoscute tuturor atît prin frumusețea peisajului și a formelor de relief, cît și pentru speciile de plante rare, care se găsesc în zona respectivă. Cheile Turzii, lungi de 2 900 m, tăiate de apa Hășdatelor în rama calcaroasă de la vestul orașului Turda, au servit în cursul istoriei ca fortificație naturală. Avînd pereții de calcar aproape verticali (ating în unele puncte înălțimi de 300 m și numeroase grote și peșteri la înălțime), cheile au oferit în trecut adăpost și siguranță începînd cu omul primitiv. Ele sînt interesante pentru unele specii de fluturi și mai ales rarități vegetale ca: *Allium obliquum* (usturoi care crește numai în Turkestan), *Ferrula sadleriana*, *Aconitum fissurae*, *Carduus fissurae*, *Stipa pulcherrima* ș.a. În nord-estul Cheilor Turzii, se află Cheile Turului bogate în elemente carstice.
De asemenea, mai trebuie menționate ca zone de mare importanță științifică și atracție turistică și rezervațiile botanice din apropierea Clujului: Fînațele Clujului și rezervația de la Suatu.

Fînațele Clujului sînt situate în marginea de vest a Cîmpiei Transilvaniei la 3—4 km nord de Cluj, de o parte și de alta a Văii Fînațelor sau Văii Calde, cum este numită în cursul inferior. Această rezervație, cunoscută și sub denumirea de « Copîrșaia », cuprinde pe un teritoriu cu alunecări de teren o vegetație stepică foarte bogată (peste 450 de unități sistematice), din care unele proprii stepelor Asiei și Europei răsăritene; xerofitele pontice sînt ocrotite pentru interesul științific pe care-l prezintă.

Rezervația botanică de la *Suatu*, cu caracter pronunțat de stepă pontică, este situată în partea centrală a Cîmpiei Transilvaniei, în apropiere de comuna Suatu, la 26 km est de Cluj. Se desfășoară pe aproape 4 ha, pe versanții dealului numit « La Țigle », fiind foarte importantă din punct de vedere științific pentru elementele xerofile pontice și ponticomediteraneene și unele endemisme de mare valoare botanică (*Astragalus péterfii*). Amenajări turistice speciale, pe lîngă cele existente, se fac pe valea Someșului Cald, unde se află Complexul hidroenergetic de la Fîntînele — Tarnița.

Județul Cluj dispune de o rețea de transport bine organizată. Teritoriul său este străbătut de calea ferată și șoseaua internațională (E15) modernizată, care leagă Europa Centrală cu Peninsula Balcanică, trecînd prin nordul Munților Apuseni pe traseul Ciucea — Huedin — Cluj, ambele cu ramificații importante către Dej, Turda și respectiv Cîmpia Turzii. Acestora li se adaugă o rețea densă de șosele, care leagă satele și comunele județului între ele și cu principalele orașe și centre economice ale țării.

CLUJ. În timpul dacilor, așezarea se numea Napoca, se pare o denumire de origine traco-scită. Numele ei a fost păstrat și de către romani; în timpul împăratului Adrian (117—138), probabil prin 124, Napoca a fost ridicată la rangul de *municipiu*, iar între anii 180 și 192, în timpul domniei lui Commodus, a fost ridicată la rangul de *colonia*.
După retragerea romanilor din Dacia, Clujul continuă să fie locuit cu intensitate de populația daco-romană, înfruntînd vitregiile migrațiunii popoarelor. În timpul stăpînirii maghiare, Clujul a devenit centrul militar administrativ al comitatului cu același nume; un document din anul 1213, menționează « castrum Clus », iar un altul din 1235 vorbește despre abația benedictină din Cluj-Mănăștur. Fortificațiile orașului au fost distruse complet în timpul atacului tătar din 1241 și s-au refăcut cu greutate. Este perioada în care regalitatea a dus la Cluj coloniști germani din Renania și Saxonia. Carol Robert a ridicat orașul la rangul de *civitas*, dîndu-i largi privilegii (1316). În 1405, Sigismund de Luxemburg (1387—1437) acordă orășenilor dreptul de a ridica fortificații și, ca atare, orașul s-a împrejmuit cu ziduri puternice, înzestrate cu turnuri și bastioane. O parte dintre aceste fortificații se mai păstrează și azi.
În 1437, sărăcimea orașului a făcut cauză comună cu țăranii răsculați, din mijlocul ei ridicîndu-se Iacob Bulkescher — fiul magistrului sas Iacob din Cluj — una dintre căpeteniile răscoalei. În 1514, a izbucnit marele război țărănesc condus de Gheorghe Doja. Răsculații din partea locului au fost conduși de un oarecare Albert, probabil lucrător la ocnele de sare de la Turda. Una din căpeteniile răscoalei din părțile Bihorului, Laurențiu Mészàros, a fost prins și adus la Cluj, tras în țeapă, trupul său a fost apoi ars pe rug, în piața orașului.
Clujul a fost și un centru de cultură. În 1550 Heltai a înființat o tipografie, iar în 1580, în mănăstirea franciscană și-a deschis cursurile o academie iezuită cu trei facultăți (teologică, filozofică și juridică), sub conducerea lui Antonio Possevino.

Începutul veacului XVII aduce pentru Cluj unul dintre cele mai vibrante episoade ale existenței sale. Mihai Viteazul plănuia să întrunească în oraș prima Dietă a Transilvaniei, după ce devenise, în urma victoriei de la Șelimbăr (18/28 oct. 1599), stăpînul acestei țări. Clujul era numit de către Mihai « orașul nostru » împrumutîndu-l cu 6 000 florini pentru plata oștirii; domnul a recunoscut clujenilor vechile privilegii. La Cluj au stat mulți dintre oamenii lui Mihai, începînd cu fiul său, Nicolae Pătrașcu, apoi banul Mihalcea, logofătul Teodosie, frații Buzești și alții.

În anii 1703—1714, la răscoala antihabsburgică, condusă de Francisc Rákóczi II, participă și numeroși clujeni.
Orașul rămîne în continuare un centru de cultură; în 1776 ia ființă aici colegiul piariștilor cu patru « facultăți » (filozofie, științe naturale, drept și chirurgie). Aici a predat Ioan Piuariu Molnar (1749—1815), primul medic român, reprezentant de frunte al iluminismului și tot aici au studiat Gh. Șincai, Petru Maior, Gh. Lazăr, George Barițiu, Avram Iancu.
La 19 martie 1848 a avut loc la Cluj o mare manifestație revoluționară, la care au participat intelectuali, studenți, muncitori, mici meseriași etc. Lor li s-au alăturat țăranii iobagi români și maghiari, care-și puneau

adînci speranțe în înnoirile promise de revoluție. Proclamația lui Simion Bărnuțiu, care chema la luptă pentru dreptate socială și libertate națională, a avut un larg ecou în sufletul clujenilor, ca și programul adoptat la marea adunare ținută la Blaj, în zilele de 15—17 mai 1848. Și cu toată această entuziastă aderare a masei orășenești la principiile programului revoluției, Dieta de la Cluj, încălcînd voința limpede exprimată de români la 30 mai 1848, a votat unirea Transilvaniei cu Ungaria.

În 1918, Clujul a fost zguduit de frămîntările revoluționare care au premers măreţul act de la 1 Decembrie. Clujenii au participat la Adunarea națională de la Alba Iulia, care împlinea un deziderat de veacuri: Unirea.

După înființarea P.C.R. (1921), la Cluj s-a dezvoltat o puternică mișcare revoluționară. În 1923, în sala Reduta din oraș s-au ținut lucrările Congresului General al Sindicatelor din România. În anii 1929—1933, proletariatul clujan a purtat eroice lupte de clasă. Masele populare au organizat numeroase acțiuni pentru stăvilirea primejdiei fasciste. Pe această linie se situează marile demonstrații ale oamenilor muncii români, maghiari și de alte naționalități conlocuitoare, îndreptate împotriva odiosului dictat de la Viena (1940), prin care partea de nord a Transilvaniei era predată Ungariei horthyste.

La 11 octombrie 1944, trupele române, angajate cu elan patriotic în lupta pentru eliberarea țării de sub jugul fascist, au intrat în Cluj, eliberîndu-l. După această dată, ca și celelalte orașe ale patriei noastre socialiste, Clujul și-a pus în valoare întregul său potențial creator, scoțînd la lumină noi valori și frumuseți, o nouă față, aceea a unui oraș de țară nouă în continuă prosperitate.

*

De la natura frumos îmblînzită la piatra topită cu căldură în forme ce dezvăluie veșnica sete de frumos, de la strada — mai în tot locul cu parfum de epocă — pînă la ultimul bloc înălțat, Clujul este o carte de învățătură despre un trecut glorios și un prezent luminos.

Vechea cetate a Clujului. Pe la 1183 documentele amintesc comitatul Cluj, iar în 1213 *castrenses Clus*. Cetatea era, de bună seamă, mai veche, căci așa cum s-a întîmplat și în alte locuri, comitatul s-a organizat în jurul orașului fortificat. Cetatea se afla pe malul drept al Someșului, în partea numită de localnici « Orașul Vechi », ocupînd o suprafață de circa 7 ha. Ea avea o formă de patrulater și era înconjurată cu șanțuri, val de pămînt și palisadă. Marea invazie tătaro-mongolă din 1241 a distrus cetatea; mulți dintre locuitori au fost uciși. După trecerea furtunii fortificațiile s-au refăcut. De data aceasta, zidurile au fost construite din piatră și cuprindeau o suprafață mai mare, aproximativ porțiunea de teren limitată la nord de Someș — la sud de Piața Libertății și Str. 30 Decembrie — la est de Str. Gh. Doja și la vest de Str. 1 Mai.

În sec. XV, orașul Cluj se întindea pe o suprafață de circa 45 ha și era înconjurat de puternice ziduri. Patrulaterul fortificațiilor s-a extins odată cu orașul. La colțuri, zidurile aveau puternice bastioane, iar la porți turnuri de apărare. Zidurile ca și bastioanele au fost ridicate prin contribuția meșteșugarilor. Azi se păstrează Bastionul croitorilor și fragmente de ziduri la intersecția Str. Avram Iancu și Bastionului.

Vechiul centru al Clujului (Piața Libertății de azi) adăpostește un impunător monument de arhitectură medievală în stil gotic, **Biserica romano-catolică Sf. Mihail** — prima biserică-hală cu trei nave, realizată integral.

Prima mențiune documentară datează din 1348—1349, într-o indulgență de iertare a păcatelor pentru toți cei care vor vizita « biserica

parohială a Sfîntului arhanghel Mihail și capela Sfîntului Iacob... din dieceza Transilvaniei».
Analizele întreprinse de specialiști au stabilit că prima fază a lucrărilor se plasează între anii 1350 și 1380, în deceniile imediat următoare planurile fiind mult amplificate.
Biserica Sf. Mihail prezintă planul unei biserici-hală, cu trei travee dreptunghiulare, încheiate printr-o absidă, în cinci laturi, flancată de două abside poligonale. Această biserică reprezintă prima realizare deplină a tipului de biserică-hală în Transilvania, construcția ei durînd aproape două secole.
Specialiștii au identificat cinci perioade distincte în ridicarea edificiului: I (1350–1380); II (1380–1400); III (1400–1450); IV (1450–1470); V (1570–1580).
În sculptura monumentului rețin atenția operele cu ecouri laice, în care apar, ca personaje, o tîrgoveață, un pietrar, dascălul și ciracul, trădînd tendința etico-religioasă novatoare care considera munca, alături de rugăciune și învățătură, ca principal izvor de tămăduire. Unii specialiști au sesizat apropierea acestor sculpturi de cele ale șantierelor maghiare, austro-germane și mai ales de cele ale șantierului praghez condus de vestitul Peter Parler din Gmünd.
Cele trei reliefuri încastrate în paramentul exterior, deși destul de avariate, îngăduie totuși reconstituirea temelor. Cel de pe fațada de vest înfățișează pe Moise și a fost realizat, probabil, în sec. XV. Reliefurile de pe fața de sud reprezintă momentul Rugăciunii de pe Muntele Măslinilor, realizat în 1401, și scena Crucificării, realizată în 1505 în maniera goticului tîrziu. Arhanghelul Mihail din portalul de vest (1442) are un chip greoi, cu o forțată simplificare de volume.
Portalul sacristiei (1528) este lucrarea de o valoare excepțională a unui meșter iscusit, probabil, de proveniență sud-germană, judecînd după influențele Renașterii italiene, mai puternice în acea regiune. La baza pilaștrilor se zăresc armoariile orașului Cluj și ale donatorului. Pilaștrii au fost bogat ornați, cu figuri și animale mitice, cu vrejuri și frunze decorative, avînd capitelele sub formă de măști. Din fondul timpanului țîșnește figura unui bărbat cu beretă, ținînd în mîini o banderolă cu numele donatorului — parohul Ioan Clyn (Klein). Prin calitățile sale iconografice și stilistice, portalul este una dintre cele mai importante realizări artistice ale Renașterii în Transilvania.
Johann Nachtigall este autorul unui grup statuar realizat în 1748 și care se află acum în biserică. El înfățișează Crucificarea și aparține, ca manieră, barocului tîrziu.
Pictura bisericii, distrusă și ea masiv în timpul reformei religioase, alcătuia, probabil, frize menite să decoreze zidurile interioare. Se mai zăresc doar urme slabe de frescă, chiar și în exterior (pe fațada de sud, deasupra portalului). În 1866 au fost scoase de sub tencuială picturile capelei Schleynig, alcătuind o friză cu secvențe din ciclul Patimilor. Pictura, datată în deceniul doi al sec. XV, îndeamnă la aceleași analogii stilistice cu școlile boeme și tiroleze. Cu prilejul lucrărilor din 1956–1957 s-au descoperit urme de picturi în nava sudică și-n cea de nord. Din mobilierul eclesiastic fastuos cu care a fost înzestrată biserica în sec. XVIII se mai păstrează două altare și un amvon monumental, executate de același Johann Nachtigall și Anton Schuchbauer între anii 1740 și 1750, în stilul barocului patetic, excelînd prin grandoare și bogăție decorativă.
Pictura de pe altarul lateral de sud este opera lui Franz Anton Maulbertsch (1724–1796) și înfățișează, în stilul barocului tîrziu, scena *Adorarea magilor*; atestă ecouri ale picturii lui Piazetta (1682–1754) și Tiepolo (1692–1769).

Casa Matei Corvin, situată pe strada cu același nume, la nr. 6, este unul dintre cele mai vechi monumente istorice ale orașului.

Aici, la 1443, s-a născut Matei Corvin. Este cea mai veche casă cu etaj din Cluj. Zidită în stil gotic, ea a fost inițial casă particulară. În 1884 a fost renovată și i s-a redat forma originală. Astăzi, în clădire funcționează **Institutul de arte plastice « Ion Andreescu »**.

Mănăstirea dominicană (azi Liceul de muzică). Prima mențiune documentară datează din 1428. În 1455, Iancu de Hunedoara acorda o donație de 55 de florini aur destinată unor lucrări de transformare. Lucrările au durat pînă în primele decenii ale sec. XVI. În ciuda transformărilor suferite în sec. XVIII, structura planimetrică originală și elementele gotice se relevă destul de clar. Biserica abațială a fost însă puternic alterată de baroc. La origine a fost o biserică-hală, care se continua cu un cor alungit cu trei travee dreptunghiulare și închiderea poligonală a altarului, subliniate în exterior prin contraforturi.
Clădirile monastice propriu-zise au fost dispuse pe trei laturi, care legate de fațada de nord a bisericii au alcătuit un patrulater ce închidea o curte interioară.

Biserica reformată (Str. M. Kogălniceanu) este o construcție în stil gotic, a cărei ridicare a început în 1486 și s-a continuat și în primele două decenii ale sec. XVI, cu sprijinul direct al lui Matei Corvin. Amvonul, realizat în 1646 de către Benedict și Elias Nicolae, în stilul Renașterii, presărat cu motive populare, prezintă o mare valoare artistică. În fața acestei biserici se află **statuia ecvestră a Sf. Gheorghe,** copie în bronz a celebrei statui din Praga, realizată în 1373 de către Martin și Gheorghe — fiii pictorului Nicolae din Cluj.

Bastionul croitorilor, care se găsește pe Str. Făcliei, în spatele Bisericii reformate, împreună cu un fragment din cel de-al doilea zid de centură al orașului, au fost ridicate la începutul sec. XVI. Este singurul bastion al fostei cetăți care s-a păstrat integral.

Clădirea Reduta (Str. 30 Decembrie), construită la sfîrșitul sec. XVIII, a adăpostit mulți ani Dieta Transilvaniei (1848—1865). În 1846, în această clădire a concertat Liszt. Aici s-a judecat și celebrul proces al Memorandumului (1894), în care au fost implicați conducătorii mișcării de eliberare națională a românilor transilvăneni. Azi construcția adăpostește **Muzeul etnografic al Transilvaniei,** înființat în 1923 și care dispune de peste 50 000 de exponate.

Palatul contelui Gheorghe Bánffy (sediul **Muzeului de artă),** situat în partea estică a Pieții Libertății, a fost ridicat între anii 1774 și 1785, după planurile arhitectului sibian Johan Eberhardt Blauman. Construit în stilul barocului tîrziu, el prezintă o mare valoare arhitectonică, avînd fațada frumos decorată cu statui și sculpturi.
Din 1952, în această clădire funcționează Muzeul de artă, cu o sumă de opere de artă decorativă feudală din țările române și cu săli de pictură, cuprinzînd lucrări de Luchian (una dintre cele mai reprezentative colecții din țară) N. Grigorescu, Th. Pallady, N. Tonitza, Gh. Petrașcu, I. Iser, precum și lucrări de autori străini.

Teatrul național, construcție impunătoare se înalță în mijlocul Pieței « Ștefan cel Mare ». Teatrul, pentru românii ardeleni, a fost unul dintre mijloacele majore de cultivare a limbii, a simțului național, de păstrare a tradițiilor. În 1906 s-a inaugurat la Cluj Teatrul național maghiar al Ardealului. Planul clădirii fusese executat de arhitecții austrieci Fellner și Hellmer în stil baroc-rococo. Noul teatru — cu 1 300 de locuri — la 15 mai 1919, a devenit **Teatrul național român din Cluj.**

Catedrala ortodoxă a fost construită între anii 1921 și 1933, în tradiția arhitecturii ecleziastice ortodoxo-bizantine, cu o cupolă dominînd

orașul. Pictura se datorește artiștilor Atanasie Demian, Catul Bogdan și Camil Ressu.

Biblioteca centrală a Universității (Piața Păcii) este un edificiu impunător, care adăpostește peste 2 300 000 de volume, 89 de incunabule, manuscrise și multe ediții de volume valoroase.

Grădina botanică, ocupînd o suprafață de aproximativ 14 ha, este unul dintre punctele de mare atracție ale orașului. Ea cuprinde un muzeu botanic cu vaste ierbarii, cuprinzînd peste 550 000 de plante.

Muzeul de istorie, adăpostit în clădirea de pe strada Emil Isac nr. 2, expune peste 150 000 de piese. Foarte bine sînt reprezentate civilizațiile dacă și daco-romană. Aici sînt expuse rezultatele săpăturilor efectuate la Sarmizegetusa timp de aproape 40 de ani.
Numeroase alte piese ilustrează epocile feudală și modernă ale istoriei Transilvaniei.

Statuia regelui Matei Corvin (Piața Libertății), operă de înaltă ținută artistică, a cărei machetă a cîștigat, în 1896, marele premiu la Expoziția de la Paris, a fost realizată de sculptorul Ioan Fadrusz. Statuia îl înfățișează pe regele Ungariei, fiind un omagiu adus comandantului de oști și cărturarului care a fost Matei Corvin. Regele este prezentat călare, iar un grup de personaje (Blasiu Magyar — comandant de oști, Paul Chinezu — comite al Timișoarei —, Ștefan Báthory — voievod al Transilvaniei — și Ștefan Zápolya — guvernator al Vienei) îi prezintă omagii.

MĂNĂȘTUREL, sat vechi, a fost înglobat, administrativ, în orașul Cluj încă din 1894. Aici se află un interesant monument istoric. În 1222, documentele amintesc de o biserică romanică. Ea avea în jur fortificații din pămînt. În 1241 a fost distrusă de către tătari, iar în urma celei de-a doua incursiuni tătare din 1285, părăsită de călugări. În anul 1296 încep lucrările de reconstrucție, care se prelungesc pînă la începutul sec. XVI. În 1466, Matei Corvin a dat poruncă să fie distruse zidurile de incintă; urmele lor, ca și fragmente dintr-un bastion se văd și azi. Din clădirile aflate altă dată în incinta puternic fortificată se păstrează doar o **capelă,** azi biserică ortodoxă. La origine, ea pare să fi fost o biserică-sală, cu un cor gotic și două turnuri pe fațada de vest, după cum precizează o inscripție din 1508. Nava inițială a fost demolată în 1818 și refăcută ulterior în stil neogotic.

Străbătînd străzile orașului se pot reconstitui numeroase secvențe din lupta proletariatului clujean. Astfel, pe **Str. 30 Decembrie,** în 1920, se afla sediul Comisiei Generale a Sindicatelor. În octombrie 1920, în **casa de pe Str. M. Kogălniceanu nr. 7,** și-a ținut ședințele de pregătire a grevei generale Comitetul Central de grevă pe oraș. În 1925 și 1929, în condiții de grea ilegalitate, pe **Str. Iugoslaviei nr. 19,** Secția locală P.C.R. și-a ținut multe dintre ședințele sale.

Comitetul local al P.C.R. și Sindicatele unitare au ținut o ședință comună, la 13 februarie 1933, în care a hotărît solidarizarea muncitorimii clujene cu luptele muncitorilor ceferiști și petroliști. Ședința s-a ținut într-un local de pe **Str. Karl Marx nr. 31.**

Organizația locală U.T.C. folosea pentru întruniri ilegale **casa din Str. 6 Martie nr. 19** (în perioada 1929—1933), iar la **nr. 22** se afla casa unde, între 1935 și 1937, a funcționat sediul organizației Societatea pentru protecția femeii și copilului. Pe **Str. Clinicilor, Teilor nr. 19** și **Ady Endre nr. 2** au funcționat tipografii ilegale. În 1933, la Cluj a apărut publicația antifascistă « Alte zări », care își avea redacția pe **Str. Șincai nr. 18** (clădirea a fost demolată). În 1936—1937, Frontul plugarilor a editat ziarul « Poporul », care își avea redacția în **Piața Victoriei nr. 3.**

FELEACU. Pe aici trecea odinioară drumul roman care lega Napoca (Clujul) cu Potaissa (Turda). Documente din sec. XIV—XV atestă

existența la Feleacu a unor familii de români, care aveau în pază drumul Cluj-Turda, arteră economică de mare importanță. Pentru aceste servicii, familiile românești erau scutite de darea de oi. Prin sec. XV, cum menționează tradiția, a poposit aici călugărul Marcu, venit din Moldova, care a ridicat mănăstirea din pădurea Feleacului la rangul de episcopie ortodoxă. Cu sprijinul bisericilor din Moldova și al lui Ștefan cel Mare s-a ridicat la Feleacu o **Bisericuță ortodoxă.** Zidită din piatră, într-o perioadă (sec. XV) în care goticul pătrundea tot mai mult în arhitectura românească, monumentul poartă și el amprenta acestei perioade. Aici se păstrează cîteva odoare de preț, printre care și o carte dăruită bisericii de un curtean al lui Ștefan cel Mare.

TURDA. În epoca de apogeu a statului dac, Turda era deja o așezare importantă. Numeroase izvoare antice pomenesc numele ei de atunci, *Potaissa.* Așezată pe drumul principal care traversa provincia Dacia de la nord la sud, în timpul ocupației romane, dintr-un *vicus* (simplu sat) se va transforma într-o așezare înfloritoare, unde prin 167—168 e.n. își va stabili garnizoana Legiunea V Macedonica. Fortificațiile ridicate aici de soldații romani, creșterea importanței militare a așezării au adus Potaissa la rangul de *municipiu* și apoi de *colonia.* Ceea ce azi se numește « Dealul cetății » înainte desemna cea mai importantă construcție a așezării. Ea avea o formă dreptunghiulară cu o suprafață de circa 23 ha. Un cronicar mărturisea că una dintre porți mai exista pe la 1604, iar o alta a durat pînă în 1821. Vechea construcție a fost demolată de locuitorii orașului, care foloseau materialul în construcții particulare. În sec. XIX numai cîteva blocuri masive de piatră mai aminteau de vechea construcție.

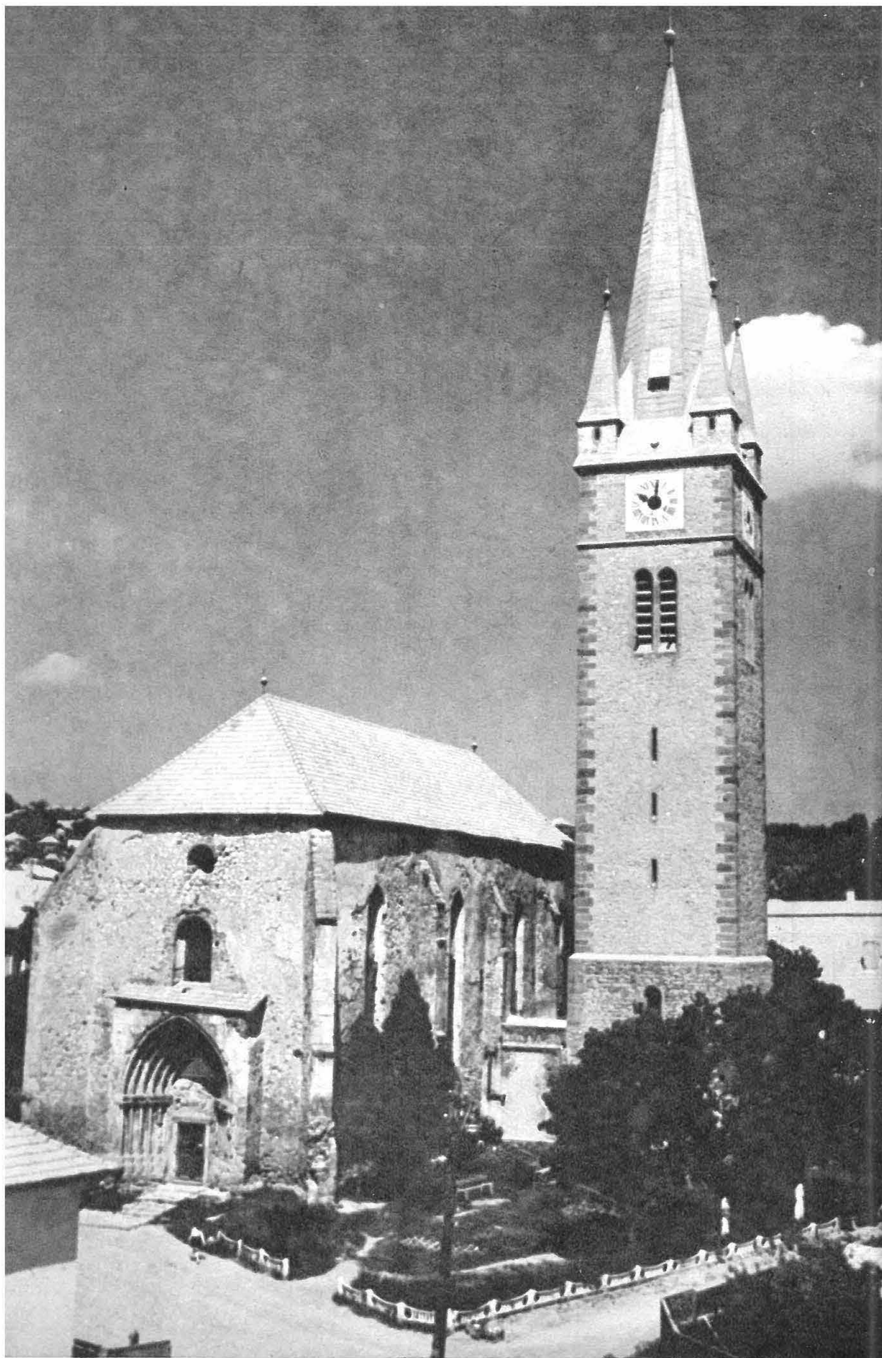
În anul 1075 apare pentru prima dată numele de Turda, într-un document emis de cancelaria lui Geza I, care acorda unei mănăstiri din Slovacia de azi dreptul de vamă la ocnele de sare de « la cetatea ce se cheamă Turda. . . » În timpul năvălirii tătarilor din 1241, orașul a avut mult de suferit, dar s-a refăcut repede. În localitate au fost aduși coloniști specializați în minerit, cărora în 1291 li se da dreptul de autoadministrare. Aceste drepturi marcau începutul transformării localității într-un oraș liber, supus direct regelui. În 1438, nouă conducători ai țăranilor răsculați în 1437 au fost executați la Turda. În 1514, locuitorii orașului Turda au participat la războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja.

În sec. XVI, principii Transilvaniei au construit la Turda o reședință cu fortificații. În jurul anului 1550, cînd Transilvania a fost temporar ocupată de trupele habsburgice, la Turda existau cele mai moderne mine de exploatare a sării. Apoi, numele orașului s-a legat de unul dintre cele mai dramatice momente ale istoriei poporului nostru. În timpul șederii lui Mihai Viteazul în Transilvania, nobilimea transilvană s-a răsculat împotriva lui Mihai. Din porunca lui Gh. Basta a fost asasinat marele erou la 9/19 august 1601, în apropiere de Turda. Spre sfîrșitul sec. XVII, expansiunea habsburgică a adus noi suferințe populației din Transilvania. Noua stăpînire a fost întîmpinată cu ostilitate de populație, care s-a ridicat la luptă sub conducerea lui Francisc Rákóczi II. În anul 1703, Turda a fost ocupată de trupele răsculate; asediat de imperiali, orașul a suferit mari distrugeri. În noiembrie-decembrie 1848, legiunile țăranilor revoluționari conduse de Avram Iancu au trecut prin apropiere, în drum spre Cluj; de teama lor, conducerea orașului s-a angajat să le aprovizioneze.

Biserica reformată, de tip biserică-sală, dominată de turnul înalt de 60 m (construit între anii 1904 și 1906), este una dintre cele mai interesante, Biserica a fost construită în jurul anului 1400. După toate probabilitățile, a fost ridicată pe locul unui alt edificiu mai mic și mai vechi. Are o singură navă. Refaceri importante s-au efectuat în 1868.

Copia statuii ecvestre a Sf. Gheorghe — operă a lui Martin și Gheorghe din Cluj

Biserica reforma ă din Turda

Troița ridicată pe locul unde a fost ucis Mihai Viteazul

Catedrala din Gherla

Statuia poetului Ovidiu din Constanța

Farul genovez

Histria: ziduri milenare

Bisericuțele din dealul de cretă de la Murfatlar

Reședința princiară este cel mai valoros monument de arhitectură medievală din oraș. După toate probabilitățile, palatul a fost ridicat la sfîrșitul sec. XV. După 1560 a fost reconstruit, căci Turda devenise reședința preferată a multora dintre principii Transilvaniei și locul unde-și țineau lucrările Dietele. Lucrări de restaurare mai importante au fost efectuate în 1588 și au dat în bună parte înfățișarea gotică de azi a edificiului, peste care s-au suprapus influențe ale Renașterii.
În anii 1818, 1886—1887, 1911 s-au făcut noi reparații. Construcția a fost realizată din piatră ecarisată și cărămidă. În aspectul ei exterior predomină o impresie de masivitate, specifică arhitecturii civile de stil gotic . . . Aici funcționează **un muzeu de istorie** a orașului cu colecții foarte bogate.

Biserica romano-catolică sau **Biserica mare,** cum i se mai spune, datînd din anii 1498—1504, a fost la început o biserică-hală, cu trei nave. Biserica a avut mult de suferit din cauza prădăciunilor ostașilor lui Basta. La începutul sec. XVIII, biserica a suferit noi stricăciuni. În 1822 s-au efectuat lucrări de reparație care i-au imprimat înfățișarea de azi. Deși s-au alterat multe componente ale monumentului original, prin introducerea unor elemente de baroc, biserica rămîne un monument reprezentativ al artei feudale transilvane din sec. XV—XVI.

Biserica reformată din cartierul Turda Nouă, ridicată probabil pe locul unei alte biserici mai vechi, a fost construită în 1504. Asemănările acesteia cu Biserica romano-catolică i-a făcut pe unii specialiști să creadă că au fost construite de aceiași meșteri.
Biserica reformată a avut și ea de suferit, la începutul sec. XVII, de la aceiași oșteni ai lui Basta, fiind necesare numeroase reparații; lucrările din 1800 au afectat însă foarte mult interiorul. Cu acest prilej a fost refăcută în stil baroc clopotnița din partea de vest a bisericii, păstrîndu-se totuși elemente de gotic la ferestrele primului etaj.
Încă de la început, biserica a fost împrejmuită cu ziduri masive, sprijinite la intervale mici de contraforturi puternice. Pe șoseaua principală București—Cluj se află la nr. 71 **Casa « Ioan Rațiu »,** iar la nr. 44 **casa unde în 1849 a locuit poetul revoluționar maghiar Petöfi.**

Statuia lui Ioan Rațiu se înalță în Piața Steluții. I. Rațiu a locuit mulți ani la Turda. Statuia îl reprezintă în cel mai important moment al activității sale; în 1894, în cadrul procesului « Memorandumului », desfășurat la Cluj, el a fost inculptat în calitate de conducător al Partidului Național Român, pentru răspîndirea « Memorandumului ». Statuia este opera sculptorului C. Medrea.

Comuna MIHAI VITEAZU este situată la numai 5 km de Turda. Istoria acestei localități poartă amintirea marelui voievod. După ce reușise să unească sub un singur sceptru pe toți românii, la 3/13 august 1601, voievodul obținuse o mare victorie la Gorăslău. După această luptă el își așezase tabăra în apropierea orașului Turda, unde a și căzut pradă unui asasinat mișelesc, la 9/19 august. Din ordinul lui Basta, mercenarii l-au ucis pe marele erou, « de îi rămase trupul gol în pulbere aruncat », după cum glăsuiește o cronică. În memoria lui, pe locul crimei s-a ridicat o troiță, împrejmuită de un frumos parc, iar primei comune din apropierea orașului i s-a dat numele voievodului.

Comuna MOLDOVENEȘTI (la circa 12 km vest de Turda). În apropierea localității, pe o înălțime, se găsesc urme de fortificație (cetate întărită). Aici, documentele din sec. XII—XIII menționează numele **Cetății Turzii.** În urma săpăturilor arheologice, cetatea a fost integral deblocată (fundațiile) și s-au descoperit numeroase piese de cultură romană. Pe șoseaua națională Cluj—Oradea, se află comuna GILĂU, localitate cu bogat trecut istoric (prima mențiune documentară în 1246). Tradiția presupune că aici ar fi existat cetatea reședință a voievodului Gelu.

În urma cercetărilor efectuate s-au scos la lumină urmele unui **castru roman,** care fusese ridicat pentru asigurarea pazei drumurilor. Aici se află și un **castel** ridicat în sec. XV, proprietate a episcopiei catolice și mai apoi a principilor Transilvaniei.

Comuna BONȚIDA. În această localitate se află cunoscutul **Castel Banffy,** un exemplar de « apogeu al barocului transilvănean ». Bastioanele cilindrice și o parte din corpurile de locuințe au fost ridicate în deceniile 7—8 ale sec. XVII. În secolul următor, s-au efectuat noi lucrări în interior și i s-a adăugat o curte interioară de formă dreptunghiulară, cu latura mică de la intrare puțin curbată spre exterior.
În jurul curții interioare s-au rînduit corpurile de locuințe ale căror terase au fost împodobite cu numeroase statui de piatră, opere ale sculptorului Johann Nachtigall (se păstrează doar fragmentar). În 1780, castelul a fost înzestrat cu un portal monumental.

Comuna DĂBÎCA. Aici, pe valea rîului Lonea, într-un loc numit la « Cetate » se afla pe vremuri **Cetatea Dăbîca,** care a jucat un rol important în istoria Transilvaniei în sec. X—XV, fiind chiar reședință de comitat. De-a lungul anilor a suportat mai multe amenajări. Cele dintîi lucrări au avut ca rezultat ridicarea unui val de pămînt cu șanț de apărare (sec. IX—X), din loc în loc fiind întărit cu gard din stîlpi groși așezați vertical și legați între ei prin bîrne fixate orizontal și prin grădele de nuiele. În sec. XIII, cetatea avea ziduri de piatră groase de 3—4,5 m și făcea parte din salba de cetăți regale din Transilvania.

GHERLA, orașul așezat pe malul drept al Someșului Mic, are o istorie străveche. Romanii au avut aici un puternic castru. În sec. XVI a fost construit **Castelul Martinuzzi,** edificiu proiectat și realizat în stilul Renașterii de către un arhitect bolognez.
O colonie de armeni stabiliți la Gherla, în sec. XVIII, a ridicat o frumoasă **catedrală** de mari proporții (1748). Aici se păstrează un evangheliar din 1316, redactat în Cipru, și un altul din 1346 lucrat în Crimeea.

Municipiul DEJ este așezat pe Someș. Orașul s-a dezvoltat în apropierea unui castru roman (la Căieșu). Dejul a fost un important centru comercial și meșteșugăresc. În oraș se poate vizita:

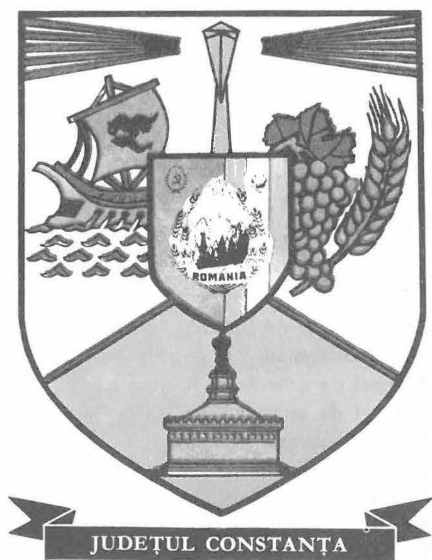
Biserica reformată Sf. Ștefan, construită în sec. XV. Este un edificiu gotic cu puternice contraforturi. Turnul său domină orașul.

Mănăstirea franciscană. Este tot o construcție în stil gotic, realizată în sec. XVII.

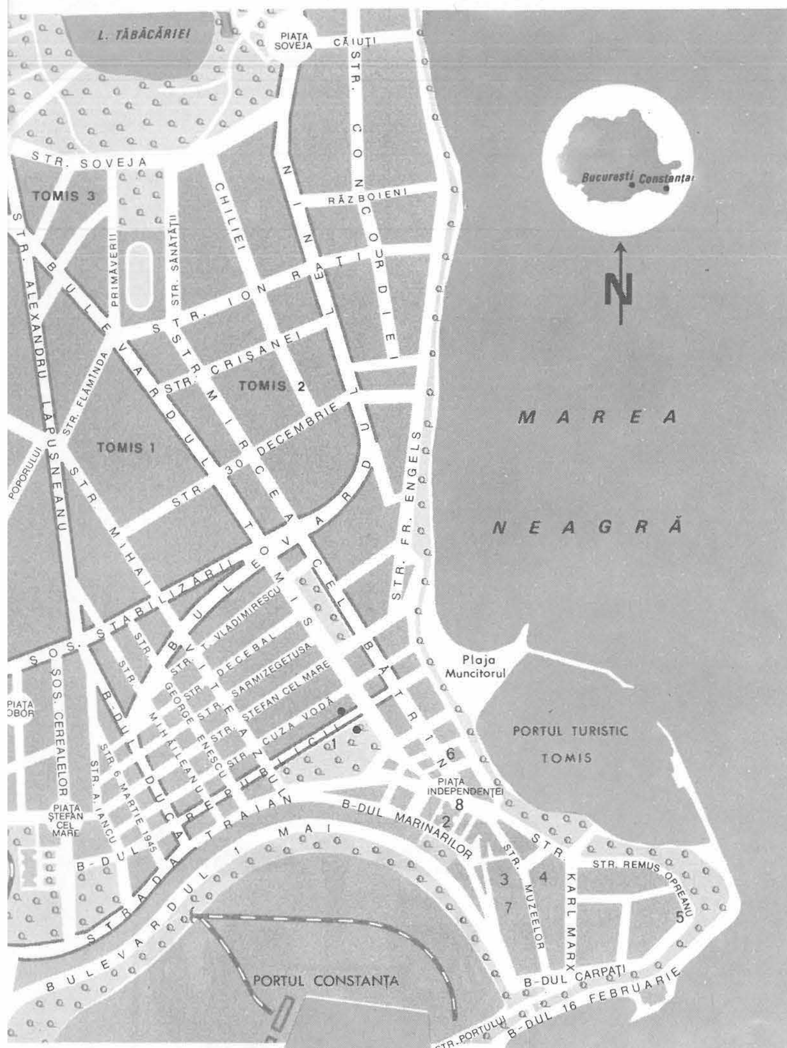
Muzeul orașului. În sălile sale este prezentat un bogat material privind perioada ocupației romane, colecții de științele naturii și de etnografie.

Comuna BOBÎLNA. Numele acestei localități se leagă de unul dintre cele mai importante momente ale luptei pentru libertate socială a țărănimii din Transilvania. Agravarea exploatării feudale în primele decenii ale sec. XV a provocat o vie nemulțumire care a culminat cu răscoala din 1437. Principalele cauze ale mișcării au fost înmulțirea obligațiilor față de stăpînii de pămînt și majorarea dărilor față de stat și biserică, desființarea dreptului de strămutare. Cererea episcopului Gheorghe Lepeș de a se plăti dările restante într-o monedă nouă, « mare și grea » i-a făcut pe țărani să treacă hotărît la acțiune. În primăvara anului 1437, țăranii răsculați, români și maghiari, conduși de Mihail Românul, Anton Nagy, Pavel din Voivodeni, au obținut o mare victorie împotriva nobililor și i-au silit să negocieze. În înțelegerea încheiată la Bobîlna se prevedea, printre altele: dreptul de strămutare liberă, abolirea nonei (dare către biserică) și efectuarea unui control anual de către reprezentanții țăranilor a modului cum nobilii respectă aceste clauze. A fost de ajuns pentru ca nobilii, în răgazul de timp creat, să-și strîngă noi forțe și, la 16 septembrie, să încheie cu păturile

conducătoare săsești și secuiești așa-numita « Unio trium nationum » — o alianță a categoriilor sociale privilegiate îndreptată împotriva țărănimii răsculată. Această alianță a rămas în vigoare pînă în 1848, din ea fiind excluși românii, care erau considerați, deși alcătuiau majoritatea populației, ca o « plebe contribuentă », doar tolerați. Alianța privilegiaților s-a înfruntat într-o nouă luptă cu țăranii, la 6 octombrie 1347, cu rezultat nedecis, urmată de o nouă înțelegere, cu condiții mai puțin favorabile pentru țărani. Nemulțumiți, răsculații continuă lupta și reușesc să ocupe orașele Dej, Turda, Aiud și Cluj. Ajutați și de regele Ungariei, nobilii îi înfrîng pe țărani, conducătorii lor fiind spînzurați pe dealul din fața orașului Turda.
În amintirea acestor lupte, pe dealul de lîngă comuna Bobîlna, a fost ridicat un **monument comemorativ**.

ROMÂNIA
JUDEȚUL CONSTANȚA

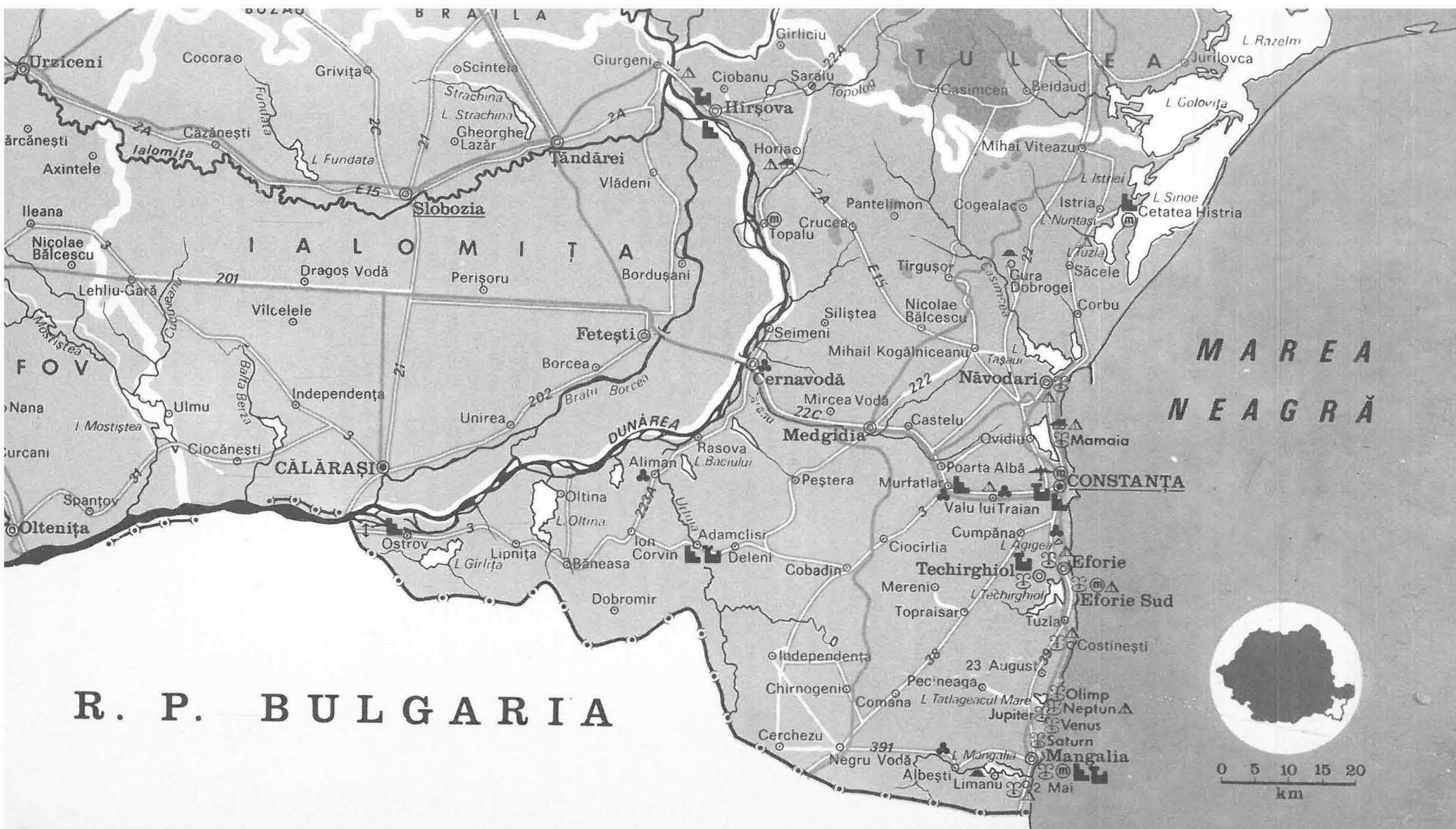
Planul Municipiului Constanţa

Importante Monumente Istorice

1. Zidul roman de incintă; parc arheologic
2. Mozaicul roman
3. Muzeul de arheologie Constanţa
4. Muzeul de artă
5. Farul « genovez »
6. Biserica greacă
7. Biserica ortodoxă
8. Statuia poetului Ovidiu

● Hotel

BRAILA
TULCEA
IALOMIȚA
FOV
MAREA NEAGRĂ
R. P. BULGARIA
Urziceni
Cocora
Grivița
Scînteia
Giurgeni
Girliciu
Ciobanu
Saraiu
Topolog
Casimcea
Beidaud
Jurilovca
L. Razelm
L. Golovița
Hîrșova
Strachina
L. Strachina
Gheorghe Lazăr
Fundata
L. Fundata
Căzănești
Ialomița
Axintele
Țăndărei
Horia
Mihai Viteazu
Vlădeni
L. Istriei
L. Sinoe
Slobozia
E15
Pantelimon
Cogealac
Istria
Cetatea Histria
Ileana
Topalu
Crucea
L. Nuntași
Nicolae Bălcescu
L. Tuzla
Dragoș Vodă
Perișoru
Bordușani
Tîrgușor
Gura Dobrogei
Săcele
Lehliu-Gară
201
Cucuveanu
Vîlcelele
Siliștea
Nicolae Bălcescu
Corbu
Mostiștea
Fetești
Seimeni
Mihail Kogălniceanu
L. Tașaul
Borcea
Cernavodă
Năvodari
Balta Berza
Independența
202
Brațu Borcea
Mircea Vodă
222
Nana
Ulmu
L. Mostiștea
Unirea
22C
Castelu
Medgidia
DUNĂREA
Ovidiu
Mamaia
Curcani
Ciocănești
Rasova
L. Baciului
Aliman
Poarta Albă
CĂLĂRAȘI
Peștera
Murfatlar
CONSTANȚA
Oltina
L. Oltina
223A
Valu lui Traian
Spanțov
Oltenița
Ostrov
Urluia
Adamclisi
Cumpăna
Ion Corvin
Deleni
Ciocirlia
L. Agigea
Lipnița
L. Girlița
Băneasa
Cobadin
Techirghiol
Eforie
Merenii
L. Techirghiol
Eforie Sud
Dobromir
Topraisar
Tuzla
Costinești
Independența
23 August
Chirnogeni
Pecineaga
Olimp
Comana
L. Tatlageacul Mare
Neptun
Jupiter
Venus
Saturn
Cerchezu
391
L. Mangalia
Mangalia
Negru Vodă
Albești
Limanu
2 Mai
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Agigea, rezervația de dune maritime

Fîntînița-Murfatlar, rezervație botanică

Lacul Agigea, rezervație ornitologică

Locul fosilifer Alimanu, rezervație paleontologică

Locul fosilifer Cernavoda, rezervație paleontologică

Peștera de la Gura Dobrogei, rezervație speologică

Pădurea Hagieni, rezervație complexă, **Peștera de la Limanu,** rezervație speologică

Stațiuni balneoclimaterice: nord de Constanța — Mamaia, Năvodari; sud de Constanța — Eforie Nord, Eforie Sud, Techirghiol, Mangalia Nord, Mangalia Sud

Situat în sud-estul României, între Dunăre și Marea Neagră, județul Constanța ocupă jumătatea sudică a Dobrogii. Are o suprafață de 7 055 km² și o populație de peste 528 600 de locuitori, ceea ce reprezintă 3,0% din teritoriu și 2,6% din populația țării. Raportată la suprafață, densitatea este de 74,9 loc./km², fiind sub media pe țară. Reședința județului este municipiul Constanța.
Relieful județului Constanța corespunde platformei dobrogene, care se prezintă sub forma unui podiș tabular, ușor înclinat spre centru (valea Carasu) și dinspre Dunăre spre țărmul Mării Negre. Este fragmentat de văi destul de adînci ce-l despart în interfluvii largi, vălurite și plane. În zona de vărsare a rîurilor sînt cantonate lacuri: limane fluviatile spre Dunăre (Oltina, Gîrlița) și fluvio-marine spre litoral (Mangalia, Techirghiol, Siutghiol).
Clima are caracter continental, cu nuanțe excesive în interior și moderate pe litoral. Temperatura medie anuală variază în jur de 10–11°, iar precipitațiile sînt reduse și neuniform repartizate (circa 400 mm). Ceața este destul de rară, iar vara durata de strălucire a soarelui este de 11 ore pe zi. Poziția țărmului, cu o totală orientare spre răsărit, insolația puternică, abundența de raze ultraviolete, puritatea aerului și bogăția lui în ozon sînt elemente favorabile efectuării băilor heliomarine.
Principalele bogății naturale le constituie zăcămintele de minereuri de fier, încă neexploatate (la Palazu Mare), materialele de construcții (calcare, marne, nisipuri și diotomite), apele minerale sulfuroase, sărate.
Profilul economic al județului se caracterizează printr-un potențial industrial în dezvoltare, o agricultură intensivă și un transport maritim intens. Ramurile cele mai importante ale industriei sînt construcțiile de mașini și prelucrarea metalelor (Șantierul naval Constanța, Întreprinderea mecanică de utilaje Medgidia, Fabrica de șuruburi Saligny), industria chimică (Năvodari — Uzina de superfosfat și acid sulfuric), industria celulozei și hîrtiei (Palas), a materialelor de construcții (fabrici de ciment Medgidia și Cernavodă), de prelucrare a lemnului (Constanța), industria textilă (Fabrica integrată de lînă — Constanța) și alimentară.
Agricultura, caracterizată printr-un înalt grad de mecanizare și irigare, dispune de întinse terenuri agricole, peste 583 100 ha, din care 85% sînt suprafețe arabile, iar restul pășuni, fînețe, vii și livezi. Principalele culturi agricole sînt cerealele, în producția cărora județul Constanța ocupă un loc de frunte pe țară, precum și floarea-soarelui și cartofi. Condițiile pedoclimatice au permis cultivarea, din timpuri străvechi, a viței de vie, vinurile obținute la Murfatlar și Ostrov fiind renumite și peste hotare. În apropierea litoralului s-a dezvoltat o agricultură preorășenească. Un loc însemnat în economia agrară îl deține sectorul zootehnic (bovine, porcine, ovine), locuitorii Dobrogei avînd vechi tradiții în creșterea oilor. La acestea adăugăm pescuitul, care se practică în zona litoralului românesc.
În economia întregii țări, județul Constanța are un rol hotărîtor în transportul maritim, orașul Constanța fiind considerat poarta României spre mările și oceanele lumii.
În cuprinsul județului se află opt orașe, cu 17 localități componente, dintre care un municipiu, 49 de comune și 196 de sate. Orașele sînt fie importante centre industriale, fie renumite stațiuni balneoclimaterice. Cel mai important ca număr de locuitori și funcții este municipiul Constanța, unul dintre marile orașe ale României, cu peste 180 400 de locuitori*, urmat de Medgidia cu 35 800 de locuitori; celelalte orașe au sub 20 000 de locuitori (Mangalia, Cernavodă, Eforie, Techirghiol, Năvodari, Hîrșova).
Nota caracteristică a județului Constanța este dată de litoralul Mării Negre, cu pitorescul și calitățile sale balneoclimaterice foarte apreciate;

* Fără orașele care aparțin de municipiu — Eforie, Mangalia, Techirghiol, Năvodari.

între Capul Midia şi Vama Veche s-a creat un lanţ de staţiuni, unele dintre ele de renume internaţional. Calitatea şi fineţea nisipului, lărgimea sau îngustimea plajelor, luminozitatea puternică, la care se adaugă numeroasele lacuri cu nămol din apropierea ţărmului, îmbinate cu noul şi modernul peisaj urban, au creat în zona litoralului românesc o adevărată rivieră. Staţiunile maritime (Năvodari, Mamaia, Constanţa, Eforie, Techirghiol, Costineşti, Neptun, Mangalia Nord şi Sud), fiecare cu personalitatea sa, constituie, în ansamblul lor, un singur oraş, o formă interesantă de urbanizare, care oferă multiple probleme şi rezolvări ce se cer cunoscute, noutatea acestui peisaj urban în întregul său fiind şi ea o cauză a turismului foarte intens dezvoltat pe litoral.
În cadrul ţării noastre, litoralul Mării Negre constituie zona cu cel mai intens turism de vară, fluxul de turişti români şi străini crescînd de la an la an. Aceasta a impus, în ultimii ani, o continuă creştere a capacităţii de cazare şi deservire a litoralului, realizîndu-se, totodată, o anumită specializare a staţiunilor principale. Între ele se detaşează *Mamaia*, perla litoralului, aşezare cochetă de hoteluri şi vile, dezvoltată vertiginos în ultimul deceniu. Aşezată pe o fîşie lungă de nisip, scăldată la răsărit de apele mării cu o plajă însorită, întinsă (7—8 km) şi largă, cu nisip fin şi curat, Mamaia este cea mai apreciată şi căutată staţiune a litoralului de către turiştii străini. În ultimii ani Mamaia a devenit tot mai mult reşedinţa unor manifestaţii culturale de prestigiu. Aşezată între mare şi lacul cu apă dulce Siutghiol, Mamaia este şi un centru de practicare a sporturilor nautice şi a pescuitului sportiv.
Mangalia, dezvoltată recent ca port, împreună cu Mangalia Nord (staţiunile Neptun, Jupiter, Venus, Saturn), construită în ultimii ani într-o arhitectură modernă, constituie o concurentă serioasă a Mamaiei. Elementele climatice şi peisajul tipic de stepă dau a notă aparte Mangaliei. Aici, clima are un caracter maritim mai accentuat, cu toamne tîrzii şi mai blînde şi primăveri timpurii. Este singurul loc din ţara noastră unde iarna temperatura rămîne peste 0°.
Factorii terapeutici sînt: apa mării, nisipul plăjii, atmosfera bogată în aerosoli şi apele termale sulfuroase, cu temperaturi de 20—21°. Izvoarele minerale de pe marginea lacului Mangalia au o radioactivitate pronunţată.
Eforie, formată din staţiunile Eforie Nord şi Eforie Sud, este una dintre cele mai frumoase staţiuni, cu vile elegante dispuse între faleza mării şi lacul Techirghiol. Factorii terapeutici sînt: apa mării şi a lacului Techirghiol, cu o mineralizare mai puternică ca cea a mării, nămolul sapropelic al lacului, nisipul plajei, aerul bogat în aerosoli şi radiaţiile solare. Este foarte indicată pentru afecţiunile aparatului locomotor, afecţiuni ale sistemului nervos periferic şi ale sistemului nervos central, afecţiuni ginecologice, tuberculoză extrapulmonară, afecţiuni ale pielii şi sîngelui.
Techirghiol este aşezat pe malul lacului cu acelaşi nume, a cărui apă este de 3 pînă la 6 ori mai sărată şi mai mineralizată ca apa mării; conţine cloruri şi sulfaţi de sodiu, magneziu, potasiu, la care se adaugă brom şi bicarbonaţi de magneziu, bioxid de siliciu, oxizi de fier. Nămolul sapropelic vîscos şi cu miros puternic de hidrogen sulfurat constituie un factor terapeutic foarte important. Este o staţiune indicată în tratamentul afecţiunilor aparatului locomotor şi ale sistemului nervos periferic, afecţiunilor ginecologice, sechelelor de poliomelită.
Acestora li se adaugă *Costineşti*, staţiune pentru tineret în plină dezvoltare, şi *Năvodari*, staţiunea maritimă a copiilor din România. În curs de dezvoltare se află localităţile Agigea, Tuzla, 23 August, Vama Veche ş.a.
Pe meleagurile judeţului Constanţa se găsesc o serie de rezervaţii naturale şi puncte fosilifere dintre care amintim: rezervaţia silvo-stepică Fîntîniţa-Murfatlar, Pădurea Hagieni, rezervaţia botanică de dune maritime de la Agigea, locul fosilifer Cernavodă şi locul fosilifer Alimanu.

Zona stațiunilor litoralului românesc este deservită de o rețea bună de căi de transport: cale ferată, șosea modernizată și linie de troleibuze (Constanța – Mamaia). Legăturile cu celelalte localități din județ, cît și cu restul țării se realizează atît prin rețeaua feroviară Constanța – Cernavodă – București și perpendicular pe ea Negru Vodă – Tulcea, cît și prin cea rutieră Constanța – Hîrșova – București (prin podul de peste Dunăre, în zona Giurgeni – Vadu Oii), Constanța – Negru Vodă, Constanța – Adamclisi, Constanța – Cernavodă, Constanța – Tulcea, cu ramificație la Histria și Năvodari.
Orașele și așezările județului Constanța sînt și importante centre cultural-istorice, concentrînd monumente de valoare inestimabilă.

CONSTANȚA. În prima jumătate a sec. VI î.e.n., coloniști greci veniți din Milet au înființat orașul portuar, care avea să se numească *Tomis*. Începînd cu sec. IV e.n., un cartier al orașului se va numi *Constantiana* sau *Constantia*, toponim ce se va impune în epoca bizantină (sec. IX – XI) asupra întregului oraș. Prin analogie, în epoca turcească ea s-a numit *Küstendje*.
Grecii veniți aici acum 2500 de ani au găsit o populație geto-dacă activă, cu care au întreținut strînse legături. Băștinașii au pus la dispoziția orășenilor mîna de lucru necesară ridicării numeroaselor edificii din oraș.
În anul 514 î.e.n. Darius, regele perșilor, a venit aici în fruntea unei puternice armate, trecînd Dunărea pe la Isaccea. Orașul a fost distrus de mai multe ori, dar s-a refăcut de fiecare dată. În 72 – 71 î.e.n., trupe romane comandate de Lucullus Varo au ajuns pînă la Tomis, înfrîngîndu-l pe Mitridate, prieten al cetăților grecești de la Marea Neagră. Pentru cîțiva ani, orașul a intrat în stăpînirea romanilor. Apoi, cîțiva ani mai tîrziu, orașele grecești din această zonă au fost ocupate vremelnic de către marele șef al triburilor getice unite, Burebista. După moartea lui, romanii reiau campaniile de la Dunăre și în anul 29 î.e.n. M. Licinius Crassus a reușit să înfrîngă triburile băștinașe, obținînd prietenia orașelor grecești; se pare că acestea ar fi cerut chiar înglobarea lor în cadrul imperiului, fapt petrecut în timpul lui Octavian August, deoarece în anul 8 e.n. Ovidiu era trimis în surghiun la Tomis, unde a și murit după 9 ani.
Tomisul a atins maximum de înflorire în sec. II, în timpul dinastiei Antoninilor și Severilor. Orașul făcea parte din « Comunitatea celor cinci orașe » (Tomis, Callatis, Histria, Dionysopolis și Odessos), în sec. II fiind locul de întîlnire al reprezentanților acestora, iar începînd din anul 138 a devenit metropola Pontului, ca cel mai mare și înfloritor oraș de pe coasta de vest a Pontului Euxin.
Pe la mijlocul sec. III, puterea Romei începe să decadă; Dacia a fost părăsită de romani, răscoalele interne și atacurile din afară slăbind tot mai mult puterea marelui imperiu. După Filip Arabul (249) Tomisul trece printr-o mare criză provocată de luptele tot mai intense din această zonă, dar în ciuda distrugerilor, el continuă să-și ducă existența sa. S-a refăcut mult mai repede decît Histria sau Callatis și viața sa a devenit din nou prosperă. S-au construit noi fortificații în perioada 270 – 333. Între sec. III și VI, distrugerile determinate de invazii succesive, au alternat cu perioade de liniște, cînd orașele dobrogene, inclusiv Tomis, s-au refăcut și au cunoscut momente de relativă prosperitate. După 600 însă, migrațiunile slavilor și avarilor au distrus viața urbană. În sec. X – XI, orașul este amintit în hărțile maritime bizantine sau genoveze; în sec. XIV a căzut sub stăpînirea otomană, devenind o așezare foarte modestă, care abia în a doua jumătate a sec. XIX a început din nou să se dezvolte. Pe la mijlocul secolului trecut, sultanul Medgid a dispus construirea unui port, lucrare efectuată de către o societate engleză.

O perioadă nouă a început pentru oraș după anul 1878, cînd după reunirea Dobrogii cu România, orașul a devenit cel mai mare port al țării. Odată cu dezvoltarea sa, Constanța a devenit un puternic centru muncitoresc. În anii imediat următori primului război mondial, aici ființa o puternică secțiune a Partidului socialist. Aceasta, ca și tînăra secțiune a Partidului comunist, organizată imediat după mai 1921, și-au avut sediul, pînă în 1924, în **Str. Ștefan Mihăileanu nr. 38.** Începînd cu 1 mai 1927, la Constanța a fost editat ziarul « Muncitorul Constanței », care își avea redacția pe **Str. Daciei nr. 2.** Între anii 1937 și 1938, pe **Str. Ștefan O. Iosif nr. 23** a funcționat unul dintre sediile organizației județene a P.C.R. Sedii ale P.C.R. au mai funcționat și pe **Str. Andrei Mureșanu nr. 69** și **Frunzelor nr. 70.** În orașul Constanța a activat o puternică organizație U.T.C., care între anii 1941 și 1944 și-a avut sediul conspirativ în **Str. Sabinelor nr. 7.**
În august 1944, în oraș și împrejurimi s-au desfășurat acțiuni importante pentru capturarea și dezarmarea trupelor hitleriste din zonă.
În zilele noastre, după 2500 ani de la înființare, Constanța cunoaște un nou avînt, fără precedent în zbuciumata sa istorie.

*

Zidul roman de incintă. Orașul antic era așezat pe partea peninsulară, ridicată la 15—30 m deasupra nivelului mării, fiind ferit de atacurile surpriză de pe mare. Pentru a avea o mai bună siguranță, atît în partea de nord, cît și în cea de nord-vest, romanii au ridicat în sec. III un puternic zid de apărare ale cărui urme au fost interceptate pe Bd. Republicii și de aici coborînd spre vechiul port. O porțiune a zidului a fost dezvelită împreună cu un turn de apărare de formă rotundă **(Turnul Măcelarilor).** Turnul este o adăugire mai tîrzie. Au fost, de asemenea, interceptate urme de porți ale cetății Tomis și ale altor turnuri de apărare.
În apropiere de Turnul Măcelarilor s-a organizat un **parc arheologic,** în care sînt prezentate chiupuri, coloane, frize, cornișe, blocuri de piatră din vechile construcții etc.
Pe peretele clădirii Bibliotecii municipale a fost montată, tot în cadrul parcului, **o hartă arheologică a Dobrogii,** cu cele mai importante așezări din epoca greco-romană.
Pe terenul fostei gări și în apropiere au fost descoperite tezaurul celor 24 de monumente sculpturale, acum expuse în muzeu, și numeroase construcții din sec. IV—VI (străzi pavate, fîntîni, locuințe, ateliere ceramice și două mari bazilici din fosta reședință episcopală a Tomisului).

Mozaicul roman. În spatele clădirii Consiliului municipal, în anii 1958—1959, au fost descoperite resturile unui monumental edificiu public din sec. III—IV. Construcția se întinde pe circa 100 m de-a lungul falezei. Zidurile groase de aproximativ 2 m și înalte de 6 m au fost așezate pe un suport lat de 3 m și adînc de peste 2 m, realizat din bolovani legați cu mortar. Fațada zidurilor a fost placată cu marmură albă și colorată, păstrată azi numai fragmentar. Pardoseala edificiului era formată dintr-un excepțional covor de mozaic policrom, decorat cu motive geometrice și vegetale. Inițial, mozaicul avea o suprafață de 2 000 m², din care doar jumătate s-a păstrat în stare bună; încă un sfert, aflat în stare de degradare, a fost recuperat.
Sub terasa cu mozaic au fost descoperite încăperi boltite, care serveau ca depozite de mărfuri. Deasupra intrării uneia dintre ele se afla gravat numele lui Hermes, zeul comerțului.

Muzeul de arheologie Constanța prezintă cele mai de seamă valori de cultură materială și spirituală din vechiul Tomis și numeroase altele descoperite pe teritoriul Dobrogii. În curtea muzeului sînt expuse sarco-

fagii datînd din sec. I—III, capitele, baze și trunchiuri de coloane, arhitrave etc. În sălile muzeului pot fi văzute remarcabile piese neolitice din culturile Hamangia și Gumelnița, numeroase unelte agricole din epoca sclavagistă, amfore greco-romane, monede, obiecte folosite în comerț etc. De asemenea, sînt prezentate fragmente de monumente de arhitectură, statuiete de Tanagra descoperite la Callatis, lucrări de artă. Numeroase sînt statuile reprezentînd diferite divinități, printre care amintim: zeița Tyche (Fortuna), zeul Pontos, zeița Hecate, Dionysos, Hermes, Mithras și reliefuri reprezentîndu-l pe cavalerul trac. O impresie deosebită produce asupra vizitatorului șarpele Glycon, o splendidă reprezentare în marmură a unui animal fantastic cu trup de șarpe și bot de mamifer.
În muzeu sînt prezentate, de asemenea, numeroase piese ilustrînd perioade de început ale feudalismului în Dobrogea, vestigii descoperite la Murfatlar, Castelu, Dinogeția, Limanu, Hîrșova, Mîrleanu, Rasova etc. Muzeul are un lapidariu și o bogată colecție numismatică cu piese de mare valoare, cum sînt monedele ce au gravate figuri de regi sciți, unice în lume.

Muzeul de artă cuprinde valoroase lucrări ale artiștilor noștri de frunte. Printre altele sînt prezentate tablouri aparținînd lui Th. Aman, N. Grigorescu, Șt. Luchian, Gh. Petrașcu, J. Al. Steriadi, C. Ressu, I. Iser, Șt. Dimitrescu, Fr. Șirato, N. Vermont etc., precum și lucrări ale pictorilor contemporani: C. Baba, Marius Bunescu, D. Ghiață, M. H. Maxy, B. Covaliu, S. Chintilă etc. În secția de grafică sînt prezentate peste 100 de lucrări semnate de V. Dobrian, Gy. Szabo Bela, S. Chintilă, M. Chirnoagă, Gh. Ivancenco ș.a.
Bogat este oglindită și creația sculpturală, prin prezența unor lucrări semnate de I. Jalea, C. Medrea, C. Baraschi, V. Gheza, I. Irimescu, Boris Caragea și alții.

Farul « genovez » este un mic turn, folosit ca far de orientare pînă nu demult. Există presupunerea că el ar fi fost construit de genovezi, dar mai probabil a fost ridicat de societatea engleză care a efectuat, în 1860, lucrările de amenajare a portului. El a fost restaurat în 1948.

Biserica greacă (intersecția Str. Mircea cel Bătrîn cu Str. Aristide Karatzali) a fost construită între anii 1863 și 1865, cu contribuția coloniei grecești din oraș, care a primit aprobarea sultanului Abdul Azis pentru construirea ei. Biserica are un mic turn în partea dreaptă a acoperișului; scările și pavimentul au fost lucrate din marmură adusă din Grecia.

Biserica ortodoxă (Str. Muzeelor) este o construcție ridicată în 1884. În interiorul său se află două jilțuri artistic lucrate. Pictura este de dată recentă și a fost executată de artistul Ghiță Popescu. Fațada monumentului este împărțită în mai multe registre, despărțite cu ajutorul unor brîie de cărămidă aparentă.

Biserica romano-catolică (Str. N. Titulescu) este o construcție în stil romanic, ridicată în 1885, după planurile arhitectului Romano de Simon. Ea a fost realizată din cărămidă roșie aparentă și are un turn pătrat, care îi sporește zveltețea.

Moscheea, aflată în imediata apropiere a Pieței Independenței, a fost clădită în anul 1910, pe locul unei vechi geamii. Minaretul, a cărui înălțime atinge 50 m, și cupola clădirii au fost construite din beton armat. Pentru realizarea coloanelor și a scărilor s-a folosit calcarul de Albești, iar pentru poarta mare de la intrare s-a adus marmură neagră din Italia. Edificiul are o frumoasă pictură interioară, în care domină culorile verde, albastru de cobalt, ocru deschis și roșu.

Noul far a fost realizat sub forma unui obelisc de circa 90 m, avînd planul unui trunchi de piramidă cu trei fețe, fiind construit din beton armat. Cupola este acoperită cu o platoșă de aluminiu; lumina din vîrful farului poate fi zărită de la o depărtare de 25 mile marine.

Statuia poetului Ovidiu (Piața Independenței) este opera sculptorului Ettore Ferrari. Monumentul a fost ridicat în 1887, de către locuitorii orașului, prin subscripție publică. Ovidiu, marele poet latin, s-a născut în anul 43 î.e.n., fiind contemporan cu Virgiliu și Horațiu. El a fost exilat la Tomis, în anul 8 e.n., unde a și murit după 9 ani.

Bustul lui Mihai Eminescu (Bd. 16 Februarie) a fost realizat de sculptorul Oscar Han în anul 1930; a fost montat în apropiere de malul mării, așa cum și-a dorit-o chiar poetul, în celebra sa poezie *Mai am un singur dor.*

Bustul lui Vasile Pârvan, care se înalță în fața clădirii Comitetului județean P.C.R., este opera sculptorului Ion Irimescu. Bustul a fost dezvelit în 1957, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea marelui arheolog.

HISTRIA. Cînd încă înainte de primul război mondial Vasile Pârvan își începea săpăturile la Histria, peninsula dintre lacul Sinoe și lacul Duingi era un loc pustiu, năpădit de ierburi și bălării. Aici se aflau, înghițite de colb și uitare, zidurile celei care fusese odată înfloritoarea așezare Histria. Corăbierii din Milet găsiseră aici o insulă, situată la vreo 2 km de țărm. În sec. VII î.e.n., Miletul era cea mai puternică cetate grecească din Asia Mică. Corăbiile ei brăzdau apele Mării Negre în căutare de pămînturi pentru întemeierea unor noi orașe. Coloniștii au ales înălțimile izolate de pe acest țărm, care se puteau apăra mai ușor. Insula găsită de ei aici prezenta acest avantaj; se putea apăra ușor, dar mai ales de aici, pe Dunăre, puteau urca oricînd cu corăbiile încărcate în interesele schimbului cu localnicii.
Histria s-a întemeiat în anul 657 î.e.n., așa cum rezultă din izvoarele literare și din materialele arheologice descoperite. Cînd temutul Darius își împinsese oștirile împotriva sciților, Histria era deja o așezare înfloritoare, cu un comerț activ. Urme ale acestui comerț au fost găsite la Barboși, lîngă Galați, și chiar la Bene, în sudul Maramureșului. În secolele V—IV î.e.n., Histria a luat un mare avînt; la începutul secolului IV î.e.n. își bătea monedă proprie de argint. Pe la anul 340, însă, Filip, regele Macedoniei, ajunge cu oștirile la gurile Dunării. Fiul său Alexandru, la 335, face o expediție la Dunărea de Jos, și vasele macedonene care au urcat atunci pe Dunăre venind din Pontul Euxin se vor fi oprit și la Histria. Apoi, în timpul regelui get Dromihete, Histria a fost cucerită, dar a continuat să rămînă un oraș înfloritor. Între anii 60 și 44 î.e.n., geții conduși de Burebista întemeiază o puternică uniune de triburi, întinzîndu-și stăpînirea pe un teritoriu foarte mare; Histria, împreună cu celelalte cetăți grecești, a fost supusă.
Secolul I al erei noastre aduce noi schimbări; prin anul 15, Tiberiu înființa un comandament militar pentru a supraveghea regiunea gurilor Dunării și a țărmului mării. În anul 86, Domițian va transforma tot ținutul dintre Dunăre, mare și Balcani într-o provincie romană, iar Traian, supunîndu-i pe daci, va crea provincia Dacia.
Histria se va bucura de ocrotirea romanilor, în cele două secole de ocupație orașul atingînd o nouă epocă de înflorire. Dar la orizont se arătau noi primejdii: în 238 goții pustiesc și dărîmă Histria. Refăcut, orașul nu va mai atinge vechea înflorire și continuă să rămînă sub stăpînirea romană și apoi bizantină, pînă în secolul VI.
Încă din sec. II î.e.n., marea, depunînd straturi de nisip pe coastă, a legat insula pe care se afla orașul cu uscatul și, treptat-treptat, ostrovul Chituc a despărțit orașul de mare. Portul plin de viață odinioară rămînea

fără apă. Apoi, vînturile, nisipurile și anii... și ruinele s-au afundat tot mai adînc în umbra tăcerii...
În anii regimului nostru, continuîndu-se lucrările lui Pârvan, vechea așezare a fost parțial dezvelită și studiată.
O plimbare printre ruinele vechii cetăți poate fi foarte instructivă prin marea bogăție de material arheologic pus în lumină în urma săpăturilor efectuate aici.

Zidul roman de incintă, construit după distrugerea orașului de către goți în anul 248, atrage, în primul rînd, atenția vizitatorului. Latura de vest, dezgropată pe o porțiune de circa 200 m, are 10 turnuri de apărare și două porți, una pentru pietoni, cealaltă pentru vehicule. Zidul era apărat în exterior de trei valuri de pămînt. Fortificația a fost construită în grabă și marchează o restrîngere a suprafeței cetății. Pentru ridicarea sa s-au folosit materiale provenite din vechile edificii, anterioare venirii goților. Astfel se explică numeroasele blocuri de piatră din zid purtînd inscripții mai vechi. Într-o porțiune din temelia zidului aflat în apropierea porții mari s-au folosit, ca material de construcție, numeroase coloane.
Bazilicile tîrzii (sec. V—VI), una laică și alta creștină, au fost ridicate în apropiere de poarta mare a cetății.

Tabernele — piața de mărfuri cu tejghele și alte două bazilici tîrzii se întind în lungul străzii care trece prin piața cu portic și duce la unul dintre cele mai importante edificii din fostul oraș. Este vorba de **terme** (băi publice), construite în sec. III și refăcute mai apoi. Putem urmări aici toate dependințele unei astfel de construcții tradiționale la romani: vestiarul, sala cu apă caldă, cu aburi, cu apă fierbinte, cu apă rece, palestra cu mozaicuri policrome și instalațiile de încălzire.
Părăsind aceste interesante edificii, vom pătrunde în **cartierul economic,** cuprinzînd construcții din sec. IV—VI, ridicate din piatră și pămînt, unele dintre ele fiind destinate activităților comerciale și meșteșugărești. În timpul săpăturilor au fost identificate prăvălii, brutării, ateliere de sticlă, de ceramică și de prelucrare a metalelor. S-au descoperit numeroase vase pentru depozitarea și păstrarea cerealelor, alimentelor etc.
Îndreptîndu-ne pașii de-a lungul unei străzi pavate cu lespezi mari de piatră, dotată cu un canal colector, vom pătrunde într-un alt cartier. Este vorba de **domus** (cartierul de est, cu edificii publice și particulare datînd din sec. IV—VI), care se află chiar pe malul lacului. În centru se ridică două importante construcții: una dintre ele, cu două niveluri, avea o curte interioară limitată de coloane, o sală de oaspeți și mai multe încăperi de dimensiuni mai reduse; cealaltă construcție, de caracter creștin, are o capelă interioară și cîteva încăperi cu vase mari pentru păstrarea cerealelor.
De aici, o alee duce spre **Sectorul sacru,** zonă în care se află construcții din cele mai vechi ale cetății — cele mai vechi de pe teritoriul patriei noastre. Iată, de pildă, păstrate intacte temeliile și treptele din față ale unui templu, care avea interiorul compus dintr-un naos și o cella. Spre răsărit, templul era protejat de un zid, care constituie peribolul (la greci acesta desemna o construcție care apăra o incintă sacră). Recent s-a stabilit că acesta era un templu aparținînd lui Zeus.
În apropierea sa se află mai multe fragmente arhitectonice din marmură (cornișe, coloane și bucăți dintr-o arhitravă cu inscripție în limba greacă), provenind dintr-un templu în stil doric închinat Marelui Zeus. De asemenea există și alte construcții religioase, dintre care un altar închinat lui Zeus, recent degajat. În fața templului închinat lui Zeus se află un altul, foarte probabil, închinat Afroditei.
Ieșind pe poarta mare a cetății, vom întîlni o mare inscripție de 3 m înălțime, care are o excepțională importanță pentru știrile furnizate în legătură cu viața social-politică a cetății în epoca romană.

Se pot vizita fragmente din **zidul elenistic,** construit din blocuri mari de talie, care a durat din sec. III î.e.n. pînă în sec. I î.e.n., cînd a fost distrus și i s-au suprapus diferite edificii publice și particulare.
La o oarecare depărtare se zăresc zeci de movile aparținînd **necropolei** orașului Histria, care rețin atenția arheologilor prin bogăția inventarelor mortuare.

Muzeul. Aici au fost concentrate o parte din inscripții, fragmente arhitectonice, amfore și vase mici, descoperite la Histria. În jurul muzeului și pe aleea ce duce spre ieșire sînt prezentate numeroase alte monumente de artă și arhitectură, înălțate pe socluri de beton și ocrotite de armături din metal și sticlă.

HÎRȘOVA. Complexul arheologic din această localitate grupează o **așezare neolitică, una dacică, o fortificație romană și o cetate feudală.** Cunoscută în vechime sub numele de *Carsium*, vechea așezare romană a intrat în stăpînirea bizantinilor, care au ridicat aici o fortificație. Situată pe malul drept al Dunării, în apropiere de gurile Ialomiței, cetatea avea o bună poziție strategică. Întregul complex medieval avea un plan patrulater neregulat, și a fost construit în mai multe etape. Cetatea bizantină tîrzie a fost construită în sec. X—XI și era apărată pe trei laturi de un zid masiv, iar pe una dintre ele, de faleza înaltă și stîncoasă. S-au păstrat fragmente de zid pînă la 7 m înălțime și groase de 3,50 m (latura de nord) urmele porții, rămășițele a două bastioane masive în formă de patrulater. Partea de sud a cetății, după părerea specialiștilor, este de construcție genoveză și datează din sec. XIII. În 1389, Dobrogea a trecut în stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn. Încă în 1388 cetatea se afla într-o stare foarte proastă.
În sec. XV, orașul și-a pierdut din importanță, Hîrșova devenind mai mult un centru militar administrativ otoman. În 1444, după bătălia de la Varna, resturi din oștile maghiare se retrag prin vadul de la Piua Petrii; Hîrșova este menționată din nou ca punct fortificat. În 1595, o armată trimisă de Mihai Viteazul a cucerit cetatea. Episodul s-a repetat și în februarie 1603, cînd o oaste trimisă de Radu Șerban i-a înfrînt și scos din cetate pe turci. În sec. XVII turcii au refăcut fortificațiile Hîrșovei. În 1771, ea a fost atacată și cucerită de trupe rusești, dar în 1773 un nou atac rusesc s-a lovit de o dîrză rezistență, cetatea fiind cu greu cucerită. În 1809 și mai tîrziu, în 1828, Hîrșova a fost ocupată de armatele ruse. Pacea de la Adrianopol prevedea distrugerea cetăților turcești de la Dunăre. Cu acest episod se încheia, de fapt, și istoria cetății de la Hîrșova.

Comuna MURFATLAR. În anul 1957 și următorii, în dealurile de cretă din această localitate au fost descoperite mai multe **încăperi săpate în cretă,** probabil în sec. X. Cercetările arheologice au stabilit că, într-adevăr, în sec. X—XI, bizantinii au ridicat fortificații noi în această zonă, folosind materialul din cariera de la Murfatlar, organizată cu acest scop. Cei care au lucrat la cariere erau recrutați din rîndul populației locale româno-slavo-bulgari, poate chiar pecenegi și alte neamuri trecute în slujba bizantinilor, după ce se creștinaseră. Sigur e faptul că lucrătorii de la cariere erau creștini. Complexul cuprinde o mică biserică, două paraclise și mai multe încăperi (din care unele funerare). Biserica are planul aproape dreptunghiular, terminat cu o absidă semicirculară, avînd cele trei încăperi specifice ritului greco-oriental: pronaos, naos și altar. Intrările și deschiderile încăperilor se termină în partea superioară în formă de arc. Plafoanele bisericuțelor dreptunghiulare și ale galeriilor au ca model bolțile semicilindrice, iar cele ale încăperilor pătrate sau neregulate sînt ușor boltite. Unele figuri de sfinți poartă costume bizantine.

EFORIE SUD. Poposim aici atrași nu numai de frumusețea stațiunii, ci și pentru că pe aceste locuri au fost identificate urme de locuire străveche.

Muzeul de arheologie Constanța

Mangalia: resturi ale vechii așezări Callatis

Două « ferestre» spre soare ale litoralului românesc (stațiunile Olimp și Neptun)

Clădirea Muzeului județean din Sfîntu Gheorghe

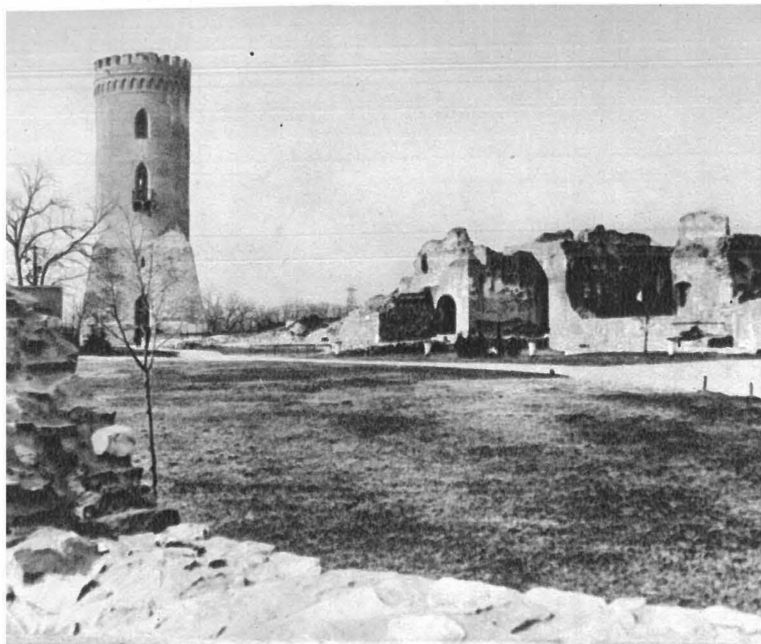
Biserica cetate din comuna Ilieni

Casa Băniei din Craiova

Casa Glogoveanu din Craiova

Fîntîna Popova

Turnul chindiei și o parte din ruinele palatului domnesc din Tîrgoviște

Biserica mănăstirii Dealu

Mica biserică domnească din Tîrgoviște

Muzeul de istorie din Tîrgoviște

Statuia lui T. Vladimirescu din Tîrgu Jiu

Încă din sec. III–II î.e.n. au fost atestate așezări grecești, iar mai tîrziu romane și bizantine. La sud de actuala stațiune s-a aflat localitatea *Stratonis*, care și-a încetat existența odată cu înnisiparea golfului pe care marea îl forma pe locul actualului lac Techirghiol.

COSTINEȘTI este o mică așezare, la 9 km de Eforie Sud. În vecinătatea sa, la *Schitu*, s-au descoperit **vestigii grecești și romane.**

MANGALIA, orașul care încheie salba litoralului la extremitatea sudică, s-a ridicat pe ruinele vechii colonii Callatis, întemeiată de dorienii veniți din Heracleea Pontică, pe la sfîrșitul sec. VI î.e.n. Orașul s-a dezvoltat repede, căpătînd o mare înflorire datorită așezării sale avantajoase. În sec. IV–III î.e.n. și-a atins apogeul prosperității. Între anii 313 și 308 î.e.n. a suportat un greu asediu din partea lui Lisimah, rege al Traciei. Prin anul 260 î.e.n. Callatis a suferit o grea înfrîngere din partea Bizanțului, aliatul cetății Tomis. La Callatis s-a păstrat cel mai vechi document de limbă latină din tot sud-estul Europei — o inscripție din anul 72 î.e.n., cuprinzînd textul unui tratat de alianță încheiat de oraș cu romanii. La sfîrșitul sec. VI, orașul-cetate a fost distrus de avari, iar mai apoi în locul său a apărut o așezare de pescari, Pangalia, din care turcii au făcut cu pronunția lor aparte, Mangalia.

Ruinele cetății au început să fie dezvelite încă din 1915 și apoi lucrările au continuat, scoțîndu-se la lumină vestigii de excepțional interes științific și turistic. În 1959, în timpul lucrărilor de amenajare a noului stadion, s-a descoperit **un mormînt** din plăci de calcar, așezat în mijlocul unui ring de piatră; pe capacul mormîntului fusese așezată o coroană din bronz aurit. Scheletul avea pe frunte o a doua coroană aurită, iar în mîna dreaptă un papirus cu text grecesc din sec. IV î.e.n. În anul 1961, pe timpul efectuării lucrărilor la fundația noii case de cultură, s-a descoperit un **mare tezaur,** cuprinzînd peste 9 000 de monede romane din bronz și argint, cele mai multe bătute la Tomis și Callatis. Pe locul fostei grădini publice s-a identificat un **apeduct roman** de mare capacitate, realizat din plăci și blocuri de piatră cioplită și a cărui temelie se află la o adîncime de 5 m. Apeductul se îndreaptă spre lacul Limanu și probabil că folosea la aprovizionarea cu apă a cetății.

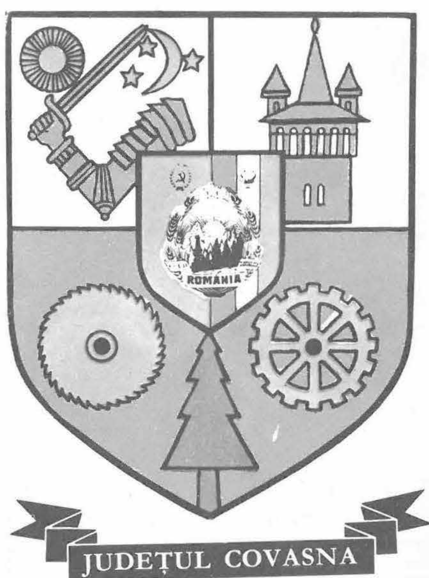
Muzeul « Callatis » este situat pe latura de est a parcului sportiv, în apropiere de mare. În muzeu sînt prezentate amfore ștampilate, vase de alabastru, ceramică, fragmente arhitecturale, monede și numeroase alte piese ilustrînd viața economică și spirituală a cetății în diferite etape.

Comuna ADAMCLISI. Aici se află unul dintre cele mai importante monumente din perioada romană ridicate pe teritoriul patriei noastre. În anul 102, trupele împăratului Traian au obținut cu greu victoria împotriva unei coaliții formate din triburi dace și sarmați. În comună se află ruinele cetății și așezării civile romane numită **Tropaeum Traiani,** precum și restul monumentului cu același nume, ridicat de împăratul roman în amintirea acestei lupte. Pe spinarea unui deal (161 m) se ridică, impunător, monumentul a cărui înălțime de 39 m îl făcea vizibil din depărtare. Din vechiul edificiu s-a păstrat un nucleu circular din piatră, cu un diametru de 31 m și înalt de 12 m. În partea de nord-est se află temeliile unui altar funerar de formă pătrată; s-au păstrat foarte bine cele șase trepte. Pe pereții altarului erau înscrise numele ostașilor romani pieriți în marea bătălie.

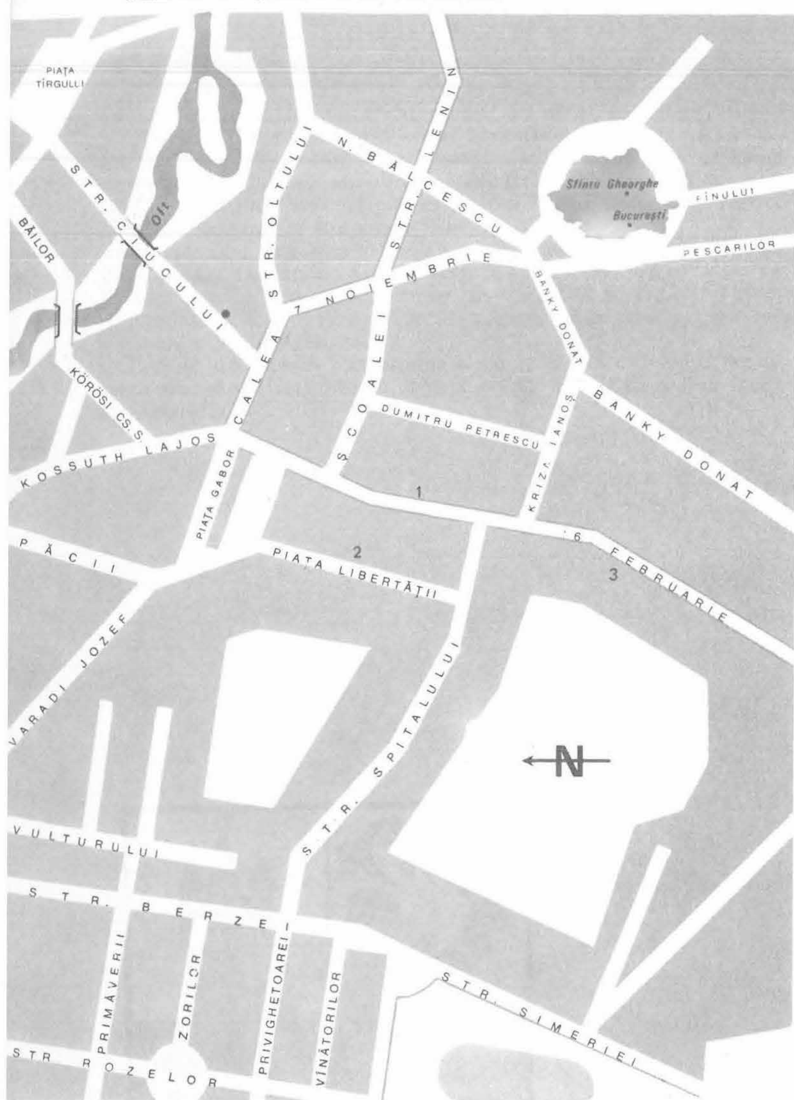
De jur împrejurul monumentului se află o scară cu șapte trepte. Monumentul era placat cu metope, inițial în număr de 54, din care s-au păstrat 49. Au fost confecționate din calcar de Deleni și purtau basoreliefuri cu scene din timpul luptelor și din viața băștinașilor. Acestea, pe lîngă valoarea lor artistică, prezintă un mare interes științific, fiind un important izvor care ajută la reconstituirea vieții economico-sociale

a populației daco-gete și a altor triburi din sud-estul țării noastre în acea vreme. Aceste metope și alte piese de valoare sînt adăpostite în vitrine din cristal special amenajate.

Comuna OSTROV. În apropierea acestei localități, în insula Păcuiul lui Soare, se află ruinele unei **cetăți bizantine,** construită în sec. X. Inițial cetatea avea o formă rectangulară, întinzîndu-se pe o suprafață de circa 5 ha. Ultimele cercetări au subliniat că aici bizantinii au construit o puternică bază navală, care ajuta în efectuarea unui control riguros al regiunilor din stînga Dunării.
Zidul de incintă s-a păstrat în unele porțiuni pînă la înălțimea de 5–6 m, avînd la bază 6 m lățime. Au fost dezgropate prin săpături ruinele unor turnuri, poarta, instalațiile portuare. În orice caz, în sec. XI cetatea își pierduse caracterul de bază navală, vreme cînd se produce și o restrîngere a incintei fortificate.
Cercetările arheologice au surprins o întrerupere a activității social-economice în sec. XII, pentru ca apoi să fie reluată cu și mai mare intensitate în sec. XIII–XV.

ROMÂNIA
JUDEȚUL COVASNA

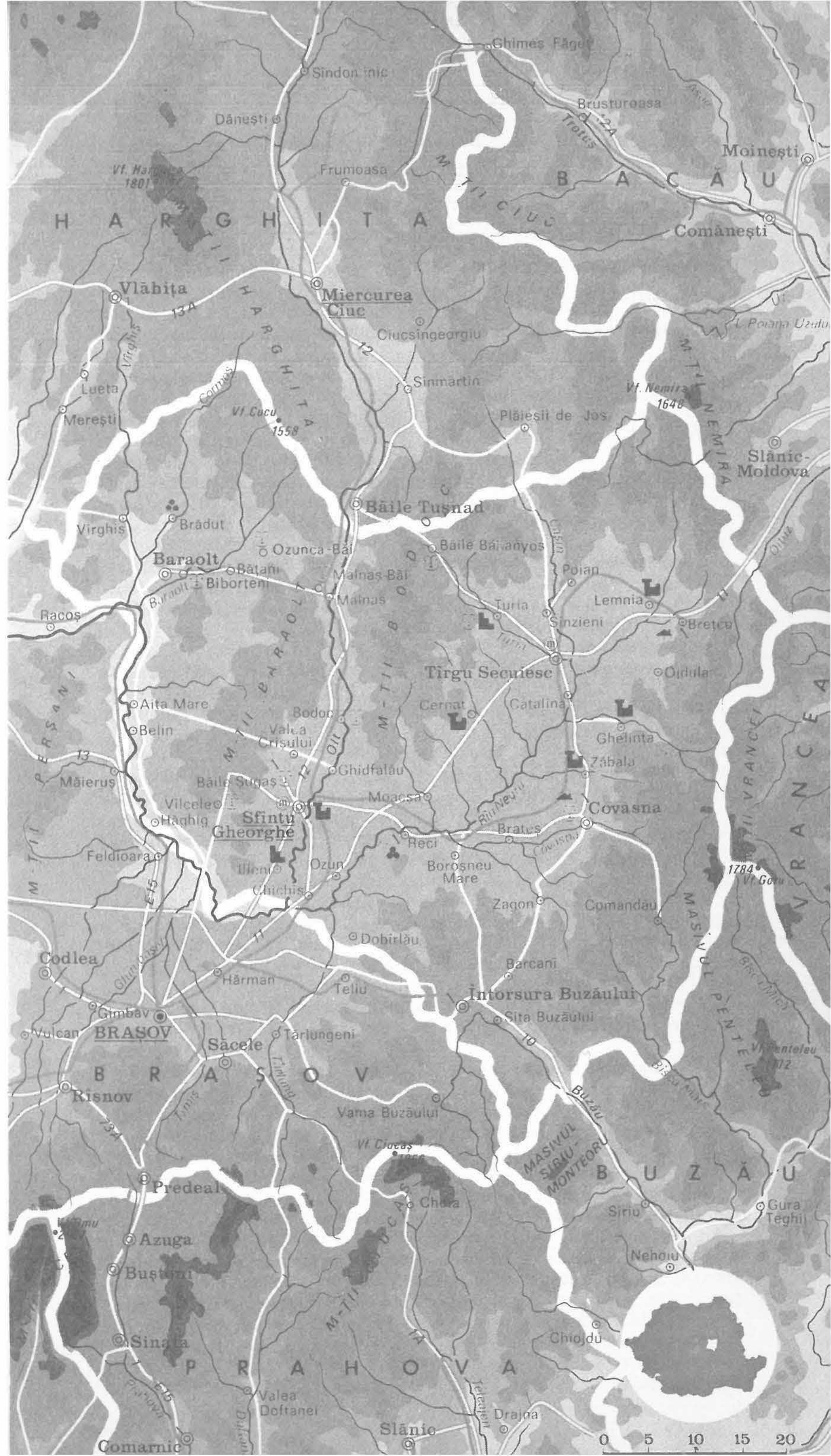
PLANUL ORAȘULUI SFÎNTU GHEORGHE

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. **Biserica reformată**
2. **Clădirea Consiliului popular**
3. **Muzeul județean**

● **Hotel**

Ghimeș Făget
Sîndominic
Dănești
Brusturoasa
Trotuș
12A
Moinești
Vf. Harghita 1801
Frumoasa
B A C Ă U
H A R G H I T A
M-ŢII CIUC
Comănești
Vlăhița
13A
Miercurea Ciuc
Ciucsîngeorgiu
12
L. Poiana Uzului
Lueta
Sînmartin
Vf. Nemira 1648
Merești
Vf. Cucu 1558
Plăieșii de Jos
Slănic-Moldova
M-ŢII HARGHITA
M-ŢII NEMIRA
Băile Tușnad
Virghiș
Brădut
Ozunca-Băi
Băile Bălványos
Baraolt
Bățani
Biborțeni
Malnaș-Băi
Poian
Lemnia
Racoș
Malnaș
Turia
Sînzieni
Brețcu
M-ŢII BARAOLT
M-ŢII BODOC
Tîrgu Secuiesc
Ojdula
Aita Mare
Cernat
Catalina
Belin
Bodoc
Valea Crișului
Ghelința
13
Ghidfalău
Zăbala
Măieruș
Băile Șugaș
Vîlcele
Moacșa
Covasna
Hăghig
Sfîntu Gheorghe
Reci
Brateș
M-ŢII VRANCEI
V R A N C E A
Feldioara
Ilieni
Ozun
Boroșneu Mare
1784 Vf. Goru
Chichiș
Zagon
Comandău
E15
11
Dobîrlău
MASIVUL PENTELEU
Codlea
Barcani
Hărman
Teliu
Întorsura Buzăului
Gîmbav
Sita Buzăului
Vulcan
BRAȘOV
Tărlungeni
10
Săcele
B R A Ș O V
Rîșnov
Vama Buzăului
Buzău
13A
Vf. Ciucaș
MASIVUL SIRIU-MONTEORU
Predeal
B U Z Ă U
Cheia
Siriu
Gura Teghii
Azuga
Nehoiu
Bușteni
M-ŢII CIUCAȘ
Sinaia
1A
Chiojdu
P R A H O V A
E15
Valea Doftanei
Drajna
Teleajen
Slănic
Comarnic
0 5 10 15 20

Importante Obiective Turistice

Bálványos, stațiune balneoclimaterică
Băile Șugaș, stațiune balneară de interes local
Biborțeni, localitate cu izvoare minerale
Bodoc, stațiune balneoclimaterică de interes local
Covasna, stațiune balneoclimaterică
Malnaș-Băi, stațiune balneoclimaterică
Mestecănișul de la Reci, rezervație botanică
Ozunca-Băi, stațiune balneoclimaterică de interes local
Vîlcele, stațiune balneoclimaterică
Tinovul Luci, rezervație botanică, Brăduț

JUDEȚUL COVASNA

Localizat în centrul țării, în zona internă a curburii Carpaților, județul Covasna are o suprafață de 3 705 km² și o populație de peste 189 200 de locuitori, ceea ce reprezintă 1,6% din teritoriu și circa 1% din populația țării. Se situează în categoria județelor mici ca mărime și cu o densitate a populației (51,1 loc./km²) sub media pe țară. Reședința județului este orașul Sfîntu Gheorghe.

Relieful județului Covasna cuprinde partea de nord-est a Depresiunii Brașovului, întinsă cîmpie intramontană, mărginită în nord de munți mici, izolați unul de altul prin culoare largi prin care Oltul se strecoară (masivele Bodoc și Baraolt), iar spre est de culmile munților Vrancei și Siriu.

Clima este relativ moderată, cu veri destul de calde, dar cu ierni geroase și cu vînturi puternice, cum este vîntul local Nemira.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de două rîuri principale: Oltul care străbate județul de la nord la sud și de Rîul Negru, principalul afluent al acestuia, care drenează partea sud-estică a teritoriului.

Dintre resursele naturale mai importante sînt zăcămintele de lignit (Vîrghiș, Căpeni, Baraolt), minereu de fier (Doboșeni), calcare (Întorsura Buzăului, Vîrghiș) și andezite (Bixad, Micfalău), apele minerale carbogazoase de la Biborțeni, Covasna, Bodoc, Malnaș, Vîlcele ca și pădurile care acoperă suprafețe întinse, pășunile și fînețele naturale.

Industria este reprezentată în special de extracția lignitului, minereului de fier și materialelor de construcție, de exploatarea și prelucrarea lemnului (Tîrgu Secuiesc, Întorsura Buzăului, Oituz, Brețcu), industria textilă (Topitorie de in la Reci, țesături de bumbac și țesături pentru impermeabile la Sf. Gheorghe, confecții la Tîrgu Secuiesc) și alimentară (Tîrgu Secuiesc, Baraolt).

O ramură importantă a economiei județului este agricultura, care se practică pe aproape 1/2 din teritoriul său. Din suprafața agricolă de 179 700 ha, circa 87 300 ha reprezintă terenul arabil, iar restul pășunile și fînețele naturale și în mai mică măsură livezile. Dintre plantele vegetale pe primul loc se situează cultura cartofilor, urmată de grîu și secară, orz, sfeclă de zahăr, legume și pomi fructiferi.

Ca urmare a suprafețelor întinse ocupate cu fînețe și pășuni, creșterea animalelor ocupă un loc important în economia județului.

Județul Covasna cuprinde 33 de comune cu 122 sate și cinci orașe. Cel mai mare oraș și totodată cel mai important centru economic și administrativ al județului, cu o vechime atestată de peste 650 de ani, este *Sf. Gheorghe*, cu peste 27 000 de locuitori. Celelalte orașe *Tîrgu Secuiesc*, *Covasna*, *Întorsura Buzăului*, *Baraolt* (ultimele două declarate orașe în 1968) sînt localități mici, cu o populație sub 20 000 de locuitori, centre ale industriei miniere (Baraolt), forestiere (Întorsura Buzăului, Tîrgu Secuiesc), ușoare (Tîrgu Secuiesc) sau stațiuni balneare (Covasna).

Numeroase izvoare cu apă minerală au stat la baza dezvoltării unor stațiuni balneare, unele dintre ele datînd încă din antichitate, ca Vîlcele. Între acestea, dispunînd de o dotare tehnică corespunzătoare pentru băi calde și reci și pentru îmbutelierea apelor minerale, mai importante sînt: *Vîlcele*, *Malnaș-Băi*, *Biborțeni* (Baraolt), *Covasna*, *Bodoc*, *Bálványos*, *Ozunca-Băi* (com. Bățani), *Băile Șugaș* (Sf. Gheorghe).

Stațiunea balneoclimaterică *Malnaș* are izvoare carbogazoase, alcaline, bicarbonatate, calcice și magneziene, indicate în tratamentul unor afecțiuni ale tubului digestiv și glandelor anexe și boli de nutriție.

Stațiunea balneoclimaterică *Vîlcele* este situată la o altitudine de 695 m. Are izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene, indicate în tratamentul tubului digestiv, căilor biliare și urinare, aparatului cardiovascular, aparatului locomotor, sistemului nervos periferic. Stațiunea permanentă *Covasna* este renumită pentru emanațiile puternice de bioxid de carbon (mofete), apele minerale carbogazoase, bicarbonatate, calcice, magneziene și nămolul mineral fiind indicate

în tratamentul afecțiunilor aparatului cardiovascular, ale sistemului nervos periferic, ale tubului digestiv și căilor urinare. În apropierea stațiunii balneoclimaterice sezonieră Turia (sanatoriul T.B.C. Turia) se află vestita Peșteră de pucioasă, cu emanații puternice de hidrogen sulfurat și bioxid de carbon.
Merită, de asemenea, menționată cunoscuta regiune de dune de la Reci, declarată monument al naturii pentru originalitatea fenomenului și vegetația specifică a dunelor (tot aici se întinde pe aproape 10 ha o pădure de mesteceni).
La bogăția de monumente istorice și de stațiuni balneoclimaterice se adaugă și frumusețea cadrului natural — pădurile întinse cu un fond de vînătoare foarte apreciat și pajiștile de un pitoresc impresionant. Toate acestea, ca și accesibilitatea lor, fac din județul Covasna o zonă turistică de mare valoare.
Rețeaua de transport a județului este formată din calea ferată Brașov — Sf. Gheorghe — Miercurea Ciuc cu ramificația Tîrgu Secuiesc — Brețcu și din șoselele naționale ce leagă Brașovul cu depresiunile intracarpatice de pe văile Oltului și Mureșului și cu Moldova prin Pasul Oituz. Se mai adaugă șoseaua, parțial modernizată, care leagă Brașovul cu Întorsura Buzăului și pe valea Buzăului cu zona de curbură a Carpaților și Subcarpaților. O derivație din șoseaua principală asigură legătura orașului Covasna cu centrele județului.
Pe lîngă pitorescul naturii județului, un alt izvor important de atracție și de dezvoltare turistică îl constituie existența, în cea mai mare parte a localităților, a unor interesante monumente istorice și de artă.

SFÎNTU GHEORGHE — reședința județului Covasna — este o așezare străveche; numeroase dovezi arheologice demonstrează că teritoriul său a fost locuit încă din perioada daco-romană. Orașul s-a format prin contopirea a două sate, fiind menționat în documente pentru prima dată în 1332 (« sacerdos de Sancto Georgio »). Dezvoltarea orașului medieval a fost mult stînjenită de concurența Brașovului, aflat în apropiere, puternic centru meșteșugăresc și comercial.
În anul 1658, orașul a fost prădat de către un corp expediționar tătar, trimis de Poartă în Transilvania, ca represalii împotriva lui Gheorghe Rákóczi II. Anul revoluționar 1848 a avut puternice ecouri în oraș. Aici s-a aflat sediul unui comitet revoluționar, iar la chemarea generalului Bem, Gabor Aron a făcut o declarație în care exprima adeziunea populației din partea locului față de idealurile de libertate și dreptate ale revoluției.

*

Biserica reformată (Str. Cetății) a fost construită în sec. XV. Edificiul a fost înconjurat cu puternice ziduri, fiind o vreme principalul nucleu de apărare al orașului.

Clădirea Consiliului Popular (Str. Libertății) este declarată monument istoric. La intrare a fost montată o **placă de marmură** al cărei text amintește că în 1848 acolo s-a aflat sediul comitetului revoluționar. **Un basorelief** înfățișează chipul lui Gabor Aron.
O altă **placă comemorativă**, aflată pe clădirea filialei Arhivelor Statului (Str. 16 Februarie), amintește că în acest imobil au fost condamnați la moarte (1849) de către autoritățile habsburgice fruntașii revoluționari Ferenc Bartolis și Iozsef Váradi.

Muzeul județean (Str. 16 Februarie). Bazele sale au fost puse în 1879, fiind considerat cel mai reprezentativ muzeu privind viața și lupta populației secuiești din România. Localul care adăpostește colecțiile a fost construit în 1913. Din tezaurul muzeistic (32 000 de piese) vestigiile arheologice rețin în mod deosebit atenția. Ceramica neolitică aparținînd culturii Ariușd este bogat prezentată. Numeroase piese

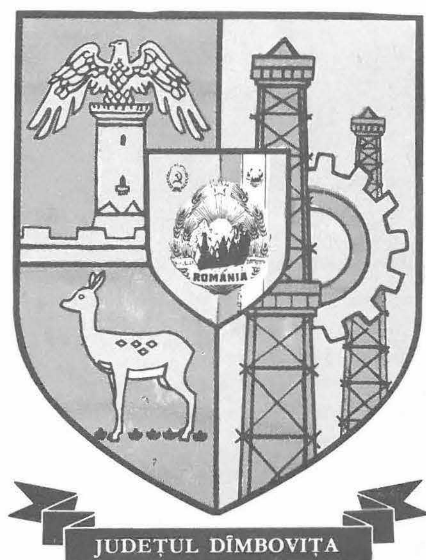
provin din așezări dacice și daco-romane. Pentru perioada modernă, atenția este reținută de o piesă de artilerie turnată în bronz; a fost executată de Gabor Aron pentru necesitățile revoluționarilor locali, în 1848. Perioada pașoptistă este reprezentată și de o mică tipografie portativă, care a aparținut generalului Bem.
Un bogat și variat material muzeistic prezintă secția de etnografie (obiecte de uz casnic, unelte, costume, țesături).
Muzeul are și o secție de științele naturii.
Biblioteca muzeului posedă circa 56 000 de volume și o valoroasă colecție de stampe, unele cu referiri directe la oraș.

În satul CHILIENI ce intră în componența orașului Sf. Gheorghe exista o **biserică gotică** construită în sec. XV.

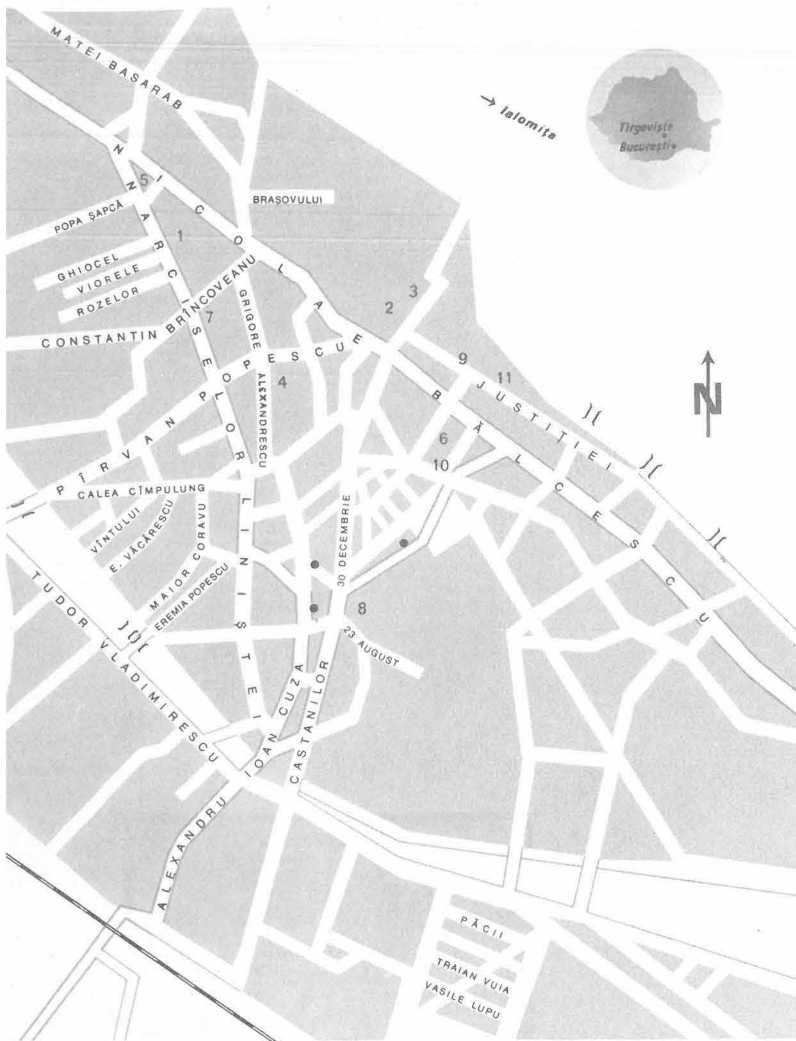
Comuna ILIENI, aflată în sudul orașului, se mîndrește cu o veche biserică **cetate** reformată, construită în sec. XV; are cinci turnuri la colțuri. În timpul expediției tătare din 1658, zidurile sale au fost distruse, dar au fost refăcute ulterior.

Comuna GHIDFALĂU. Aici se află o **biserică-cetate** din sec. XIII. În satul ARIUȘD din comuna Vîlcele se află o **stațiune arheologică**; ceramica și unele podoabe de aur descoperite aici au îmbogățit fondurile Muzeului din Sf. Gheorghe.

TÎRGU SECUIESC. Săpăturile arheologice efectuate pe teritoriul orașului au scos la iveală urme ale înfloritoarei așezări **Praetoria Augusta.** Așezarea medievală este amintită în acte pentru întîia dată în 1407. În oraș poate fi vizitat un interesant **muzeu al meșteșugurilor.** La circa 12 km de oraș se află comuna GHELINȚA, unde se află o **biserică catolică** construită în **1245.** În interiorul său s-au păstrat valoroase picturi murale, din sec. XIV.

ROMÂNIA
JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

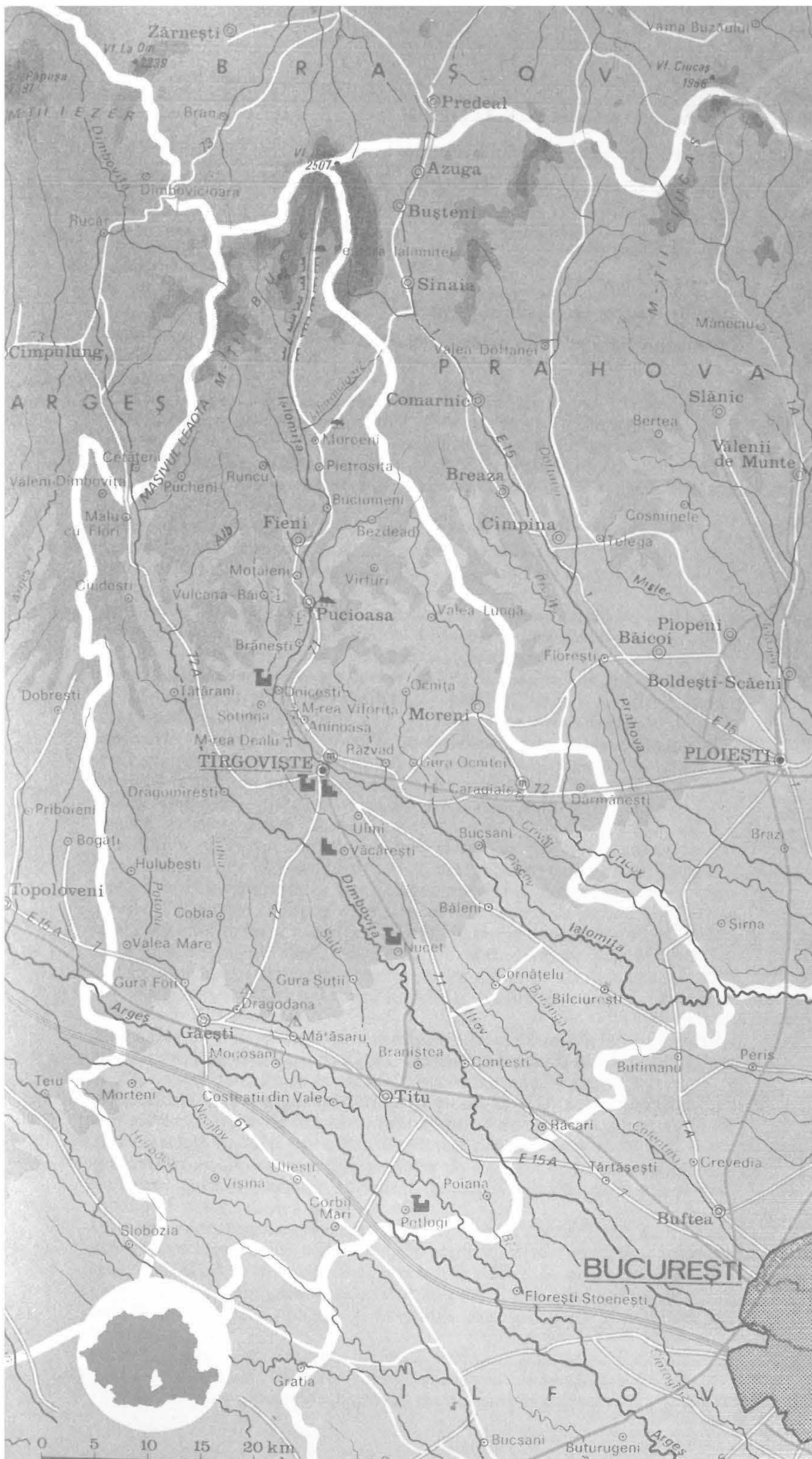
PLANUL MUNICIPIULUI TÎRGOVIȘTE

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica catolică Sf. Maria Gratiarum
2. Curtea Domnească
3. Biserica Domnească
4. Biserica Sf. Nicolae-Andronești
5. Biserica Sf. Dumitru
6. Biserica Stelea
7. Biserica Sfinții Împărați
8. Biserica Mitropoliei
9. Muzeul scriitorilor tîrgovișteni
10. Muzeul de istorie
11. Muzeul tiparului și al cărții vechi românești

● Hotel

Zărnești
B R A Ș O V
Vama Buzăului
Predeal
Bran
Dîmbovicioara
Rucăr
Azuga
Bușteni
Sinaia
Cîmpulung
A R G E Ș
P R A H O V A
MASIVUL LEAOTA
Valea Doftanei
Comarnic
Slănic
Bertea
Vălenii de Munte
Măneciu
Moroeni
Pietroșița
Cetățeni
Văleni Dîmbovița
Pucheni
Runcu
Malu cu Flori
Buciumeni
Breaza
Fieni
Bezdead
Cîmpina
Cosminele
Telega
Moțăieni
Vîrfuri
Vulcana-Băi
Pucioasa
Valea Lungă
Plopeni
Băicoi
Florești
Brănești
Boldești-Scăeni
Dobrești
Tătărani
Doicești
Ocnița
Moreni
Șotînga
M-rea Viforîta
Aninoasa
M-rea Dealu
Răzvad
TÎRGOVIȘTE
Gura Ocniței
PLOIEȘTI
Dragomirești
I. L. Caragiale
Dărmănești
Priboieni
Ulmi
Bucșani
Brazi
Bogați
Văcărești
Hulubești
Topoloveni
Cobia
Băleni
Sirna
Valea Mare
Nucet
Ialomița
Dîmbovița
Prahova
Gura Foii
Gura Șuții
Cornățelu
Bilciurești
Dragodana
Găești
Mătăsaru
Argeș
Mogoșani
Braniștea
Contești
Butimanu
Periș
Teiu
Morteni
Costeștii din Vale
Titu
Răcari
Tîrtășești
Crevedia
Uliești
Vișina
Poiana
Corbii Mari
Petlogi
Buftea
Slobozia
BUCUREȘTI
Florești Stoenești
Grația
I L F O V
Bucșani
Buturugeni
0 5 10 15 20 km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Munţii Bucegi, rezervaţie complexă

Cheile: Orzei, Urşilor, Tătarului, Zănoagei Mici, Zănoagei Mari

Lacul Scropoasa

Peştera Ialomiţei

Pucioasa, staţiune balneoclimaterică

Vulcana-Băi, staţiune balneoclimaterică de interes local

Județul Dîmbovița

Situat în partea de sud a României, adăpostit la nord de creasta Carpaților, județul Dîmbovița cuprinde o suprafață de 3 738 km², fiind ca întindere unul dintre cele mai mici județe ale țării (1,6% din teritoriul țării). Are circa 453 600 de locuitori (peste 2,2% din populația țării) și o densitate de 121,4 de loc./km², cu mult peste media pe țară. Reședința județului este municipiul Tîrgoviște.
Relieful, îmbinat în mod armonios, se desfășoară în trepte. În nord se înalță munții Bucegi și Leaota, cu altitudini de peste 2 000 m (vîrfu Omu — 2 507 m), continuați spre sud de o zonă deluroasă ce corespunde unui sector al Subcarpaților Munteniei și Piemontului Cîndești. Ultima treaptă de relief o formează Cîmpia înaltă, subcolinară, a Tîrgoviștei.
Clima, temperat-continentală, variază în funcție de unitățile de relief care creează zone microclimatice diferite, chiar la distanțe mai mici. Astfel, temperaturile medii anuale sînt mai ridicate în zona joasă (10,1° Găești) și mai scăzute în cea înaltă (—2,2° la vîrful Omu), iar cantitatea precipitațiilor căzute scade treptat de la 1 000 mm în zona montană la 500—600 mm în zona de cîmpie.
Deși redus ca suprafață, județul Dîmbovița este străbătut de rîurile Ialomița, Dîmbovița și Argeș, importante atît prin debitul lor, cît și prin valorificarea potențialului lor energetic și folosirea apelor în irigații.
Județul Dîmbovița dispune de importante resurse naturale, de la zăcămintele de combustibili pînă la întinsele suprafețe de păduri — în principal — de conifere și foioase și pășuni naturale din zona de munte. În subsolul zonei subcarpatice se găsesc zăcăminte de țiței exploatate la Moreni, Bucșani, Gura Ocniței, Ochiuri, Valea Caselor, Cobia, la care se adaugă cele de la sud de Tîrgoviște, descoperite în ultimul deceniu (Potlogi, Titu). Se află, de asemenea, gaz metan (Gura Șuții), cărbune (Mărgineanca și Șotînga) și sare (Gura Ocniței). Sînt prezente și zăcămintele de sulf (Pucioasa), ape sulfuroase (Vulcana Băi, Bărbuleț, Pucioasa), precum și importante materiale de construcții, ca: marne, calcare, gresii (Moreni).
Economia județului are un caracter complex. Dintre ramurile industriale, în afară de industria extractivă, un loc însemnat îl ocupă industria construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor (Uzina de utilaj petrolier la Tîrgoviște, Fabrica de frigidere « Frigero » la Găești), industria metalurgică (Uzina de oțeluri aliate), industria materialelor de construcții (Fabrica de ciment la Fieni, Întreprinderea de prefabricate din beton Doicești), industria electrotehnică (Fabrica de aparataj electric de instalații la Titu, becuri — Fieni), industria textilă (Brănești, Pucioasa) și alimentară.
Bogatele resurse energetice (combustibili și hidraulică), utilizate în termocentralele Doicești și Gura Ocniței și în hidrocentralele Gîlma și Dobrești, contribuie la dezvoltarea economiei județului.
Agricultura dispune de o suprafață de peste 229 000 ha de teren agricol, din care mai mult de jumătate este arabil. Principalele culturi agricole sînt cerealele (grîu și porumb), iar dintre plantele tehnice, o mai mare pondere o au floarea-soarelui și sfecla de zahăr. Condițiile naturale au favorizat cultura pomilor fructiferi (ponderi ridicate deținînd perele, merele și prunele) și a viței de vie.
Întinsele suprafețe ocupate de pășuni și fînețe (56 000 ha) au permis dezvoltarea sectorului zootehnic, în cadrul căruia se cresc, în mod special, bovine, ovine, porcine, precum și păsări. În acest sens au fost date în folosință: Complexul avicol Găești, Complexul avicol integrat pentru carne Titu, precum și stațiunea experimentală zootehnică de la Moroeni.
Județul Dîmbovița se remarcă prin centrele sale urbane de interes cultural, social și turistic deosebit. În limitele lui se află șase orașe (cu 13 localități componente), din care un municipiu (Tîrgoviște) și 69 de

comune (din care 11 suburbane) cu 338 de sate. Cu excepția orașului *Tîrgoviște*, centru industrial complex, cu peste 66 800 loc., celelalte orașe sînt mici, sub 20 000 de locuitori: *Pucioasa*, *Găești*, *Moreni*, *Titu* și *Fieni*.

În Tîrgoviște s-au născut și au activat reprezentanți de seamă ai culturii românești, ca Vasile Cîrlova, poeții Văcărești, Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Alexandru Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Tony Bulandra ș.a.

Prezența izvoarelor cu ape minerale a permis dezvoltarea stațiunilor balneoclimaterice: Pucioasa (situată în incinta orașului cu același nume) și Vulcana-Băi. Stațiunea permanentă *Pucioasa* este situată în zona dealurilor subcarpatice împădurite, cu un climat sedativ, și cu numeroase izvoare cu ape minerale sulfuroase, sulfatate, slab bicarbonatate, calcice, sodice, hipotone, atermale, indicate în bolile aparatului locomotor și sistemului nervos periferic, în afecțiunile ginecologice, cele ale tubului digestiv și ale căilor urinare. Stațiunea *Vulcana* este situată în apropiere de Pucioasa (circa 13 km) și are izvoare cu ape minerale cloruro-sodice, calcice, magneziene, iodurate, bromurate.

Pe teritoriul județului Dîmbovița, numeroasele monumente de rezonanță istorică se împletesc cu peisajele pitorești oferite de varietatea formelor de relief, rocă și vegetație.

Pitorescul văilor Dîmbovița și Ialomița, cu numeroase forme carstice (peșteri, chei) și frumusețea masivelor muntoase Leaota și Bucegi fac din această regiune o zonă turistică de mare interes a României. Axat pe cursul superior al Ialomiței și rama sudică a masivelor Bucegi și Leaota, județul Dîmbovița dispune de o regiune naturală foarte pitorească, cu relief variat și cu înălțimi ce depășesc 2 000 m și chiar 2 500 m, cu forme glaciare și carstice numeroase și atractive. Vegetația lemnoasă bogată și pajiștile alpine cu elemente floristice endemice sporesc frumusețea acestor munți. Prin pitorescul peisajului se detașează valea Ialomiței, al cărei bazin superior îl formează văile glaciare Doamnele, Obîrșia și Șugărilor. În cursul său superior, rîul străbate formațiuni calcaroase formînd numeroase rupturi de pantă, chei înguste și peșteri. Astfel, în dreptul muntelui Bătrîna, apele limpezi și reci ale Ialomiței se strecoară prin Cheile Urșilor și Cheile Peșterii, unde se află și Peștera Ialomiței. Mai în aval urmează Cheile Tătarului, iar mai jos de punctul Bolboci, Cheile Zănoagei Mici și Cheile Zănoagei Mari. La ieșirea din aceste chei se află lacul de acumulare de la Scropoasa, situat deasupra celor mai înguste chei ale Ialomiței — Cheile Orzei. Merită menționat și faptul că pe Ialomița s-au construit unele dintre primele hidrocentrale din România — cele de la Dobrești și Gîlma (Moroeni).

O notă deosebită a peisajului și vegetației — foarte bogate și variate — o dau, în anumite zone, calcarele jurasice întîlnite îndeosebi pe culmea Strunga și în valea superioară a Ialomiței. Prezența numeroaselor endemisme carpatice și a elementelor carpato-balcanice, precum și a unei faune bogate (cerbi, căprioare, lupul, vulpea, rîsul, capra neagră, cocoșul de munte — ultimele trei specii puse sub ocrotire), au impus crearea unor rezervații naturale complexe.

Deși zona nordică a județului este o regiune înaltă, alpină, este totuși foarte accesibilă atît pe valea Ialomiței, cît și pe cea a Dîmboviței. De asemenea, din valea Ialomiței șoseaua traversează Bucegii peste Păduchiosul, ajungînd în valea Prahovei. Atît în Bucegi, cît și în Leaota, numeroase cabane amenajate și adăposturi oferă condiții bune de cazare în tot cursul anului. Zona nordică este legată atît prin șosea, cît și prin calea ferată, de restul județului, Pietroșița fiind punctul terminus al liniei ferate ce urmărește cursul Ialomiței. În cadrul județului, municipiul Tîrgoviște este cel mai important nod feroviar și rutier. În zona subcarpatică, numeroase drumuri locale leagă, peste dealuri, prin șei mai joase, satele județului, care se țin lanț pe văile afluente Ialomiței ș Dîmboviței.

Peisajele pitorești oferite de varietatea naturii se împletesc cu numeroasele monumente de rezonanță istorică întîlnite în municipiul **TÎRGOVIȘTE,** cît și în celelalte orașe și localități.
În 1396, călătorul Johann Schiltberger ne-a făcut prima mențiune a orașului; prima mențiune internă o avem într-un document emis în anul 1403, de cancelaria lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418); orașul figura printre tîrgurile domnești întărite. Neagoe Basarab (1512—1521) a mutat reședința Mitropoliei Valahiei aici, Tîrgoviște devenind astfel și centrul religios al țării. Petru Cercel (1583—1585) a construit aici o Biserică Domnească. În timpul lui Matei Basarab (1632—1654), la Tîrgoviște s-a creat o « fabrică » de sticlă și s-a instalat o a doua tipografie care funcționa la Mănăstirea Dealu.
După un puternic bombardament efectuat în zilele de 6—8 octombrie 1595 de către forțele unite ale muntenilor, ardelenilor și moldovenilor, conduse de Mihai Viteazul, orașul a fost eliberat și garnizoana otomană pusă pe fugă. Trei ani mai tîrziu, la 9 iunie, la Mănăstirea Dealu, între Mihai și Rudolf II se încheia un tratat prin care primul recunoștea suzeranitatea împăratului, iar acesta se obliga să-i acorde ajutor împotriva turcilor.
Dacă pînă spre mijlocul sec. XVII, Tîrgoviște și-a împărțit atribuțiile de capitală cu Bucureștii, după răscoala antiotomană a lui Mihnea III, reședința domnească se fixează — ascultînd și de porunca otomană — în orașul de pe Dîmbovița. Doar sub Constantin Brîncoveanu, care reface palatul din Tîrgoviște, orașul își recapătă temporar oarecare însemnătate. Peste un secol, în 1820, Alexandru Suțu a dăruit moșia orașului, ca zestre de nuntă, fiicei sale. Orășenii s-au opus cu dîrzenie acestui abuz. La moartea domnului orașul și-a recăpătat drepturile. Anul 1821 a avut la Tîrgoviște momente de înaltă tensiune; aici și-a găsit tragicul sfîrșit conducătorul mișcării, Tudor Vladimirescu, executat din ordinul lui Ipsilanti.
În 1848, după cel de-al doilea complot al boierilor, guvernul provizoriu s-a retras prin Tîrgoviște pe valea Ialomiței și mai apoi la Pietroșița.
De-a lungul anilor, orașul a fost un puternic leagăn de cultură.

*

Mica Biserică Domnească (Str. N. Bălcescu), cu un exterior sobru, parte integrantă a complexului Curții Domnești, a fost ridicată la mijlocul sec. XV, și refăcută în 1656. Ea a suferit numeroase prefaceri (1731, 1870, 1880).
Cu prilejul reconstruirii din 1656, Doamna Bălașa, soția lui Constantin Șerban (1654—1658), a înființat în chiliile bisericii un azil pentru săraci și bătrîni. În interiorul bisericii se află mormîntul Doamnei Bălașa. Cînd în anul 1595, Sinan-pașa a cucerit orașul Tîrgoviște, el a luat măsuri de întărire a fortificațiilor, împrejmuind biserica cu un zid dublu, foarte înalt, transformînd-o într-un adevărat bastion de cetate.

Biserica catolică Sf. Maria Gratiarum (Str. Narciselor) este atestată documentar încă din 1581. Ea a fost construită pe temeliile bisericii ridicate de Ioan de Capistrano în sec. XV. În 1738, pentru a opta oară a fost mistuită de incendiu; reparații s-au executat foarte tîrziu.

Curtea Domnească (Str. N. Bălcescu) este un complex în a cărui compoziție intră mai multe construcții. Primele case domnești la Tîrgoviște au fost ridicate de Mircea cel Bătrîn, din ele păstrîndu-se numai o parte din ziduri și subsolul, întărite prin restaurare. În 1584, Petru Cercel, domnul cărturar care cutreierase Europa vizitînd marile curți din Italia și Franța, a mărit complexul cu o clădire nouă, cu etaj. C. Brîncoveanu, în 1693, a reparat și mărit construcția. După moartea sa, palatul a fost dărîmat și incendiat, domnitorul fiind obligat de către Poartă să locuiască la București. Constantin Mavrocordat l-a reparat

din nou, dar a fost incendiat cu ocazia războiului dintre turci și austrieci (1736—1739). După o nouă reparare, în timpul lui Grigore Ghica (1768—1769), a fost lăsat în părăsire. Ruinele acestor construcții sînt declarate monumente istorice și conservate cu toată grija. Din același complex face parte și **Turnul Chindiei,** turn de apărare, din vîrful căruia se supravegheau împrejurimile. În vîrf ardea o flacără vizibilă în tot orașul. Turnul a fost construit în sec. XV și exista încă în bună stare în sec. XVII. C. Brîncoveanu l-a reparat (1693—1695). Așa cum apare azi, are 27 m înălțime și un diametru interior de 9 m.

Ruinele bisericii paraclis se află în imediata apropiere a turnului și fusese ridicată pentru a sluji ca lăcaș de închinare familiilor voievodale. Ruinele temeliilor indică faptul că biserica fusese construită după un plan în formă de cruce.

Biserica Domnească — făcînd parte din același complex — a fost ridicată în anul 1583, de către Petru Cercel. În timpul domniei lui Matei Basarab a fost reparată, dar tot atunci a avut mult de suferit de pe urma unui incendiu. Constantin Brîncoveanu a reparat-o, executîndu-se și o nouă zugrăveală ale cărei resturi se mai observă azi doar în nișa din dreapta altarului.
În 1734, Grigore II Ghica a înzestrat-o cu un nou acoperiș, dar la numai 3 ani avea să fie dărîmată de cutremur. În 1795, biserica se afla într-o stare jalnică. Între 1964 și 1965 s-au efectuat lucrări de restaurare, care i-au redat înfățișarea sa originală. Planul este o interpretare a celui « în cruce greacă înscrisă ». Are un frumos pridvor, sprijinit pe coloane zvelte, iar exteriorul său este împărțit în două registre egale printr-un brîu zimțat, care înfășoară toată biserica.
Ea a fost folosită ca necropolă a familiei lui Matei Basarab, fiind înmormîntați aici: domnitorul, fiul său Mateiaș și soția sa Elena. În 1658, mormîntul domnitorului a fost profanat și cu acest prilej resturile sale pămîntene au fost transportate și reînhumate la Arnota.

Biserica Sf. Nicolae-Andronești (Str. Gr. Alexandrescu) este ctitoria lui Manea vornicul și a jupînesei sale, Vlădaia, în anul 1527. În 1595 a fost distrusă de incendiu, iar Elena, doamna lui Matei Basarab, a rezidit-o.

Biserica Sf. Dumitru (Str. Narciselor) a fost construită în 1639 de către slugerul Dimitrie Buzinca; pictura din epoca lui Brîncoveanu.

Biserica Stelea (Str. Muzeului) a fost ridicată pe locul unui lăcaș mai vechi a lui Stelea Spătaru, de Vasile Lupu, domnul Moldovei, ca semn de prietenie și bună vecinătate, în urma înțelegerii (1645) cu voievodul muntean Matei Basarab, care, la rîndul său, a construit Biserica mănăstirii Soveja. De aceea, ctitoria din Tîrgoviște se mai numea și Biserica Împăcării.
Construcția, în stil moldovenesc, va lăsa influențe în Țara Românească, în epoca următoare.
În sec. XVIII și XIX, în chiliile care se mai văd și azi în apropierea clopotniței, a funcționat o școală grecească.

Biserica Sfinții Împărați (la intretăierea Str. N. Bălcescu cu C. Brîncoveanu), monument al domniei lui Matei Basarab. Pictura datează din anul 1650; reținem scena ctitorilor, înfățișîndu-l pe domnitorul M. Basarab cu soția sa, Elena.

Biserica Tîrgului (Str. 30 Decembrie) a fost ridicată de doamna Elena, soția lui Matei Basarab. Biserica are exterioare frumos decorate cu ocnițe și chenare de piatră sculptate la ferestre și la ușa de intrare (în stil gotic).

Biserica Crețulescu (Str. Lalelelor), ctitorie a Saftei Brîncoveanu și a soțului său Iordache Crețulescu, a fost ridicată în sec. XVIII pe

locul unei biserici mai vechi, construită în 1647 de Stan Logofătul. Pictura care se păstrează azi a fost realizată de Gh. Tattarescu.

Biserica Mitropoliei (Piața Republicii) a fost construită la sfîrșitul sec. XIX, după planurile arhitectului francez A. Lecomte de Nouy. A fost ridicată pe locul vechii ctitorii a lui Neagoe Basarab, care satisfăcea necesitățile mitropoliei mutate de el aici. Neagoe nu și-a putut termina proiectul și, simțindu-și sfîrșitul, a sfințit-o în 1520, cînd era încă neterminată. Construcția a fost isprăvită de Radu Paisie, în anul 1537. În 1821 a fost jefuită și avariată de eteriști, iar ulterior, procesul de degradare a înaintat fulgerător. În 1889, Lecomte de Nouy a primit sarcina restaurării, dar el a dărîmat-o din temelii și a construit o nouă biserică, avînd o turlă poligonală ridicată peste naos, cu 12 fațete. Pictura, lipsită de interes, a fost executată în stil tradițional.

Muzeul scriitorilor tîrgovișteni (Str. Justiției) a fost organizat în casa în care a trăit prozatorul I. Al. Brătescu-Voinești (1868—1946). În cele șapte săli sînt prezentate documente, fotografii, obiecte, manuscrise, care ilustrează activitatea poeților Văcărești, a lui Vasile Cîrlova, Gr. Alexandrescu, Ion Eliade-Rădulescu și a prozatorului I. Al. Brătescu-Voinești; se află aici și biblioteca ultimului dintre scriitorii amintiți.

Muzeul de istorie (Str. Muzeului) a fost deschis în anul 1944. Aici sînt expuse obiecte și documente privind dezvoltarea societății omenești pe teritoriul orașului și județului (ceramică, unelte, monede, arme etc.).

Muzeul tiparului și al cărții vechi românești (Str. Justiției) a fost organizat în casa Saftei Crețulescu și reprezintă activitatea tiparului în cele trei țări românești pînă la 1860.
Sînt prezentate tipăriturile lui Macarie (primele din țară), scrieri bisericești și laice, primele cărți în limba română. De asemenea, sînt expuse portrete de voievozi, ustensile de scris etc.

Aleea poeților (Parcul Libertății) prezintă o suită de busturi ale unor personalități de litere marcante: **Ienăchiță Văcărescu** (1740—1798), **Ion Eliade-Rădulescu** (1802—1872), **Grigore Alexandrescu** (1810—1885), **Vasile Cîrlova** (1809—1831), iar în mijlocul lor se înalță **Bustul lui Tudor Vladimirescu.**
În oraș există locuri care amintesc despre lupta comuniștilor. Astfel, în următoarele clădiri comuniștii și uteciștii și-au desfășurat activitatea în anii ilegalității: **Str. N. Bălcescu 81**; **Str. Independenței 5**; **Str. Justiției 8 și 22**; **Str. Gimnaziului 2** etc.

Mănăstirea Dealu. În nord-vestul Tîrgoviștei, pe un platou de pe malul Ialomiței, meșterii lui Radu cel Mare au ridicat, acum mai bine de 450 de ani, unul dintre cele mai valoroase monumente de arhitectură medievală din Țara Românească. Este foarte posibil ca primul ctitor al acestei așezări monahale să fi fost chiar Mircea cel Bătrîn (1386—1418), deoarece un document de danie din 1431, provenind de la Alexandru Aldea (1431—1436), arăta că gestul său trebuie considerat ca o pomenire a « părintelui domniei mele Mircea voievod ». Numele i se trage de la locul pe care a fost înălțată; o întîlnim menționată sub numele Biserica Sf. Nicolae din Deal și Biserica de la Dealu. După aceea, numele ei nu mai apare în documente pînă în timpul domniei lui Radu cel Mare (1496—1508), care găsind edificiul în ruină a luat măsuri pentru reconstruire. Lucrările au început în 1499, realizîndu-se concomitent biserica și complexul de chilii, a căror dispunere nu se mai cunoaște azi. O însemnare din 1744 precizează că lucrările s-au isprăvit în 1515 « și s-au zugrăvit de mîna lui Dobromir i Jitian i Stanciul », după toate probabilitățile meșteri autohtoni. Tot Dobromir, de alftel, a pictat cîțiva ani mai tîrziu și lăcașul lui Neagoe de la Curtea de Argeș.

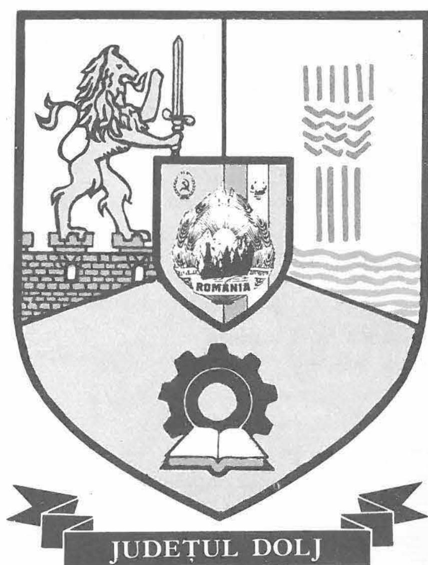
În 1598, la Dealu au fost primiți Pezzén și Szuhay, comisari imperiali, veniți la Mihai Viteazul (1593—1601) pentru a purta tratative.
La numai cîțiva ani, în 1611 trupele lui Gabriel Báthory pătrund prin surprindere în Țara Românească și provoacă mari prădăciuni mănăstirii, căci au năvălit « ca hoții în mănăstirea noastră, furînd giuvaierile cîte le căpătase și sfărîmînd mormintele domnilor », cum nota mai tîrziu cronicarul Matei al Mirelor. Un alt document, din 1691, menționează prădăciunile făcute la mănăstire de detașamentul austriac, comandat de generalul Heissler, care « jefuit-au într-această sfîntă mănăstire ce au găsit ». Dar spre 1713, Constantin Brîncoveanu, așa cum ne-a lăsat scris logofătul Radu Greceanu — « au învălit mănăstirea Dealu peste tot cu table de aramă și au înfrumusețat precum pre dinlăuntru cu zugrăvele și cu alte odoare așa pe din afară ».
În cursul sec. XVIII și XIX, mănăstirea a fost folosită ca închisoare pentru cei pedepsiți de domnie.
Înainte de 1800 au început unele lucrări de renovare, dar cutremurul din 1802 a provocat noi avarii edificiului. Nici lucrările efectuate în anii 1831 și 1838 nu au adus o ameliorare a situației grave în care se găsea edificiul. Gheorghe Bibescu (1842—1848) a întreprins, în 1845, unele lucrări de renovare, încredințînd lucrările arhitectului Ioan Schlatter. Cu prilejul acestor lucrări a fost găsit fragmentul de tun din timpul lui Petru Cercel, care se află azi la Muzeul militar central din București.
În timpul războiului pentru cucerirea independenței (1877—1878), aici a funcționat un lagăr pentru prizonierii turci, iar din 1879 pînă în 1883, aici a funcționat Școala divizionară de ofițeri. Spre sfîrșitul sec. XIX, clădirile au adăpostit Depozitul de arme al armatei, iar începînd cu 1902, Școala copiilor de trupă.
În 1912, cînd s-a înființat Liceul militar « Nicolae Filipescu », s-au ridicat noi construcții și s-au renovat vechile clădiri. Cutremurul din 1940 a prăbușit clopotnița, provocînd avarii grave. Între 1953 și 1956, întregul complex a fost repus în vechile sale drepturi: monument de artă feudală reprezentativ pentru perioada sec. XV—XVI.
Biserica Sf. Nicolae, cea mai valoroasă piesă a complexului prezentat mai sus, a fost concepută după tipul tradițional cunoscut în Țara Românească, o notă de originalitate aducînd constructorii aici printr-o proporționare nouă, care dă un spor de zveltețe, subliniată de elementele fațadelor și de introducerea celor două turle mici. Edificiul a fost durat din cărămidă și mortar, cu ziduri de peste un metru grosime. Altarul heptagonal în exterior și semicircular în interior este boltit în semicalotă. O tîmplă de lemn sculptat îl desparte de naos. Naosul are două abside, una pe latura de sud, cealaltă pe latura de nord, boltite tot în semicalotă; turla cilindrică, situată pe axul central, fiind elementul care domină întreaga construcție. Ea este străbătută de opt ferestre înalte și înguste, trădînd tendința de verticalitate a meșterilor care au realizat construcția. Naosul este despărțit de pronaos printr-un perete, în care a fost montat un ancadrament de marmură ornamentat. Pronaosul are forma unei prisme dreptunghiulare, fiind împărțit în două părți inegale cu ajutorul unui arc transversal. Un alt arc, longitudinal, desparte traveea de est în două pătrate, deasupra cărora se înalță cîte o turlă, care sînt așezate pe o bază paralelipipedică comună, soluție întîlnită pentru prima dată în Muntenia. Cea de-a doua travee, din partea de vest, mai mare, are o boltă semicilindrică, în sensul lungimii bisericii.
Exteriorul bisericii introduce în circuit elemente de plastică cu totul noi, dînd monumentului o înfățișare cu adevărat originală. Fațadele au fost împărțite în două registre, cu ajutorul unui puternic brîu, fiind acoperite integral cu placaje de piatră. Ambele registre sînt decorate cu arcaturi oarbe. Pe latura de apus se află ușa de intrare în biserică, avînd de o parte și de alta frumoase panouri de piatră sculptată.
Dacă, în general, edificiul a păstrat numeroase elemente de arhitectură originală, pictura meșterului Dobromir și a ajutoarelor sale, Stanciu

și Jitian, nu s-a păstrat. Ea a fost refăcută de C. Brîncoveanu în 1713, iar prin 1853 a fost din nou executată de către pictorul francez A. Dérigny. Pictura din absida altarului datează din 1598, restul zidurilor fiind acoperit azi numai cu tencuială.
În biserică au fost înmormîntați mulți dintre voievozii țării. Primul înmormîntat aici a fost Vladislav II (în 1456), lespedea care se vede pe mormîntul său a fost pusă de boierii Craiovești, în timpul lui Neagoe Basarab. Apoi au fost înmormîntați aici Radu cel Mare (1508), jupînița Caplea, sora lui Radu (1510), Vlad cel Tînăr (1512), Vlad Înecatul (1535), Pătrașcu cel Bun (1557) etc. Tot aici se află și craniul lui Mihai Viteazul, care din 1920 a fost depus într-un sarcofag de marmură albă.
Mănăstirea Dealu a fost un important centru de cultură. În timpul domniei lui Radu cel Mare a funcționat în incinta sa o tipografie. *Liturghierul* lui Macarie din anul 1508 aici a fost tipărit. Începînd de prin 1583, tot aici se făcea și copierea cărților. În sec. XVII, datorită strădaniei lui Matei al Mirelor, viața culturală a cunoscut o mare înflorire. El a alcătuit, printre altele, și două cronici în proză și versuri: *Povestire pe scurt* și *Istoria celor întîmplate în Țara Românească de la Șerban Vodă pînă la Gavril Vodă care domnește acum.*
O a doua tipografie a fost instalată aici sub Matei Basarab, de sub teascurile căreia vor ieși o *Evanghelie* (1644), un *Liturghier* (1646) și lucrarea *Imitatio Cristi*, tradusă în 1647 de Udriște Năsturel în limba slavonă.

Conacul Văcăreștilor. Comuna VĂCĂREȘTI se află la circa 7—8 km în partea de sud a orașului Tîrgoviște. Pe vremuri, aici au avut proprietăți Văcăreștii (Ienache a ocupat mari demnități în timpul lui Constantin Brîncoveanu); unii dintre urmașii lor au jucat roluri însemnate în dezvoltarea culturii: Ienăchiță (c.c. 1740—1797), Nicolae (1786—1827), Iancu (1792—1863), Teodor (1842—1914), Elena (1866—1947) etc. poeți, scriitori, demnitari etc.
Conacul a fost construit de Ienache Văcărescu, mare agă între 1698 și 1699 și ruinele lui se pot vedea și azi.

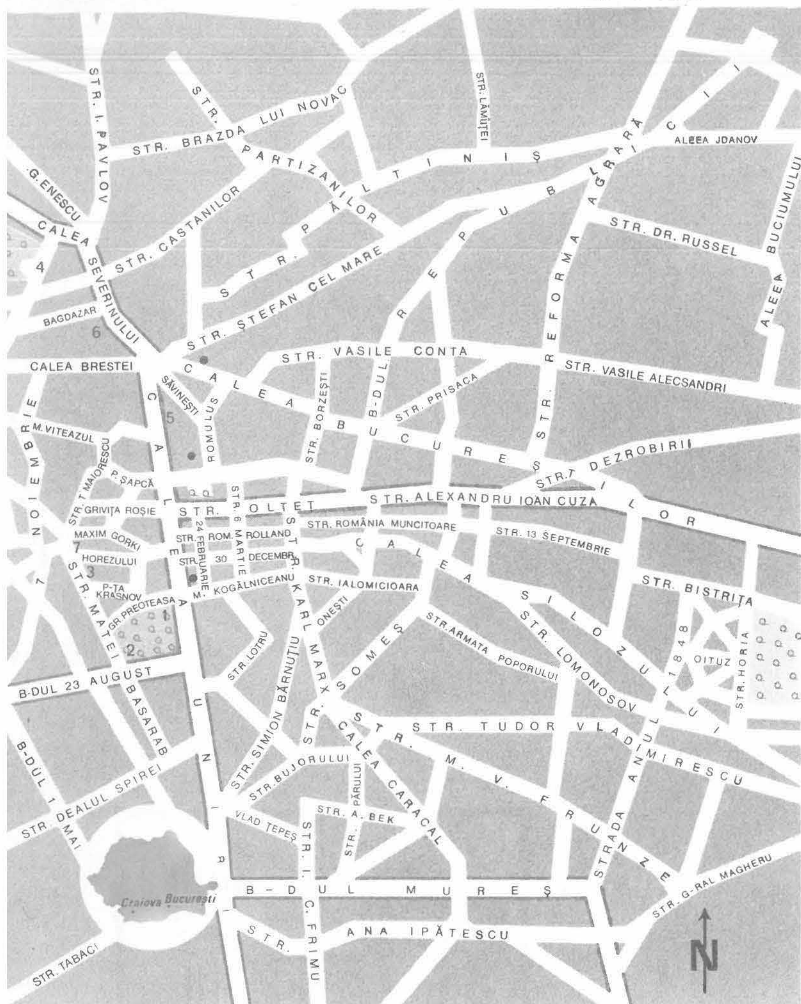
Expoziția permanentă « I. L. Caragiale » este organizată în casa unde a locuit marele dramaturg, în comuna care-i poartă numele. În apropierea comunei se află **Mănăstirea Mărgineni,** construită în sec. XV de către vornicul Drăghici. Un document din 1486 o menționează sub numele de mănăstirea de pe Cricov. În 1646 a fost refăcută de Constantin Cantacuzino și rezidită în 1806. În sec. XIX, aici a funcționat o închisoare. În ultima vreme, ea a fost demolată.

Mănăstirea Viforîta, în comuna ANINOASA, a fost zidită de Vlad Vodă Înecatul pe la 1530, pe locul unei biserici de lemn. În anul 1611 a fost prădată și acoperișul de plumb luat de către trupele lui Gabriel Báthory, care ocupaseră Tîrgoviștea. La începutul sec. XVII a fost refăcută de către Radu Mihnea, iar în timpul lui Constantin Brîncoveanu i s-au făcut noi reparații și completări. În 1802, marele ban Grigore Brîncoveanu a reparat-o integral. Reparații i s-au mai făcut și în anii 1949 și 1962.
Pictura a fost realizată în 1713, din inițiativa lui Constantin Brîncoveanu, iar catapeteasma bisericii a fost executată de către sculptorul Karl Storck.

ROMANIA
JUDEȚUL DOLJ

PLANUL MUNICIPIULUI CRAIOVA

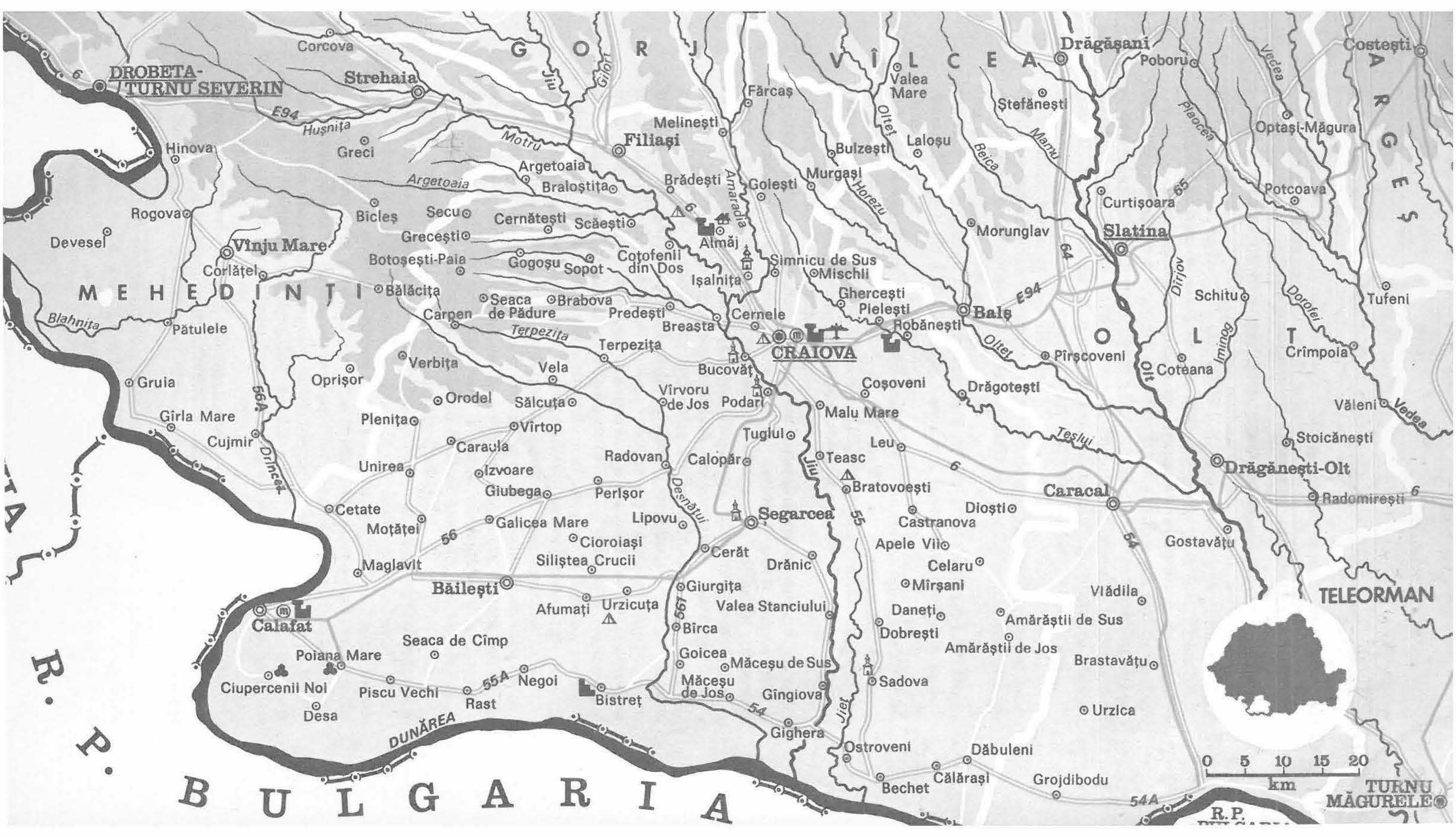
MUNICIPIUL CRAIOVA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. **Biserica Sf. Dumitru**
2. **Casa Băniei**
3. **Fîntîna Purcarului**
4. **Casa « Jianu »**
5. **Muzeul de artă**
6. **Muzeul « Procesul luptătorilor ceferişti şi petrolişti, iunie — iulie 1934»**
7. **Muzeul Olteniei**

● **Hotel**

GORJ
VÎLCEA
ARGEȘ
MEHEDINȚI
OLT
TELEORMAN
R. P. BULGARIA
DROBETA-TURNU SEVERIN
Corcova
Strehaia
Hinova
Greci
Filiași
Melinești
Fărcaș
Valea Mare
Drăgășani
Poboru
Costești
Ștefănești
Optași-Măgura
Lalosu
Bulzești
Argetoaia
Bralostița
Brădești
Golești
Murgași
Potcoava
Curtișoara
Rogova
Devesel
Bicleș
Secu
Cernătești
Scăești
Almăj
Morunglav
Slatina
Vînju Mare
Corlățel
Grecești
Botoșești-Paia
Gogoșu
Sopot
Coțofenii din Dos
Șimnicu de Sus
Mischii
Ișalnița
Bălăcița
Seaca de Pădure
Brabova
Predești
Cernele
Ghercești
Pielești
Robănești
Balș
Schitu
Tufeni
Pătulele
Carpen
Breasta
CRAIOVA
Pîrșcoveni
Coteana
Crîmpoia
Terpezița
Verbița
Bucovăț
Gruia
Oprișor
Vela
Coșoveni
Drăgotești
Orodel
Sălcuța
Vîrvoru de Jos
Podari
Malu Mare
Văleni
Gîrla Mare
Plenița
Vîrtop
Cujmir
Caraula
Țuglui
Stoicănești
Radovan
Leu
Calopăr
Teasc
Drăgănești-Olt
Unirea
Izvoare
Bratovoești
Giubega
Perișor
Caracal
Radomirești
Cetate
Castranova
Dioști
Motăței
Galicea Mare
Lipovu
Segarcea
Gostavățu
Cioroiași
Apele Vii
Cerăt
Maglavit
Siliștea Crucii
Drănic
Celaru
Băilești
Mîrșani
Giurgița
Vlădila
Afumați
Urzicuța
Valea Stanciului
Calafat
Danețí
Amărăștii de Sus
Bîrca
Dobrești
Seaca de Cîmp
Amărăștii de Jos
Poiana Mare
Goicea
Măceșu de Sus
Brastavățu
Negoi
Sadova
Ciupercenii Noi
Piscu Vechi
Rast
Bistreț
Măceșu de Jos
Gîngiova
Urzica
Desa
Gighera
Ostroveni
Dăbuleni
Bechet
Călărași
Grojdibodu
TURNU MĂGURELE
R.P.
Jiu
Gilort
Motru
Hușnița
Argetoaia
Amaradia
Olteț
Horezu
Beica
Mamu
Olt
Vedea
Plaocea
Dîrjov
Dorofei
Iminog
Tesluі
Terpezița
Blahnița
Drincea
Desnățui
Jieț
DUNĂREA
E94
6
64
65
56A
56
56B
55
55A
54
54A
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Ciupercenii, rezervație ornitologică

Locul fosilifer Bucovăț, rezervație paleontologică

Poiana Mare, rezervația cu arborete de salcîm « Ciurumela »

Județul Dolj

Situat în sudul României, de o parte și de alta a cursului inferior al Jiului, județul Dolj deține prin suprafață (7 413 km²) și populație (aproape 734 000 de locuitori), circa 3,1% din teritoriu și 3,6% din populația României, fiind unul dintre cele mai întinse județe ale țării. Reședința județului este municipiul Craiova.
Relieful, puțin variat, coboară de la nord spre sud, distingîndu-se două unități. În partea de nord se află ultimele prelungiri ale Piemontului Getic, cu înălțimi de 200—300 m, respectiv Piemontul Strehaiei și Piemontul Olteţului, separate de valea largă a Jiului. La sud de Craiova se desfășoară cea mai mare parte a Cîmpiei Olteniei, formată din terasele Dunării, care cad în trepte spre sud. În jurul Calafatului și Bechetului relieful, relativ neted al cîmpiei, este întrerupt de prezența dunelor de nisip, supuse astăzi unei acțiuni de valorificare superioară prin plantații de pomi și viță de vie.
Clima are un caracter continental specific de cîmpie, temperaturile medii anuale fiind mai ridicate (11,7° la Calafat), iar precipitațiile mai reduse (nu depășesc 500 mm anual).
Rețeaua hidrografică este reprezentată de Jiu și afluenții săi (Argetoaia, Amaradia ș.a.), de Desnățui cu Terpezița, toate colectate spre sud de Dunăre.
Cele mai importante resurse naturale sînt: combustibilii (gaze naturale și lignit în nordul județului) și materialele de construcții (nisip și pietrișuri pe văile apelor). Pădurile, altădată întinse, astăzi se păstrează pe suprafețe relativ reduse, fiind prezente, în special, în partea nordică a județului, în zona piemontană.
Economia dezvoltată intens în anii socialismului are un caracter complex industrial-agrar. În cadrul țării, Doljul deține ponderi importante la energia electrică și termică, la industria chimică, la confecții, construcții de mașini și prelucrarea metalelor. Industria, concentrată mai ales în orașul Craiova, este bine reprezentată de industria construcțiilor de mașini și utilaje agricole, de industria electrotehnică (Uzinele « Electroputere » Craiova), de industria chimică (Combinatul chimic Craiova, cu 19 fabrici), de industria energiei electrice și termice (Centrala electrică de termoficare Ișalnița), de industria materialelor de construcții, de exploatarea și prelucrarea lemnului (Filiași), textilă, alimentară ș.a.
Agricultura, a doua ramură importantă a economiei județului, cunoaște vechi tradiții, fiind favorizată și de condițiile pedoclimatice: peste 77% din suprafața județului este deținută de terenurile agricole.
Ponderi ridicate dețin culturile de cereale, de floarea-soarelui și sfeclă de zahăr. Județul dispune de importante suprafețe irigate, aici fiind realizat unul dintre cele mai mari sisteme de irigație din România, sistemul Calafat—Băilești și în stadiu final de execuție marele sistem de irigații Sadova (jud. Dolj) — Corabia (jud. Olt).
Condițiile pedoclimatice au favorizat cultura viței de vie, fiind recunoscute vinurile de la Segarcea.
Începînd de la sud de Craiova și pînă la Dunăre se pot vedea întinse suprafețe ocupate de dune, de proveniență aluvio-eoliană, care ridică probleme deosebit de importante privind valorificarea agricolă.
Cercetările făcute la stațiunile hortiviticole de la Tîmburești și Bechet privind valorificarea nisipurilor au dat roade, dovadă fiind șirul butucilor de vii și de pomi fructiferi care cresc pe spinările aurii și ondulate ale dunelor.
Sectorul zootehnic este, de asemenea, dezvoltat, construindu-se în acest sens Complexul pentru creșterea și îngrășarea industrială a porcilor la Băilești și Complexul avicol la Craiova. Este dezvoltată sericicultura și apicultura.
În județul Dolj se află cinci orașe (cu 10 localități componente), dintre care unul, Craiova, este municipiu, 95 de comune (din care cinci suburbane) cu 380 de sate. Densitatea medie a populației Doljului este de 99 loc./km², peste media pe țară. Cel mai important centru industrial

și social-cultural și în același timp unul dintre marile orașe ale României este *Craiova* (210 000 loc.), situat în zona de contact dintre Piemontul Getic și Cîmpia Olteniei. Celelalte orașe, *Băilești*, *Calafat*, *Filiași* și *Segarcea*, mici ca număr de locuitori, sub 20 000, sînt centre comerciale și industriale, îndeosebi de importanță locală.
Locuitorii județului Dolj sînt maeștrii vestiți în prelucrarea argilei, în lucratul scoarțelor și covoarelor oltenești, în realizarea costumelor populare specifice acestor ținuturi, cît și în organizarea unor sărbători-folclorice ca cea a « Bujorului » de la Plenița, sau « Sărbătoarea teiului » de la Cleanov.
În împrejurimile municipiului Craiova se află cîteva locuri pitorești favorabile recreării. Între acestea, pe primul loc se situează Lunca Jiului, amenajată pentru odihnă, recreare și distracții, prevăzută și cu un ștrand.
În apropiere de Calafat, la Poiana Mare, se află rezervația cu arborete de salcîm « Ciurumela ». Inițial, plantațiile cu salcîmi nord-americani au dat rezultate excelente formînd masive păduroase de circa 60 000 ha, apreciate pentru conținutul lemnos și dimensiunile unice în Europa.
Județul Dolj dispune de zone recreative și de-a lungul Dunării și Jiului, unde se găsesc petice de păduri, resturi ale unor codri străvechi sau păduri, cu esențe specifice de luncă, care în curînd vor intra în circuitul turistic.
Punerea în valoare a potențialului turistic al Doljului este sprijinită și de existența unei rețele de transporturi dezvoltate. Aceasta are ca trăsătură specifică concentrarea tuturor căilor feroviare și rutiere în Craiova, unul dintre principalele noduri de transport ale țării. Din cele patru căi ferate și nouă șosele care leagă Craiova de restul țării cele mai importante sînt: București — Roșiori de Vede — Craiova — Timișoara; București — Pitești — Craiova; Craiova — Filiași — Tg. Jiu — Deva. În sudul județului o șosea modernizată leagă localitățile din valea Dunării.
În județul Dolj se pot vizita importante monumente istorice și de artă.
CRAIOVA. Pe teritoriul actualului oraș au fost descoperite resturi de locuire încă din epoca neolitică, iar din vremea ocupației romane s-au găsit urmele castrului ridicat aici, ca și cele ale valului numit « brazda lui Novac ». Prima atestare documentară a Craiovei apare în 1475, într-un hrisov dat de voievodul Laiotă Basarab și în care se amintește de jupan Neagoe de la Craiova. În timpul celei de-a doua domnii a lui Vlad Călugărul (1482—1495) bănia de la Strehaia s-a mutat la Craiova. Această instituție reprezentativă pentru istoria medievală a Țării Românești a dăinuit pînă în 1831, cînd a fost desființată.
În 1795, o epidemie de ciumă a secerat sute de vieți omenești, iar în 1796 focul pustiește multe cartiere. Pagube serioase au fost aduse orașului de către cetele turcești din Vidin, care au ocupat Craiova în 1806. De numele orașului se leagă numeroase evenimente de mare răsunet în conștiința poporului nostru. Pînă în 1817, cînd potera a reușit să-l prindă și să-l arunce în ocna de la Telega, vestitul haiduc Iancu Jianu băgase groaza în cei bogați. În 1821, craiovenii s-au ridicat într-un glas la chemarea lui Tudor Vladimirescu. În 1848, în zilele revoluției, la Craiova a apărut ziarul « Naționalul ».
Odată cu dezvoltarea proletariatului, la Craiova începe acțiunea de organizare a acestuia, primul pas făcîndu-se în 1891, prin înființarea Clubului muncitorilor din Craiova care-și trimite delegați la Congresul de constituire a P.S.D.M.R., din aprilie 1893.

*

Mănăstirea Bucovățului, cunoscută și sub numele de Coșuna. Pisania arată că biserica a fost clădită în anul 1572, de Ștefan biv vel Clucer și fiul acestuia Pîrvu Clucerul, în timpul domniei lui Alexandru II Mircea

(1568–1577). În 1656, Paul de Alep o considera « un mare edificiu din piatră zugrăvită frumos în toate părțile ». Biserica – pustiită în 1781, cu clopotnița dărîmată de apele Jiului în 1834, părăsită de călugări în 1848 – a servit ca biserică de mir pînă în 1896. În 1929 a fost restaurată de Comisia monumentelor istorice.
Construcția a fost realizată din cărămidă și are un plan treflat, cu altar heptagonal. Interiorul are patru straturi de picturi: prima zugrăveală s-a făcut în 1574, iar pictura de zi a fost executată în 1813. Aici se păstrează – unicat în Țara Românească – o cronică murală, pictată pe peretele de apus al naosului.

Biserica Sf. Dumitru (Grădina Trandafirilor) este unul dintre cele mai vechi monumente ale orașului Craiova. Biserica este întîlnită adesea în izvoare și sub numele de « Băneasa » sau « Domnească », indicînd, probabil, ori originea domnească a ctitorului, ori locul marcant pe care-l ocupa el în ierarhia socială a vremii. Pe locul actualei construcții a existat o biserică mai veche, ridicată la sfîrșitul sec. XV sau începutul sec. XVI, ctitorie a Craioveștilor, apoi una nouă, construită de Matei Basarab în 1651. Ea a fost refăcută în 1690, de către Petre Obedeanu și iarăși de fiul său, Constantin, în 1724. Cutremurul din 1838 i-a adus mari stricăciuni, ceea ce a determinat închiderea ei în 1849. În 1889 a fost dărîmată și, după planurile arhitectului francez Lecomte de Nouy, s-a ridicat construcția actuală, păstrînd vechile elemente arhitecturale. A fost realizată după un plan în formă de cruce greacă și are un pridvor deschis, o turlă pe naos și două pe pronaos.

Mănăstirea Jitianu (comuna **suburbană** Podari), zidită în sec. XVI de jupîneasa Maria din Obede și de vărul său, boierul Bengescu și apoi rezidită de Doamna Bălașa, soția domnitorului Constantin Basarab Cîrnul, prin 1654–1658. Reparații s-au mai făcut și în 1701, 1812, 1852 și în 1932, cînd i s-a dat înfățișarea de azi.
Turnul din fața bisericii a fost zidit la un an după jaful cîrjaliilor (cînd mănăstirea a fost incendiată), pentru a servi ca turn de veghe; la nivelul doi al turnului se află o cameră pentru omul de veghe și o cămară de alimente.

Casa Băniei (Grădina Trandafirilor) este cea mai veche construcție civilă din oraș și unul dintre cele mai vechi monumente de arhitectură de acest gen din România. Construcția datează din timpul lui C. Brîncoveanu (sec. XVII), dar se pare că ea urma un edificiu mai vechi, datînd din sec. XV, aparținînd marii familii boierești a Craioveștilor, fiind legată de mutarea reședinței banilor la Craiova. În 1750, aici a funcționat prima școală românească din Craiova.
Este o clădire de plan pătrat cu două niveluri. Restaurată de curînd, ea adăpostește secția de etnografie a *Muzeului de istorie.*

Fîntîna Popova, cunoscută și sub numele de **Fîntîna Basarabeștilor,** este atribuită lui Matei Basarab. Într-un act din decembrie 1613 se arată că « s-au cumpărat această moșie cînd au venit Radu Vodă de au conăcit la fîntîna Popovei ». Identificîndu-l pe Radu Vodă cu Radu Mihnea (1611–1616), rezultă că fîntîna exista în 1613, iar în 1651 a fost doar refăcută de Matei Basarab și Doamna Elena, la fel, în a doua jumătate a sec. XVIII, de către Alexandru Ipsilanti. În 1910 a fost din nou refăcută. Ultima dată i s-au făcut reparații în anul 1957. Fîntîna a fost concepută după un plan pătrat, cu cinci coloane la colțuri, pe fiecare latură cu cîte o nișă. Pe laturile de sud și vest se pot observa două inscripții, una cu litere latine, cealaltă chirilice.

Piața Veche (Str. Matei Basarab). În jurul ei s-a dezvoltat odinioară bătrîna așezare a Craiovei. În apropiere se afla oborul orașului. Pe strada Hurezu se mai păstrează încă ruinele marelui Han al Hurezului, ridicat la începutul sec. XVIII și ale cărui venituri reveneau mănăstirii Hurez.

Tot în apropiere de Piața Veche, pe aceeași stradă, Matei Basarab, se află **Fîntîna Purcarului** ridicată de jupînul Pavel Teodor și Chir Marin Bulugbașa, în 1818, azi complet renovată. Numele ei vine de la cel al proprietarului locului pe care a fost clădită.

Biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena (Str. Timiș), construită între anii 1748 și 1753 de către paharnicul Constantin Obedeanu și de fiul său, serdarul Petre, pînă în 1864 a făcut parte din ansamblul fostei mănăstiri Obedeanu. Ea a fost realizată după un plan trilobat, cu pronaosul lărgit, pridvorul închis și două turle, din care una clopotniță, ridicate una pe naos și cealaltă pe pronaos. Odată cu biserica au fost construite și clădirile anexe destinate personalului lăcașului. În 1753 este menționat aici primul spital din împrejurimi. Tot aici a funcționat prima școală românească din Oltenia, unde a învățat o vreme chiar T. Vladimirescu. În anii 1845, 1857 și 1930 bisericii i s-au făcut reparații, iar între 1952 și 1956 s-au efectuat ample lucrări de restaurare.

Tribunalul (Str. Calea Brestei) este fosta casă a familiei boierești a Glogovenilor. Între 1913 și 1949, aici s-a adăpostit primăria orașului Craiova. Este o clădire de plan dreptunghiular, cu trei niveluri și beci boltit, iar dependințele, tot de plan dreptunghiular, au două niveluri. Nu se știe precis cînd a fost construită, dar se știe că exista la 1783. În 1801 și 1840 a suportat reparații importante.
La începutul sec. XIX, T. Vladimirescu a fost adus la Craiova de Lupu Condicarul, care l-a prezentat boierului Glogoveanu. Tudor a devenit om de casă și afaceri al boierului, și în această calitate a făcut numeroase călătorii, pînă la Viena chiar (1814), pentru a vinde caii și porcii lui Glogoveanu.

Casa Jianu (Str. Comuna din Paris). Nu se cunoaște anul construirii. Se susține de către unii că ar fi fost ridicată la sfîrșitul sec. XVIII de familia Jianu (Hagi Stan Jianu). Fratele acestuia, Stan Hamza de la Caracal, avea trei fii: Grigoraș, Dumitru și Iancu, viitorul căpitan de haiduci în timpul domniei lui Caragea. Construită pe două niveluri, casa are un plan dreptunghiular și a fost refăcută în 1918 pe fundațiile vechi.

Biserica Sf. Nicolae-Belivacă (Str. I. P. Pavlov). Biserica, de plan trilobat, cu două turle, una pe naos și alta pe pronaos, are un pridvor deschis pe fațada de vest. Ea a fost construită între anii 1786 și 1796 de către negustorii Mihail Soculescu și Hristea Belivacă. Exteriorul are pereții împărțiți în două registre de panouri cu ajutorul unui brîu central. În interior păstrează urme de frescă; pe unul dintre panourile aflate pe peretele de sud pare să fie reprezentat Tudor Vladimirescu călare, în costum oltenesc. Dacă așa stau lucrurile, ar fi cea mai veche imagine, datorată unui martor ocular, și ca atare, foarte aproape de adevăr, imaginea fiind realizată între 1821 și 1826, din inițiativa ctitorilor, care, probabil, l-au cunoscut. Între anii 1838 și 1839 și în 1867 biserica a fost reparată de Bălașa C. Tudor, sora polcovnicului Ioan Solomon. În anii 1956—1957 și apoi în 1961 au fost întreprinse lucrări de restaurare. În curtea bisericii, un grup de orășeni în frunte cu Hristea Belivacă, a ridicat, în 1801, o cruce de piatră cioplită.
Frescele interioare, originale, ca și întregul ansamblu arhitectonic creează o plăcută impresie vizitatorului, fiind unul dintre cele mai interesante monumente ale orașului.

Universitatea Craiova este un vechi deziderat, împlinit abia în anii regimului nostru. Încă din sec. XVIII, oamenii înaintați cereau o școală superioară pentru Oltenia. Monumentala clădire a sediului Universității a adăpostit în trecut Palatul de justiție. Întreaga arhitectură

este realizată în spiritul academismului francez. Planurile au fost concepute de arhitectul Ion N. Soculescu, în anul 1890.
Universitatea și-a deschis porțile, în anul școlar 1966—1967, bazele ei însă fuseseră puse în 1947, cînd și-a deschis aici ușile Facultatea de agronomie, devenită apoi Institutul agronomic « Tudor Vladimirescu ». Universitatea dispune de 27 de săli de curs, 37 de laboratoare, o bibliotecă de circa 200 000 de volume, cinci cămine și trei cantine studențești.

Colegiul popular « Nicolae Bălcescu » și-a pus piatra de temelie în 1826, cînd la Craiova s-au înființat « Școalele de știința pe limba românească ». Între 13 și 15 iunie 1848, în localul acestei școli — al cărei director era Ion Maiorescu — și-a avut sediul guvernul revoluționar. În piața aceleiași școli s-a jucat celebra « Horă a Unirii », imortalizată de marele pictor Theodor Aman. Actualul local al școlii a fost construit între anii 1893 și 1895, după planurile arhitectului Toma Dobrescu. Prin sălile acestei școli au trecut nume de seamă ale culturii românești: Theodor Aman, Alexandru Macedonski, Nicolae Titulescu, Gheorghe Țițeica, Nicolae Coculescu, Corneliu Baba etc.

Biserica Sfînta Treime (Piața Colegiului popular « Nicolae Bălcescu ») a fost construită între anii 1901 și 1906 de familia Știrbei, după planurile arhitectului francez Lecomte de Nouy pe locul unei biserici mai vechi, ridicată în 1765—1768 de către Dimitrana Știrbei. Picturile interioare au fost executate de pictorii francezi Mempieuxe și Bohes, în manieră bizantină.

Biserica Madona Dudu, cunoscută și sub numele de **Maica Precesta de la Dudu,** a adăpostit, pe vremuri, vechea școală de la Obedeanu, transformată apoi în Școala centrală (Colegiul de azi), cu sediul într-o altă clădire. În 1758, Hagi Ion, Gheorghe și Constantin Fotescu au ridicat o biserică, care a fost refăcută în 1842—1843 și pictată ulterior de Tattarescu; în 1913 a fost complet dărîmată. Clădirea de azi a fost ridicată între anii 1929 și 1942, după planurile arhitecților Ion Traianescu și Sterie Becu.

Muzeul de artă (Str. Unirii). Colecțiile acestuia sînt adăpostite într-un palat de plan dreptunghiular, cu trei niveluri — o fostă proprietate a lui Dinu Mihail — construit între anii 1899 și 1907, după planurile arhitectului Paul Gottereau. La 23 august 1954 a fost inaugurat Muzeul de artă din Craiova. În galeriile de artă românească sînt expuse lucrări ale lui Theodor Aman, Lecca, Grigorescu, Negulici, Tattarescu, Szathmary, Andreescu, Luchian, Băncilă, Ressu, Tonitza, Sirato, Vermont, Pallady, Steriadi, Ștefan Popescu, Ghiață, Paciurea, Catargi, Petrașcu, Brâncuși, Țuculescu, Jalea și alții.
Galeria de artă universală prezintă lucrări din școlile flamandă, franceză, italiană etc.
Cabinetul Brâncuși are, printre altele, cea mai veche lucrare a sculptorului: *Bustul lui Vittellius* (1898); apoi mai pot fi amintite: *Orgoliu*, *Cap de fetiță de pe malurile Senei*, *Coapsă de femeie*, *Cap de copil*, *Sărutul*, *Ecorșeul*.

Muzeul « Procesul luptătorilor ceferiști și petroliști, iunie-iulie 1934 » (Calea Severinului nr. 9). În 1934, datorită puternicei mișcări de solidaritate internă și internațională, autoritățile burghezo-moșierești au dispus mutarea procesului, început la București, în orașul Craiova. Aici, în clădirile din Str. Severinului nr. 9, unde se afla sediul Comandamentului Diviziei I, între 4 iunie și 1 iulie 1934, a funcționat Consiliul de război al Corpului I Armată, care a judecat odiosul proces intentat conducătorilor luptelor revoluționare din 1933. Încăperea și mobilierul (originale) redau atmosfera acelor ani, cînd glasul comuniștilor s-a ridicat cu mînie împotriva exploatării și terorii, demascînd corupția și nedreptățile regimului burghezo-moșieresc.

Muzeul Olteniei are trei secţii: *istorie şi ştiinţele naturii* (Str. Maxim Gorki nr. 44) şi *etnografie* (Str. Matei Basarab nr. 14). Muzeul a fost întemeiat în 1915, sub numele de « Muzeul de antichităţi şi etnografie » şi cuprinde peste 50 000 de exponate.
Bogată este colecţia istorică — oglindă a evoluţiei societăţii omeneşti pe teritoriul Olteniei, din comuna primitivă pînă azi.

Comuna ROBĂNEŞTI, situată la est de Craiova la circa 11 km, şi-a legat numele de legendara rezistenţă a unei unităţi româneşti de cavalerie, care în 1916 s-a opus cu eroism trupelor inamice. În memoria acelor fapte de vitejie a fost ridicat un **monument.**

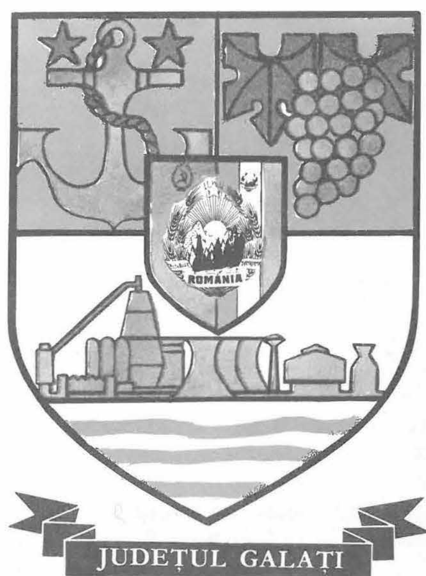
ALMĂJ, sat din comuna cu acelaşi nume, are două interesante monumente: **Biserica Sf. Nicolae,** construită în 1787, a cărei pictură efectuată în 1789, se păstrează pînă azi şi **Cula Poenarilor.**

ŞEGARCEA. Aici se află **mănăstirea** cu acelaşi nume construită la mijlocul sec. XVI, arsă de tătari la 1716—1718, dar refăcută ulterior. Se păstrează biserica, stăreţia şi zidul de incintă din sec. XVI (refăcută de mai multe ori, în 1862, 1903, 1925).

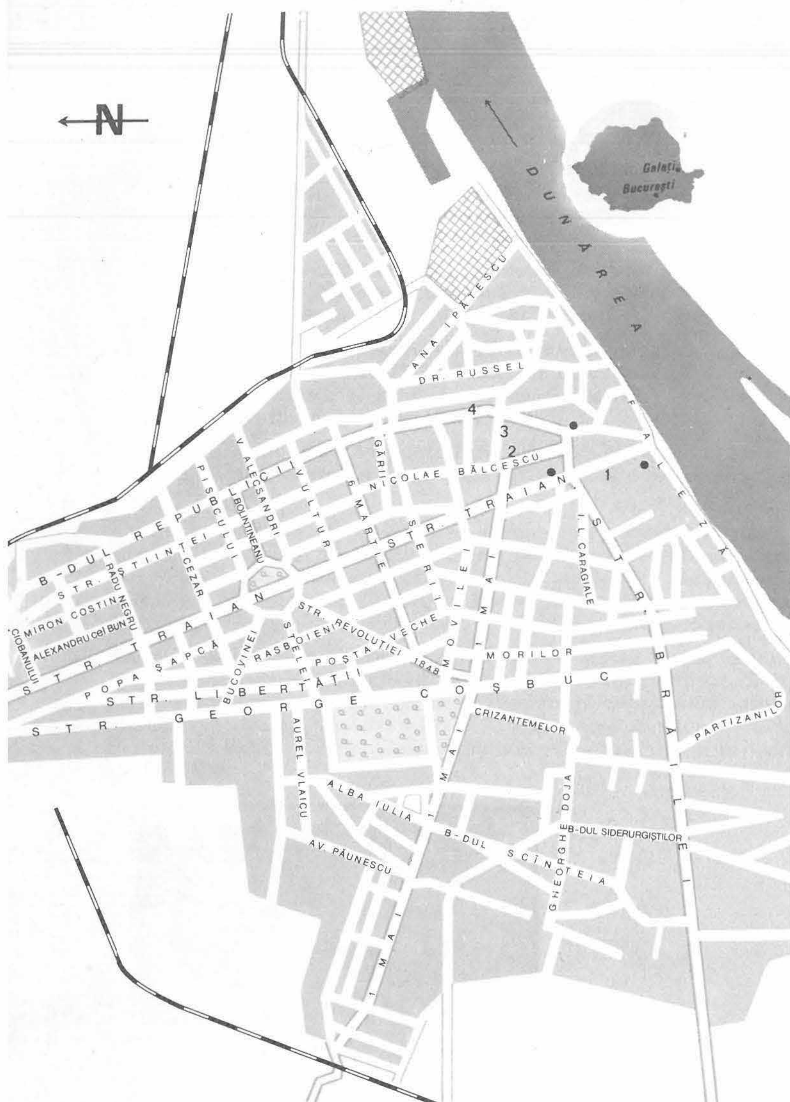
Comuna BISTREŢ. Aici, în punctul numit « Pichetul grănicerilor » se află urmele unui **castru roman,** construit pe locul unei fortificaţii de pămînt mai vechi.

CALAFAT, localitate străveche, care a cunoscut puternice lucrări de fortificaţii în timpul romanilor. În oraş pot fi vizitate: **Monumentul lui Tudor Vladimirescu** (Bd. T. Vladimirescu); **Monumentul « 1877 »**; **Monumentul « Sergentului »**; **Monumentul « Cubuz »,** precum şi cele închinate eroilor căzuţi în cele două războaie mondiale.

Comuna SADOVA. Aici există **mănăstirea** cu acelaşi nume, ctitorită din lemn de boierii Craioveşti (sfîrşitul sec. XV — începutul sec. XVI). A fost reconstruită în 1633 de Matei Basarab, pridvorul fiind adăugat de C. Brîncoveanu, în 1692—1693. Altarul a fost zugrăvit în 1792, iar restul bisericii în 1852. Refaceri importante a suportat în perioada 1793—1801.

ROMÂNIA
JUDEȚUL GALAȚI

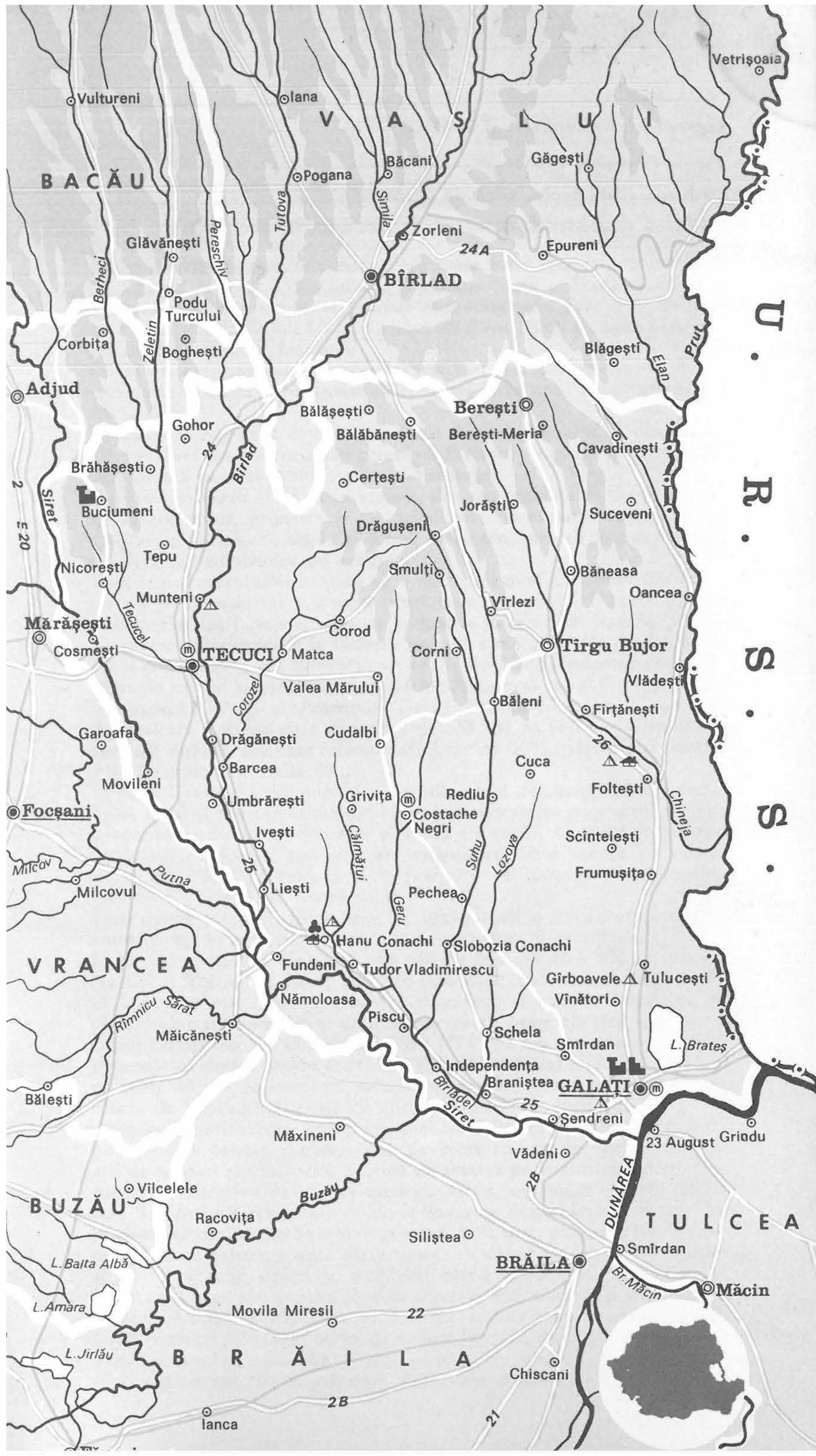
Planul Municipiului Galați

Importante Monumente Istorice

1. Biserica fortăreață Precista
2. Biserica Mavromol
3. Consiliul popular municipal
4. Muzeul de artă modernă și contemporană românească

● Hotel

Vulturești
Iana
V A S L U I
Vetrișoaia
BACĂU
Pogana
Băcani
Găgești
Tutova
Simila
Pereschiv
Zorleni
Glăvănești
24A
Epureni
Berheci
BÎRLAD
Podu Turcului
Zeletin
Corbița
Boghești
U. R. S. S.
Blăgești
Elan
Prut
Adjud
Bălășești
Berești
Gohor
Bălăbănești
Berești-Meria
Cavadinești
24
Brăhășești
Bîrlad
Cerțești
Siret
Buciumeni
Jorăști
Suceveni
E 20
Drăgușeni
Țepu
Nicorești
Smulți
Băneasa
Munteni
Oancea
Vîrlezi
Mărășești
Corod
Tecucel
Cosmești
TECUCI
Matca
Corni
Tîrgu Bujor
Valea Mărului
Vlădești
Corozel
Băleni
Fîrțănești
Garoafa
Drăgănești
Cudalbi
26
Barcea
Cuca
Movileni
Folteşti
Chineja
Umbrărești
Grivița
Rediu
Focșani
Costache Negri
Ivești
Scînteiești
Milcov
Lozova
Suhu
Călmățui
Putna
25
Frumușița
Liești
Milcovul
Geru
Pechea
Hanu Conachi
Slobozia Conachi
VRANCEA
Fundeni
Tudor Vladimirescu
Gîrboavele
Tulucești
Nămoloasa
Vînători
Rîmnicu Sărat
Piscu
Măicănești
Schela
Smîrdan
L. Brateș
Independența
Bălești
Braniștea
GALAȚI
Bîrlad
25
Siret
Șendreni
Măxineni
23 August
Grindu
Vădeni
Vîlcelele
2B
BUZĂU
Buzău
DUNĂREA
Racovița
TULCEA
Siliștea
Smîrdan
BRĂILA
L. Balta Albă
Br. Măcin
Măcin
L. Amara
Movila Miresii
22
L. Jirlău
B R Ă I L A
Chiscani
2B
21
Ianca

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Hanu Conachi, rezervaţie complexă
Pădurea Gîrboavele, zonă de agrement
Pădurea Rareş, zonă de agrement, complex turistic, Folteşti

JUDEȚUL GALAȚI

Județul Galați este situat în partea de est a României, la nord de confluența Prutului și Siretului cu Dunărea. Are o suprafață de 4 425 km² (1,9% din suprafața țării) și o populație de peste 541 780 de locuitori (2,6% din populația României), revenind o densitate de aproximativ 122,4 loc./km², densitate cu mult superioară mediei pe țară. Reședința județului este municipiul Galați.

Relieful județului aparține în cea mai mare parte cîmpiei, reprezentată de Cîmpia înaltă a Covurluiului și Cîmpia joasă a Siretului inferior. Spre nord se face o trecere gradată spre Dealurile Fălciului, ultimele prelungiri ale Podișului Moldovenesc, ale căror culmi alungite și netede nu depășesc 300 m înălțime.

Clima are caracter continental tipic, cu veri secetoase și vînturi dominante din nord, dar cu ușoare diferențieri între zona de cîmpie și cea de deal.

Rețeaua hidrografică este formată din fluviul Dunărea și din rîurile Prut și Siret (cu afluentul său principal Bîrladul — cursul inferior), care delimitează pe trei laturi teritoriul județului.

Resursele naturale, mai puțin variate, sînt reprezentate de unele rezerve de hidrocarburi, prospectate în ultimii ani, de cantități însemnate de nisipuri și pietrișuri, argile și luturi loessoide, materii prime necesare producerii materialelor de construcții.

Economia județului se bazează pe o structură modernă, industria avînd un rol precumpănitor și o agricultură bine dezvoltată. Dintre ramurile industriale sînt bine reprezentate industria metalurgiei feroase (marele Combinat siderurgic de la Galați), care dă circa 38% din producția de fontă și circa 29% din producția de oțel a României, industria construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor (Șantierul naval Galați), industria ușoară (Galați) și alimentară (Galați, Tecuci, Ghidigeni).

Agricultura dispune de o suprafață de 358 700 ha (2,4% din suprafața agricolă a țării), din care terenul arabil deține 66%, pășunile și fînețele 9%, iar viile și livezile 6%.

O parte însemnată din suprafața arabilă a fost destinată culturii cerealelor, grîul și porumbul deținînd ponderi ridicate în producția pe țară, și culturilor de floarea-soarelui și sfeclă de zahăr. O pondere ridicată în cadrul economiei agrare o are viticultura, fiind vestite podgoriile de la Nicorești, precum și noile podgorii de renume ale Bujorului, Bălenilor, Pechei și Sucevenilor.

Una dintre ramurile principale ale agriculturii o constituie creșterea animalelor, în special a bovinelor, ovinelor și porcinelor.

În limitele județului Galați se află patru orașe din care două municipii (Galați și Tecuci) și 56 de comune (din care cinci suburbane) cu 180 de sate. Cel mai important centru economic și social-cultural, cu un profil industrial complex și unul dintre marile orașe ale țării este municipiul Galați cu 187 000 de locuitori (193 700 loc. cu comunele suburbane). Al doilea centru economic și social-cultural este orașul Tecuci cu peste 47 300 de locuitori, urmat de orașele Berești și Tîrgu Bujor, centre de importanță locală cu aproape 11 000 de locuitori.

Luncile Dunării și Siretului, precum și lacul Brateș, în mare parte îndiguite, oferă peisaje inedite, zone de recreare, dar în același timp și arii de pescuit și vînătoare. Alături de acestea pe teritoriul județului se găsesc și obiective de interes turistic. Astfel, un punct turistic interesant îl constituie rezervația de dune fluviatile de la *Hanu Conachi*. Întinzîndu-se din lunca Siretului și pînă la Liești aceasta este importantă pentru existența unui mare număr de elemente faunistice pontice și mediteraneene, unice pe teritoriul Moldovei și puțin frecvente în restul țării, cum sînt șopîrla *Eremias arguta deserti*, element pontic rarisim în fauna României, *Vipera ursini*, *Lacerta taurica taurica*, acarianul parazit *Leptotrombium basei*. Din punct de vedere botanic, dunele dețin o bogată floră arenarie cu unele specii rare pentru țara noastră (*Secale silvestre*, *Festuca vaginata*, *Allium guttatum*, *Polygonum arenarium* etc).

Teritoriul județului Galați este traversat de o șosea modernizată și o cale ferată care leagă orașul Galați de Tecuci, precum și de celelalte orașe de pe valea Siretului. Legăturile Galațiului cu centrele importante din sudul țării se stabilesc prin șosele modernizate și o linie de cale ferată, care trec prin Brăila. De asemenea, o serie de șosele, în curs de modernizare, leagă Galațiul de Tg. Bujor, Berești și Bîrlad. De altfel, importanța orașului Galați este determinată și de funcția sa de cel mai mare port fluvio-maritim al României. În cadrul județului o rețea de drumuri leagă comunele și satele între ele și pe acestea de orașele apropiate și mai ales de Galați.

Zona aceasta a gurilor Dunării păstrează numeroase semne ale vieții omenești, încă din cele mai vechi timpuri.

În municipiul **GALAȚI** se află concentrat cel mai mare număr de monumente istorice și de artă, care rețin atenția alături de noul peisaj urbanistic.

Reședința județului este o așezare străveche. În oraș au fost găsite săgeți zise « scitice » (sec. VI—V î.e.n.) și resturi de cultură geto-dacică. La Barboși în vremea împăratului Traian a fost ridicat un *castellum* de către « Cohors II Mettiacorum » și « Legio V. Macedonica », fiind unul dintre punctele de sprijin ale flotei romane care patrula pe Dunăre. După 171 s-a ridicat și un *castrum*. Deși pînă în sec. X în regiune sînt menționate numeroase așezări, despre Galați nu știm nimic precis. În sec. XIII, aceasta era principala regiune în care negustorii genovezi își desfăceau mărfurile lor. În sec. XV, orașul e amintit sub formula de « schela Galaților ».

Începînd din sec. XVI, orașul de la Dunăre a fost mult stînjenit în dezvoltarea sa de prezența oștilor turcești. În 1565 sînt semnalate pe Dunăre, în preajma orașului Galați, cete înarmate care atacau bazele militare turcești. Atît de supărătoare deveniseră aceste atacuri, încît sultanul a ordonat domnitorului Alexandru Lăpușneanu să înarmeze « toate caiacele aflătoare în schela Galați. . . care să cerceteze toate locurile cunoscute ca puțin sigure sau primejdioase ».

De-a lungul sec. XVII și XVIII, viața meșteșugărească și comercială a orașului se dezvoltă, documentele amintind adesea de croitori, căldărari, argintari, dogari, cojocari, tîmplari, ciubotari și, bineînțeles, de negustori. După pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) și mai ales odată cu tratatul de la Adrianopol (1829), care desființa monopolul turcesc în comețul exterior al Principatelor române, orașul Galați a intrat într-o epocă nouă. Aici s-a creat un port modern, în care diferite țări, interesate în întreținerea de relații comerciale regulate cu țările române, și-au creat viceconsulate (1784 Rusia, Austria 1794, Anglia și Franța 1804; Prusia 1838). În anul 1837, Galați a căpătat regim de porto-franc, situație care va dăinui pînă în anul 1883.

La Galați se vor desfășura puternice acțiuni antifeudale și antiotomane. În 1821, în noaptea de 21 februarie, un grup de eteriști conduși de grecul Vasile Caravoia (un detașament de circa 900 de oameni) a atacat o garnizoană otomană, capturînd 11 vase și 28 de tunuri. În mai, 6 000 de turci au atacat orașul pe care-l prădează și-l incendiază, omorînd peste 1 000 de persoane.

1848. La Galați, frămîntările politice, în acel an plin de speranțe, au fost foarte puternice. În urma înăbușirii mișcării revoluționare de la Iași, fruntașii acesteia — Alex. Ioan Cuza, Vasile Alecsandri, Alecu Russo și alții — au fost arestați și trimiși sub pază grea la Galați. Treisprezece dintre ei au fost încarcerați în cazarma miliției pămîntene, dar populația și-a manifestat zgomotos simpatia față de ei, fapt care a determinat hătmănia să-i transfere. Deși pregătite în taină, aceste fapte n-au putut trece neobservate, și-n ziua de 3 aprilie, arestații au fost întîmpinați în fața închisorii de o mare mulțime de oameni.

Unirea din 1859 a avut vajnici luptători la Galați. În 1856 se lansase în oraș un apel, care chema populația să sprijine unirea. În fruntea unioniștilor locali se aflau viitorul domn Cuza și Costache Negri. În a doua jumătate a sec. XIX prefacerile social-economice și politice din viața țării s-au reflectat și în viața orașului. În portul Galați lucrau cîteva mii de hamali (uneori numărul lor ajungea la 7 000—8 000) și căruțași. Capitaliști români și străini înființează în oraș numeroase întreprinderi: Moara « Steaua »; Atelierele C.F.R.; Șantierul naval « Fernic »; Laminorul « Titan »; Fabrica textilă « Fusul » etc. La aceste întreprinderi lucrau alte cîteva mii de muncitori, orașul devenind un mare centru muncitoresc. În 1872, lucrătorii din port au declarat grevă. În 1888 a apărut la Galați « Frăția », care se declara ca fiind gazeta « partidei muncitorilor » și în același an s-a înființat un cerc muncitoresc cu același nume. În anii 1888, 1890, au avut loc alte acțiuni greviste. În 11 martie 1907, muncitorii portului și țăranii din comunele învecinate au ocupat străzile orașului; împotriva lor s-a deschis focul, plutonul fiind comandat de sublocotenentul Ion Antonescu — dictatorul fascist de mai tîrziu. S-au luat măsuri represive împotriva organizațiilor proletare din oraș; în semn de protest, muncitorii au organizat o mare întrunire pe lacul Brateș. În anii primului război mondial, muncitorimea gălățeană s-a ridicat împotriva războiului imperialist. La 13 iunie 1916, peste 5 000 de muncitori au ieșit în stradă. S-a tras asupra lor; nouă muncitori au fost uciși. În 1920, proletariatul din oraș a participat la greva generală; a fost ultimul centru unde muncitorii au reluat lucrul.

În 1944, trupele S. S. au provocat mari distrugeri orașului; portul, docurile, gara au fost distruse — șantierele navale și principalele întreprinderi au fost avariate —, 5 600 de clădiri au fost transformate în ruină.

Din bătrîna așezare acoperită de moloz, în anii regimului nostru s-a născut un mare și modern oraș, perlă a Dunării, încît cine a cunoscut orașul înainte de 1944 îi este aproape imposibil să-l recunoască. Cartiere noi de locuit și mai ales mari întreprinderi industriale au schimbat fundamental fizionomia orașului, devenit în anii noștri un mare port și puternic centru industrial al țării.

*

Biserica fortăreață Precista este situată pe malul Dunării, pe o poziție dominantă, și a fost construită în 1647, în timpul domniei lui Vasile Lupu (1634—1653). Ea a constituit veacuri la rînd un adăpost sigur pentru locuitorii orașului în ceasurile de restriște.

În ultima vreme, biserica a fost restaurată, redîndu-i-se întreaga sa frumusețe. Exteriorul este decorat cu două rînduri de firide despărțite de un brîu care împarte fațadele în două registre inegale. Pe latura vestică se află o turlă masivă, care servea ca punct de veghe, avînd în exterior, la primul etaj, drum de strajă.

Biserica Mavromol (Str. Nicolae Bălcescu). O însemnare din 1685 o menționează; a fost reconstruită de Constantin Duca, 1700—1703. În chiliile acestei biserici au funcționat primele școli din Galați. În 1766, domnitorul Grigore Ghica a înființat aici o școală cu limba de predare română, iar mai tîrziu, în 1803, Alexandru Moruzi a înființat o altă școală, în care se preda în limbile greacă și română.

Biserica Vovidenia (Str. Logofătul Tăut), construită în 1790. În această biserică a fost înmormîntată Smaranda Cuza (1865), mama domnitorului Alexandru Ioan Cuza, ale cărei oseminte au fost duse apoi la Ruginoasa.

Consiliul popular municipal funcționează în clădirea din Bd. Republicii, construită după planurile marelui arhitect român Ion Mincu,

care a îmbinat armonios elementele tradiționale românești cu detalii de stil gotic. Interiorul este bogat ornamentat.

Muzeul de artă modernă și contemporană românească (Str. Republicii), înființat în anii noștri, prezintă lucrări valoroase aparținînd lui N. Grigorescu, Theodor Aman, Octav Băncilă, Theodor Pallady, C. Ressu, I. Jalea, J. Al. Steriadi.

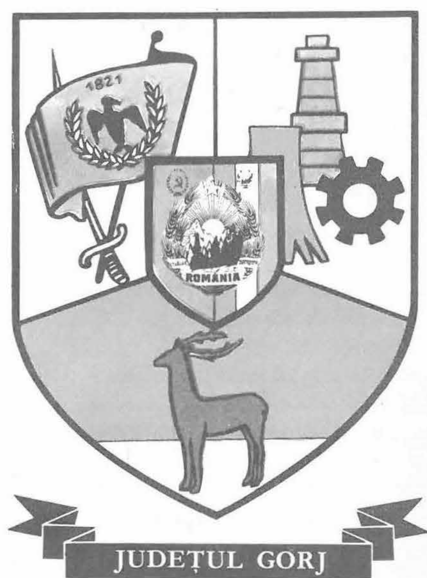
Muzeul de istorie (Str. Alex. Ioan Cuza) prezintă peste 12 000 de exponate privind evoluția societății omenești pe aceste meleaguri. Clădirea care adăpostește muzeul a fost construită în 1838, pe locul vechii locuințe a lui Alexandru Ioan Cuza, copiind în linii mari trăsăturile arhitectonice ale acesteia. Muzeul are o secție consacrată istoriei mișcării muncitorești, care funcționează în clădirea din Str. I. Eliade-Rădulescu, unde pe vremuri a fost sediul Sindicatului muncitorilor ceferiști.

Placa comemorativă de pe Str. N. Bălcescu nr. 33 amintește că între anii 1871—1872 acolo a trăit poetul revoluționar bulgar Hristo Botev.

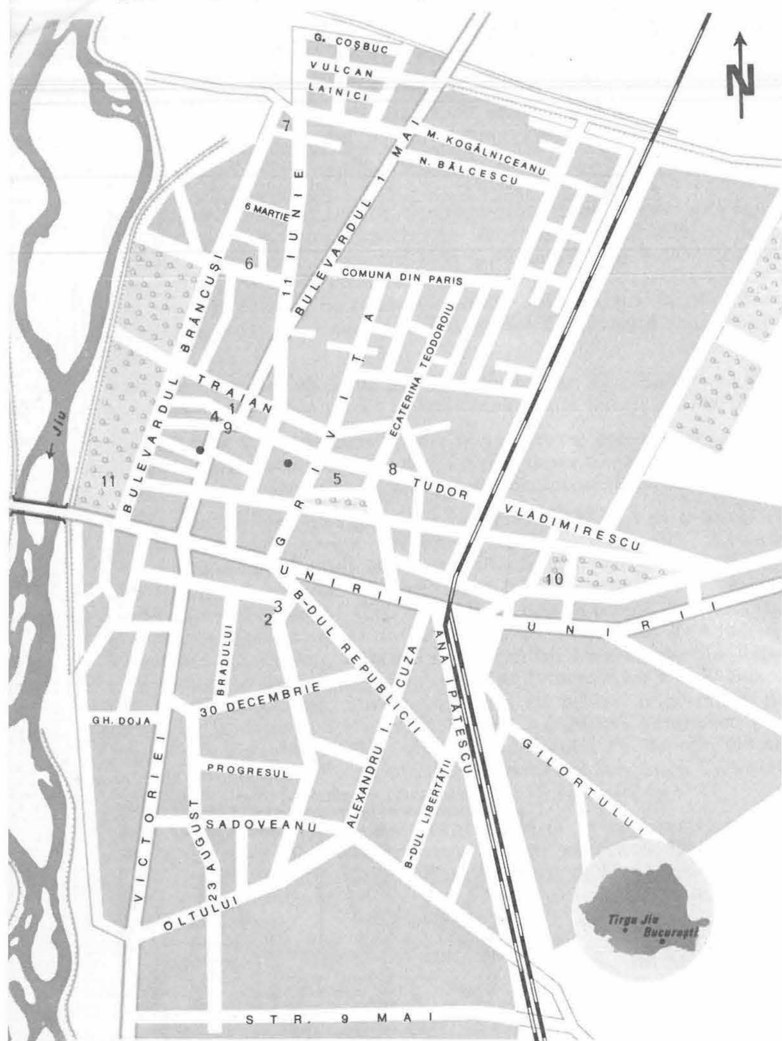
Biblioteca « V. A. Ureche » (Str. Mihai Bravu) este dotată cu peste 350 000 de volume din cele mai diverse domenii. Ea posedă și un mare număr de incunabule, stampe și documente valoroase.

Galați este un oraș cu numeroase opere de artă, busturi și statui ale personalităților de seamă politice și culturale românești. Amintim cîteva dintre ele: **Bustul lui Spiru Plăcintaru** (Str. Popa Șapcă), ucis în timpul evenimentelor petrecute în oraș în anul 1907. **Bustul lui Spiridon Vrînceanu** (Str. Republicii), ucis în timpul demonstrației muncitorești antirăzboinice din 13 iunie 1916. **Bustul lui T. Vladimirescu** (Str. Republicii). **Bustul lui Alexandru Ioan Cuza** (Str. Republicii), pîrcălab de Galați, primul domn al Principatelor Unite. **Bustul lui Ion Creangă** (Str. Minovici), ridicat cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea scriitorului. **Statuia lui Mihai Eminescu** (Str. Republicii), ridicată în 1911, operă a sculptorului Fr. Storck. **Bustul lui George Enescu** (Str. Republicii). **Bustul lui Ion Luca Caragiale** (Str. Republicii). **Statuia docherilor** (Str. 13 iunie 1916).

Casa memorială « Costache Negri », aflată în comuna COSTACHE NEGRI, este un obiectiv interesant pentru vizitatori. Documentele expuse redau tumultul patriotic și revoluționar de la mijlocul secolului trecut, marile frămîntări politice care au avut ca rezultat crearea statului național român.
La Mînjina (denumirea veche a comunei) s-au întîlnit revoluționarii din cele două principate și s-au sfătuit privind viitorul luptei pentru libertate și independență, pentru dezvoltarea culturii naționale. Pe aici și-au purtat pașii N. Bălcescu, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Ion Ghica și alții, care și-au înscris un loc de frunte în istoria politică și culturală a poporului nostru.

1821
ROMANIA
JUDEȚUL GORJ

PLANUL MUNICIPIULUI TÎRGU JIU

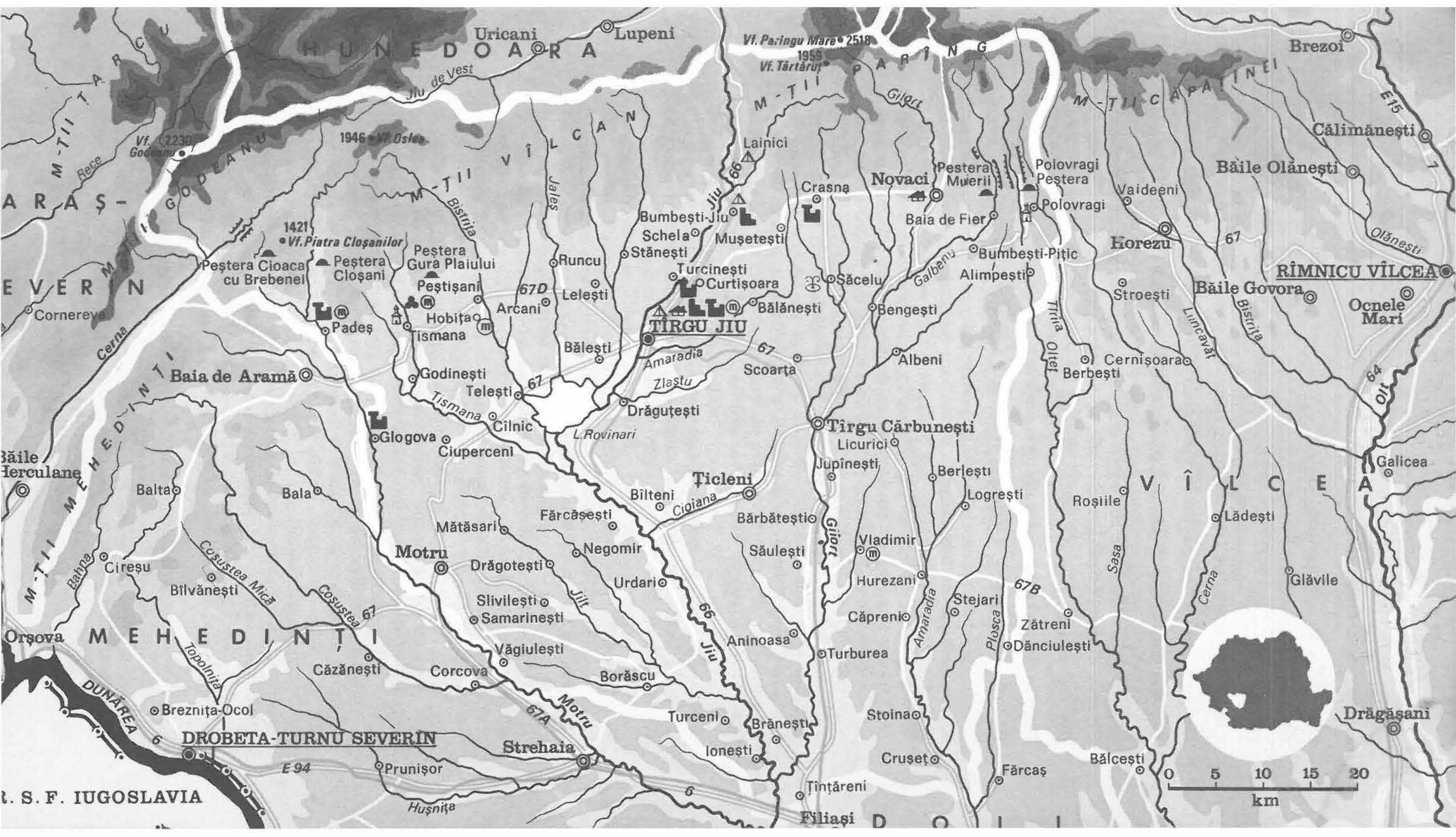

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica Catedrală
2. Casa pionierilor
3. Statuia lui Tudor Vladimirescu
4. Casa slugerului Barbu Gănescu
5. Casa pitarului Dumitru Măldărescu
6. Cişmeaua Sîmboteanu
7. Biserica Sf. Nicolae
8. Muzeul istoric al Gorjului
9. Mausoleul « Ecaterina Teodoroiu »

10–11. Ansamblul sculptural « Brâncuşi »

● Hotel

HUNEDOARA
Uricani
Lupeni
Vf. Parîngu Mare 2518
1959 Vf. Tărtăru
PARÎNG
M-ȚII CĂPĂȚÎNEI
Brezoi
M-ȚII ȚARCU
Jiu de Vest
M-ȚII PARÎNG
Gilort
E15
Vf. Godeanu 2230
1946 Vf. Oslea
M-ȚII VÎLCAN
Călimănești
Rece
M-ȚII GODEANU
Lainici
Jiu
66
Crasna
Novaci
Peștera Muierii
Polovragi Peștera
Polovragi
Băile Olănești
CARAȘ-
Vaideeni
Bistrița
Jales
Bumbești-Jiu
Mușetești
Baia de Fier
1421 Vf. Piatra Cloșanilor
Schela
Stănești
Horezu
67
Olănești
Peștera Gura Plaiului
Runcu
Bumbești-Pițic
Peștera Cioaca cu Brebenei
Peștera Cloșani
Turcinești
Curtișoara
Săcelu
Galbenu
Alimpești
RÎMNICU VÎLCEA
SEVERIN
Peștișani
67D
Lelești
Stroești
Băile Govora
Ocnele Mari
Arcani
Bălănești
Bengești
Cornereva
Hobița
Tismana
Padeș
TÎRGU JIU
Luncavăț
Bistrița
Tîrîia
Olteț
Cerna
Bălești
67
Albeni
Scoarța
Amaradia
Cernișoara
Berbești
64
Olt
M-ȚII MEHEDINȚI
Baia de Aramă
Godinești
Zlaștu
Telești
67
Tismana
Drăguțești
Cîlnic
Glogova
L. Rovinari
Tîrgu Cărbunești
Licurici
Ciupercenl
Băile Herculane
Jupînești
Berlești
Galicea
Balta
Bala
Țicleni
Bîlteni
Cioiana
Logrești
VÎLCEA
Roșiile
Fărcășești
Bărbătești
Lădești
Mătăsari
Negomir
Gilort
Vladimir
Ciresu
Motru
Drăgotești
Săulești
Sasa
Cosuștea Mică
Bîlvănești
Bahna
Cosuștea
Urdari
Hurezani
Glăvile
67
Slivilești
Jilt
Stejari
67B
Cerna
Samarinești
Amaradia
Căpreni
Zătreni
Orșova
MEHEDINȚI
Topolnița
Văgiulești
Aninoasa
Plosca
Dănciulești
Jiu
66
Căzănești
Corcova
Turburea
Borăscu
DUNĂREA
Breznița-Ocol
67A
Motru
Turceni
Brănești
Stoina
Drăgășani
6
DROBETA-TURNU SEVERIN
Strehaia
Ionești
E 94
Prunișor
Cruşet
Fărcaș
Bălcești
0 5 10 15 20
km
6
Țînțăreni
R. S. F. IUGOSLAVIA
Hușnița
Filiași
DOLJ

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Cheile Cernei (Corcoaia)

Cheile Galbenului

Cheile Olteţului

Cheile Sohodolului (Runcului)

Defileul Jiului (Tîrgu Jiu — Petroşani)

Peştera Cioaca cu Brebenei, rezervaţie speologică

Peştera Cloşani, rezervaţie speologică

Peştera Gura Plaiului, rezervaţie speologică

Peştera Muierii, rezervaţie speologică

Peştera Polovragi, rezervaţie speologică

Pădurea Poernia — Tismana, rezervaţie forestieră (castani comestibili)

Rînca, staţiune de agrement

Săcelu, staţiune balneoclimaterică

JUDEȚUL GORJ

GJ

Județul Gorj, veche unitate administrativă care apare sub această denumire încă de la sfîrșitul sec. XV, este situat în nordul Olteniei, pe cursul mijlociu al Jiului. Are o suprafață de 5 641 km^2 și o populație de peste 324 100 de locuitori, (2,4% și 1,6% din teritoriul și populația țării); este considerat un județ de mărime mijlocie, cu o densitate sub media pe țară (57,5 loc./km^2). Reședința județului este municipiul Tîrgu Jiu.

Relieful, foarte variat, se dispune în trei trepte principale, ce coboară gradat de la nord spre sud: munții, care cuprind flancurile sudice ale masivelor Parîng și Vîlcan, precum și partea sud-estică a masivului Godeanu, dealurile subcarpatice și piemontane, depresiunile și luncile. Munții Parîng și Godeanu, cu înălțimi de peste 2 200 m (vf. Parîngu Mare 2 518 m — la limita cu județul Hunedoara —, vf. Godeanu 2 230 m), sînt alcătuiți din roci dure, fapt ce a determinat păstrarea unor întinse platforme, adevărate șesuri montane, etajate la diferite altitudini. În perioada cuaternară, ghețarii ce s-au instalat pe culmile înalte au lăsat urme evidente în relief: circuri și lacuri glaciare, custuri și morene. Munții Vîlcan, cu înălțimi mai reduse (vf. Straja 1 869 m, vf. Arcanu 1 815 m), au culmile sudice alcătuite din calcare ce se continuă și la est de Jiu, pe bordura sudică a Parîngului. Prezența lor a dus la crearea unei multitudini de forme carstice deosebit de atrăgătoare: chei (Olteț, Galbenu, Sohodol sau Runcu etc.) și versanți abrupți, ponoare și peșteri (Muierii, Polovragi). La sudul zonei montane se desfășoară a doua treaptă de relief, mai joasă, alcătuită din dealurile subcarpatice și Depresiunea subcarpatică olteană cu înălțimi de 400—500 m, după care urmează spre sud treapta mai coborîtă a Piemontului Getic cu un relief mai uniform, alcătuit dintr-o asociere de platouri înguste, ce coboară ușor spre sud (Dealurile Jiului, Dealurile Amaradiei) separate de văi largi cu terase (Jiu, Gilort, Amaradia).

Clima, temperat-continentală, este specifică zonei de dealuri, teritoriul Gorjului beneficiind, cu excepția zonei înalte, de un climat blînd, cu temperaturi moderate. Precipitațiile repartizate neuniform ating valori de circa 750 mm la Tîrgu Jiu și 1 000—1 100 mm în munți.

Din munții Parîng, Vîlcan și Godeanu coboară pîraie viguroase, ce în zona de deal devin rîuri permanente (Motru, Tismana cu Bistrița și Jaleș, Șușița, Gilort cu Galbenul ș.a.), toate fiind colectate de către Jiu. La acestea se adaugă cursul superior al Cernei.

În subsolul județului Gorj sînt prezente însemnate resurse energetice (petrol și gaze de sondă, exploatate la Bîlteni, Țicleni, lignit în bazinele Rovinari și Motru și antracit la Schela), materiale de construcții (calcare la Suseni-Dobrița, marne argiloase la Bîrsești, argilă refractară cu bogat conținut de aluminiu la Viezuroiu și Schela-Gorj), grafit nu departe de Baia de Fier, precum și izvoare minerale care nu apar la zi decît în zona Săcelu. Gorjul se numără printre județele care dispun de un bogat fond forestier, de pășuni și fînețe naturale.

Valorificarea resurselor naturale, creșterea și diversificarea producției, modificările intervenite în structura economică și socială au imprimat economiei Gorjului un caracter complex — industrial-agrar. Cea mai importantă ramură industrială a județului este industria combustibililor, Gorjul participînd cu 18% la producția de cărbune a țării și cu ponderi ridicate la cea de petrol. Cea mai mare producție o dau carierele de cărbune de la Rovinari (Beterega, Gîrla, Tismana), după care urmează minele din Bazinul Motru (Leurda, Ploștina, Lupoaia), iar în producția de petrol zona Bîlteni-Țicleni.

O pondere ridicată în cadrul economiei județului o au industria de exploatare și prelucrare a lemnului (Combinatul de industrializare a lemnului — Tîrgu Jiu, cherestea și placaje la Novaci și Baia de Fier) și industria materialelor de construcție (ciment, var, tuburi azbociment la Bîrsești—Tîrgu Jiu, cărămizi refractare la Tîrgu Cărbunești). Alături de aceste principale ramuri industriale, mai sînt prezente industria

construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalelor, industria alimentară, industria confecțiilor, industria locală.
În condițiile economico-geografice ale județului Gorj, ramura principală a agriculturii o constituie zootehnia. Creșterea animalelor (bovine, ovine, porcine) practicată de populație din timpuri străvechi a fost determinată de întinsele suprafețe de pășuni și fînețe naturale. Dintre culturile de cîmp, cerealele pentru boabe dețin ponderea cea mai ridicată (porumb și grîu). Vița de vie și pomii fructiferi (prunul, mărul) formează o ramură a agriculturii destul de dezvoltată, fiind favorizate de condițiile naturale.
Pe teritoriul județului Gorj se află cinci orașe, cu 18 localități componente, din care un municipiu (Tîrgu Jiu), 64 de comune (din care trei suburbane) și 416 sate din care 17 aparțin orașelor. Cel mai mare oraș și centru industrial care polarizează întreaga activitate economică a județului este municipiul *Tîrgu Jiu* (peste 59 600 loc.). Celelalte orașe (*Motru, Tîrgu Cărbunești, Novaci, Țicleni*), deși sînt mici, sub 10 000 de locuitori, au devenit centre industriale și comerciale, bazate fiind pe valorificarea resurselor naturale.
Municipiul Tîrgu Jiu, care s-a dezvoltat intens nu numai din punct de vedere industrial, dar și social-cultural și urbanistic, este cunoscut și pentru faptul că deține capodoperele sculptorului Constantin Brîncuși (Coloana infinitului, Masa tăcerii, Poarta sărutului). Împrejurimile orașului, cu un peisaj deosebit de atrăgător, fac din Tîrgu Jiu și întreaga depresiune în care se află o interesantă zonă turistică a țării. Varietatea geografică, importantele vestigii ale trecutului istoric, precum și prezența numeroaselor monumente arhitectonice și de artă populară constituie importante elemente turistice. O primă atracție turistică o oferă în nordul județului sălbaticul defileu al Jiului, care este străbătut de o șosea națională și o cale ferată, cu numeroase viaducte și tunele, ce stabilesc legătura cu orașul Petroșani. În masivul calcaros Polovragi-Cernădia, Oltețul și-a săpat impresionantele chei cu același nume pe o lungime de 2 km. La intrarea în chei se află Peștera Polovragi cu frumoase formațiuni calcaroase de stalactite și stalagmite. Tot în partea de nord-est a județului se află Peștera Muierii, localizată în Cheile Galbenului, unde se pot admira concrețiunile calcaroase și în care este ascuns un adevărat cimitir de schelete de *Ursus spelaeus*.
Drumul republican transcarpatic Novaci-Sebeș, folosit de pe vremea dacilor, ce trece pe la 2 000 m înălțime, oferă, de asemenea, o priveliște încîntătoare.
Pe valea Motrului (vestul județului), în Piatra Cloșanilor, se află Peștera Cloșani, ce poate rivaliza prin formațiunile sale carstice (numeroase concrețiuni calcaroase) cu Pojarul Poliței din Munții Apuseni. Locuri pitorești, rezultat al fenomenelor carstice, mai sînt în nord-vestul județului: Cheile Sohodolului, Cheile Cernei (Corcoaia), peșterile Cioaca cu Brebenei, Motru Sec, Gura Plaiului.
Potențialul turistic al județului este completat de mănăstirile Tismana, monument arhitectonic din epoca feudală, cu o poziție pitorească, Polovragi, schitul Lainici, situat în defileul Jiului, Crasna ș.a.
În raza comunei Tismana, la altitudinea de 350—600 m, se află o rezervație de castani comestibili ce reprezintă o insulă de vegetație submediteraneană. Aici, pe o suprafață de circa 60 ha, castanul vegetează în pîlcuri curate, în arborete sau în amestec. Tismana este, de asemenea, și un renumit centru al artei populare, și în special, al țesăturilor și portului popular, foarte cunoscute fiind covoarele gorjenești țesute aici.
Un alt obiectiv turistic este stațiunea balneoclimaterică *Săcelu*, cu izvoare minerale cloruro-sodice, bromurate, iodurate, indicate în tratamentul afecțiunilor aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic și ginecologic.
Pitorescului cadru natural i se adaugă construcția caselor cu ornamentații în lemn, portul gorjenesc, nealterat încă în multe sate, precum și

renumitele tîrguri și bîlciuri periodice de la Polovragi, Tismana, Cărpiniș, Tîrgu Jiu. Interesante sînt și unele tradiții și datini străvechi, ca sărbătoarea oierilor și nedeile (nedeia de la Tismana).
Relieful variat și pitoresc, cu chei și peșteri sălbatice, cu vîrfuri de munți semeți, a contribuit la dezvoltarea unui turism intens atît în Subcarpați, cît și în zona de munte. Aceste locuri sînt accesibile din toate satele cuibărite la poalele munților.
Principalele linii de transport feroviar și rutier sînt pe văile Jiului, Motrului și Gilortului, la care se adaugă șoseaua subcarpatică ce unește Rîmnicu Vîlcea cu Tîrgu Jiu și Motru. Cel mai important nod de transport este Tîrgu Jiu, care concentrează toate arterele rutiere ale județului.
În afara frumuseților naturii, județul Gorj atrage un mare număr de turiști prin diversitatea și valoarea monumentelor sale istorice și a locurilor care amintesc momente importante ale trecutului.

TÎRGU JIU. Numele și l-a împrumutat de la tîrgul ce se organiza pe malul Jiului, care și azi se mai ține, în fiecare joi a săptămînii. Orașul pare să fi jucat un rol însemnat în perioada feudalismului timpuriu, deoarece în sec. XII, în părțile Tismanei și Tîrgu Jiului își avea centru « țara » voievodului Litovoi. Unii situează reședința voievodului la Curtișoara, alții la Tîrgu Jiu. Sub denumirea de Jiu, orașul apare în documente abia prin 1406, în timpul lui Mircea cel Bătrîn; actuala denumire o întîlnim prima dată în martie 1429, cînd mănăstirea Tismana primea danii de moșii și « morile de la Tîrgul-Jiului ». Ca oraș, însă, Tîrgu Jiu este menționat în documentul din 22 iunie 1597, în vremea domniei lui Mihai Viteazul (1593—1601). Cînd în 1716 Poarta numea domn pe Nicolae Mavrocordat, oștile oltene conduse de boierii din partea locului, Barbu Brăiloiu, Petre Obedeanu și Staico Bengescu, au înfrînt, la Tîrgu Jiu și Bengești, cetele domnului fanariot, împotriva căruia se răsculaseră boierii olteni. În 1739, la Tîrgu Jiu au fost înfrînte de către turci oștile austriece intrate în Oltenia. Dar cu același prilej — după cum nota un contemporan — turcii « au robit toată populația nevinovată din 4—5 sate; au luat preoți, bărbați, femei, fete și foarte mulți băieți, precum și multe turme de vite și vindeau atît vitele, cît și pe oameni ». Multe a avut de suferit orașul și de pe urma incursiunilor de jaf întreprinse, la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX, de pazvangii, cîrjalii, ca și de adalîii din Ada-Kaleh. Dacă la toate acestea adăugăm exploatarea la care erau supuși locuitorii de către cler și boieri, avem tabloul complet al condițiilor care au generat marea mișcare condusă de Tudor Vladimirescu. Vîlvătaia a pornit din Tîrgu Jiu, Padeș și Cloșani, cuprinzînd Oltenia și Țara Românească. După înfrîngerea mișcării, oștirile turcești au organizat o cruntă represiune împotriva celor care se ridicaseră la chemarea lui Tudor.
Anul 1848 a avut ecouri puternice și aici. În iulie 1848, reprezentanți ai guvernului provizoriu au organizat în oraș o mare adunare în timpul căreia au fost arse actele care statuau privilegii boierești. Pe la jumătatea sec. XIX, orașul se dezvoltă din punct de vedere economic; apar primele întreprinderi industriale: două fabrici de porțelan create în 1832 și 1846; în 1860 s-a creat oficiul telegrafic, în 1880 o tipografie și-n 1888 s-a construit calea ferată pînă la Filiași.
Cînd în 1907 răscoala aprinsă în nordul Moldovei se răspîndea cu iuțeala fulgerului, țăranii gorjeni au pus mîna pe furci și coase, luînd cu asalt conacele boierești. În satele Hurezani, Turburea, Aninoasa, Bibești, Turceni, Plopșor, Peșteana-Jiu, Bobu, Ceauru etc., peste tot a răsunat îndemnul la luptă pentru dreptate, și tot în aceste locuri . . . a bubuit tunul, stîrnind mînia marelui istoric Nicolae Iorga, care se întreba: « Dar cum se potrivește împușcarea țăranilor nevinovați în județul a cărui reședință se mîndrește cu statuia țăranului Tudor ? »
Și venind încoace, spre anii mai de curînd scurși, faptele de eroism și dragoste de patrie ale locuitorilor orașului ne rețin atenția. Ei au apărat

cu greu podul de peste Jiu, punîndu-și piepturile în bătaia tunurilor armatei germane care trecuse Carpații în 1916. Din Tîrgu Jiu a plecat, ca voluntar, Ecaterina Teodoroiu, căzută eroic pe cîmpurile de luptă din Moldova anului 1917.
În anii socialismului, orașul a intrat în circuitul marilor prefaceri pe care le trăiește întreaga țară.

*

« Nicăieri n-am găsit atîta iubire de țară, atît respect pentru trecutul nostru, ca-n orașul acesta liniștit, unde toate parcă te îndeamnă la gînduri frumoase și la fapte bune ».
Al. Vlahuță

Biserica Catedrală (Piața Victoriei), mai este cunoscută și sub numele de **Biserica Negustorilor** sau **Biserica Domnească.** Negustorii orașului au ridicat-o (1748—1764) pe locul uneia mai vechi, datînd din 1717. De altfel, doi dintre ei, Dobre Sîrbu și Radu Cupețu, sînt zugrăviți pe peretele apusean al pronaosului.
În anii 1843, 1854 și între 1933 și 1934 s-au efectuat reparații. Pictura se datorește lui Mișu Popp și Iosif Keber. Picturile exterioare sînt cele inițiale.

Casa pionierilor (la întretăierea Str. 8 Mai cu Str. Siretului) este adăpostită într-o clădire declarată monument istoric, care a fost proprietatea lui Vasile Moangă (1753—1849), prieten al lui Tudor Vladimirescu. Om cultivat, avea strînse legături cu Petrache Poenaru și a fost prieten și cu Iancu Jianu. În 1814, cînd Tudor era urmărit de turci, și-a găsit adăpost în casa sa, de unde, travestit în călugăr, a plecat spre Lainici. La 21 ianuarie 1821, tot în această casă, Tudor și-a făcut cunoscut planul său privind ridicarea poporului la luptă.
În fața acestei clădiri se ridică **statuia lui Tudor Vladimirescu,** realizată în 1898 prin strădania studenților gorjeni, care creaseră un comitet condus de profesorul universitar Grigore Tocilescu. Statuia îl reprezintă pe Tudor în fruntea cetelor de panduri, în momentul plecării spre București. În jurul piedestalului de piatră pe care se afla statuia a fost montat un basorelief de bronz reprezentînd un cerb — stema județului — și trecerea Oltului de către panduri. Sînt săpate datele: 1770 (corect este 1780), 1821, 1898 — anii nașterii și morții lui Tudor și cel al ridicării monumentului.

Casa slugerului Barbu Gănescu (Str. Victoriei) este o construcție veche, datînd după unii din 1790. Aici — amintește o placă — a fost găzduit C. Brâncuși între anii 1937 și 1938, în timp ce lucra la realizarea minunatului său ansamblu.

Casa pitarului Dumitru Măldărescu (Str. T. Vladimirescu), interesant monument de arhitectură, a fost ridicată în sec. XVIII și este una dintre cele mai vechi din Tîrgu Jiu. După înăbușirea mișcării din 1821, aici și-au instalat cartierul general trupele turcești. Casa, cu unele transformări făcute în scurgerea anilor, adăpostește azi o grădiniță de copii.

Cișmeaua Sîmboteanu (Str. 13 Decembrie) a fost construită la sfîrșitul sec. XVIII de clucerul Ienache Sîmboteanu. Reparată în anii 1868 și 1903, multă vreme a pus la dispoziția orășenilor cea mai bună apă din oraș.

Biserica Sf. Nicolae (Str. 11 Iunie) a fost construită în 1810, pe locul unui lăcaș de lemn, de către protopopul Andrei, Stanca Crăsnăreasa și alții. A fost zugrăvită în 1812. Reparații în sec. XIX și în 1901.

Muzeul istoric al Gorjului a fost înființat la 16 iulie 1894, din inițiativa unui comitet condus de Alexandru Ștefulescu. La început a funcțio-

« Poarta sărutului », opera marelui sculptor C. Brâncuși

Casa memorială « Ecaterina Teodoroiu »

Biserica mănăstirii Tismana

Monumentul de la Padeș

Biserica fortăreață « Precista »

Casa de cultură a sindicatelor din Galați

Statuia lui Decebal

Ruinele Cetății Deva

Grădiștea Muncelului — sanctuarul mare

Castelul Huniazilor, una dintre cele mai impresionante realizări ale arhitecturii feudale din țara noastră

Biserica din Strei

Biserica din Densuș

nat în localul prefecturii (Str. Griviței), apoi, împreună cu Liceul « Tudor Vladimirescu », în casele Codin Crăsnaru (azi Școala generală nr. 8). În 1898 i s-a afectat un local propriu, dar inițiativa nu a fost suficient sprijinită și la un moment dat muzeul și-a încetat activitatea. În anii regimului nostru a fost organizat în mod științific. Muzeul are nouă săli, în care sînt expuse obiecte ilustrînd civilizația de pe teritoriul județului, începînd cu paleoliticul și antichitatea dacică și romană, pînă în contemporaneitate. Muzeul cuprinde documente și obiecte ilustrînd viața unor personalități (Tudor Vladimirescu, Ecaterina Teodoroiu, Constantin Brâncuși etc.).

Podul de peste Jiu, construit din fier, cu piesele executate în Franța, a fost realizat între anii 1894 și 1895. O placă comemorativă, aflată aici, amintește eroismul cu care populația s-a opus ocupării orașului de către trupele germane, la 14 octombrie 1916. Podul este străjuit de două tunuri, trofee de război.

Liceul « Tudor Vladimirescu » (la intersecția Str. Unirii cu Str. Griviței) funcționează într-o clădire ridicată după planurile arhitectului Th. Dobrescu, în anul 1898. Inițial, prin 1890, ca gimnaziu real, școala a funcționat în mai multe localuri. Între anii 1900 și 1918, în localul liceului a funcționat și Școala de ceramică, a cărei faimă s-a răspîndit în toată țara. Profesorul Iuliu Moisil a luat inițiativa tipăririi primelor publicații locale, cum au fost « Jiul », « Amicul poporului », « Șezătoarea săteanului », « Lumina satelor », în care au apărut numeroase articole purtînd semnăturile lui Nicolae Iorga, Vasile M. Kogălniceanu, George Coșbuc etc.

Clădirea Școlii generale nr. 8 (Str. Unirii), de a cărei existență se leagă începutul învățămîntului în oraș, are un trecut bogat. În 1775 este menționat în documente Gheorghe Dascălul, profesor de limba română. În 1792 se cerea domniei permisiunea de a se înființa o nouă școală, în care să se predea în limbile română și greacă; școala s-a și înființat, funcționînd pe lîngă Biserica Catedrală, iar din 1831, în diferite localuri, pînă ce, în 1854 a primit un local, ce se ridica pe locul unde azi se află Școala generală nr. 8. În cel de-al doilea local, care există din 1923, a funcționat **Liceul de fete « Ecaterina Teodoroiu ».**

Mausoleul Ecaterinei Teodoroiu (Piața Victoriei) a fost ridicat în mijlocul pieței, în 1935, cinstind memoria eroinei. Sarcofagul este opera sculptoriței Milița Pătrașcu; pe cele patru fețe are basoreliefuri cu scene din viața eroinei.

Grădina publică, locul de recreare a locuitorilor orașului, se mîndrește cu **minunatul ansamblu sculptural, operă a lui C. Brâncuși** (1876–1957). Între anii 1937 și 1938 Brâncuși a construit celebrele sale lucrări: *Masa tăcerii*, *Aleea scaunelor*, *Poarta sărutului*, *Coloana infinitului* (în cinstea eroilor căzuți în primul război mondial) și *Masa festivă*.

Biserica Sf. Apostoli (Str. 16 Februarie), cea mai mare din oraș, este un frumos monument de arhitectură. Ea a fost construită între anii 1927 și 1938 și s-a inaugurat odată cu complexul executat de Brâncuși.
Pe str. Cimitirelor se află **Cimitirul Eroilor** și locul unde, în anii regimului dictaturii fasciste, fusese creat un lagăr pentru deținuții antifasciști. După eliberare, lagărul a fost desființat. În ultimul timp, **Muzeul de istorie a Partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România** a luat inițiativa reconstituirii unor barăci din fostul lagăr și organizarea aici a unui muzeu.

Casa memorială « Ecaterina Teodoroiu » (Bd. 1 Mai). În anul 1958, în casa în care, în 1894, a văzut lumina zilei Ecaterina Teodoroiu,

s-a organizat un mic muzeu. Înrolată ca voluntar în armată, în luptele de la Roșia—Jiu și Țînțăreni a fost rănită. Pentru curajul și eroismul său a fost decorată și avansată la gradul de sublocotenent. Pe frontul din Moldova, în noaptea de 22 spre 23 august 1917, în luptele de pe Dealul Secuiului, la Muncelu, a căzut eroic în fruntea subunității sale.
După război, la 9 iunie 1921, osemintele ei au fost aduse și înmormîntate în fața primăriei orașului.

CURTIȘOARA este o comună veche la circa 10 km nord de oraș, pe drumul care duce spre defileul Jiului. Pînă în sec. XVII, documentele o menționau sub numele de Curtea. Unii specialiști au emis ipoteza că aici și-ar fi avut reședința voievodul Litovei. La intrarea în comună se află *Cula lui Cornoiu*, construită înainte de 1785, declarată monument istoric. Este o casă fortificată, cu parter și două etaje, construită special pentru nevoile luptei de apărare. La ultimul etaj are un foișor cu arcade de stîlpi, prevăzut cu metereze.

Comuna BUMBEȘTI (la numai 17 km de Tîrgu Jiu) oferă vizitatorului întîlnirea cu urmele civilizației romane în Dacia. Pe malul Jiului se află ruinele **Castrului de la Bîrlești—Bumbești,** construcție realizată în timpul împăratului Septimiu Sever.

Mănăstirea Tismana. În satul TISMANA, așezat pe valea rîului cu același nume, pe o muchie de stîncă, se înalță zveltă mănăstirea. Începutul acestui bătrîn lăcaș se pierde în negura anilor și-n jurul său s-au țesut numeroase legende. În orice caz, se poate spune că sfîrșitul sec. XIV, cînd se încearcă de către majoritatea specialiștilor să se fixeze începuturile mănăstirii, este o perioadă de maximă tensiune în lupta pentru consolidarea independenței tînărului stat feudal Țara Românească, cînd, urmărind întărirea puterii sale, domnia a acordat și a primit la rîndul său sprijin din partea bisericii. La îndemnul călugărului sîrb Nicodim, înfocat adversar al catolicismului, Vladislav I Vlaicu (1364—1377) a ridicat mănăstirea Vodița, la margini de țară, înspre regatul ungar, tocmai pentru a preîntîmpina campania de catolicizare, declanșată în acea vreme. Sub același imbold, Radu I (1377—1383) a ridicat mănăstirea Tismana. Construirea ei s-a făcut, cu aproximație, între anii 1377 și 1378. Încă de la început, domnia i-a făcut numeroase danii, mănăstirea devenind un mare proprietar feudal (avea 10 sate în țară, 10 în Serbia — donație a cneazului Lazăr — 40 de sălașe de țigani, vămile de la Calafat, Balta Bistrețului și Vîlcan, zeciuiala minelor de aramă de la Bratilovo, iazuri, pășuni, păduri etc.).
După o perioadă înfloritoare, la scurtă vreme după moartea lui Nicodim, activitatea ei decade treptat și mănăstirea a intrat în paragină. Acesta va fi fost motivul pentru care Radu cel Mare (1496—1508) a reclădit-o, dar probabil că lucrările nu s-au terminat, din moment ce în timpul lui Neagoe Basarab s-au făcut acoperișul și alte lucrări. Reparații s-au efectuat și în timpul lui Radu Paisie, pe la 1541. Zugrăveala s-a executat în 1564, în timpul domniei lui Petru cel Tînăr (1559—1568), de către meșterul zugrav Dobromide.
În 1610—1611, oștile lui Gabriel Báthory au distrus zidurile înconjurătoare, care vor fi reparate abia sub Matei Basarab (1632—1654); tot el a ridicat paraclisul din afara incintei. În 1698, banul Cornea Brăiloiu a construit casele egumenești.
În 1716, mănăstirea a fost jefuită de oști austriece, iar între 1718 și 1739 a fost sub ocupație imperială. În sec. XVIII, biserica a fost repictată în două rînduri (1732 și 1766).
În 1821 aici s-au strîns 3 500 de panduri conduși de D. Macedonski și D. Gîrbea, mănăstirea ocupînd un loc important în planul militar al lui Tudor Vladimirescu.
Lucrările de restaurare inițiate de domnitorul Gheorghe Bibescu, nefericit concepute, au denaturat caracterul original al construcției.

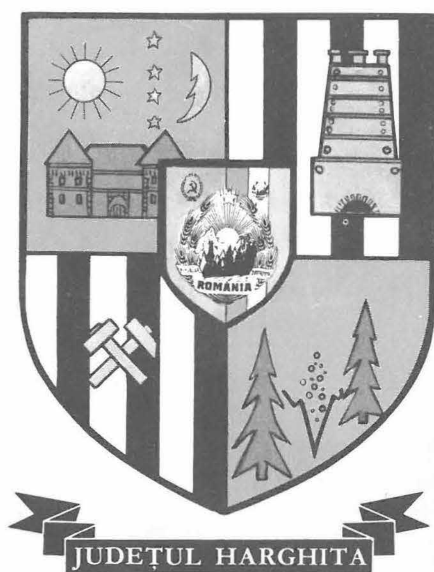
Abia în 1934, Comisia monumentelor istorice a luat inițiativa restaurării ei în spirit științific. Lucrările au fost reluate în 1954.
Despre primul lăcaș nu se pot face decît scurte discuții, studiile fiind în curs. Biserica ridicată în a doua fază, prin dimensiunile sale, se înrudea cu monumentele contemporane din Serbia. Ea se compunea dintr-un exonartex (dărîmat în sec. XIX), pronaos, naos și altar și avea trei turle de înălțimi diferite. Pronaosul, de plan dreptunghiular, este încununat de o turlă, primind lumină prin două ferestre mici. Naosul, împreună cu absida altarului, formează un triconc de tip sîrbesc, care s-a răspîndit apoi în arhitectura religioasă din Țara Românească. Deasupra lui se ridică turla cea mare cu tamburul octogonal.
Fațadele au fost tencuite inițial. Soclul este realizat din două ieșinduri, fiecare întărit printr-un rînd de cărămizi smălțuite. Fațadele absidelor sînt decorate cu firide adîncite, situate în partea superioară a zidurilor.

Monumentul de la Padeș. Localitatea de unde Tudor a lansat prima chemare la răscoală. PADEȘUL a fost și locul primei concentrări a răsculaților, organizîndu-se aci chiar un punct de recrutare. În dimineața zilei de 23 ianuarie 1821, Tudor a expus în fața mulțimii adunate scopurile acțiunii sale:
« Nici o pravilă nu oprește pe om de a întîmpina răul cu rău. Șarpele cînd îți iese înainte, dai cu ciomagul de-l lovești ca să-ți aperi viața . . . Dar pe balaurii ce ne înghit de vii, căpeteniile noastre zic, atît cele bisericești cît și cele politicești pînă cînd să-i suferim a ne suge sîngele din noi? Pînă cînd să le fim robi? »
În 1921 s-au sărbătorit 100 de ani de la evenimente și cu prilejul manifestărilor care au avut loc, profesorul Mihail Gușiță, din Turnu Severin, a propus ridicarea unui monument la Padeș. Mai apoi, societatea culturală « Datina », din același oraș, a lansat în revista cu același nume, un apel pentru strîngerea fondurilor necesare. Lucrările pentru construirea monumentului au început în anul 1927.

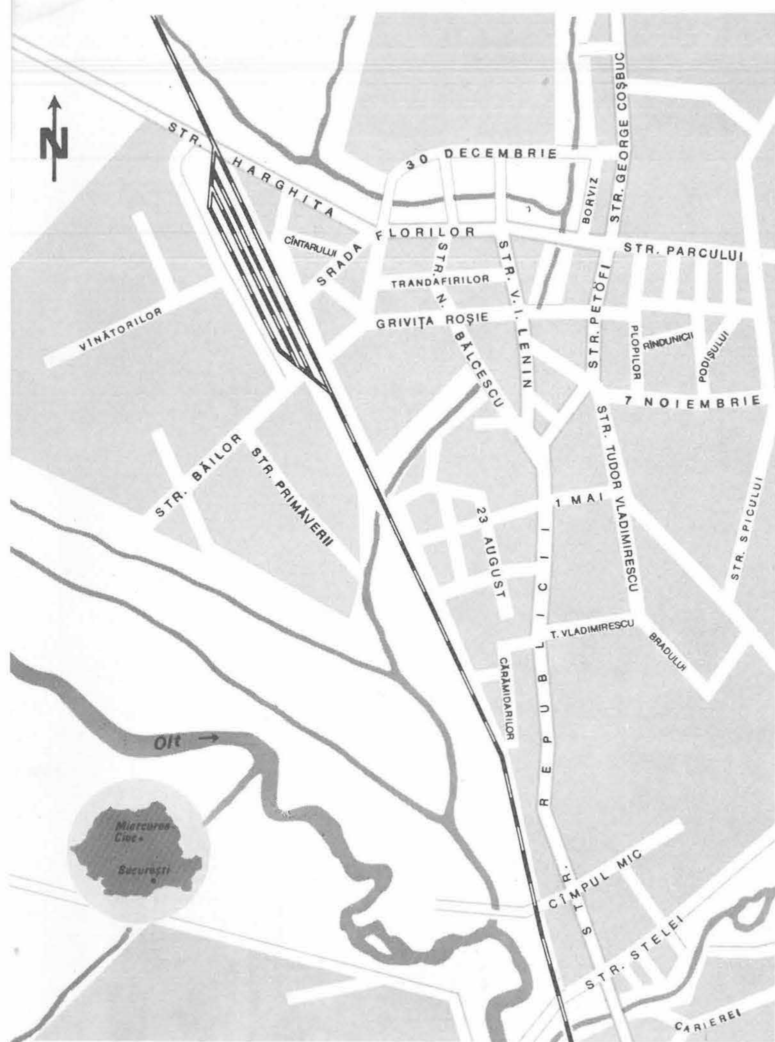
Monumentul — conceput de arhitectul State Baloșin — a fost înălțat la Padeș, la 4 km de Baia de Aramă (jud. Mehedinți) în lunca care se dezvoltă la ieșirea Motrului din cheile săpate în Piatra Cloșanilor. Din blocuri de piatră naturală s-a ridicat un trunchi de piramidă cu laturi de 10 m și înălțimea de 9,50 m. În față suie o scară pînă la un trunchi patrulater cu patru nișe, iar pe acesta se sprijină o troiță. Cele patru basoreliefuri de bronz care împodobesc monumentul au dimensiunile de 1 × 0,80 m, reprezentînd momente semnificative din timpul răscoalei: chipul lui Tudor și cele două steme ale Țării Românești (Leul Olteniei și Vulturul Munteniei); adunarea pandurilor, momentul citirii Proclamației și textului Proclamației de la Padeș; jurămîntul boierilor către Tudor la București. Chipul lui Tudor și textul Proclamației sînt opera sculptorului Emil Beker, Adunarea de la Padeș, și Jurămîntul boierilor ale sculptorului Gheorghe Tudor (prima scenă executată după schițele pictorului D. Stoica, a doua după tabloul pictorului Costin Petrescu). Lucrarea a fost executată de către pietrarul Carlo Umberto din Turnu Severin.

Casa memorială « Tudor Vladimirescu ». Comuna VLADIMIR este așezată la circa 50 km de Tîrgu Jiu. Situat între dealuri și văi, sat vechi de moșneni, Vladimirul a fost adesea menționat în hrisoavele domnești. Aici, la 1780, s-a născut Tudor. A căpătat primele îndrumări în ale buchiilor de la Pîrvu Ciuhoi, preotul cu care se pare că se și înrudea. A plecat apoi la Craiova, unde a intrat în slujba boierului N. Glogoveanu.

Casa în care a văzut lumina zilei este o construcție modestă din bîrne, acoperită cu șindrilă. Ea are două încăperi și în față o prispă, care se sprijină pe două rînduri de stîlpi crestați. A fost declarată casă memorială și adăpostește cîte ceva din mobilierul pe care-l avea altădată.

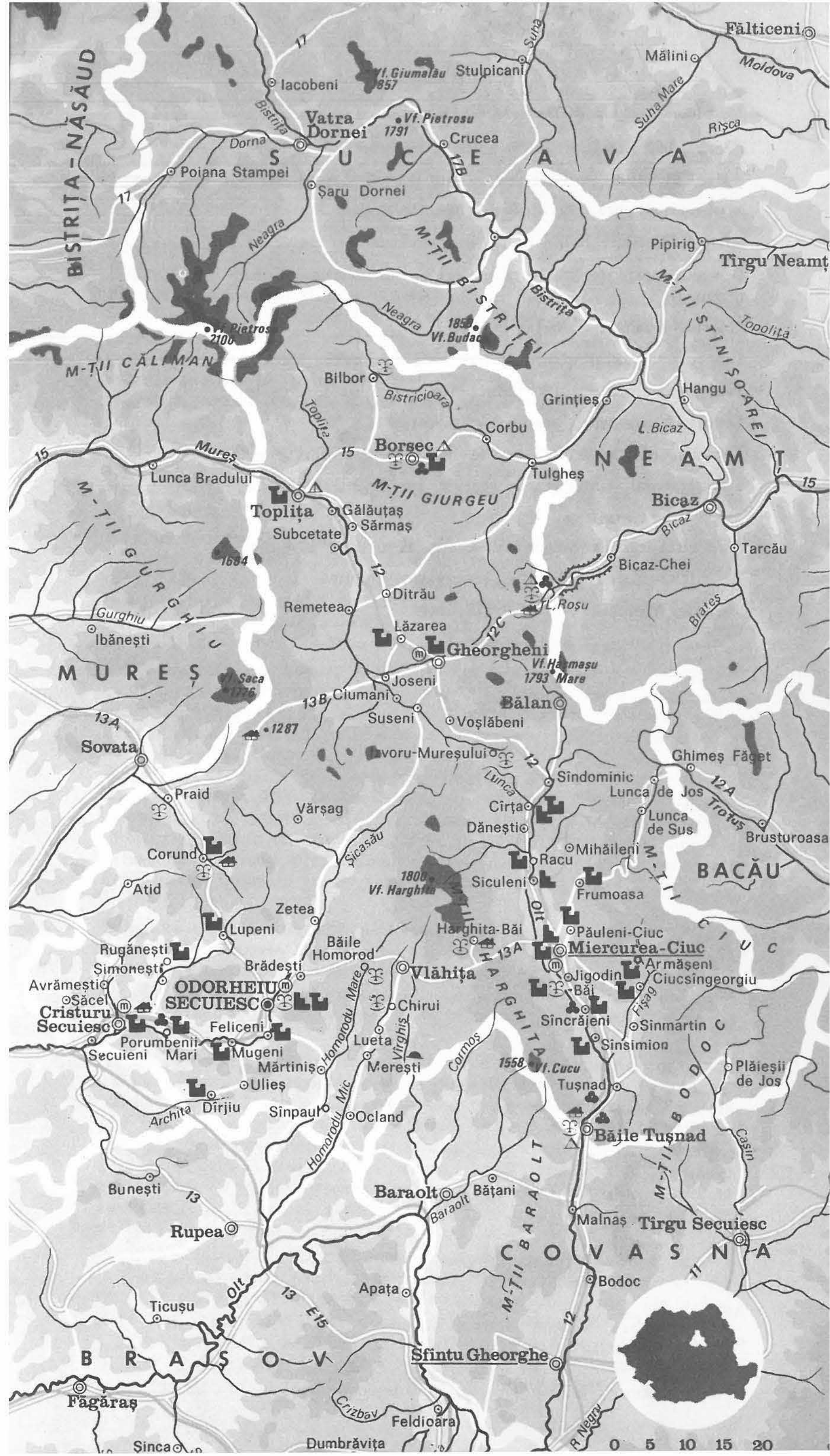

ROMÂNIA
JUDEȚUL HARGHITA

Planul Orașului Miercurea-Ciuc

Importante Monumente Istorice

Ansamblu baroc din Șumuleu
Cetatea Mikó
Muzeul din Miercurea-Ciuc
Biserica romano-catolică

Fălticeni
Mălini
Moldova
Vf. Giumalău 1857
Stulpicani
Suha
Iacobeni
Vatra Dornei
Vf. Pietrosu 1791
Crucea
Suha Mare
Rîșca
BISTRIȚA-NĂSĂUD
S U C E A V A
Dorna
Poiana Stampei
Șaru Dornei
M-ȚII BISTRIȚEI
Neagra
Pipirig
Tîrgu Neamț
M-ȚII STÎNIȘOAREI
Topolița
Bistrița
1859 Vf. Budacu
Vf. Pietrosu 2100
M-ȚII CĂLIMAN
Bilbor
Bistricioara
Grințieș
Hangu
L. Bicaz
Toplița
Corbu
Borsec
Mureș
Lunca Bradului
M-ȚII GIURGEU
Tulgheș
N E A M Ț
Bicaz
Gălăuțaș
Sărmaș
Subcetate
Tarcău
M-ȚII GURGHIU
1684
Bicaz-Chei
Ditrău
Remetea
L. Roșu
Bistrița
Gurghiu
Ibănești
Lăzarea
Gheorgheni
M U R E Ș
Vf. Saca 1776
Vf. Hășmașu Mare 1793
Joseni
Ciumani
Bălan
Suseni
Voșlăbeni
13A
13B
Sovata
1287
Izvoru-Mureșului
Ghimeș Făget
Sîndominic
12A
Lunca de Jos
Trotuș
Praid
Cîrța
Lunca de Sus
Vărșag
Dănești
Brusturoasa
Șicasău
Mihăileni
Corund
Racu
BACĂU
Atid
1800 Vf. Harghita
Siculeni
Frumoasa
M-ȚII CIUC
Zetea
Olt
Lupeni
Harghita-Băi
Păuleni-Ciuc
Rugănești
Băile Homorod
Miercurea-Ciuc
Șimonești
Brădești
Armășeni
Avrămești
Vlăhița
Jigodin
Ciucsîngeorgiu
Săcel
ODORHEIU SECUIESC
Băi
Cristuru Secuiesc
Chirui
Sîncrăieni
Fișag
Feliceni
Sînmartin
Porumbenii Mari
Lueta
M-ȚII HARGHITA
Secuieni
Mugeni
Vîrghiș
Sînsimion
Homorodu Mare
Mărtiniș
Merești
Cormoș
Plăieșii de Jos
Ulieș
1558 Vf. Cucu
Tușnad
M-ȚII BODOC
Archita
Dîrjiu
Sînpaul
Homorodu Mic
Ocland
Băile Tușnad
Cașin
M-ȚII BARAOLT
Bunești
Baraolt
Bățani
Rupea
Malnaș
Tîrgu Secuiesc
C O V A S N A
Apața
Bodoc
Olt
Ticușu
E15
B R A Ș O V
Sfîntu Gheorghe
Făgăraș
Crizbav
Feldioara
R. Negru
Șinca
Dumbrăvița
15
17
17B
12
12C
13
13A
11
0 5 10 15 20

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Băile Homorod, stațiune balneoclimaterică de interes local

Băile Tușnad, stațiune balneoclimaterică, **Lacul Sf. Ana și tinovul Mohoș,** rezervație complexă, **Munții** Bodoc

Bilbor, stațiune balneară de interes local

Borsec, stațiune balneoclimaterică, **mlaștina Borsec,** rezervație botanică

Chirui, stațiune balneoclimaterică

Corund, localitate balneoclimaterică de interes local

Harghita-Băi, stațiune balneoclimaterică de interes local

Izvoru-Mureșului, stațiune climaterică

Jigodin-Băi, stațiune balneoclimaterică de interes local

Lacul Roșu, stațiune climaterică, lac de baraj natural, rezervație complexă

Mlaștina de la Sîncrăieni-Ciuc, rezervație botanică

Mlaștina Valea Mijlocie, rezervație botanică

Peștera Merești, valea Vîrghișului

Tinovul Luci, rezervație botanică

Județul Harghita

Situat aproximativ în centrul României, teritoriul județului Harghita include masivele vestice din grupa centrală a Carpaților Orientali și o parte din Podișul Transilvaniei. Are o suprafață de 6 610 km² (2,8% din teritoriul României) și o populație de peste 303 000 de locuitori (1,5% din populația țării); densitatea este de circa 45,9 loc./km². Reședința județului este orașul Miercurea-Ciuc.

Relieful este predominant muntos. În est se înalță culmile munților Giurgeu-Hășmaș și Ciuc, despărțite de masivele vulcanice ale Gurghiului și Harghitei din sud-vest prin depresiunile largi ale Giurgeului și Ciucului. Cuvetele depresionare sînt drenate de cursurile superioare ale rîurilor Mureș și Olt. În vestul județului Harghita, relieful coboară în trepte pînă în Podișul Tîrnavelor, contactul dintre munți și acesta realizîndu-se prin depresiunile Praid, Odorhei și Homoroade.

Clima, în general mai rece, înregistrează în cadrul depresiunilor intramontane ca și în munți valori termice scăzute și de durată. Precipitațiile medii anuale variază, în funcție de treptele de relief, între 550 mm și 1000 mm.

Rețeaua hidrografică aparține celor trei bazine mari: Mureșul la nord-vest, cu afluenții săi Tîrnava Mare și Tîrnava Mică (cursurile superioare), Oltul la sud și Bistricioara la nord-est. De asemenea, în județul Harghita se află unicul lac vulcanic din România, Lacul Sf. Ana, situat în craterul muntelui Ciumatu, Lacul Roșu de baraj natural (la limita dintre județele Neamț și Harghita) și lacul sărat Praid.

Resursele naturale, bogate și variate, sînt reprezentate de zăcămintele de cărbune brun (Borsec) și lignit (Jolotca), de minereu de fier (Lueta), pirite cuprifere (Bălan), sare (Praid), caolin (Harghita-Băi), argile. Prezența masivelor vulcanice a prilejuit apariția numeroaselor izvoare minerale carbogazoase utilizate în scopuri terapeutice (Borsec, Bilbor, Băile Tușnad, Băile Homorod, Harghita-Băi, Sîntimbru-Băi, Plăieșii de Jos, Jigodin-Băi). De asemenea, pe teritoriul județului se găsesc însemnate exploatări de roci de construcție, ca: bazalte (Toplița, Gălăuțaș), calcare compacte (Lăzarea și Izvoru Mureșului), andezite și travertin. Relieful, predominant muntos, dispune de întinse suprafețe de păduri (apreciate fonduri de pescuit și vînat), pășuni și fînețe naturale.

Industria este reprezentată de metalurgia feroasă, inclusiv extracția minereurilor feroase (Uzinele de fier Vlăhița, exploatarea Lueta), de metalurgia neferoasă (Bălan), de exploatarea și prelucrarea lemnului (Toplița, Gălăuțaș, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc, Miercurea-Ciuc), de industria textilă și confecții (Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc) și alimentară.

Agricultura este puternic influențată de condițiile pedoclimatice specifice județului. Suprafața agricolă este de peste 402 000 ha, din care numai 105 691 ha este arabilă. Cea mai mare parte a suprafețelor agricole este ocupată de pășuni și fînețe (circa 70%). Culturile principale în depresiunile intramontane sînt cartoful și plantele tehnice, iar în Podișul Tîrnavelor grîul și porumbul, la care se adaugă pomicultura. Ca urmare a întinselor suprafețe ocupate de fînețe și pășuni naturale, creșterea animalelor (în principal a bovinelor și ovinelor) a devenit o ramură de bază a agriculturii.

Populația județului Harghita este concentrată în nouă orașe, dintre care un municipiu (Odorheiu Secuiesc), 49 de comune, din care trei sînt suburbane și 236 de sate. Orașele sînt mici, trei dintre ele avînd între 10 000 și 21 000 de locuitori (Miercurea-Ciuc, Gheorgheni, Toplița), iar cinci sub 10 000 de locuitori (Cristuru Secuiesc, Bălan, Vlăhița, Borsec, Băile Tușnad). Excepție face Odorheiu Secuiesc care împreună cu comunele suburbane depășește 29 700 de locuitori.

Oraşele de pe teritoriul Harghitei sînt importante centre economice şi social-culturale, unele dintre ele deţinînd şi funcţia bine conturată de oraş staţiune balneară.

Miercurea-Ciuc cu o îndelungată tradiţie istorică şi culturală, deşi este menţionat documentar numai din 1558, include în teritoriul său aşezări amintite deja în registrele papale din 1332. Dispune în prezent de un potenţial economic în continuă creştere.

Municipiul *Odorheiu Secuiesc*, veche aşezare romană, este un important centru economic şi social-cultural al judeţului. În apropierea oraşului se află staţiunea balneară Sărata-Odorhei.

Oraşul *Gheorgheni*, vechi centru forestier, prezintă un rol deosebit pentru turism, datorită poziţiei sale geografice. Cu uşurinţă de aici se poate pleca spre mai multe puncte turistice ca: Lacul Roşu, Cheile Bicazului, precum şi spre alte obiective şi locuri de agrement din împrejurimi.

Oraşul *Topliţa*, staţiune balneară de interes local, situat la intrare în defileul Mureşului, este un important centru forestier şi turistic în acelaşi timp, datorită frumuseţii peisajului înconjurător.

La aceste centre urbane adăugăm tînărul oraş muncitoresc *Vlăhiţa*, cu tradiţii vechi în prelucrarea fierului, situat la poalele craterului principal al Harghitei. Oraşul mai păstrează două forje din secolul trecut, aflate în funcţiune şi, ca atare, unice în felul lor, iar în apropierea lui se întinde o poiană de narcise, vizitată în timpul înfloririi lor de către turişti.

De un interes deosebit se bucură staţiunile balneoclimaterice: Băile Tuşnad cu Lacul Sf. Ana, Borsec, Lacul Roşu cu Cheile Bicazului (parţial pe teritoriul judeţului Neamţ), precum şi staţiunile Izvoru Mureşului (pentru studenţi), Băile Homorod şi Băile Chirui-Lueta (pentru elevi).

Oraşul *Băile Tuşnad*, staţiune balneoclimaterică de interes republican, este vestit atît pentru izvoarele sale cu ape minerale carbogazoase şi carbonatate sodice, calcice, magneziene, cloruro-sodice, feruginoase, cît şi pentru locurile frumoase şi obiectivele turistice: Lacul Sf. Ana, tinovul Mohoş (bogat în relicte glaciare), Dîmbul Cetăţii, Turnul Apor, Turnul Ludmila, Stînca Şoimilor, defileul Oltului de la Tuşnad, Lacul Ciucaş. Numeroasele izvoare servesc pentru cură externă şi internă, tratamentul terapeutic fiind întregit şi de acţiunea unor mofete şi a nămolului terapeutic.

Oraşul *Borsec* (alt. 865—950 m), staţiune balneoclimaterică supranumită şi « Perla Carpaţilor », cu mai multe izvoare cu apă minerală carbogazoasă, bicarbonatată, calcică, sodică, cu nămol de turbă şi climat subalpin, este cunoscut încă din sec. XVI. Factorii terapeutici de aici sînt indicaţi în afecţiuni cardiovasculare, ale aparatului digestiv şi ale glandelor endocrine. În afara pădurilor masive de brazi, aici se pot vizita peşterile Grota Urşilor şi Peştera de Gheaţă, precum şi Poiana Zînelor.

Staţiune climaterică de interes republican, *Lacul Roşu* este situat în Munţii Giurgeu, la 980 m altitudine, într-o zonă de un pitoresc deosebit şi cu numeroase puncte de atracţie turistică. În afara priveliştilor pe care le oferă de la înălţime munţii Suhard şi Ghilcoş, precum şi măreţele Chei ale Bicazului din apropiere (jud. Neamţ), vizitatorii întîlnesc chiar în staţiune lacul cu acelaşi nume de baraj natural. Situat la capătul din amonte a regiunilor cheilor, Lacul Roşu s-a format în anul 1837, prin zăgăzuirea apelor Bicazului, în urma unor alunecări de teren care s-au produs la poalele muntelui Ghilcoş. Frumuseţea peisajului şi climatul plăcut au constituit premise pentru crearea staţiunii climaterice Lacul Roşu.

În afara oraşelor şi a staţiunilor balneoclimaterice menţionate, pe teritoriul judeţului găsim staţiuni şi băi de interes local, unele dintre ele

cu mari perspective de dezvoltare (Harghita-Băi, Băile Homorod, Sîntimbru-Băi, Salina și baia sărată din Praid, băile din Remetea ș.a.).
Pe lîngă numeroasele stațiuni balneoclimaterice și frumoasele peisaje turistice, în județ se întîlnesc diferite zone care au fost declarate rezervații naturale, datorită atît prezenței plantelor de origine glaciară pe care le dețin, cît și întinselor suprafețe ocupate de mlaștini și tinoave. Astfel, în mlaștina Sîncrăieni-Ciuc din lunca Oltului, formată din depunerea mîlului limonitos în jurul a 14 izvoare metalo-alcaline, ce se transformă uneori în turbă, se găsesc plante ocrotite de lege, ca: *Betula humilis*, *Saxifraga hirculus*, *Drosera anglica*. Tinovul Luci, situat în căldarea unui crater stins din masivul Harghita (1080 m), reprezintă punctul cel mai sudic din Europa, deținător al plantei glaciare *Betula nana*. Mlaștina Valea Mijlocie, situată la sud de satul Tușnadu-Nou, prezintă importanță prin faptul că este locul cel mai sudic unde se întîlnește *Betula humilis* și *Saxifraga hirculus*. Mlaștina Mohoș de lîngă Lacul Sf. Ana este formată dintr-un strat gros de turbă cu lacuri mici în suprafață și numeroase relicte glaciare, iar la Izvorul Rece, din valea Sicasău, se găsește *Planaria alpina danae*, relictă faunistică glaciară.
Lacul Racului, în apropierea satului Porumbenii Mari — comuna Mugeni, format prin baraj natural, deține o faună și floră relictă, iar Lacul Sărat din hotarul satului Sînpaul, este popasul păsărilor migratoare. În sudul județului se găsește vestitul defileu al rîului Vîrghiș cu peste 60 de peșteri de diferite mărimi (printre care peștera Merești pe cursul superior), folosite pe vremuri de oameni drept adăpost încă din paleolitic. Întregul defileu, cu plante rare ocrotite (tisa), este declarat rezervație naturală.
Județul Harghita poate fi considerat ca una dintre cele mai importante arii turistice din România atît ca întindere, cît și ca varietate și bogăție a peisajului natural și monumentelor cultural-istorice.
Deși în mare parte este un județ cu relief muntos, acesta este totuși ușor accesibil, fiind traversat de o rețea bună de căi rutiere de interes republican și județean. Astfel, pe văile Oltului și Mureșului trec calea ferată și șoseaua care leagă depresiunile intracarpatice cu Țara Bîrsei și Transilvania, iar prin Pasul Ghimeș-Făget cu Moldova.
Transversal cu această arteră feroviară și rutieră (Brașov—Toplița), străbate munții vulcanici șoseaua Miercurea-Ciuc—Odorheiu Secuiesc—Sovata cu ramificație sudică Odorhei—Baraolt și ramificație vestică Odorhei—Cristuru Secuiesc—Sighișoara, iar din Gheorgheni spre Odorheiu Secuiesc și spre Sovata prin trecătoarea Sicaș și respectiv Bucin. Spre est pleacă o șosea din Toplița — prin Borsec — Tulgheș la Lacul Bicaz, iar alta din Gheorgheni, prin stațiunea Lacu Roșu la Bicaz, Piatra Neamț și Bacău. Din Tușnad, o altă șosea face legătura, pe valea Cașinului, cu orașul Tîrgu Secuiesc (jud. Covasna).
Accesul în zonele montane este asigurat și de numeroase drumuri și poteci de munte bine marcate și ușor de străbătut.

MIERCUREA-CIUC, reședința județului, este un oraș cu urme de locuire încă din neolitic. Deși orașul este atestat în 1558, unele sate, ce au fost înglobate ulterior în așezarea urbană, sînt amintite în documente cu mult înainte. Așa, de exemplu, Șumuleu este amintit în 1333 și 1334 (« Sacerdos de Sumbov » sau « Sumulov »). În vechiul centru al orașului, între 1611 și 1621 a fost zidită cetatea Mikó. În 1650, aici s-a elaborat « constituția » scaunelor Ciuc, Gheorgheni și Casin. În 1661, orașul a fost prădat de turci și tătari.
Miercurea-Ciuc a fost un centru cultural. În 1668, vestitul cărturar Kájoni János, franciscan de origine română, înființează o școală, iar în 1675 scoate prima carte, într-o tipografie fondată tot de el.
În 1876, scaunele secuiești Ciuc, Gheorgheni și Casin se transformă în județ, iar Miercurea-Ciuc a devenit reședință.

După eliberare, populația orașului s-a triplat, noile fabrici și uzine aducînd un suflu nou în viața sa.

*

Ansamblul baroc din Șumuleu, compus din **Biserica mănăstirii franciscane, trei capele** aflate pe muntele Șumuleu Mic și **fostul sediu al scaunului Ciuc.**
Mănăstirea franciscană de azi este așezată pe locul unei biserici mai vechi, ctitorie a lui Iancu de Hunedoara. În 1448 — după cum rezultă dintr-un document papal — biserica avea opt altare. Aceasta a avut mult de suferit în timpul campaniilor turco-tătare din anii 1563, 1661, 1694. Deși între 1647 și 1649 i s-a făcut o renovare generală, în 1802 construcția a fost demolată complet. Pe vechile sale fundații și folosindu-se, în parte, material recuperat, s-a înălțat actuala clădire în stilul baroc clasic. Nava mare, înaltă de 12 m, are o boltă semicilindrică construită din bîrne cioplite, o adevărată capodoperă arhitectonică. Atrag atenția altarele sculptate, picturi și cîteva statui (cea a Fecioarei datează din sec. XVI).
Dintre cele trei capele de pe Șumuleu Mic un interes aparte prezintă **capela Salvator,** cu unele elemente de arhitectură romanică. După cum reiese din documente, capela a fost reconstruită de Iancu de Hunedoara. De-a lungul anilor, ea a suportat și alte lucrări de renovare, ultimele desfășurîndu-se în anul 1967.
Fostul sediu al scaunului Ciuc este un edificiu construit la începutul sec. XIX, pe vremuri a funcționat acolo o închisoare.

Cetatea Mikó a fost construită pe o ridicătură de teren din centrul orașului. Ea a fost edificată de prim judele regal Mikó Ferenc în anul 1621, probabil, pe temelia unei fortificații anterioare. În 1661, cetatea a fost dărîmată de tătari. În 1714, cetatea Mikó a fost reconstruită după planurile generalului austriac Stefan Steinville. Cetatea are formă dreptunghiulară, cu o curte interioară. Într-unul dintre bastioane există o capelă, cu tavanul frumos decorat și ferestre ale căror ancadramente au fost executate în stil gotic. Începînd cu 1764, orașul a căpătat un pronunțat caracter militar, în cetatea Mikó funcționînd comandamentul regimentului grăniceresc.

Muzeul din Miercurea-Ciuc, care funcționează în cetatea Mikó, își are începuturile în secolul trecut. O bună parte din materialul muzeistic prezentat cu prilejul primei expoziții organizate în secolul trecut de către Societatea muzeistică din Miercurea-Ciuc se păstrează și azi, intrînd în fondurile noului muzeu, organizat în 1950. Muzeul este profilat, în principal, pe probleme de artă populară și etnografie. Sînt interesante și piesele arheologice, mai ales cele din epoca fierului.
Secția de arte plastice, pe lîngă o colecție de pictură și sculptură medievală, cuprinde o colecție de xilogravuri ale lui Nagy Imre și peste 35 de lucrări ale pictorului și sculptorului secui Márton Ferenc.

Biserica romano-catolică (Str. Florilor) a fost construită în sec. XVIII, în stil baroc. Un interes deosebit stîrnesc ancadramentul de la ușa sacristiei, decorat cu elemente florale sculptate în piatră și un crucifix încrustat din lemn.

Biserica romano-catolică (Jigodin) este o construcție cu note dominante de baroc, dar care mai păstrează unele elemente gotice dintr-o construcție anterioară. Altarul cu aripi și statuia Fecioarei sculptate în lemn sînt tipice pentru arta rustică religioasă din evul mediu.

DELNIȚA, sat component al comunei Păuleni-Ciuc, care a intrat în componența orașului Miercurea-Ciuc, are o **biserică** construită în sec. XVI, pe fundațiile unui edificiu mai vechi. Păstrează pictură din anul 1613 și un altar cu picturi datînd din anul 1675; poartă caracteristicile

stilului Renașterii. Pe turn se află o inscripție – « Anno 1710 » – indicînd probabil data renovării lui. Este singura biserică din această zonă care are pictură murală exterioară.

În comunele FRUMOASA (satul Nicolești) și MIHĂILENI există două interesante **biserici** construite, prima, în 1498 și a doua, în 1488.

Comuna SÎNCRĂIENI. Pe teritoriul său se află mai multe monumente: **Biserica din satul Misentea,** construcție veche, cu elemente datînd din sec. XIII. Absida gotică și două ferestre cu ancadramente de piatră, ca și întreaga sculptură de aici prezintă o mare valoare; **Biserica din Leliceni** (sec. XV), cu ancadramente de fereastră din piatră sculptată; **Biserica romano-catolică din Sîntimbru,** ctitorie a familiei de nobili Henter. A fost construită în 1777, dar elementele gotice pe care le conține par să indice faptul că ea este dezvoltarea unei construcții mai vechi. În inventarul bisericii se păstrează două aripi de altar din sec. XV, cu picturi în stilul Renașterii. Tot în acest sat mai pot fi vizitate **capela « Sf. Margareta »,** cu picturi murale din sec. XV; *conacul Henter*, construcție barocă (sec. XVIII) și o **cruce memorială** (sec. XVIII).

Comuna SÎNSIMION. În satul Cetățuia poate fi vizitată **Biserica romano-catolică,** construită la sfîrșitul sec. XVIII, pe fundațiile unei biserici gotice mai vechi. La intrare se află o cruce de piatră în amintirea victimelor epidemiei de ciumă din 1717–1719.

Comuna CIUCSÎNGEORGIU. Aici poate fi vizitată o **biserică** construită în 1336. A suferit multe avarii de-a lungul anilor, încît în sec. XV i s-au făcut serioase modificări. S-au păstrat totuși din vechea construcție absida gotică și mai multe ancadramente de ferestre și uși. În biserică se află șapte statui medievale, iar în pod se observă urme de pictură murală. Bastionul și zidul de incintă cu lăcașe de tragere indică rolul defensiv pe care edificiul l-a avut.

Biserica din satul Armășeni (com. Ciucsîngeorgiu) a fost construită în sec. XVI pe fundații mai vechi. O fereastră păstrează elemente romanice, iar sanctuarul, cu nervurile bolții și ancadramentele a două ferestre, au fost executate în stil gotic. Valoroase sînt picturile murale.

ODORHEIU SECUIESC. Municipiul este o străveche așezare (s-au descoperit urme de locuire încă din neolitic). În timpul romanilor s-a construit aici un castru, pe lîngă care gravita și o așezare civilă. Numele orașului este menționat în documente în 1334, iar în sec. XVI era deja un puternic centru meșteșugăresc. A fost și centru cărturăresc, aici funcționînd un colegiu reformat de la care a rămas o valoroasă bibliotecă.

Capela lui Isus este unul dintre cele mai vechi monumente din această zonă. Ea a fost construită în sec. XIII, fiind, probabil, capelă în cimitir; este un reușit exemplar de arhitectură romanică.

Cetatea medievală a fost ridicată pe ruinele castrului roman. Pînă în 1562 a fost locuită de călugări. Forma actuală a căpătat-o în sec. XVI. În 1562, datorită « multelor mizerii, nelegiuiri și silnicii comise de fruntași față de comunitate » secuii s-au răsculat împotriva lui Ioan Sigismund, principele Transilvaniei. La începutul lui aprilie 1562, răsculații s-au adunat la Odorhei, intenționînd să atragă de partea lor și pe sași. În acest scop au trimis delegați la Sighișoara, Mediaș, Bistrița, Brașov și Sibiu. Patriciatul săsesc a refuzat însă colaborarea și a sprijinit cu bani înfrîngerea răscoalei. După risipirea răsculaților, a urmat o crîncenă represiune ordonată de dieta din 20 iunie 1562, ținută la Sighișoara. Acum a fost ridicată cetatea de la Odorhei, pentru a-i supune la ascultare pe secui. Aliați cu Mihai Viteazul, secuii au distrus-o în 1600. În anul 1880 a fost restaurată de către oraș.

Biserica călugărilor franciscani a fost construită între anii 1712 şi 1779 în stil baroc. Poarta bisericii conţine elemente ale stilului Renaşterii.

Biserica romano-catolică a fost edificată între anii 1787 şi 1793 pe fundaţiile unei biserici din sec. XIV. Din punct de vedere artistic, reţin atenţia statuile altarelor şi amvonul, toate sculptate în lemn. Clădirea de lîngă biserică a fost mănăstire şi datează din 1651.

Muzeul din Odorheiu Secuiesc, aşezat în centrul oraşului, are secţii de istorie, ştiinţele naturii, artă populară, etnografie şi arte plastice. Interesante sînt colecţiile arheologice şi arhivistice, cele de ceramică (ulcioare) şi cahle ţărăneşti.

Biblioteca documentară (Liceul pedagogic) a fost fundată la sfîrşitul sec. XVII, cu fondul de cărţi rămas de la vechiul colegiu reformat.

Comuna FELICENI. **Biserica reformată** din această localitate datează din sec. XIII (turnul şi cîteva detalii din faţada de vest). Poarta şi intrarea ogivală a turnului au fost reamenajate în sec. XIV. La mijlocul sec. XV s-a construit un sanctuar nou în stil gotic. Tavanul actual a fost realizat în 1670.

Comuna MUGENI. Aici există o **biserică reformată,** construită în sec. XIV şi amplificată în sec. XV. În 1724 a fost realizat tavanul casetat. Pe peretele nordic se păstrează picturi din sec. XV.
În satul Porumbenii Mari există o **biserică reformată fortificată,** construită în sec. XIII. În navă s-au păstrat elemente de stil romanic. Corul a fost ridicat în sec. XIV în stil gotic.

Comuna DÎRJIU. Aici poate fi vizitată **Biserica-cetate unitariană,** construcţie gotică, ridicată la sfîrşitul sec. XV, fiind apărată de ziduri înalte cu cinci bastioane.

CRISTURU SECUIESC. Aici există o **biserică romano-catolică** din sec. XIII (fundaţia şi două turnuri); nava a fost construită în sec. XIV, iar sanctuarul în 1458.
Tot aici există **conacul Gyárfás,** construcţie barocă din 1728, care păstrează amintirea ultimei nopţi din viaţa marelui poet maghiar Petöfi Sandor.

Comuna ŞIMONEŞTI. În satul Rugăneşti se află **Biserica reformată,** construită în sec. XIII, în stil romanic, care păstrează interesante picturi. Partea de est a navei şi sanctuarul au fost ridicate în sec. XV.

Comuna LUPENI. În satul Bisericani se poate vizita o **biserică romano-catolică** din sec. XIV, înconjurată de ziduri din piatră. Tavanul gotic al sanctuarului, cele două porţi ogivale ale navei şi clopotul sînt din sec. XVII.
În Satu Mic din aceeaşi comună există o **clopotniţă de lemn,** construită în sec. XVII; autor Tsok János.

Comuna SICULENI. Aici a fost înălţată **columna memorială Siculicidium din Siculeni,** amintind executarea la 7 ianuarie 1764, de către armata imperială, a 200 de secui, care protestau împotriva creării cu forţa a regimentului grăniceresc. Columna a fost proiectată de arhitectul Tamás József şi executată de Szász István, inaugurarea avînd loc în anul 1899. În vîrful columnei se află un vultur sculptat în piatră, cu aripile desfăcute; este opera sculptorului Köllö Miklós.

În satul RACU din aceeaşi comună se află o **biserică** construită în jurul anului 1500. Construcţia, fiind în repetate rînduri avariată de incendii, a suferit numeroase transformări. În 1754 a fost mărită, iar forma actuală datează din 1758. Turnul are pictat în exterior semne astrologice de caracter oriental.
Atenţia vizitatorilor este reţinută de absida gotică cu nervuri şi console sculptate. Una dintre console poartă monograma lui Iancu de Hune-

doara. Ancadramentele gotice de la ferestre, arcul triumfal cioplit în piatră, criptele, fragmentele de casete pictate, precum și zidul de incintă cu lăcașe pentru trageri sînt tot atîtea elemente care rețin atenția.

Comuna CÎRȚA. Aici, în 1444, a fost ridicată o **cetate sătească,** de fapt o biserică fortificată. Se păstrează zidurile de incintă cu lăcașurile de tragere, bastionul și coridorul interior. Bastionul a fost transformat în turn, prin înălțarea lui în 1720.
Biserica păstrează o bogată colecție de obiecte de cult.

GHEORGHENI. În acest oraș poate fi vizitată **Biserica romano-catolică,** construită în 1498 și reconstruită în 1756. Are un portic și o cristelniță din sec. XV. Altarele, frescele de la frontispiciu și zidul de incintă sînt din sec. XVIII.

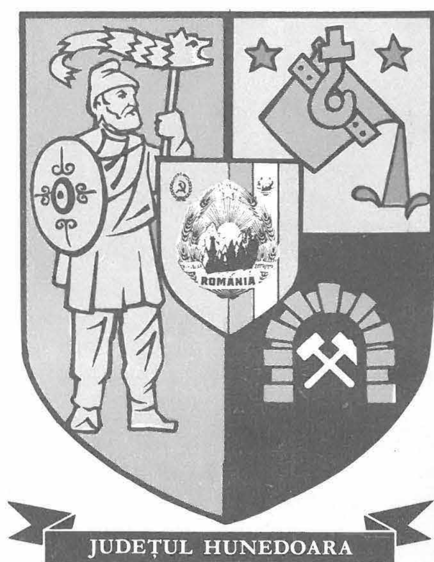
Biserica armeană este o construcție de stil baroc, realizată între anii 1730—1734; are un amvon și trei altare artistic lucrate.

Muzeul din Gheorgheni funcționează într-o clădire construită în stil baroc în anul 1787. Pînă în 1848 a fost cazarma batalionului grănicerești. Muzeul prezintă piese etnografice din zona respectivă.

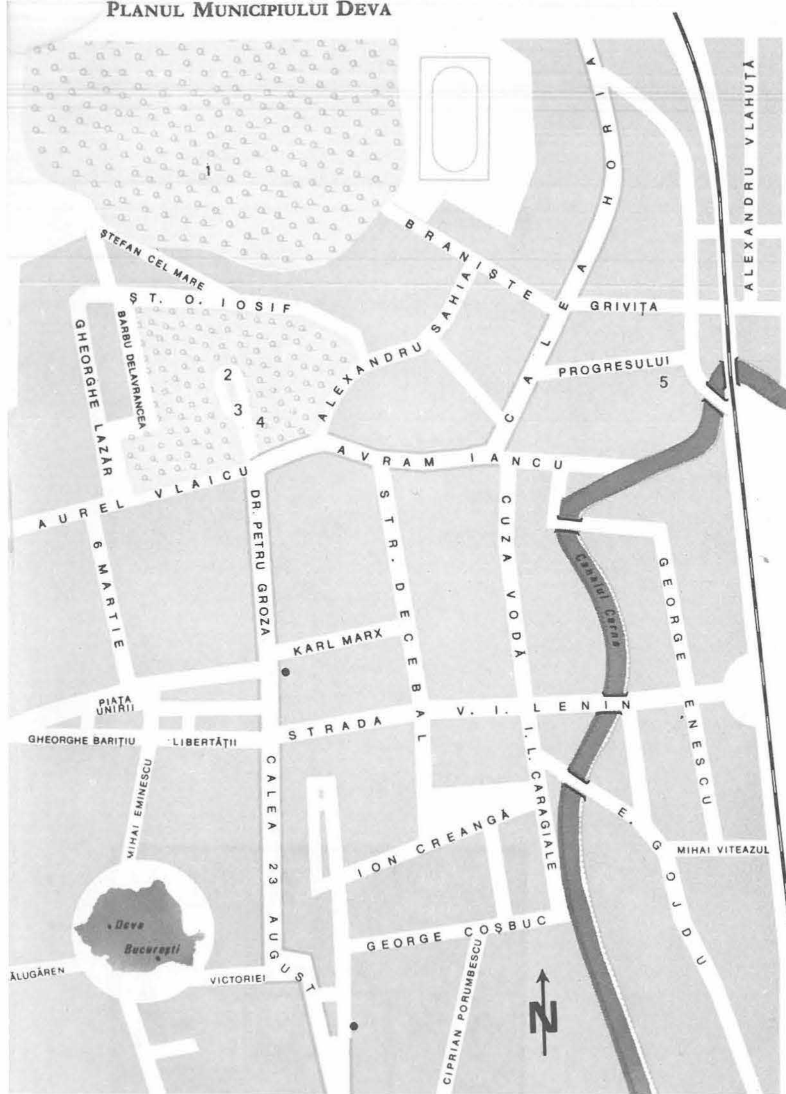
Comuna LĂZAREA are un interesant complex arhitectural, format din **Castelul Lázár, Mănăstirea franciscană, Biserica romano-catolică** și *capela de pe deal.* Castelul a fost construit, inițial, sub forma unui turn de locuit; în 1532 a fost transformat în conac, apoi treptat a devenit castel. În acest imobil au poposit Petru Rareș și Mihnea Vodă și tot aici a copilărit principele Transilvaniei Gabriel Bethlen.

Mănăstirea Sf. Ilie, a cărei biserică de lemn a fost construită în 1874, în comuna Stînceni, a fost adusă mai tîrziu și montată la TOPLIȚA. În mănăstire se află o interesantă colecție muzeală.

BORSEC. **Biserica de lemn,** construită în 1847, fiind avariată în timpul ultimului război, a fost refăcută între anii 1957 și 1960.

ROMÂNIA
JUDEȚUL HUNEDOARA

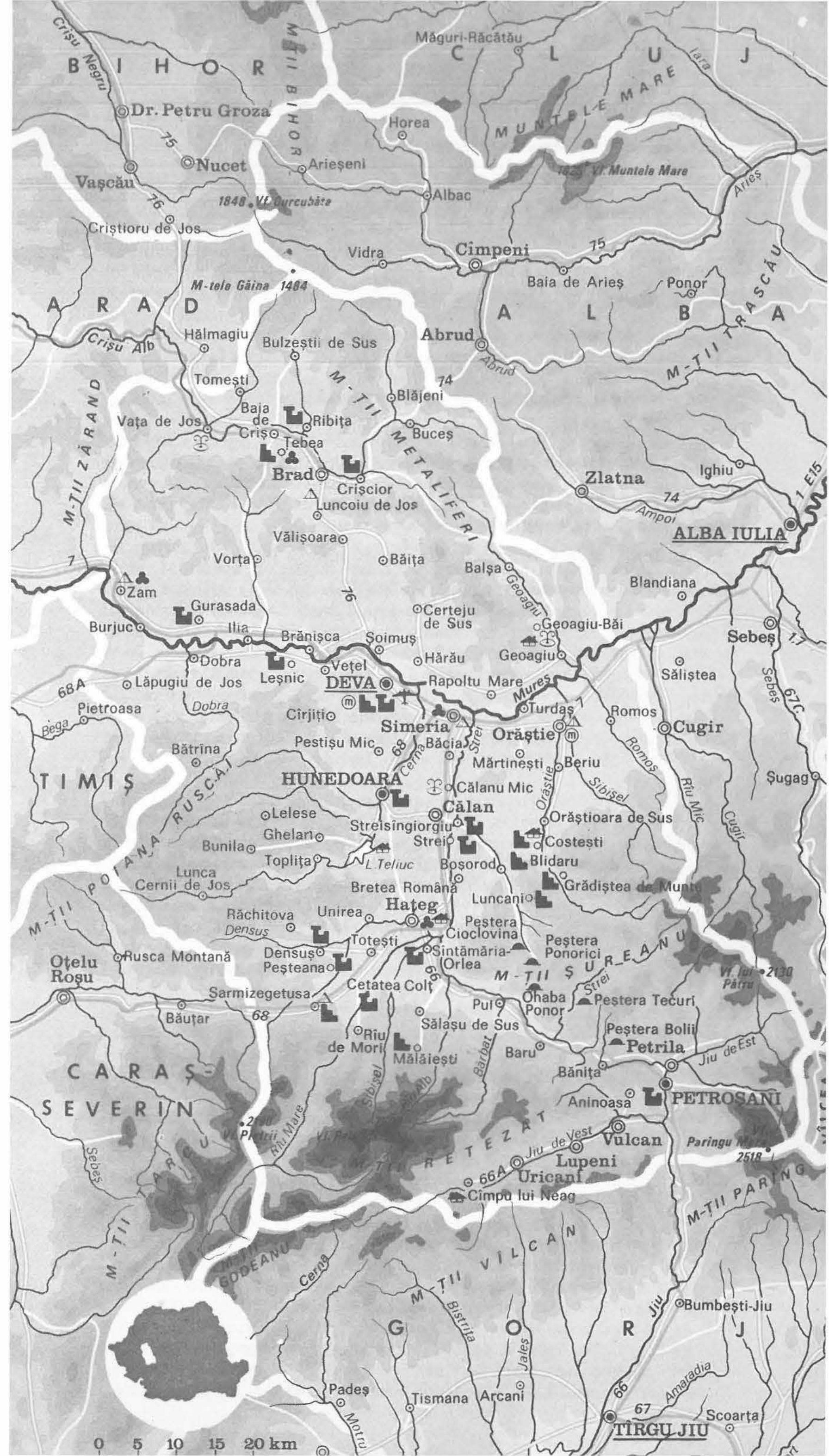
Planul Municipiului Deva

Importante Monumente Istorice

1. Cetatea Devei
2. Castelul Bethlen
3. Muzeul de istorie al Devei
4. Statuia lui Decebal
5. Biserica şi Mănăstirea franciscană

● Hotel

BIHOR
CLUJ
ALBA
ARAD
TIMIȘ
CARAȘ-SEVERIN
GORJ
M-ȚII BIHOR
MUNTELE MARE
M-ȚII TRASCĂU
M-ȚII METALIFERI
M-ȚII ZĂRAND
POIANA RUSCĂI
M-ȚII ȘUREANU
M-ȚII RETEZAT
M-ȚII PARÎNG
M-ȚII VÎLCAN
M-ȚII GODEANU
Dr. Petru Groza
Nucet
Vașcău
Criștioru de Jos
1848 Vf. Curcubăta
Arieșeni
Horea
Albac
Măguri-Răcătău
Vidra
Cîmpeni
Baia de Arieș
Ponor
M-tele Găina 1484
Hălmagiu
Bulzeștii de Sus
Abrud
Tomești
Blăjeni
Baia de Criș
Ribița
Vața de Jos
Tebea
Buceș
Brad
Crișcior
Luncoiu de Jos
Zlatna
Ighiu
ALBA IULIA
Vălișoara
Vorța
Băița
Balșa
Zam
Gurasada
Certeju de Sus
Geoagiu-Băi
Blandiana
Burjuc
Ilia
Brănișca
Șoimuș
Sebeș
Dobra
Hărău
Geoagiu
Săliștea
Lăpugiu de Jos
Leșnic
Vețel
DEVA
Rapoltu Mare
Mureș
Pietroasa
Cîrjiți
Simeria
Turdaș
Romos
Cugir
Bega
Pestișu Mic
Băcia
Orăștie
Bătrîna
Mărtinești
Beriu
HUNEDOARA
Călanu Mic
Șugag
Călan
Lelese
Streisîngiorgiu
Orăștioara de Sus
Ghelari
Strei
Costești
Bunila
Toplița
L. Teliuc
Boșorod
Blidaru
Lunca Cernii de Jos
Bretea Română
Grădiștea de Munte
Luncani
Răchitova
Unirea
Hațeg
Peștera Cioclovina
Densuș
Totești
Sîntămăria-Orlea
Peștera Ponorici
Oțelu Roșu
Rusca Montană
Peștieana
Cetatea Colț
Sarmizegetusa
Ohaba Ponor
Peștera Tecuri
Vf. lui Pătru 2130
Băuțar
Pui
Sălașu de Sus
Peștera Bolii
Petrila
Rîu de Mori
Mălăiești
Baru
Bănița
Jiu de Est
Aninoasa
PETROȘANI
Vf. Pietrii
Vulcan
Lupeni
Jiu de Vest
Uricani
Paringu Mare 2518
Cîmpu lui Neag
Cerna
Bistrița
Jiu
Bumbești-Jiu
Padeș
Tismana
Arcani
Jaleș
Motru
Amaradia
Scoarța
TÎRGU JIU
Crișu Negru
Crișu Alb
Arieș
Ampoi
Geoagiu
Sebeș
Romos
Sibișel
Rîu Mic
Cugir
Strei
Cerna
Orăștie
Barbat
Rîu Mare
Dobra
Densuș
Iara
0 5 10 15 20 km

Importante Obiective Turistice

Călan-Băi, stațiune balneoclimaterică de interes local
Cetatea Devei, rezervație complexă
Defileul Jiului (Tîrgu Jiu — Petroșani)
Geoagiu-Băi, stațiune balneoclimaterică
Gurasada, plantație de bambuși
Gorunul lui Horea, arbore ocrotit, Țebea
Mintia, lac de acumulare și baraj, zonă de agrement
Pădurea Silvuț, rezervație de zimbri, Hațeg
Parcul Național Retezat, rezervație complexă
Peștera Ohaba-Ponor, rezervație speologică
Peștera Cioclovina, rezervație speologică
Peștera de la Tecuri, rezervație speologică
Simeria, rezervație dendrologică
Vața de Jos, stațiune balneoclimaterică de interes local
Zam, rezervație botanică

JUDEȚUL HUNEDOARA

Situat în partea central-vestică a României, pe cursul mijlociu al Mureșului, județul Hunedoara se suprapune integral peste străvechea țară a Hațegului. El ocupă o suprafață de 7 016 km² (2,9% din teritoriul României) și are o populație de 511 300 de locuitori (aproximativ 2,5% din populația țării). Hunedoara se situează în categoria județelor de dimensiuni medii, cu o densitate de 72,9 loc./km². Reședința județului este municipiul Deva.

Relieful județului este variat și accidentat. Munții Retezat, Godeanu, Țarcu, Parîng, Vîlcan, Șureanu (Sebeș), Poiana Ruscăi, Metaliferi și Zărand ocupă cea mai mare parte a județului. Dintre aceștia, numai Munții Retezat intră în întregime în cadrul județului Hunedoara, ceilalți desfășurîndu-se și în limitele județelor vecine. Altitudinile maxime din zona muntoasă a județului depășesc 2 500 m în două vîrfuri: Peleaga (2 509 m) din Retezat și Parîngul Mare (2 518 m) din masivul Parîng. Munții Metaliferi, situați la nord de valea Mureșului, se deosebesc de ceilalți munți prin înălțimile lor mai mici, dar și printr-o mare varietate petrografică ce le dă o notă peisagistică aparte. Pe valea Crișului Alb, între Metaliferi, Zărand și Găina se găsește Depresiunea Brad—Hălmagiu, ținut cu adînci rădăcini în istoria poporului român. În partea sudică se află Depresiunea Petroșani, axată pe cele două Jiuri, încadrată de munți înalți de peste 2 000 m, ce comunică prin Pasul Merișor (750 m) cu Țara Hațegului. Cele trei mari depresiuni intramontane — Petroșani, Hațeg și Brad — introduc o notă de varietate în peisajul județului, în contrast cu relieful semeț și variat al munților. O zonă depresionară mai largă se desfășoară de-a lungul Mureșului, caracterizată fiind printr-o succesiune de bazinete separate de îngustări ale văii.

Clima, continentală, este diferențiată după etajarea reliefului chiar și între cele două depresiuni apropiate, Petroșani și Hațeg, fiind o diferență de temperatură de aproape 3°; precipitațiile, cu o distribuție de asemenea neuniformă, variază de la 550 în zonele joase la 1 200 mm în zonele înalte.

Colectorul principal al rîurilor de pe suprafața județului este Mureșul, cu afluenții săi Streiul cu Rîul Mare, ce își culeg izvoarele din lacurile glaciare ale Retezatului, Godeanului și Țarcului. Un alt rîu important este Jiul, cu cele două ramuri principale ale sale (Jiul de Vest și Jiul de Est), care colectează apele din colțul sud-estic al județului, și bazinul superior al Crișului Alb.

Ca urmare a predominării reliefului muntos, a structurii geologice foarte variate și complexe, județul Hunedoara dispune de bogate resurse naturale, dintre care se remarcă însemnatele rezerve energetice, minereuri feroase, neferoase și nemetalifere, precum și materiale de construcții. În subsolul județului Hunedoara se află cel mai mare bazin huilifer al României — Bazinul Valea Jiului și de cărbune brun — Țebea-Brad. Minereurile de fier se exploatează din Munții Poiana Ruscăi (Teliuc, Ghelar, Vadu Dobrii), iar minereurile auro-argentifere din Munții Metaliferi, din renumitul patrulater aurifer (pe teritoriul județului se află numai două localități din cele patru — Săcărîmb și Gura Barza); se mai găsesc pirite cuprifere (Deva), pirită (Boița-Hațeg), molibden (Cerbia), minereuri complexe (Muncelu Mic, Băița-Crăciunești). La acestea se adaugă calcarele metalurgice (Băița-Crăciunești), talcul și marmura (Poiana Ruscăi), travertin (Banpotoc și Cărpiniș), ape minerale (Boholț, Chimidia) și ape termale (Geoagiu, Călan).

În afara acestor resurse, pădurile de conifere și foioase reprezintă și ele o bogăție de seamă a județului. De asemenea, pășunile și fînețele naturale ocupă suprafețe întinse. Varietatea resurselor naturale și tradiția în industria extractivă au făcut ca economia județului să cunoască o puternică ascensiune, avînd un profil industrial pronunțat.

În cadrul economiei naționale, acest județ se remarcă printr-o însemnată producție industrială, el furnizînd cea mai mare cantitate de cărbune, cocs metalurgic, minereuri feroase, fontă, oțel, laminate.

Industria grea este concentrată în orașele Hunedoara, Călan, Petroșani, Lupeni, Petrila, Vulcan. În afara acestora, în județ este bine reprezentată industria energiei electrice prin una dintre cele mai mari termocentrale din țară, Mintia-Deva, cu o putere instalată de 840 MW, industria construcțiilor de mașini (utilaj minier și reparații de utilaj minier la Petroșani, reparații de material rulant la Simeria), industria materialelor de construcții (Deva, Bîrcea Mică), industria lemnului (Petrila, Lonea, Orăștie, Hunedoara), industria ușoară (Orăștie), alimentară (Deva, Simeria, Hațeg, Petroșani etc.).
Datorită condițiilor de relief, agricultura are un rol mai puțin important în economia județului, creșterea animalelor constituind ramura de bază. Suprafața agricolă a județului (peste 353 000 ha) este ocupată mai ales de pășuni și fînețe care dețin aproape 71% din terenurile agricole. Terenurile arabile sînt localizate în luncile apelor din zona depresiunilor și mai puțin pe coastele dealurilor și pe platourile mai joase. Producții mai ridicate decît la cereale se obțin la pomii fructiferi (pruni, nuci și meri). Mult mai dezvoltată decît cultura plantelor este creșterea animalelor (bovine, ovine, porcine), acest sector fiind favorizat de existența suprafețelor întinse de pășuni și fînețe. Județul Hunedoara dispune de densități superioare mediilor pe țară la bovine și porcine. Hunedoara este un mare producător de cherestea de fag și rășinoase, și de fructe de pădure. Totodată pădurile întinse și apele repezi constituie o zonă de vînătoare și pescuit foarte importantă și de atracție turistică recunoscută.
Populația județului Hunedoara se concentrează în 12 orașe, dintre care trei municipii (Deva, Hunedoara, Petroșani), 57 de comune, din care opt suburbane, și 459 de sate (din care 31 aparțin orașelor). Orașele, importante centre industriale, intră în cea mai mare parte în categoria orașelor mijlocii (*Hunedoara* — 89 129 loc., *Deva* — 45 617, *Petroșani* — 40 784, *Lupeni* — 30 300, *Petrila* — 28 711, *Vulcan* — 27 977, *Brad* — 22 570). Celelalte centre urbane (*Orăștie*, *Călan*, *Simeria*, *Uricani*, *Hațeg*) sînt orașe mici, sub 20 000 de locuitori. În bazinul Văii Jiului se află cea mai densă concentrare de orașe și populație din România, putîndu-se vorbi, de fapt, de o aglomerație urbană, constituită administrativ în municipiul Petroșani. Acesta include și orașele Lupeni, Petrila, Uricani și Vulcan, avînd împreună peste 143 916 de locuitori.
Orașele și multe dintre satele județului Hunedoara sînt și centre social-culturale și de interes turistic atît local, cît și național. Astfel, municipiul *Deva*, centru economic, social-cultural și administrativ al județului, atrage prin pitoreasca sa așezare în valea Mureșului și sub culmile Dealului Cozia (688 m), iar orașul Hunedoara, unul dintre cele mai mari centre siderurgice din România, atrage prin construcțiile sale edilitare moderne și noua sa sistematizare, marele combinat siderurgic înălțîndu-se maiestuos alături de vechiul castel al Huniazilor. În apropiere de Deva se găsește Pădurea Bejan (rezervație naturală), cu numeroase specii de stejar ce vegetează spontan.
Petroșani este un important centru economic și turistic al județului, punct de plecare spre înălțimile din jur. Aici se află și un interesant muzeu al mineritului din Valea Jiului. În apropiere de *Hațeg* se află parcul de circa 100 ha din Pădurea Slivuț, destinat colonizării zimbrului, cerbului lopătar și căprioarei.
Călan, important centru al industriei metalurgice din România, se află în apropierea stațiunii balneoclimaterice *Călan-Băi*, cunoscută încă de pe vremea romanilor. Izvoarele cu ape mezotermale oligometalice, bicarbonatate, sodice, calcice ș.a. sînt utilizate în tratamentul afecțiunilor aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic.
Orașul *Simeria*, important nod feroviar, este cunoscut și prin parcul dendrologic din apropiere, creat în urmă cu 250 de ani. Pe o suprafață de 70 ha s-a încercat aclimatizarea unor numeroase specii de plante,

obținîndu-se un ansamblu vegetal de mare valoare, cuprinzînd și specii exotice, între care și o plantație de bambuși (una asemănătoare se află și la *Gurasada*).

În județul Hunedoara se află și două stațiuni balneoclimaterice importante: *Geoagiu-Băi* și *Vața de Jos*. Stațiunea balneară Geoagiu-Băi este situată pe valea Geoagiului, afluent al Mureșului. Cunoscută în timpul dacilor sub numele de Germisara, ea apare menționată și în cunoscuta hartă din epoca romană, Tabula Peutingeriană; stațiunea dispune de șapte izvoare mezotermale, folosite în cura internă și externă și trei izvoare pentru bazinele în aer liber.

Vața de Jos este o stațiune balneoclimaterică de interes local, sezonieră. Izvoarele sale cu ape termo-minerale (clorosodice, sulfurate) sînt indicate pentru tratamentul unor afecțiuni ale ficatului, vezicii biliare, căilor urinare, aparatului locomotor și sistemului nervos periferic.

Județul Hunedoara, cu numeroasele sale monumente istorice și naturale, cu vîrfuri semețe ce depășesc 2 000 m, cu peșteri și lacuri alpine, atrage și încîntă pe orice vizitator care poposește pe aceste meleaguri.

Ca monumente ale naturii amintim gorunul din Țebea (la nord de Brad), un arbore multisecular cunoscut și sub numele de « Gorunul lui Horea », iar în sudul județului, în nordul Munților Șurian, Peștera de la Tecuri. Această peșteră se caracterizează printr-o excepțională îmbrăcăminte concreționară de diverse culori și cu cristale de calcită pură și de forme perfecte, unice între peșterile din România. Foarte cunoscute sînt aici și peșterile Cioclovina, Ponorici, Ohaba-Ponor, Peștera de la Piatra Roșie (Bolii).

Frumusețea județului este sporită de măreția munților cu varietatea și particularitățile lor naturale, care încîntă pe orice turist care se încumetă să-i urce. Deopotrivă de atrăgători din punct de vedere turistic sînt munții din culoarul Orăștiei, leagăn milenar al poporului român, Munții Metaliferi, cea mai veche zonă minieră a țării, munții Retezat, Godeanu, Parîng cu numeroase și minunate aspecte ale reliefului glaciar, cît și Depresiunea Hațegului cu satele și orașele sale străvechi și pitorești. La acestea se adaugă frumoasele chei ale Buții, Băniței, Valea Roșie, Taiei, situate în rama calcaroasă a Depresiunii Petroșani, precum și o parte din monumentalul defileu al Jiului (în cadrul județului Hunedoara încadrîndu-se doar sectorul dintre Livezeni și Lainici), în lungul căruia șerpuiește o șosea modernizată și o cale ferată (în total cu 43 de tuneluri și numeroase viaducte). Defileul Jiului este nu numai pitoresc, dar are și o mare importanță economică prin faptul că stabilește legătura dintre bazinul carbonifer Petroșani și sudul țării.

Marea varietate a elementelor vegetale și faunistice din această zonă a dus la crearea *Parcului Național Retezat*, în vederea ocrotirii unor specii rare ca: acvilele de stîncă *(Aquila chrysaëtus)*, zăganul (vulturul bărbos), capra neagră *(Rupicapra, rupicapra carpatica)*, ș.a. Dintre plantele cele mai de preț ale masivului Retezat, rezervația cuprinde genul *Hieracium*, cu 54 de specii, un endemism al cărui « centru genetic » se află aici, graminee ca *Poa insolita* și *Poa lepusnica*, precum și rare exemplare de zîmbru *(Pinus cembra)*, relictă a florei carpatice glaciare. Parcul Național Retezat, înființat în anul 1935, pe o suprafață de 13 000 ha, cuprinde în prezent aproape 20 000 ha, cu o « zonă științifică » de aproximativ 4 000 ha, de protecție totală. Partea lui centrală o reprezintă circul glaciar Bucura, situat la 2 041 m altitudine, cu cel mai întins lac montan din România (11 ha). Tot în masivul Retezat se află și cel mai înalt lac alpin din România, Tăul Custurii (la 2 270 m altitudine) și cel mai adînc lac glaciar, Zănoaga (29 m).

Natura, de o varietate deosebită, și bogăția monumentelor istorice fac din județul Hunedoara una dintre ariile turistice din România de cea mai mare importanță. În plus, zona este foarte accesibilă unui turism intens, județul Hunedoara dispunînd de o rețea dezvoltată de

căi de transport, începînd de la căi ferate și terminînd cu potecile de munte.
În funcție de relieful său, județul Hunedoara este traversat de la est la vest de o dublă rețea de transport, rutier și feroviar, de-a lungul Mureșului, aceasta fiind un sector din arterele de importanță internațională care leagă România de vestul Europei. Aproape perpendicular pe aceasta, pleacă din Simeria o altă arteră dublă, traversînd Țara Hațegului de la nord la sud, pînă la Hațeg, de unde se ramifică spre Caransebeș, asigurînd legătura cu Banatul, și spre Petroșani, legătura cu sudul țării.
O șosea modernizată leagă Deva de Brad și cu valea Crișului Alb, iar alta, Simeria de Hunedoara, continuîndu-se pînă la Hațeg. Foarte ramificate și dense sînt însă șoselele locale și montane, care leagă toate localitățile județului și asigură accesul în zonele înalte.
O caracteristică a județului Hunedoara este marea bogăție în monumente istorice, fenomen legat de faptul că teritoriul său a fost centrul Daciei și Daciei romane, o zonă de intensă și continuă populare. În județul Hunedoara se află numeroase ctitorii ale reprezentanților micii nobilimi românești din partea locului, monumente reprezentative pentru arta medievală românească din Transilvania.

DEVA. Cele mai vechi urme de locuire sînt din epoca neolitică (4000—1800 î.e.n.), iar pe terasele dealului cetății Deva au fost scoase la lumină urme ale civilizației dacilor și romanilor. În evul mediu, așezarea s-a dezvoltat în strînsă legătură cu cetatea de aici. Prima mențiune scrisă o întîlnim în anul 1269 (« castrum Deva »). Prin 1371 este amintit un « districtus castri Deva ». Cetatea, împreună cu 56 de sate au fost dăruite lui Iancu de Hunedoara, de către regele Vladislav I al Ungariei. În 1550, 1552 și 1557 Deva a fost devastată de oștiri turcești.
Marile răscoale din 1437, 1514 au cuprins și populația din jurul Devei. În februarie 1849, orașul a fost ocupat pentru scurtă vreme de către armatele revoluționare.

*

Cetatea Devei. Încă de departe, vizitatorul este întîmpinat de imaginea unor ruine situate pe un deal masiv. De pe dealul cetății se poate observa întreaga zonă pînă departe. Documentele precizează că cetatea Devei a fost construită pe la mijlocul sec. XIII, fiind atestată pentru prima dată într-un document din anul 1269. La început a fost proprietate regală, apoi a unor nobili și a fost părăsită definitiv în 1849, cînd, explodînd pulberăria, zidurile ei au sărit în aer, împreună cu mica garnizoană a cetății.
Permanent cetatea a fost în stăpînirea unor mari proprietari, care supuneau populația din satele vecine unor dări apăsătoare. În repetate rînduri, orașul și cetatea sa au fost ținta puternicelor atacuri ale răsculaților. În timpul mișcării conduse de Horea, țăranii răsculați au atacat cetatea, dar cu tot ajutorul primit din partea orășenilor ei au fost respinși, lăsînd 72 de morți și 86 de prizonieri, decapitați ulterior de nobili.
În anul 1600, Mihai Viteazul, după ce pierduse tronul Munteniei și Moldovei, aflîndu-se în drum spre Praga, a fost atacat de garnizoana Devei.
Puternica construcție de altădată este astăzi complet ruinată.

Castelul Bethlen sau « Magna Curia » (Curtea Mare), cum i se mai spunea (Str. Dr. P. Groza), a fost construit în sec. XVI. Inițial a fost conceput în stilul Renașterii, dar restaurările ulterioare (în 1621 ordonate de Gabriel Bethlen și în prima jumătate a sec. XVIII), i-au adăugat și elemente de baroc.

Azi castelul adăpostește **Muzeul de istorie al Devei,** în care sînt expuse numeroase piese privind dezvoltarea societății omenești pe aceste locuri.
În oraș mai pot fi vizitate: **Biserica și Mănăstirea franciscană** (Str. Progresului), înființată în sec. XVIII, **turnul vechii biserici ortodoxe,** din cimitirul vechi (Str. Călugăreni) zidit în anul 1727, **Statuia lui Decebal** (parcul orașului), operă a sculptorului I. Moga.

Biserica din Leșnic (comuna suburbană VEȚEL), la circa 18 km spre apus de Deva, a fost construită la poala unui deal, fiind una dintre cele mai vechi ctitorii românești din Transilvania. Este o construcție compusă dintr-o navă cu altar dreptunghiular, tîmplă de zid și naos dreptunghiular (pronaosul este o adăugire ulterioară, deasupra căruia se ridică o turlă de lemn). Prima parte a construcției datează din jurul anului 1400, ca și o bună parte din picturi. Ctitor a fost cneazul Dobre Românul, răsplătit în 1394 de regele ungar pentru merite deosebite.
Pictura, de mare valoare, este pătrunsă de spiritul vremii, de problema centrală a luptei antiotomane. În scena *Judecata de apoi* apar doi oșteni, unul purtînd un mort — avînd o săgeată înfiptă în piept —, iar celălalt un țap — simbolul jertfei. Ctitorul fusese oștean și pierduse, probabil, vreo rudă apropiată în luptele împotriva turcilor. Este singurul caz cunoscut cînd luptele antiotomane își află direct ilustrarea în iconografia religioasă medievală. Imaginea avea, desigur, caracterul unui îndemn la luptă.

Biserica din GURASADA. Localitatea este menționată documentar încă din anul 1292 (« terra Zad »). Nu există însă și documente despre începuturile bisericuței; numai cercetarea structurii și caracteristicilor sale arhitectonice pot indica ca perioadă de edificare sec. XIII. Construcția a fost realizată în mai multe etape; partea răsăriteană (altarul și naosul) este considerată cea mai veche.
Pictura interioară a fost executată în anul 1765, fiind opera lui Ioan din Deva și Nicolae din Pitești.

Biserica din comuna CRIȘCIOR a fost construită din cărămidă și piatră, cu fațade tencuite. Ea are un turn-clopotniță pe latura de vest, o navă prelungă și un altar. În interior se păstrează fragmente de pictură murală de o deosebită importanță. Ctitor al acestui lăcaș a fost jupanul Bălea, menționat de documente pe la 1404. Pictura este una dintre cele mai interesante ce ni s-au păstrat din sec. XV.

Biserica din comuna RÎBIȚA a fost construită din piatră brută și este alcătuită dintr-o navă cu turn și un altar patrulater. Turnul-clopotniță are un portal gotic, frumos lucrat. În interior, biserica are valoroase picturi murale. Ea a fost isprăvită de popa Dragoșin, în 1417, cînd s-a executat și pictura.

ORĂȘTIE este o așezare cunoscută încă din sec. XIII, cînd a fost colonizată cu sași. Pe la mijlocul sec. XIII a fost prădată de tătari. În 1420 ținutul, deci și Orăștie, este iarăși distrus, de data aceasta de către turci, care au luat cu ei și 20 000 de robi. În feudalism, Orăștie devine un puternic centru comercial și administrativ. În 1582, la Orăștie tipărea Șerban Coresi cunoscuta « Palie », care poartă numele orașului.

Cetăți dacice. Este vorba de un teritoriu delimitat aproximativ la nord de cursul mijlociu al Mureșului, la est de valea Orăștie, la vest — de Strei, la sud — de Munții Șurianu, puternic fortificat de către daci, transformînd regiunea într-o adevărată cetate.

Cetatea de la Costești (comuna ORĂȘTIOARA DE SUS) se află pe Dealul Cetățuia, de pe malul stîng al Orăștiei. Cetatea constă dintr-un castel-locuință, fortificat cu valuri de pămînt, palisade și ziduri cu turnuri de apărare.

Tehnica construcţiei zidurilor este următoarea: ambele feţe ale zidurilor au fost realizate din blocuri de piatră, iar între ele s-a turnat un amestec de piatră şi pămînt; din loc în loc, bîrne solide legau cele două feţe ale zidurilor.
Platoul cel mai înalt era ocupat de două turnuri de locuit, construite din piatră şi cărămidă arsă, iar acoperişul era confecţionat din ţiglă.
S-au identificat, în afara construcţiilor militare şi a locuinţelor, lăcaşe de cult, cisterne pentru provizii etc.
Această aşezare a avut epocă de vîrf în sec. I î.e.n. — sec. I e.n.

Cetatea de la Blidaru se află la numai 4 km de Costeşti. Vîrful Blidaru cuprinde un platou întins, care formează o incintă cu ziduri de piatră, închizînd circa 6 000 m². Aici sînt două incinte, care comunică între ele, construite însă în etape diferite. Prima, în porţiunea cea mai înaltă, are formă trapezoidală, a doua are formă de pentagon neregulat. În partea de nord-vest a cetăţii se află o cisternă mare de piatră pentru aprovizionarea cu apă.

Cetatea de la Piatra Roşie-Luncani (comuna BOŞOROD) a fost dezvelită în 1949. Dealul are înălţimea de peste 775 m, în partea sa de sud aflîndu-se ruinele cetăţii. Aceasta avea formă patrulateră, cu laturi de 102 m şi 45 m. Cinci turnuri, cîte unul în fiecare colţ şi al cincilea la mijlocul laturii răsăritene, întăreau securitatea ei. În interior se afla o clădire mare cu două încăperi, cu pereţii de lemn ridicaţi pe bază de piatră. În colţul de nord-vest fusese săpat în stîncă un rezervor pentru apă.
În partea de nord a cetăţii, de cealaltă parte a dealului, s-au descoperit urmele a două clădiri, una cu patru, cealaltă cu cinci încăperi.
Pe coasta estică a dealului a fost identificată o altă incintă, construită într-o epocă mai tîrzie; din interiorul ei pornea un drum pavat, care o lega de prima incintă.

Cetatea de la Grădiştea Muncelului se prezintă sub forma unei incinte pătrate, construită din blocuri mari de piatră. Zidurile împrejmuiesc o suprafaţă de circa 3 ha, dimensiunile maxime ale laturilor incintei fiind de 240 m şi 152 m. Aici nu se întîlnesc turnuri de apărare. În interiorul incintei s-au ridicat construcţii de lemn.
După ocuparea ei, romanii au cantonat aici unităţi militare, în folosul cărora au fost ridicate importante construcţii.
S-au dezgropat şi construcţii cu caracter religios. Sanctuarul rotund, de forma unui cerc cu diametrul de 30 m, în interiorul căruia a fost interceptat un al doilea cerc, cu diametrul de 20 m. Sanctuarul mic, tot rotund, are diametrul de 12 m, iar în vecinătatea acestuia se află unul patrulater de 12×9 m. Sanctuarul cu coloane (38×32 m) este format din 60 de coloane, dispuse cîte 10 într-un rînd.
Şi această aşezare aparţine perioadei cuprinse între secolele I î.e.n. — I e.n. — epoca Burebista-Decebal.

HUNEDOARA. Cetatea oţelului are o istorie multiseculară, despre care vorbesc şi monumentele pe care voim să le prezentăm.

Castelul Huniazilor, construcţie impozantă, cu turnuri şi turnuleţe, răsare din colţul dur al stîncii pe care a fost ridicată, înlocuind o fortificaţie din sec. XIV. Istoria cetăţii a fost strîns legată de cea a familiei Huniazilor. În 1409 această familie este menţionată pentru prima dată într-un document, cînd Sigismund de Luxemburg dona lui Voicu cetatea Hunedoarei, pentru servicii aduse coroanei maghiare. Iancu, fiul lui Voicu, va aduce serioase modificări cetăţii, ca şi văduva sa, Elisabeta. Cetatea a devenit reşedinţa familiei, dar în acelaşi timp a fost amenajată şi pentru necesităţi militare. Matei Corvin a moştenit castelul, care apoi a trecut în stăpînirea altor familii nobiliare, acestea aducînd şi ele completări construcţiei.

În 1618, principele Gabriel Bethlen, noul stăpîn al castelului, a inițiat ample lucrări, schimbînd aspectul original al clădirii. După el, castelul a fost proprietatea mai multor familii, iar începînd din sec. XVIII a devenit proprietate de stat și mai apoi a fost declarat monument istoric. La sfîrșitul sec. XIX, apoi în 1907 și 1917 s-au efectuat lucrări de restaurare, dar fără rezultate pozitive; în 1956 au început lucrări bazate pe criterii științifice.
Castelul a fost construit în trei etape: în sec. XIV, apoi în timpul lui Iancu de Hunedoara și Elisabeta — soția sa — și în timpul lui Gabriel Bethlen. În mare parte, el a fost realizat în stil gotic; există însă și elemente specifice Renașterii și stilului baroc. Intrarea se face prin poarta de sub turnul de pe latura de apus, după ce se trece peste un pod aruncat peste albia prăpăstioasă a rîului Zaliștei. Sub poartă se află camera de gardă, iar în dreapta, vatra de încălzire a gărzii și închisoarea.
În curtea castelului, în partea dreaptă, se află sala cavalerilor, construită în stil gotic, în timpul lui Iancu de Hunedoara. Sala este despărțită în două, cu ajutorul unor coloane octogonale; pe una dintre coloane se află inscripția în limba latină: « Această lucrare a făcut-o mîndrul și mărețul Iancu de Hunedoara, guvernatorul regatului Ungariei, în anul domnului 1452 ».
Deasupra acestei săli, la etaj, se găsește sala dietei, unde se ajunge urcînd pe o scară în spirală, construită într-un turn. Sala a fost construită tot de Iancu de Hunedoara, identică cu cea de jos, dar Gabriel Bethlen a împărțit-o în trei. Sala a fost restaurată în 1956. În continuarea acesteia se află turnul Capistrano, purtînd numele călugărului care deținea rolul de inchizitor în timpul lui Iancu de Hunedoara.
În aripa de miazăzi (Zolyom) își construise Iancu de Hunedoara locuința. În timpul lui Bethlen, peste această aripă s-au ridicat încă două etaje.
În stînga porții de intrare se află aripa Matia, cu loggie și picturi în stilul Renașterii. Aici se află și vestita scenă privind originea lui Iancu de Hunedoara. În partea de nord-vest a acestei aripi se află turnul de veghe (sau al buzduganelor), sala de tezaur și două bastioane ale incintei.
Deasupra porții se află capela, realizată în stil gotic la începutul sec. XV. După minunatele sale realizări artistice și arhitecturale, ea poate fi considerată cea mai importantă parte a castelului. În dreapta acesteia se află o fîntînă de 30 m, săpată în stîncă.
Foarte valoroase sînt galeria și turnul Neboisa, păstrate integral din ansamblul cetății construite de Iancu de Hunedoara.

Biserica ortodoxă, aflată în vecinătatea castelului, a fost construită în sec. XV. În 1458, Matei Corvin acorda românilor un privilegiu de a-și construi o nouă biserică. Și acest edificiu a fost realizat în mai multe etape. Inscripția precizează că zugrăvirea ei s-a făcut între anii 1634 și 1654, de către zugravii Stan și Constantin.

CĂLAN. **Biserica din Strei,** aflată în satul cu același nume ce aparține de orașul Călan, a fost ridicată pe la sfîrșitul sec. XIII. Ctitorul, rămas anonim, a utilizat meșteri locali. Biserica încă mai păstrează pictura executată în sec. XIV, fiind unul dintre cele mai valoroase ansambluri de pictură medievală din România.

Biserica din Streisîngeorgiu (localitate componentă a orașului Călan) are peste 700 de ani. Ea a suportat numeroase reparații, transformări și adăugiri. Partea veche are înfățișarea unei nave de formă dreptunghiulară, la care se adaugă altarul, mai scund și mai îngust. În partea de apus a navei a fost construit un mic turn-clopotniță. Ctitorii sînt necunoscuți, în schimb se știe că cei care au înfrumusețat cu picturi acest lăcaș, în anul 1409, au fost jupîn Cîndreș și Nistora, soția sa.

HAŢEG. Sînt documente care atestă existenţa sa încă din sec. XII şi XIII. Localitatea era capitală de district.

Biserica din comuna Sîntămăria-Orlea (lîngă Haţeg) este ctitoria aceloraşi cnezi Cînde. Construcţia de plan pătrat prezintă trăsăturile fazei de trecere de la romanic la gotic (a doua jumătate a sec. XIII). La această construcţie se pot sesiza unele influenţe ale goticului burgund. În biserică s-a păstrat o valoroasă pictură murală (patru straturi din patru epoci diferite).

Biserica din Densuş este o construcţie originală ca înfăţişare şi structură arhitectonică. Ea a fost realizată din pietre aduse de la Ulpia Traiana Augusta Sarmizegetusa. Este o construcţie lipsită de omogenitate, datorită numeroaselor adăugiri ulterioare, fiind compusă dintr-un naos de formă pătrată, spre răsăritul căruia se află un altar cu absidă semicirculară. Partea inferioară a fost realizată din blocuri de piatră făţuită, peste care s-a aşezat zidăria din piatră brută. Acoperişul a fost realizat prin dispunerea în trepte a lespezilor de piatră. Mai apoi, în partea de sud a altarului, s-au adăugat o încăpere (vestmîntărie), un paraclis, azi ruinat, iar pe latura de vest o tindă.
În 1961—1963 biserica a fost restaurată. Cercetările au dovedit că pereţii naosului şi altarului, în partea inferioară, sînt mai vechi de sec. XIII, cînd biserica fiind, probabil, în ruină a fost reamenajată.
Încă nu se poate răspunde cine au fost ctitorii lăcaşului. În orice caz, începînd din sec. XIV, documentele vorbesc despre influenţii cnezi din Densuş. La începutul sec. XV, Costea, Nicolae şi Dionisie, cnezii din Densuş, se fac remarcaţi, fiind răsplătiţi de către Iancu de Hunedoara pentru serviciile lor. Din iniţiativa lor a executat, în 1443, zugravul Ştefan decorul pictat al bisericii. Este foarte surprinzătoare asemănarea acestei picturi cu cea de la Biserica Sf. Nicolae din Curtea de Argeş, ceea ce presupune, că dacă Ştefan nu era chiar un reprezentant al şcolii muntene, cel puţin avea serioase legături cu ea.
În 1789, popa Simion din Piteşti a pictat tîmpla, apoi, în 1847 şi 1889—1890 s-au făcut noi reparaţii.

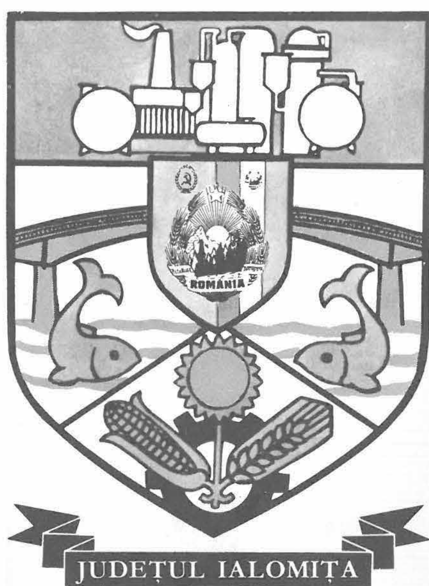
Biserica din Peşteana, construită în sec. XIV, este compusă dintr-o navă cu turn-clopotniţă, altar dreptunghiular şi o absidă semicirculară. A fost degradată printr-o restaurare neglijentă în anii 1924—1926. Păstrează fragmente de pictură murală din sec. XV.

Comuna RÎU DE MORI. Aici cnezii Cînde, cunoscuţi oşteni ai lui Iancu de Hunedoara, au ridicat cîteva construcţii ale căror urme se văd şi azi.

Cetatea Colţ controla drumul de acces spre inima Retezatului şi a fost construită de aceiaşi cnezi Cînde din Rîu de Mori ca cetate de refugiu. Aceasta avea un plan triunghiular, dinspre nord, est şi sud fiind apărată de ziduri puternice. Iniţial, se compunea dintr-o incintă cu ziduri de 8 m şi un donjon de 12 m, cu trei niveluri. Cetatea a fost construită în a doua jumătate a sec. XIV. În sec. XVI—XVII a fost amplificată.

Biserica cetăţii Colţ se află în apropiere, avînd şi ea aspect de fortăreaţă. Se compune dintr-o navă şi un mic altar deasupra căruia se înalţă un puternic turn fortificat. Biserica a fost construită în sec. XV. S-au păstrat urme de pictură din sec. XV; ansamblul se află azi în ruină.

Cetatea Mălăieşti (comuna SĂLAŞU DE SUS) a fost construită în sec. XIV, ca cetate de refugiu pentru cnezii din Sălaş.

ROMÂNIA
JUDEȚUL IALOMIȚA

PLANUL ORAŞULUI SLOBOZIA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

Biserica Sf. Voievozi

Muzeul etnografic

BUZĂU
BRĂILA
TULCEA
ILFOV
CONSTANȚA
R. P. BULGARIA
Urziceni
Slobozia
Țăndărei
Hîrșova
Fetești
Cernavodă
Medgidia
CĂLĂRAȘI
Oltenița
Ialomița
DUNĂREA
Brațu Borcea
L. Strachina
L. Fundata
L. Amara
L. Mostiștea
L. Gălățui
L. Oltina
L. Bugeac
L. Vederoasa
L. Baciului
L. Mîrleanu
L. Cochirleni
Padina
Ciocile
Bărăganul
Victoria
Mărașu
Dăeni
Grindu
Cocora
Milosești
Grivița
Scînteia
Valea Ciorii
Giurgeni
Casimcea
Saraiu
Mihail Kogălniceanu
Reviga
Balaciu
Munteni-Buzău
Gheorghe Doja
Amara
Gheorghe Lazăr
Bucu
Vlădeni
Movilița
Bărcănești
Căzănești
Ciochina
Andrășești
Perieți
Cosîmbești
Săveni
Sudiți
Făcăeni
Movila
Topalu
Crucea
Sălcioara
Albești
Ciulnița
Ileana
Lehliu
Lehliu-Gară
Fundulea
Dor Mărunt
Dragoș Vodă
Dragalina
Perișoru
Ștefan cel Mare
Bordușani
Tîrgușor
Gurbănești
Lupșanu
Vîlcelele
Stelnica
Siliștea
Vlad Țepeș
Ștefan Vodă
Borcea
Jegălia
Nicolae Bălcescu
Ulmu
Independența
Cuza Vodă
Unirea
Dichiseni
Rasova
Carasu
Dorobanțu
Grădiștea
Roseți
Modelu
Pecinaga
Peștera
Murfatlar
Ciocănești
Oltina
Ulmeni
Chirnogi
Ostrov
Adamclisi
Băneasa
Adîncata
Dridu
Budești
Sărata
Colceag
Vînăta
Mostiștea
Cucuveanu
Balta Berza
Argeș
Topolog
Urluia
E 20
E 15
2A
22A
21
21A
2C
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Amara, stațiune balneoclimaterică

Lacurile Fundata și Strachina, zone de agrement

Pădurile Caiafele și Moroiu, rezervații ornitologice

JUDEȚUL IALOMIȚA

Județul Ialomița, situat în sud-estul României, pe cursul inferior al Ialomiței, cuprinde 2/3 din Cîmpia Bărăganului. Are o suprafață de 6 211 km^2 și o populație de peste 389 294 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,6% din teritoriu și 1,9% din populația totală; densitatea de 62,7 loc./km^2 este sub media pe țară. Reședința județului este orașul Slobozia.

Relieful, predominant de cîmpie, corespunde Bărăganului sudic și jumătății Bărăganului central la care se adaugă relieful de luncă și de baltă, corespunzător văii Ialomiței, Dunării și Bălții Borcea. Monotonia reliefului este întreruptă de apariția dunelor (pe stînga văii Ialomița), crovurilor, a frunților de terasă și a numeroaselor iazuri ce introduc o notă de varietate în peisajul geografic.

Clima, continentală, prezintă nuanțe excesive în partea de nord și vest și caractere mai moderate în zona de baltă. Pe teritoriul județului au fost înregistrate temperatura maximă absolută de 41° și minimă absolută de —30°. Precipitațiile înregistrează valori cuprinse între 400 și 500 mm anual.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de Dunăre cu brațul Borcea, Ialomița și de o serie de lacuri, legate în exclusivitate de cursurile de apă, printre care mai importante sînt Amara, cu proprietăți terapeutice datorite mineralizării apelor sale, Fundata, Mostiștea, Strachina, Vlad Țepeș, Gălățui cu Potcoava, Sărățuica etc.

Dintre resursele naturale ale solului și subsolului se evidențiază zăcămintele de hidrocarburi, puse în evidență de cercetările geologice mai recente, nisipurile și pietrișurile de care dispun terasele Dunării și Ialomiței.

Economia județului se bazează, în principal, pe o agricultură intensivă și multilaterală, favorizată de întinsele suprafețe cu soluri foarte fertile și pe o industrie în continuă dezvoltare, legată de valorificarea produselor agricole. Principalele ramuri ale industriei județului se concentrează în centrele Călărași, Slobozia, Țăndărei, Ciulnița, Fetești. Astfel, în municipiul Călărași, cu funcție predominant industrială, sînt concentrate o serie de întreprinderi importante, între care un combinat de celuloză și hîrtie, care utilizează ca materie primă paiele de cereale, o întreprindere de prefabricate din beton, o fabrică de confecții și întreprinderi ale industriei alimentare. Activitatea industrială a reședinței județului, orașul Slobozia, care se conturează în perspectivă ca un puternic centru industrial, este legată de o serie de întreprinderi moderne ca: Filatura de bumbac, Fabrica de ulei, Fabrica de produse lactate, Fabrica de cărămizi și Combinatul de îngrășăminte chimice azotoase; de asemenea, industria morăritului. La Țăndărei este dezvoltată industria materialelor de construcție (Fabrică de cărămizi), la Fetești industria alimentară, la Lehliu industria confecțiilor și tricotajelor.

Agricultura, ramură de bază a economiei județului, dispune de o suprafață de 528 596 ha de teren agricol, adică peste 4/5 din suprafața lui totală, din care aproape 90% sînt terenuri arabile. Totodată, au fost create mari sisteme de irigații, cum sînt cele de la Gălățui-Călărași (83 000 ha), Pietroiu-Ștefan cel Mare (54 000 ha) și Jegălia (18 900 ha). Culturile de bază sînt cerealele (grîu, porumb) și plantele tehnice (floarea-soarelui, sfecla de zahăr, ricin). În producția cerealelor și a florii-soarelui, județul Ialomița deține ponderi ridicate pe țară. Luncile Dunării și Ialomiței au favorizat cultura legumelor, județul ocupînd, și din acest punct de vedere, unul dintre primele locuri pe țară, în privința suprafețelor cultivate și a producției. Bine dezvoltată, cu caracter intensiv, este creșterea animalelor, îndeosebi a porcinelor și ovinelor. Acest fapt a determinat construirea unor obiective agrozootehnice de mare importanță, cum sînt complexele pentru creșterea și îngrășarea industrială a porcilor de la Fetești și Modelu, Fabrica de nutrețuri combinate de la Fetești ș.a.

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Amara, stațiune balneoclimaterică

Lacurile Fundata și Strachina, zone de agrement

Pădurile Caiafele și **Moroiu,** rezervații ornitologice

Județul Ialomița

Județul Ialomița, situat în sud-estul României, pe cursul inferior al Ialomiței, cuprinde 2/3 din Cîmpia Bărăganului. Are o suprafață de 6 211 km² și o populație de peste 389 294 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,6% din teritoriu și 1,9% din populația totală; densitatea de 62,7 loc./km² este sub media pe țară. Reședința județului este orașul Slobozia.
Relieful, predominant de cîmpie, corespunde Bărăganului sudic și jumătății Bărăganului central la care se adaugă relieful de luncă și de baltă, corespunzător văii Ialomiței, Dunării și Bălții Borcea. Monotonia reliefului este întreruptă de apariția dunelor (pe stînga văii Ialomița), crovurilor, a frunților de terasă și a numeroaselor iazuri ce introduc o notă de varietate în peisajul geografic.
Clima, continentală, prezintă nuanțe excesive în partea de nord și vest și caractere mai moderate în zona de baltă. Pe teritoriul județului au fost înregistrate temperatura maximă absolută de 41° și minimă absolută de −30°. Precipitațiile înregistrează valori cuprinse între 400 și 500 mm anual.
Rețeaua hidrografică este reprezentată de Dunăre cu brațul Borcea, Ialomița și de o serie de lacuri, legate în exclusivitate de cursurile de apă, printre care mai importante sînt Amara, cu proprietăți terapeutice datorite mineralizării apelor sale, Fundata, Mostiștea, Strachina, Vlad Țepeș, Gălățui cu Potcoava, Sărățuica etc.
Dintre resursele naturale ale solului și subsolului se evidențiază zăcămintele de hidrocarburi, puse în evidență de cercetările geologice mai recente, nisipurile și pietrișurile de care dispun terasele Dunării și Ialomiței.
Economia județului se bazează, în principal, pe o agricultură intensivă și multilaterală, favorizată de întinsele suprafețe cu soluri foarte fertile și pe o industrie în continuă dezvoltare, legată de valorificarea produselor agricole. Principalele ramuri ale industriei județului se concentrează în centrele Călărași, Slobozia, Țăndărei, Ciulnița, Fetești. Astfel, în municipiul Călărași, cu funcție predominant industrială, sînt concentrate o serie de întreprinderi importante, între care un combinat de celuloză și hîrtie, care utilizează ca materie primă paiele de cereale, o întreprindere de prefabricate din beton, o fabrică de confecții și întreprinderi ale industriei alimentare. Activitatea industrială a reședinței județului, orașul Slobozia, care se conturează în perspectivă ca un puternic centru industrial, este legată de o serie de întreprinderi moderne ca: Filatura de bumbac, Fabrica de ulei, Fabrica de produse lactate, Fabrica de cărămizi și Combinatul de îngrășăminte chimice azotoase; de asemenea, industria morăritului. La Țăndărei este dezvoltată industria materialelor de construcție (Fabrică de cărămizi), la Fetești industria alimentară, la Lehliu industria confecțiilor și tricotajelor.
Agricultura, ramură de bază a economiei județului, dispune de o suprafață de 528 596 ha de teren agricol, adică peste 4/5 din suprafața lui totală, din care aproape 90% sînt terenuri arabile. Totodată, au fost create mari sisteme de irigații, cum sînt cele de la Gălățui-Călărași (83 000 ha), Pietroiu-Ștefan cel Mare (54 000 ha) și Jegălia (18 900 ha). Culturile de bază sînt cerealele (grîu, porumb) și plantele tehnice (floarea-soarelui, sfecla de zahăr, ricin). În producția cerealelor și a florii-soarelui, județul Ialomița deține ponderi ridicate pe țară. Luncile Dunării și Ialomiței au favorizat cultura legumelor, județul ocupînd, și din acest punct de vedere, unul dintre primele locuri pe țară, în privința suprafețelor cultivate și a producției. Bine dezvoltată, cu caracter intensiv, este creșterea animalelor, îndeosebi a porcinelor și ovinelor. Acest fapt a determinat construirea unor obiective agrozootehnice de mare importanță, cum sînt complexele pentru creșterea și îngrășarea industrială a porcilor de la Fetești și Modelu, Fabrica de nutrețuri combinate de la Fetești ș.a.

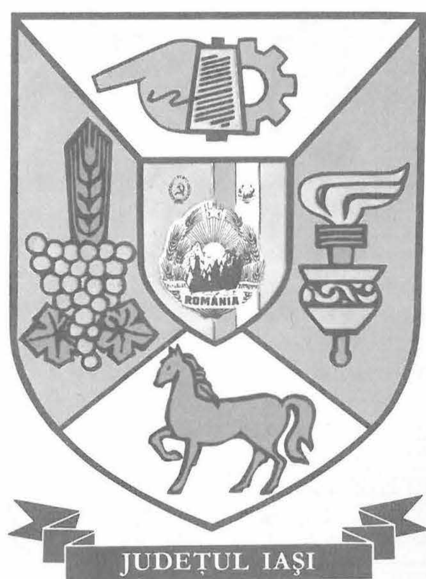
Pe teritoriul județului Ialomița se găsesc patru orașe — *Călărași* (49 687 loc.), *Slobozia* (20 000 loc.), *Fetești* (25 000 loc.), *Țăndărei* (8 343 loc.) — cu nouă localități componente, dintre care un municipiu (Călărași), 55 de comune cu 158 de sate.
Acest județ, cu un relief de cîmpie, oferă peisaje geografice și obiective turistice legate, în special, de salba de lacuri și limanuri fluviatile, de unele petice de păduri, de obiective industriale, muzee, construcții monumentale, cum ar fi cele două poduri de peste Dunăre, Saligny și Giurgeni-Vadu Oii ș.a.
Un interes turistic deosebit prezintă stațiunea balneoclimaterică *Amara*, dezvoltată pe malul lacului cu același nume. Lacul Amara, lung de aproape 4 km și cu o lățime ce variază între 200 și 800 m, este un liman al Ialomiței. Avînd un climat de stepă și dispunînd de nămol sapropelic, stațiunea este indicată pentru tratamentul afecțiunilor reumatice, ginecologice și ale sistemului nervos periferic.
Acestora li se adaugă lacurile din Bărăgan (Fundata, Strachina, Mostiștea) de un pitoresc aparte, ca și întreaga zonă a luncilor Dunării și Ialomiței.
Zonele naturale nu sînt încă valorificate turistic în suficientă măsură, deși județul dispune de importante drumuri rutiere și căi ferate care să le facă accesibile. În acest sens, valea Ialomiței se bucură de prezența șoselei modernizate București—Constanța (punctul Giurgeni — Vadu Oii), iar de-a lungul Dunării trece o șosea, modernizată, care poate satisface un turism mai intens în aceste locuri deosebit de pitorești.

SLOBOZIA — orașul reședință al județului — este o așezare străveche. Descoperirile arheologice de la Slobozia-Bora, aparținînd culturii Boian, atestă existența aici a unei așezări neolitice.
Documentar, Slobozia este menționată în sec. XVII, fiind un însemnat loc de tîrg.

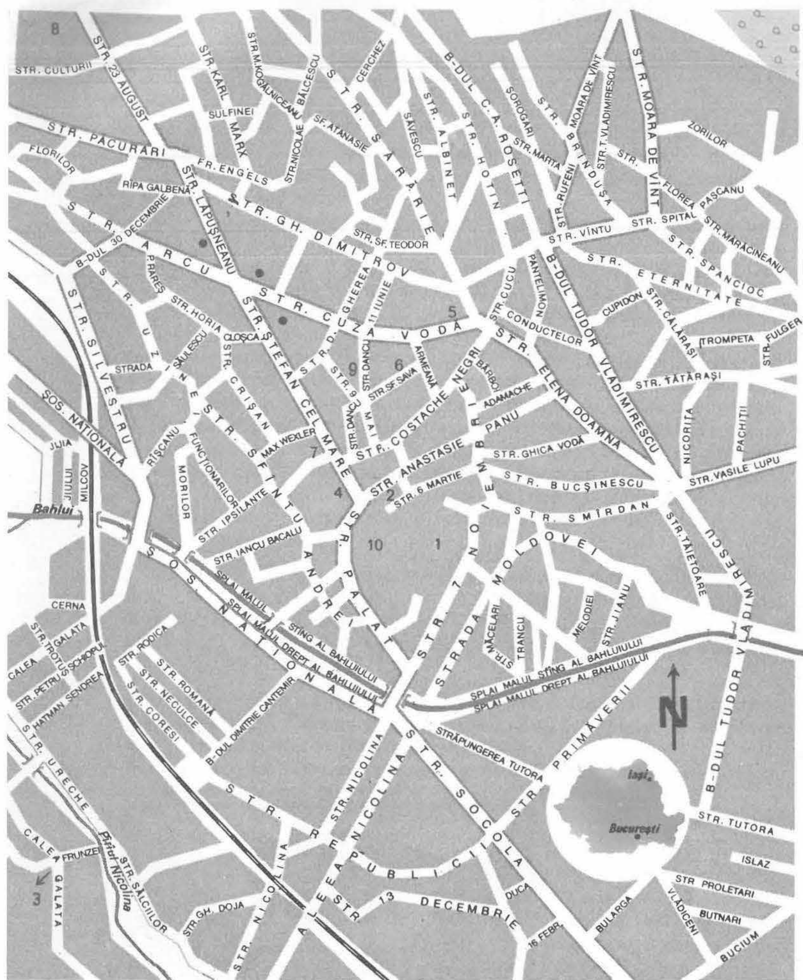
În oraș poate fi vizitată **Biserica Sf. Voievozi** a fostei mănăstiri, ctitorită de postelnicul Enache Caragea. Biserica a fost reclădită de Matei Basarab (1634) și refăcută complet în 1842.
În anul 1971, la Slobozia s-a înființat un **muzeu etnografic,** care, în final, va prezenta arta populară și etnografia Bărăganului.
În satul *Ograda*, din județul Ialomița, s-a născut marele dirijor și compozitor Ionel Perlea.

Municipiul CĂLĂRAȘI este cel mai mare și mai important centru economic al județului, cu aproape 49 700 de locuitori. Pe vremea lui Mihai Viteazul aici exista un sat, numit Lichirești. Numele actual a fost luat în timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu, care așezase acolo călărași ștafetari. Așezarea era situată la capătul drumului care, pornind de la munte (Cîmpulung, Tîrgoviște), cobora la Gherghița și de aici spre S-E, prin Cîmpia Bărăganului, pînă la Dunăre, cale cunoscută în documentele sec. XVI și sub numele de « drumul Dîrstorului ».
În localitate poate fi vizitat **Muzeul de istorie « Ialomița »** (Str. Progresului), care a luat ființă în anul 1951. În sălile sale sînt prezentate peste 7 500 de piese arheologice. Amintim figurinele antropomorfe de tip Hamangia, vasele mari de provizii aparținînd culturilor Gumelnița și Cîrlogeni, un tezaur monetar roman descoperit la Jegălia, numeroase alte vestigii ale civilizațiilor getice, romane și bizantine. Bine reprezentată este și epoca migrațiunilor. Una dintre săli a fost consacrată istoricului așezării portuare Călărași, alte două prezintă lucrări ale pictorilor ialomițeni, Tache Papatriandafil, C. Mihalcea și alții.

Casa memorială « Gh. M. Vasilescu » (Str. București nr. 239) a fost organizată în 1968 și prezintă obiecte personale, documente și fotografii privind istoria mișcării muncitorești, activitatea revoluționară a lui Gh. M. Vasilescu (1891—1929), publicist militant, participant la Congresul I al P.C.R., care s-a născut în acest oraș.

ROMÂNIA
JUDEȚUL IAȘI

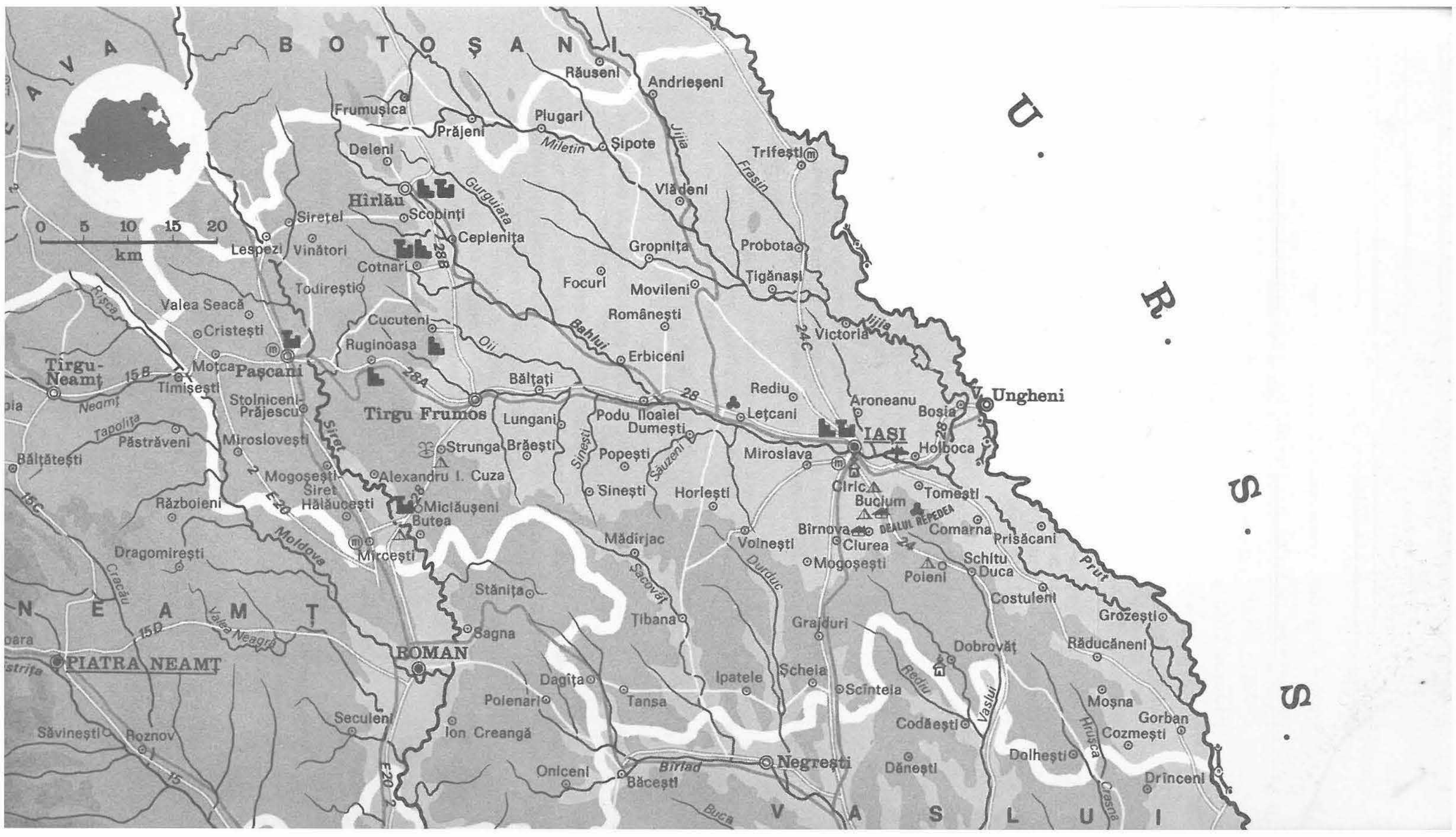
Planul Municipiului Iaşi

Importante Monumente Istorice

1. Ruinele oraşului medieval
2. Biserica Sf. Nicolae
3. Biserica mănăstirii Galata
4. Biserica Trei Ierarhi
5. Mănăstirea Golia
6. Biserica Sf. Sava
7. Mitropolia Moldovei
8. Universitatea din Iaşi
9. Teatrul Naţional
10. Palatul Culturii

● Hotel

BOTOŞANI
U.R.S.S.
NEAMŢ
VASLUI
0 5 10 15 20
km
Răuseni
Andrieşeni
Frumuşica
Prăjeni
Plugari
Miletin
Şipote
Jijia
Trifeşti
Frasin
Deleni
Vlădeni
Hîrlău
Scobinţi
Gurguiata
Siretel
Ceplenita
Lespezi
Vinători
Cotnari
28B
Gropniţa
Probota
Focuri
Movileni
Ţigănaşi
Todireşti
Valea Seacă
Cucuteni
Româneşti
Victoria
Cristeşti
Ruginoasa
Oii
Bahlui
Erbiceni
Rişca
Motca
Paşcani
Tirgu-Neamţ
15B
Timişeşti
28A
Băltaţi
Rediu
Aroneanu
Ungheni
Neamţ
Stolniceni-Prăjescu
Tîrgu Frumos
Lungani
Podu Iloaiei
Dumeşti
28
Leţcani
Bosia
IAŞI
Tapolita
Păstrăveni
Miroslovești
Strunga
Brăeşti
Sineşti
Popeşti
Săuzeni
Miroslava
Holboca
Băltăteşti
Siret
Mogoşeşti-Siret
Alexandru I. Cuza
Sineşti
Horleşti
Ciric
Tomeşti
Bucium
15C
Războieni
Hălăuceşti
Miclăuşeni
Butea
DEALUL REPEDEA
Bîrnova
Comarna
Prisăcani
E20
Moldova
Mircești
Mădîrjac
Voineşti
Clurea
24
Dragomireşti
Mogoşeşti
Poieni
Schitu Duca
Cracău
Săcovăţ
Durduc
Prut
Stăniţa
Costuleni
Valea Neagră
15D
Ţibana
Grajduri
Grozeşti
Sagna
Dobrovăţ
Răducăneni
ROMAN
PIATRA NEAMŢ
Bistriţa
Rediu
Ipatele
Scheia
Dagîţa
Tansa
Scînteia
Vaslui
Moşna
Polenari
Seculeni
Hrusca
Gorban
Săvineşti
Roznov
Ion Creangă
Codăeşti
Cozmeşti
15
Negreşti
Dolheşti
Oniceni
Bîrlad
Dăneşti
Drînceni
Băceşti
Buca
Crasna

Importante Obiective Turistice

Dealul Repedea, rezervație paleontologică, Iași
Fînațele de la Valea lui David, rezervație botanică, Lețcani
Pădurea Dealul Mare, rezervație de tisă, Hîrlău
Pădurea Uricani, rezervație forestieră
Pădurile Bîrnova și Poieni, locuri de agrement
Strunga, stațiune balneoclimaterică de interes local

JUDEȚUL IAȘI

Județul Iași este așezat în partea de nord-est a României și ocupă partea centrală a Podișului Moldovenesc. Are o suprafață de 5 469 km² și o populație de peste 699 800 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,3% din teritoriu și 3,4% din populația României. Reședința județului este municipiul Iași, unul dintre marile orașe ale României.

Relieful este format din trei subunități geomorfologice ale Podișului Moldovenesc: Cîmpia Moldovei, Podișul Central Moldovenesc și Podișul Sucevei. În nord-est se desfășoară partea sudică a Cîmpiei Moldovei (Depresiunea Jijia — Bahlui), care ocupă aproape jumătate din teritoriul județului, formată dintr-o succesiune de coline joase (150—180 m), cu văi largi și inundabile. Aceasta este mărginită în partea de sud de Podișul Central Moldovenesc, puternic denivelat față de Cîmpia Moldovei prin cunoscuta Coastă a Iașilor (391 m). În partea de vest se desfășoară Podișul Sucevei (ocupă 1/4 din teritoriu) cu înălțimi ce depășesc 580 m în Dealul Mare al Hîrlăului, cu șeaua Strunga — Ruginoasa.

Clima are un caracter continental accentuat, datorită influenței maselor de aer estice, cu veri călduroase (Iași 40°) și precipitații anuale ce variază între 500 și 600 mm anual.

Cuprins între văile Prut și Moldova, județul Iași are o rețea hidrografică bogată, reprezentată de rîurile Prut (cu afluenții săi Jijia și Bahlui) și Siret, iar în sud de cursurile superioare ale afluenților Bîrladului. Rîurile moldovenești au un regim de scurgere variabil, cu viituri mari de primăvară și toamnă, cu debite mai mici vara, ceea ce pune foarte acut problema irigațiilor și a alimentației cu apă a așezărilor omenești.

Resursele naturale sînt reprezentate de unele roci folosite ca materiale de construcție (calcare, gresii, argile, marne, nisipuri, luturi loessoide), precum și de izvoare cu ape minerale sulfuroase și cu proprietăți radioactive (Strunga, Breazu, Nicolina-Iași), de masive păduri de foioase în dealurile mai înalte și de terenuri arabile alcătuite din cernoziomuri levigate.

Economia județului Iași se caracterizează, printr-o agricultură complexă și o industrie care a cunoscut un intens proces de dezvoltare în ultimele decenii. Industria este concentrată în special în orașul Iași, unde au fost construite mari capacități industriale ca: Uzina metalurgică, Uzina de prelucrare a maselor plastice, Uzina de fibre sintetice, Fabrica de antibiotice, Combinatul de morărit și panificație și alte întreprinderi ale industriei alimentare, siderurgice, textile, lemnului etc. La acestea se adaugă Uzina mecanică din Pașcani, precum și alte întreprinderi ale industriei alimentare, locale și meșteșugărești din Tîrgu Frumos, Podul Iloaiei, Ciurea.

Agricultura, principala ramură a economiei județului, dispune de o suprafață cultivabilă de peste 407 400 ha, aproximativ 80% din suprafața județului, din care arabilul reprezintă peste 277 000 ha. Jumătate din suprafața arabilă este cultivată cu: cereale (grîu, porumb), plante tehnice (floarea-soarelui, sfeclă de zahăr), cartofi și legume. În cadrul județului sînt bine dezvoltate pomicultura și viticultura, fiind renumită podgoria Cotnari pentru calitatea vinurilor sale, atestate de altfel și de numărul mare de medalii obținute, podgoriile Hîrlău, Bucium, Tomești ș.a.

Sectorul zootehnic deține o pondere ridicată în economia agricolă a județului, creșterea bovinelor, porcinelor și ovinelor ocupînd un prim loc. Pentru dezvoltarea zootehniei s-au construit complexe de creștere și îngrășare industrială a animalelor și păsărilor, printre care: Complexul de îngrășare a porcilor — Tomești, Complexul pentru creșterea păsărilor — Uricani, Complexul pentru îngrășarea mieilor la Movileni și altele.

De asemenea, o pondere însemnată o are și apicultura.

Județul Iași este o arie de veche și de intensă populare a României, cu o densitate a populației de 128 loc./km², cu mult peste media atinsă pe întreaga țară. În limitele județului se află patru orașe, cu cinci comune suburbane (dintre care un municipiu — Iași) și 85 de comune cu 420 de sate. Cel mai mare oraș și centru social-economic al județului, important centru cultural al țării, este municipiul *Iași*, cu peste 215 701 de locuitori. Celelalte orașe mici ca număr de locuitori — *Pașcani* — 20 280 de locuitori (important nod de cale ferată), *Tîrgu Frumos*, *Hîrlău* sînt centre de reparații ale materialului rulant (Pașcani) și ale industriei locale de importanță județeană.

Orașul Iași concentrează, pe lîngă numeroasele sale monumente istorice, de artă și cultură, numeroase obiective turistice, printre care hanurile « Bolta Rece » și « Ancuței », (pe șoseaua Săbăoani-Cristești, la limita cu jud. Neamț) reconstruite în vechiul stil și grădina Copou cu teiul lui Eminescu. În apropiere se află pădurile Bîrnova și Poieni, care adăpostesc un valoros fond cinegetic.

În afara orașelor, pe teritoriul județului se găsesc numeroase localități care atrag vizitatori pentru monumentele pe care le găzduiesc, cum sînt: Ruginoasa, unde se află ruinele palatului domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Mircești unde s-a născut Vasile Alecsandri și se află Muzeul memorial al poetului, Cotnari pentru ruinele Palatului Domnesc și a fostelor pivnițe domnești ale lui Ștefan cel Mare.

Multiplelor monumente istorice și arhitectonice li se adaugă rezervațiile naturale Dealul Repedea și Valea lui David.

Punctul fosilifer de la *Dealul Repedea*, declarat monument al naturii, cunoscut încă din secolul trecut prin cercetările lui Grigore Cobălcescu, prezintă importanță pentru fauna bogată, întîlnită în calcar, ce caracterizează foarte bine orizontul mijlociu al sarmațianului din platforma moldovenească.

Rezervația de fînațe de pe Valea lui David, la 12 km nord-vest de Iași, în cîmpia deluroasă a Jijiei inferioare, are o pajiște multiseculară, cu o floră extrem de bogată și interesantă ce se întinde pe aproape 80 ha, pe coasta vestică a dealului « La Coșări ». Are numeroase alunecări vechi de teren, care au creat un microrelief variat, pe care cresc plante foarte diferite din punct de vedere fitogeografic, unele chiar rarități floristice pentru România.

Turiștii care vizitează aceste meleaguri găsesc locuri de cazare în hotelurile din Iași, în motelul și campingul de la Bucium-Iași, în stațiunea Strunga și la campingurile de la Poieni și Ciric.

Județul Iași este ușor accesibil, fiind legat de restul țării printr-o rețea rutieră și feroviară dezvoltată. Nodul de transport cel mai important al județului și unul dintre marile puncte rutiere și feroviare ale țării este orașul Iași, care în același timp este situat și pe artera internațională România — U.R.S.S. Cele mai importante căi ferate sînt cele care unesc Iașul de Vaslui-Bîrlad și de Pașcani. O ramificație — de la Podul Iloaiei — face legătura cu Hîrlău. O altă linie, cu trafic mai puțin intens decît primele două, este cea care leagă Iașul de Dorohoi (se desprinde din calea ferată Iași—Pașcani la Lețcani). Acestor căi de comunicație li se adaugă șoselele modernizate Iași — Vaslui și Tîrgu Frumos — Săbăoani. Traficul cel mai intens rutier se face pe traseele Iași — Vaslui, care leagă centrul Moldovei de sudul țării și Iași — Pașcani cu ramificația Tîrgu Frumos — Săbăoani, care leagă centrul Moldovei cu zona muntoasă și cu valea Siretului.

Numeroase monumente istorice și de artă sînt concentrate, în primul rînd, în orașul **IAȘI.** Cu circa 200 000 de ani în urmă, pe aceste locuri au trăit oamenii paleoliticului, iar mai apoi teritoriul și împrejurimile orașului au fost cuprinse în aria culturii neolitice Cucuteni. Au fost identificate numeroase așezări din sec. VII—XIV, dovedind o continuă locuire a acestor pămînturi.

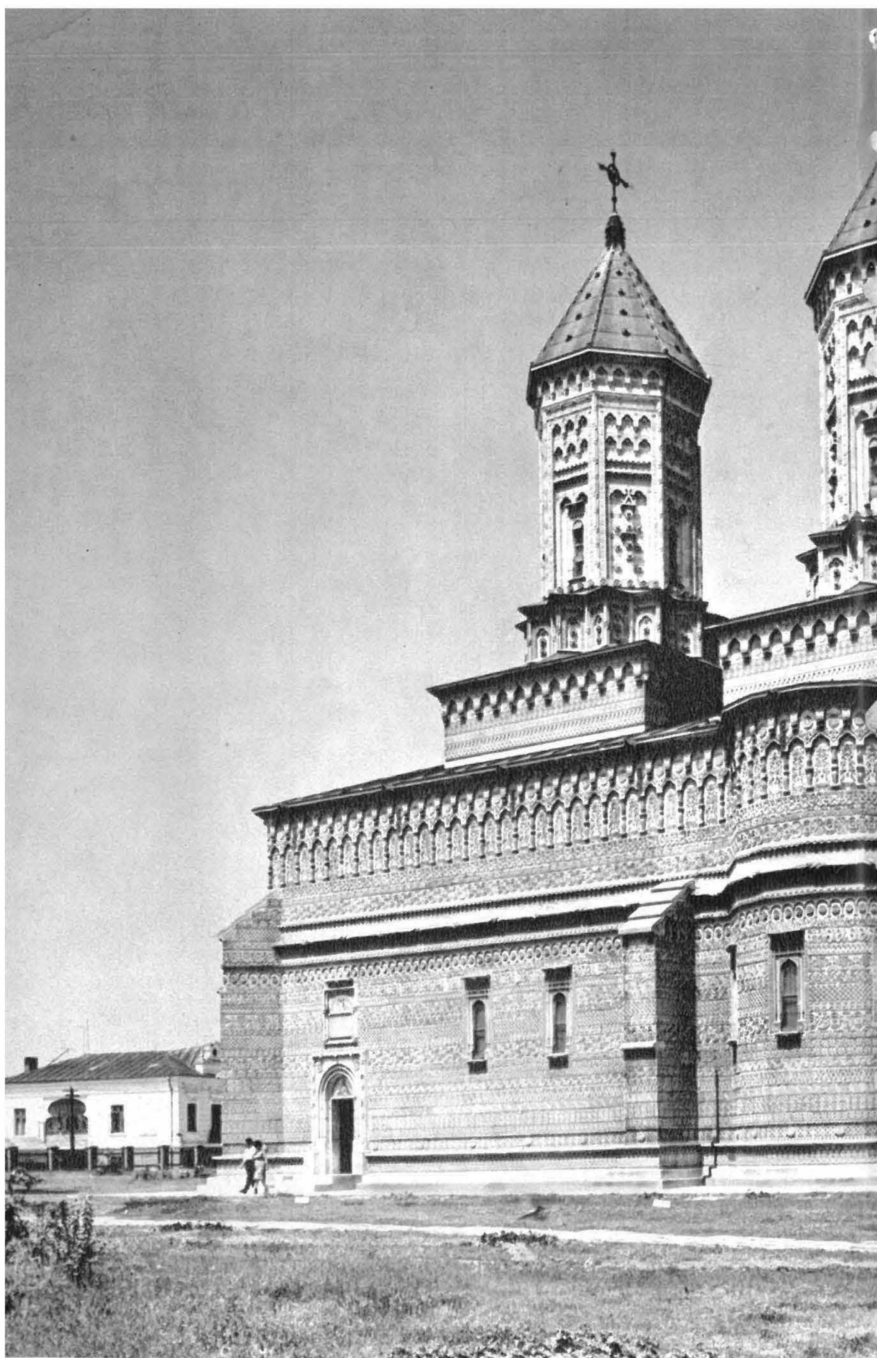
Biserica Sf. Nicolae (Domnească) din Iași

Complexul arhitectural de la Golia

Interior din Palatul Culturii din Iași

Statuia lui Ştefan cel Mare şi turnul cu ceas
al Palatului Culturii din Iaşi

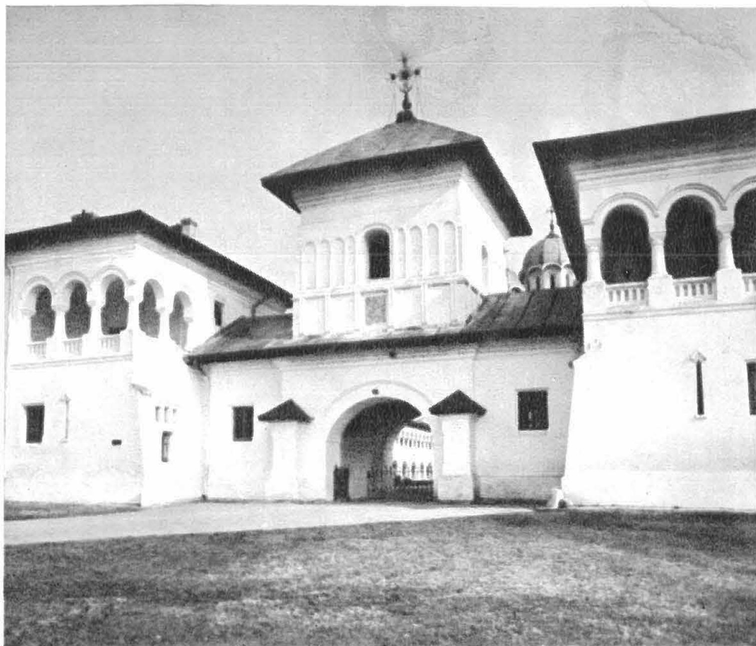

Biserica mănăstirii Trei Ierarhi din Iași

Arhitectura civilă din complexul mănăstirii Cetățuia — Iași

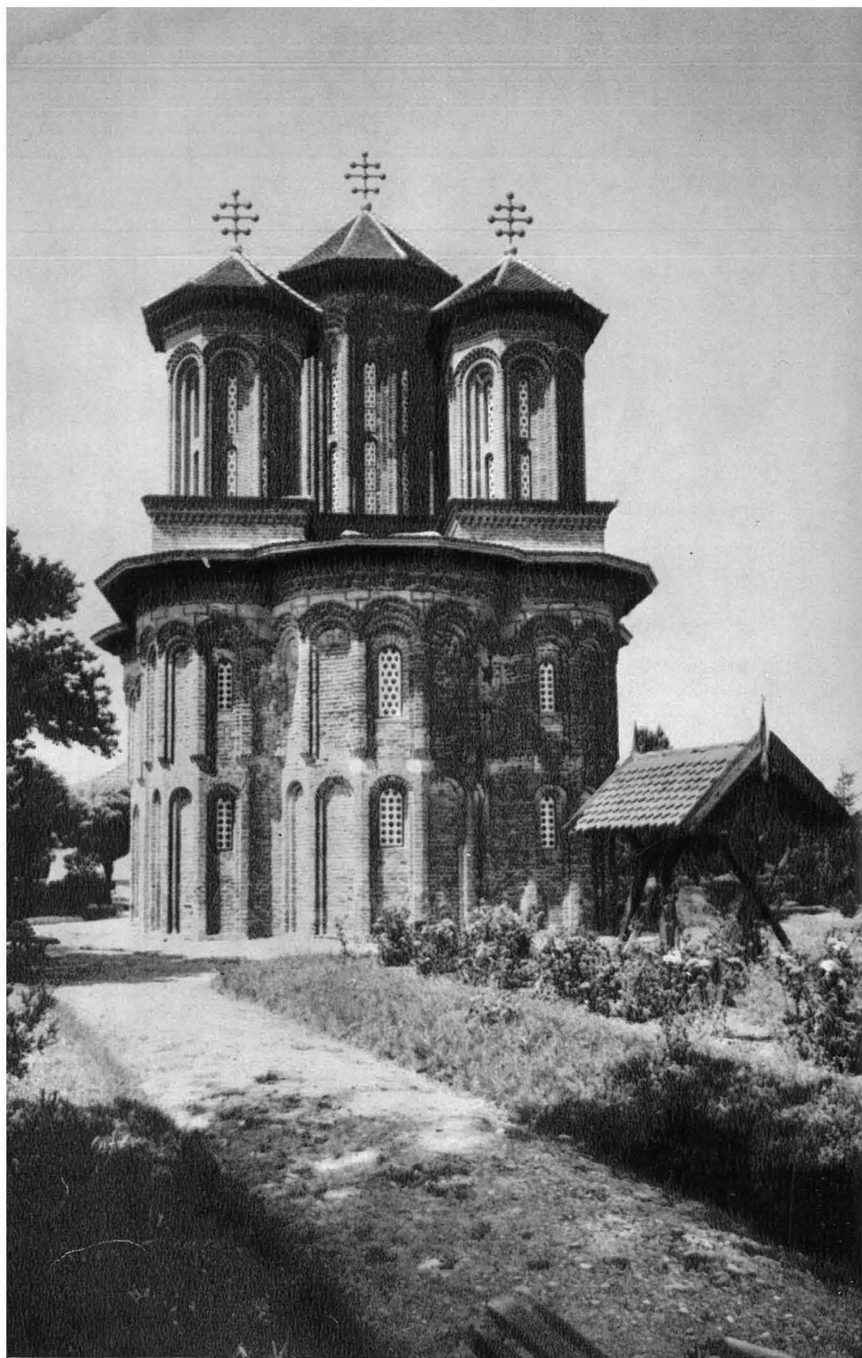
Biserica Sfîntul Gheorghe din Hîrlău, ctitorită de Ștefan cel Mare

Turnul-clopotniță de deasupra intrării în incinta mănăstirii Căldărușani

Turnul ceasornicului din Giurgiu

Mănăstirea Snagov

Invazia tătărască din 1241 a pîrjolit şi aşezarea de pe malul Bahluiului, care şi-a reluat activitatea abia către sfîrşitul sec. XIII. În perioada de sfîrşit a sec. XIV, Iaşii erau menţionaţi în documente ca tîrg. Un document din timpul lui Alexandru cel Bun prezenta astfel rosturile oraşului: însemnat loc de trecere spre nordul Europei, punct vamal pe drumul spre Suceava, fiind destul de înaintat procesul de transformare al tîrgului în oraş. În orice caz, pe la mijlocul sec. XVI, mai precis în timpul domniei lui Alexandru Lăpuşneanu, Iaşii au devenit capitala Moldovei, pentru o perioadă de trei secole. Şi asupra oraşului s-au abătut grijile şi poverile ţării; a cunoscut tumultul lui Ioan Vodă Viteazul (1572—1574), învolburările legendarului Ioan Potcoavă, scînteia de-o clipă din vara anului 1600, cînd Mihai Viteazul s-a proclamat domn al Ţării Româneşti, Ardealului şi Moldovei, a cunoscut domnia fastuoasă a lui Vasile Lupu etc... S-au mai abătut şi nenorociri peste el: tătarii, turcii, polonii — pe rînd l-au atacat, prădat sau incendiat.

Încă de timpuriu, dar mai ales după ce a devenit capitala Moldovei, Iaşii au fost un mare centru de cultură. Cărturari de mare valoare — Dimitrie Cantemir, Nicolae Milescu, Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce — sînt numai cîţiva dintre cei care au pus piatra de temelie culturii noastre naţionale. În 1641, la Iaşi funcţiona Şcoala Vasiliană, prima în istoria oraşului, iar acelaşi Vasile Lupu aşezase în localul de la Trei Ierarhi o tiparniţă de sub teascurile căreia au ieşit multe cărţi în limba română.

Sfîrşitul sec. XVIII şi începutul sec. XIX aduceau o accentuare a luptei pentru libertate naţională şi dreptate socială. Iaşii devin unul dintre principalele centre în care tînăra burghezie desfăşoară o amplă activitate pentru cucerirea puterii politice şi realizarea statului unitar. Anul 1848 a ridicat la luptă mase de tîrgoveţi, meseriaşi şi ţărani, răspunzînd apelurilor lansate de tinerii revoluţionari Al. I. Cuza, V. Alecsandri, M. Kogălniceanu etc. Un deceniu mai tîrziu, la Iaşi se făcea primul pas hotărît spre realizarea Unirii: la 5 ianuarie 1859, Adunarea Electivă l-a ales domn al ţării pe Alexandru Ioan Cuza.

În ultimele decenii ale sec. XIX, în România se desfăşoară o intensă campanie de răspîndire a ideilor marxiste. Iaşii au un rol de frunte. În 1875 s-a creat aici primul cerc socialist, iar în 1881 a început să apară revista «Contemporanul», cu mari merite în propagarea marxismului. Tot la Iaşi, începînd din 1884, a apărut publicaţia « Revista socială » care-şi propunea ca scop luminarea maselor prin popularizarea concepţiei materialiste despre viaţă şi societate. Cînd în martie 1893 se deschideau lucrările primului Congres al P.S.D.M.R.-ului, muncitorii ieşeni au fost prezenţi cu o numeroasă delegaţie.

Cu prilejul acelui furtunos 1907, muncitorimea din Iaşi a fost alături de ţăranii răsculaţi, fapt care a atras asupra ei măsuri represive din partea autorităţilor.

În anii primului război mondial, pe teritoriul Moldovei, şi-n special la Iaşi, s-au desfăşurat numeroase acţiuni revoluţionare (amintim demonstraţia de la 1 Mai 1917, cînd alături de muncitorii români au participat şi ostaşi ruşi aflaţi pe frontul din Moldova).

Cu entuziasm a răspuns proletariatul din Iaşi chemării la grevă generală, în octombrie 1920. În lupta pentru crearea partidului revoluţionar, Iaşii ocupă un loc aparte: în martie 1921 aici s-a ţinut o conferinţă a grupurilor comuniste, pas important spre crearea partidului. Un alt moment de seamă în viaţa oraşului îl constituie aprigele bătălii de clasă din anii 1932—1933. Au urmat apoi ani ai luptei hotărîte împotriva pericolului fascist, apoi împotriva dictaturii antonesciene, pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist.

Azi orașul trăiește din plin marile victorii ale socialismului; Iașii au devenit un mare centru cultural și economic al țării, un oraș cu largi perspective de dezvoltare.

*

Ruinele orașului medieval. Numai pătrunzînd sub băncile Teatrului de vară (Str. Palat, nr. 1) vom putea privi cele mai vechi ruine ale orașului medieval. Cu prilejul lucrărilor pentru edificarea teatrului au fost dezvelite urmele vechii curți domnești, existentă încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun. Într-un muzeu subteran, pe circa 2 000 m^2, se pot vedea resturile unui vechi bastion și ale zidurilor de apărare din sec. XVI și XVII. Ele au dovedit că Palatul Culturii are temeliile așezate pe vechi zidiri feudale.

Biserica Sf. Nicolae sau **Domnească** cum i se mai spune, deoarece a fost biserica vechii curți, se află în imediata apropiere (Str. Anastasie Panu). Biserica a fost construită de Ștefan cel Mare în anul 1491 și, deși este modestă ca proporții, are ceva din eleganța ctitoriilor marelui voievod; ceea ce se poate vedea azi este rezultatul mai multor refaceri, în timpul cărora monumentul a pierdut din caracterul său original.

Biserica mănăstirea Galata, « mama bisericilor moldovenești » cum i se mai spune, este ctitoria lui Petru Șchiopul și a fost construită în anul 1583. Ca plan și înfățișare exterioară, ea a păstrat elementele tradiționale ale arhitecturii moldovenești. Brîul median, influență din Țara Românească, împarte fațadele în două registre inegale: primul este decorat cu o bandă de firide înalte, căruia îi corespund alte două benzi, mai scunde, în registrul superior.

Biserica Trei Ierarhi (Str. Ștefan cel Mare) — « unul din cele mai interesante și curioase edificii religioase din Europa » — cum o prezenta arhitectul francez Lecomte de Nouy — este o adevărată podoabă a orașului. Fastuosul monument exprimă dorința ctitorului — Vasile Lupu (1634—1653) — de a înălța o ctitorie neegalată ca frumusețe. Și pentru aceasta a făcut tot ce i-a stat în putință; a cheltuit bani mulți și a tocmit meșterii cei mai pricepuți. Zidirea a început, după cum se presupune, prin anul 1635 și avea să se termine în anul 1639. De-a lungul anilor, complexul de clădiri ce formau odată mănăstirea Trei Ierarhi a avut de suferit multe avarii și stricăciuni. În 1650, năvălirea tătarilor a provocat incendierea orașului și o dată cu el și a mănăstirii, care a fost restaurată de ctitorul ei. În anii 1686—1687, oștirea regelui polon Ioan Sobieschi a incendiat biserica și chiliile mănăstirii, iar în anii 1711, 1781, 1795, 1802 și 1827, edificiul a suferit noi stricăciuni. Mănăstirea, fiind închinată la Athos, a fost lăsată multă vreme în părăsire, abia după secularizarea averilor mănăstirești s-au luat măsuri grabnice de menținere a monumentului.
Din vechiul complex mănăstiresc s-au mai păstrat doar biserica și sala gotică. La acestea se adăugau odinioară: turnul de la intrare, zidurile de incintă și o sumedenie de clădiri anexe.
Biserica, cea mai importantă piesă a întregului ansamblu, a fost realizată după planul tradițional moldovenesc, fiind o prelucrare a tipului de la Galata. Intrarea în pridvor se face prin două uși, încadrate în chenare dreptunghiulare frumos decorate. Pridvorul are două calote sferice, care se înalță pe arce în consolă și este luminat de trei ferestre mari. Pe pereții laterali ai pronaosului au fost orînduite cîte două nișe, în care au fost înmormîntați Ioan și Ștefăniță — fiii lui Vasile Lupu, Tudosca — prima sa soție și însuși voievodul. În nișa unde altă dată fusese depus corpul neînsuflețit al lui Vasile Lupu, astăzi se află osemintele domnitorului Dimitrie Cantemir, iar în cea alăturată, resturile pămîntești ale primului domnitor al Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza.

Turlele sînt circulare în interior şi poligonale în exterior, avînd fiecare cîte patru ferestre dreptunghiulare foarte înguste.

Zidurile bisericii au fost realizate din piatră cioplită. În exterior, pereţii sînt susţinuţi de şapte contraforturi. Un brîu torsadă elegant înconjură biserica cam la două treimi din înălţime. Faţadele sînt acoperite cu o mare bogăţie de elemente decorative: benzi orizontale, în care au fost săpate împletituri, zigzaguri etc. acoperă întreaga suprafaţă, dînd o mare frumuseţe edificiului. Deasupra brîului torsadă, între colonete subţiate, se află firidele, iar deasupra cornişei a fost sculptat un şir de arcuri în acoladă, sprijinite pe console.

Cele două turle au cîte o bază pătrată şi una stelată, acoperite integral cu sculpturi în piatră.

Din pictura iniţială nu s-au păstrat decît mici fragmente, suficiente însă pentru a ne permite să apreciem înalta ei calitate artistică. Mare valoare prezintă portretele ctitorilor: Vasile Lupu, Doamna Tudosca, Ioan şi Ruxandra, copiii lor. Pictura se remarcă printr-o largă gamă de culori, prin precizia şi eleganţa desenului.

Chiar din primii săi ani de existenţă, mănăstirea Trei Ierarhi a devenit un important centru de cultură al Moldovei. În localul său a fost instalată o tipografie de sub teascurile căreia au ieşit cărţi în limba română: *Cartea românească de învăţătură* — 1643; *Cele şapte taine ale bisericii* — 1644; « *Răspuns la Catehismul calvinesc* — 1645 şi mai ales ultima carte, celebra *Pravilă* a lui Vasile Lupu — 1646, care a avut o largă circulaţie. Tot în clădirile mănăstirii, Vasile Lupu a deschis o şcoală superioară, pentru care s-a construit, în 1641, un local special. În 1824, la îndemnul lui Gh. Asachi, avea să se deschidă o şcoală nouă la Trei Ierarhi, care în 1828 a fost completată cu un gimnaziu. Începînd din iunie 1835, cînd s-a inaugurat Academia Mihăileană, la Trei Ierarhi a rămas numai şcoala primară, care din anul 1851 a început să funcţioneze ca Şcoală preparandală — care pregătea pe viitorii învăţători. În 1863, director al acestei şcoli a fost numit Titu Maiorescu; în 1865, aici şi-a trecut examenul de absolvire Ion Creangă. Dintr-una din comisiile de examinare pe anul şcolar 1874—1875 a făcut parte, în calitate de revizor şcolar, marele nostru poet Mihai Eminescu. Şcoala a continuat să funcţioneze la Trei Ierarhi pînă în anul 1891, cînd a fost mutată într-un alt local.

Mănăstirea Golia (Str. Cuza-Vodă) îşi înalţă silueta masivă peste clădirile din jur, putînd fi văzută din mai toate punctele oraşului. Cea mai veche menţiune documentară a mănăstirii o avem din anul 1564. Primul ei ctitor, Ioan Golia, este atestat pe la 1546 ca stolnicel în timpul celei de-a doua domnii a lui Petru Rareş, iar în 1572 a fost ridicat la rangul de mare logofăt, de către Ioan Vodă Viteazul, dregătorie pe care o păstrează şi în timpul lui Petru Şchiopul (1574—1577), căci în această calitate, în 1575, făcea danii ctitoriei sale. Sînt menţionaţi în lista ctitorilor: Petru Şchiopul, Ieremia Movilă (care va fi făcut reparaţii capitale clădirii) şi Vasile Lupu, care a rezidit-o.

Lucrările au început după ce, cu cîţiva ani mai înainte, se încheiaseră lucrările la Trei Ierarhi. Pe la 1653, biserica era aproape gata, acoperită şi zugrăvită, cu mare parte din mobilier deja instalat. Paul de Alep ne-a lăsat informaţia conform căreia domnitorul chemase la lucru meşteri din Polonia.

Pisania precizează că mănăstirea a fost isprăvită în timpul domniei lui Ştefăniţă Lupu (1659—1661).

În vremea lui Duca Vodă (a doua sa domnie dintre anii 1668 şi 1672) s-au construit cele patru turnuri circulare de la colţurile incintei. În timpul vizitei pe care Petru cel Mare a făcut-o la Iaşi, în 1711, printre alte locuri de închinare, a vizitat şi Golia, pentru care a avut cuvinte de laudă. Apoi, în anii domniei lui Constantin Mavrocordat (1733—

1735), mănăstirea a căzut pradă unui mare incendiu şi tocmai în timpul lucrărilor din 1738 care urmăreau îndepărtarea avariilor, un puternic cutremur a surpat bolţile mănăstirii... Reparaţiile de mari proporţii s-au încheiat în 1754, prin grija egumenului Gherasim.

La începutul sec. XIX este amintită existenţa ospiciului care funcţiona în incinta mănăstirii. În 1822 o parte din clădirile incintei au căzut pradă unui nou incendiu. După 1863 mănăstirea a intrat într-o perioadă grea. Într-o clădire a sa a locuit Creangă, între anii 1866 şi 1872, cînd era diacon al bisericii.

În 1900, biserica a fost închisă, rămînînd astfel pînă în anul 1947, cînd s-au încheiat lucrările începute în 1943. În anul 1911, în clădirile mănăstirii au fost instalate Arhivele statului din Iaşi. Începînd din 1940 s-au strîns materialele documentare pentru deschiderea unui muzeu « Creangă », inaugurat abia în 1955 în două încăperi de pe latura de est a incintei.

Turnul Goliei a fost construit din piatră, avînd o înălţime de circa 30 m. El are un plan pătrat cu latura de 5,50 m; pe fiecare colţ este sprijinit de contraforturi oblice. Are un parter şi două caturi boltite, o încăpere a clopotelor, o galerie superioară şi terase. Turnul intrării are o înălţime de 5 m şi este construit tot din piatră. Zidul de incintă are o grosime variind între 1,20 şi 1,50 m. Cele patru turnuri circulare aşezate în 1668 în colţurile incintei cuprind fiecare cîte un parter şi două caturi.

Biserica are dimensiuni impresionante (39 × 13 m şi înălţimea de 30 m), fiind o construcţie masivă cu faţade decorate în stilul Renaşterii tîrzii, ceea ce îi dă o notă aparte în arhitectura moldoveană a sec. XVII. Biserica are patru turle de înălţimi diferite, iar pridvorul are două intrări, fiind separat de restul interiorului printr-un perete masiv, în centrul căruia a fost practicată o uşă. Pronaosul — încăpere de plan pătrat — are bolta realizată prin suprapuneri succesive de arcuri alăturate, sistem de boltire (influenţă rusească) folosit atît la naos, cît şi la altar.

După o mică încăpere, (gropniţa) se trece în naosul bisericii, care are două abside laterale, adîncite în grosimea zidului. Altarul este acoperit cu o turlă; în grosimea zidurilor s-au scobit proscomidia şi diaconicul. Cea mai mare parte a picturii actuale este de dată recentă (sec. XIX—XX), dar s-au păstrat şi mici fragmente din fresca originală.

Muzeul memorial « Ion Creangă » a fost organizat în singura clădire mai veche din incintă, ridicată probabil, în anul 1738 şi prezintă documente, fotografii, cărţi etc. privind activitatea scriitorului. În Iaşi mai pot fi vizitate următoarele monumente de arhitectură religioasă: **Biserica Sf. Sava** clădită în sec. XVII este o construcţie de plan dreptunghiular, cu o absidă semicirculară. Biserica are două cupole mari ridicate pe tamburi cilindrici scunzi — lucru nemaiîntîlnit la monumentele din sec. XVII. La intrare se află un turn-clopotniţă masiv. **Biserica Zlataust** este ctitoria lui Duca-Vodă din 1683, iar imensul edificiu al **Mitropoliei Moldovei** are pictura executată de Gh. Tattarescu.

Universitatea din Iaşi a fost înfiinţată în 1860 de către Alexandru Ioan Cuza. Piatra fundamentală a clădirii de azi a fost pusă în 1893, şi o parte — aripa din dreapta — s-a inaugurat în 1897. Edificiul a fost terminat în anii regimului nostru. Centrul universitar ieşean a dat ţării numeroşi savanţi şi oameni de cultură: Grigore Cobălcescu, Petru Poni, Ioan Cantacuzino, Constantin I. Parhon, Dimitrie Pompeiu, Alexandru Myller etc.

Teatrul naţional (Str. 9 Mai) este o clădire elegantă, inaugurată în 1896, printre cele mai frumoase din ţară. De acest teatru se leagă numele unor mari personalităţi ale culturii noastre: M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Gh. Asachi, Costache Negruzzi, Al. Russo, Matei Millo, Aristizza Romanescu, M. Sadoveanu etc.

Palatul Culturii a fost construit între anii 1905 şi 1907, chiar în inima vechiului centru al oraşului medieval. Este o clădire monumentală în stil neogotic. Actualmente, edificiul adăposteşte mai multe **muzee:**

Muzeul de istorie a Moldovei, prezentînd un mare număr de exponate privind istoria întregii Moldove;

Muzeul etnografic al Moldovei, prezentînd colecţii de unelte, instalaţii tehnice populare, costume şi altele;

Muzeul politehnic, ilustrînd evoluţia diferitelor ramuri tehnice; **Muzeul de arte plastice,** în sălile căruia sînt expuse opere aparţinînd pictorilor români: N. Grigorescu, Th. Aman, Şt. Luchian, N. Tonitza, Steriadi, C. Ressu, Octav Băncilă, Corneliu Baba, ca şi ale sculptorilor Storck, Georgescu, Jalea etc. În galeriile de artă universală sînt prezenţi: Veronese, Murillo, Caravaggio, Van Dyck, Salvator Rosa şi alţii. Frumoase şi instructive excursii se pot face în Iaşi prin locurile amintind de marii noştri scriitori. Astfel, se pot vizita **Casa memorială « V. Alecsandri »,** de pe strada care poartă numele poetului; **grădina Copou,** unde se află teiul lui Eminescu şi statuia Veronicăi Micle, **Bojdeuca lui Creangă** (Str. Simion Bărnuţiu), unde a fost găzduit cu dragoste M. Eminescu.

Mănăstirea Cetăţuia (aflată la marginea oraşului în sud) este ctitoria domnitorului Gheorghe Duca (1668—1672). Construcţia ei a început în anul 1669. La 10 iunie 1670, zidurile înconjurătoare, bastioanele şi clopotniţa mănăstirii erau terminate. Data încheierii tuturor lucrărilor este indicată de inscripţia în limba greacă de deasupra uşii intrării în pronaos: « S-a ridicat acest dumnezeesc templu . . . în anul de la zidirea lumii 7180, iar al întrupării 1672 ».

În anul 1670, mănăstirea a fost închinată Patriarhiei din Ierusalim, sub administraţia căreia a rămas pînă în decembrie 1863. Fiind întărită, mănăstirea a oferit adesea adăpost sigur locuitorilor oraşului. Dosoftei s-a adăpostit aci în 1674. La fel a făcut, în 1686 şi Constantin Cantemir, pentru a nu cădea în mîna oştilor lui Ioan Sobieschi. În 1717 un detaşament habsburgic, comandat de Frantz de Lorena a atacat Iaşii. Mihail Racoviţă a scăpat ascunzîndu-se la Cetăţuia. În timpul incursiunii tătăreşti din septembrie 1758, o parte din populaţia oraşului s-a refugiat la adăpostul zidurilor mănăstirii. În 1788—1792 şi 1806—1812 ca şi în 1917—1918, la Cetăţuia a funcţionat un spital militar.

Ctitoria lui Duca este realizată după un plan treflat, avînd un pridvor închis, pronaos, naos şi altar. Deasupra uşii principale a bisericii, prin care se pătrunde în pronaos, se află sculptată stema Moldovei.

În exterior, zidurile sînt sprijinite de puternice contraforturi ridicate pînă sub brîul torsadă care înconjură întreaga clădire.

Cele două turle se sprijină pe cîte o bază pătrată şi o alta stelată.

La Cetăţuia apar şi unele elemente noi. Aşa, de pildă, peretele care desparte naosul de pronaos este înlocuit de arcade, sprijinite pe coloane masive; o a doua turlă este plasată pe pronaos, iar faţadele au ca principal motiv decorativ un brîu torsadă şi deasupra lui două rînduri de ocniţe suprapuse.

Palatul lui Duca, situat în partea nord-estică a incintei a fost construit din piatră, avînd aspectul unei case fortificate.

Sala gotică şi stăreţia se află într-o clădire cu etaj şi două rînduri de pivniţe suprapuse. Sala gotică are dimensiunile de 16 × 9 m şi este luminată de 11 ferestre, trei dintre ele efectuate în anii 1910—1912. În axul principal al sălii sînt plasaţi doi stîlpi octogonali pe care, cu ajutorul unor console de piatră cioplită, se sprijină opt nervuri, creîndu-se şase bolţi în ogivă. Pereţii au fost împodobiţi iniţial cu pictură în frescă ale cărei urme se mai zăresc încă din loc în loc.

Incinta mănăstirii a fost împrejmuită cu ziduri puternice, cu metereze și turnuri de apărare. Intrarea principală se face pe sub turnul-clopotniță cu două etaje.

Statuia ecvestră a lui Ștefan cel Mare (în fața Palatului Culturii) este opera sculptorului francez Emmanuel Frémiet.

Statuia lui Gheorghe Asachi (1788–1869) din Str. Ștefan cel Mare, cinstește memoria cărturarului umanist, întemeietorul învățămîntului în limba română în Moldova. Statuia, lucrată în marmură albă, este opera sculptorului I. Georgescu.

Statuia lui Vasile Alecsandri (1821–1890), din fața Teatrului național, este opera sculptorului N. Hegel; alături, operă a aceluiași artist, se află **Statuia cronicarului Miron Costin.**

Statuile lui Mihail Kogălniceanu (1817–1891), **A. D. Xenopol** (1847–1920) și **Vasile Conta** (1845–1882), aflate în fața Universității.

TÎRGU FRUMOS este amintit în documente începînd din sec. XV. Temporar, orașul a fost reședință domnească în timpul lui Ștefan cel Mare. În nordul orașului, la circa 9 km, se află comuna CUCUTENI, vestită în toată lumea pentru excepționalele **vestigii neolitice** descoperite aici. Tot în apropierea orașului Tîrgu Frumos, la HĂBĂȘEȘTI, pe Dealul Holm, s-a descoperit o mare **așezare neolitică,** aparținînd aceleiași culturi Cucuteni.

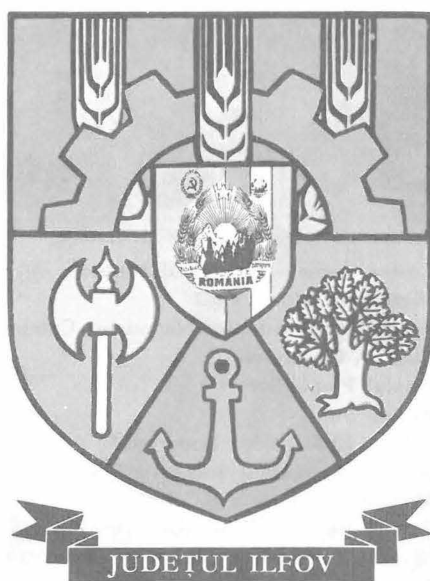
COTNARI este o așezare veche, menționată în documente chiar în prima jumătate a sec. XV. În comună se află o **biserică** construită de Ștefan cel Mare. În 1562, la Cotnari, Despot-Vodă a înființat un colegiu latin (Colegiul de la Cotnari), unde a predat umanistul Ioan Sommer.

HÎRLĂU este unul dintre cele mai vechi orașe moldovenești, menționat încă în 1384. În timpul domniei lui Ștefan cel Mare, orașul s-a dezvoltat foarte mult; acesta a ridicat în localitate o biserică și o curte domnească. De altfel, Ștefan a extins doar vechile construcții ale curții domnești ridicate, se pare, de Petru Mușat. După distrugerea curții domnești din Iași (1624), Radu Mihnea s-a mutat la Hîrlău, efectuînd și el unele lucrări. Complexul de clădiri s-a ruinat în sec. XIX. În oraș pot fi vizitate:

Ruinele fostei curți (beciurile și resturile unei încăperi); **Biserica Sf. Gheorghe,** ctitorită de Ștefan cel Mare în anul 1492. Ea a fost realizată din piatră de talie, fiind decorată cu trei brîie de cărămidă smălțuită, firide și ocnițe.

Biserica Sf. Dumitru, ridicată de Petru Rareș și reparată de către marele spătar Iordache Cantacuzino, în 1779.

Comuna DOBROVĂȚ. În această localitate se află un **complex mănăstiresc,** ctitorit de Ștefan cel Mare. Lucrările au început în anul 1503 și s-au încheiat în anul următor. Biserica are dimensiuni mari, cu fațade realizate din piatră și laturile flancate de trei perechi de contraforturi. Pictura a fost executată în timpul lui Petru Rareș. În tabloul votiv sînt reprezentați Ștefan cel Mare, Bogdan III și Petru Rareș. Cele trei turle au fost adăugate în sec. XVIII, ca și pridvorul de lemn.

ROMÂNIA
JUDEȚUL ILFOV

PLANUL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Curtea Veche — Hanul lui Manuc
2. Mănăstirea Mihai Vodă
3. Palatul Marii Adunări Naţionale; Complexul Patriarhiei
4. Biserica Creţulescu
5. Palatul Pionierilor
6. Palatul Şuţu
7. Palatul Universităţii Bucureşti
8. Ateneul Republicii Socialiste România
9. Muzeul de istorie a P.C.R.
10. Palatul Republicii Socialiste România
11. Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România
12. Muzeul satului

● Hotel

Azuga
Bușteni
Sinaia
Comarnic
Breaza
Cîmpina
Fieni
Pucioasa
Moreni
Tîrgoviște
DÎMBOVIȚA
PRAHOVA
Slănic
Vălenii de Munte
Plopeni
Băicoi
Boldești-Scăeni
Urlați
Mizil
Ploiești
BUZĂU
Buzău
Urziceni
Titu
Buftea
BUCUREȘTI
Otopeni
Snagov
Videle
Oltenița
Giurgiu
GIURGIU
DUNĂREA
TELEORMAN
IALOMIȚA
0 5 10 15 20 km
R. P. BULGARIA

Importante Obiective Turistice

Buftea, zonă turistică

Cernica-Pasărea — Pustnicul, zonă turistică

Comana, rezervație botanică

Pădurea **Căldărușani,** rezervație forestieră

Pădurea și **Lacul Snagov,** rezervație naturală, motelul Snagov

Pădurea Ciornuleasa, rezervație forestieră, Mitreni

Județul Ilfov

Situat în sudul României în plină cîmpie, avînd în centru său capitala țării—municipiul București, județul Ilfov are o suprafață de 8 225 km² și o populație de circa 809 100 de locuitori, ceea ce reprezintă 3,5% din suprafață și 3,9% din populația țării. Este unul dintre marile județe ale României și concentrează cel mai ridicat număr de locuitori. Centrul administrativ al județului este municipiul București.

Relieful județului Ilfov în întregime de cîmpie, face parte integrantă din Cîmpia Română, variațiile de peisaj fiind date nu de relief, ci de cursurile cîtorva rîuri care străbat această zonă. Astfel, în partea nord-vestică se află Cîmpia Găvanu-Burdea cu văi puțin adînci și albii părăsite, în zona centrală, ocupînd cea mai mare parte din județ, Cîmpia Vlăsiei, fragmentată de văi cu lunci largi și terase, în partea estică Cîmpia largă a Mostiștei, iar în sud se găsește Burnazul de est. Unitatea cea mai joasă din cadrul teritoriului județului Ilfov este Lunca Dunării, care pînă nu de mult era un domeniu al apelor provenite din inundații, astăzi redată agriculturii.

Clima are un caracter temperat-continental, fiind excesivă mai ales în sud și est și mai moderată spre nord și vest.

Precipitațiile, care cad în cea mai mare parte sub formă de ploi, variază între 460 și 580 mm anual.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de Ialomița, Argeș cu Dîmbovița și Neajlov și Dunăre. Acestea au caracteristicile generale ale apelor de cîmpie, cu viituri de primăvară și toamnă și debite foarte scăzute vara; sînt folosite în irigații și pentru alimentarea cu apă, mai ales a Capitalei. Strîns legate de rețeaua hidrografică, apar lacurile de luncă și limanurile fluviatile, dintre care bine reprezentate sînt cele din bazinul Ialomiței (Bălteni, Snagov, Căldărușani, Mostiștea). Acestora li se adaugă iazurile din bazinele rîurilor Ialomița, Argeș sau Dunăre. Pe văile afluente ale acestor rîuri se găsesc iazurile Pasărea, Cîlnău (bazinul Argeșului), Herăstrău, Floreasca, Buftea (Colentina) ș.a.

Rezervele de țiței — puse în evidență prin prospecțiunile geologice recente —, argilele și nisipurile folosite ca materiale de construcții, alături de resursele hidroenergetice ale Dunării, sînt principalele resurse naturale ale județului.

Economia are un caracter complex, axat în principal pe agricultură. Industria județului este reprezentată, după ponderea lor, prin întreprinderi ale industriei alimentare (Fabrica de zahăr Giurgiu, fabrici de conserve Valea Roșie și Buftea ș.a.), ale construcției de mașini și prelucrarea metalelor (șantierele navale Oltenița și Giurgiu), întreprinderi ale industriei textile (Filatura pentru fire din fibre chimice și bumbac Oltenița), ale materialelor de construcție (Urziceni) și mai recent industria extractivă (Schela Cartojani, cu exploatări de țiței la Roata, Mîrșa, Crevedia).

Agricultura constituie ramura principală a economiei județului. Din suprafața agricolă de 659 000 ha, terenul arabil reprezintă peste 90%. Principala ramură a agriculturii este cultura plantelor și în special a cerealelor (cultura porumbului și a grîului). Plantele tehnice sînt reprezentate de floarea-soarelui, sfecla de zahăr și tutun. O importanță deosebită o au culturile de cartofi, în special soiurile timpurii, răspîndite în mare parte în zona luncilor rîurilor.

Culturile de legume și zarzavaturi au o pondere ridicată, condițiile naturale fiind favorabile dezvoltării lor, acestea satisfăcînd nevoile crescînde de aprovizionare ale Capitalei, cît și materia primă necesară fabricilor de conserve din județ. Sînt cunoscute pentru producția de roșii, castraveți, ardei grași ș.a. bazinele legumicole Argeș—Sabar—Dîmbovița, Ialomița; Giurgiu și Oltenița. Livezile și pepinierele pomicole ocupă o suprafață de 4 700 ha, deținînd o pondere ridicată pomii fructiferi din soiuri superioare și specii adaptate la condițiile climatice de cîmpie (caiși, piersici, cireși și căpșuni). Viticultura a înregistrat

o dezvoltare atît cantitativă, cît și calitativă, extinzîndu-se plantarea viței altoite pe solurile nisipoase și pe coastele degradate.
O ramură importantă a economiei agrare este creșterea animalelor, județul Ilfov deținînd procente importante din efectivul de animale pe țară. În ultimii ani, Ilfovul ocupă un loc de frunte în producția de carne și lapte a României. În acest sens au fost puse în funcțiune Ferma avicolă de selecție de la Săftica, complexele pentru îngrășarea industrială a porcilor de la Ulmeni, Giurgiu-Nord, Cocioc și Complexul pentru creșterea taurinelor de la Mihăilești.
În limitele județului, populația care înregistrează o densitate medie de 98 loc./km², peste media pe țară, este concentrată în cele cinci orașe, *inclusiv municipiul București*, 125 de comune (din care patru sînt suburbane) cu 418 sate.
Orașele (Giurgiu, 48 900 de locuitori, Oltenița 27 200, Urziceni și Buftea), centre industriale și social-culturale ale județului, sînt deținătoarele unor monumente istorice și de cultură care alături de alte localități ca: Florești—Stoenești, Călugăreni, Comana, Snagov ș.a., atrag numeroși vizitatori.
Municipiul *Giurgiu*, situat pe malul stîng al Dunării, este un important centru de tranzit rutier, feroviar și fluviatil. Prin construcția podului de peste Dunăre, Giurgiu a devenit un punct internațional important stabilindu-se legătura dintre centrul și vestul Europei cu R. P. Bulgaria, Turcia și Grecia. Alături de *Oltenița* și *Urziceni*, orașul *Buftea* se evidențiază și prin funcțiile sale culturale, fiind centrul industriei cinematografiei românești.
În județul Ilfov s-au născut și au trăit reprezentanți de frunte ai culturii noastre, ca: Udriște Năsturel, Alexandru Sahia, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Ion Barbu, I. Basarabescu, Alexandru Odobescu.
Varietatea peisajului, cu lacurile și iazurile situate de-a lungul văilor, cu pădurile sale bogate, multe dintre ele resturi ale vechilor codri ai Vlăsiei care se întindeau pe aceste meleaguri, constituie zone de atracție turistică. Dintre pădurile mai importante ca obiective turistice, fiind totodată și rezervații naturale, amintim pădurile Comana și Snagov.
Rezervația forestieră *Comana*, care se află la circa 30 km sud de București, prezintă caracterul unei păduri balcanice, cu numeroase specii sudice (*Allium bulgaricum*, *Fritillaria orientalis* ș.a.). O caracteristică a acesteia constă în faptul că pe o zonă foarte restrînsă se întîlnesc mai multe tipuri de asociații forestiere (de șleau, de cerete, de tei, de salcîmi).
Rezervația forestieră *Snagov*, situată la circa 40 km nord de București, cuprinde pe aproximativ 1 700 ha resturi din fostul « Codru al Vlăsiei », alcătuit din arborete în care predomină stejarul și carpenul. Această pădure face parte din zona verde a Capitalei, fiind declarată rezervație naturală. O porțiune cu fagi, care sînt aici în afara arealului lor normal, constituie o zonă științifică. Valoarea rezervației Snagov este sporită și de lacul Snagov, liman al Ialomiței, ce cuprinde cîteva relicte floristice, ca *Aldrovandia vesiculosa*, *Sagittaria latifolia*, și faunistice, ca *Dreissena*, *Calcaburnus* ș.a. Lacul Snagov, cu multe dotări și amenajări turistice și de agrement, este totodată și cel mai important centru pentru practicarea sporturilor nautice din România. O altă rezervație naturală recent declarată este și Complexul de izvoare de la *Corbii-Giungi*, de pe malul stîng al Neajlovului, ce prezintă interes pentru biotopul său cu relicte faunistice, de tip nordic montan.
O zonă turistică de mare afluență este *Cernica-Pasărea*, cu întinse păduri de esențe tari și lacuri pitorești, cu amenajări pentru turiști, între care complexele din pădurea Pustnicul și de pe malul lacului Cernica.
Minunatele locuri pitorești, mănăstirile și palatele domnești, bisericile vechi și monumentele naturii, ce constituie, în mare măsură, zone de recreare și turism pentru locuitorii Capitalei, sînt accesibile printr-o rețea de căi ferate și drumuri naționale, care converg către București. Această legătură este realizată atît pentru partea nordică a Capitalei,

cu centrele importante: Buftea, Snagov—Căldărușani, cît și pentru cea sudică, cu văile Argeșului și Dunării. Toate orașele județului și comunele importante sînt legate de București prin căi ferate și șosele modernizate: București—Buftea și București—Snagov spre Ploiești; București—Urziceni; București—Fundulea — spre Călărași (șosea) și spre Fetești (cale ferată); București—Oltenița; București—Giurgiu; București—Drăgănești-Vlașca—Alexandria (șosea) și Roșiori de Vede (cale ferată); București—Răcari—Găești. După București, alt nod de transport mai important și totodată punct de frontieră este Giurgiu, de unde pleacă, pe lîngă șoseaua și calea ferată ce-l leagă de Capitală, încă cinci șosele ce stabilesc legătura cu principalele localități. La aceasta se adaugă și funcțiile pe care le au în transportul fluvial porturile Giurgiu și Oltenița.

*

Teritoriul județului Ilfov, locuit încă din cele mai vechi timpuri, prezintă turiștilor numeroase monumente și locuri a căror amintire este adînc împlîntată în istorie.

Mănăstirea Snagov. Vechea ctitorie domnească, bătrînă de peste șase secole, este unul dintre cele mai importante monumente istorice ale patriei. De numele acestui lăcaș se leagă numeroase momente din istoria politică și culturală a patriei. În 1663, la Snagov, a fost ucis postelnicul Constantin Cantacuzino, tatăl marelui cărturar Constantin Cantacuzino stolnicul. Aici a fost întemnițat, în 1836, Teodor Diamant, fondatorul Societății agronomice și manufacturiere de la Scăieni, bazată pe principiile socialist-utopice ale lui Fourier. În 1840, o parte dintre membrii Societății secrete, al cărei animator a fost Mitiță Filipescu, au fost întemnițați aici pentru că îndrăzniseră să se ridice împotriva învechitelor orînduieli feudale. În 1854, podul plutitor care transporta un grup de 59 de deținuți s-a scufundat, provocînd moartea tuturor. Din construcțiile care formau odată ansamblul mănăstirii Snagov, azi se mai păstrează doar biserica și clopotnița. Situată pe o insuliță în mijlocul lacului Snagov, silueta bisericii țîșnește parcă din adîncurile apei. Izvoarele nu precizează însă momentul cînd a luat naștere acest edificiu. Cea mai veche mențiune documentară o găsim într-un document emanat din cancelaria lui Mircea cel Bătrîn, din perioada 1407—1418, cînd domnul a întărit stăpînirea egumenului chir Lazăr asupra satului Ciulnița, dăruit de « jupan Staico mănăstirii domniei mele de la Snagov ». Unii specialiști înclină să creadă că fundațiile descoperite sub zidurile actualei biserici ar aparține clădirii menționate în documentul pomenit mai sus. Existența pe insulă a unui lăcaș de cult în vremea lui Mircea și, probabil, chiar a înaintașilor săi, este susținută și de materialele descoperite în mormintele aparținînd vechii construcții. Către mijlocul sec. XV Vladislav II (1447—1456), a întreprins lucrări de construcție, ridicînd un paraclis pe latura de sud a mănăstirii, edificiu dispărut azi, dar a cărei ușă se poate vedea în Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, purtînd o inscripție cu data 1452—1453.
Lungă vreme a circulat, poate și azi bătrînii o mai șoptesc nepoților, o legendă după care acest paraclis ar fi fost înghițit de apele lacului în urma unei surpări de teren, lucru neadeverit de cercetări. Un document din 1483, martie 23, vorbește despre unele lucrări de reparație efectuate la Snagov, în timpul domniei lui Basarab cel Tînăr. Neagoe Basarab (1512—1521) a refăcut edificiul, în 1517, într-o formă mult apropiată de cea în care se înfățișează azi. Inscripția din 1563 atestă reconstrucția « din temelie » a edificiului sub puternica înrîurire a arhitecturii religioase de la Athos. Prin grija lui Petru cel Tînăr (1559—1568), fiul lui Mircea Ciobanul, biserica a fost zugrăvită. La 23 martie 1619, domnitorul Gavril Movilă amintea într-un act că mănăstirea fusese jefuită și se afla « în scădere și în nevoie și sărăcită de limbile necredin-

cioase». În timpul lui Matei Basarab (1632—1654) mănăstirea a primit noi danii și ajutoare, deoarece ajunsese «întru neputință și sărăcie». O epocă de mare înflorire a cunoscut în timpul lui Brîncoveanu și a năstavnicului ei, Antim Ivireanul, mai ales după 1694, cînd s-a adus aici o tipografie de sub teascurile căreia, în 1696, a apărut *Orînduiala slujbelor Sfinților Constantin și Elena*, urmată și de alte lucrări.
Un inventar din 1813 menționează daunele grave provocate lăcașului de cutremurul din 1802. După cutremurul din 1838 și ca urmare a unor prevederi din Regulamentul organic, la Snagov s-au efectuat noi construcții. După aceste lucrări au dispărut, probabil, și paraclisele, deoarece ele nu vor mai fi întîlnite în nici un document. Dar abia în 1904 s-au efectuat unele lucrări de refacere la clopotniță, acoperiș și s-a construit mica locuință pentru paznicul mănăstirii. În 1936 au fost executate noi lucrări urmărind, în primul rînd, înlăturarea acelor elemente de construcție adunate de-a lungul anilor care denaturau caracterul istoric original al lăcașului. Lucrări substanțiale s-au efectuat după cutremurul din 1940, de pe urma căruia biserica a avut mult de suferit. Între 1943—1944, monumentul a căpătat o formă foarte apropiată de cea originală, retușată și în timpul lucrărilor din 1953.
Biserica, construită integral din cărămidă, a fost concepută prin îmbinarea unor elemente de plan ale tipului treflat bizantin și celui triconc. Practica îngemănării celor două tipuri, des întîlnită la construcțiile de la Athos, a fost adoptată și răspîndită la noi de meșterii lui Neagoe Basarab. Ceea ce impresionează, încă de la prima vedere, la biserica de la Snagov este amploarea pronaosului și a naosului, de dimensiuni aproape neîntîlnite pînă la acest edificiu. Altarul, aflat în partea de est, este format dintr-o absidă centrală, flancată de două abside — proscomidie și diaconic — acoperite cu turle mici, sprijinite cu ajutorul unor pandantivi chiar pe zidurile construcției. Naosul, în formă de cruce greacă înscrisă, este despărțit de altar printr-o tîmplă de zid. Un alt zid, în care a fost practicată o ușă, iar după 1563 încă două, îl despart de pronaos. Preconizat ca un pridvor al ctitoriei, refăcută în timpul lui Neagoe, cu arcade sprijinite pe coloane, dintre care unele în torsadă, această încăpere a fost transformată în pronaos, prin umplerea spațiilor dintre coloane. Deasupra pronaosului se ridică o turlă cu opt ferestre, cîte una pe fiecare latură. Lumina pătrunde prin trei ferestre, una pe latura de nord și două pe cea de sud, aflate în registrul superior al peretelui.
Fațadele au fost realizate din cărămidă și mortar și sînt decorate cu arcade oarbe, dispuse în registrul superior și inferior, cele din ultimul puțin retrase față de suprafața zidului, iar cele din registrul superior se sprijină pe stîlpi scoși în relief. Conturul arcelor este întărit de cîte două rînduri de cărămizi dispuse în formă de dinți de ferăstrău. Fațadele fostului pridvor sînt dominate de coloane înalte, pe care, în zona superioară, se sprijină arcade realizate din cărămizi așezate pe muchii. În partea superioară a pereților se află o cornișă realizată din două șiruri de cărămizi, așezate sub formă de dinți de ferăstrău.
Cele patru turle, sprijinite pe baze paralelipipedice realizate din zidărie, avînd în partea superioară cornișe din cărămizi, cu aceeași decorație ca și cea de la cornișa bisericii, prin elanul lor diminuează monotonia născută prin dezvoltarea orizontală excesivă a edificiului.
Atît biserica, cît și turlele sînt acoperite cu olane și țiglă. În interiorul bisericii se păstrează, în mare măsură, fragmente din zugrăveala veacului XVI, dar datorită brutalelor intervenții ulterioare, calitatea artistică a ansamblului nu poate fi apreciată decît cu mari rezerve. Artistul de la Snagov a fost îndemnat să realizeze chipuri cu trăsături foarte regulate, frumuseți profane, dar lipsite de expresivitate. De nenumărate ori repictate culoare peste culoare, portretele ctitorilor snagoveni ocupă peretele de vest al naosului și pronaosului, fiind foarte asemănătoare, ca tratare și dispunere, cu cele din pronaosul mănăstirii Tismana.

Poate o restaurare atentă va scoate în evidenţă valoarea adevărată a unuia dintre cele mai mari ansambluri de pictură muntenească din sec. XVI.

Dintre celelalte construcţii aflate pe cele patru laturi ale incintei se mai păstrează azi doar clopotniţa, situată în colţul de nord-vest, construită din bolovani de rîu, cărămidă şi mortar, care se înalţă pe două niveluri. La nivelul al doilea se află o încăpere spaţioasă cu ferestre pe laturile de sud, nord şi vest, care adăpostea clopotele.

La mănăstirea Snagov, sub îngrijirea şi cu rîvna lui Antim Ivireanul, a funcţionat o tipografie, care a executat numeroase tipărituri în limbile română, greacă şi arabă. Dintre acestea amintim: *Orînduiala slujbelor Sfinţilor Constantin şi Elena* (1696); *Antologhionul*, *Evanghelia* şi *Gramatica slavonă* (1697); *Mărturisirea credinţei ortodoxe* (1699); *Invăţături creştineşti* şi *Floarea darurilor* (1700); *Liturghia greco-arabă* (1701) etc. Tipografia a funcţionat aici pînă în anul 1705, cînd a fost mutată la Rîmnic.

Mănăstirea Căldăruşani. La circa 30 de km nord-est de Bucureşti, pe o peninsulă a lacului Căldăruşani se ridică, cu aspectul unei fortificaţii, complexul de construcţii al mănăstirii Căldăruşani. Aici se întindea pînă nu demult vestitul codru al Vlăsiei, ale cărui urme se mai văd şi azi...

Mănăstirea Căldăruşani a fost ctitorită de Matei Basarab pe un loc cumpărat de la Badea, vătaf de Spăteni şi de la Stan, fiul lui Aldimir vornic, după cum reiese din actele de cumpărare din 2 şi 6 mai 1637, întărite de un altul din 10 mai, acelaşi an. Actul din 10 mai 1637 specifica: « Pe care moşie am voit domnia mea să fac pomană şi sfîntă mănăstire întru lauda şi ajutorul sfîntului marelui mucenic Dimitrie... » În 1638, mănăstirea cu clădirile anexă şi zidurile de incintă erau isprăvite, după cum glăsuieşte şi inscripţia de deasupra uşii din pronaos.

Iniţial, ansamblul Căldăruşanilor se compunea din biserica mare şi cetatea împrejmuitoare, cu un singur rînd de chilii la parter. Între anii 1652 şi 1754, numeroase documente vorbesc despre daniile făcute mănăstirii de diferiţi domni.

Exteriorul este tencuit, avînd firide mărginite de ciubuce din cărmidă profilată, cu picturi pe toată suprafaţa. Este perioada cînd apar elementele ce anticipau decoraţia de piatră, atît de bogată a stilului brîncovenesc. Realizată după un plan treflat, biserica are trei turle, una deasupra naosului şi două deasupra pronaosului, amintind de ctitoria de la Dealu. Pridvorul, conceput cu trei frontoane pe coloane masive şi cu două arcade laterale, este un element aproape nou. Spaţios, cu elemente bine echilibrate, el se încadrează organic în ansamblul clădirii, întărind impresia de noutate. Trecerea din pridvor în pronaos se face printr-o uşă cu ancadrament de piatră. Deasupra ei se găseşte inscripţia în litere chirilice, care se continuă şi pe stîlpi. Uşa păstrează elemente decorative care mărturisesc influenţe orientale în concepţie şi execuţie. Din punct de vedere arhitectonic, pronaosul reprezintă un caz aparte între monumentele istorice ale epocii. De formă dreptunghiulară, cu axa perpendiculară pe axa bisericii, el prezintă multe asemănări cu unele biserici de la muntele Athos. El are forma unei nave longitudinale, boltită printr-un cilindru ale cărui arce se reazemă pe doi stîlpi octogonali, situaţi în centru. Această navă ocupă circa o treime din lăţimea pronaosului. Celelalte două fîşii laterale se despart fiecare în cîte două pătrate. Cel dinspre vest se închide într-o calotă sferică pe pandantivi, mai joasă decît cilindrul central; cel dinspre est (spre altar) este dominat de o turlă. În felul acesta, pronaosul susţine două turle, una pe partea dreaptă, cealaltă pe stînga.

Intrarea în naos se face prin trei treceri. Naosul, de formă pătrată, este dominat de turla pantocratorului, care se sprijină pe patru picioare puternice completate de arce laterale semicilindrice. Absidele laterale

sînt neobișnuit de largi; în dreptul lor lărgimea bisericii atinge 16,50 m. Absidele au formă cilindrică în interior și poligonală în exterior. Iconostasul din lemn desparte naosul de altar. Acesta are formă dreptunghiulară și este boltit printr-un cilindru terminat cu un sector sferic. Din păcate, așa cum arată astăzi, pictura păstrează foarte puține elemente din cea originală. Doar tablourile votive din pronaos, reprezentînd pe Matei Basarab și Elena Doamna, sînt sigur din prima zugrăveală a bisericii. Restaurarea picturii făcută de Belizarie a deformat și mai mult trăsăturile originale, devalorizînd-o aproape complet. Cam pe aceeași linie de denaturare a originalului au mers și intervențiile ulterioare.
Turlele, în forma lor de azi, trei la număr, urmează forma octogonală inițială. Ferestrele, cîte una pe fiecare latură, înalte și înguste, sînt mult retrase spre interior.
În exterior, un brîu liniar împarte peretele în două registre, în ambele aflîndu-se firide cu cîmpul interior în același plan cu al zidului, doar ciubucele ieșind în relief. În interiorul firidelor au fost executate picturi lucrate în tempera, pe fond poleit cu șlahmetal.
Zidul de apărare are forma unui patrulater; deteriorat de cutremurul din 1940, a fost consolidat și pe alocuri reconstruit complet. Intrarea se face printr-un gang scund și boltit de pe latura de vest. Deasupra lui se ridică turnul-clopotniță, care inițial se remarca prin înălțime și masivitate. În vîrf se găsea o încăpere de strajă. În 1775 turnul a fost înălțat cu încă 10 m, ca în 1915 să fie redus la dimensiuni chiar mai mici decît cele inițiale; abia ultima restaurare i-a dat forma originală.
Biserica cimitirului, ridicată în partea de nord, în afara incintei, în pajiștea verde, este ctitoria lui Constantin biv-vel ban și Toma Crețulescu biv-vel logofăt. Data construcției nu se poate preciza, dar ea a fost clădită pe la sfîrșitul sec. XVIII.
Bisericuța Cocioc, aflată cu mult în afara incintei, a fost ridicată pe locul unei construcții mai vechi din lemn, ctitorită de starețul Gheorghe, alături de cîteva chilii izolate. În 1825, așa cum glăsuiește inscripția de la intrare, frații Ioan și Nicolae Bîțcoveanu au construit o biserică din cărămidă cu o singură turlă deasupra naosului, după un plan treflat, asemănător celui de la biserica mare din incintă. În exterior, singura decorație este formată dintr-un rînd de firide mari, cu panouri rotunjite la vîrf. Actuala pictură a fost executată în tempera în timpul stăreției lui Ghenadie Petrescu (1898). În chiliile din vecinătatea acestei bisericuțe a fost instalată o vreme tipografia mănăstirii. Chiliile au fost demolate încă din 1898, iar bisericuța se află și azi într-o stare de părăsire totală.
De-a lungul veacurilor, la Căldărușani s-a desfășurat o bogată activitate culturală. În sec. XVIII, călugării au efectuat numeroase traduceri și copieri de manuscrise. Un impuls deosebit cunoaște viața culturală de aici prin instalarea tipografiei în chiliile bisericuței Cocioc (aprox. 1825). În afară de această tipografie, curînd desființată, va mai funcționa una în 1878.
La mănăstire a existat o școală de zugravi de biserică; aici și-a făcut ucenicia cunoscutul pictor de biserici, pitarul Nicolae Teodorescu, care, începînd din 1831, a condus școala de zugravi de la Buzău.
Începînd din anul 1952 s-au efectuat ample lucrări de restaurare, urmărind, în primul rînd, reamenajarea laturilor de nord și vest ale cetății, grav avariate de incendiul din 1945. Cu acest prilej s-a refăcut și amenajat vechea trapeză pentru a adăposti colecția mănăstirii. Lucrările au continuat, cu mici întreruperi, pînă în 1960, cînd complexul Căldărușani a fost renovat cu desăvîrșire.
Colecția mănăstirii cuprinde cîteva piese valoroase, printre care un loc aparte îl ocupă cele cîteva icoane lucrate de Nicolae Grigorescu: *Sfinții Gheorghe și Dimitrie* (1854), *Încoronarea fecioarei* (1855), *Isus și Samariteanca*, *Isus împărat*, *Sfinții Constantin și Elena*, *Izvorul tămăduirii*,

care lasă să se întrevadă liniile directoare ale evoluției ulterioare a artistului. La acestea se adaugă cîteva tablouri datorate lui Sava Henția (cel mai important *Intrarea triumfală a lui Traian în Sarmizegetusa*). La mănăstire s-a organizat o sală « Matei Basarab », cu obiecte de cult și alte piese muzeistice ce ilustrează pregnant epoca marelui voievod.

Comuna FLOREȘTI—STOENEȘTI. Aici poate fi vizitat **palatul** construit în 1701, în stil brîncovenesc, complet restaurat și care adăpostește **Muzeul de etnografie și artă populară din Cîmpia Dunării.** În prezent funcționează numai secția de artă populară.

Comuna CĂLUGĂRENI, așezată la 29 km sud de București, este una dintre localitățile al căror nume se leagă de unul dintre marile momente din istoria patriei noastre. Pe picioarele podului care unește cele două maluri ale Neajlovului au fost montate **două plăci memoriale** purtînd inscripții ce amintesc că aici, în anul 1595, la 13 august, ostașii lui Mihai Viteazul au înfrînt puhoiul turcesc condus de Sinan-pașa. Podul este împodobit cu două efigii realizate de sculptorul Constantin Baraschi. Bătălia s-a dat la Țințăroasa, în locul de confluență a Cîlniștei cu Neajlovul, acolo unde, în 1682, Șerban Cantacuzino a ridicat o cruce mare de piatră.

Comuna COMANA. În această localitate se află **Mănăstirea Comana,** ctitorită de Vlad Țepeș (1456—1462). Este situată pe o colină, în dreapta Neajlovului, aproape de întîlnirea acestuia cu Argeșul. Complexul de construcții de aici a fost refăcut de către Radu Șerban (1602—1611), al cărui mormînt se și află aici.

GIURGIU, important port la Dunăre, este o așezare străveche. Potrivit unei păreri, pe insula din fața orașului, navigatorii genovezi au înălțat o cetate cu numele de San Giorgio, de la care a derivat numele actual al orașului.
Giurgiu este menționat în documente la începutul sec. XV, în anul 1403, cînd Mircea cel Bătrîn reînnoia un tratat de alianță cu regele polon Vladislav Iagello. Fiul său, Vlad Dracul, relata cavalerilor francezi — prezenți aici în anul 1445 — că tatăl său plătise pentru fiecare bloc de piatră folosit la ridicarea cetății, un bolovan de sare. Încă la sfîrșitul domniei lui Mircea cel Bătrîn, turcii au pus stăpînire pe cetate, înființînd raiaua Giurgiului, care cuprindea nu numai orașul, ci și satele din jur. După anul 1829, prin hotărîrea tratatului de pace de la Adrianopol, Giurgiu a fost eliberat, începînd o nouă perioadă a existenței sale. Construirea căii ferate (1869) care-l lega de București a contribuit în mare parte la dezvoltarea sa economică. Din 1902 aici se va dezvolta un important port, prin care se exportau produsele petroliere ale țării. Începînd din anul 1910, pe lîngă port a început să funcționeze un important șantier de construcții navale, care s-a dezvoltat vertiginos în anii socialismului. La Giurgiu se pot vizita, printre altele:

Ruinele cetății, ridicată de Mircea cel Bătrîn, se află într-o insulă în fața orașului. Ea avea o importanță strategică deosebită. În prima jumătate a sec. XV, cetatea a fost aprig disputată între munteni și turci. În 1417, cetatea este ocupată de turci. În 1595, Mihai Viteazul a recucerit-o, dar pentru scurtă vreme. A fost dărîmată în urma hotărîrilor tratatului de pace de la Adrianopol din 1829, cînd teritoriul reintra în componența Țării Românești.

Muzeul de istorie (Str. Tolstoi) cu interesante exponate ilustrînd dezvoltarea istorică a localității;

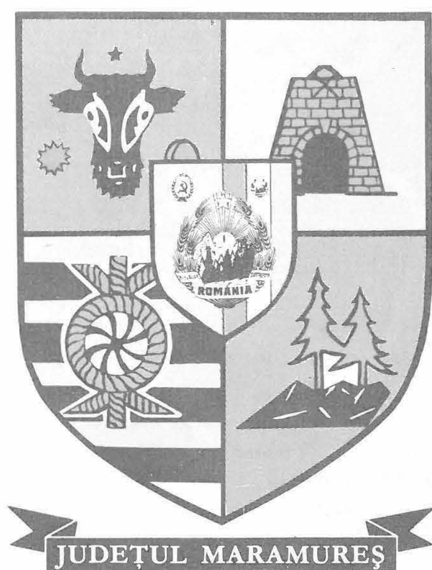
Turnul ceasornicului, interesant monument de arhitectură, ridicat după anul 1700. Este o construcție masivă din piatră de calcar, realizată după un plan de formă hexagonală, cu o înălțime de 22 m. La început

a fost destinat serviciilor de observare, fiind dotat cu crenele de cetate. În sec. XIX i s-a montat un ceasornic, de unde şi numele pe care-l poartă astăzi.

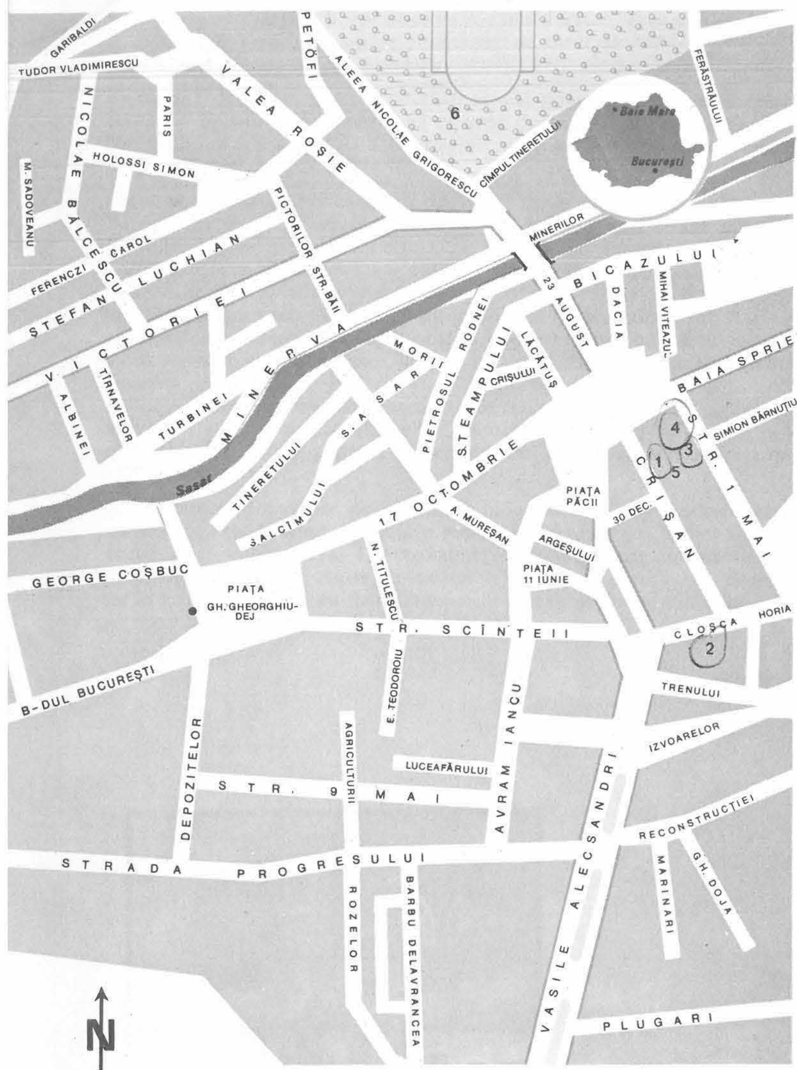
Comuna HOTARELE. În satul Herăşti se află **palatul** construit de fraţii Năsturel în anii 1641—1647. El se mai numeşte *Casa de piatră* şi a fost complet restaurat, dînd o imagine interesantă a arhitecturii civile de la mijlocul sec. XVII.

OLTENIŢA, oraşul-port aşezat la Dunăre, are şi ea o istorie milenară Se presupune că pe vremuri se afla aici înfloritoarea cetate romană Daphne, cap de pod al imperiului la Dunăre. În vremea împăratului Constantin cel Mare, aici s-a ridicat o puternică fortificaţie, numită Constantiniana. Olteniţa apare menţionată sub acest nume abia în documentele din sec. XVI, fiind un important centru comercial. A avut aceeaşi dezvoltare ca mai toate oraşele dunărene; pe aici trecea cunoscutul « drum al sării », care, lăsînd în urmă Ploieştiul şi Bucureşti, ajungea la Dunăre.
În anii regimului nostru, Olteniţa a devenit un important centru al industriei navale româneşti, avînd şantiere dotate cu cele mai noi echipamente. În oraş poate fi vizitat **Muzeul de istorie,** cu interesante colecţii arheologice.

În numeroase locuri de pe cuprinsul judeţului săpăturile arheologice au scos la iveală urme de locuire străveche. Astfel, pot fi menţionate localităţile: GUMELNIŢA, CĂSCIOARELE, VIDRA (pentru cultura neolitică); la POPEŞTI DE ARGEŞ a existat o puternică fortificaţie dacică, iar în comuna DRIDU au fost descoperite aşezări şi unelte din epoca de formare a poporului român (sec. IX—X).

ROMÂNIA
JUDEȚUL MARAMUREȘ

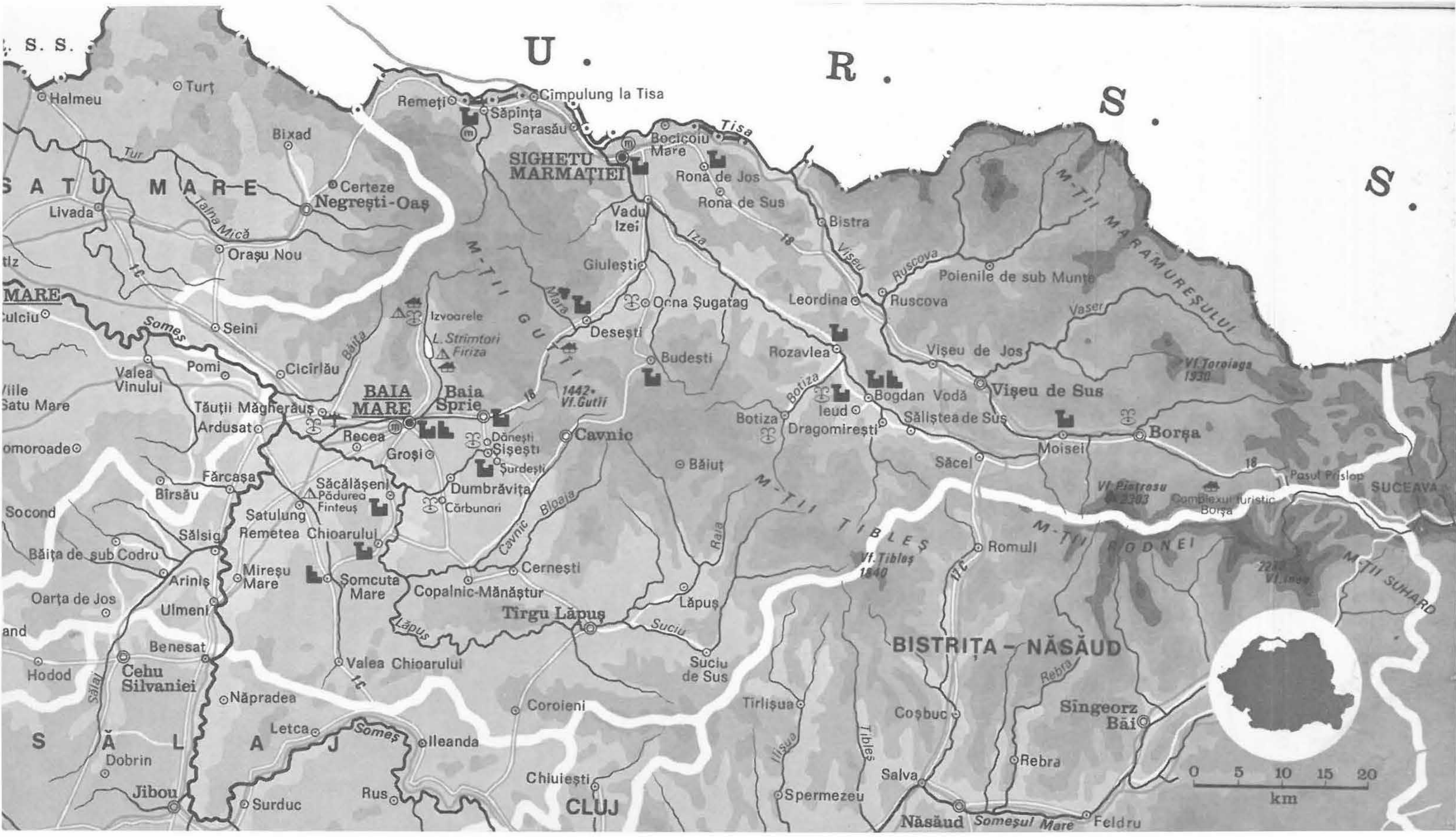
PLANUL MUNICIPIULUI BAIA MARE

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Turnul lui Ștefan
2. Turnul de muniții sau al măcelarilor
3. Biserica Sf. Treime
4. Muzeul județean
5. Școala nr. 1
6. Busturile scriitorilor din Parcul de cultură și odihnă « 23 August »

● Hotel

U. R. S. S.
SATU MARE
BAIA MARE
SIGHETU MARMAȚIEI
Negrești-Oaș
Baia Sprie
Cavnic
Tîrgu Lăpuș
Vișeu de Sus
Borșa
Cehu Silvaniei
Jibou
Năsăud
Sîngeorz Băi
BISTRIȚA – NĂSĂUD
CLUJ
SUCEAVA
S Ă L A J
M-ții Gutîi
M-ții Maramureșului
M-ții Țibleș
M-ții Rodnei
M-ții Suhard
Vf. Gutîi 1442
Vf. Țibleș 1840
Vf. Toroiaga 1930
Vf. Pietrosu 2303
Pasul Prislop
Complexul turistic Borșa
Halmeu
Turț
Remeți
Săpînța
Cîmpulung la Tisa
Sarasău
Bocicoiu Mare
Rona de Jos
Rona de Sus
Bixad
Certeze
Livada
Orașu Nou
Seini
Vadu Izei
Giulești
Ocna Șugatag
Desești
Budești
Izvoarele
L. Strîmtori Firiza
Cicîrlău
Pomi
Valea Vinului
Tăuții Măgherăuș
Ardusat
Recea
Groși
Dănești
Șișești
Șurdești
Dumbrăvița
Cărbunari
Săcălășeni
Pădurea Finteuș
Satulung
Remetea Chioarului
Fărcașa
Bîrsău
Socond
Sălsig
Băița de sub Codru
Ariniș
Mireșu Mare
Șomcuta Mare
Copalnic-Mănăștur
Cernești
Lăpuș
Oarța de Jos
Ulmeni
Benesat
Hodod
Valea Chioarului
Năpradea
Coroieni
Letca
Ileanda
Dobrin
Surduc
Rus
Chiuiești
Suciu de Sus
Tîrlișua
Spermezeu
Salva
Coșbuc
Rebra
Feldru
Romuli
Băiuț
Botiza
Ieud
Dragomirești
Bogdan Vodă
Săliștea de Sus
Săcel
Moisei
Rozavlea
Leordina
Bistra
Ruscova
Poienile de sub Munte
Vișeu de Jos
Tisa
Tur
Talna Mică
Someș
Băița
Mara
Iza
Vișeu
Ruscova
Vaser
Botiza
Cavnic
Bloaja
Lăpuș
Suciu
Raia
Ilișua
Țibleș
Rebra
Sălaj
Someșul Mare
18
1C
17C
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Baia Mare, arborete de castan comestibil, rezervație forestieră

Complexul turisticBorşa, stațiune de odihnă și turism

Botiza, stațiune balneară de interes local, **Peștera Poiana Botizei**

Cărbunari, stațiune balneară de interes local

Creasta Cocoşului, rezervație geologică, Munții Gutîi, Deseşti
Dăneşti, stațiune balneară de interes local

Firiza, zonă de agrement

Izvoarele, stațiune de odihnă și turism

Lacul Albastru, Baia Sprie

Pietrosu Rodnei, rezervație complexă

Ocna Şugatag, stațiune balneară de interes local

Tăuții Măgherăuş, stațiunea balneară de interes local « Apa Sărată »

Județul Maramureș

Situat în partea de nord a României, cu străvechi așezări omenești, județul Maramureș are o suprafață de 6 215 km² și o populație de 472 648 de locuitori, deținînd 2,6% din suprafață și peste 2,3% din populația țării. Densitatea populației este de 76 loc./km². Reședința județului este municipiul Baia Mare.

Relieful corespunde, în bună parte, zonei muntoase, alcătuită din munții vulcanici Gutîi și Țibleș și din munții cristalini ai Maramureșului și Rodnei, care încadrează Depresiunea Maramureșului. Munții vulcanici din sud-vestul depresiunii, mai scunzi și păstrînd pe alocuri forma vechilor conuri vulcanice, fac parte din cel mai impunător și lung lanț eruptiv din Europa: Oaș—Gutîi—Țibleș—Căliman—Gurghiu—Harghita. În sud-est se înalță masivul Rodnei cu piscuri ascuțite ce ating în vîrful Pietrosu 2 303 m și munții întunecați de păduri ai Maramureșului ce trec de 1 900 m. La poalele acestor masive se desfășoară una dintre cele mai pitorești regiuni ale României, întinsa depresiune a Maramureșului, cu un relief colinar și cu nesfîrșite livezi de meri și pruni. În sud-vestul județului se află o parte din Podișul Someșan și măgurile cristaline Codru, Prisnel și Preluca, ce închid spre sud depresiunile Baia Mare și Lăpuș.

Clima temperat-continentală este diferențiată în funcție de treptele de relief, temperatura medie anuală fiind cuprinsă între 9,4° în regiunile depresionare din sud-vest și 0° în regiunile muntoase. În părțile acestea cad bogate precipitații (între 700 și 1 400 mm anual), munții constituind adevărate « castele de apă », de unde-și trag obîrșiile Vișeul (cu Cisla, Vaseru și Ruscova), Iza (cu Botiza și Mara) și Lăpușul (afluent al Someșului).

Resursele naturale ale județului sînt bogate și variate. Munții Maramureșului, dar în mod deosebit munții vulcanici dețin mari rezerve de minereuri complexe, care se exploatează la Baia Sprie, Cavnic, Băiuț, Nistru, Herja, minereuri auro-argentifere (Șuior), cuprifere (Toroiaga) etc. Există, de asemenea, mari cantități de materiale de construcție, în special andezit și calcar. Pe teritoriul județului Maramureș mai sînt prezente și ape minerale feruginoase, sărate, calcaroase, sulfuroase ș.a. Bogăția solului o formează pădurile de rășinoase și foioase.

Economia județului are un caracter complex industrial-agrar. Industria, bazată pe valorificarea superioară a resurselor naturale, este reprezentată de metalurgia neferoasă, inclusiv extracția minereurilor neferoase, și de industria construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor. Principalele centre de extracție și preparare a minereurilor, inclusiv prelucrarea metalelor sînt: Baia Mare (Uzina de mașini, utilaj minier și reparații, Combinatul chimico-metalurgic, Flotația Vest-Săsar), Băile Borșa, Cavnic, Băiuț, Șuior, Nistru. O pondere însemnată o dețin și industria de exploatare și prelucrare a lemnului (Sighetu Marmației, Vișeu de Sus, Borșa, Tăuții de Sus), industria materialelor de construcții, industria textilă (Sighetu Marmației) și alimentară. Modul de folosință a suprafeței agricole a județului (peste 304 000 ha) este condiționat de relief și elementele pedoclimatice. Astfel, terenul arabil, care reprezintă 95 580 ha, are o extindere mai mare în zona de deal și în zonele depresionare, fiind folosit pentru culturile de porumb, grîu, cartof și in. O pondere ridicată în economia agrară revine pomiculturii, (în special mere și prune).

Prezența întinselor pășuni și fînețe au favorizat dezvoltarea sectorului zootehnic, bovinele deținînd locul preponderent (cea mai răspîndită rasă fiind cea brună de Maramureș), urmate de ovine și porcine. Cu bogatele sale păduri și ape repezi și reci, județul Maramureș deține, totodată, și un important fond de vînătoare și pescuit.

În limitele județului se află șapte orașe, dintre care două municipii, cu 19 localități componente, 62 de comune (din care cinci suburbane) și 227 de sate, dintre care 17 aparțin orașelor. Municipiul *Baia Mare*, cu o populație de 100 800 de locuitori, situat pe rîul Săsar, este cel mai

important centru industrial și social-cultural al județului. Al doilea oraș, municipiul *Sighetu Marmației* (40 252 loc.), cu vechi tradiții culturale, a devenit în prezent un important centru al industriei de exploatare și prelucrare a lemnului, al industriei textile și alimentare. Celelalte orașe *(Borșa, Baia Sprie, Vișeu de Sus, Tîrgu Lăpuș, Cavnic)* au sub 20 000 de locuitori și sînt importante centre industriale, mai ales miniere. Frumusețea peisajului natural, bogăția tezaurului de artă populară și de monumente istorice au creat condiții pentru dezvoltarea turismului în județul Maramureș.

În zilele de sărbătoare, satele maramureșene oferă adevărate demonstrații de artă populară, atît în privința costumelor și a pieptănăturilor feminine, cît și a obiceiurilor și jocurilor populare. Maramureșenii sînt adevărați artiști în privința arhitecturii și sculpturii în lemn, casele cu pridvoare și porțile fiind sculptate cu multă măiestrie. Anual se organizează sărbători populare de mare amploare: Tînjaua, Stoiceni, Hora la Prislop, Festivalul de datină și obiceiuri de iarnă de la Sighetu Marmației etc.

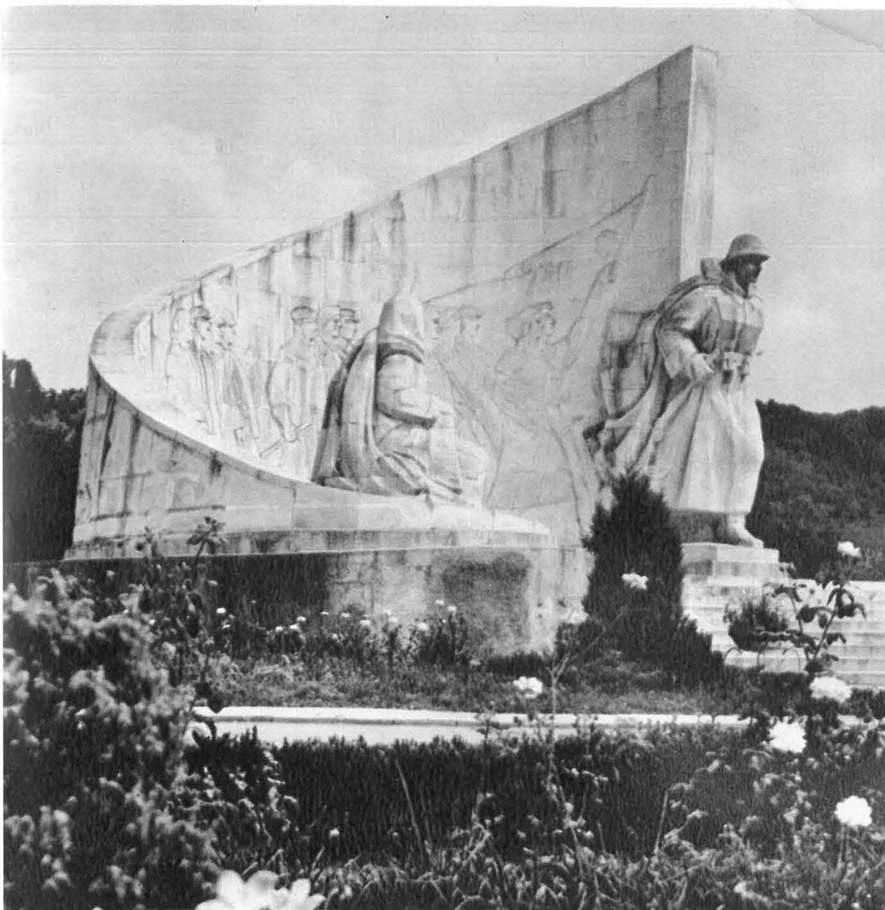
Farmecul Maramureșului este completat de frumusețea naturii, a munților cu forme semețe și lacuri alpine, cu ape limpezi, ușor accesibili în tot cursul anului și din orice direcție, a văilor numeroase care-i străbat și a depresiunilor, între care Depresiunea Maramureș este plină de pitoresc și de viață. Prezența izvoarelor minerale a favorizat dezvoltarea unor localități balneare de interes local. Astfel, stațiunea balneară *Ocna Șugatag* (alt. 490 m), cu ape minerale cloruro-sodice concentrate, este indicată în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic și în afecțiuni ginecologice. Acesteia i se adaugă stațiunile balneare sezoniere *Cărbunari* (com. Dumbrăvița), lipsită de umezeală și curenți, cu un climat de adăpost, *Dănești*, cu un climat de dealuri și coline și ape minerale sulfuroase, bicarbonatate sodice, *Tăuții-Măgherăuș* cu ape minerale feruginoase, slab sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice și *Usturoi* cu izvoare de ape minerale situată la poalele versantului sudic al Gutîiului, într-o regiune pitorească.

În ultimii ani, în Maramureș, turismul căpătînd o dezvoltare tot mai mare, s-au efectuat lucrări de amenajări și extinderi ale bazei materiale în stațiunile de odihnă și turism Borșa, Izvoarele și zona de agrement Firiza. Cele mai importante complexe turistice ale Maramureșului sînt Borșa în Munții Maramureșului și Izvoarele în Munții Gutîi.

Complexul turistic *Borșa* (850 m alt.) este un atrăgător centru al turismului montan și al sporturilor de iarnă. Fiind situat și în apropiere de poalele masivului rodnean el este, în același timp, și o bază de pornire în excursii spre acești munți.

Zona de agrement *Firiza*, de pe valea Firizei din masivul Gutîi, s-a dezvoltat prin construcția grupului hidroenergetic format dintr-un lac de acumulare și două hidrocentrale. Principala atracție a stațiunii o constituie lacul de acumulare pe care se pot face plimbări de agrement cu vaporașe. Din Firiza se poate ajunge, urcînd Valea Neagră, pînă la stațiunea de odihnă *Izvoarele*, propice și pentru practicarea sporturilor de iarnă.

Maramureșul a devenit accesibil unui intens turism național prin construcția căii ferate Salva-Vișeu, care leagă Maramureșul cu Transilvania. Dublată și de o șosea pitorească cu numeroase viaducte, această cale de acces a scos din izolare una dintre cele mai frumoase regiuni naturale ale României, ale cărei începuturi de viață se pierd în întunecatele vremuri ale comunei primitive. În cuprinsul județului, cel mai bine este deservit cu mijloace de transport municipiul Baia Mare și centrele miniere înconjurătoare. O cale ferată ce pornește din Borșa unește între ele localitățile de pe valea Vișeului. Numeroase șosele străbat lanțul vulcanic, unind localitățile Tîrgu Lăpuș și Cavnic cu Sighetu Marmației sau Baia Mare prin Baia Sprie cu Sighetu Marmației. De asemenea, de la Borșa o șosea cu un traseu foarte pitoresc trece prin pasul Prislop (1 414 m), stabilind astfel legătura cu Moldova.

Monumentul ostașului român din Baia Mare

Ruinele Cetății Severinului

Cula lui T. Vladimirescu de la Cerneți

Ruinele Mănăstirii Vodița

Mănăstirea Strehaia

Turnuri și ziduri din vechea cetate a orașului Tg. Mureș

Vedere din Sighişoara

Biserica mănăstirii Sf. Maria din Sighişoara

Pe lîngă frumusețea naturii, județul Maramureș găzduiește în orașe și sate importante monumente istorice și de artă.

BAIA MARE. Resturi de cultură materială din epoci îndepărtate atestă o veche locuire pe aceste meleaguri, începînd încă din perioada bronzului și pînă în zilele noastre. Ocupația romană nu s-a extins și asupra acestor regiuni, triburile dace de aici au rămas libere, avînd însă strînse legături cu romanii.
Expansiunea statului maghiar în Transilvania a durat mai bine de trei secole (sec. X – XIII). Maramureșul este cuprins în rețeaua administrativ-teritorială instituită de regalitatea maghiară și devine comitat în a doua jumătate a sec. XIV.
Izvoarele menționează în 1329 orașul Baia Mare sub numele de « civitas Rivuli Dominarum », iar în 1332 « Rivulus Dominarum ». Cam în aceeași vreme este menționat și *Medius Mons* (Baia Sprie). Într-un document din 1347 se prevedeau o serie de privilegii pentru oraș și locuitorii săi. Din același document reiese că principala îndeletnicire a localnicilor era mineritul; orașul primea dreptul de a ține tîrg și de a-și ridica fortificații.
Ștefan Lazarovici, cneazul Serbiei (1389 – 1427), a primit în stăpînire Baia Mare de la regele maghiar, suzeranul său, orașul pierzîndu-și astfel privilegiile consemnate în documentul din 1347. Începînd din anul 1445, Iancu de Hunedoara acordă orașului privilegii, favorizîndu-i astfel dezvoltarea. În timpul lui Matei Corvin, Baia Mare și-a recăpătat toate privilegiile de altădată. Un act din 1463 oglindește marea dezvoltare a orașului, devenit cel mai rentabil centru minier al Transilvaniei. În același timp s-au dezvoltat și celelalte meșteșuguri, constituindu-se bresle de croitori, blănari, măcelari, aurari etc. Aurarii din oraș erau adesea întîlniți la curțile din Viena și Varșovia, preferați altora pentru măiestria lor.
Un moment de hotar în dezvoltarea orașului îl reprezintă privilegiul acordat în 1469 de Matei Corvin, prin care Baia Mare primea dreptul de a ridica ziduri și bastioane din piatră. Dezvoltarea ulterioară a orașului a fost strîns legată de creșterea importanței exploatărilor miniere din regiune. Pe lîngă țăranii băștinași de pe domeniile coroanei erau folosiți la exploatarea subsolului și coloniști (așa-numiții « oaspeți regali ») aduși din regiunile cu minerit dezvoltat.
De-a lungul anilor, populația s-a ridicat împotriva exploatării sociale și asupririi naționale. Intrarea trupelor austriece în Transilvania a provocat vii nemulțumiri. În 1689, un conflict sîngeros a avut loc la Baia Mare între populație și trupele imperiale care se instalaseră în oraș. Țăranii din localitate – mulți înrolați în cetele de haiduci conduse de Pintea – au participat activ la răscoala curuților. În ajunul revoluției din 1848, ca și în timpul acesteia, minerii din jurul orașului au organizat numeroase acțiuni antifeudale. Dezvoltarea capitalismului a dus la creșterea numărului de muncitori și intensificarea acțiunilor lor. La începutul secolului nostru la Baia Mare au avut loc numeroase acțiuni greviste (1907, 1911, 1913, 1918, 1920). În timpul ocupației horthyste (1940 – 1944) în Maramureș s-a dezvoltat o puternică mișcare de rezistență antifascistă. În pădurile din Maramureș au activat circa 10 grupuri de partizani ale căror efective ajunseseră la cîteva sute. Represiunile au fost sîngeroase: la Apa au fost împușcați 12 tineri, la Moisei – 8, la Săbișa – 9. Acțiunile patrioților maramureșeni au dat puternice lovituri ocupanților fasciști.
În anii socialismului, orașul Baia Mare, ca întreg ținutul Maramureșului, cunoaște un puternic avînt economic și cultural.

*

Turnul lui Ștefan. În sec. XV, pe o poziție care domina împrejurimile a fost ridicată o construcție de piatră, realizată în stil gotic. Turnul

este înalt de aproape 50 m; din foișorul său, prevăzut cu zvelte coloane de piatră, se poate vedea o frumoasă panoramă a orașului.
Altădată, în imediata sa apropiere se ridica o biserică, construită în 1347, dar care s-a ruinat de-a lungul anilor, azi fiind dispărută.

Zidul vechi (sec. XV) al orașului mai trăiește prin cîteva vestigii. În Piața Izvoarele, vizitatorul face cunoștință cu unul dintre turnurile care altădată se integrau în sistemul general de fortificație al orașului. Baia Mare n-a avut cetate, ci doar ziduri de apărare.

Turnul de muniții sau **al măcelarilor,** cum i se mai spune, este singurul fragment păstrat din vechile fortificații. În ultimul timp — prin efectuarea unor lucrări atente —, turnul și-a recăpătat forma sa inițială. Tradiția vorbește de întîmplarea tristă în urma căreia vestitul haiduc Pintea și-a pierdut viața. În dimineața zilei de 14 august 1703, în fruntea cetelor sale, Pintea Viteazul ataca orașul, dar un glonț, pornit din arma unui oștean ascuns chiar în acest turn, a curmat tumultuoasa viață a haiducului.

Casa Elisabeta (Piața Libertății) a fost ridicată pe locul unde în sec. XV Iancu de Hunedoara construise o casă de locuit, masivă și spațioasă, cu parter și etaj, cu o curte interioară, care cu timpul s-a ruinat.

Școala nr. 1 (Str. Cetății) funcționează în clădirea care, în secolul XVIII fusese reședință a călugărilor iezuiți. În sec. XVI, la Baia Mare a fost înființată prima școală, Schola Rivulina.

Biserica Sfînta Treime (Piața Cetății) este o construcție în stil baroc, ridicată între anii 1717 și 1720, de către călugării iezuiți; biserica este posesoarea unor frumoase vitralii.

Muzeul județean (Str. 1 Mai) are două secții: istorie și artă. În prima secție sînt prezentate numeroase obiecte și documente care reflectă evoluția civilizației omenești pe teritoriul județului, începînd din comuna primitivă pînă în epoca feudală.
În secția de artă sînt expuse lucrări ale celor care au dat naștere așa-zisei școli de pictură din Baia Mare: Simon Hollóssy (Simion Corbul), János Thorma, Ioan Krizsán, Aurel Popp, Alexandru Ziffer, Andrei Mikola (în depozite se află bine conservate lucrări ale lui Grigorescu, Tonitza, Băncilă etc.).

Monumentul ostașului român, lucrat din piatră albă, este opera sculptorului Andrei Ostap, în cinstea ostașilor români căzuți în războiul antihitlerist.

Busturile scriitorilor: I. L. Caragiale, Mihai Eminescu, George Coșbuc (Parcul de cultură și odihnă « 23 August »).

Cetatea Chioarului, în imediata apropiere a comunei ȘOMCUTA MARE. Prima mențiune documentară cunoscută datează din 1319 (« castrum nostrum Kouray »), iar o alta din 1349, cînd este amintit un oarecare « Dominic de Chioar ». Un alt document, de prin 1555, vorbește despre această cetate ca fiind așezată lateral, la 7—8 km de frumoasa vale a Chioarului. Cetatea aparținea familiei Dragffy, dar din 1555 a intrat în posesiunea lui G. Báthory.

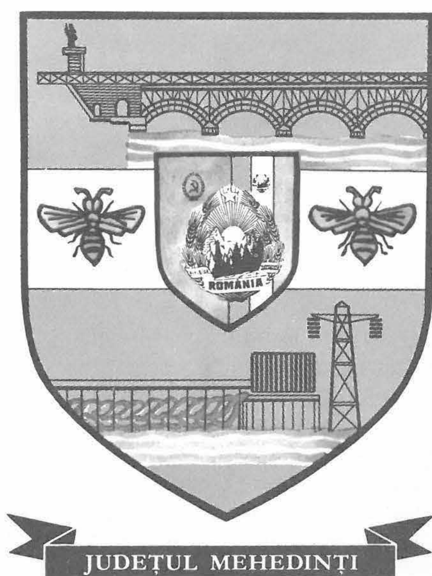
Bisericile de lemn din Maramureș sînt minunate exemplare de artă populară, demonstrînd oricui că pe aceste meleaguri cioplitul artistic al lemnului este un meșteșug străvechi. Preluînd elemente gotice și bizantine, trecîndu-le prin filtrul propriei lor simțiri, meșterii populari le-au îmbinat cu motivele folclorice și au dat naștere unor construcții care uimesc și azi prin suplețe și eleganță.
Bogăția decorației, ingeniozitatea și tehnica desăvîrșită au sporit faima acestor monumente de mare valoare artistică și istorică. Astfel de construcții pot fi întîlnite în mai toate satele și au fost ridicate în perioada

dintre sec. XV–XVIII. Amintim pe cele din REMETEA CHIOARULUI, SĂCĂLĂȘENI, RONA DE JOS, ROZAVLEA, IEUD. Una dintre cele mai valoroase, deținînd și recordul de înălțime (53 m), este biserica din ȘURDEȘTI (comuna Șișești).

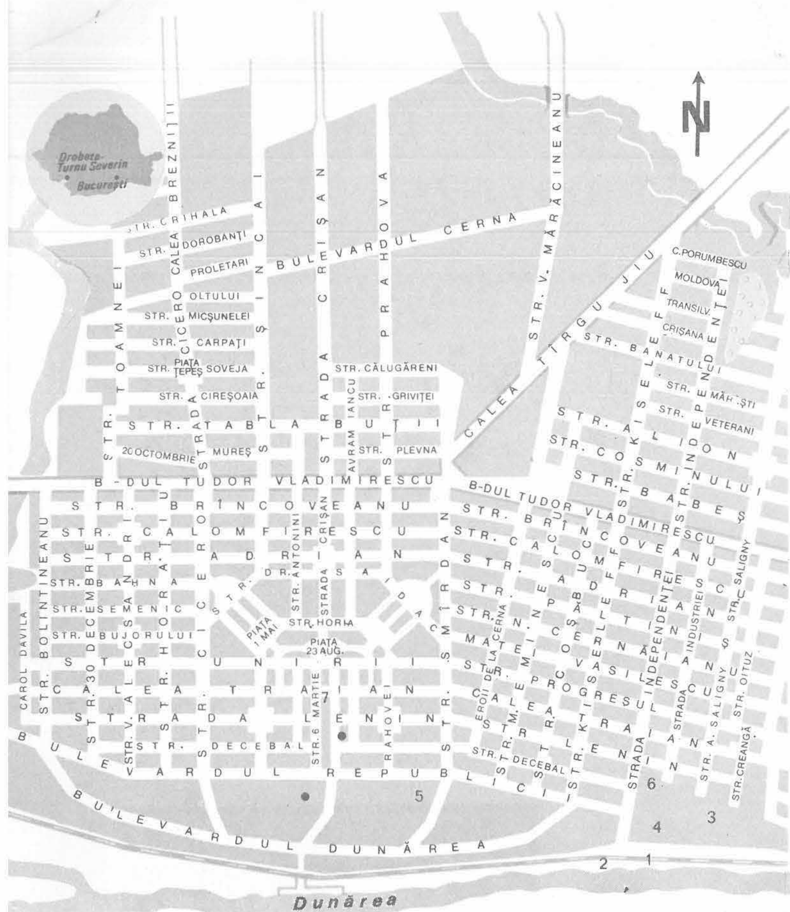
Comuna SĂPÎNȚA. În această comună se află vestitul **cimitir vesel**, deosebit de original. Crucile de lemn sculptate și pictate de meșterul popular Ion Stan Pătraș l-au transformat într-un adevărat muzeu. Sculpturile și picturile, însoțite de texte pline de umor, realizează o adevărată cronică a celor care își dorm somnul de veci în acest cimitir.

BOGDAN VODĂ este una dintre cele mai vechi așezări, de unde în 1359 a plecat spre Moldova Bogdan voievod. Pe terasa rîului Iza, la locul numit « Grădina lui Cîrlig » au fost descoperite urmele **unei așezări fortificate,** datînd din sec. XIV. În locul numit « Mănăstirea » se află o **biserică** din piatră, construită în sec. XIV, și o **necropolă** din aceeași perioadă.
Tot în această comună se află și o **biserică de lemn,** construită în sec. XIV. Totul a fost lucrat cu securea, la exterior fiind înconjurată de un brîu de lemn profilat, sculptat în formă de frînghie. Interiorul a fost pictat, stratul de vopsea fiind așezat direct pe lemn.

Comuna MOISEI. În amintirea patrioților uciși de fasciști, aici s-a ridicat un **frumos monument,** operă a sculptorului Vida Gheza.

ROMÂNIA
JUDEȚUL MEHEDINȚI

PLANUL MUNICIPIULUI DROBETA TURNU-SEVERIN

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Podul lui Traian
2. Băile romane
3. Castrul roman Drobeta
4. Biserica medievală cu contraforturi
5. Cetatea
6. Muzeul « Porțile de Fier»
7. Bustul împăratului Traian

● Hotel

Anina
Oravița
Cornea
Obîrșia-Cloșani
Baia de Aramă
Tismana
TÎRGU JIU
Scoarța
Albeni
Lăpușnicel
Isverna
Ponoarele
Cîlnic
L. Rovinari
Tîrgu Cărbunești
Licurici
Bozovici
Nera
Prigor
Băile Herculane
Podeni
Bala
G O R J
Logrești
C A R A Ș - S E V E R I N
Șovarna
Mătăsari
Țicleni
Cărbunari
Peștera
Topolnița
Ilovăț
Motru
Săulești
Șopotu Nou
Vf. Svinecea Mare 1226
Cireșu
Godeanu
Șișești
Urdari
Hurezani
Bîlvănești
M-ȚII MEHEDINȚI
Florești
0 5 10 15 20
km
Hovița
Vodița
Vîrciorova
Izvoru Bîrzii
Broșteni
Tetoiu
Moldova Nouă
Orșova
Căzănești
Văgiulești
Turburea
Sichevița
Corcova
V Î L C E A
Pescari
Berzasca
Ieșelnița
Breznița-Ocol
Malovăț
Borăscu
Husnicioara
Motru
Grozești
M-ȚII ALMĂJ
DROBETA-TURNU SEVERIN
Cerneți
Voloiac
Strehaia
Crușeț
Șimian
Prunișor
Stîngăceaua
Butoiești
Melinești
Plavișevița
Hușnița
Tîmna
Breznița-Motru
Filiași
Lalosu
Hinova
Greci
Svinița
Livezile
Dumbrava
M-rea Gura Motrului
Argetoaia
Murgași
Poroina Mare
Bicleș
Devesel
Rogova
Pădina
Cernătești
O L T
Burila Mare
Vînjuleț
Vînju Mare
Amaradia
Ișalnița
Jiana
Corlățel
Bălăcița
Gogoșu
Blahnița
Vlădaia
Predești
R. S. F.
Pătulele
Carpen
Terpezița
CRAIOVA
Teslui
DUNĂREA
Punghina
Oprișor
D O L J
Gruia
IUGOSLAVIA
Pristol
Vînători
Vîrvoru de Jos
Coșoveni
Gîrla Mare
Plenița
Sălcuța
Cujmir
Dîrvari
Obîrșia de Cîmp
Calopăr
Salcia
Glubega
Lipovu
Desnățui
R. P. BULGARIA
Cetate
Segarcea
Jiu
Gilort
Jilț
Olteț
Horezu
Plosca
Galben
Cerna
Mehadica
Cosuștea
Coșuștea Mică
Topolnița
Crainici
Eșelnița
Mraconia
Berzasca
Drincea
Minis
57B
57A
E94
67
67D
67A
66
6
56A
56
65
55

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Cazanele Dunării, rezervație botanică

Cheile Cernei

Gura Văii-Vîrciorova, rezervație botanică

Locul fosilifer Bahna, rezervație paleontologică

Locul fosilifer Svinița, rezervație paleontologică

Pădurea Crihala, Drobeta Turnu-Severin

Peștera Topolnița, rezervație speologică

Podul natural de la Ponoarele, rezervație geologică

Porțile de Fier, baraj și lac de acumulare, zonă turistică

Județul Mehedinți

MH

Situat în sud-vestul României, județul Mehedinți (unul dintre cele mai vechi județe ale țării) are o suprafață de 4 900 km², reprezentînd 2,1% din teritoriul României, ceea ce îl situează printre județele de mărime mijlocie. În limitele lui, Mehedinți concentrează peste 322 061 de locuitori (1,6% din populația țării) cu o densitate medie de 65,7 loc./km².

Centrul administrativ al județului este municipiul Drobeta Turnu-Severin.

Una dintre caracteristicile cadrului natural ale județului o constituie marea lui varietate. Relieful reprezintă toate unitățile naturale specifice României: munți (munții Almăj și Mehedinți, 1 200 – 1 400 m), podișuri (Podișul Mehedinți) și dealuri (dealurile piemontane ale Motrului), depresiuni (Baia de Aramă, Comănești-Halînga, Bahna-Ogradena) și cîmpii (Cîmpia Blahniței, alcătuită în cea mai mare parte din terasele și lunca Dunării și văile largi ale Drîncei și Blahniței).

Întreg acest complex arhitectural oferă priveliști și fenomene naturale deosebit de atrăgătoare (relieful carstic din Podișul Mehedinți cu numeroase chei, peșteri, ponoare, izbucuri etc.).

Clima, temperată-continentală, este mai blîndă decît în restul țării, resimțindu-se în mare parte din județ o ușoară influență submediteraneană (temperatura în timpul iernii mai puțin coborîtă) exprimată în prezența unor elemente floristice și faunistice submediteraneene.

Aici, atît în defileul Dunării, cît și în podiș întîlnim frecvent speciile termofile ca mojdreanul, scumpia, liliacul, cărpinița, nucul etc. Dintre animale sînt caracteristice scorpionul, vipera cu corn, broasca țestoasă, diferite specii de fluturi ș.a.

Rețeaua hidrografică este reprezentată, în principal, de Dunăre care curge prin sud, cu afluenții săi Cerna, Bahna, Vodița, Topolnița, Blahnița, Drincea, iar în nord de Motru cu Coșuștea și Hușnița.

Un obiectiv hidroenergetic de mare amploare este construcția barajului de la Porțile de Fier (în total 2 100 MW), care a creat un mare lac artificial ce schimbă complet peisajul natural din amunte de Drobeta Turnu-Severin.

Resursele naturale ale județului sînt reprezentate prin zăcăminte de bentonită, minereuri de crom (Dubova), azbest (Plavișevița), calcar (Gura Văii, Rudina-Șovarna, Baia de Aramă ș.a.), lentile de cărbuni (Valea Bahnei), marne (Schela Cladovei, Ciovîrnășani, Malovăț), argile (Corcova, Strehaia, Orșova), serpentine — culoare verzuie — mozaic granulat (Baia de Aramă, Valea Vodița, Eibenthal). La acestea se adaugă întinse suprafețe acoperite cu păduri de foioase și pajiști naturale. Nu pot, de asemenea, fi omise izvoarele de ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sulfatate (Bala, Glogova, Balta, Vîrciorova).

Economia județului, deși se bazează în mare parte pe producția agricolă, este puternic influențată de dezvoltarea industrială.

Industria este reprezentată, în primul rînd, prin producția șantierelor navale și uzinei de vagoane Drobeta Turnu-Severin. La aceasta se adaugă industria de exploatare și prelucrare a lemnului (Drobeta Turnu-Severin, Orșova), textilă (Orșova, Drobeta Turnu-Severin, Strehaia) și alimentară (Drobeta Turnu-Severin, Orșova). Din anul 1970 putem deja vorbi de o ramură industrială nouă — industria energiei electrice; industria extracției și prelucrării minereurilor nemetalifere se afirmă puternic după anul 1966, prin modernizarea întreprinderii miniere Orșova.

Pe baza unor vechi tradiții se dezvoltă destul de puternic industria locală și mai ales cea meșteșugărească.

Agricultura, ramură principală a economiei județului, dispune de peste 292 900 ha de teren agricol, reprezentînd 60% din suprafața totală a teritoriului lui.

Principalele culturi sînt cerealele (porumb și grîu), floarea-soarelui, legumele, vița de vie și pomii fructiferi (pruni, meri). Sectorul zootehnic se axează pe creșterea bovinelor, ovinelor și porcinelor.
O pondere mare, în cadrul economiei județului, o are silvicultura, aproape 30% din suprafața acestuia ocupînd-o pădurile, mai ales de foioase. Exploatarea pădurilor se face mai mult în partea de nord-vest a județului. Ca produse secundare se mai exploatează fructele de pădure; rîurile și pădurile constituie, totodată, și un fond cinegetic și de pescuit important al României.
În județul Mehedinți se află cinci orașe, dintre care unul, Drobeta Turnu-Severin, este municipiu și 59 de comune (din care suburbane două), cu 347 de sate, din care 15 aparțin orașelor. În orașe, dintre care *Drobeta Turnu-Severin* are 67 163 de locuitori, iar celelalte (*Orșova, Strehaia, Vînju Mare, Baia de Aramă*) sub 10 000 de locuitori, se concentrează în total 1/4 din populația județului.
Cel mai mare și important centru economic și social-cultural din județul Mehedinți este orașul *Drobeta Turnu-Severin*, situat pe una dintre terasele Dunării. Vestigiile istorice, peisajele frumoase pe care le oferă natura înconjurătoare, elementele etnografice și folclorice formează principalele obiective de atracție turistică ale județului.
În împrejurimile orașului se află pădurea Crihala, folosită ca loc de recreere de către locuitorii Drobetei Turnu-Severin și localitatea Cerneți, fostă reședință a plaiului Mehedinți în sec. XVI și centru urban pînă în 1833.
O parte dintre fortificațiile de pe fosta insulă *Ada-Kaleh* sînt deja strămutate în ostrovul Șimian, care va deveni un punct de interes turistic deosebit.
Orșova, dezvoltată pe locul vechii așezări romane Dierna, prezintă un mare interes turistic prin cadrul său natural, oferit de confluența văii Cerna cu Dunărea și prin noile construcții ale noului oraș Orșova clădit mai la nord, pe valea Cernei, în amunte de linia lacului de acumulare.
Orașul Baia de Aramă, străveche așezare omenească cunoscută pentru exploatările de cupru, oferă prin peisajul natural înconjurător locuri de atracție turistică. Astfel din Baia de Aramă se pornește în excursii spre podișul calcaros Mehedinți sau spre masivul Piatra Cloșani (vezi jud. Gorj).
La cîțiva kilometri de Baia de Aramă se află podul natural de la *Ponoarele*, fenomen carstic unic la noi în țară. Podul a rezultat din prăbușirea pereților laterali ai unei peșteri. Tot aici se află un lac temporar — Zătoane —, care în timpul primăverii atinge suprafața de 150 ha. În această zonă se află și o vegetație foarte interesantă, reprezentată prin păduri de liliac, cele mai frumoase fiind cele de la Nadanova, de pe valea Coșuștei și de la Ponoarele.
Un sector de mare frumusețe al județului îl constituie platoul calcaros Mehedinți ce adăpostește numeroase monumente ale naturii, dintre care se remarcă Peștera și Cheile Topolniței.
Peștera de la *Topolnița*, lungă de 10 700 m, este ca mărime a 17-a în lume. Are un sistem de galerii dispus în patru etaje, cu culoare înalte pînă la 20 m și late între 1 și 20 m. La intersecția galeriilor se află săli uriașe (50/30 m), în care sînt îngrămădite blocuri mari de calcar. Conține numeroase lacuri și formațiuni carstice spectaculare, între care stalagmite lungi de 5 m.
Cursul mijlociu al văii Cernei, cu sălbaticele chei de la Corcoaia împreună cu munții calcaroși ai Mehedințului, formează o zonă turistică deosebit de atrăgătoare și ușor accesibilă.
O altă atracție a județului o constituie și punctul fosilifer *Bahna-Vîrciorova*, care conține o faună bogată de corali și moluște tipică pentru terțiar. Pentru a se conserva aceste resturi fosilifere foarte interesante, locul cu depozitele respective a fost declarat rezervație paleontologică.

Acestora li se adaugă valea Dunării, de un pitoresc aproape inegalabil, mai ales în sectorul Porților de Fier și Cazanelor. Pe versanții abrupți se dezvoltă o floră bogată submediteraneană, în amestec cu elemente central-europene. Construirea sistemului hidroenergetic de la Porțile de Fier a sporit frumusețea regiunii.

Ca și alte județe ale țării noastre, Mehedinți constituie o arie turistică de primă importanță. Această valoare turistică este dată de peisajul natural variat și de monumentele istorice remarcabile din orașul Drobeta Turnu-Severin și celelalte localități ale județului. Rețeaua de transport este bine reprezentată de calea ferată, parțial electrificată, Craiova — Drobeta Turnu-Severin — Caransebeș — Timișoara și șoseaua modernizată care o secondează, ridicată deasupra nivelului lacului de acumulare. Principalul nod de transport al județului este Drobeta Turnu-Severin, el concentrînd șoselele care pleacă spre Strehaia — Motru, Baia de Aramă și Vînju Mare. În zona muntoasă se află și drumuri locale și poteci care completează rețeaua majoră, insuficientă în nordul și centrul județului.

Municipiul **DROBETA TURNU-SEVERIN.** Săpăturile arheologice au scos la iveală urme de locuire încă din comuna primitivă. Geto-dacii au durat aici puternica așezare Drobeta, legată printr-un important drum chiar de Sarmizegetusa. În timpul războaielor daco-romane, din necesitățile transportului de trupe, împăratul Traian a ordonat construirea, între anii 103 și 105, a podului de piatră peste Dunăre. Impunătoarea lucrare a fost realizată după planurile cunoscutului arhitect Apolodor din Damasc. În sec. II, romanii au ridicat castrul Drobeta pentru supravegherea podului și a traficului pe Dunăre. Orașul roman Drobeta era unul dintre cele mai importante centre urbane ale provinciei Dacia. Așezarea a continuat să fie locuită și după retragerea administrației romane din Dacia (271—275). În sec. XIII, izvoarele menționează o cetate medievală a Severinului, care a existat pînă în 1524, cînd a fost distrusă de turci.

Andrei II al Ungariei (1205—1235) a cucerit ținutul Severinului, dar stăpînirea ungară a fost efectivă numai după invazia tătarilor din 1241—1242. Pentru a-și asigura hotarele, Bela IV (1235—1270) a adus în țară pe ioaniți, cărora le-a dăruit, în 1247, « Țara Severinului », împreună cu cnezatele lui Ioan și Farcaș. Reședința și-au construit-o chiar ioaniții, după cum reiese dintr-o scrisoare a lui Bela IV din 1254: « . . . o parte din frați i-am așezat în mijlocul regatului nostru pentru apărarea castrelor ce facem să se zidească pe lîngă Dunăre. . . ». În 1260, însă, bulgarii au pustiit ținutul, ciocnirea dintre ei și maghiari fiind folosită de populația românească dintre Carpați și Dunăre pentru crearea și consolidarea vieții social-politice independente. Se prea poate ca Banatul Severinului să fi fost ocupat de Basarab I, din moment ce, în 1330, regele Carol Robert (1308—1342) își începe campania cu recucerirea lui. Vladislav Vlaicu (1364—1377) stăpînește cert Severinul, deoarece în 1366 el adăuga titulaturii sale și pe aceea de ban de Severin. Începînd din 1389 Mircea cel Bătrîn se intitula și « al Banatului de Severin domn », întemeind o dregătorie, menționată cu numele de « Bănia Severinului ». Profitînd de situația grea a Țării Românești, în 1419, Sigismund, regele Ungariei (1387—1437), ocupă Severinul, însărcinîndu-l, în 1425, pe comitele bănățean Pippo Spano de Ozora să refacă vechile întărituri; el hotărăște chiar să-i recheme pe teutoni, izgoniți din Transilvania în 1225. În 1430, magistrul Ordinului teuton era ban de Severin, dar Poarta l-a trimis pe Vlad Dracul într-o expediție cu consecințe catastrofale pentru teutoni.

. . .În 1438 ban de Severin era marele Iancu de Hunedoara. După căderea Constantinopolului (1453), atacurile turcești la Dunăre se întețesc. În 1524, Soliman Magnificul cucerește Severinul.

Documentele din sec. XVI menționează orașul ca punct de vamă al Țării Românești. În timpul domniei lui Mihnea Turcitul (1577—1583 și 1585—1591) Mihai Viteazul a fost bănișor de Severin. Începînd cu secolul trecut, orașul a cunoscut o tot mai accentuată dezvoltare, mai ales după lucrările de reconstrucție organizate în 1836. Orașul, ca și întreg ținutul Mehedinților, a trăit din plin zilele mișcării revoluționare conduse de Tudor Vladimirescu din 1821. În 1841, la Drobeta Turnu-Severin s-au organizat primele șantiere navale (la 1878 erau încă cele mai mari șantiere din România). În 1866 garnizoanele de grăniceri de la Dunăre s-au răsculat și au refuzat să depună jurămînt lui Carol I. Ca expresie a sentimentelor lor de dragoste față de Al. I. Cuza, în 1870 l-au ales deputat de Mehedinți, deși acesta se afla în exil. Încă la sfîrșitul secolului trecut proletariatul din oraș și-a creat primele organizații și a scos mai multe publicații (« Socialistul », « Cuvîntul socialist » etc.). Au avut loc acțiuni greviste în anii 1905 și 1906, în 1908, 1913. În 1921, Secțiunea din Turnu-Severin și-a trimis delegat la Congresul de creare a P.C.R. O contribuție importantă și-au adus muncitorii și populația orașului în zilele insurecției din august 1944.

*

Podul lui Traian avea o lungime de 1 134,90 m, lățimea 14,55 m și o înălțime de 18,60 m. Astăzi nu se mai văd decît picioarele de pe cele două maluri. La realizarea construcției au participat trei cohorte și o legiune romană. Lucrările s-au desfășurat între anii 103 și 105 e.n., folosindu-se din plin materialul pietros din carierele locale, iar pentru suprastructura podului, lemnul de stejar din bogatele păduri din regiunea Porților de Fier.

Băile romane, situate la circa 150 m spre apus de capul podului, erau formate din mai multe încăperi (camera de încălzire, bazinele cu apă caldă, camera de aburi, bazinul cu apă rece), fiind dotate cu toate instalațiile necesare (conducte, sistem de încălzire etc.).

Castrul roman Drobeta. La capătul de nord al podului lui Traian se văd și azi resturi de ziduri, urme ale unor puternice fortificații militare romane. Acestea au fost ridicate în trei perioade, din care au rezultat: **castrul lui Traian** (sec. II e.n.); **castrul din secolele IV—V** și **turnul** din epoca stăpînirii bizantine (sec. VI).

Castrul lui Traian a deschis seria cetăților de piatră ridicate de romani în Dacia; era lung de 136,50 m, lat de 123,50 m, avînd poarta principală (praetoria) situată pe latura de sud și încă trei pe celelalte laturi. Fiecare poartă era păzită de cîte două turnuri cu un etaj, ieșite puțin în afară. Azi, din zidurile de incintă nu se mai păstrează decît temeliile groase de 1,50 m. Inițial, acest zid atingea înălțimea de 4,50 m și era sprijinit, în interior, de un val de pămînt, lat de 6 m, pe care se construise un drum de rond, lat de 2,5 m; la poalele valului era un alt drum, pe care se transportau materialele de luptă. În afară, zidul de incintă era înconjurat de o platformă de circa 2 m, după care se săpase un șanț fără apă. Cele patru colțuri, precum și acolo unde porțiunea de zid a cerut-o, au fost întărite prin turnuri de apărare.

În interior se ridica clădirea pretorului (comandantul), cu o curte descoperită în față; de-a lungul aripilor de răsărit și apus se ridicau cîte cinci camere pentru păstrarea armamentului. Pe latura de nord se afla capela de forma unei abside, unde se păstrau steagurile și chipurile zeilor. Se mai aflau, în incinta castrului, două magazii pentru păstrarea proviziilor trupei, cîteva barăci care serveau drept locuințe pentru ofițeri și barăcile pentru cazarea soldaților. Castrul a suferit distrugeri repetate, dar de fiecare dată a fost refăcut.

În timpul împăratului Constantin cel Mare (306—337) peste ruinele castrului lui Traian s-au executat noi lucrări. Zidului de incintă i s-au

făcut mari modificări, scoțîndu-se în afară turnurile de apărare. La colțuri s-au ridicat turnuri noi semicirculare, iar pe laturi turnuri mai mici, însă foarte solide. Interiorul castrului a fost și el modificat și adaptat nevoilor trupei, care trebuia să apere fortificația.
Turnul lui Iustinian, ridicat în secolul VI la colțul de sud-vest al castrului, într-o perioadă în care Imperiul bizantin a revenit la Dunăre, se încadra în acțiunea generală de restaurare a mai multor cetăți și orașe. Informația lui Procopius, potrivit căreia în timpul lui Iustinian (527—565) la Drobeta exista o fortăreață numită Theodora, este aproape de adevăr, căci săpăturile arheologice atestă o refacere a vechilor fortificații (distruse de Attila) și înălțarea unui nou turn. Theodora înlocuia deci vechiul nume de Drobeta. Fortificația se compunea dintr-un turn circular, cu diametrul de 12,20 m (a fost dărîmat de turci și materialul folosit la ridicarea cetăților de la Cladova și Vidin), împrejmuit de un zid și acesta, la rîndul său, de un șanț de apărare adînc de circa 5 m.

Fortificația din colțul de sud-vest al castrului Drobeta este o construcție tipică feudalismului, datînd din prima jumătate a sec. XIII. Ea se pare că făcea parte dintr-un sistem de apărare a populației românești, care începuse organizarea sa în prime formațiuni politice. Descoperirea cetății Grădețului este încă o dovadă a unei intense activități desfășurate aici și întrerupte brusc de invazia tătarilor din anul 1241.

Biserica medievală cu contraforturi. Lîngă castrul roman Drobeta, săpăturile arheologice au scos la iveală fundațiile unei biserici. Planul ei este orientat est-vest și are formă de navă dreptunghiulară cu dimensiunile de 16 × 8,50 m, cu doi piloni de piatră în față. Altarul are formă poligonală și cinci contraforturi în exterior. Pe latura de nord se afla o încăpere de aproximativ 4 × 3 m.
Mulți cercetători înclină să fixeze data de construcție a acestei biserici în sec. XIV, în plină campanie catolică la sud de Carpați.

Cetatea. Ruinele de azi indică existența pe vremuri a două incinte de formă dreptunghiulară, înconjurate de un șanț. În urma săpăturilor efectuate au ieșit în evidență resturile unor turnuri care străjuiau incinta interioară, cîte două în extremitățile sudică și nordică, pe latura apuseană aflîndu-se de asemenea un turn.
Zidurile incintei interioare, variind între 2 și 5 m, au fost executate din piatră brută legată cu mortar. Între cele două turnuri ale laturii de sud se deschide un bun cîmp de observație către Dunăre; aici, probabil, se amplasau piesele de artilerie, după cum indică marele număr de proiectile de piatră sau fier descoperite. Zidul incintei exterioare este realizat din același material, cu excepția porțiunii de pe latura estică, unde s-a folosit piatră de calcar și pe alocuri spărtură de cărămidă. Așa cum ni se înfățișează azi, specialiștii au formulat părerea că cetatea nu reprezintă tradiția românească în construcția militară, ci ar fi mai degrabă materializarea unei idei apusene. Această presupunere, coroborată cu știrea conform căreia, la 1424, Pippo Spano (italian de origine) era comite aici, ne duce la concluzia că resturile de azi sînt ale cetății amenajate de acesta după modele italiene.
În interiorul cetății, cu ocazia săpăturilor, au fost degajate resturile unei **biserici,** cu pronaosul și naosul dreptunghiular. Zidurile au fost construite din cărămidă și piatră, folosite cu alternanță.
Înaintea acestei biserici, pe același loc, fusese o altă construcție de plan triconc. Azi se mai poate distinge ceva din absidiola de sud și puțin din cea de nord. Biserica a servit și cultului catolic în timpul ocupării cetății de către Pippo Spano și Ioan de Hunedoara.

Cula lui Tudor Vladimirescu de la Cerneți. La vreo 5 km nord-est de Drobeta Turnu-Severin se află satul CERNEȚI, care pînă în perioada regulamentară a fost reședință de județ. Stabilit o vreme aici, Tudor avea casă cu prăvălie, moară pe Topolnița, iar pe dealul de deasupra

satului o altă construcție — cula, singura care se păstrează și azi în condiții bune.
Culele sînt niște construcții cu planul pătrat, împrumutînd caracteristicile unei mici fortificații. Unii cercetători susțin că acest sistem de construcții este de origine dalmatină și a pătruns la noi prin intermediu sîrbesc. Denumirea însă este de origine turcească (*culă* = casă întărită). Cula de la Cerneți este formată din parter și etaj, avînd ziduri groase din cărămidă. Construcția este amplasată în așa fel, încît să se poată veghea spre sud-vest întreaga cîmpie a Severinului, de unde foarte adesea apărea primejdia. Ușa de la intrare a fost confecționată din lemn de stejar, prins cu fier, iar o bară, tot de fier, asigură perfecta închidere și baricadare. Prin ușa de la intrare se pătrundea într-o încăpere mică (sălița) în dreapta căreia se află un fost iatac, iar la stînga o scară îngustă, din bîrne de lemn, care conduce spre etaj.
În față se află beciul, prevăzut cu creneluri pe laturile de nord și est. În partea stîngă a intrării de la etaj se află ușa, prin care se intră într-o cămăruță de dimensiuni foarte mici, care a folosit drept cămară, prevăzută și ea cu un crenel care dădea posibilități de observare spre nord-vest. Însoțind spre sud-est cămara, un culoar trece prin fața celor două încăperi de la etaj și iese în afara clădirii, fiind sprijinit pe niște stîlpi de cărămidă și grinzi de lemn. Acest culoar se sfîrșește cu un turn de formă paralelipipedică, crenelat în toate direcțiile. Cele două încăperi care se găsesc deasupra beciului adăpostesc muzeul amenajat aici. Neexistînd informații precise despre data construcției, specialiștii o situează în jurul anului 1800.
Aici au fost depozitate muniții în vederea echipării răsculaților pe care avea să-i conducă Tudor. Ultima dată, Tudor a trecut pe la Cerneți, la 29 ianuarie 1821, cînd cetele răsculaților se deplasau de la Ciovîrnășani spre Strehaia.
Clădirile au avut mult de suferit în timpul primului război mondial. Ele s-au păstrat datorită mai mult grijii manifestate de profesorul Mihail Gușiță, pasionat cercetător al personalității lui Tudor. Dar abia în anii noștri s-au întreprins aici lucrări serioase de restaurare. De la 23 august 1959 la Cerneți s-a deschis un *muzeu*, închinat vieții și activității lui Tudor.

INSULA ADA-KALEH. La 3 km spre vest de Vîrciorova se afla insula Ada-Kaleh, menționată și de Herodot în *Istoriile* sale și care a fost acoperită de apele lacului de acumulare al barajului de la Porțile de Fier. Pe la mijlocul sec. XV turcii au construit aici o **cetate,** pentru a putea efectua controlul navigației pe Dunăre. Înainte de 1788, insula era cunoscută sub numele de Carolina, insula Orșovei, Orșova Nouă, dar de la acea dată va fi frecvent numită Ada-Kaleh. Cetatea din insulă era formată dintr-un careu prevăzut la colțuri cu turnuri de veghe, protejată în exterior de bastioane de apărare. Aproape patru secole, insula a fost disputată între Turcia și Austria; în 1526 trece de la turci la austrieci, care construiesc aici noi fortificații; în 1699 trece din nou la turci, iar în 1717 iarăși la austrieci și în 1739 din nou la turci.
În 1810, batalionul condus de Tudor Vladimirescu, împreună cu un detașament rus, a ocupat insula. În 1919, ea a intrat în componența statului român.
Obiectivele de cultură materială din insulă au fost mutate în OSTROVUL ȘIMIANULUI.

Mănăstirea Vodița. La nord de VÎRCIOROVA, lîngă apa Voditei, pe o buză de rîpă, printre luminișuri de pădure răsar ruinele unuia dintre cele mai vechi monumente de artă feudală românească, mănăstirea Vodița, ctitoria lui Vladislav Vlaicu. Hrisovul care menționează întemeierea sa (circa 1374) precizează că mănăstirea a fost ridicată cu cheltuiala domnului, dar cu stăruința și truda călugărului Nicodim. Încă de la început, domnul i-a făcut însemnate danii. Mircea cel Bătrîn îi

întărește toate privilegiile, iar Ștefan — țarul Serbiei — îi recunoaște, la rîndu-i, posesiunile din Serbia. În 1458 Vodița exista încă, întîlnindu-se acte care demarcau posesiunile sale de cele ale Tismanei, dar între 1532 și 1535 toate moșiile ei au intrat în posesiunea Tismanei, ceea ce ne face să credem că procesul de ruinare a Voditei începuse încă de la sfîrșitul sec. XV.
Pe la sfîrșitul sec. XVII, trupele austriece comandate de generalul Veterani au efectuat lucrări de apărare în apropierea Voditei, dărîmînd tot ce-au putut . . . Zidul care înconjura biserica avea dimensiunile de aproximativ 60×30 m, ridicîndu-se doar de-a lungul văii, rîpa formînd în rest un excelent obstacol natural.
Ruinele de azi sînt urmele ctitoriei lui Vlaicu Vodă (« Vodița »), care fusese ridicată pe locul unei construcții mai vechi. Resturile primei biserici (Vodița I) au ieșit la lumină în timpul lucrărilor pentru degajarea ruinelor vizibile (Vodița II). La circa 50 cm sub pavimentul ruinei s-au găsit fundamentele unui edificiu mai vechi, de plan treflat, cu un nartex dreptunghiular. Planul navei avea forma unui dreptunghi cu axa principală pe direcția vest-est, pe fiecare latură mare avînd cîte o absidă semicirculară. Specialiștii înclină să dateze această construcție cam pe la sfîrșitul sec. XIII (circa 1290). Pereții de grosime redusă (circa 50 cm) la o deschidere de 5,50 m, n-au putut suporta greutatea bolților, lucru dovedit de altfel de surparea grabnică a construcției. Pe locul acesteia a fost ridicată o biserică nouă, ale cărei ruine se văd și azi. Planul repetă, în linii mari, pe cel vechi: pronaos dreptunghiular și nava flancată de două abside, terminîndu-se cu un altar asemănător cu absidele laterale. Biserica, în general, avea 18 m lungime și 6,25 m lățime. Realizate după modelul bizantin, zidurile au tiranți de bîrne încastrate în grosimea lor, la intervale egale. Pereții sînt construiți din piatră alternînd cu cărămidă și au o grosime de circa 1,50 m. O bună parte din cărămizile folosite sînt de fabricație romană. Pentru prima dată la Vodița II s-a folosit sistemul celor patru stîlpi în dreptul absidelor laterale, menite să fortifice clădirea și să reducă diametrul bolților, ajutînd, prin arcurile care-i leagă de o parte și de alta cu pereții răsăriteni și apuseni, la prevenirea situațiilor care provocaseră prăbușirea primei clădiri. În veacurile următoare tipul Vodița II se va extinde mult în arhitectura religioasă a Țării Românești.

Cetatea Grădețului este situată la circa 25 km nord-vest de Drobeta Turnu-Severin. Planul — poligon neregulat, cu unele laturi rotunjite — este orientat nord-vest, sud-est. Zidul de incintă a fost construit din bolovani de șist și are o grosime între 2 și 2,50 m. În mijlocul incintei se ridica o construcție circulară, iar pe latura de nord-vest avea lipit un bastion semicircular. Fortificațiile au fost ridicate în sec. XIII.

ORȘOVA. Săpături arheologice au scos la iveală urme de așezări paleolitice, precum și ruine ale **Cetății romane Dierna.** Viața a continuat pe teritoriul orașului și în epoca feudală. Cronica notarului anonim, amintind supunerea Banatului de către feudalii maghiari, menționează ocuparea cetății Ursova de la bulgari în anul 950. După aceea, cetatea era pusă direct sub jurisdicția regală și făcea parte din Banatul de Severin, avînd o mare importanță strategică. Printre cei care s-au ocupat îndeaproape de ea amintim pe Pippo Spano, care a inițiat o serie întreagă de lucrări pentru consolidarea întregului edificiu. În 1427 însă, trupele otomane îi înfrîng pe maghiari și întreg Banatul se afla în primejdie. Sigismund de Luxemburg aduce pe cavalerii teutoni, încredințîndu-le paza cetăților de pe Dunăre. În 1434, Orșova și celelalte cetăți dunărene trec în grija lui Iancu de Hunedoara. În 1524, cetatea a fost atacată și distrusă de către turci. După aceea a fost lăsată în părăsire.

În orășelul STREHAIA, înconjurat de dealuri domoale, săpăturile arheologice au scos la iveală urme de locuire încă din paleolitic. O vreme

îndelungată Strehaia a aparținut boierilor Craiovești și a fost reședință a banilor olteni, apoi a băniei Mehedinților și sediul episcopiei.

Pe vremea lui Matei Basarab a fost ridicată aici **mănăstirea Strehaia** (1645). În 1690—1693 C. Brîncoveanu i-a adăugat pridvorul, refăcînd biserica și zidurile de incintă.

Biserica, realizată după un plan dreptunghiular, este zidită din cărămidă, avînd fațada tencuită și împărțită în două de un brîu median. Pridvorul deschis are frumoase arcade ce se sprijină pe 10 stîlpi.

Inițial, în imediata apropiere se afla **palatul domnesc** (pe latura de est), care azi nu se mai păstrează. În 1963 au început lucrări de restaurare, cu prilejul cărora s-au descoperit resturile fostei reședințe a băniei Olteniei.

În timpul răscoalei de la 1821, mănăstirea Strehaia a fost unul dintre punctele strategice alese de Tudor. Aici a fost instalată o garnizoană de 200 de panduri, conduși de fratele lui Tudor, Popa Vladimirescu.

Mănăstirea Gura Motrului se înalță pe malul drept al Motrului, acolo unde acesta întîlnește Jiul. Legenda, ca și de alte dăți, a țesut firul ei molcom în jurul nașterii acestui lăcaș, fiind de părere că zidurile ar fi fost ridicate din marea grijă a vestitului călugăr Nicodim, și că, fără nici o îndoială, este, cu cel puțin cîțiva ani, mai devreme clădită decît Tismana; tradiția a fost însușită și de cunoscutul călător Paul de Alep. În orice caz, se știe că deși zidirea ei este îndeobște prezentată ca operă a lui Matei Basarab, documentele subliniază faptul că ea a fost ctitorită de Harvat Logofătul, înainte de ianuarie 1515, cînd Neagoe Basarab i-a dat primul hrisov în care este menționat și numele ctitorului. Un document în limba latină ni-l prezintă ca fondator pe Matei Basarab, care între 1646 și 1647, ar fi hotărît înălțarea lăcașului. Pisania din 1705 menționează încă un ctitor, Preda Brîncoveanu, care a refăcut-o din temelii în 1653. Este de necrezut ca o construcție de genul unei mănăstiri să se surpe în numai 5—6 ani, încît să fie necesară o reclădire. Mai adăugăm că numeroase documente precizează o funcționare continuă a mănăstirii ridicate de Harvat circa 150 de ani (1500—1646), deci nu poate fi crezută decît următoarea ipoteză: Matei Basarab doar a reparat edificiul ridicat de Harvat, iar Preda Brîncoveanu a refăcut-o din temelii. Inscripția din 1705 precizează, de altfel, că zugrăveala mănăstirii a fost făcută de Constantin Brîncoveanu. O nouă zugrăvire s-a făcut în anul 1852, prin grija lui Eufrosin Poteca, de către zugravul Niță Stoenescu.

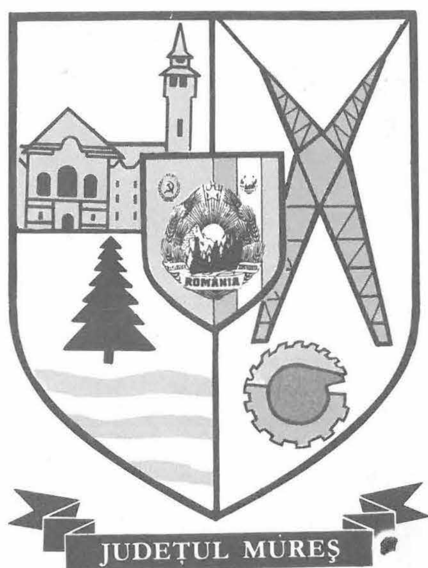
Ca mai toate mănăstirile noastre, și aceasta este înconjurată de puternice ziduri de apărare. În timpul răscoalei din 1821, după ce a cucerit Strehaia, Tudor Vladimirescu a împresurat mănăstirea Gura Motrului. În incinta ei se aflau vreo 40 de oameni comandați de căminarul Ștefănică Bibescu și stolnicul Barbu Viișoreanu. În ajutorul asediaților a venit și serdarul Diamandi Giuvara cu 150 de arnăuți; acesta a cedat mănăstirea în schimbul libertății celor doi comandanți asediați.

Între zidurile mănăstirii și-a dat sfîrșitul cărturarul Eufrosin Poteca, director și profesor de filozofie la Colegiul « Sf. Sava », înainte de 1832, mare cărturar, care a fost îndepărtat din fruntea colegiului pentru ideile sale progresiste.

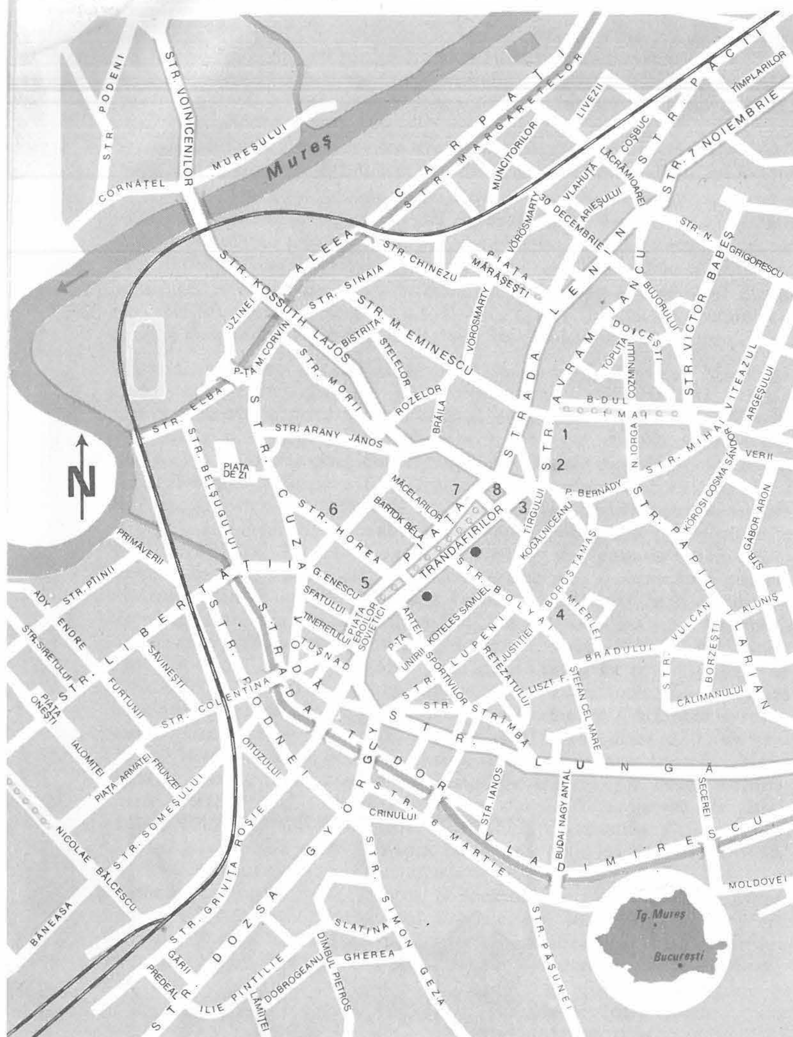
Biserica mănăstirii, de plan trilobat, are un pronaos asemănător cu cel al bisericii Mănăstirii Dealului, deasupra lui ridicîndu-se două turle cu diametru foarte mic. Naosul treflat are un altar cu nișe speciale și este mult înălțat de o turlă cu diametrul mare, ridicată pe arcuri în plin centru. Pridvorul, deschis în față, se sprijină pe stîlpi de secțiune octogonală, fiind acoperit de două calote sferice.

În exterior, singura decorație este realizată prin două registre de arcade oarbe. Ca linie arhitectonică, biserica se aseamănă cu celelalte construcții ridicate în vremea lui Matei Basarab.

Aici, la sfîrșitul sec. XVIII, a fost înființată prima școală mehedințeană. Școala a funcționat și după 1800.

ROMÂNIA
JUDEȚUL MUREȘ

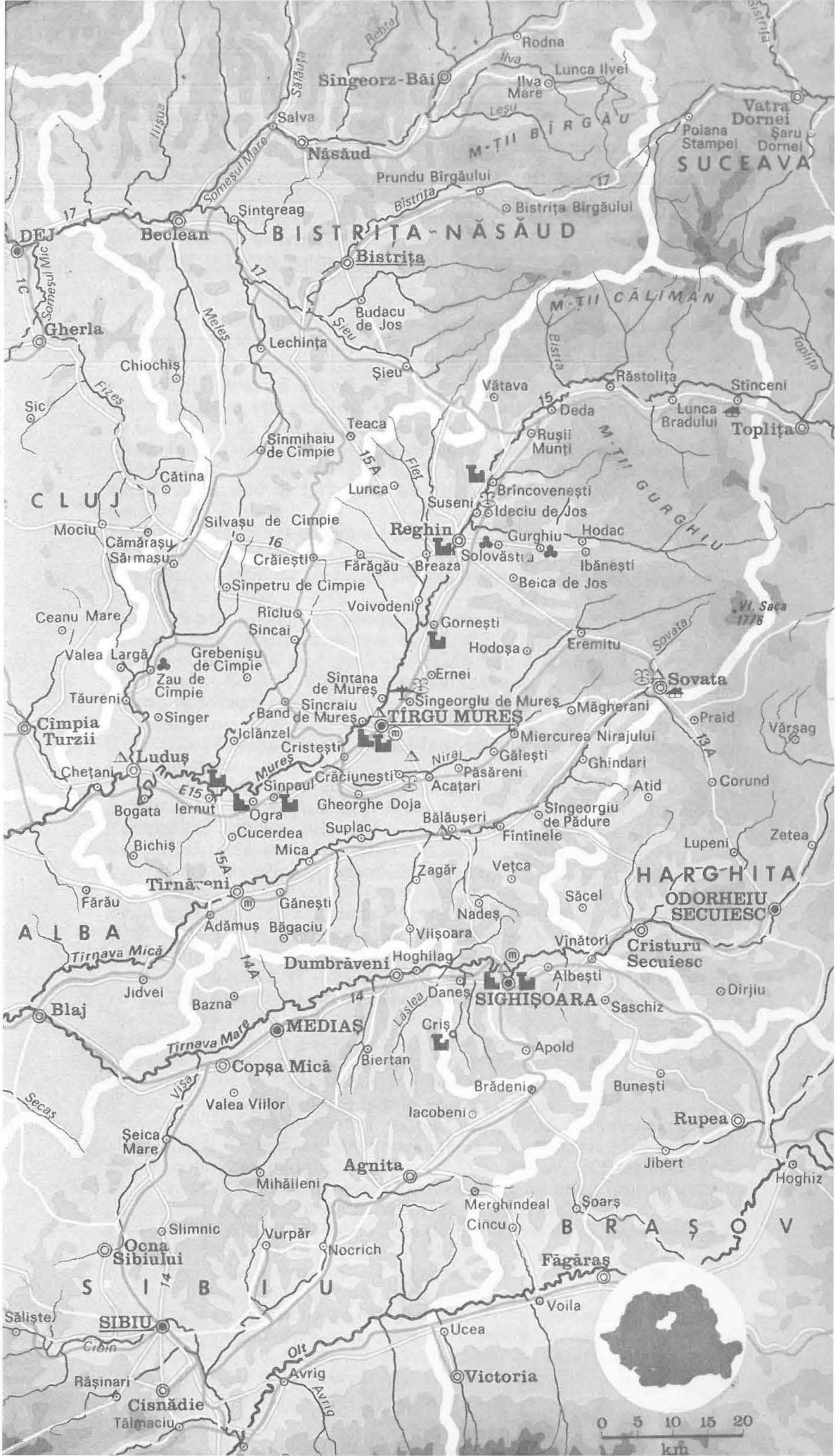
PLANUL MUNICIPIULUI TÎRGU MUREȘ

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Cetatea
2. Biserica reformată
3. Biserica romano-catolică
4. Biblioteca documentară « S. Teleki»
5. Palatul Culturii
6. Muzeul județean de istorie
7. Casa « Toldalagi »
8. Catedrala ortodoxă

● Hotel

Rodna
Lunca Ilvei
Ilva Mare
Sîngeorz-Băi
Salva
Năsăud
M-TII BÎRGĂU
Vatra Dornei
Poiana Stampei
Şaru Dornei
SUCEAVA
Prundu Bîrgăului
Bistriţa Bîrgăului
Şintereag
DEJ
Beclean
BISTRIŢA-NĂSĂUD
Bistriţa
Gherla
Budacu de Jos
Lechinţa
M-ŢII CĂLIMAN
Chiochiş
Şieu
Vătava
Răstoliţa
Stînceni
Sic
Deda
Lunca Bradului
Topliţa
Teaca
Sînmihaiu de Cîmpie
Ruşii Munţi
M-ŢII GURGHIU
Cătina
Lunca
Suseni
Brîncoveneşti
Ideciu de Jos
CLUJ
Mociu
Silvaşu de Cîmpie
Reghin
Gurghiu
Hodac
Cămăraşu
Sărmaşu
Crăieşti
Fărăgău
Breaza
Solovăstru
Ibăneşti
Sînpetru de Cîmpie
Beica de Jos
Ceanu Mare
Riciu
Voivodeni
Şincai
Gorneşti
Vf. Saca 1776
Valea Largă
Grebenişu de Cîmpie
Hodoşa
Eremitu
Zau de Cîmpie
Sîntana de Mureş
Ernei
Sovata
Tăureni
Sîncraiu de Mureş
Sîngeorgiu de Mureş
Măgherani
Cîmpia Turzii
Band
Sînger
TÎRGU MUREŞ
Praid
Iclănzel
Miercurea Nirajului
Vărşag
Luduş
Cristeşti
Găleşti
Ghindari
Chetani
Mureş
Crăciuneşti
Păsăreni
Acaţari
Sînpaul
Atid
Corund
Bogata
Iernut
Ogra
Gheorghe Doja
Sîngeorgiu de Pădure
Cucerdea
Bălăuşeri
Suplac
Fîntinele
Lupeni
Zetea
Bichiş
Mica
Tîrnăveni
Zagăr
Vetca
HARGHITA
Fărău
Găneşti
Săcel
ODORHEIU SECUIESC
Nadeş
ALBA
Adămuş
Băgaciu
Viişoara
Vînători
Tîrnava Mică
Cristuru Secuiesc
Dumbrăveni
Hoghilag
Albeşti
Jidvei
Daneş
SIGHIŞOARA
Saschiz
Dîrjiu
Blaj
Bazna
MEDIAŞ
Criş
Tîrnava Mare
Apold
Copşa Mică
Biertan
Brădeni
Buneşti
Secaş
Valea Viilor
Iacobeni
Rupea
Şeica Mare
Agnita
Jibert
Hoghiz
Mihăileni
Merghindeal
Şoarş
Slimnic
Cincu
BRAŞOV
Vurpăr
Ocna Sibiului
Nocrich
Făgăraş
SIBIU
Voila
Sălişte
SIBIU
Ucea
Cibin
Olt
Răşinari
Avrig
Victoria
Cisnădie
Tălmaciu
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Crăciunești, stațiune balneoclimaterică de interes local

Defileul Mureșului (Toplița—Deda)

Gurghiu, parc dendrologic, Poiana cu narcise

Pădurea Mociar, rezervație forestieră, Solovăstru

Sîngeorgiu de Mureș, stațiune balneoclimaterică de interes local

Sovata, stațiune balneoclimaterică

Zau de Cîmpie, rezervație botanică

Județul Mureș

Situat în centrul Podișului Transilvaniei, județul Mureș, axat pe valea rîului cu același nume, are o suprafață de 6 696 km² și o populație de peste 602 000 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,8% din teritoriul și 2,9% din populația României; densitatea este de 89,9 loc./km². Reședința județului este municipiul Tîrgu Mureș.

O privire generală asupra județului ne arată că acesta are un relief variat, reprezentat prin munți și podiș. În partea estică a județului se află munții vulcanici Căliman și Gurghiu cu înălțimi de peste 1 800 m și respectiv 1 600 m, separați de defileul Mureșului dintre Toplița (jud. Harghita) și Deda. Cea mai mare parte a teritoriului este ocupată însă de Podișul Tîrnavelor, format din interfluvii prelungi (500—600 m altitudine), separate de văi adînci. În nord-vestul județului se întîlnește un relief mai coborît, cu forme domoale și pante prelungi, ce se încadrează în Cîmpia Transilvaniei.

Clima temperată-continentală, moderată, prezintă temperaturi medii anuale cuprinse între 7,6° și 8,7°. Cantitatea anuală de precipitații variază între 850 și 600 mm, iar vînturile dominante sînt cele din nord-vest.

Rețeaua hidrografică aparține în întregime Mureșului și afluenților săi Niraj, Comlod, Gurghiu, Tîrnava Mare și Tîrnava Mică. La acestea se adaugă o serie de iazuri de interes piscicol și lacurile sărate heliotermе de la Sovata.

Deși resursele naturale nu prezintă o mare varietate, totuși sînt deosebit de însemnate pentru economia națională, aici fiind prezente cele mai mari zăcăminte de gaze naturale (exploatate la Nadeș, Sărmașu, Zau de Cîmpie, Bogata, Șincai, Corunca, Miercurea Nirajului ș.a.). La acestea se adaugă rocile de construcție (nisipuri și argile fine), izvoarele minerale cloro-sodice și resursele hidroenergetice ale Mureșului și Tîrnavelor. Fondul forestier, fînețele și pășunile întregesc cadrul bogățiilor județului.

Economia județului se caracterizează printr-o structură complexă, cu o bază tehnico-materială dezvoltată și un potențial industrial ridicat. Principalele ramuri industriale sînt: industria chimică (Combinatul de îngrășăminte azotoase Tîrgu Mureș și Combinatul chimic Tîrnăveni), industria sticlei, ceramicii și faianței (Tîrnăveni, Sighișoara), industria de exploatare și prelucrare a lemnului (Lunca Bradului, Reghin, Tîrgu Mureș), industria textilă (Sighișoara, Tîrgu Mureș) și alimentară (Tîrgu Mureș, Luduș, Sighișoara).

Agricultura județului dispune de condiții de sol și climă prielnice intensificării, specializării și dezvoltării multilaterale a producției agricole. Astfel, din suprafața agricolă a județului de 411 700 ha, ceea ce reprezintă aproape 4/5 din teritoriu, mai mult de jumătate este arabilă. O pondere mare o au pășunile și fînețele cuprinzînd aproape 1/3 din suprafața agricolă. Suprafețe întinse ocupă viile și livezile.

Principala ramură a agriculturii o constituie cultura cerealelor (porumb și grîu), a plantelor tehnice (sfecla de zahăr) și culturile furajere. Bine dezvoltată este, de asemenea, pomicultura, fiind cunoscute în acest sens bazinele Reghinului, Măgheranului și valea Tîrnavei Mici și viticultura cu renumitele podgorii ale Tîrnavei Mici. Pășunile și fînețele naturale au favorizat dezvoltarea sectorului zootehnic. Se cresc rase superioare de bovine, porcine, precum și ovine și cabaline. Pentru continua dezvoltare a acestui sector au fost puse în funcțiune complexele de la Gornești, Iernut și Ungheni.

În limitele sale, județul Mureș concentrează o rețea densă de așezări, alcătuită din șase orașe, din care două municipii (Tîrgu Mureș și Sighișoara) cu 26 localități componente, 91 de comune, din care cinci suburbane, cu 487 de sate. Orașele sînt centre industriale importante dintre care Tîrgu Mureș cu peste 128 100 de locuitori, Sighișoara, Reghin și Tîrnăveni între 20 000 și 40 000, iar Luduș și Sovata sub 15 000 de locuitori.

Importante Obiective Turistice

Crăciunești, stațiune balneoclimaterică de interes local

Defileul Mureșului (Toplița—Deda)

Gurghiu, parc dendrologic, Poiana cu narcise

Pădurea Mociar, rezervație forestieră, Solovăstru

Sîngeorgiu de Mureș, stațiune balneoclimaterică de interes local

Sovata, stațiune balneoclimaterică

Zau de Cîmpie, rezervație botanică

JUDEȚUL MUREȘ

MS

Situat în centrul Podișului Transilvaniei, județul Mureș, axat pe valea rîului cu același nume, are o suprafață de 6 696 km² și o populație de peste 602 000 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,8% din teritoriul și 2,9% din populația României; densitatea este de 89,9 loc./km². Reședința județului este municipiul Tîrgu Mureș.

O privire generală asupra județului ne arată că acesta are un relief variat, reprezentat prin munți și podiș. În partea estică a județului se află munții vulcanici Căliman și Gurghiu cu înălțimi de peste 1 800 m și respectiv 1 600 m, separați de defileul Mureșului dintre Toplița (jud. Harghita) și Deda. Cea mai mare parte a teritoriului este ocupată însă de Podișul Tîrnavelor, format din interfluvii prelungi (500—600 m altitudine), separate de văi adînci. În nord-vestul județului se întîlnește un relief mai coborît, cu forme domoale și pante prelungi, ce se încadrează în Cîmpia Transilvaniei.

Clima temperată-continentală, moderată, prezintă temperaturi medii anuale cuprinse între 7,6° și 8,7°. Cantitatea anuală de precipitații variază între 850 și 600 mm, iar vînturile dominante sînt cele din nord-vest.

Rețeaua hidrografică aparține în întregime Mureșului și afluenților săi Niraj, Comlod, Gurghiu, Tîrnava Mare și Tîrnava Mică. La acestea se adaugă o serie de iazuri de interes piscicol și lacurile sărate heliotermе de la Sovata.

Deși resursele naturale nu prezintă o mare varietate, totuși sînt deosebit de însemnate pentru economia națională, aici fiind prezente cele mai mari zăcăminte de gaze naturale (exploatate la Nadeș, Sărmașu, Zau de Cîmpie, Bogata, Șincai, Corunca, Miercurea Nirajului ș.a.). La acestea se adaugă rocile de construcție (nisipuri și argile fine), izvoarele minerale cloro-sodice și resursele hidroenergetice ale Mureșului și Tîrnavelor. Fondul forestier, fînețele și pășunile întregesc cadrul bogățiilor județului.

Economia județului se caracterizează printr-o structură complexă, cu o bază tehnico-materială dezvoltată și un potențial industrial ridicat. Principalele ramuri industriale sînt: industria chimică (Combinatul de îngrășăminte azotoase Tîrgu Mureș și Combinatul chimic Tîrnăveni), industria sticlei, ceramicii și faianței (Tîrnăveni, Sighișoara), industria de exploatare și prelucrare a lemnului (Lunca Bradului, Reghin, Tîrgu Mureș), industria textilă (Sighișoara, Tîrgu Mureș) și alimentară (Tîrgu Mureș, Luduș, Sighișoara).

Agricultura județului dispune de condiții de sol și climă prielnice intensificării, specializării și dezvoltării multilaterale a producției agricole. Astfel, din suprafața agricolă a județului de 411 700 ha, ceea ce reprezintă aproape 4/5 din teritoriu, mai mult de jumătate este arabilă. O pondere mare o au pășunile și fînețele cuprinzînd aproape 1/3 din suprafața agricolă. Suprafețe întinse ocupă viile și livezile.

Principala ramură a agriculturii o constituie cultura cerealelor (porumb și grîu), a plantelor tehnice (sfecla de zahăr) și culturile furajere. Bine dezvoltată este, de asemenea, pomicultura, fiind cunoscute în acest sens bazinele Reghinului, Māgheranului și valea Tîrnavei Mici și viticultura cu renumitele podgorii ale Tîrnavei Mici. Pășunile și fînețele naturale au favorizat dezvoltarea sectorului zootehnic. Se cresc rase superioare de bovine, porcine, precum și ovine și cabaline. Pentru continua dezvoltare a acestui sector au fost puse în funcțiune complexele de la Gornești, Iernut și Ungheni.

În limitele sale, județul Mureș concentrează o rețea densă de așezări, alcătuită din șase orașe, din care două municipii (Tîrgu Mureș și Sighișoara) cu 26 localități componente, 91 de comune, din care cinci suburbane, cu 487 de sate. Orașele sînt centre industriale importante dintre care Tîrgu Mureș cu peste 128 100 de locuitori, Sighișoara, Reghin și Tîrnăveni între 20 000 și 40 000, iar Luduș și Sovata sub 15 000 de locuitori.

Municipiul *Tîrgu Mureș*, situat pe valea largă și frumoasă a Mureșului, este un important centru industrial, științific și cultural, deținînd numeroase întreprinderi moderne, o bază științifică a Academiei Republicii Socialiste România, instituții de învățămînt superior și social-culturale. Municipiul *Sighișoara*, oraș străvechi al Transilvaniei, situat la o răscruce de importante drumuri comerciale, s-a dezvoltat la adăpostul cetății medievale, păstrînd și azi un aspect tipic de oraș feudal. Prin așezarea sa pe Tîrnava Mare și mai ales prin bogăția și aspectul caracteristic al monumentelor istorice, Sighișoara este în întregime un oraș monumental, de o mare valoare istorică și culturală. La aceasta se adaugă funcția sa industrială, orașul găzduind unități ale industriei textile, alimentare, de sticlărie ș.a. Orașul *Reghin* este cunoscut pentru prelucrarea complexă a lemnului (ambarcații nautice, instrumente muzicale), iar *Tîrnăveni* pentru industria chimică.

Sovata (530 m alt.) este o stațiune balneoclimaterică de interes republican, situată la poalele Muntelui Saca. Aerul curat, radiațiile solare bogate, umezeala redusă și curenții slabi de aer sînt factori curativi de mare valoare. La aceștia se adaugă apa minerală cloruro-sodică a lacurilor helioterme cu concentrație de 180—220 g la litru. Cele mai importante sînt: Lacul Ursu, Lacul Negru cu nămol sapropelic și lacul cu nămol argilo-silicios din valea Alunișului. Stațiunea este indicată pentru tratamentul afecțiunilor aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic și al celor ginecologice, pentru odihnă, convalescență și surmenaj. Din Sovata se pot organiza și excursii frumoase în împrejurimi, pe valea pîrîului Sebeș, pe Muntele Saca, la Praid (jud. Harghita), la crescătoria de păstrăvi din Trocuța sau mai departe la Cheile Bicazului și Borsec. O altă stațiune balneoclimaterică, de interes local însă, este *Sîngeorgiu de Mureș* (la 5 km de Tîrgu Mureș).

În localitatea *Gurghiu* se află un interesant parc dendrologic. Tot în județul Mureș se află și rezervația botanică de la *Zau de Cîmpie*, la nord de Luduș, care cuprinde o asociație de bujori de stepă (*Paeonia tenuifolia*), foarte rari în România și de importanță științifică. În perioada înfloririi bujorului, pajiștea este deosebit de frumoasă și luxuriantă.

O atracție a acestui județ o constituie și frumusețea văilor Mureșului, Tîrnavei și a munților din limita lui estică.

Rețeaua de transport a județului este formată din calea ferată și șoseaua modernizată de pe valea Mureșului, din care se desprinde o șosea tot modernizată spre Sighișoara și alta spre Sovata. Noduri rutiere importante sînt Sighișoara și Reghin. O șosea modernizată leagă valea Mureșului de Tîrnava Mare prin Tîrnăveni. În general se constată că, în județul Mureș, căile ferate urmăresc cursurile Mureșului și Tîrnavelor, pe cînd șoselele au o densitate mai mare și o configurație mai complicată unind și transversal, peste dealurile Tîrnavelor, principalele localități ale județului.

Orașele județului Mureș sînt și centre cultural-istorice foarte importante ale țării noastre. În ele se păstrează monumente istorice și cultural-artistice de mare valoare și interes turistic.

TÎRGU MUREȘ — reședința județului Mureș — este una dintre străvechile așezări ale patriei noastre. Săpăturile arheologice au scos la iveală resturi de civilizație neolitică (mileniul IV î.e.n.). Pe teritoriul orașului s-au descoperit unelte și arme din bronz și fier, morminte din sec. VII î.e.n. La Cristești s-au identificat urmele unei așezări romane. Materialele arheologice descoperite în numeroase puncte ilustrează faptul că populația daco-romană a continuat să locuiască intens această regiune și după părăsirea Daciei de către romani. În sec. XIII în această regiune sînt atestați secuii iar în 1332 este amintit un « sacerdos de Novo Foro Syculorum » (Noul tîrg al secuilor), ceea ce arată că tîrgul, ca atare, era de dată relativ recentă.

În urma dezvoltării meșteșugurilor, începînd cu sec. XV, apar în oraș primele bresle, din inițiativa și cu contribuția cărora au fost ridicate și primele fortificații. La începutul sec. XVI, Tîrgu Mureș era unul dintre marile centre economice ale Transilvaniei, orașul avînd drept de autoadministrare, însemnate privilegii și dreptul de stăpînire asupra mai multor sate. În 1538, Petru Rareș a trecut prin Tîrgu Mureș, fiind bine primit de către jude, fapt pentru care, în 1541, în semn de recunoștință, voievodul moldovean va lua orașul sub ocrotirea sa. Același lucru s-a întîmplat și cu Mihai Viteazul, pe care locuitorii orașului l-au sprijinit în campaniile sale antiotomane din 1595 și cu prilejul luptei de la Șelimbăr (1599). Marele voievod i-a ordonat generalului Moise Secuiul să-i apere pe locuitori « împotriva acelora care le tulbură liniștea și îi jefuiesc ». Tot din aceleași sentimente de recunoștință, Mihai a ridicat aici, în 1600, o biserică pentru populația românească din oraș, dispărută ulterior. În 1601—1602, ca represalii, trupele lui Basta, precum și cete de turci și tătari au jefuit și incendiat orașul, majoritatea locuitorilor săi refugiindu-se la Brașov. A fost un moment greu, după trecerea căruia s-au luat măsuri de întărire a fortificațiilor orașului. Toma Borsos, judele, a luat inițiativa ridicării unor bastioane. Cele 32 de bresle existente pe atunci au suportat cheltuielile, lor revenindu-le și sarcina de a apăra orașul. În anul 1616, Gabriel Bethlen — principele Transilvaniei, între 1613—1629 — a ridicat orașul la rang de municipiu, ceea ce dovedește, încă o dată, că momentele grele fuseseră depășite și Tîrgu Mureș își relua locul între centrele fruntașe ale țării. În 1658 însă, orașul a fost din nou jefuit de către turci și tătari. Un an după aceea, Tîrgu Mureș oferea adăpost fostului domn al Țării Românești, Constantin Șerban (1654—1658), mazilit de către turci. Începutul sec. XVIII a adus noi clipe de neliniște în oraș. Între 1704 și 1711 a avut loc răscoala curuților, urmată de represiunile autorităților habsburgice. La acestea s-au adăugat efectele unei epidemii de holeră izbucnite în 1709, căreia i-au căzut victimă numeroși locuitori.
Exploatarea nobilimii a provocat ridicarea la luptă a iobagilor români și maghiari din valea Mureșului. La chemarea lui Horea, Cloșca și Crișan, ei au declanșat una dintre cele mai puternice răscoale antifeudale din istoria noastră (1784—1785).
Tîrgu Mureș a fost un important centru de cultură. În a doua jumătate a sec. XVI și-au desfășurat activitatea aici marcante personalități ale culturii transilvănene: Petru Csokás, profesor, a colaborat la dicționarul în 10 limbi al lui Calepinus; Sebastian Borsos (1520—1584) a scris aici *Cronica despre întîmplările lumii*. Tot aici și-a desfășurat activitatea didactică și și-a redactat *Istoria* sa Ioan Baranyai Decsi, cu ample referiri la evenimentele politice din cele trei țări române.
Învățămîntul are o veche tradiție; este cunoscută existența unei școli încă în sec. XV, iar în 1557 s-a înființat un colegiu reformat cu o bogată și îndelungă activitate. În sec. XVIII s-a înființat un gimnaziu, transformat mai tîrziu în liceu. În 1786, în oraș a început să activeze o tipografie. Aici și-au făcut studiile sau și-au desfășurat activitatea științifică, printre alții, Farkas Bolyai (1775—1856), János Bolyai (1802—1860), Petru Maior (1761—1821), Gheorghe Șincai (1754—1816).
La 13 martie 1848, tineri intelectuali români, maghiari și sași au redactat un document în care cereau libertăți democratice. Printre animatorii luptei pentru libertate din oraș se aflau Avram Iancu (1824—1872), Al. Papiu-Ilarian (1828—1877) etc. Aici s-a născut ideea convocării unei mari adunări, care s-a și ținut la Blaj, la 30 aprilie 1848. După înfrîngerea revoluției din 1848—1849, orașul a fost devastat de către trupele intervenționiste.
Populația orașului avea să-și aducă aportul său important la unul dintre momentele de răscruce ale istoriei patriei: unirea Transilvaniei cu România, fapt hotărît de plenul Marii adunări naționale ținute la Alba Iulia la 1 decembrie 1918.

Dezvoltarea industrială a orașului a avut ca urmare apariția unui puternic detașament muncitoresc. La Congresul I al P.C.R., orașul și valea Mureșului au trimis patru delegați, care și-au dat votul pentru crearea P.C.R. În anii 1923, 1925 și 1929, muncitorii forestieri din valea Mureșului au organizat mari acțiuni greviste. În perioada creșterii primejdiei fasciste, la Tîrgu Mureș a luat naștere o puternică mișcare antifascistă, care și-a exprimat cu demnitate indignarea față de arbitrarele hotărîri ale dictatului de la Viena, prin care nordul Transilvaniei, inclusiv orașul Tîrgu Mureș, a fost anexat Ungariei horthyste; situația a fost curmată în toamna anului 1944, cînd armata română, cot la cot cu trupele sovietice au eliberat întreg teritoriul patriei de sub ocupația fascistă.

*

Cetatea (Piața Bernády György). Primele fortificații, la Tîrgu Mureș, datează din sec. XV, cînd a fost realizată o cetate-castel în formă de stea cu cinci colțuri. Azi, din vechile construcții, nu se mai păstrează decît fundațiile zidurilor și trei bastioane. În sec. XVII s-au efectuat noi lucrări; în perioada 1620—1650 s-au construit ziduri puternice din piatră și cărămidă, noi bastioane. Zidul care înconjura cetatea avea peste 800 m, iar bastioanele atingeau 10 m înălțime. Pe latura principală, cetatea era apărată de un zid lung de 213 m. În colțul sud-vestic se înălța **bastionul tăbăcarilor,** construit în 1620. În partea de apus a fost ridicat **bastionul porții de intrare,** iar în partea de nord-vest, **bastionul croitorilor** (1640). În nord-estul cetății se afla **bastionul măcelarilor,** iar în cel de sud-est, **bastionul dogarilor** (1633). Latura de sud era străjuită de **bastionul blănarilor și lăcătușilor.**

Biserica reformată (cuprinsă în incinta fortificată). Construcția ei a început în anul 1316 și s-a încheiat în 1442, cînd biserica primea importante daruri din partea lui Iancu de Hunedoara. Ea este unul din cele mai importante monumente de arhitectură din întregul județ.
Biserica are o singură navă (32,5×16,5 m) și corul (22,5×9 m), fiind realizată în stil gotic. Azi monumentul înglobează numeroase adăugiri ulterioare. În anii 1601—1602, biserica a fost devastată; tavanul boltit s-a năruit, iar pilaștrii au fost dărîmați. În 1610 și 1693, aceste avarii au fost înlăturate, dar în timpul reparațiilor și mai ales cu prilejul celor efectuate în sec. XVIII, caracterul original al monumentului a fost diminuat.
Masivul turn al clopotniței, de formă pătrată, are o înălțime de 66 m, fiind prevăzut cu ferestre și metereze la ultimul etaj.

Biserica romano-catolică (Piața Trandafirilor) a fost construită între 1728 și 1750. Inițial, avea aspectul unui monument de arhitectură barocă, dar refacerile ulterioare au adăugat influențe neorenascentiste. Monumentul are un plan dreptunghiular, avînd două turnuri înalte pe fațada principală, legate între ele printr-un timpan. În partea opusă lor se află un turnuleț, montat pe coama șarpantei.

Clădirea fostei procuraturi (Piața Bolyai) a fost construită în 1789, în stil baroc. Din 1826, aici funcționa « Tabula Regia Judiciaria » (instanță de apel), unde au activat Avram Iancu și Al. Papiu-Ilarian.

Casa Teleki (Piața Bernády György) a fost construită în perioada 1799—1803 și este un monument de arhitectură barocă, avînd bolțile în curbură dublă. În 1848, în această clădire și-a avut sediul generalul revoluționar Bem.

Palatul Apollo (Piața Trandafirilor) este o clădire înaltă, construită în 1820, la parterul căreia se dădeau pe vremuri spectacole de teatru. Aici s-au întîlnit adesea A. Iancu, Al. Papiu-Ilarian etc., viitori conducători ai revoluției din 1848.

Biblioteca documentară « S. Teleki » (Piața Bolyai) este instalată într-o clădire, monument istoric, construită în perioada 1799—1804, în stil empire. Pe vremuri, biblioteca contelui Samuel Teleki, cancelar al Transilvaniei (1791—1822), era una dintre cele mai mari biblioteci particulare (40 000 de volume). În fondurile sale s-a păstrat un mare număr de cărți de mare valoare. Aici se află 65 de incunabule, 44 de ediții princeps, peste 1200 de tipărituri din sec. XV—XVI—XVII. Dintre rarități amintim: *Sanitatis studium*, de medicul brașovean Paulus Kyr; *Atlas Maior* de Janssonius; *Dicționarul și gramatica limbii tibetane*, de secuiul Sándor Körösi Csoma din Covasna; apoi lucrări privind și istoria românilor: *Harta Ortelius*, *Descrierea Moldovei* a lui D. Cantemir, originalul lui *Supplex Libellus Valachorum* etc.

În aceeași clădire, în 1955, au fost organizate **Muzeul memorial « Bolyai »** și **Biblioteca documentară « Bolyai »**. Biblioteca numără peste 50 000 de volume, cu exemplare de mare valoare rămase de la fostul colegiu reformat. *Biblia* tipărită la București în 1688, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, de Petru Maior etc. Pe lîngă fondul de cărți, în bibliotecă se păstrează circa 20 000 de pagini de manuscrise aparținînd lui János și Farkas Bolyai.
Muzeul prezintă obiecte care au aparținut celor doi oameni de știință, opere ale acestora, documente etc.

Palatul Culturii (Piața Trandafirilor), construit în perioada 1911—1913, este o clădire cu trei etaje, avînd fațada decorată cu statui, basoreliefuri și un mozaic executat după desenele pictorului Aladár Körösföi Kreisch (1863—1920).

În sala mare de la parter, concepută ca sală de concerte și în care s-a montat o orgă mare, funcționează **Teatrul de stat.** La primul etaj se află celebra « sală a oglinzilor » (40×8 m) ale cărei ferestre sînt acoperite cu vitralii policrome. La etajul II există o altă încăpere, « sala mică », cu un mare vitraliu, ce-l înfățișează pe principele Transilvaniei Gabriel Bethlen. La etajul III sînt adăpostite **Muzeul de artă** și **Biblioteca** (200 000 de volume). Muzeul, înființat în 1913, prezintă lucrări de valoare ale unor pictori români și maghiari din sec. XIX și XX, printre care: Th. Aman, N. Grigorescu, Șt. Luchian, G. D. Mirea, N. Vermont, N. Tonitza, Șt. Popescu, N. Dărăscu, Miklós Barabás, Mihály Munkácsy, Zoltán Veres, Al. Ciucurencu, Gavril Miklósy etc.

Muzeul județean de istorie (Str. Horea). Bazele acestui muzeu au fost puse în anul 1874. El prezintă rezultatele săpăturilor arheologice de la Cristești, Cuci, Goreni, Mureșeni etc. Pe lîngă materialul arheologic, sînt prezentate numeroase documente privind participarea localnicilor la răscoala de la Bobîlna, războiul țărănesc condus de Gh. Doja, răscoala din 1784 etc.

Secția modernă și contemporană a muzeului funcționează în **Casa Toldalagi** (Piața Trandafirilor), monument de arhitectură în stil baroc, construită între anii 1759 și 1762.

În oraș se mai pot vizita: **Casa Pálffi** (sec. XVII); **Biserica greco-catolică** (sec. XVIII); **Biserica de lemn « Sfinții Arhangheli »** (sec. XVIII); **Catedrala ortodoxă,** construită în perioada 1933—1938 etc.

Monumentul Farkas și János Bolyai (Piața Bolyai) este opera sculptorilor locali Ștefan Csorvássy și Martin Izsák. El a fost realizat în 1957 și evocă memoria celor doi oameni de știință.

Bustul lui Al. Papiu-Ilarian (Str. Bernády György) evocă memoria luptătorului pașoptist, apropiat colaborator al lui Avram Iancu. S-a aflat printre inițiatorii și organizatorii adunărilor de la Blaj, iar mai apoi membru și secretar al Comitetului revoluționar (1848—1849).

A trecut peste munți, fiind un colaborator onest al domnitorului Al. Ioan Cuza.

Monumentul ostașului român (Piața Trandafirilor) este închinat eroilor căzuți în războiul antihitlerist. Cele două basoreliefuri reprezintă scene din timpul luptelor pentru eliberarea orașului la care un aport important și-au adus și localnicii. Monumentul a fost lucrat în bronz de către sculptorii Ștefan Csorvássy și Martin Izsák.

Pe **Strada Kossuth, nr. 14,** pe zidul casei unde a fost Hanul « La Calul Bălan », s-a pus o placă al cărei text amintește că, în 1866, marele poet Mihai Eminescu, în peregrinările sale transilvănene, a poposit acolo. În Piața Petöfi, **casa Görög,** cu o placă memorială amintește că, în 1849, fiind în trecere prin Tîrgu Mureș, acolo a poposit marele poet revoluționar maghiar Sándor Petöfi.

Numeroase alte locuri din oraș sînt legate de activitatea revoluționară a comuniștilor și utecîștilor. Astfel, în sala teatrului din fosta clădire «Transilvania» **(Piața Trandafirilor nr. 46),** la 23 iulie 1922, s-a constituit prima organizație legală a P.C.R. Pe **Str. Cuza Vodă nr. 23** s-au aflat (1922—1923) sediul Comitetului județean Mureș al P.C.R., redacția ziarului « Elöre », sediul Sindicatelor unitare. Pe **Str. Voiniceni nr. 46** au locuit un timp Elek Köblös, Pavel Tcacenco și alți militanți ai P.C.R. Case conspirative ale P.C.R. au funcționat pe străzile: **Rodnei nr. 81, Lungă nr. 68, Verii nr. 20, Someșului nr. 48** etc.

Comuna GORNEȘTI. Aici se află un **castel,** construit în perioada 1770—1803, în stil baroc. El a aparținut familiei Teleki și are 52 de încăperi și 365 de ferestre, corespunzînd numărului de săptămîni și zile ale unui an.

REGHIN. Orașul apare în documente încă din 1228 (« Regun ») și păstrează un important monument de arhitectură: **Biserica evanghelică.** Construcția sa a fost realizată în mai multe etape, prima încheindu-se în 1321. Concepută în stilul bazilicilor romane, de-a lungul procesului de construcție care s-a întins pe o perioadă mai mare de timp, edificiul a primit și unele elemente de stil gotic.

Comuna BRÎNCOVENEȘTI s-a dezvoltat pe vatra unui castru roman. Pe malul drept al Mureșului a fost construit un **castel** datînd din sec. XVI. Este o clădire impunătoare, alcătuită din patru aripi care închid o curte interioară; la colțuri se ridică patru turnuri. Castelul a fost înconjurat cu șanțuri de apărare. Între 1599 și 1600 el a fost în stăpînirea unuia dintre căpitanii lui Mihai Viteazul, pe nume Sava Armașul. Arcadele curții interioare, precum și turnul lipit pe zidul de sud-vest sînt adăugiri din sec. XIX.

SIGHIȘOARA. Pe locul actualului oraș a existat o așezare dacică, mai apoi un castru roman. În sec. XIII pe meleagurile Tîrnavei Mari coloniștii saxoni puneau bazele așezării medievale care va cunoaște în curînd o mare înflorire. În anul 1280, documentele amintesc existența așezării cu numele *Castrum Sex*, probabil o mică fortificație pe platoul de sus al dealului, dar suficient de importantă pentru a-i determina pe dominicani să construiască în apropiere o mănăstire, căreia papa Bonifaciu VIII îi acorda, în 1298, o indulgență. În sec. XIV, Sighișoara se dezvoltă foarte mult, fiind menționată în documente cu numele « Segeswar » (1353); « Segusuar » (1367); « castrum Schez » (1369); « castrum Scheks » (1374) etc.

În 1376, un document menționează existența la Sighișoara a 25 de branșe meșteșugărești. În 1339, orașul este amintit ca reședință a scaunului săsesc cu același nume (Segeswar). Cetatea a fost ridicată în sec. XV, din nevoile imediate de apărare. Între anii 1431 și 1435 în oraș a trăit viitorul domn al Țării Românești — Vlad Dracul, cavaler al ordinului

dragonului, iar în anii 1529–1530, pe meleagurile Tîrnavei au călcat oștile domnului Moldovei, Petru Rareș.
În oraș Mihai Viteazul a pus un sfetnic al său, pe vistiernicul Petre Ovis. În 1601, Orașul de Jos a fost devastat de mercenarii valoni comandați de Gheorge Basta. Apoi orașul întreg a fost ocupat de secuii conduși de Ștefan Csàky și Gheorghe Makó. După plecarea lor, asupra orașului s-a abătut o epidemie de ciumă (1603), în timpul căreia au pierit 2 000 de oameni. În 1604, din nou valonii lui Gheorghe Basta au ocupat orașul. Principele Gabriel Báthory a asediat cetatea în 1612, dar artileria ei i-a oprit pe invadatori. În amintirea acestei victorii a fost ridicat turnulețul « La chip ». O nouă epidemie de ciumă (1647), iar în 1676, un incendiu violent au provocat mari nenorociri orașului. În 1704, Sighișoara a fost asediată de curuții comandați de Gutti Istsván care, intrînd în Orașul de Jos, au incendiat mai multe clădiri. În 1709, o groaznică epidemie de ciumă a adus moartea a 4 000 de locuitori (patru cincimi din populație). În anii 1736 și 1788 au izbucnit mari incendii, iar în 1771 orașul a suferit din cauza unor mari inundații. Situația grea a iobagilor din ținutul Sighișoarei i-a ridicat la răscoală în 1784–1785, sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. La 31 iulie 1849, în bătălia de la Albești – comună subordonată Sighișoarei –, armatele comandate de Bem au fost înfrînte de către trupele țariste comandate de Lüders. În această bătălie a fost ucis marele poet maghiar Petőfi.

Biserica mănăstirii Sf. Maria. Primele informații sînt de la sfîrșitul sec. XIII, cînd dominicanii au înființat aici o mănăstire. Aceasta a fost refăcută la sfîrșitul sec. XV. În 1484 au început lucrările de refacere, care s-au încheiat în 1515. Înfățișarea de azi se datorește reparațiilor efectuate în anii 1677–1678. Construită în stilul bisericilor-hală, ea este alcătuită din trei nave, iar spre răsărit are un cor dreptunghiular cu o absidă poligonală. Interiorul a avut foarte mult de suferit, păstrîndu-se numai puține lucruri originale de dinaintea anului 1677. Singura parte mai bine păstrată este absida, cu frumoase bolți gotice. Biserica păstrează numeroase piese de o mare valoare artistică. Foarte prețioasă este cristelnița de bronz, datînd din 1440 – martor grăitor al măiestriei meșterilor din Transilvania sec. XV. Este cunoscut și autorul ei al cărui nume apare în inscripția latinească care sună: « . . . s-a săvîrșit prin mîinile lui Iacob turnătorul de clopote, la anul domnului 1440 ».
Foarte valoroasă este colecția de covoare orientale, compusă din 35 de piese, păstrată în patrimoniul bisericii. Ar mai trebui, poate amintită ușa de la portalul sudic, lucrată în stilul Renașterii de către unul dintre meșterii Sighișoarei.

Cetatea. Dealul cetății, lung de 850 m, are două platouri în funcție de care s-au dezvoltat atît orașul, cît și sistemul de fortificație. Nu se pot preciza etapele de început ale construcției cetății. Este de presupus că fortificația inițială – distrusă de tătari în 1241 – era construită din lemn și pămînt. Ulterior, întăriturile au fost executate din piatră. Dar foarte repede cetatea a devenit neîncăpătoare, orașul mărindu-și necontenit suprafața. În cursul sec. XIV, sistemul defensiv s-a amplificat. Realizat prin contribuția breslelor locale, sistemul defensiv consta dintr-un zid lung de aproximativ 800 m, înzestrat inițial cu 14 turnuri, dintre care 9 se mai păstrează și azi. De-a lungul anilor, atît zidurile, cît și turnurile au suferit numeroase modificări.

Turnul cu Ceas, cu acoperișul său din țiglă smălțuită și turnulețe zvelte așezate la colțuri, cu ceasul său, este un adevărat simbol al orașului. Acest turn a fost construit în sec. XIV pentru a proteja poarta principală a orașului și ca local pentru Sfat. Partea zidită a turnului și-a găsit forma definitivă abia către sfîrșitul sec. XVI. Zidurile sale groase de peste 2 m apărau poarta principală a cetății, depozitele de

muniții, arhiva și trezoreria orașului. Încă la începutul sec. XVII, el a fost înzestrat cu un orologiu cu două cadrane. Acoperișul, ars în 1676, a fost reparat de mai multe ori (1775, 1804); înfățișarea de azi se datorește reparațiilor din 1894, cînd s-au adoptat și țiglele smălțuite. Cele patru turnulețe erau simbolul autonomiei orașului; ulterior au căpătat mai mult o valoare ornamentală în arhitectura turnurilor medievale.

Turnul cositorarilor, clădit poate în aceeași vreme cu zidul cetății, și-a schimbat mereu înfățișarea, fiind adaptat evoluției tehnicii de luptă. Pornind de pe o bază dreptunghiulară, se ridică un trunchi pentagonal, susținut de puternice console, între care se deschid lăcașuri pentru arme, un etaj octogonal cu metereze și se încheie cu un acoperiș hexagonal.

Turnul giuvaergiilor, construit probabil la sfîrșitul sec. XIII și începutul sec. XIV, pe cel mai înalt punct al cetății, sub forma unei masive prisme pătrate, prevăzut în partea superioară cu metereze și deschizături pentru armament. În fața acestui turn, în 1551 s-a amenajat un bastion, primul de acest fel, destinat executării tragerilor de artilerie. În timpul răscoalei curuților, acesta a fost distrus, împreună cu porțiunea de zid dintre Turnul giuvaergiilor și Turnul frînghierilor. În anul 1809, turnul a fost lovit de un trăsnet, care i-a distrus acoperișul și etajul superior, iar în 1863 resturile sale au fost demolate.

Turnul frînghierilor apăra colțul de nord-vest al platoului de sus. Planul pătrat și maniera execuției îl încadrează ca timp, în sec. XIV. Reparat în 1630, mai tîrziu a fost transformat în adăpost pentru paznicul cimitirului.

Turnul măcelarilor a fost construit spre sfîrșitul sec. XV, sub forma unei prisme octogonale. În sec. XVI a fost reconstruit în plan hexagonal, sporindu-i-se înălțimea. Turnul era destinat tragerilor artileriei, ale cărei piese erau amplasate pe o platformă deschisă cu poziție dominantă.

Turnul cojocarilor, modest ca dimensiuni, are un plan pătrat cu patru niveluri, ultimul fiind mai larg și sprijinit de console între care se află gurile pentru armament. După toate probabilitățile, a fost construit în sec. XIV.

Turnul croitorilor străjuiește cea de-a doua poartă a cetății. A fost construit în sec. XIV pe un plan dreptunghiular, fiind străpuns, în partea inferioară, de două ganguri străjuite o vreme de porți. De la acest nivel turnul mai are încă două etaje, în pereții cărora au fost practicate ferestre de tragere. În 1676, pulberăria adăpostită aci a explodat, dărîmînd bolta porții de nord-est. Cu ocazia reparațiilor, gangul de nord-est a fost închis și transformat în depozit, pînă în 1935, cînd prin restaurare s-a revenit la forma inițială.

Turnul cizmarilor a fost construit în 1650. Vechiul turn, atestat încă în 1521, fusese fortificat de Basta în 1603. În 1676 este refăcut, căpătînd înfățișarea de azi. El a fost ridicat în forma unei piramide hexagonale cu laturi inegale, cu acoperișul ca o suliță zveltă, din care spre nord și sud se despică două turnulețe mici de observație.

Biserica evanghelică din Deal este menționată prima dată într-un document din 1345. Apoi documentele o amintesc în 1369. Construcția a început deci la sfîrșitul sec. XIV și avînd dimensiuni modeste, ulterior a fost mărită. 1400 și 1402 sînt etape importante în acțiunea de dezvoltare a construcției. În 1480 se lucra încă la biserică, iar în 1483, construcția se apropia de sfîrșit. În 1488 se executa pictura de la parterul turnului, în 1495 a fost lucrată ușa de la nava nordică, iar în 1625 s-a

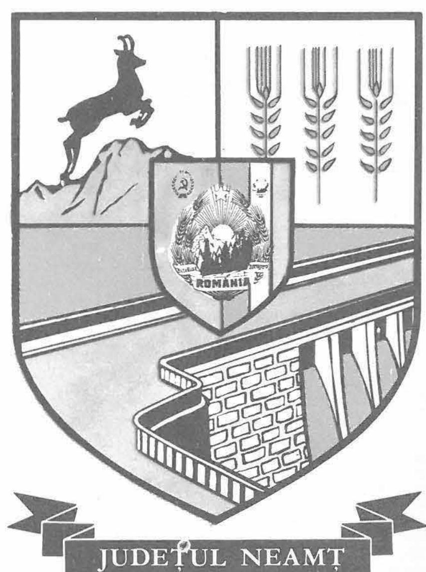
terminat ușa portalului sudic. Inscripțiile păstrate indică anii 1590, 1613, 1655, 1687, 1698, 1726 etc. ca date la care s-au executat reparații. La 23 aprilie 1704, biserica a avut mult de suferit din cauza unui incendiu, turnul-clopotniță a fost grav avariat. În 1838, un mare cutremur a prăbușit bolțile corului și ale navelor. Înfățișarea de azi i-a fost dată în urma lucrărilor de restaurare din 1934.
Ca la majoritatea monumentelor din Transilvania, și aici se pot urmări, după caracterul reparațiilor și reamenajărilor, elemente și influențe noi, în special gotice — pentru perioadele mai vechi și ale barocului — pentru perioadele mai recente.

În satul CRIȘ (Comuna Daneș) se află un foarte frumos **castel** construit pe la 1559 și care prezintă puternice influențe ale Renașterii. Construcția are planul dreptunghiular, iar latura de sud-vest are spre curtea interioară un foișor. Castelul are un bastion masiv de formă cilindrică; în partea exterioară a ultimului etaj au fost montate statui de oșteni. Bastionul a fost construit în 1598.

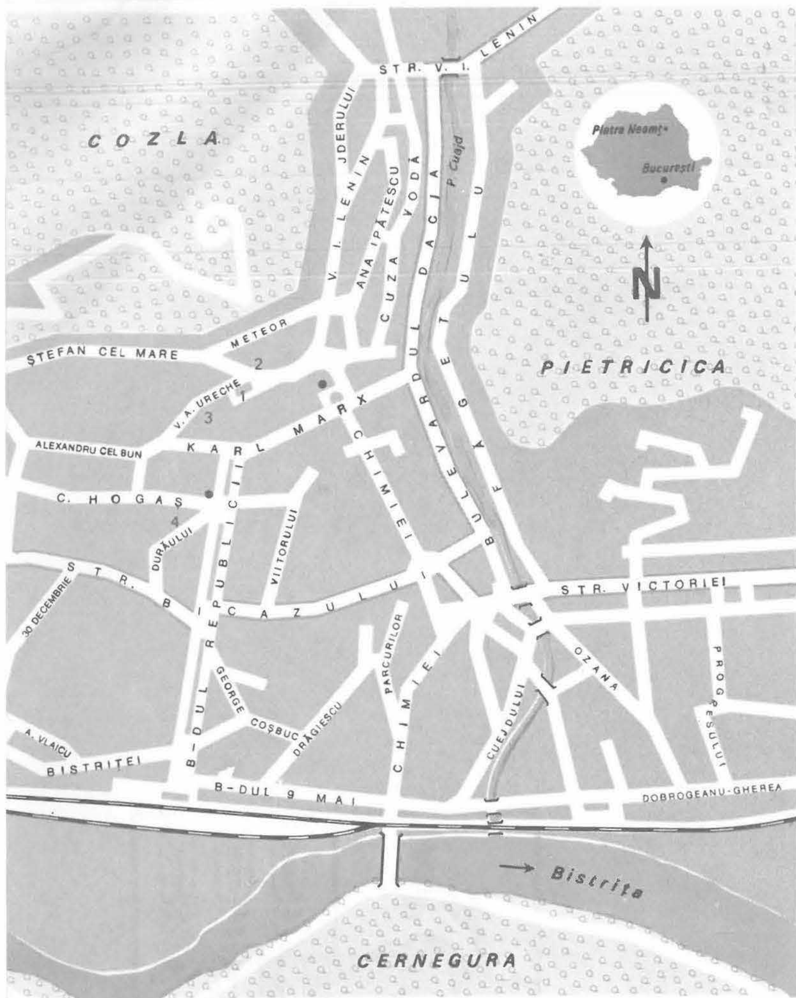
Comuna SÎNPAUL. Aici poate fi vizitat un **castel** din sec. XVII; portalul i-a fost restaurat în 1967. Tot aici există o veche **biserică romano-catolică.**

Comuna OGRA. În această localitate, în 1944, soldații români au purtat lupte îndîrjite și, trecînd Mureșul, au alungat trupele hitleriste din împrejurimi. În amintirea acelor lupte, aici a fost ridicat un **monument.**

Comuna IERNUT. În partea de est a acestei localități se află un **castel,** a cărui construcție a început în sec. XVI. Între 1648 și 1660, arhitectul Augustinus Serena, din Veneția, care a introdus elemente de arhitectură în stilul Renașterii, a efectuat diferite lucrări.
Tot aici se află o **biserică,** construită în 1486, compusă dintr-o navă, un cor poligonal boltit și o clopotniță construită în sec. XX.

ROMÂNIA
JUDEȚUL NEAMȚ

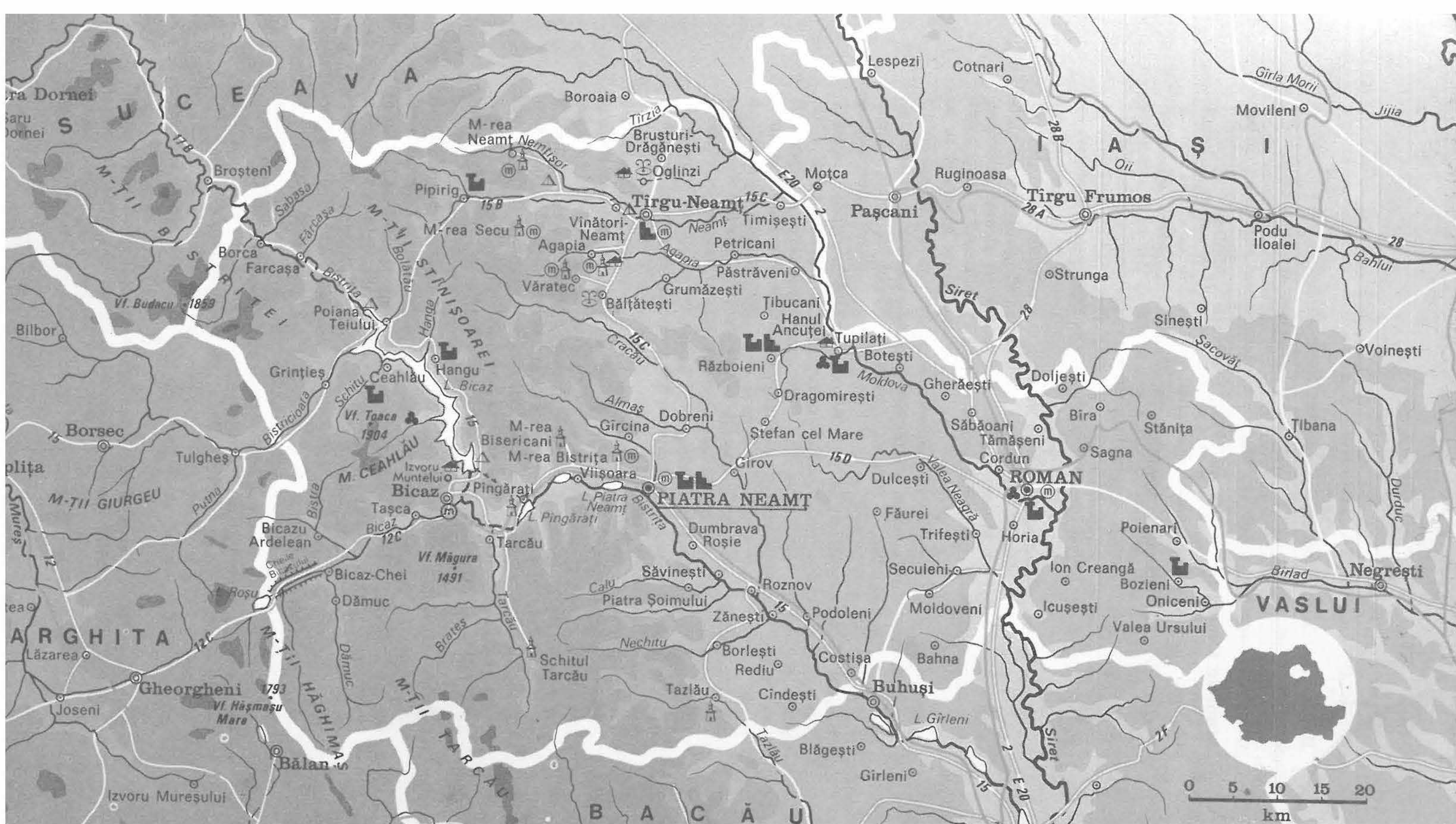
PLANUL MUNICIPIULUI PIATRA NEAMȚ

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica Sfîntul Ioan
2. Curtea Domnească
3. Muzeul de arheologie
4. Casa memorială «Calistrat Hogaș»

● Hotel

S U C E A V A
I A Ș I
VASLUI
B A C Ă U
ARGHITA
PIATRA NEAMȚ
ROMAN
Tîrgu-Neamț
Tîrgu Frumos
Pașcani
Buhuși
Bicaz
Gheorgheni
Bălan
Negrești
Boroaia
M-rea Neamț
Brusturi-Drăgănești
Oglinzi
Pipirig
Moțca
Timișești
Vînători-Neamț
Agapia
Văratec
Bălțătești
M-rea Secu
Petricani
Păstrăveni
Grumăzești
Ţibucani
Hanul Ancuței
Tupilați
Botești
Războieni
Dragomirești
Dobreni
Gircina
Ștefan cel Mare
Girov
Dulcești
Făurei
Trifești
Dumbrava Roșie
Săvinești
Roznov
Piatra Șoimului
Zănești
Podoleni
Borlești
Rediu
Costișa
Tazlău
Cîndești
Blăgești
Girleni
Secuieni
Moldoveni
Bahna
Lespezi
Cotnari
Ruginoasa
Movileni
Podu Iloaiei
Strunga
Sinești
Voinești
Doljești
Gherăești
Săbăoani
Tămășeni
Cordun
Bîra
Stănița
Sagna
Țibana
Horia
Poienari
Ion Creangă
Bozieni
Oniceni
Icușești
Valea Ursului
Broșteni
Borca
Farcașa
Poiana Teiului
Bilbor
Grințieș
Hangu
Ceahlău
Borsec
Tulgheș
Izvoru Muntelui
Pîngărați
Tașca
Tarcău
Bicazu Ardelean
Bicaz-Chei
Dămuc
Lăzarea
Joseni
Izvoru Mureșului
Schitul Tarcău
M-rea Bisericani
M-rea Bistrița
Viișoara
M-ții BISTRIȚEI
M-ții STÎNIȘOAREI
M. CEAHLĂU
M-ții GIURGEU
M-ții HĂGHIMAȘ
M-ții TARCĂU
Vf. Budacu 1859
Vf. Toaca 1904
Vf. Măgura 1491
Vf. Hășmașu Mare 1793
L. Bicaz
L. Pîngărați
L. Piatra Neamț
L. Gîrleni
Siret
Bistrița
Moldova
Bahlui
Jijia
Gîrla Morii
Oii
Bîrlad
Sacovăț
Durduc
Valea Neagră
Tazlău
Cracău
Almaș
Neamț
Nemțișor
Tîrzia
Agapia
Cuejdiu
Calu
Nechitu
Brateș
Dămuc
Tarcău
Bicaz
Bistricioara
Putna
Bistra
Hangu
Bolătău
Farcașa
Sabasa
Schitu
Mureș
Cheile Bicazului
L. Roșu
E20
15
15B
15C
15D
12
12C
17B
28
28A
28B
2
2F
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Bălțătești, stațiune balneară de interes local

Bicaz, lac de acumulare și baraj, zonă de agrement

Cheile Bicazului

Muntele Ceahlău — Polița cu crini, rezervație complexă

Oglinzi, localitate cu izvoare minerale

Piatra Teiului, rezervație geologică

JUDEȚUL NEAMȚ

Situat în partea central-vestică a Moldovei pe valea Bistriței, județul Neamț are o suprafață de 5 890 km² și o populație de peste 523 500 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,5% din teritoriu și populația țării; densitatea populației este aproximativ egală cu media pe țară. Reședința județului este municipiul Piatra Neamț.

Relieful, variat, se dispune în trepte de la vest la est. Astfel, în partea de vest se află sudul Munților Bistriței, masivul Ceahlău și cea mai mare parte din Munții Stînișoarei, precum și nordul munților Tarcău și Goșmanu. Munții, de înălțimi și structuri diferite, sînt fragmentați de valea Bistriței și afluenții săi care au sculptat cu timpul mici depresiuni în care s-au cuibărit sate. Uriașul acestor munți este Ceahlău (1 904 m) a cărui înfățișare falnică se oglindește în luciul lacului de acumulare de pe Bistrița.

O frumoasă extensiune o au spre est dealurile subcarpatice, alcătuite din culmi prelungi de peste 600 m altitudine, ce închid depresiuni subcarpatice drenate de ape repezi. Ultima treaptă de relief o constituie valea largă a Siretului, cu luncă și terase bine dezvoltate, care continuă să se lărgească spre sud.

Clima are un caracter temperat-continental cu nuanțe diferite în funcție de etajarea reliefului. Astfel, temperatura medie anuală este de 9° în zonele joase și de 1° în munți, iar precipitațiile variază între 530 și 800 mm.

Teritoriul județului Neamț este străbătut de rîul Bistrița și de afluenții săi — Bicaz, Tarcău, Cracău, precum și de cursul mijlociu al Siretului. Resursele naturale sînt reprezentate prin întinse păduri și pajiști alpine și un însemnat potențial hidroenergetic, la care se adaugă zăcămintele de săruri de potasiu (Bălțătești, Negrești-Gîrcina), de substanțe nemetalifere — calcare (Bicaz), argile (Coasta Perdelei), balast, nisipuri, gresii —, și izvoare cu ape minerale (Bălțătești, Oglinzi și Borca).

Economia județului, în plină dezvoltare, se caracterizează printr-o structură complexă, în care rolul preponderent îl are industria. Pe teritoriul județului Neamț s-au creat grupări industriale moderne și cu largi posibilități de extindere. Astfel, la Piatra Neamț-Săvinești-Roznov s-a dezvoltat, în special, industria chimică, la Roman industria metalurgică (Uzina de țevi ș.a.), industria constructoare de mașini și industria materialelor de construcții, iar la Bicaz industria materialelor de construcții. Existența acestor grupări industriale, la care se adaugă și alte ramuri industriale, ca: industria alimentară și textilă, precum și salba de hidrocentrale care valorifică potențialul hidroenergetic al Bistriței, au schimbat radical potențialul industrial al județului. Astfel, județul Neamț participă în volumul global industrial al țării cu ponderi însemnate în producția de îngrășăminte chimice, fibre și fire sintetice, ciment, celuloză și hîrtie, zahăr.

În cadrul economiei agrare, cultura cerealelor ocupă circa 60% din suprafața terenului arabil (porumb, grîu, secară, orz și ovăz) fiind urmate de plantele tehnice (in, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui), plantele medicinale, cartofi și legume.

În regiunile deluroase s-a dezvoltat pomicultura, producții ridicate realizîndu-se la culturile de prune, mere, pere, cireșe și vișine. Condițiile pedoclimatice și existența unor întinse suprafețe de pășuni și fînețe naturale au favorizat creșterea animalelor, în special a bovinelor și ovinelor, ce dețin o pondere însemnată în producția agricolă a județului.

În județul Neamț se află patru orașe, din care două municipii, 13 localități componente ale municipiilor și orașelor, 70 de comune (din care patru suburbane) cu 347 de sate.

Municipiile Piatra Neamț (74 874 loc.) și Roman (61 215 loc.) sînt centre industriale complexe și social-culturale importante ale României, urmate de Tîrgu Neamț și Bicaz, orașe care au cunoscut un intens proces de industrializare în ultimii ani. Municipiul *Piatra Neamț* se

află situat pe terasele de pe stînga Bistriței, înconjurat de culmile împădurite ale masivelor Cozla, Pietricica și Cernegura, la răscrucea unor vechi drumuri comerciale și în fața pasurilor transcarpatice Tulgheș și Bicaz. Împreună cu celelalte centre din apropiere, Piatra Neamț formează o grupare urbană în plină dezvoltare, însuși aspectul urbanistic al orașului fiind deosebit de interesant prin îmbinarea armonioasă a arhitecturii orașului vechi cu construcțiile recente din cartierele noi. Prin așezarea sa deosebit de favorabilă, prin așezămintele sale istorice și culturale, prin climatul plăcut și numeroase obiective turistice, orașul atrage numeroși vizitatori atît din țară, cît și de peste hotare.

Celelalte orașe — municipiul *Roman*, situat la confluența Moldovei cu Siretul, vechi tîrg al Moldovei și oraș domnesc timp de mai multe secole, *Tîrgu Neamț* ridicat în apropierea Cetății Neamțului, *Bicazul* cu o pitorească așezare — la care adăugăm mulțimea mănăstirilor (Văratec, Agapia, Neamț, Secu, Bistrița ș.a.), precum și numeroasele localități rurale (Vînătorii Pietrei, Războieni, Humulești ș.a.) sînt deținătoarele unor monumente istorice și de artă, de inestimabile valori artistice.

Pe teritoriul județului Neamț se află și stațiunile balneoclimaterice, sezoniere, *Bălțătești și Oglinzi* (com. Răucești). Situate la altitudini medii de 400—500 m, cu izvoare cloruro-sodice concentrate, cele două stațiuni sînt indicate în afecțiunile aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic și în afecțiunile ginecologice.

Prezența unei întinse regiuni muntoase și deluroase, a numeroase mănăstiri și locuri istorice și a unor obiective industriale au determinat constituirea unor arii cu potențial turistic foarte ridicat. Cel mai reprezentativ sector al acestei regiuni este cursul mijlociu și inferior al văii Bistrița, care a fost vreme îndelungată cea mai importantă arteră de plutărit a Moldovei de-a lungul căreia se înșiră sate străvechi și mănăstiri. Astăzi, Bistrița s-a transformat într-o salbă de hidrocentrale (Uzinele hidroelectrice de la Stejaru, Piatra Neamț, Roznov I și II, Pîngărați, Zănești și Vaduri), iar pe valea ei, între munți, s-a creat lacul de acumulare de la Izvoru Muntelui, lung de 35 km. Lacul acesta pitoresc, ce oferă priveliști deosebite de la înălțimea barajului (120 m), atrage nenumărați turiști ce beneficiază de cabane confortabile în aval și în amunte de baraj sau la campingul de la Potoci. Legată de construcțiile hidroenergetice de aici este dezvoltarea orașului Bicaz, care găzduiește un muzeu cu bogate exponate din istoria regiunii.

Masivul Ceahlău, situat la 35 km vest de Piatra Neamț, este cel mai căutat de turiști și cel mai îndrăgit de moldoveni. Farmecul muntelui îl dau stîncile uriașe din calcare, cu forme curioase, ce poartă nume legendare ca: Dochia, Tabăra Vulturilor, Turnu Sihastrului, Căciula Dorobanțului, Panaghia ș.a. Datorită înălțimii, a suprafeței întinse și a gamei largi de microclimate, Ceahlăul adăpostește o floră bogată cu numeroase specii rare și o rezervație de *Larix*, ocrotită de lege.

Din orașul Bicaz, care este în același timp și un important centru turistic, se poate pleca și spre Cheile Bicazului și Lacul Roșu (pe teritoriu jud. Harghita). După părăsirea ultimelor case din satul Bicaz-Chei se pătrunde în impresionantele chei ale Bicazului (Munții Suhard), tăiate în stînci de calcar recifal cu pereți abrupți și înalte de cîteva sute de metri.

Deși are un relief variat, în mare parte accidentat, județul Neamț este totuși foarte accesibil unui turism de masă intens, mai ales datorită căilor de transport moderne. Principala arteră feroviară și rutieră a județului este reprezentată de calea ferată de pe valea Bistriței, care unește orașele Bicaz și Piatra Neamț de Bacău și restul țării și de șoseaua modernizată care dublează calea ferată; de la Piatra Neamț șoseaua se bifurcă spre Tîrgu Neamț și spre Bicaz, Lacul Roșu și în continuare Gheorgheni (jud. Harghita). Această rețea majoră este comple-

tată de o reţea locală de şosele şi drumuri care dau posibilitatea cunoaşterii vechilor aşezări cu trecut glorios ce găzduiesc nenumărate monumente istorice, de artă şi arhitectură medievală, precum şi numeroase locuri legate de lupta moldovenilor pentru apărarea independenţei.

PIATRA NEAMŢ. Teritoriul actualului municipiu a fost locuit din cele mai vechi timpuri; s-au descoperit resturi de civilizaţie din epoca pietrei şlefuite, precum şi urme de civilizaţie dacică. În a sa *Geographia*, Ptolemeu vorbeşte despre existenţa unei localităţi cu numele de Petrodava, poate viitoarea aşezare, poate o altă cetate din împrejurimi. În epoca feudală, aici s-a dezvoltat o intensă activitate meşteşugărească, foarte curînd, aşezarea devenind tîrg. La început, oraşul este menţionat în documente sub numele de Piatra lui Crăciun (aproximativ prin anii 1387–1392). Cînd, în 1431, Alexandru cel Bun făcea o danie Mănăstirii Bistriţa, vorbea despre « Casa lui Crăciun de la Piatra ». Şi oraşul va continua să se dezvolte din moment ce marele voievod Ştefan cel Mare va ridica aici curţi domneşti şi alte construcţii devenite de mult piese de mare atracţie pentru turişti şi odoare preţioase ale noului oraş.

*

Biserica Sfîntul Ioan (Piaţa Libertăţii) este ctitoria lui Ştefan cel Mare. Lucrările au durat doi ani (1497 şi 1498), biserica fiind una dintre puţinele construcţii ale marelui domn, păstrate aproape integral. Ea reprezintă o sinteză a celor două tipuri de plan: dreptunghiular şi triconc şi se compune din pronaos, naos şi altar. Plafonul naosului este format dintr-o boltă sferică amplă, iar ferestrele lui mici sfîrşesc în partea superioară cu arce uşor frînte. Pronaosul este despărţit în două printr-un arc dublu şi primeşte lumină prin două ferestre practicate în zidul de pe latura de miazăzi. Iniţial, exista un perete despărţitor între naos şi pronaos, care nu se ştie cînd şi de către cine a fost înlăturat. Biserica este lipsită de turlă. Reţine atenţia îmbinarea diferitelor materiale de construcţie (piatră, cărămidă, teracotă). Zidurile sînt susţinute de şapte contraforturi din piatră făţuită. Faţada este frumos decorată cu ajutorul cărămizilor şi discurilor smălţuite.
Pisania de pe peretele de nord, lîngă uşa de intrare, menţionează faptul că biserica a fost ridicată în 16 luni, în al 42-lea an de domnie al gloriosului Ştefan.

Turnul-clopotniţă, din imediata apropiere a bisericii, este aşezat pe latura nord-vestică a acesteia. Iniţial, avea 19 m, ulterior, în sec. XIX, i s-a mai adăugat un etaj. La bază, turnul este pătrat, cu latura de 5,8 m, iar de la 7 m în sus capătă o formă octogonală. Turnul a fost construit în anul 1499.

Curtea Domnească, din cadrul căreia făceau parte cele două construcţii amintite mai sus, se afla în imediată apropiere. Ea era compusă din casele domneşti şi dependinţele apărate jur împrejur de puternice ziduri prevăzute cu metereze; în prezent, numai cîteva sectoare sînt identificate. După 1635, ştirile despre Curtea de la Piatra Neamţ se răresc, ca apoi să nu le mai întîlnim.

Muzeul de arheologie (Piaţa Libertăţii), amenajat într-o clădire construită între cele două războaie mondiale, prezintă mileniile de civilizaţie de pe valea Bistriţei. Aici sînt expuse urme materiale din paleolitic, neolitic, bronz şi fier. Dar ceea ce atrage mai ales este bogatul material ceramic aparţinînd culturii Cucuteni.

Colecţia de artă din clădirea învecinată cuprinde lucrări originale ale unor artişti locali, cît şi ale unor pictori români de notorietate.

Casa memorială « Calistrat Hogaş » (Str. Calistrat Hogaş) păstrează documente şi manuscrise ale marelui scriitor, ediţii ale operelor sale, precum şi obiecte personale.

Se mai pot vizita în oraş şi împrejurimi: BÎTCA DOAMNEI, intrată de mult în istorie prin descoperirile făcute aici de C. Matasă, care a identificat **urmele unei cetăţi dacice,** asemănătoare cu cele din Munţii Orăştiei. Unii specialişti susţin că aceasta ar fi de fapt Petrodava menţionată de Ptolemeu. Zidul de piatră, gros de 3,5 m, sanctuarul, locuinţele, totul demonstrează înalta civilizaţie a dacilor.
În sec. XIII va fi fost aşezat aici un punct de strajă, lucru dovedit de săpături.

Biserica Mănăstirii Văleni (localitate componentă la 5 km sud de Piatra Neamţ), construită din lemn pe vremea lui Petru Rareş (la mijlocul sec. XVI), a fost reparată de Petru Şchiopul şi Movileşti.
Lîngă Văleni este un sat vechi, VÎNĂTORI, menţionat documentar încă în 1446, unde poate fi vizitată **Biserica de lemn,** construită în sec. XVIII, cu preţioase icoane şi o tîmplă frumos sculptată. În apropierea sa se află **şantierul arheologic de la Izvoare,** unde s-a descoperit ceramică din neolitic.

Mănăstirea Bistriţa (comuna VIIŞOARA). Tradiţia menţionează existenţa unei bisericuţe de lemn încă din sec. XIV. Prima atestare documentară a mănăstirii (7 ianuarie 1407) o găsim într-un act prin care Iosif mitropolitul convenea cu Alexandru cel Bun ca mănăstirile Bistriţa şi Neamţ să fie « nedespărţite una de alta », sub ascultarea aceluiaşi egumen. Este sigur deci că mănăstirea exista deja la sfîrşitul secolului al XIV-lea sau fusese construită în primii ani ai domniei lui Alexandru cel Bun. În 1401, în urma demersurilor făcute, domnitorul a reuşit să obţină de la Patriarhia din Constantinopol recunoaşterea lui Iosif ca mitropolit. Acesta se număra printre căpeteniile clerului moldovean încă din timpul lui Petru Muşat. Sprijinul pe care l-a acordat biserica domniei în vremea aceasta este o urmare a eforturilor depuse pentru căpătarea unei autonomii faţă de Constantinopol, dar era şi a mărinimiei domnului, care răsplătea cu danii însemnate clerul. Aşa se explică şi atenţia pe care domnia a acordat-o construcţiei de noi lăcaşe pentru cult sau repararea celor vechi.
Nu se cunosc prea multe date despre cum a fost construită mănăstirea şi cînd anume, însă numeroasele danii (1411, 1415, 1422), făcute acesteia de către Alexandru cel Bun, i-au determinat pe mulţi specialişti să-l considere pe acesta ctitorul ei. Lucrul pare să fie confirmat şi de faptul că, aici, în 1418, era înmormîntată Doamna Ana, una dintre soţiile domnului, iar la începutul lui 1432 chiar voievodul.
În timpul domniei lui Ştefan cel Mare, documentele se înmulţesc. Noi danii, întărirea altora mai vechi sînt mărturii ale atenţiei de care s-a bucurat mănăstirea din partea marelui voievod. În 1498, turnul-clopotniţă din partea de miazănoapte a fost ridicat de « Ioan Ştefan Voievod. . ., fiul lui Bogdan Voievod ». Pînă la Petru Rareş, lăcaşul a fost neglijat, căci abia în 1546 se fac reamenajări şi noi construcţii la Bistriţa. Apoi, tradiţia a păstrat date despre evenimentele din anul 1538, cînd Petru Rareş, urmărit de turci, a fost adăpostit în mănăstire. O cronică a vremii, menţionînd evenimentele de mai sus, precizează că turcii au asediat mănăstirea, ceea ce ne face să credem că ea avea serioase fortificaţii. Un document din 1546 vorbeşte despre faptul că Petru Rareş dăruia un sat mănăstirii în semn de recunoştinţă pentru adăpostire, dar precizează domnul: « am înoit din temelie sfînta monastire, făcînd împregiur şi zid şi pe dinlăuntru am împodibit-o ». În timpul lui Alexandru Lăpuşneanu (1552–1561 şi 1564–1568) se zideşte, pe locul construcţiei lui Alexandru cel Bun, biserica mănăstirii, aşa cum grăieşte şi pisania de la intrare: « s-a zidit această biserică. . . în zilele binecredinciosului şi de Hristos iubitoru domn al nostru Io Alexandru Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, în anul 7062 (1554). . . ».
La 27 iulie 1600, Mihai Viteazul, domn al Ţării Româneşti, Transilvaniei şi Moldovei, acorda mănăstirii dreptul de a strînge

darea pe stupii de albine din satele pe care ea le avea în ținutul Neamțului.

Biserica Mănăstirii Bistrița se înrudește ca plan cu ctitoria lui Rareș de la Probota. Aici sînt evidente schimbările produse în arhitectura moldovenească în cursul sec. XVI, indicînd o nouă orientare și modalitate de a concepe frumosul. Fațadele pictate au fost treptat înlocuite, în a doua jumătate a secolului, cu ziduri simple, cu tencuială albă, în care singurele elemente decorative erau firidele, ocnițele, contraforturile și tăietura ferestrelor sau intrărilor. Zidurile din piatră brută, acoperită cu tencuială, se înalță netede pînă la cele două șiruri de ocnițe din partea superioară.

Accesul se face azi prin ușa de pe latura sudică; se trece printr-un pridvor, ridicat în sec. XIX și de aici se ajunge la ușa de intrare, deasupra căreia se află inscripția pusă de Lăpușneanu și stema Moldovei cioplită în piatră. Pridvorul are o boltire compusă din două calote sferice ridicate pe pandantivi și arce, boltire pe care o întîlnim și în pronaos. Peretele de răsărit al pridvorului, de o parte și de alta a ușii, păstrează o scurtă inscripție din care rezultă că pictura a fost executată în 1590. Nu se știe nimic despre pictura inițială, dar știm că în 1560 Alexandru Lăpușneanu ceruse dogelui Veneției pictori pricepuți.

Un interes deosebit îl stîrnește portalul de piatră sculptată care face trecerea din pridvor în pronaos și care, atît prin motive, cît și prin execuție, amintește de goticul tîrziu.

Pronaosul, cu aceeași boltire realizată din calote sferice, este spațios și luminos. Printr-o ușă se poate intra în gropniță — cea mai mică dintre încăperi. Naosul, cu pardoseală de marmură, atrage atenția prin sensibilitatea deosebită a liniilor de boltire. Elementele care compun boltirea dau o mare sprinteneală întregului edificiu. Aici se află legendara icoană « Sf. Ana » care, conform tradiției, ar fi fost dăruită Doamnei Ana a lui Alexandru cel Bun de către unul dintre ultimii reprezentanți ai familiei împăraților bizantini Paleologu. Altarul, despărțit de naos printr-o catapeteasmă lucrată în 1814, este ultima încăpere a bisericii.

În această mănăstire s-a scris *Pomelnicul de la Bistrița*, unul dintre primele izvoare istoriografice, cuprinzînd lista domnilor și a celor mai reprezentative nume de feudali ai țării.

Colecția de obiecte și podoabe expuse în clădirea de pe latura de nord a incintei prezintă o parte din valorosul patrimoniu cultural al mănăstirii. Amintim: clopotul de bronz dăruit de Ștefan în 1494, o ferecătură de carte din argint (1786); țesături și broderii cu fir, fragmente din costumul lui Alexandru cel Bun, icoanele din sec. XVI—XVII și mai ales cea a lui Grigore Zugravul din 1613.

Mănăstirea Bisericani. Temeliile i-au fost puse de Ștefan cel Mare în 1498 și a fost terminată de Ștefăniță, în 1512. În 1542, Petru Rareș a reparat-o, ca și Miron Barnovschi (1626) și Toma Cantacuzino (1637—1638). În 1786 a fost refăcută din temelii.

Mănăstirea Pîngărați (comuna PÎNGĂRAȚI), unde în 1462 Ștefan cel Mare a ridicat o sihăstrie. Pe locul acesteia, Alexandru Lăpușneanu a clădit Mănăstirea Pîngărați (sec. XVI). Ansamblul arhitectural cuprinde: Biserica Sf. Dumitru, clopotnița și trei corpuri de clădiri. Biserica are două caturi, o scară în spirală făcînd legătura dintre biserică și paraclis. Pictura a fost executată în stilul Renașterii din Moldova sec. XVI.

Mănăstirea Tazlău (comuna TAZLĂU) este ctitoria lui Ștefan cel Mare, care a ridicat-o în anul 1497. Alexandru Lăpușneanu i-a adăugat un pridvor. Ansamblul fostei mănăstiri mai păstrează turnul de pază, zidurile incintei.

Mănăstirea Văratec, ridicată în sec. XVIII pe locul unui schit care dura din 1598. Aici poate fi vizitat muzeul mănăstirii, precum și mormîntul Veronicăi Micle.

> «...*tablourile de la Agapia formează pentru Moldova o adevărată galerie de pictură, care va atrage întotdeauna admirația românilor și stima străinului cunoscător...*»
>
> M. Kogălniceanu

Mănăstirea Agapia. Tradiția locală menționează existența încă din sec. XIV a unui schit de lemn, așezat mai sus de actuala Agapia din Deal. Din cauza unor distrugeri repetate, lăcașul a fost reconstituit și mutat treptat mai spre vale, pînă a ajuns pe locul unde se înalță Biserica Agapia din Deal. Aceasta este menționată într-un document de la Ilieș Vodă (1437) și apare în lista mănăstirilor din timpul lui Ștefan cel Mare, avînd pe atunci 15—20 de călugări. În 1464 și 1498, documentele vorbesc despre neînțelegerile ivite dintre mănăstire și Cetatea Neamțului. Se pare deci că a existat cu cîtăva vreme înainte de a fi menționată în documente, dar ca o așezare modestă, a cărei biserică de lemn, redusă ca proporții, s-a ruinat cu vremea. Petru Rareș și Doamna Elena, menționați de pomelnicul mănăstirii drept ctitori, au zidit o biserică nouă. Bogdan Lăpușneanu (1568—1572) a făcut danii mănăstirii în anul 1569. Dar curînd și zidirea lui Rareș s-a ruinat și va fi fost înlocuită cu una nouă, ctitorie din a doua domnie a lui Petru Șchiopul (1582—1591). Un document din 1604, provenind din cancelaria lui Ieremia Movilă (1595—1600; 1600—1606), menționează unul dintre cele mai emoționante evenimente trăite de lăcaș, cînd « au venit cătanele cu Mihai voievod asupra țării domniei sale ». Ctitoria lui Petru Șchiopul, Agapia din Deal, va fi înlocuită în 1680 cu o nouă biserică din lemn, de către Anastasia — soția lui Duca Vodă. Reparată în 1716 și 1793, va exista pînă în 1820, cînd a fost complet refăcută, tot din lemn. Un foc va scurta în 1821 și viața acestui lăcaș. Întregul complex de clădiri a fost refăcut pînă în anul 1832, dar din nou ruinată, biserica a fost reclădită în 1873, existînd în noua formă pînă în 1891, cînd a fost ridicat paraclisul care se află și azi. Cu timpul, Agapia din Deal și-a pierdut importanța, ajungînd în cele din urmă un simplu schit, care, reparat și pictat, atrage și acum atenția prin pitorescul său și al împrejurimilor.

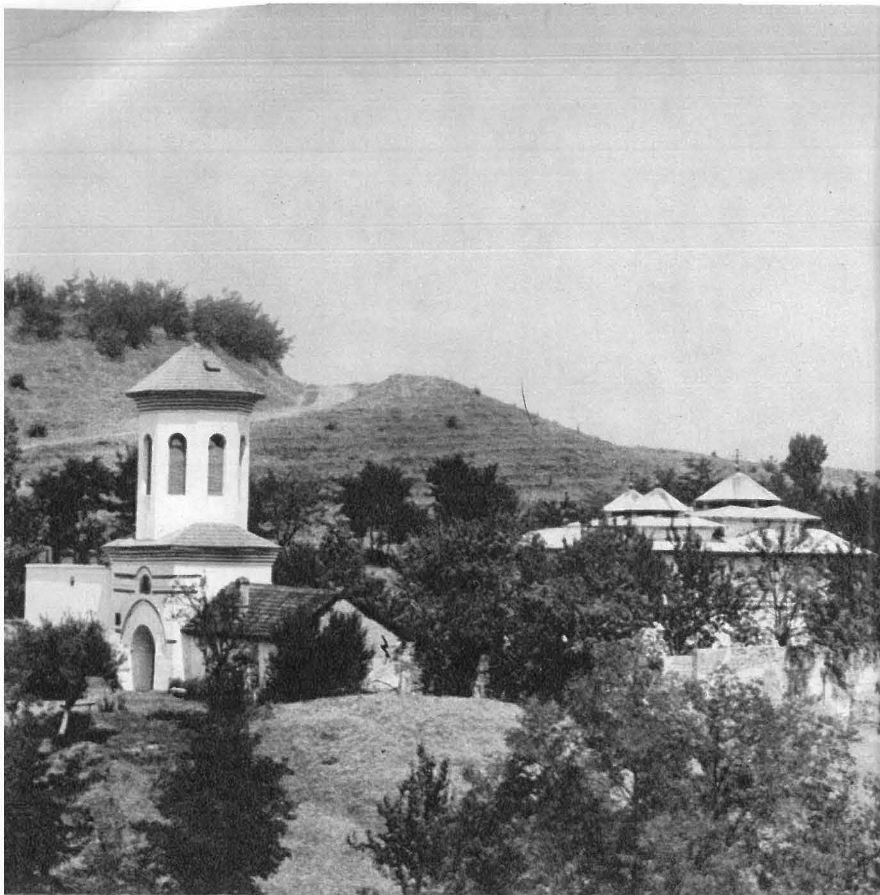
Agapia din Vale, biserică de lemn, ridicată la începutul sec. XVII a fost înlocuită cu o alta, din piatră, care există și azi. Construcția bisericii a început în 1642, încheindu-se în septembrie 1644. Tot atunci a fost zidit și turnul de clopotniță și o parte din clădirile din jurul bisericii. Planul se aseamănă cu cel al Bisericii Trei Ierarhi, construcție contemporană, dar nu are aceeași amploare. Vremurile vitrege au lăsat urme adînci, incendiile și cutremurele, jafurile și pustiirile au lovit-o fără cruțare. Lucrările săvîrșite în diferite etape, au schimbat înfățișarea originală a bisericii; se mai păstrează doar zidurile groase, cele două coloane masive dintre pronaos și pridvorul inițial, absidele semicirculare în care s-a practicat ulterior cîte o fereastră și turla octogonală, specific moldovenească, care încoronează naosul. Cele mai importante adăugiri s-au făcut între anii 1858 și 1862; diaconicul, proscomidiarul și un nou pridvor.

Din această perioadă datează și actuala pictură a bisericii, de un real interes artistic, fiind opera lui Nicolae Grigorescu. Contractul încheiat în 1858 prevede ca pictorul să execute « chiar cu mîna sa » toate « tablourile însemnate în listă după descrierea Sfintei Scripturi . . . cît se poate de bine și cu boielile cele mai bune ».

« Meșterul Nicu » a avut un nesecat izvor de inspirație în lumea înconjurătoare. Chipurile de sfinți și-au avut modelele printre oamenii locului.

Turnul cu ceas din Sighișoara

Schitul Clocociov

Biserica mănăstirii Călui

Statuia Libertății din Ploiești

Doftana

Casele domnești de la mănăstirea Brebu

Castelul Peleș din Sinaia

JUDEȚUL NEAMȚ

Biserica Sf. Ioan și Turnul-clopotniță din Piatra Neamț, ctitorite de Ștefan cel Mare

Muzeul arheologic din Piatra Neamț

Biserica mănăstirii Neamț

Cetatea Neamț

De numele acestei mănăstiri se leagă multe amintiri. La simpla rostire, o întreagă pleiadă de oameni mari ai culturii românești ne trece prin minte: Ion Creangă, B. P. Hasdeu, I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, George Coșbuc, Garabet Ibrăileanu, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, George Lesnea își au portretele într-una din sălile care adăpostesc colecția de obiecte de valoare istorică și artistică a mănăstirii.
În această colecție se păstrează icoane din sec. XVII—XVIII, icoane pictate de Grigorescu, manuscrise, unele copiate chiar în mănăstire și cărți de cult tipărite în sec. XVII—XIX. Sînt expuse, de asemenea, vase de cult, broderii și covoare vechi moldovenești — multe lucrate de călugărițele mănăstirii.
În 1965, locuința lui Vlahuță din apropierea mănăstirii a fost amenajată pentru a adăposti un mic muzeu memorial.

«... Vei găsi locuri sfințite de oasele străbunilor, ori de vitejiile lor. Fă-ți un drum din gîndurile tale, ori aruncă în trecere o privire de admirație înlăcrămată spre Neamț...».
Alecu Russo

Cetatea Neamțului. Înălțarea Cetății Neamțului la sfîrșitul sec. XIV, de către Petru I (1374—1391), domnul sub care se cristalizează pe deplin cadrul politic în care avea să se desfășoare istoria Moldovei medievale, a fost confirmată de recentele cercetări, care au scos la lumină urme materiale de la sfîrșitul sec. XIV și monede de argint de la Petru I. Monumentul deci este o creație moldovenească, născută din necesitățile evoluției societății locale, iar istoricul ei nu poate fi înțeles decît în strînsă legătură cu împrejurările istoriei Moldovei. În 1359, Moldova a devenit stat de sine stătător. Pînă la Petru I domnii nu au avut cetăți de piatră. Dar la sfîrșitul sec. XIV dezvoltarea economică, creșterea puterii centrale au creat condiții favorabile și necesitatea unor întărituri de piatră, care să asigure domnului controlul drumurilor și al punctelor obligatorii de trecere, iar în timp de război să fie nuclee active în sistemul defensiv al țării. Prima mențiune despre cetățile lui Petru Mușat apare în omagiul adresat de domn regelui Poloniei în 1387, cînd este foarte probabil ca printre acele « cetăți ale Moldovei », menționate de document, să se fi aflat și cea a Neamțului. Este neîndoios faptul că cetatea a fost ridicată de meșteri autohtoni, mărturie fiind marele număr de edificii construite în timpul domniei lui Petru (cel puțin trei cetăți: Neamț, Suceava și Șcheia, precum și cîteva biserici și mănăstiri).
În forma în care a fost înălțată — un fort central străjuit de patru turnuri la colțuri — cetatea și-a îndeplinit rosturile timp de aproape un veac. Pîrcălabul — căpetenia cetății — cum apare în sec. XV în documente, avea largi atribuții militare, administrative și judecătorești în întreg ținutul, care și-a luat și el numele de la cetate. Prima mențiune documentară certă a cetății este din anul 1395, cînd rezista cu succes trupelor regelui ungar Sigismund de Luxemburg, fapt care a contribuit, în mare măsură, la alungarea invadatorilor. Din timpul lui Alexandru cel Bun (1400—1431) ne sînt cunoscute cîteva nume de pîrcălabi ai cetății, ca: Șandru (1403), Stanislas Rotompan, membru al delegației moldovene la Conciliul de la Constanța etc. De la Alexandru cel Bun și pînă la Ștefan cel Mare îl întîlnim ca pîrcălab pe Duma (constant între anii 1436 și 1449), prin a cărui trădare se pare că cetatea a fost predată polonezilor, în 1450, în timpul luptelor dintre Bogdan II și Alexăndrel. Despre acest eveniment vorbește atît Dlugosz, cît și Grigore Ureche.
Însă epoca de strălucire și de glorie a cetății coincide cu perioada domniei lui Ștefan cel Mare. Înțelegînd rolul pe care-l aveau cetățile în crearea unui puternic sistem defensiv, marele voievod a dispus ridi-

carea unei a doua centuri de ziduri cu bastioane semicirculare, așa încît a putut rezista cu succes tirului artileriei de asediu. Referindu-se la amplele lucrări inițiate de Ștefan aici, cronicarul Miron Costin avea să noteze mai tîrziu: « Zidurile mai late dimprejur le-au clădit domnii... și mai mult ca alții Ștefan cel Bătrîn, domnul cel vestit ». Cetatea a rezistat marelui atac întreprins în 1476 de oastea comandată de cuceritorul Constantinopolului, Mohamed II. În timpul lui Bogdan III (1504—1517), Ștefăniță (1517—1527) și Petru Rareș (1527—1538; 1541—1546) cetatea continuă să joace un rol important în sistemul defensiv moldovean.

1538. An greu pentru țară și cetate. Boierimea a trădat pe Petru Rareș și țara, împreună cu cetățile, au fost predate fără lupte otomanilor. După această dată, rolul cetăților a scăzut foarte mult; în anii următori numele cetății va apărea fie legat de luptele pentru domnie, fie ca loc de refugiu, fie ca temniță.

Pentru a slăbi și mai mult Moldova, turcii i-au cerut lui Al. Lăpușneanu în domnia sa de-a doua (1564—1568) să distrugă cetățile... « Deci Alixandru-Vodă — notează *Letopisețul Țării Moldovei* — făcîndu pre cuvîntul împăratului umplîndu toate cetățile de lemne le-au aprinsu de au arsu și s-au risipit ».

Ieremia Movilă reface din nou Cetatea Neamțului și așază garnizoane aici, ca și la Suceava, pe care de asemenea o refăcuse. Cetatea Neamțului și-a deschis porțile în fața oștenilor lui Mihai Viteazul, care în 1600, mai—iunie, izgonindu-l pe Ieremia din scaun, se proclamă domn al Moldovei, realizînd astfel prima unire a celor trei țări românești. Dar în septembrie 1600, polonii veniți în ajutorul lui Ieremia reocupă cetatea.

În 1641, un document ne informează că meșterii lui Vasile Lupu (1634—1653) au început renovarea cetății. Domnul a întemeiat o mănăstire în Cetatea Neamțului și amenajările de aici aveau drept scop crearea unui refugiu sigur pentru familia și averile sale. « La Cetatea Neamțului era toată inima avuției lui Vasile Vodă », nota Miron Costin, referindu-se la acele vremuri. Cetatea este ocupată de polonezi în 1674 și o garnizoană străină rămîne aici mai bine de un an. Un an mai tîrziu, din porunca lui Dumitrașcu Cantacuzino (1674—1675), s-au « stricat cetatea Sucevei ș-a Neamțului ». Nici această « stricare » a cetății pare să nu fi fost prea gravă din moment ce, în 1686, Ruxandra, fiica lui Vasile Lupu, ascunsă aici, cădea pradă mîniei unei cete prădalnice de ostași polonezi, care după ce au jefuit-o i-au tăiat capul cu toporul(!) pe unul din pragurile cetății. Cetatea era destul de puternică la sfîrșitul sec. XVII. În 1691, cînd regele polon Ioan Sobieschi a folosit zadarnic artileria pentru a o cuceri, numai o scrisoare ticluită ca venind din partea domnului i-a determinat pe cei 19 viteji — garnizoana cetății — să-i deschidă porțile. (Mai aproape de realitate pare informația izvoarelor polone care vorbesc despre o garnizoană compusă din 140 de luptători). Anul 1716. Ultima dată Cetatea Neamțului joacă un rol în istoria Moldovei. Trupele austriece s-au întărit în cetate și de aici au întreprins o acțiune asupra Iașilor, urmărind să-l prindă pe Mihail Racoviță. Apoi cetatea s-a ruinat treptat...

În 1834 printr-o hotărîre a Departamentului pricinilor dinlăuntru al Moldovei s-au luat unele măsuri pentru « nerisipirea ei în viitorime ». După ce vizitase în 1838 ruinele, Gh. Asachi a întocmit planul ruinelor și cîteva desene, unele închipuind cetatea în vremea lui Ștefan. În 1866, cetatea a fost declarată monument istoric, începînd a fi prezentă în preocupările istoriografiei noastre. Între 1939 și 1942 s-au început săpături care au degajat o parte din ziduri. Materialele arheologice găsite în timpul săpăturilor sînt expuse azi în muzeul din Tîrgu Neamț, întemeiat în 1957. Academia și Direcția monumentelor istorice au deschis aici în anii regimului nostru un șantier. Săpăturile întreprinse după 1950, în spirit științific, au sporit considerabil informația, permi-

țînd stabilirea unor date importante privind vechimea, originea și etapele construcției cetății. Lucrările în curs urmăresc realizarea unei restaurări aproximativ integrale a cetății, monument de primă valoare al vechii arhitecturi militare moldovenești.

HUMULEȘTI, comună devenită azi cartier al orașului Tîrgu Neamț, ne îndeamnă să facem un scurt popas pentru a vizita aici **Casa memorială « Ion Creangă »**. O cunoaștem, de fapt, din nemuritoarele pagini ale *Amintirilor*, dar la fața locului ne cuprinde un fior și inima se va încălzi la vederea mediului atît de măiestru descris de marele povestitor. Sînt prezentate obiecte și documente care reconstituie crîmpeie de viață și pagini din opera nemuritorului Creangă. Iată soba, scaunul lui Moș Chiorpec, Calul bălan, Sfîntul Nicolae, pînă și locul vestitului cireș al mătușii Mărioara . . .

Mănăstirea Secu. Istoria mănăstirii începe pe la mijlocul sec. XVI, cînd un oarecare Zosim sau Zosima (primul ctitor) ar fi înălțat aici un schit cu o biserică de lemn. De altfel, cercetări recente au stabilit că acesta este Zosim vistiernicul și că acest edificiu a fost ridicat în 1564. Primul document care menționează schitul este din 1582, și la fel ca și un altul din 1598, se referă la neînțelegerile iscate între schit și vecinii săi, mănăstirile Neamț și Agapia. Cu cercetarea acestor neînțelegeri a fost însărcinat, în 1602, Nistor Ureche (tatăl cronicarului), care a hotărît să ridice aici o nouă mănăstire de piatră. Pisania precizează că lucrările au început în « anul 1602, iunie 7 și s-a mîntuit în acelaș an octombrie 5 ».
Zidurile și turnurile incintei au fost ridicate tot atunci, sau imediat după aceea.
În afară de ctitori, aici a fost înmormîntat Varlaam, mitropolit și mare cărturar. Ucenic în prima așezare de la Secu, egumen în noua mănăstire, Varlaam a fost ales mitropolit al Moldovei în 1632. El a înființat prima școală în limba greacă și slavonă, precum și prima tipografie la Iași, care a și tipărit, în limba română, *Cartea românească de învățătură* (1643), cu mare răspîndire printre românii de pretutindeni. În 1691, la Secu au fost încartiruite trupele polone conduse de Sobieschi. Aici s-a purtat ultima luptă a eteriștilor cu turcii în toamna lui 1821; căpitanii Iordache Olimpiotul și Farmache se închiseseră între zidurile mănăstirii împreună cu 350 de oameni. Mănăstirea a fost bătută de tirul artileriei și incendiată. După 14 zile de asediu, eteriștii s-au predat; turcii, încălcîndu-și promisiunile că-i vor lăsa teferi, i-au măcelărit pe loc pe cei care mai trăiau. Mănăstirea a fost pustiită.
Aspectul actual este rodul reparațiilor din 1821 și 1850. Silueta monumentului nu mai este cea obișnuită, cele două turle nu mai sînt sprijinite pe arce în diagonală, ci pe arcele mari ale naosului și pronaosului; fiind mai late, nu mai au baze stelate, ci octogonale. Decorația fațadelor arată influența arhitecturii muntenești.
Pridvorul, cu arcade și coloane joase, a fost adăugat în 1847, fiind transformat ulterior și el prin închiderea ușii dinspre nord. Pe peretele din dreapta intrării se află un tablou votiv reprezentînd chipul ctitorilor și modelul bisericii executate în 1850. În pronaos poate fi admirat epitaful dăruit de ctitorii bisericii și care este cel mai prețios obiect din tezaurul mănăstirii. În naos rețin atenția tîmpla frumos sculptată, policandrele și sfeșnicele de alamă. Cel mai mare dintre policandre, care a fost agățat sub turla naosului, are trei rînduri suprapuse a cîte opt brațe, impresionînd prin dimensiuni.
Cele mai vechi clădiri din incintă se află pe latura de sud: sala destinată colecției istorice, trapeza, bucătăria și clădirile cu etaj alipite turnului paraclis de mitropolitul Ghedeon. Pe latura de nord se află casele cu etaj, ridicate de Veniamin Costache, care sînt lipite spre est de paraclisul « Sf. Nicolai ».

Turnul-clopotniță cuprinde două etaje, înălțate deasupra gangului boltit al intrării. În încăperea de la etaj, care este foarte înaltă, se află clopotele.

Turnul din colțul de nord-vest al incintei, zis al Mitrofanei, are un parter boltit în semicilindru și trei niveluri suprapuse. Cel dio colțul nordic nu se mai păstrează în întregime, nivelurile superioare au fost dărîmate atunci cînd s-a ridicat paraclisul Sf. Nicolae. În turnul din colțul de sud-est, la etaj, se află paraclisul cu hramul « Adormirea Maicii Domnului », sfîrșind printr-o turlă sub formă de bulb. Turnul din colțul de sud-vest a fost conceput în exclusivitate pentru necesitățile luptei de apărare; la cele două niveluri are, în locul ferestrelor, guri de tragere.

Tezaurul mănăstirii cuprinde broderii, argintărie, cărți și obiecte de cult. Numim numai cîteva dintre cele mai prețioase: Antimisul de mătase (1664), dăruit de hatmanul Gavril, cățuia, atribuită lui Nistor Ureche (1602), evangheliare ferecate și altele. Multe obiecte care au aparținut mănăstirii sînt expuse în secția feudală a Muzeului de artă a Republicii Socialiste România.

« Voievozi și vlădici, coconi și jupînițe, soli străini și călugări din toate lavrele creștinătății au trecut pe aici și au dus cu ei renumele Moldovei și al Mănăstirii Neamț. . . »

Gala Galaction

Mănăstirea Neamțului (comuna VÎNĂTORI NEAMȚ). Unele izvoare și tradiții locale vorbesc despre mănăstirea Neamț ca fiind cea mai veche din Moldova, că exista la sfîrșitul sec. XIV. Se menționează chiar un lăcaș de cult mai vechi, numit Biserica Albă, ridicat cu un secol mai înainte de niște călugări veniți de prin părțile Dunării, pe locul de azi al Bisericii « Bogoslovul ».

Primul document scris ce ni s-a păstrat despre mănăstire este actul din 7 ianuarie 1407, din vremea lui Alexandru cel Bun, dat de Iosif, rudă a lui Petru Mușat și primul mitropolit al Moldovei, din care rezultă că mănăstirea avea domenii, cărți, odoare, ceea ce confirmă ipoteza existenței ei cu mult înainte. Ștefan cel Mare va arăta o deosebită grijă față de mănăstire, făcîndu-i numeroase danii și dîndu-i privilegii, înzestrînd-o cu un clopot în 1485, cu un panaghiar în 1502 etc. . . . Din construcțiile înălțate în sec. XV și XVI au ajuns pînă în zilele noastre numai biserica lui Ștefan cel Mare și partea inferioară a turnului-clopotniță, zidit de Alexandru cel Bun. În 1510, mănăstirea a fost devastată de tătari, care au luat multă pradă și robi. În 1633, ctitoria este din nou prădată, iar în 1671 și 1696 izbucnesc aici incendii. Din această vreme de reconstrucție datează și refacerile turnului din colțul de nord-est al incintei.

Biserica lui Ștefan a suferit și ea numeroase modificări, care au alterat forma originală. Vechiul acoperiș a fost înlăturat; s-au adăugat două turle de lemn îmbrăcate cu tablă. În 1862, un nou incendiu a pîrjolit în întregime mănăstirea. Lucrările de refacere au adus noi modificări, departe de aspectul inițial al ctitoriei.

Biserica lui Ștefan — principalul monument istoric și de arhitectură al întregului complex de la Neamț, a fost construită în momente de deplină închegare a stilului moldovenesc și exprimă întreaga maturizare a acestuia, fiind cel mai reprezentativ monument al arhitecturii din timpul lui Ștefan cel Mare.

În planul mănăstirii au apărut cîteva elemente noi: pridvorul (situat în fața intrării) și sala mormintelor sau gropnița (între pronaos și naos). Noile compartimente au sporit dimensiunile și monumentalitatea ansamblului. Intrarea se face prin pridvor, prin două uși practicate în pereții laterali dinspre sud și nord. Printre numeroasele pietre de

mormînt aflate în pridvor mai interesantă este cea a lui Micotă, pîrcălab de Neamț, mort în 1495, așezată aici chiar de Ștefan cel Mare, în 1497. Pronaosul, de formă dreptunghiulară, este boltit cu două calote sferice. În pereți au fost practicate patru ferestre, cîte două pe laturile de nord și sud. Gropnița a fost desființată în secolul trecut. Naosul, tot de formă dreptunghiulară, are dimensiuni neîntîlnite pînă atunci. Avînd ca bază patru arce oblice sprijinite pe alte patru arce mai mari, în mijloc se ridică turla. Două abside laterale, semicirculare în interior și pentagonale în exterior, măresc suprafața naosului. Tîmpla de lemn — bogat sculptată — a fost pictată în sec. XIX în stil baroc.
Nouă contraforturi masive susțin zidurile pînă la nivelul bolților. De mare efect este soclul de cărămidă smălțuită care leagă arcele și picioarele firidelor executate din același material. Ocnițele mari și mici au fost într-o vreme în întregime pictate; cîteva mai păstrează încă o umbră de zugrăveală. Ca elemente decorative trebuie amintite discurile, romburile și triunghiurile smălțuite, ceramica cu smalț jucînd un rol important în decorația exteriorului. Pe fațada sudică, la intrare, se află pisania sculptată.
Turla are formă octogonală, cu patru ferestre și tot atîtea mici contraforturi și este bogat decorată în exterior cu ceramică smălțuită.
În ceea ce privește pictura, nu se cunoaște precis data cînd a fost executată, cea din absida principală, naos și gropniță, aparține — după cercetările efectuate — chiar ultimilor ani de domnie ai lui Ștefan, iar cea din pridvor și pronaos este din timpul lui Petru Rareș, poate chiar mai tîrzie. Numeroasele refaceri au distrus treptat zugrăveala inițială; ultima repictare a pereților s-a făcut în 1830, de către zugravii suceveni Vasilache Chițăscul și Basili Eliman.
Turnul-clopotniță. Partea cea mai veche, datînd după toate probabilitățile din timpul lui Alexandru cel Bun, este porțiunea de intrare dinspre curtea interioară, formînd parterul și un etaj. Bolțile și arcadele redau specificul epocii, căreia îi aparține. Pictura de aici se materializează în 47 de scene din « Varlaam și Joasaf ». Unele detalii de costum, precum și indiciile izvorîte din modul de reflectare a realității sec. XV, în această pictură, i-au determinat pe specialiști să-i acorde acestui ansamblu o mare importanță istorico-documentară.
Turnul octogonal sau Pîrgul, cum se mai numește acesta, este așezat în partea de nord-est a incintei. Refăcut în 1754, el are un parter și trei etaje. În partea de sud-vest, pînă la turnul de intrare, se află biblioteca și muzeul mănăstirii.
În ultimul timp au fost întreprinse ample lucrări de restaurare care au avut drept scop înlăturarea multora din denaturările aduse monumentului original și apropierea înfățișării de azi de cea redată de vechea pictură în frescă din sec. XV de pe peretele bolții gangului de la intrare. Biserica Sf. Gheorghe a fost mutată în corpul chiliilor, pe latura de răsărit, evidențiindu-se astfel și mai mult lăcașul lui Ștefan, care ocupă locul ce i se cuvine în întreg ansamblul de clădiri.
Bucurîndu-se de o mare forță materială, atrăgînd importante elemente creatoare, mănăstirea a fost un remarcabil centru de cultură al Moldovei feudale. Aici și-a scris Țamblac în slavonește *Viața Sfîntului Ioan cel Nou* și tot aici, pe la 1440—1445, funcționa o școală de gramatici în limba slavonă. Printre reprezentanții de frunte ai caligrafiei nemțene trebuie remarcat Gavril, fiul lui Uric. *Tetraevanghelul slavo-grec*, copiat pe pergament (1429), actualmente aflat în Biblioteca Bodle yana din Oxford, *Tetraevanghelul slav* din 1436, *Sbornicul* din 1439 și cel din 1441, *Mineiul pe luna februarie* 1445, *Mineiul pe luna martie* 1447, s nt numai cîteva din creațiile lui Gavril.
Macarie și Eftimie — primul, cronicar oficial al lui Petru Rareș, al doilea al lui Alexandru Lăpușneanu — s-au format tot la Neamț. Apoi amintim, în treacăt, lucrările *Mineiul pe august* și *Mineiul pe noiembrie*, scris în 1467 de Casian, *Vechiul Testament* (1474) al lui Ghervasie,

Tetraevanghelul (1493), copiat de Teodor Mărișescul, ca fiind numai cîteva din cele mai importante manuscrise provenind de la Neamț. Dar în sec. XVII și XVIII, nimic nu mai amintește de marea strălucire a altor vremuri. Abia către începutul sec. XIX se reia vechea tradiție cărturărească, înființîndu-se aici o tipografie, de către Veniamin Costachi. Tot aici a funcționat și o bibliotecă — poate cea mai veche de la noi (peste 600 de ani) — cuprinzînd circa 11 000 de volume, din care 549 sînt manuscrise. Între acestea amintim *Letopisețul Cantacuzino*, scris de Florea Logofătul în 1735. Dintre tipărituri sînt demne de amintit: *Îndreptarea legii*, *Cazania lui Varlaam* (1643), *Viața și petrecerea sfinților* a lui Dosoftei (1682), *Gîlceava înțeleptului cu lumea* a lui D. Cantemir, *Biblia de la București* (1688), *Noul Testament*, tipărit de Antim Ivireanu la București în 1703 etc. . . .
Muzeul mănăstirii ilustrează pregnant intensa activitate culturală desfășurată aici de-a lungul anilor.

Comuna RĂZBOIENI. În vara anului 1476, Mahomed II — cuceritorul Constantinopolului — în fruntea unei armate de vreo 150 000 — 200 000 de oameni, pornește spre Moldova, pentru a-l pedepsi pe cutezătorul domn Ștefan cel Mare. Avînd la dispoziție doar 12 000 de oșteni, Ștefan nu descurajează și se pregătește să-l înfrunte pe năvălitor. Pentru a-i îngreuia situația, pustiește totul în calea sa, încît turcii merg zile în șir « fără să găsească provizii și fără să poată dormi ». În pădurile de pe Pîrîul Alb, în apropierea satului Războieni, are loc încleștarea dintre cele două armate. Vitejia moldovenilor nu poate însă răpune pe năvălitori. La 26 iulie « au fost biruiți creștinii de către păgîni și a căzut o mulțime mare din ostașii Moldovei » — cum precizează inscripția *bisericii* ridicate în 1496 chiar pe locul bătăliei, prin care marele voievod proslăvea memoria vitejilor săi oșteni pieriți în luptă. Pe locul bătăliei a fost ridicat ulterior și un **monument comemorativ**.

ROMAN, orașul așezat pe malul drept al Siretului, are o veche istorie. Uricul din 1392, dat de Roman I, face prima mențiune a orașului. Cetatea construită pe timpul lui Roman I ocupa platoul unde azi se află colțul zoologic din oraș și era ridicată din bîrne și pămînt. În sec. XV, la Gîdinți, lîngă oraș, a fost construită o cetate de piatră, amplasată — datorită terenului șubred — pe plase de lemn pentru a evita scufundarea ei treptată. În timpul lui Alexandru cel Bun, la Roman s-a stabilit reședința unei episcopii, ai cărei episcopi, pînă în sec. XVII, erau și mitropoliți ai Țării de Jos. În 1467, orașul și cetatea au fost arse de Matei Corvin, în drum spre Baia. În 1691, în piața orașului Roman a fost decapitat cronicarul Miron Costin.

Biserica Episcopiei (Str. Alexandru cel Bun), a fost zidită între anii 1542—1550, pe locul uneia mai vechi, din timpul lui Roman Voievod. Pisania precizează că a fost terminată de Alexandru Lăpușneanu. Are un clopot din vremea lui Ștefan cel Mare.

Biserica Precista Mare (Bd. 23 August) a fost construită în 1568—1569 de către Ruxandra, soția lui Alexandru Lăpușneanu. Ea a fost reparată în mai multe rînduri (1753, 1787, 1826 și 1838).

Biserica Armenească (Str. Veronica Micle) este o construcție realizată în 1609 din piatră. Înfățișarea de azi i-a fost dată în urma amplelor lucrări de reparare efectuate în 1868.

Muzeul de istorie (Str. Cuza Vodă) prezintă bogate colecții arheologice privind cultura materială a dacilor liberi și din perioada feudalismului timpuriu. În secția de artă sînt expuse lucrări de O. Băncilă, A. Băieșu etc.
Ca o curiozitate, în oraș se păstrează cu grijă un **stejar.** El a răsărit dintr-o ghindă semănată de luptătorii pentru Unire V. Alecsandri și M. Kogălniceanu și a devenit un simbol al marelui eveniment.

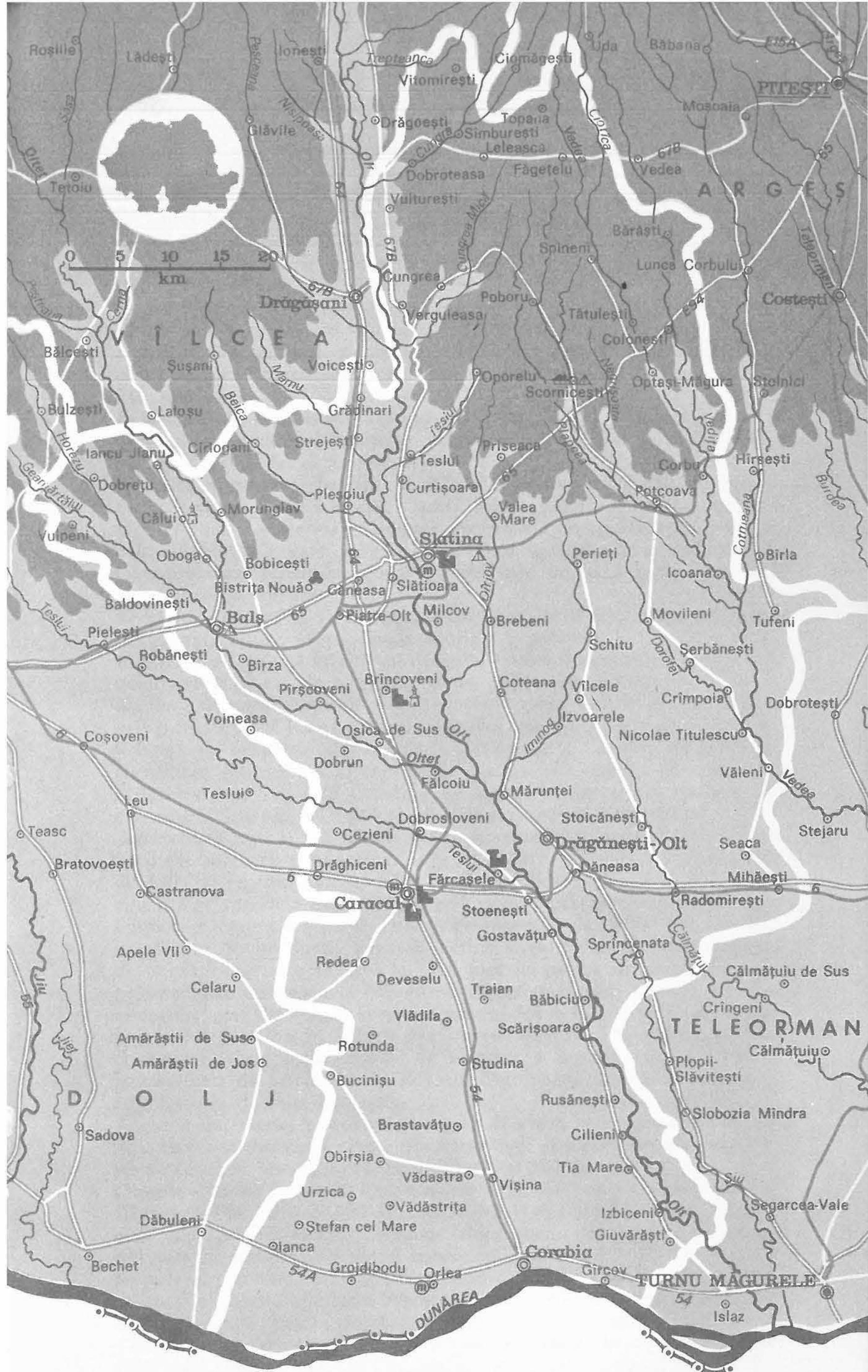

ROMANIA
JUDEȚUL OLT

Planul Orașului Slatina

Importante Monumente Istorice

1. Schitul Strehareț
2. Biserica Sopot
3. Muzeul de istorie

● Hotel

VÎLCEA
ARGEȘ
TELEORMAN
DOLJ
Drăgășani
Slatina
Balș
Caracal
Drăgănești-Olt
Corabia
TURNU MĂGURELE
PITEȘTI
Costești
Scornicești
Piatra-Olt
DUNĂREA
Olt
Olteț
km
0 5 10 15 20

R. P. BULGARIA

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Bistrița Nouă, rezervație destinată cerbilor lopătari și căpriorilor

Județul Olt

Județul Olt este situat în sudul României, pe cursul inferior al Oltului. Are o suprafață de 5 507 km² (2,3% din suprafața României) și o populație de peste 507 500 de locuitori (2,5% din populația țării) revenind o densitate de 91 loc./km². Reședința județului este Slatina.
Relieful, prin excelență de cîmpie și podiș, cuprinde la nord de linia Balș-Slatina o parte relativ mai înaltă — 200-400 m — ce aparține Piemontului Getic, iar la sud Cîmpia Romanați care se termină cu Lunca Dunării.
Clima continentală are o nuanță mai blîndă decît în estul Cîmpiei Române, temperatura medie anuală fiind cuprinsă între 10 și 11°; precipitațiile, repartizate neuniform și relativ scăzute, ating 500—510 mm anual.
Rețeaua hidrografică este reprezentată de fluviul Dunărea, de rîul Olt, care pe teritoriul județului primește apele Oltețului, Tesluiului ș.a., și de rîul Vedea în nord.
Cele mai importante bogății ale subsolului sînt zăcămintele de țiței și gaze de sondă de la Ciurești, Otești, Iancu Jianu, Comănița, Spineni, Oporelu ș.a. La acestea se adaugă materialele de construcție — argile, balast, nisipuri — care permit dezvoltarea acestei ramuri industriale.
Corespunzător reliefului, zona nordică este în bună parte acoperită cu păduri de foioase.
Economia județului se caracterizează prin locul dominant pe care-l ocupă agricultura în producția globală a acestuia.
Industria, dezvoltată în ultimul deceniu, este reprezentată de metalurgia neferoasă (Uzinele de aluminiu și de prelucrare a aluminiului de la Slatina), de construcții de mașini și prelucrarea metalelor (Fabrica de osii și boghiuri și Uzina de reparații utilaj agricol și piese de schimb de la Balș), de industria textilă (Slatina, tricotaje la Caracal), de industria alimentară (fabrici de brînzeturi la Slatina și Caracal, de conserve la Caracal, de zahăr la Corabia), de industria extractivă (schele de extracție la Ciurești și Otești) și de sticlă și ceramică (Scornicești).
Agricultura este o ramură de bază a economiei județului, Oltul fiind unul dintre marii producători agricoli ai țării. Suprafața agricolă este de 440 200 ha, din care arabilul reprezintă peste 80%. Culturile principale sînt cerealele care ocupă 68% din suprafața arabilă, plantele tehnice și legumele (care se cultivă pe mai mult de 12 000 ha). Ponderi importante în producția agricolă deține și pomicultura, care dispune de condiții naturale favorabile, mai ales în partea de nord. În sud, pe terenurile nisipoase se cultivă pe suprafețe întinse vița de vie. De asemenea, este dezvoltată creșterea animalelor — în special a bovinelor, porcinelor și ovinelor. Pentru dezvoltarea sectorului zootehnic au fost construite: Complexul I.A.S. de creștere a porcilor de la Caracal, Îngrășătoria de bovine de la Boianu, Complexul zootehnic Deveselu, Îngrășătoria de miei Fărcașele.
Regiune de intensă populare, județul Olt are o rețea densă de localități alcătuită din cinci orașe, nouă localități componente ale orașelor, 96 de comune (din care trei suburbane) cu 380 de sate.
Orașele (*Slatina* — 30 946 loc., *Caracal* — 28 116 loc., *Corabia*, *Balș* și *Drăgănești-Olt* între 20 000 și 10 000 loc.) sînt vechi așezări comerciale din sudul României, atestate documentar cu secole în urmă, devenite în ultimii zece ani și centre industriale.
În județul Olt s-au născut reprezentanți de seamă ai poporului român, ca istoricul și revoluționarul Nicolae Bălcescu, pictorul Marius Bunescu, haiducul Iancu Jianu; pe teritoriul său a locuit diplomatul Nicolae Titulescu, în comuna care astăzi îi poartă numele. În comuna Scornicești s-a născut Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România
Obiceiurile și datinele au fost păstrate din generație în generație, iar arta populară din unele localități s-a făcut cunoscută în întreaga țară.
Foarte interesant este de vizitat *Muzeul sătesc și de științe naturale din*

Orlea. De un renume binemeritat se bucură și *Oboga*, străveche așezare de olari ale căror produse de ceramică sînt cunoscute și apreciate pentru smalțul și desenul lor viu colorat.
Interes turistic, pentru pitorescul lor, prezintă Lunca Dunării și cea a Oltului și unele resturi din vechile păduri care acopereau odinioară o mare parte din județ (Pădurea Reșca).
Rețeaua de transporturi a județului este formată de căile ferate și șoselele care unesc București cu Craiova prin Caracal sau prin Pitești—Slatina—Balș, tăiate de la nord la sud de liniile care unesc Rîmnicu Vîlcea cu Corabia. Acestora li se adaugă șoselele, modernizate, de-a lungul Oltului între Slatina și Turnu Măgurele și de-a lungul Dunării între Turnu Măgurele — Bechet.
Pe teritoriul județului se află multe monumente de rezonanță istorică.

SLATINA. Orașul-reședință al județului Olt este așezat pe două terase ale Oltului, înconjurat de dealuri și văi locuite din cele mai vechi timpuri. În oraș și satele Piatra Sat, Găneasa s-au descoperit vestigii aparținînd culturii Coțofeni, precum și numeroase obiecte din epoca fierului. Prima mențiune documentară a orașului o găsim în cunoscutul privilegiu dat de Vlaicu Vodă negustorilor din Brașov, în anul 1368, Slatina fiind menționată printre punctele de vamă ale țării. Apoi orașul apare în documentele cancelariei lui Mircea cel Bătrîn. Trecutul orașului a fost învolburat. În 1523—1524, Radu de la Afumați s-a luptat aici cu turcii. La începutul sec. XIX Iancu Jianu a haiducit pe aceste meleaguri. În 1821, în drum spre București, prin Slatina au trecut cetele lui Tudor. Răscoala din 1907 a avut un puternic răsunet în oraș.
Azi Slatina — prin atenția care i s-a acordat în cadrul planurilor economice de stat — s-a înscris pe circuitul marilor evoluții devenind un important centru industrial.

*

Merită a fi vizitate: **Schitul Clocociov,** la început mănăstire, ctitorie a lui Mihai Viteazul; a fost reclădit în anul 1645, de către jupan Diicu Buicescu vel agă; **Schitul Strehareț** (1672), **Biserica Adormirea Maicii Domnului** (1734), unde în sec. XVIII a funcționat prima școală din Slatina; **Biserica Sopot** (1793).

Muzeul de istorie unde sînt prezentate materiale arheologice, monede, arme, documente, vechi tipărituri. Tot în cadrul acestui muzeu funcționează o bogată secție de etnografie și folclor a județului Olt.

Monumentul Ecaterinei Teodoroiu — eroină din primul război mondial — ridicat în 1929, operă a sculptorului D. Mățăoanu.

Mănăstirea Călui (comuna OBOGA). Ridicată de înaintașii vestitei familii boierești a Craioveștilor cu aproape patru veacuri în urmă, în satul cu același nume, ea prezintă un monument de arhitectură religioasă reprezentativ pentru trecutul cultural al poporului nostru. Este atestată prima dată într-un document din anul 1516. Dar situația tulbure a Țării Românești în prima jumătate a sec. XVI n-a dat răgazul necesar unor astfel de inițiative și se pare că primii ctitori nu și-au putut desăvîrși planul. Așa se explică lipsa atestărilor documentare dintre anii 1516—1588. La sfîrșitul sec. XVI, Radu mare clucer, Preda mare ban și Stroe mare stolnic, toți descendenți ai familiei Buzeștilor, au reluat lucrările. De fapt noii ctitori vor juca un rol de primă mînă în viața politică și militară a țării, mai ales în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Frații Buzești și-au păstrat înaltele lor demnități și în timpul lui Radu Șerban.
Așa cum rezultă din pisania bisericii mănăstirii Călui, construcția a început în luna aprilie « 20 zile și s-a săvîrșit în luna iunie 8 zile, în anul 7096 » (1588).

La 13 august 1590, Mihnea Turcitul (1585—1591) acorda mănăstirii prima danie. Perioada scurtă de pînă în 1594 a avut importante consecințe pentru mănăstire. Prin îngrijirea celor trei frați Buzești (Radu, Preda și Stroe) între 1588 și 1594 aici s-au efectuat lucrările de înfrumusețare atît a interiorului, cît și a exteriorului, s-au construit zidurile de incintă, chiliile și clopotnița...
În 1693 Constantin Brîncoveanu, văzînd starea lăcașului, cerea ca egumenul de la Călui să se ocupe serios de lucrările de reparare. În 1725 (Oltenia era ocupată de austrieci) la Călui s-a ținut un sobor al egumenilor de la mănăstirile Arnota, Bistrița, Govora, Hurezu și Segarcea, în timpul căruia s-a protestat împotriva ocupației. Vitregiile vremilor, ca și lipsa de ocrotire și-au pus amprenta și pe acest lăcaș. Unele măsuri parțiale privind remedierea avariilor n-au pus capăt stării de degradare a edificiului, încît Comisia monumentelor istorice a organizat lucrări de reparații în anii 1932 și 1937.

Biserica a fost realizată după un plan treflat, avînd 15 m lungime și 6 m lățime. Zidurile au fost construite integral din cărămidă. Biserica se compune din pronaos, naos și altar, acesta din urmă avînd adîncituri în pereții laterali, în care s-au amenajat proscomidia și diaconicul. Altarul este despărțit de naos printr-o tîmplă de lemn, cu pictură din 1834.

Naosul are formă dreptunghiulară; pe laturile de sud și nord are abside circulare în interior, iar în exterior pentagonale. Între naos și pronaos a fost ridicat un perete despărțitor în care a fost practicată o intrare. Turla care încununează naosul are dimensiuni neobișnuite pentru o construcție de mărimea celei de la Călui. Dimensiunile foarte mari au putut fi obținute prin așezarea tamburului pe două arce transversale (la est și vest) foarte voluminoase și pe marginile interioare ale absidelor naosului. Deci turla a fost înscrisă într-un pătrat fără utilizarea arcadelor interioare, atît de des întîlnite la construcțiile similare de plan treflat.

Pronaosul este acoperit cu o boltă în semicilindru dispusă pe axul transversal.

Între anii 1610 și 1859, bisericii îi fusese adăugat un pridvor în partea de vest, din nevoi practice (numărul celor înmormîntați aici fusese prea mare și atunci o parte din morminte urmau să fie dispuse în pridvor).
Fațadele bisericii sînt împărțite în două registre prin intermediul unui brîu, compus din trei rînduri de cărămizi așezate sub forma dinților de ferăstrău. Linii paralele, realizate prin culcarea pe muchie a două cărămizi, înconjură clădirea, realizînd benzi, întretăiate la intervale egale de cîte două cărămizi așezate în picioare. Desenul astfel obținut, deși simplu, produce o vie impresie. Dreptunghiurile desenate prin întretăierea liniilor de cărămidă au fost umplute cu mortar. În același registru inferior, împărțit în panouri dreptunghiulare, sînt dispuse și ferestrele, încadrate în rame de piatră.

În registrul superior, deasupra ferestrelor de la naos și altar, au fost practicate deschideri circulare mărginite de un șir de cărămizi așezate pe muchie. Panourilor dreptunghiulare din registrul inferior le corespund firide, care se termină cu cîte două arce.

Cornișa este realizată dintr-un rînd de cărămizi rotunjite și profilate, așezate pe muchie, și are deasupra alte două șiruri de cărămizi așezate sub forma dinților de ferăstrău.

Turla rămîne totuși elementul dominant al întregului edificiu. Ea a fost montată pe o bază în formă de prismă pătrată și decorată printr-o subtilă dispunere a cărămizilor — cînd în lungime, cînd pe verticală. Cornișa postamentului este formată din patru rînduri de cărămizi dispuse în formă de dinți de ferăstrău. Deasupra postamentului se înalță turla propriu-zisă, cu 12 muchii, pe fiecare cu cîte o colonetă foarte subțire și înaltă, pe care se sprijină arcade realizate din cărămidă

așezată sub forma zimților de ferăstrău. Ferestrele sînt înalte și mult îngustate prin retragerea succesivă a zidului.
Fața de vest, altădată tencuită, a fost restaurată și prin înlăturarea tencuielii și-a scos la lumină vechea ei decorație. Deasupra pisaniei din 1588 se află un brîu frumos arcuit.
Pictura, așa cum se prezintă azi, nu este decît o imagine foarte aproximativă a celei din 1593—1594, efectuată de Mina Zugravul. Un loc important, pe pereții naosului, îl ocupă portretele voievozilor Mihai Viteazul și Petru Cercel. Autorul portretelor este Mina Zugravul, care le-a executat în « 7102 » (1593—1594).
Pe pereții pronaosului rețin atenția portretele votive ale ctitorilor Buzești, dispuse în partea de vest, sud și nord. Sînt prezentați Radu, mare spătar și soția sa, Stanca, Preda, mare spătar și Stroe stolnicul. Pe zidul de sud a fost zugrăvit chipul Doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul, cu fiul său Pătrașcu, apoi jupan Preda postelnicul, soțul doamnei Florica, fiica lui Mihai Viteazul. Pe latura de nord au fost zugrăvite chipurile Cătălinei, jupînița lui Preda și al Simei, jupînița lui Stroe.
Începînd cu 1589, aici au fost înmormîntați Stroe postelnicul, fiul lui Radu, fost mare armaș, ca și mama sa Stanca (moartă 1590). Textul încrustat pe una dintre pietre spune că aici a fost înmormîntat Preda Buzescu « ce-au fostu banu mare în Craiova și ctitoru sventei mănăstiri », mort în anul 1608; Radu Buzescu « ce-au fost mare clucer » (1610), fiul său, Radu clucerul, mort în 1647, jupanul Constantin Buzescu, mort în 1733.
Clopotnița este o construcție masivă, cu trei niveluri. Ea are un gang boltit, cu două arcade puternice, subliniate prin șiruri de cărămidă, așezată sub forma dinților de ferăstrău. La primul etaj a fost amenajată, în sec. XVIII, o încăpere boltită. Ultima încăpere adăpostește clopotele.

Mănăstirea Brîncoveni. Comuna BRÎNCOVENI, situată la circa **15 km** sud de Piatra Olt, este locul de baștină al domnitorilor Matei Basarab (1632—1654) și Constantin Brîncoveanu (1688—1714). Boierii din Brîncoveni au ridicat aici încă din sec. XVI o curte și o mănăstire. Matei Basarab a transformat curtea veche într-o reședință întărită din care azi se mai păstrează doar un fragment de zid, lîngă Biserica Sf. Nicolae.
Prima mențiune documentară a mănăstirii Brîncoveni datează din perioada 1582—1583, cînd Mihnea Turcitul (1577—1583; 1585—1591) îi întărește niște danii anterioare. Deci mănăstirea fusese ridicată în prima jumătate a sec. XVI. Sub Matei Basarab se execută lucrări de mare amploare pentru repararea lăcașului, lucrări încheiate în 1640. În mănăstire au fost înmormîntați: Preda Vornicul, bunicul lui Constantin Brîncoveanu, tatăl și mama lui, Papa Brîncoveanu și Stanca Cantacuzino. Din aceste motive, în 1699 domnitorul a organizat lucrări de refacere și înfrumusețare. Biserica mare a fost refăcută complet; în aceeași vreme a fost ridicată și bolnița.
După moartea domnitorului a început o perioadă grea. Între 1721 și 1727, lăcașul a fost ocupat de austrieci, iar în 1838 un cutremur puternic a avariat întregul ansamblu. În 1873, așezămîntul monahal s-a desființat și, începînd cu 1885, incinta a fost folosită drept cămin de bătrîni. Din timpul lui Matei Basarab se păstrează parterul turnului-clopotniță, pivnițele boltite ale vechii stăreții din colțul de nord-vest, precum și zidul de apărare.
Biserica mare a mănăstirii a fost realizată după un plan treflat, cu pridvor deschis pe latura de vest. Dintre cele două turle, dărîmate în 1838, s-a refăcut numai cea de deasupra naosului.
Interes deosebit prezintă bolnița mănăstirii, care păstrează în interior pictură din timpul lui Brîncoveanu. Bolnița a fost restaurată între 1958 și 1959.

CARACAL. Pe la marginea orașului trecea vechiul drum roman ce unea Sucidava cu Romula. Numele s-ar părea că vine de la expresia cumană Kara-Kalé (« cetate neagră »). Aici și-a avut o vreme reședința Mihai Viteazul, perioadă din care avem și primele documente despre oraș (1551–1600).
La 1848, 11 iunie, localnicii au făcut o primire entuziastă revoluționarilor care participaseră la marea întrunire ținută la Islaz; întrunirea marca începutul revoluției burghezo-democratice din Țara Românească.
În oraș se pot vizita:

Ruinele Curții Domnești (Str. K. Marx). Primele clădiri au fost ridicate de Mihai Viteazul, apoi au fost refăcute de Matei Basarab și Constantin Brîncoveanu. Se văd ruinele.

Biserica Domnească, construită din pietre mari; altarul are două rînduri de cărămizi provenite din vechi construcții romane.

Muzeul local (Str. Negru Vodă) are interesante exponate, printre care și un sarcofag roman din sec. III e.n.

Muzeul memorial « Iancu Jianu » organizat în casa-monument istoric (sec. XVIII) de pe Str. Libertății. Prezintă documente, planșe, fotografii și obiecte care au aparținut vestitului haiduc.

Comuna FĂRCAȘELE. Săpăturile arheologice au scos la iveală urme de civilizație din paleolitic.
În satul Hotărani din această comună se află o **biserică** construită în 1588. Aici a poposit adesea Mihai Viteazul. Biserica este de tip bazilical și se compune din pronaos, naos și altar. Pentru pardoseală s-au folosit cărămizi romane aduse de la Romula. Tot aici se află și un **turn,** care servea ca observator pentru supravegherea regiunii înconjurătoare.

Biserica mănăstirii Agapia

Biserica Episcopiei din Roman

Monumentul ostașului de la Carei

Turnul castelului din Ardud

Muzeul Brukenthal

Mormîntul lui Gheorghe Lazăr din comuna Avrig

O imagine din Sibiu

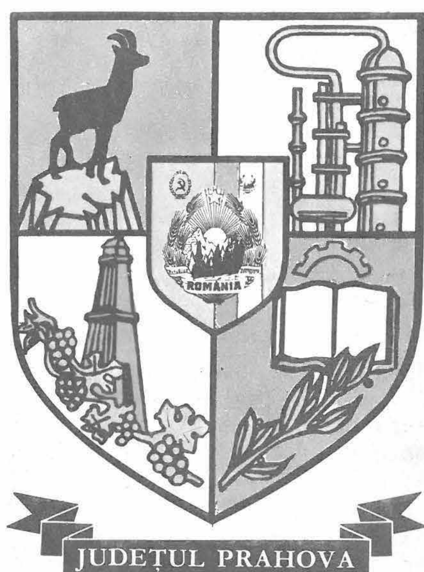
Turnul porții de la intrarea în cetatea Mediașului

Ruinele Cetății de Scaun din Suceava

Complexul mănăstiresc Zamca

Mormîntul lui Ştefan cel Mare din biserica mănăstirii Putna

Biserica Arbure

ROMÂNIA
JUDEȚUL PRAHOVA

Planul Municipiului Ploiești

Importante Monumente Istorice

1. Biserica Sfinții Apostoli-Domnească
2. Casa-muzeu « Hagi Prodan»
3. Palatul Culturii
4. Muzeul de istorie al județului Prahova
5. Muzeul memorial « I.L. Caragiale»
6. Muzeul de artă
7. Muzeul republican al petrolului

● Hotel

C O V A S N A
VRANCEA
M-ȚII VRANCEI
Tulnici
E15
Belin
Sfîntu Gheorghe
Moacșa
Covasna
Brateș
R. Negru
Ozun
Olt
Comandău
Bîrsa
Hărman
Codlea
Teliu
Întorsura Buzăului
0 5 10 15 20
km
BRAȘOV
Timiș
Tărlung
M-ȚII PENTELEU
Vf. Penteleu 1772
Bisca Mare
Rîșnov
Săcele
Vama Buzăului
B R A Ș O V
Vf. Ciucaș 1956
Predeal
2507 Vf. Omu
Cheia
Lopătari
Siriu
Bisca
Azuga
M-ȚII BUCEGI
Bușteni
M-ȚII CIUCAȘ
Teleajenel
Odăile
Doftana
M-rea Suzana
Sinaia
Cerașu
Starchiojd
B U Z Ă U
Valea Doftanei
Măneciu
Posada
Prahova
Izvoarele
L. Paltinul
Slănic
Buzău
Măgura
Bertea
Drajna
Calvini
Cislău
Viperești
Comarnic
Ștefești
Vărbilău
Șotrile
Ariceşti Zeletin
Moroeni
Adunați
E15
Brebu
Vălenii de Munte
Șoimari
Gura Vitioarei
Breaza
Cîmpina
Cosminele
Apostolache
Fieni
Telega
Gornet
Păcureți
Sîngeru
Poiana Cîmpina
Doftana
Scorțeni
Dumbrăvești
Podenii Noi
Pucioasa
Bănești
Mislea
M-rea Zamfira
Plopeni
Iordăcheanu
Gornet-Cricov
Gura Vadului
Lipănești
Vărbila
Valea Urloii
1B
Măgureni
Filipeștii de Pădure
Florești
Băicoi
Boldești-Scăeni
Plopu
Ceptura
Mizil
Moreni
Păulești
Urlați
Valea Cringului
Blejoi
Bucov
Valea Călugărească
Ghighiu
Filipeștii de Tîrg
71
TÎRGOVIȘTE
Dărmănești
PLOIEȘTI
Berceni
Teleajen
Cricovu Sărat
1D
Amaru
72
DÎMBOVIȚA
Mănești
Bărcănești
Dumbrava
Fulga
Bălana
Sărata
Tîrgșoru Vechi
Brazi
Rifov
Cricov
Șirna
Puchenii Mari
Drăgănești
Nucet
Ialomița
Gherghița
Prahova
Jilavele
Dobra
Poienarii Burchii
Cornești
E15
Brazii
71
Colentina
Ciolpani
Urziceni
Ialomița
Ilfov
Snagov
Snagov
Periș
Vlăsia
2
Titu
Răcari
1A
7
E15A
Tărtășești
Sinești
Buftea
Potlogi
Otopeni
Afumați
Argeș
Dîmbovița
Ileana
Chitila
Neajlov
București
3
Bolintin-Vale
Mostiștea
Cernica
Dîmbovnic
Clinceni
Mîrșa
Jilava
4
Vasilați

Importante Obiective Turistice

Azuga, stațiune climaterică

Breaza, localitate climaterică

Bușteni, stațiune climaterică

Cheia, stațiune climaterică

Munții Bucegi, rezervație complexă

— Rezervația Peștera Ialomiței

— Rezervația Zănoaga

— Rezervația științifică forestieră Piatra Arsă

Poiana Cîmpina, stațiune balneară

Poiana Țapului, stațiune climaterică

Sinaia, stațiune balneoclimaterică

Slănic, stațiune balneară, « Muntele de Sare » — rezervație geologică, salină

Teleaga, stațiune balneară de interes local

JUDEȚUL PRAHOVA

PH

Situat în sudul României, în bazinul superior al rîului ce îi poartă numele, județul Prahova are o suprafață de 4 694 km² și o populație de peste 771 163 de locuitori (2% din teritoriul României și peste 3,7% din populația totală). În cadrul județelor, Prahova se evidențiază prin marea densitate a populației (164,3 loc./km²), care este aproape dublă față de media pe totalul țării. Reședința județului este municipiul Ploiești.

Cadrul natural al județului este dispus în trei trepte de relief, care se desfășoară de la nord la sud. În nordul județului se află munții Ciucaș și Gîrbova, precum și versanții estici ai Bucegilor. Abruptul Bucegilor dinspre valea Prahovei înregistrează altitudinile cele mai mari din cadrul masivului, culminînd în vîrful Omul, 2 507 m. În jurul acestuia se întind suprafețe netede, străbătute de văi adînci ca niște despicături, formate de ghețarii cuaternari (valea Cerbului, valea Ialomiței ș.a.) de pe urma cărora au rămas depozite morenice la locul unde limba de gheață s-a topit.

În sudul zonei muntoase se întind dealurile și depresiunile subcarpatice și apoi o fîșie îngustă de cîmpie, respectiv cîmpia înaltă, piemontană, a Ploieștilor.

Clima temperat-continentală este influențată de relief și așezare. Astfel, temperaturile medii anuale sînt −2,2° pe vîrful Omu și de 10° în sud. Precipitațiile atmosferice, influențate de etajarea reliefului, sînt repartizate neuniform, variind între 550 (în cîmpie) și 1 200 mm (în zona muntoasă).

Rețeaua hidrografică, reprezentată de Prahova și afluenții ei (Doftana, Teleajen, Cricov) este folosită atît în industrie și alimentație cu apă, cît și pentru irigații în zona de cîmpie.

Resursele naturale ale județului Prahova sînt deosebit de bogate și variate, începînd cu zăcămintele de țiței (cel mai important bazin petrolifer al țării), gaze de sondă, cărbuni, în special lignit (Ceptura, Filipeștii de Pădure), sare (Slănic), calcare, marne, gips și terminînd cu suprafețele întinse de păduri. Cele mai mari zăcăminte de petrol se află la Boldești, Băicoi, Cîmpina, Țintea, Mislea.

Economia județului, complexă și multilateral dezvoltată, are un puternic caracter industrial, reflectat de altfel și de locul trei pe care îl ocupă în producția global industrială a țării. Profilul industrial al județului, este determinat în special de ramurile: combustibil și chimie, construcții de mașini și prelucrarea metalelor.

Industria de extracție și prelucrare a petrolului, ramură de bază a județului și a întregii țări, are o veche tradiție, rafinăriile din municipiul Ploiești și Cîmpina datînd din secolul trecut. Acestor rafinării, dezvoltate și modernizate, li se adaugă cele noi de la Brazi și Teleajen.

Industria construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalelor este reprezentată de Uzina de utilaj petrolier « 1 Mai » Ploiești, ce se situează pe locul al doilea în lume în ceea ce privește instalațiile de foraj, de Uzina de mecanică fină Sinaia, care asigură în întregime pompele de injecție necesare echipării motoarelor diesel, de Uzina mecanică « Neptun » Cîmpina ș.a.

Foarte dezvoltată este și industria chimică, reprezentată prin Uzina chimică Valea Călugărească, Grupul industrial de petrochimie Ploiești, Rafinăria Brazi, Uzina de anvelope Florești etc.

O pondere ridicată o deține industria materialelor de construcții (ciment, materiale refractare, șamotă, geamuri, sticlă, var), dezvoltată la Azuga, Comarnic, Scăieni, Sinaia, Cîmpina, Gura Beliei etc.

Întreprinderi ale industriei ușoare există în Ploiești (Țesătoria « Dorobanțul »), Azuga (Fabrica de postav), Păulești (Țesătoria de in « Intex »), iar ale industriei alimentare în Ploiești, Valea Călugărească, Azuga, Vălenii de Munte.

Agricultura, care completează armonios economia județului, deține peste 277 500 ha teren agricol, din care mai mult de 1/2 este teren

arabil. Se cultivă cereale (grîu, porumb), floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi, legume și zarzavaturi.

Formele de relief și condițiile pedoclimatice au favorizat dezvoltarea pomiculturii și viticulturii. Viile și pepinierele viticole ocupă circa 12 000 ha, fiind cunoscute și peste hotare vinurile și strugurii de la podgoriile Valea Călugărească, Dealul Mare și Urlați. Un loc de frunte pe țară îl ocupă producția de pere, prune și nuci.

Întinsele suprafețe ocupate de pășuni și fînețuri naturale au creat condiții prielnice pentru dezvoltarea zootehniei, ramură agricolă cu vechi tradiții în județ. Ponderi ridicate înregistrează creșterea bovinelor, ovinelor și în ultimul timp păsările. Pentru dezvoltarea agriculturii au fost puse în funcțiune o serie de obiective ca: serele I.A.S. din Tătărani, complexele avicole I.A.S. din Băicoi și Movila Vulpii ș.a.

Situat într-o zonă de veche și densă populație, județul Prahova dispune de o rețea foarte numeroasă de așezări omenești, cu un procent ridicat de populație urbană. În limitele lui se află 1 municipiu (Ploiești), 13 orașe (cu 53 de localități componente), 86 de comune, din care 10 suburbane și 405 sate. Din acest punct de vedere, este considerat județul cu cel mai mare număr de orașe din țară.

Cel mai important centru economic și cultural al județului și, totodată, unul dintre cele mai mari orașe ale țării este municipiul *Ploiești* (peste 224 000 loc.). Al doilea oraș, ca mărime și importanță economică, este *Cîmpina* (25 800 loc.). Celelalte orașe: *Azuga*, *Băicoi*, *Boldești—Scăieni*, *Breaza*, *Bușteni*, *Comarnic*, *Mizil*, *Plopeni*, *Sinaia*, *Slănic*, *Urlați*, *Vălenii de Munte*, mici ca număr de locuitori, sub 20 000, sînt centre industriale și stațiuni balneoclimaterice importante.

Sinaia, stațiune climaterică renumită atît pentru odihnă și tratarea neuroasteniilor, cît și pentru practicarea turismului, este cuibărită la poalele Bucegilor (alt. 800 m), într-un minunat cadru natural. Prin așezarea sa oferă numeroase posibilități de acces spre numeroase puncte turistice ca: Piscul Cîinelui, Cascadele Peleșului, Cota 1400, Poiana Stînii, Izvorul Rece ș.a.

Pe valea Prahovei, alături de Sinaia, s-a dezvoltat o salbă de stațiuni climaterice, unele dintre ele orașe și centre industriale, ca: Breaza, Poiana Țapului, Bușteni, Azuga.

Orașul *Vălenii de Munte*, situat pe valea Teleajenului, renumit centru pomicol și cunoscut pentru Universitatea populară, fondată și condusă de Nicolae Iorga (1908—1914 și 1921—1940), este tot mai mult vizitat pentru împrejurimile pitorești și climatul său blînd.

În nord, pe valea Teleajenului, la 871 m altitudine se mai află o plăcută stațiune climaterică *Cheia*, punct de plecare în excursii spre munții Ciucaș-Zăganu. Climatul de pădure subalpin creează un element protector, cu efecte tonifiante asupra sistemului nervos.

Slănic, situat în zona dealurilor subcarpatice, pe valea pîrîului cu același nume, veche așezare de moșneni, localitate balneară și turistică, este unul dintre cele mai importante și vechi centre de exploatare a sării din România. Prezența unui imens masiv de sare gemă a dus la săparea mai multor saline, unele dintre ele prăbușindu-se în decursul vremii. În urma unor prăbușiri și alunecări de teren în partea de vest a orașului a apărut un munte în miniatură, dezgolit și modelat de apa ploilor, cunoscut sub numele de Muntele de Sare de la Slănic (monument al naturii). În gropile vechilor saline s-au format lacuri sărate cu o concentrație foarte ridicată, ca cele de la *Baia Baciului*, *Baia Verde* și *Baia Roșie*, folosite pentru tratament balnear și ca ștranduri publice. La Baia Baciului în Muntele de sare există, de asemenea, o frumoasă grotă ce adăpostește legendarul Lac al Miresii. La 4 km de Slănic se află muntele *Piatra Verde* care oferă o frumoasă vedere panoramică asupra orașului și văii Slănicului.

În afara orașelor și stațiunilor climaterice prezintă un interes deosebit și satele de pe valea Prahovei, de la sud de Ploiești, unde de-a lungul

timpului s-au dezvoltat olăritul și împletitul papurei. Se pare că ceramica de aici, decorată prin stropire și scurgere, are o străveche tradiție în arta dacică și chiar predacică, lucru confirmat și de cercetările arheologice făcute.
Așezarea geografică a județului Prahova dă o notă caracteristică acestuia prin existența în nordul lui a unei zone muntoase de un pitoresc deosebit. Frumusețea peisajului *munților Bucegi* și *Ciucaș* și a văilor Prahovei și Teleajenului ca și accesibilitatea regiunii din toate părțile au creat condiții deosebite pentru odihnă și turism.
Munții Bucegi, cuprinși în mare parte în teritoriul județului Prahova, constituie prin farmecul lor una dintre regiunile cu cel mai intens turism de masă din România, explicabil atît prin apropierea de mari centre urbane (București, Ploiești, Brașov), cît și prin cadrul natural pe care îl oferă. Munții Bucegi prezintă un specific deosebit, determinat de marea varietate a aspectelor reliefului și vegetației, reunite pe o suprafață nu prea mare. Sînt alcătuiți dintr-un cerc de culmi ca o potcoavă deschisă spre sud, din mijlocul căreia pornește valea glaciară a Ialomiței. Altitudinii maxime înregistrate în vf. Omul, de pe ramura răsăriteană a masivului, i se adaugă alte vîrfuri cu peste 2 000 m — Colții Obîrșiei, Coștila, Caraiman, Jepii Mari, Jepii Mici, Piatra Arsă, Vîrful cu Dor. Versantul răsăritean, abrupt și stîncos, cu o diferență de nivel de 600—900 m față de valea Prahovei, creează un peisaj de un pitoresc aparte. Un specific al acestui abrupt îl constituie brînele, pridvoare naturale înierbate sau stîncoase, care încing muntele. În centrul masivului se întinde un platou înalt (1 600—2 400 m), pe care se poate rătăci în voie pe covorul gros de vegetație alpină; aici se întîlnesc și renumitele forme de relief datorate dezagregării și eroziunii diferențiale, cu înfățișări dintre cele mai curioase: ciuperci, babe, sfinx.
Valea Ialomiței, singurul curs însemnat, străbate masivul de la nord la sud, săpîndu-și o serie de chei în masivele de calcar (vezi și județul Dîmbovița) ce sporesc frumusețea acestor munți.
În tot cuprinsul masivului vegetația, ca și fauna de altfel, este deosebit de bogată și variată, remarcîndu-se în mod deosebit vegetația din zona alpină, reprezentată prin elemente alpine, la care se adaugă specii altaice și pontice.
În rezervațiile naturale din acest masiv — zona Șeaua Strunga-Sinaia, ce include întregul versant prahovean, Peștera Ialomiței cu muntele Cocora, Bătrîna și Zănoaga (aparțin județelor Dîmbovița și Prahova)—, se găsesc arborete seculare, cum sînt cele de la Sinaia (Pădurea Piatra Arsă), ce cuprind exemplare monumentale de brad, înalte pînă la 50 m și cu diametre considerabile. Între speciile declarate monumente ale naturii amintim: tisă — *Taxus baccata*, întîlnită în pîlcuri pe versantul prahovean, *Pinus cembra* singura specie arborescentă, relictă glaciară, ce poate fi admirată pe versantul nordic al Jepilor Mici, smirdar — *Rhododendron* ș.a.
Masivul Bucegi, ca și Gîrbova și Ciucaș de altfel, este dotat cu cabane moderne (Hotelul alpin «Cota 1 400»), ce oferă condiții bune pentru practicarea turismului de masă și a sporturilor de iarnă.
Județul Prahova dispune de o rețea de comunicație densă și bine dezvoltată, municipiul Ploiești fiind unul dintre cele mai importante noduri de comunicații (feroviar și rutier) din România. Căile de transport asigură legături bune cu restul țării și leagă ușor între ele centrele importante ale județului.
Prin poziția sa geografică, județul Prahova face legătura între București și Brașov, fiind străbătut de la nord la sud, pe valea Prahovei, de o cale ferată electrificată, dublă, și o șosea modernizată.
De-a lungul șoselelor, în ultimii ani, s-au organizat numeroase popasuri și moteluri bine dotate, care satisfac cerințele unui trafic foarte intens. De orașele județului Prahova, ca și de alte așezări se leagă multe evenimente din istoria poporului român. Pe teritoriul său se găsesc nume-

roase monumente istorice și social-culturale, în mare parte concentrate în principalele orașe, făcînd din acestea obiective turistice de mare interes. Se remarcă, din acest punct de vedere, următoarele centre:

PLOIEȘTI. Orașul de reședință al județului Prahova este așezat între văile Prahovei și Teleajenului și ar fi fost întemeiat — după cum grăiește tradiția — de un oarecare Ploaie, statornicit aici, pe locul unde altădată se întindea în voie vestitul Codru al Vlăsiei. Cercetările arheologice atestă o veche locuire pe aceste meleaguri (la Tîrgușorul Vechi au fost identificate resturi de civilizație din perioada finală a paleoliticului; la Bucov s-au descoperit așezări din sec. X).

În anul 1503, registrul vamal al orașului Brașov menționează pe un Radu din Ploiești, iar un altul, din 1545, pe un Berivoi, tot din Ploiești. Sînt primele mențiuni documentare ale orașului Ploiești. Dar așa-zisul act de naștere al orașului este considerat documentul emis de Mihai Viteazul în anul 1597, prin care vestitul domn a decis să-și ridice aici curte și tabără militară. Ca urmare, vechiul sat este transformat în tîrg (1597), se instalează tabără, se clădesc case pentru curtea domnească, iar după 1600 aici a început să se țină tîrg săptămînal. Domnitorul hotăra — în urma unor cereri stăruitoare — ca foștilor moșneni ai Ploieștilor să li se dea moșia Băicoi și li se recunoștea pe mai departe privilegiul de a fi liberi.

La sfîrșitul sec. XVII, orașul se dezvoltă tot mai mult, fiind așezat pe drumul care unea capitala cu Brașovul. În 1781, ploieștenii au soluționat favorabil un conflict cu domnia: orașul fusese donat unei rude de către domnitorul Alexandru Ipsilanti (1774—1782), ceea ce stîrnise indignarea locuitorilor. Cînd Nicolae Caragea (1782—1783) avea să doneze iarăși orașul, se deschidea o lungă epocă de luptă a ploieștenilor pentru redobîndirea libertății, desfășurîndu-se unul dintre cele mai lungi procese. Chestiunea nu fusese rezolvată încă în 1848, deoarece în acel an, la 15 iunie, în fața guvernului provizoriu revoluționar, o delegație a ploieștenilor jura credință și atașament față de revoluție și programul său, amintind însă situația lor.

În 1859, întregul oraș a sprijinit, cu trup și suflet, lupta pentru Unire. Puternicele sentimente democratice ale populației orașului au căpătat o expresie grăitoare în timpul mișcării antidinastice din 1870. Cu prilejul războiului din anii 1877—1878 pentru cucerirea independenței de stat, ploieștenii au făcut minuni de vitejie pe cîmpul de luptă.

În 1890, proletariatul din Ploiești a organizat prima grevă. În 1891 s-a constituit Clubul muncitorilor din Ploiești, iar în 1907, țăranii județului s-au ridicat cu dîrzenie la luptă. Un moment de înaltă tensiune al luptei pentru o viață mai bună îl prezintă puternicele încleștări din 1933. La 1 februarie, muncitorimea a pus, timp de 24 de ore, stăpînire pe oraș. Era începutul unei etape în care muncitorii petroliști vor fi, alături de ceferiști, în fruntea acțiunilor democratice, împotriva fascismului. Pe Valea Prahovei a acționat grupul de partizani «Carpați». În zilele insurecției armate din august 1944, populația orașului, în frunte cu comuniștii, s-a mobilizat de la mic la mare și a apărat cu strășnicie instalațiile industriale și orașul împotriva furiei hitleriștilor.

În anii războiului, orașul a suferit grele pierderi (4 000 de clădiri și numeroase întreprinderi bombardate), dar azi și-a schimbat complet înfățișarea, devenind un oraș modern, un centru economic și cultural de prim rang.

*

Biserica Sfinții Apostoli-Domnească (Str. Matei Basarab nr. 63) este ctitoria lui Matei Basarab. A fost construită în 1639, în urma biruinței repurtate pe Teleajen (1637) împotriva lui Vasile Lupu. Este o construcție de plan dreptunghiular, asemănătoare celei ridicate de același domnitor la Gherghița. Ctitoria lui Matei Basarab a suferit

mai multe reparații (1742, 1794, 1879). În timpul ultimelor lucrări de reparare, pridvorul deschis, care se sprijină pe coloane octogonale, a fost închis cu ferestre. Recentele lucrări de restaurare au încercat să-i redea forma inițială.

Casa-muzeu « Hagi Prodan » (Str. Democrației nr. 2) este un interesant monument de arhitectură, construit în jurul anului 1785 și a aparținut căldărarului Hagi Ivan Prodan. Ea reprezintă prototipul locuinței românești din această zonă, la finele veacului XVIII. În exterior, clădirea are ornamentație din stuc, iar în interior, tavanele îmbină armonios unele elemente orientale cu cele ale arhitecturii populare românești. Încă înainte de război, ea adăpostea un mic muzeu al județului Prahova. În anii noștri, casa a fost restaurată și organizată ca muzeu etnografic (1953). Sînt expuse o parte din inventarul care a aparținut lui Hagi Prodan, mobilier de epocă, țesături românești și orientale, o colecție de vase de aramă, ceramică etc.

Casa Dobrescu (Str. C. T. Grigorescu nr. 1) este un monument de arhitectură de la începutul sec. XIX. Ca și Casa Hagi Prodan, ea are decorația murală în stuc, cu motive zoomorfe și florale. Între anii 1960 și 1961, edificiul a fost restaurat.

Palatul Culturii (Str. Krupskaia nr. 1) este un frumos monument de arhitectură, realizat în stil neoclasic. Lucrările de construcție au început în 1912 și s-au încheiat după primul război mondial. Cele peste 200 de săli adăpostesc colecțiile mai multor muzee.

Statuia Libertății (Bd. Republicii), închinată luptei pentru cucerirea libertăților cetățenești de către locuitorii orașului, a fost executată la Paris. În 1881, pe un soclu din marmură de Provița, proiectat de arhitectul Toma N. Socolescu, a fost montată statuia turnată în bronz. Ea înfățișează o femeie cu bonetă frigiană pe cap.

Monumentul Vînătorilor (Piața Gării de Sud), ridicat în 1897, cinstește amintirea eroilor prahoveni, căzuți în războiul pentru cucerirea independenței (1877—1878). Este opera sculptorului George Vasilescu. Fiind avariat în timpul primului război mondial, monumentul a fost renovat în 1927, dar din nou pus la grele încercări în timpul bombardamentelor din 1944; a fost din nou refăcut la 23 august 1954.

Bustul lui I. L. Caragiale (Bd. Gh. Gheorghiu-Dej) a fost ridicat în anul 1935. Inițiativa fusese luată în 1931, de către scriitorul I. A. Bassarabescu, cînd s-a format și un comitet pentru ridicarea unui monument închinat lui Caragiale. Bustul din bronz, opera sculptoriței Laetiția Ignat, se afla amplasat în fața Liceului « Petru și Pavel ». În timpul războiului ultim, o dată cu bombardarea liceului, a fost distrus și bustul. Actuala lucrare este opera sculptorilor Gh. Damian și Gh. Coman.

Bustul lui Nicolae Bălcescu (Str. Democrației nr. 31). În 1959, cu prilejul sărbătoririi a 140 de ani de la nașterea marelui patriot, Liceul nr. 4 a primit numele lui Bălcescu. Cu acel prilej, în curtea școlii a fost dezvelit și un bust, operă a sculptorului Gh. Coman.

Bustul lui Al. I. Cuza (Str. Trei Ierarhi nr. 10). Încă în 1903 se luase inițiativa ridicării unui monument în amintirea primului domnitor al Principatelor Unite, dar autoritățile timpului n-au răspuns afirmativ acestei inițiative. Abia în 1959, cu prilejul comemorării unui secol de la Unire, a fost dezvelit un bust; este opera sculptorului Th. Vidoli.

Statuia lui C. Dobrogeanu-Gherea (Intrarea Arinului nr. 6) a fost ridicată în 1971, pentru a cinsti memoria marelui gînditor, teoretician al mișcării socialiste și muncitorești din România, a cărui activitate s-a desfășurat o bună perioadă de timp la Ploiești. Lucrarea aparține sculptorului N. Kruch.

Triptic Domnesc (Str. Poștei nr. 19) se numește ansamblul format din trei busturi, montat în curtea Școlii nr. 21, în vara anului 1971. E vorba de bustul lui Mihai Viteazul (autor N. Kruch), Vlad Țepeș (autor Vasile Blendea) și Tudor Vladimirescu (autor O. Iliescu).

Monumentul comemorativ în amintirea Congresului II al P.C.R. (Piața 16 Februarie). Pe locul unde în 1922 se afla clădirea în care s-au desfășurat lucrările congresului s-a ridicat o placă de marmură cu următorul text: « În acest loc a fost casa unde în zilele de 3—4 octombrie 1922, în condițiile teroarei burghezo-moșierești, s-a ținut semilegal Congresul al II-lea al Partidului Comunist din România ».

Monumentele ridicate în amintirea luptelor purtate de petroliști în februarie 1933. În Piața 16 Februarie, în 1953, pe un soclu a fost montată o placă de marmură cu următorul text: « În amintirea eroicelor lupte duse în februarie 1933 de muncitorii petroliști sub conducerea Partidului Comunist din România împotriva exploatării burghezo-moșierești, împotriva regimului de fascizare a țării și pregătirii războiului antisovietic ».
În anul 1958, alte trei plăci au fost montate pe **Str. Teatrului nr. 10,** la **Rafinăria Ploiești** și la **Rafinăria Teleajen.**

Placa memorială « Casa Poporului » (Str. Democrației) a fost ridicată în 1967 și poartă următorul text: « Pe acest loc s-a aflat între anii 1927—1944 Casa Poporului din orașul Ploiești unde și-au desfășurat activitatea organizațiile muncitorești din localitate ».

Placa memorială Cercul cultural « Ștefan Gheorghiu » (Str. Ștefan Gheorghiu) al cărei text amintește că în acel loc « s-a aflat clădirea care a fost folosită în anii 1921—1927 de Comitetul regional Prahova al Partidului Comunist Român, Consiliul local al Sindicatelor unitare și Cercul cultural « Ștefan Gheorghiu ».

Placa memorială « I. D. Negulici » (Str. M. Kogălniceanu) a fost montată pe peretele Teatrului de păpuși, în 1968, cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la revoluția din 1848. « În această casă — se spune în text — a funcționat, în calitate de prefect al județului Prahova, în timpul revoluției din 1848, pictorul revoluționar Ion D. Negulici — 1812-1851 ».

Placa de pe peronul Gării de Sud a fost montată în aprilie 1971. Ea poartă efigia lui C. Dobrogeanu-Gherea și un text care amintește că acolo a locuit și lucrat marele gînditor și militant al mișcării socialiste din România. De altfel trebuie precizat că, începînd cu anul 1881, Gherea obținuse concesiunea restaurantului gării din Ploiești, unde era vizitat de figuri marcante ale culturii noastre: B. P. Hasdeu, Anton Bacalbașa, Titu Maiorescu, B. Ștefănescu-Delavrancea, I. L. Caragiale și alții.

Muzeul de istorie al județului Prahova
— *Secția de istorie veche și contemporană* a muzeului funcționează în clădirea din Str. N. Bălcescu nr. 25. A fost deschis la 10 ianuarie 1955 și concentrează cele mai valoroase vestigii și valori istorico-culturale privind trecutul județului și a unor zone învecinate. Sînt prezentate rezultatele săpăturilor de la Lapoș, Tîrgșorul Vechi, Ghinoaia-Fîntînele, Drajna, Mălăești, Bozieni, Vadul Săpat (piese de cultură materială din paleolitic, neolitic, bronz, epoca fierului), tezaure monetare (sec. XIV—XV), documente de la Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, 10 manuscrise din sec. XV, hrisoave și documente din sec. XVI—XIX; dispune de o bibliotecă de peste 10 000 de volume și 4 000 de periodice etc.
— *Secția « Lupta revoluționară a proletariatului din județul Prahova »* (Str. Krupskaia nr. 1) a fost înființată în anul 1957. Este oglindit procesul

apariției și dezvoltării mișcării muncitorești din județ prin intermediul documentelor de arhivă, fotografiilor, presei timpului și a altor piese muzeistice.
— *Secția « Județul Prahova pe drumul construirii socialismului »* (Str. Krupskaia nr. 1) a fost organizată în 1958 și reflectă realizările județului în anii socialismului.

Muzeul de etnografie (Str. Krupskaia nr. 1) a luat ființă în anul 1960, ca secție a Muzeului de istorie al județului Prahova. El prezintă piese caracteristice creației populare (unelte agricole, precum și cele folosite în branșele pielărie, fierărie, dogărie; sînt prezentate costume, țesături, ceramică etc.).

Muzeul « Ceasul de-a lungul vremii » (Str. Krupskaia nr. 1) a fost organizat în 1963, tot ca secție a Muzeului de istorie. El cuprinde o colecție de circa 800 de piese (numai 200 expuse), printre care: primul ceas de buzunar, orologii de turn, piese realizate de meșteri cunoscuți din Anglia, Franța, Elveția sau care au aparținut unor personalități (C. Brîncoveanu, Al. I. Cuza, M. Kogălniceanu, C. Bolliac, B. P. Hasdeu, Th. Aman, I. L. Caragiale etc.).

Muzeul « Covorul românesc din Muntenia și Oltenia » (Str. Krupskaia nr. 1) — secție a aceluiași mare muzeu — a fost organizat în 1969. Are o colecție de cîteva sute de covoare (sînt expuse doar 41) ilustrînd creația din diferite zone etnografice ale Munteniei și Olteniei. Cel mai vechi covor datează din 1739. Altele sînt din 1804, 1810, 1814, 1841 etc.

Muzeul memorial « I. L. Caragiale » (Str. C. T. Grigorescu nr. 1) — tot secție a muzeului județean de istorie — a fost organizat în 1962 în Casa Dobrescu și cuprinde documente, fotografii și obiecte legate de viața marelui scriitor.

Muzeul de artă (Bd. Gh. Gheorghiu-Dej nr. 1). Inițiativa organizării unui astfel de muzeu la Ploiești datează din 1928. În 1931 s-a deschis Muzeul de arte frumoase, cu 50 de lucrări ale unor artiști români și peste 100 de reproduceri și mulaje după lucrări ale unor maeștri străini. S-a mutat dintr-un local în altul pînă ce, în 1969, s-a instalat în clădirea unde funcționează în prezent. În sălile muzeului sînt prezente lucrări ale lui S. Henția, Mișu Popp, Gh. Tattarescu, Th. Aman, I. Andreescu, N. Grigorescu, Șt. Luchian, N. Tonitza, Șt. Popescu, Pallady, Petrașcu, Iser, Ressu, Țuculescu etc. Sculptura este prezentă prin lucrările lui Fr. Storck, I. Georgescu, O. Han, I. Jalea, Irimescu, Vlasiu etc.

Muzeul republican al petrolului (Str. Dr. Bagdasar nr. 8) a fost deschis în 1961 și este o amplă trecere în revistă a evoluției industriei petroliere românești. Sînt prezentate unelte și utilaj de foraj, machete de rafinării, hărți, documente, instalații etc.
Un spațiu larg este rezervat realizărilor din anii construcției socialiste.

BUCOV — comună suburbană — este o veche așezare, cercetările arheologice scoțînd la lumină urme de locuire străvechi. În punctul numit Rotari s-au găsit vestigii din perioada de trecere la feudalism, iar în punctul La Toaca s-au descoperit o așezare din sec. IX—X și bordeiul unui fierar din sec. X. Prima mențiune documentară a localității datează din 1503. În 1600, aici a fost înfrînt Mihai Viteazul de către oștile polone, care aduceau domn pe Simion Movilă. În 1781 era capitala județului Săcueni (Saac), desființat în 1845.

În satul VALEA ORLEI (comuna suburbană Bucov) se află o **biserică de lemn,** ridicată la sfîrșitul sec. XIV. În ea este înmormîntată Stanca, soția voievodului Constantin-Mavrocordat, decedată în 1756.

TÎRGȘORU VECHI — comună suburbană — este menționată documentar în 1413, în privilegiul pe care Mircea cel Bătrîn îl dădea negus-

torilor brașoveni. În sec. XV și următorul era un important centru economic. În punctul La Mănăstiri există un întreg complex de monumente: **așezări din paleolitic, neolitic, epoca bronzului** și a **fierului, epoca dacică, prefeudală** și **feudală**. Au fost identificate urmele a trei ctitorii domnești:

Biserica Veche, ridicată de Vladislav II între 1447 și 1456;

Mănăstirea Tîrgșor, construită de Vlad Țepeș în 1461. În 1670 a fost restaurată de Antonie Vodă din Popești și pictată în vremea lui Brîncoveanu. În 1829 a fost avariată de cutremur și restaurată în anul următor. Dar cutremurul din 1838 a avut consecințe mult mai grave, determinînd părăsirea ei în 1851;

Biserica Roșie a fost ridicată în 1579, de către Mihnea Turcitul. Ultimul document care o menționează în stare de funcționare e din 1859.

Muzeul sătesc a fost organizat în 1969, în conacul Moruzi. Prezintă ceramică din comuna primitivă, obiecte din sec. III–IV și din sec. IX–X.

BĂICOI, orașul dintre sonde, a fost menționat prima dată în documente în 1597, ca moșie domnească; a fost donată de Mihai Viteazul moșnenilor din Ploiești, pentru a le satisface cererile de a fi considerați în continuare liberi. În 1792 Mihai Șuțu da drept logofătului Costache Ghica de a organiza tîrg săptămînal pe moșia Băicoi. La sfîrșitul secolului trecut, aici s-a intensificat exploatarea petrolului; în 1903 existau 10 sonde și 210 puțuri de extracție.

Biserica Sfinții Împărați, ridicată în oraș în anii 1838–1845, de către principesa Cleopatra Trubețkoi, are cîteva icoane pictate de Nicolae Grigorescu în jurul anului 1853.

Comuna FLOREȘTI. Aici se pot vizita cîteva interesante monumente de arhitectură. În satul Călinești, la 1646, a fost ridicată **Biserica Adormirea Maicii Domnului,** de plan treflat, cu clopotniță pe pronaos; fațada este încadrată de două turnulețe.

Palatul Cantacuzino, ridicat în mijlocul unui imens parc împrejmuit cu ziduri (vechi de circa 200–300 ani), a aparținut marii familii boierești a Cantacuzinilor. În acest parc, vornicul Gr. Cantacuzino a ridicat între 1826 și 1830 o **biserică,** pictată în 1876 de Gh. Tattarescu. Alături de biserică a ridicat și un palat (azi sanatoriu).
În 1914, Gh. Gr. Cantacuzino a ridicat un alt **palat** (« Micul Trianon ») de mari dimensiuni, cu trei niveluri. În timpul celor două războaie, palatul a avut mult de suferit.
Conacul Mavros-Cantacuzino a fost construit între 1821 și 1825, de către Nicolae Mavros.

Comuna FILIPEȘTII DE PĂDURE sînt amintiți ca sat în documentele sec. XVI, sub numele de Filipeștii cei Vechi. Aici se află o **biserică** construită în anul 1688, de către spătarul Toma Cantacuzino a cărei zugrăveală a fost executată de cunoscutul Pîrvu Mutu-Zugravul (1657–1735).

Comuna FILIPEȘTII DE TÎRG. Aici pot fi văzute **ruinele Palatului Cantacuzino.** A fost ridicat de postelnicul Constantin Cantacuzino între 1633 și 1653. În vremea lui Nicolae Mavrogheni a suferit mari degradări și nu a mai fost restaurat.

Poșta Veche — monument de arhitectură — a fost construită la sfîrșitul sec. XVIII sau începutul celui următor. A fost stație de poștă pe vechiul « drum al domniei ».

Conacul Filipescu, monument de arhitectură, a fost ridicat în sec. XVIII de către familia Filipescu. În anii 1968–1971, clădirea a fost restaurată.

În satul MĂRGINENII DE JOS (Comuna Filipeștii de Tîrg) se pot vizita **ruinele Casei Cantacuzino.** Nu se știe precis cînd a fost construită casa; tradiția pretinde că aici și-ar fi avut conac Preda Buzescu — un dar de la Mihai Viteazul.

Comuna MĂGURENI. Aici se află **ruinele palatului** început în 1666 de Drăghici Cantacuzino-Mărgineanu și isprăvit de soția sa, Păuna, și fiul său, Pîrvu, în 1671. Din complex face parte și **biserica** ctitorită de aceeași familie, a cărei pictură este atribuită lui Pîrvu Mutu.

Comuna BĂNEȘTI. Aici, pe locul unde la 13 septembrie 1913 s-a prăbușit Aurel Vlaicu, a fost ridicat un **obelisc,** care-n vîrf are un vultur, cu aripile desfăcute.

CÎMPINA este al doilea oraș al județului. Este atestat documentar în 1503, ca tîrg. În 1593, aici exista un punct vamal, iar în 1684 este menționat de Miron Costin. În oraș se pot vizita:

Muzeul memorial « Nicolae Grigorescu » (Str. 23 August nr. 166), organizat în casa artistului, construită în 1904. În timpul primului război mondial a fost incendiată. Reconstruită în 1954, ea adăpostește muzeul memorial în care sînt expuse tablouri originale, covoare, fotografii, obiecte personale, fotocopii după documente legate de viața pictorului N. Grigorescu (1838—1907). Cu prilejul semicentenarului morții sale, în fața casei a fost înălțat un **bust** — operă a sculptorului I. Vlad.

Muzeul memorial « B. P. Hasdeu » (Str. 23 August nr. 109) a fost înființat în 1965, în castelul construit de marele cărturar între 1893 și 1896. Sînt prezentate acte originale de familie încă din sec. XVII, fotografii, manuscrise, mobilier, obiecte personale, un portret al lui Hasdeu, de N. Grigorescu și unul al Iuliei Hasdeu, datorat lui Sava Henția, exemplare din lucrările scriitorului.

Bustul lui Aurel Vlaicu (Str. 23 August), ridicat cu prilejul împlinirii a 55 de ani de la tragica moarte a celebrului inventator și constructor de avioane român. Este opera sculptoriței Lie Doina.

Placa comemorativă « Casa Poporului » (Str. 23 August) a fost ridicată pe locul unde, în 1919, din contribuția muncitorilor, s-a cumpărat un local cu 400 de locuri pentru întruniri. « În acest loc — precizează inscripția — între anii 1919 și 1940, a fost CASA POPORULUI, în care și-au avut sediul organizațiile muncitorești din Cîmpina ».

DOFTANA, sat din comuna Telega, s-a făcut cunoscut mai ales prin existența aici a unei ocne și a unei închisori. Pe malul stîng al rîului Doftana, între anii 1894 și 1897, a fost construită o închisoare pentru a înlocui, ca loc de detenție, vechea ocnă de la Telega, unde fusese închis haiducul Iancu Jianu. Ea a fost construită după modelul închisorilor belgiene. Aici au fost întemnițați țăranii arestați în timpul răscoalei din 1907, iar între cele două războaie mondiale a devenit locul de detenție pentru comuniști și antifasciști. Cutremurul din 9—10 noiembrie 1940 a provocat năruirea construcției; 14 luptători antifasciști, printre care și Ilie Pintilie, au fost îngropați sub dărîmături.
În 1948, unele secții ale închisorii au fost refăcute, organizîndu-se aici un **muzeu** în care sînt prezentate documente și obiecte oglindind regimul din închisoare, activitatea comuniștilor osîndiți acolo. Sînt expuse instrumentele de tortură cu care zbirii schingiuiau pe deținuți, iar atelierele de tîmplărie și fierărie, secția « H » au fost reconstituite aidoma formei inițiale.
În spate, la circa 500 m, pe malul apei Doftana se află cimitirul, în care au fost înmormîntați deținuții care și-au găsit sfîrșitul între zidurile închisorii.

Comuna BREBU. Aici se află **Mănăstirea Brebu.** Ridicată de Matei Basarab (1632—1654), între anii 1641 și 1650; a funcționat ca mănăstire pînă în anul 1863, cînd a fost transformată în biserică de mir. Din vechiul complex, aflat azi în centrul satului, se mai păstrează doar zidurile înalte ale incintei, cu metereze de tragere, turnul-clopotniță, ridicat deasupra pasajului boltit al intrării, biserica din mijlocul incintei și casa domnească din partea de nord-vest.
Biserica a fost începută de Matei Basarab — pisania indicînd data de 27 iunie 1650. Tencuiala și pictura interioară au fost executate între 1838 și 1841. Biserica a fost construită din cărămidă, cu ziduri groase de pînă la 2 m, după un plan trilobat, cuprinzînd un altar cu tîmpla de zid, naosul cu două abside laterale și un pronaos alungit, împărțit în două printr-un perete transversal. Deasupra acoperișului se găsesc trei turle, din care cele două mai mici, hexagonale, sînt așezate alăturat, pe o bază comună peste pronaos, iar cea de-a treia, de dimensiuni mult mai mari, are 12 laturi și este înălțată peste naos.
Fațadele sînt împodobite cu o rețea de ciubuce din cărămidă scoasă în relief, alcătuind un brîu între soclu și cornișă. Portalul intrării și ferestrele sînt prevăzute cu ancadramente din piatră cu elemente gotice, frecvente în epoca lui Matei Basarab.
Pictura interioară este mai puțin valoroasă, cu excepția porțiunilor mai vechi de pe glafurile ferestrelor din pronaos, precum și cea din altar, operă a lui Sava Henția.
Cu prilejul lucrărilor de restaurare din 1957—1959 au fost refăcute turlele din cărămidă aparentă, cornișa, precum și ancadramentele ferestrelor, aduse la mărimea inițială. Turnul-clopotniță ocupă un loc important în arhitectura muntenească din sec. XVII. Clădit, se pare, în jurul anului 1650, monumentul este compus din parter și trei etaje, cu fațadele lucrate în cărămidă aparentă. Parterul, construit pe un plan pătrat, este străpuns de gangul intrării. Primele două etaje erau folosite pentru apărare, avînd metereze pentru tragere cu arme de foc. Ultimul etaj, de plan octogonal, cu opt arcade mari, cîte una pe fiecare latură, adăpostea clopotele. Fațadele sînt decorate cu ciubuce, care realizează figuri geometrice (panouri drepte și rotunde) despărțite, la diferite niveluri ale etajelor, de brîuri cu zimți.

Casa Domnească, de formă dreptunghiulară, cu un foișor puțin avansat deasupra scării ce coboară la pivniță, a fost construită în timpul lui Matei Basarab și refăcută la începutul sec. XIX. Din prima fază de construcție se păstrează integral pivnița și gîrliciul de acces și o parte dintre zidurile lăcașului.

BREAZA. În acest oraș poate fi vizitat **Muzeul de artă populară din valea superioară a Prahovei,** care a luat ființă în 1969. El cuprinde costume, ștergare, scoarțe, crestături în lemn ș.a.

POSADA — localitate în apropiere de Comarnic. Aici se află un valoros monument de arhitectură: **Schitul Lespezi** — ctitorie începută de Dimitrie Cantacuzino spătarul și terminată în 1661 de fiul său Pîrvu. În 1798, 1819, 1862, 1906 și 1952 i s-au făcut reparații. Pictura este a cunoscutului Pîrvu Mutu.

SINAIA. Localitate așezată pe fostul drum al Prahovei are dovezi de locuire încă din epoca bronzului. Mai tîrziu, desele referiri la drumul Prahovei și la « vameșii de pe Prahova » ne dau indicații despre dezvoltarea continuă a așezării. Într-o scrisoare din 1476, Vlad Țepeș comunica brașovenilor că a curățit « drumurile și pe la Rucăr și pe Prahova » și-i îndemna: « . . . deci umblați acum slobozi pe unde vă place ». În sec. XVI haiducul Nicolae Grozea ar fi ridicat o bisericuță din lemn în apropiere de Sinaia. Sigur este faptul că pe Muntele Molomoț a existat cîndva o biserică cu hramul Sf. Nicolae, distrusă în timpul războiului ruso-austro-turc din 1788.

Prima mențiune a localității Sinaia o intîlnim în sec. XVII, cînd a și fost construită aici **Mănăstirea Sinaia,** între 1690–1695.

Postelnicul Constantin Cantacuzino a fost ucis în 1663, din ordinul lui Grigore Ghica. Fiii săi, printre care și spătarul Mihail Cantacuzino, nevoiți să fugă pentru a scăpa de prigonirile domnitorului Grigore Ghica, în drum spre Transilvania, au urcat coasta Molomoțului, întîlnindu-se cu niște călugări de la schitul Sf. Nicolae, care i-au ajutat să ajungă cu bine la Brașov. În timpul domniei fratelui său, Șerban Cantacuzino (1678–1688), Mihai Cantacuzino, plecînd în pelerinaj la Ierusalim, a vizitat și peninsula Sinai. Întors în țară, a hotărît, în 1690, să construiască mănăstirea de la Sinaia, care avea să fie tîrnosită la 15 august 1695, de față fiind chiar domnitorul Constantin Brîncoveanu, care a făcut numeroase danii mănăstirii.

Primul document care vorbește despre țiței în țara noastră este legat de numele mănăstirii Sinaia; în 1697 un act de vînzare amintește un « cîmp din pădure, apă, livezi de pomi și păcuri » ș.a., care în 1702 a fost cumpărat de mănăstire. Alte două acte, din 1709, vorbesc despre achiziționarea unor terenuri cu păcură de către mănăstire. Un document din 1733 autoriza mănăstirea să exploateze trei fîntîni de păcură de pe moșiile Pelina, Hudești și Matița. Mănăstirea n-a slujit numai ca adăpost pentru călugări și drumeții de pe Valea Prahovei, ci și ca loc de popas și azil pentru băjenarii aflați în drum spre Transilvania. Întîmplarea a făcut ca însuși Mihail Cantacuzino să ceară azil aici, în 1711, cînd era în drum spre Transilvania.

În timpul războiului ruso-austro-turc din 1787–1792 Sinaia a fost ocupată de austrieci. În momentul părăsirii, aceștia au pus foc lăcașului. Lucrările de reparare au durat pînă în 1795. După uciderea lui Tudor Vladimirescu și ocuparea Bucureștilor de către turci, peste 1 000 de bucureșteni au fugit la Sinaia și în pădurea Molomoț. Tot aici s-au retras și cîteva cete de arnăuți urmărite de turci. În 1848, N. Bălcescu, Eliade-Rădulescu și Cristian Tell s-au refugiat la Sinaia, la zvonul că trupe intervenționiste au intrat în țară. Între 1849 și 1850, mănăstirea s-a aflat sub ocupația trupelor austriece și rusești, care înăbușiseră revoluția burghezo-democratică din Ungaria.

Mănăstirea a fost concepută inițial ca un schit, cu chilii și un paraclis, înconjurate de ziduri foarte groase pentru apărare, în care se prevăzuseră deschizături ca la fortărețe. Biserica, cu planul în formă de cruce, ce se află acum în interiorul incintei, are un pridvor deschis, cu arcade susținute de coloane și un turn-clopotniță. Biserica este compusă din altar, naos și pronaos, ultimul despărțit de naos prin patru stîlpi sculptați. Pe capitelurile din mijloc sînt sculptați doi grifoni, simbolizînd « Binele», iar pe cele de la perete tauri înaripați simbolizînd, în concepția realizatorilor, « Puterea ». Coloanele pridvorului sînt ornate cu motive florale, iar capitelurile lor frumos sculptate și cu cîte doi șerpi, simbolizînd « Înțelepciunea ».

Deasupra ușii de la intrare se află stema Cantacuzinilor.

Pictura bisericii, datînd din 1694, este opera renumitului Pîrvu Mutu, format la Școala din Cîmpulung, vestită pe vremea aceea. În 1795 și 1952, picturile au fost refăcute; din pictura originală azi se păstrează numai fragmentele din pridvor, tablourile votive ale ctitorilor și scenele din partea superioară a bisericii. Tabloul votiv, reprezentîndu-i pe ctitori — Mihail Cantacuzino, cu cele două soții și copiii săi — datează din 1694, suferind foarte mici reparații în 1795.

În partea de nord a incintei fusese ridicat un paraclis, în care iarna se oficiau slujbele. În 1787 a fost distrus și reclădit abia în 1792. Avînd forma de navă, paraclisul este compus din altar, naos, pronaos și pridvor; catapeteasma este din zid, ca și aceea a bisericii. El păstrează pictura originală din 1792, bogată în motive florale, caracteristică a sfîrșitului de sec. XVIII.

Biserica Mare, a cărei construcție a început în timpul domniei lui Gheorghe Bibescu și a durat din 1843 pînă în 1846, este o altă piesă importantă a complexului. Suferind avarii, ea a fost reparată în mai multe rînduri (1900 și 1903) și complet renovată după planurile arhitectului George Mandrea, care i-a dat înfățișarea de azi.
Concepută în stil bizantin, biserica are planul treflat, cu turlă și două turnuri-clopotniță. Zidul a fost construit din cărămidă aparentă și cărămidă multicolor smălțuită, fiind îmbrățișat cu un brîu sub forma unei frînghii, realizat din ceramică verde smălțuită. Cărămida smălțuită și ceramica au fost aduse de la Viena. Stîlpii pridvorului și ancadramentele de la ușă și ferestre sînt din piatră sculptată în stil brîncovenesc, dar și cu elemente de baroc italian.

Pictorul Asge Exner este autorul picturii în ulei, de stil neobizantin, cu imitații de mozaic. Motivele sculpturale de pe catapeteasmă, stranele și întregul mobilier sînt executate în stil românesc, cu unele influențe bizantine. Clădirile din partea nordică a marii biserici au fost zidite între 1951 și 1957. Clopotnița mănăstirii a fost ridicată la începutul secolului, iar clopotul, cîntărind 800 kg, datează din 1775 și a fost returnat în 1914.
Muzeul mănăstirii, înființat în 1895, conține peste 600 de obiecte: tablouri cu caracter istoric, veșminte din sec. XVIII etc. Muzeul posedă o interesantă colecție de stampe; tot atît de interesantă este colecția de obiecte de cult (broderii, cărți, icoane pictate de Pîrvu Mutu etc.).

Castelul Peleș. Ideea construirii aici a unui castel datează din 1873. Carol I a ales acest loc pentru ridicarea viitoarei reședințe regale de vară. Chiar în toamna acelui an au început pregătirile. Planurile au fost întocmite de arhitectul vienez W. Doderer, dar numai după doi ani s-a început construcția. Revizuindu-și planurile și cerînd suplimentarea sumelor inițiale, arhitectului Doderer i s-a reziliat contractul; tînărul său ajutor, arhitectul I. Schulz, a fost însărcinat cu continuarea construcției. Între 1877 și 1878, lucrările au fost întrerupte, reluîndu-se abia în 1879. Inaugurarea a avut loc la 7 octombrie 1888, dar amenajările și lărgirea spațiilor de construcție au continuat pînă în 1914. Castelul de azi seamănă foarte puțin cu cel proiectat în 1873, căci începînd din 1896 a fost radical refăcut sub directa coordonare a arhitectului ceh Karel Liman. Planul parcului a fost proiectat de arhitectul Knechtel. La ridicarea acestui edificiu și-au dat osteneala meșteri români, francezi, germani, italieni, englezi, cehi, unguri, greci, turci, albanezi, polonezi etc. Întregul complex, cu excepția Foișorului, a fost conceput și lucrat în stilul Renașterii germane, la care se adaugă unele elemente de châlet elvețian. Interiorul, însă, nu mai prezintă aceeași unitate de stil; se întîlnesc elemente de Renaștere italiană, engleză, de stil baroc, rococo, hispano-maur etc., peste toate dominant fiind totuși stilul Renașterii germane. Este în orice caz o mare măiestrie în îmbinarea acestor elemente atît de diferite care, în loc să dăuneze întregului, îi sporesc farmecul și ineditul.

Parterul castelului (acele săli care prin arhitectură și decorații, prezintă interes artistic) a fost amenajat ca muzeu, în care sînt expuse tablouri de Tiepolo, Cornelis de Wael, Hugen Verboeckhover, Gustav Klimt, precum și lucrări din școala lui Rubens și Correggio, copii după lucrări din școlile flamande, italiene și germane ale sec. XVI–XVII.
— *Holul de onoare*, construit în 1911 pe locul unei curți interioare, este una dintre cele mai interesante încăperi ale muzeului. Arhitectura și interiorul sînt lucrate în stilul Renașterii germane. Scara în spirală, din lemn sculptat, este opera artistului român Stănescu, fiind una dintre cele mai interesante piese ale sălii. Un cuvînt în plus i se cuvine Madonei din Nürnberg, statuetă lucrată din lemn de nuc, o copie după cunoscuta lucrare din sec. XVI, atribuită lui Peter Vischer.

— *Sala de arme* cuprinde o colecție de arme din sec. XV—XIX (halebarde, archebuze, arbalete, armuri germane din sec. XV—XVI etc.). În sală sînt expuse și cîteva vechi arme românești.

— *Sala mică de arme* conține o importantă colecție de arme orientale din sec. XVI—XIX.

— *Anticamera cabinetului de lucru* a servit o vreme drept sală de așteptare pentru audiențe. Conține o valoroasă garnitură de mobilier breton din sec. XVIII.

— *Cabinetul de lucru*, decorat în stilul Renașterii germane, cu plafonurile și lambriurile lucrate din lemn de nuc și partea superioară a pereților capitonată cu imitații de piele de Cordoba, era afectat discutării problemelor legate de treburile statului.

— *Biblioteca*, realizată tot în stilul Renașterii germane, este lucrată din lemn de stejar sculptat.

— *Sala de consiliu* are decorație în același stil al Renașterii germane, vitralii de mare valoare de la sfîrșitul sec. XVI și începutul sec. XVII, aduse din Anglia de la Toddington Castle.

— *Sala veche de muzică*, construită înainte de 1896, a fost decorată în stilul Renașterii germane. Aici se află un orchestron (vechi mecanism cu melodii imprimate pe suluri de hîrtie perforată). Ferestrele au vitralii cu subiecte din basme populare românești, lucrate în manieră germană. Ceea ce atrage atenția încă de la prima vedere este o garnitură de mobilă indiană din lemn de teck.

— *Sala florentină* deschide suita de săli de recepție ale castelului. Concepută în stilul Renașterii florentine, sala are plafonul din lemn de tei sculptat și aurit, din care coboară minunate lustre din sticlă de Murano. În centrul plafonului se află o copie după una dintre lucrările lui Georgio Vasari. Celelalte tablouri sînt copii după Rubens, afară de cel din stînga intrării, original, al unui necunoscut din școala flamandă (sec. XVII). Deasupra căminului de marmură se află o copie în bronz (la scară redusă) a cunoscutului grup statuar de pe mormîntul lui Lorenzo II de Medicis, operă a lui Michelangelo Buonarotti.

— *Sala coloanelor sau a oglinzilor*, cum i se mai spune, era destinată recepțiilor și este lucrată în maniera Renașterii italiene. Oglinzile din cristal venețian dau impresia de vastitate. Plafonul și coloanele în stil ionic dau o notă deosebită sălii. Sînt expuse cópii după tablourile lui Rafael Sanzio, Tiziano, Veronese; există un tablou original din școala lui Correggio, reprezentînd o madonă cu pruncul.

— *Sufrageria* ne prilejuiește reîntîlnirea cu Renașterea germană, care a utilizat din plin lemnul de nuc și pielea de Cordoba. Pe lîngă imensul covor de Smirna, atenția este reținută de vitraliile reprezentînd scene din viața cavalerilor.

— *Sala maură*, destinată recepțiilor, a fost lucrată în stil hispano-maur, fiind integral decorată cu arabescuri de stuc aurit și pictat, amintind de palatul Alhambra din Granada. În fundul sălii reține atenția o frumoasă fîntînă din marmură de Carrara, copie după o fîntînă arabă. Două covoare orientale acoperă aproape întreaga suprafață a sălii. O notă personală dau acestei săli panopliile cu arme orientale din sec. XVI—XVII.

— *Salonul turcesc* cuprinde piese care au fost expuse la Expoziția universală de la Paris din 1868, achiziționate cu sume fabuloase.

— *Teatrul*, încăpere intimă cu scenă și șaizeci de fotolii, a fost conceput în stil Ludovic XVI; era destinat concertelor sau acțiunilor cu caracter artistic.

BUȘTENI. Pe la 1840 era o așezare modestă, dar începînd din deceniul IX al secolului trecut a luat un mare avînt. În localitate poate fi vizitat **Muzeul memorial « Cezar Petrescu »**, organizat în vila în care a trăit scriitorul. În prima încăpere sînt prezentate **Busturile lui Horea, Cloșca și Crișan,** opere ale sculptorului Oscar Han. Sînt expuse nume-

roase documente legate de activitatea scriitorului, iar la etaj se află biblioteca lui cu peste 10 000 de volume.

Comuna LIPĂNEȘTI. **Mănăstirea Zamfira** este ctitoria jupînesei Zamfira, soția lui Manul Apostol, terminată în anul 1743. Biserica veche — anexă a cimitirului — are frumoase chenare la ferestre, adevărate lucrări de artă, dăltuite în piatră. În 1857, mitropolitul Nifon a ridicat biserică nouă în stil obișnuit al sec. XIX. Este celebră această biserică prin păstrarea picturii executate de N. Grigorescu, cînd nu avea încă 18 ani.

VĂLENII DE MUNTE, localitate care în sec. XV era cunoscută ca tîrg, pe vremea cînd o cetate a Teleajenului a fost distrusă de Ștefan cel Mare, în timpul luptelor purtate împotriva lui Radu cel Frumos. În 1692, Constantin Brîncoveanu a trecut prin Văleni după bătălia de la Zărnești. Pe vremea lui, la Văleni este menționată o vamă, căci în sec. XVIII se organiza aici un tîrg înfloritor, cu mărfuri venite din Transilvania. În oraș sînt cîteva obiective.

Biserica Mănăstirea a fost ridicată la sfîrșitul sec. XVII, de către Hagi Stoian și soția sa, Ilinca, pe locul unei vechi biserici de lemn. În 1730, ea a fost distrusă de cutremur și refăcută de egumenul Zaharia de Galipole. La 14 octombrie 1802 a fost din nou distrusă de cutremur și refăcută abia în 1806. În chiliile acestei mănăstiri a funcționat o școală grecească. Biserica are la ferestre frumoase chenare sculptate în piatră, iar pictura datează din sec. XVIII.

Muzeul memorial « Nicolae Iorga » (Str. George Enescu), organizat într-o casă veche cu cerdac, declarată monument de arhitectură. În 1830, casa aparținea polcovnicului Pancu, dar construcția fusese ridicată pe la mijlocul sec. XVIII. Iorga a refăcut-o cu grijă. Stampe, litografii, fotografii, tablouri, obiecte și mobilier sînt piese de mare atracție. Sînt cunoscute celebrele cursuri ținute de savantul Iorga la Universitatea populară, organizată de el în localitate și care a funcționat între anii 1908—1914 și 1921—1940. Aici a existat și o tipografie, « Datina românească », unde s-au tipărit numeroase lucrări.

Muzeul etnografic al Văii Teleajenului (Bd. N. Iorga nr. 96) a fost înființat în 1948. El prezintă piese etnografice specifice văii Teleajenului.

Comuna DRAJNA este o așezare străveche, în care unii specialiști localizează cetatea dacică Ramidava. Aici se află urmele unui **castru roman** ce făcea paza drumului care trecea prin Tabla Buții. Tot în această comună se află o **moară** de apă, construită în sec. XVII, reparată și mărită în sec. XIX.

URLAȚI este o așezare străveche, în care s-au descoperit urme de civilizație neolitică. Documentar este atestat la începutul sec. XVI. În oraș se pot vedea:

Muzeul etnografic, înființat în 1953, și care funcționează într-o clădire construită de familia Bellu la mijlocul sec. XIX; prezintă piese de port popular din zona Cricov, unelte și covoare românești din sec. XIX, chenare de uși și ferestre sculptate în piatră (sec. XVII—XVIII), cărți rare, picturi din sec. XIX, mobilier, artă orientală etc.

Casa Domnească din Viile Brîncoveanu se află în localitatea VALEA CRÎNGULUI (URLAȚI). Se presupune că era una dintre reședințele lui C. Brîncoveanu, după cum afirmă și cronicarul Greceanu. Construcția e compusă din subsol și parter înalt și a servit ca locuință și cramă. Clădirea și-a păstrat, în mare, forma sa originală.

Puțul Frumos (localitatea VALEA MIEILOR-URLAȚI) a fost reconstruit în 1862 de către A. Dumitru Ștefan pe locul unei fîntîni mai vechi. Puțul e adăpostit de un mic pavilion în stil rustic.

Crucea lui Constantin Șerban (localitatea VALEA URLOII-URLAȚI) a fost ridicată în 1655, în amintirea victoriei repurtate de domn la Șoplea, împotriva seimenilor și dărăbanilor răsculați.

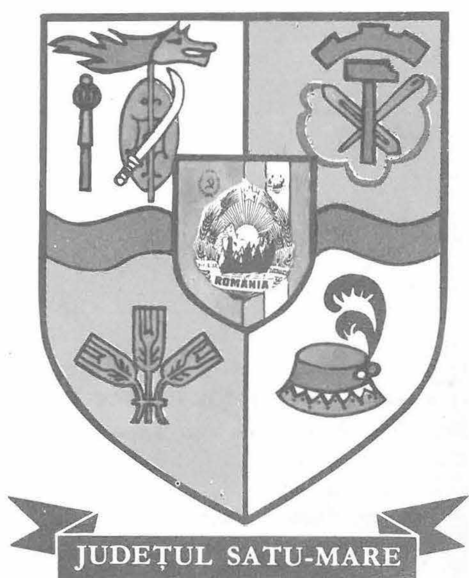
Comuna IORDĂCHEANU. În satul Vărbila există **mănăstirea** construită în 1539 de marele spătar Dragomir și banul Toma. Ea a fost metoh al Mănăstirii Mărgineni. Monumentul posedă remarcabile sculpturi în lemn și piatră.

Comuna APOSTOLACHE. Pe teritoriul său au fost găsite urme de locuire din epoca bronzului. În trecut, localitatea se numea Mărtinești, după cum glăsuiește și un document din timpul lui Radu Paisie (1535–1545). În 1595, comisul Apostolache și soția sa au ridicat aici o **mănăstire** care le va purta numele. Ctitoria a fost reparată în 1850. Din complex fac parte biserica, zidurile de incintă, beciurile arhondăriei și clopotnița

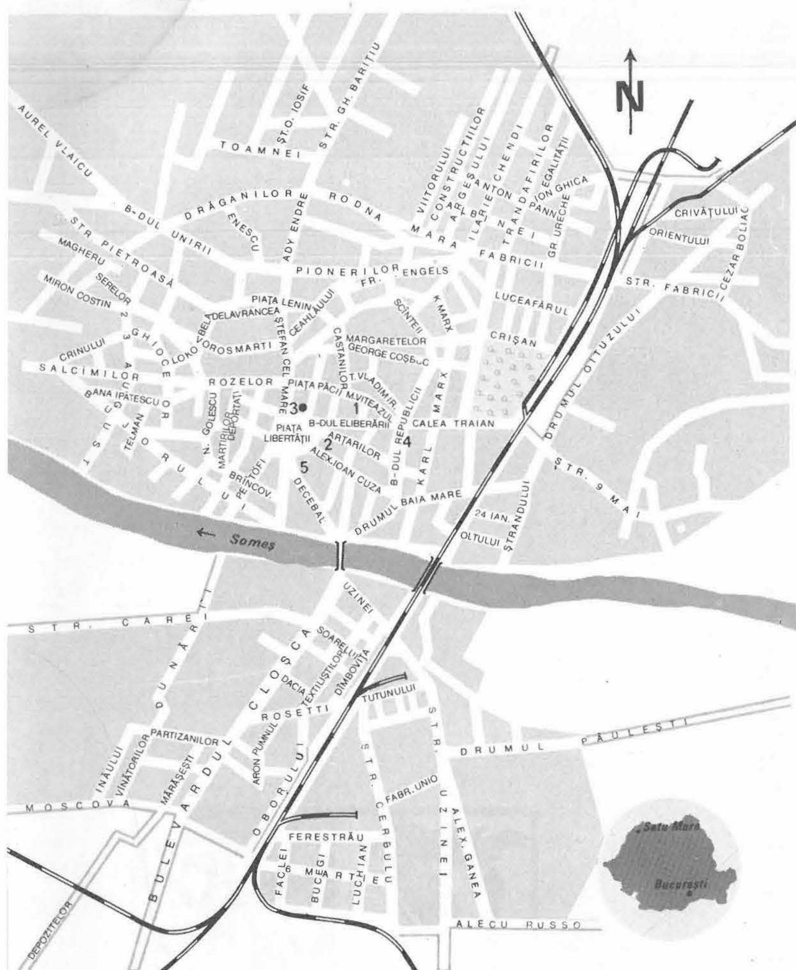
Muzeul sătesc din comună cuprinde piese arheologice descoperite pe teritoriul respectiv, documente și piese etnografice.

Comuna GHERGHIȚA, în sec. XV, se număra printre orașele de seamă ale Țării Românești. Documente de la Vlad Țepeș pomenesc ridicarea unei cetăți noi aici. La 24 noiembrie 1473, Ștefan cel Mare l-a înfrînt lîngă Gherghița pe Radu cel Frumos. Localitatea este legată de numele unui șir întreg de domnitori (Mihai Viteazul, Alexandru Coconul, Matei Basarab, Constantin Șerban).

Biserica Domnească este ctitorită de Matei Basarab în 1641, după victoria de la Nenișori, repurtată împotriva lui Vasile Lupu. Se aseamănă cu biserica ridicată de voievod la Ploiești. A fost renovată în 1895 și restaurată în 1968.

ROMÂNIA
JUDEȚUL SATU-MARE

Planul Municipiului Satu Mare

Importante Monumente Istorice

1. **Biserica reformată sau « cu lanţuri»**
2. **Palatul episcopal**
3. **Hotelul « Dacia»**
4. **Statuia dr. Vasile Lucaciu**
5. **Muzeul judeţean de istorie**

● **Hotel**

U. R. S. S.
R. P. UNGARĂ
SATU MARE
BAIA MARE
SIGHETU MARMAȚIEI
Negrești-Oaș
Carei
Tășnad
Marghita
Cehu Silvaniei
Baia Sprie
Cavnic
Seini
Tarna Mare
Bătarci
Turț
Cămărzana
Halmeu
Turulung
Gherța Mică
Tîrșolț
Bixad
Sîmbra Oilor
Călinești-Oaș
Micula
Livada
Dorolț
Lazuri
Botiz
Odoreu
Medieșu Aurit
Orașu Nou
Vama
Vetiș
Păulești
Culciu
Apa
Berveni
Doba
Urziceni
Foieni
Căpleni
Vraja Crasnei
Terebești
Moftin
Sanislău
Valea Vinului
Pomi
Viile Satu Mare
Crucișor
Ardud
Craidorolț
Homoroade
Ardusat
Recea
Bîrsău
Tiream
Petrești
Pișcolt
Curtuișeni
Andrid
Ady Endre
Căuaș
Acîș
Beltiug
Socond
Soconzel
Valea lui Mihai
Santău
Săuca
Pir
Săcășeni
Supur
Sălsig
Șomcuta Mare
Ulmeni
Cehal
Corund
Bogdand
Chieșd
Hodod
Bobota
Șărmășag
Săcueni
Viișoara
Răstoci
Remeți
Vadu Izei
Giulești
Ocna Șugatag
Firiza
L. Strîmtori Firiza
Băița
Vf. Pietroasa 1201
Vf. Gutîi 1442
M-ȚII OAȘ
M-ȚII GUTÎI
M-ȚII ȚIBLEȘ
MARAMUREȘ
BIHOR
SĂLAJ
Tisa
Someș
Sar
Tur
Egher
Talna
Crasna
Homorod
Sînmiclăuș
Maria
Chechet
Santău
Ier
Asuaj
V. Vinului
Săsar
Lăpuș
Sălaj
Cavnic
Mara
Iza
Coșeu
Băița
Maja
Inot
Barcău
Zalău
1C
1F
19
19A
18
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Băile Beltiug, stațiune balneară de interes local
Bixad, stațiune balneară de interes local
Călinești-Oaș, complex turistic
Cămărzana, tei secular, arbore ocrotit
Crucișor, stațiune balneară de interes local
Doba, pajiști cu lalele pestrițe
Vîrfu Pietroasa, Munții Gutîi
Tarna Mare, stațiune balneară de interes local

JUDEȚUL SATU MARE

Județul Satu Mare este situat în nord-vestul României, în bazinul inferior al Someșului. Are o suprafață de 4 405 km² și o populație de peste 380 950 de locuitori, reprezentînd 1,8% din teritoriu și 1,8% din populația țării. Densitatea populației este de 86,5 loc/km².
Centrul administrativ este municipiul Satu Mare.
Relieful este alcătuit din două unități distincte: în vest se află Cîmpia Someșului, cu cursuri de ape părăsite și dune de nisip, iar în est Munții Oaș și o parte din Munții Gutîi (1 201 m), care închid Depresiunea Țara Oașului.
Clima continental-moderată, nediferențiată prea mult între cîmpie și dealuri, are o influență slab oceanică; precipitațiile înregistrează o medie anuală de 650–700 mm.
Rețeaua hidrografică, alcătuită din Someș (cursul inferior), Tur și Crasna, prezintă mari variații de nivel, fapt ce a impus măsuri de regularizare complexă.
Resursele naturale sînt reprezentate de zăcăminte de minereuri neferoase (Munții Oaș), materiale de construcții, izvoare minerale (Bixad, Tarna Mare). La acestea se adaugă pădurile, pășunile și fînețele naturale.
Economia județului Satu Mare are un caracter complex, axată pe industrie și agricultură.
Industria, concentrată în orașele județului, este reprezentată prin construcții de mașini și prelucrarea metalelor (Uzina « Unio » Satu Mare, profilată pe utilaj minier de transport, Uzina « 1 Septembrie » Satu Mare, mașini de gătit cu gaze și combustibil solid ș.a.), prin exploatarea și prelucrarea lemnului (Fabrica de mobilă Satu Mare), prin industria textilă (Satu Mare, Carei, Negrești-Oaș), alimentară și industria locală.
Agricultura dispune de 323 000 ha de teren agricol, din care 223 700 ha arabil. Culturile de bază sînt cerealele (grîu, porumb), leguminoasele, floarea-soarelui, sfecla de zahăr, cartofii, tutunul.
O caracteristică a acestui județ este și cultura pomilor fructiferi, predominînd mărul și prunul, și a viței de vie, în zona Tarna Mare, Satu Mare, Tășnad.
Sectorul zootehnic are o pondere ridicată în cadrul producției agricole a județului, fiind axat în special pe creșterea bovinelor, porcinelor și ovinelor.
În județul Satu Mare se află patru orașe, din care un municipiu (Satu Mare) și 56 de comune (din care suburbane una) cu 226 de sate (din care cinci aparțin orașelor). Municipiul *Satu Mare* (84 182 loc.), situat pe rîul Someș, la 127 m altitudine, este principalul centru industrial și social-cultural al județului.
Carei (26 600 loc.), al doilea oraș ca mărime, deține importante întreprinderi ale industriei alimentare și textile.
Negrești-Oaș, unul dintre orașele tinere ale țării, în care noul se îmbină cu specificul oșan, centru al industriei materialelor de construcții, exploatării și prelucrării lemnului, ca și *Tășnad* au fost declarate orașe în 1968.
În cadrul județului sînt importante localitățile cu izvoare minerale printre care *Băile Beltiug*, așezare pitorească, stațiune balneară de interes local și *Bixad*. Situată pe valea Tripului, afluent al Turului, comuna Bixad are un climat plăcut, fiind adăpostită de curenți de aer. Cele cîteva izvoare cu ape minerale carbogazoase alcaline, clorurate, sodice sînt indicate în tratamentul afecțiunilor tubului digestiv și glandelor anexe, în cel al bolilor cardiovasculare și ale aparatului locomotor.
Pe lîngă frumoasele obiective și locuri turistice de agrement, printre care menționăm: Hanul « Sîmbra Oilor », Cămărzana (tei secular, monument al naturii și exemplare de castan comestibil), pajiștile cu lalele pestrițe de la Doba și Tătărești, vîrful Pietroasa din Munții Gutîi, cunoscut sub numele de « Sfinxul Oașului », ceea ce atrage în primul rînd pe vizitatori este creația populară pastorală din Oaș, păstrată și astăzi în formele sale specifice.

Portul popular oșan tradițional, cîntecele, baladele, obiceiurile ca și unele meșteșuguri, ca cioplitul lemnului, pictura pe sticlă și olăritul fac din Oaș o zonă de cel mai mare interes etnografic și turistic din România. De asemenea, de o inegalabilă frumusețe și bine încadrate în natura înconjurătoare de un pitoresc remarcabil, casele oșene se prezintă ca adevărate creații artistice, rezultat organic al artei și tradiției populare și al condițiilor vieții materiale din această parte a țării.

Județul este dotat cu o rețea bună de mijloace de transporturi feroviare și rutiere. Căile ferate și șoselele modernizate stabilesc legătura dintre orașul Satu Mare, nod important de cale ferată din nord-vestul țării, și celelalte centre urbane și localități ale județului, precum și cu restul țării. Din această cauză, rețeaua de transport are în acest județ un pregnant caracter radiar. Se detașează mai ales între șosele, traseul internațional Dej — Baia Mare — Satu-Mare — Halmeu — U.R.S.S.
Nu vom putea însă părăsi aceste locuri fără să amintim cele mai importante monumente istorice și de artă de aici.

SATU MARE. *Cronica notarului anonim* amintește despre înverșunatele lupte purtate de maghiari pentru ocuparea cetății Sătmar. Au reușit acest lucru abia după trei zile de lupte crîncene. Așadar, pe teritoriul Satului Mare a existat, la sfîrșitul sec. IX și începutul sec. X, o puternică cetate, cu sprijinul căreia Menumorut încercase să-și apere independența teritoriului pe care-l stăpînea. În 1181 este menționat Nicolaus, comite de Sătmar, ceea ce înseamnă că în jurul cetății amintită în continuare (1213; 1230; 1239) se dezvoltase o unitate administrativă care își avea centrul acolo. În cadrul reformelor monetare inițiate de Carol Robert între 1323 și 1338, la Satu Mare s-a înființat o monetărie. În 1380, țăranii din jurul orașului s-au ridicat la luptă împotriva exploatării feudale. În 1569 a avut loc o altă răscoală, țăranii de prin partea locului fiind conduși de Gheorghe Crăciun.

Așezat pe drumul comercial ce ducea spre Cehia, Viena și Cracovia, orașul este menționat adesea ca un important punct de tranzit.
Orașul, ca și întregul județ, a fost teatrul unor îndîrjite acțiuni pentru dreptate socială și libertate națională (răscoalele din 1437, 1514, 1703—1711, 1784 etc.). În 1848 populația orașului (români, maghiari, germani) și din comunele județului s-a ridicat hotărît la luptă. La sfîrșitul sec. XIX reprezentanți ai județului (Vasile Lucaciu, Alexa Berinde) au fost în fruntea mișcării memorandiste. Acțiunile muncitorești au fost numeroase și de mare amploare (1901, 1902, 1904, 1912). După 1918, proletariatul sătmărean a participat activ la greva generală din 1920, la alte acțiuni greviste organizate în anii 1923, 1926. În anii războiului hitlerist, în Munții Oașului au acționat grupuri de partizani. Populația a contribuit la eliberarea orașului de sub ocupația fascistă.

*

Biserica reformată sau **« cu lanțuri »** (Str. Mihai Viteazul). Construcția ei a început în anul 1788 și s-a încheiat în 1807. Biserica are planul dreptunghiular, cu o singură navă. În partea de est are o absidă semicirculară, iar în partea de vest un turn construit în 1797. În anul 1944 a fost avariată de bombardamente. A fost restaurată.

Palatul episcopal (Str. Arțarilor) a fost construit în mai multe etape, începînd cu anul 1828 și continuînd pînă în 1892. Clădirea are planul în formă de potcoavă.

Teatrul de nord (Str. Horea). Clădirea, care adăpostește cele trei secții (română, maghiară și germană), a fost construită în anul 1892.

Turnul Pompierilor (Str. Mihai Viteazul) a fost construit în anul 1904. Înalt de 45 m, turnul a fost prevăzut cu o scară metalică în spirală.

Hotelul « Dacia » (Piața Libertății) a cărui clădire a fost construită în 1909, în stil secession, cu ample motive florale (fațada și sala de concerte). Pe fațadă sînt mai multe variante ale stemei municipiului Satu Mare.

Statuia dr. Vasile Lucaciu (Bd. Republicii) a fost lucrată în bronz de sculptorul Cornel Medrea și este înaltă de 4,75 m. Ea a fost dezvelită în 1936, dar în urma dictatului de la Viena (30 august 1940) a fost demontată. La 29 noiembrie 1968, cu prilejul aniversării semicentenarului Unirii, statuia a fost dezvelită din nou, cinstindu-se astfel memoria celui care luptase cu abnegație pentru unirea Transilvaniei cu patria-mumă.

Muzeul județean de istorie (Piața Libertății). Clădirea în care funcționează muzeul a fost destinată acestui scop în anul 1958. O parte din ea (aripa din curte) datează din 1799. Pe locul actualei clădiri se afla o alta, în care a fost semnată pacea de la Sătmar (27—28 aprilie 1711) Muzeul posedă o bogată colecție de piese oglindind evoluția vieți pe teritoriul județului, începînd din paleolitic pînă în anul 1848

Comuna PĂULEȘTI. În 1964, cu ocazia aniversării a 20 de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist, aici a fost inaugurat un **muzeu sătesc.** Colecția expusă este formată din 60 de exponate și s-a constituit prin donații și achiziții făcute de către Muzeul județean de istorie Satu Mare.

Comuna MEDIEȘU AURIT păstrează ruinele unui frumos **castel** construit în stilul Renașterii în anul 1630, de către nobilul Sigismund Lónyay.

Comuna VAMA. În anul 1957 s-a organizat **Muzeul ceramicii**; sînt expuse peste 500 de piese, dintre care unele cu o vechime de peste 300 de ani.

Orașul NEGREȘTI-OAȘ. Aici există un **muzeu etnografic,** care posedă o frumoasă colecție de port popular oșenesc, obiecte de artă populară, ceramică și icoane pe sticlă. S-a proiectat organizarea în această localitate a **Muzeului etnografic « Țara Oașului »,** care se va întinde pe o suprafață de 2,5 ha și va cuprinde și exemplare de arhitectură oșenească, ateliere de meșteșugari etc.

Comuna BIXAD (prima mențiune documentară din 1478) are o frumoasă **biserică,** construită în 1771. Ea a fost renovată în 1928. Biserica a fost construită pentru o mănăstire ridicată în 1689, de către călugărul grec Isaia. Aceasta nu s-a păstrat.

Comuna CĂLINEȘTI-OAȘ. În satul Lechința din această comună a existat o **biserică de lemn,** construită în 1735. Ea a fost demolată în anul 1958; și reconstituită în Muzeul etnografic « Țara Oașului ».

Comuna TURULUNG. Aici există o **biserică din lemn,** construită în anul 1743. Ea are o navă dreptunghiulară și o absidă cu trei laturi. În partea de vest se află o încăpere deasupra căreia se înalță un turn. Peretele din partea nordică a fost construit din chirpici.

Comuna HALMEU. În centrul său, pe o mică ridicătură, se află o **biserică reformată,** construită în a doua jumătate a sec. XV. Construcția are planul dreptunghiular, cu o singură navă.

CAREI (prima mențiune documentară în 1320, sub forma « Villa Karull ») este al doilea oraș ca importanță din județ și reține atenția vizitatorilor prin cîteva monumente interesante:

Castelul Károlyi (Str. Tractoriștilor). În anul 1482, familia Károlyi a ridicat aici o casă întărită pentru a o adăposti de eventuale primejdii din afară, dar și de țăranii răsculați. Pentru a se putea face față atacurilor turcești, în 1592 a fost ridicată o cetate, întărită în 1681. La sfîrșitul

sec. XVIII, cetatea a fost demolată și în locul ei s-a construit, în 1794, un castel în stil baroc. Forma sa actuală se datorește lucrărilor din 1894. Actualmente, clădirea adăpostește **Muzeul de istorie și științe naturale** cu bogate colecții arheologice, floră și faună din zona de cîmpie.

Mănăstirea călugărilor (Str. Culturii) a fost construită între anii 1725 și 1727. În anul 1778 funcționa aici o tipografie. Fațada clădirii este ornamentată cu elemente în stil baroc.

Clădirea din Str. Culturii (Liceul teoretic) a fost ridicată în sec. XVIII, aici adăpostindu-se prefectura județului Satu Mare. Refăcută după cutremurul din 1834, în 1905 a fost transformată în stil secession. Cu ocazia aniversării a 20 de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist, la Carei a fost ridicat **Monumentul Ostașului,** ca un omagiu adus eroilor căzuți pentru eliberarea orașului. Lucrarea a fost executată de un colectiv condus de sculptorul Vida Gheza.

Comuna CĂUAȘ. În satul Ady Endre a fost inaugurată, în 1957, o **casă memorială,** cu prilejul aniversării a 80 de ani de la nașterea marelui poet maghiar.

TĂȘNAD. În oraș poate fi vizitată **Biserica reformată,** construită, probabil, în 1476; are un plan dreptunghiular, absida și corul de formă pentagonală.

Comuna BOGDAND, satul Corund are o **biserică de lemn,** construită în 1723. Interiorul său e decorat cu pictură în ulei pe pînză. Turnul a fost mistuit de un incendiu și refăcut în 1896. Pe partea vestică și sudică are un pridvor cu stîlpi și arcuri de lemn frumos ornamentate. Biserica se compune din pridvor, pronaos, naos și o absidă.

Comuna HODOD. În satul Lelei se află o **biserică de lemn,** construită în 1802. Tot aici se poate vizita și un **castel baroc,** construit între anii 1760–1770, după planurile arhitectului Litzmann.

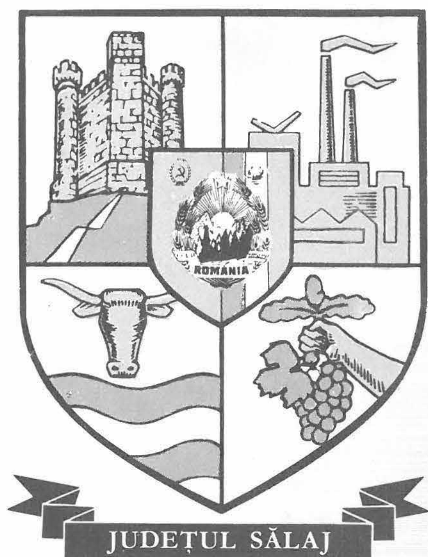
Comuna ACÎȘ. Aici se află o **biserică reformată,** de tip romanic, construită probabil în sec. XIII. Are o navă centrală și două laterale. În 1642, biserica a fost renovată, dar în același an a căzut pradă unui incendiu, care i-a provocat mari distrugeri. A fost reconstruită abia în 1732.

Comuna BELTIUG. În satul Bolda se află o **biserică de lemn,** construită în sec. XVIII. A fost renovată în 1930.

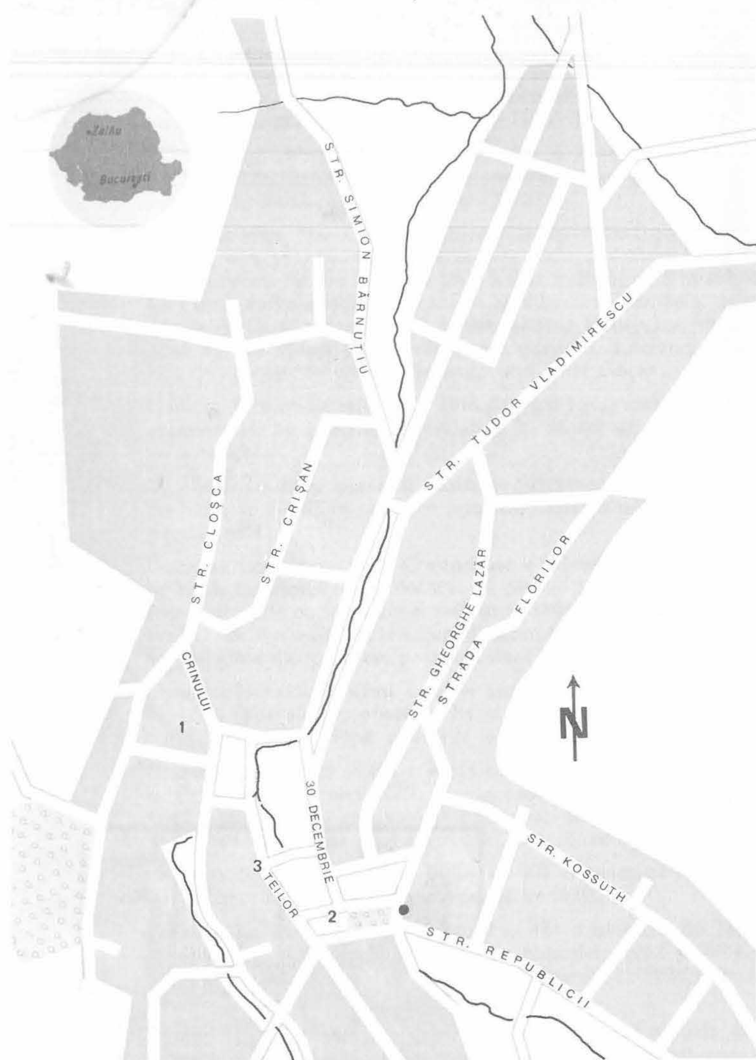
Comuna SOCOND. În satul Soconzel se află o **biserică de lemn,** construită în sec. XVIII și împodobită cu picturi în 1852 și 1874. În satul Stîna se află tot o **biserică de lemn,** construită în 1820, care are bolta naosului acoperită cu picturi.

Comuna ARDUD. La intrarea în comună se văd ruinele **castelului** ridicat aici în 1481 de către voievodul Transilvaniei Bartolomeu Drágffy. În locul acesteia, la 1630, Alexandru Károlyi a construit un castel. Unul dintre cele patru turnuri se mai păstrează, dar refăcut în 1896 în stil neogotic. **Biserica catolică** este un alt monument al comunei. Ea a fost construită în 1482, în stil gotic, de către același voievod, Bartolomeu Drágffy.

La sfîrșitul secolului trecut, pe teritoriul județului s-au făcut săpături arheologice. Ele s-au intensificat în perioada 1918–1940 și au căpătat o mare amploare în anii regimului nostru. Iată cîteva zone sondate: la BIXAD, BOINEȘTI, CĂLINEȘTI-OAȘ, REMETEA, VIILE MEDIEȘULUI, TURULUNG (urme de cultură materială paleolitică); la BEREA, CIUMEȘTI-BEREA, HOMORODUL DE SUS, UNIMĂT etc. (urme neolitice); la BOINEȘTI, CEHĂLUȚ, CIUMEȘTI, CULCIU MARE, DINDEȘTI, SANISLĂU, TIREAM, APA etc. (bronz); la ANDRID, CAREI, PIȘCOLT (fier); la BEREA, CULCIU MARE, MEDIEȘU AURIT (epoca dacică) și la BEREA POENI, MOFTINU MIC etc. (epoca feudală).

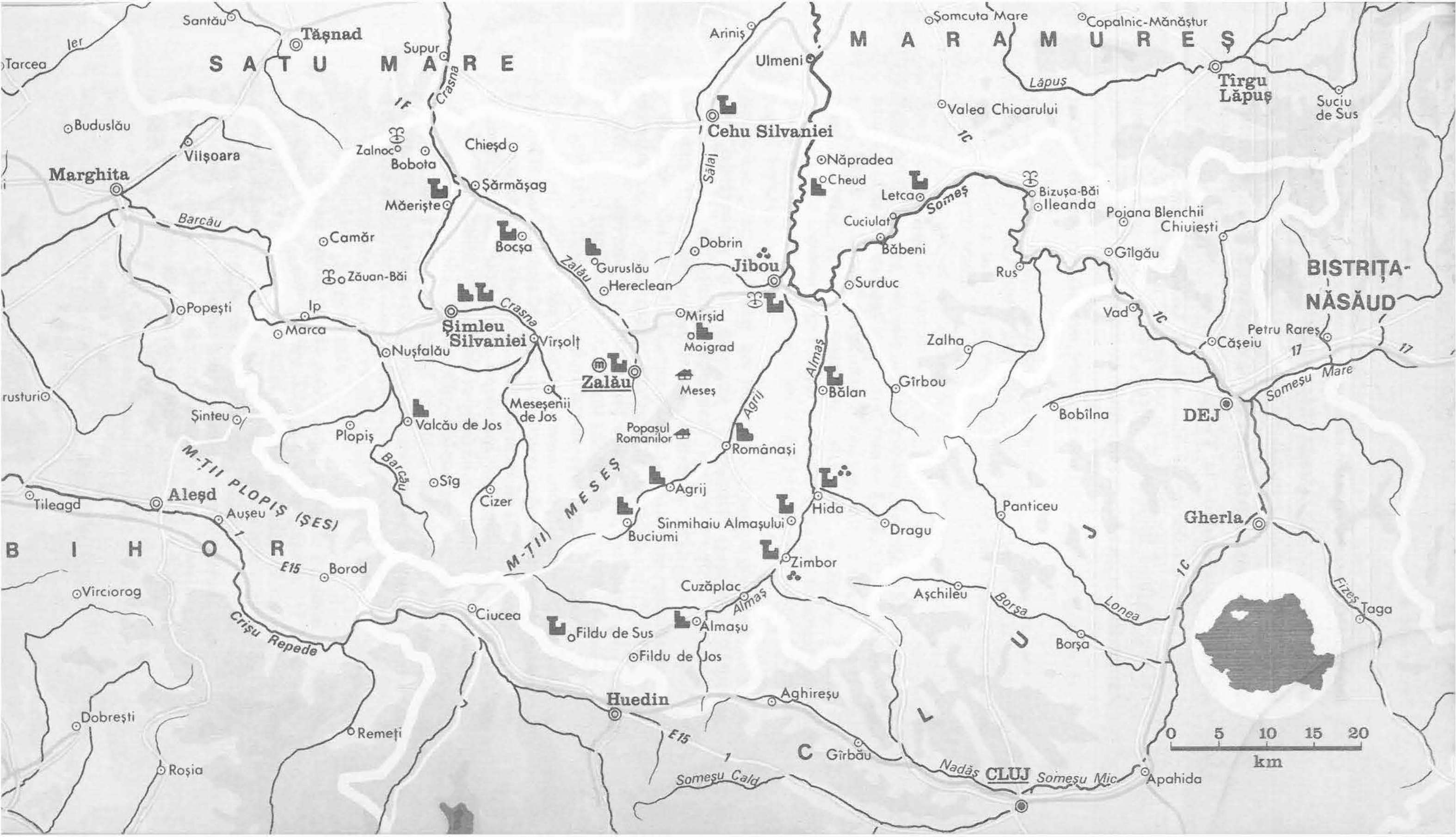

ROMÂNIA
JUDEȚUL SĂLAJ

PLANUL ORAȘULUI ZALĂU

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica ortodoxă
2. Statuia lui Wesselényi
3. Muzeul de istorie și artă
● Hotel

SATU MARE
MARAMUREȘ
BIHOR
CLUJ
BISTRIȚA-NĂSĂUD
Tășnad
Santău
Tarcea
Ier
Supur
Crasna
Arinis
Ulmeni
Șomcuta Mare
Copalnic-Mănăștur
Tîrgu Lăpuș
Lăpuș
Suciu de Sus
Valea Chioarului
Buduslău
Viișoara
Zalnoc
Bobota
Chieșd
Cehu Silvaniei
Sălaj
Năpradea
Cheud
Letca
Someș
Bizușa-Băi
Ileanda
Marghita
Șărmășag
Măeriște
Barcău
Bocșa
Camăr
Zăuan-Băi
Guruslău
Zalău
Hereclean
Dobrin
Jibou
Cuciulat
Băbeni
Pojana Blenchii
Chiuiești
Gîlgău
Rus
Surduc
Popești
Ip
Marca
Șimleu Silvaniei
Vîrșolț
Nușfalău
Mirșid
Moigrad
Vad
Petru Rareș
Căşeiu
Zalha
Almaș
Bălan
Gîrbou
Meseș
Meseșenii de Jos
Agrij
Someșu Mare
DEJ
Bobîlna
Șinteu
Plopiș
Valcău de Jos
Popasul Romanilor
Românași
M-ȚII PLOPIȘ (ȘES)
M-ȚII MESEȘ
Sîg
Cizer
Tileagd
Aleșd
Aușeu
Hida
Dragu
Panticeu
Gherla
Sînmihaiu Almașului
Buciumi
Zimbor
E15
Borod
Vîrciorog
Cuzăplac
Ciucea
 Așchileu
Borșa
Lonea
Fizeș
Taga
Crișu Repede
Fildu de Sus
Almașu
Fildu de Jos
Huedin
Aghireșu
Dobrești
Remeți
Gîrbău
Roșia
Someșu Cald
Nadăș
CLUJ
Someșu Mic
Apahida
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Bizușa-Băi, stațiune balneară de interes local
Cheile babei, Poiana Blenchii
Cheile și izvoarele Barcăului de la Tusa și Sîg
Defileul Someșului de la Țicău
Jibou, stațiune balneară de interes local, Grădină botanică
Zalnoc, stațiune balneară de interes local
Zăuan-Băi, stațiune balneară de interes local

JUDEŢUL SĂLAJ

Judeţul Sălaj are o suprafaţă de 3 850 km² (1,6% din teritoriul României) şi 270 764 de locuitori (1,3% din populaţia ţării). Este aşezat în partea de nord-vest a României, fiind unul dintre cele mai mici judeţe ale ţării. Densitatea populaţiei este de 70,3 loc/km². Centrul administrativ al judeţului este oraşul Zalău.

Sub aspect geografic, Sălajul este un judeţ cu relieful, în general, deluros. Cu excepţia unui spaţiu restrîns în sud-vest, ce cuprinde prelungirile nordice ale Munţilor Apuseni — munţii Meseş şi Plopiş (Şes), cea mai mare parte a judeţului corespunde unei zone deluroase, nu prea înalte (150—300 m), încadrată Platformei Someşene, din care se ridică cîteva măguri cristaline mai înalte. În cadrul acestei unităţi administrative, singurele zone mai joase sînt luncile largi ale rîurilor Someş, Barcău şi Crasnei.

Clima este continental-moderată, elementele climatice principale nesuferind variaţii mari între unităţile joase şi cele înalte. Temperaturile medii anuale au înregistrat valori între 6 şi 8°, iar precipitaţiile între 630 şi 700 mm anual.

Reţeaua hidrografică este reprezentată de Someş cu afluenţii săi (Almaş, Agrij, Crasna) şi de Barcău.

Principalele resurse naturale sînt constituite din zăcăminte de cărbune brun, care se exploatează în sectorul minier Surduc şi în bazinul Almaşului, lignit în bazinul carbonifer Sărmăşag, calcare la Cuciulat şi Prodăneşti, argilă, nisipuri cuarţoase, alabastru la Stana, Ciocmani-Turbuţa. De asemenea, în judeţul Sălaj sînt prezente şi izvoare cu ape minerale. La acestea se adaugă un bogat patrimoniu forestier şi întinse pajişti naturale.

Economia judeţului Sălaj are un caracter agro-industrial. Industria este reprezentată prin extracţia cărbunilor (Cristolţ, Sărmăşag, Chieşd etc.) şi prin întreprinderi ale industriei constructoare de maşini şi de prelucrare a metalelor (Fabrica de armături industriale din fontă şi oţel Zalău), industria prelucrătoare a materialelor de construcţie (Zalău, Şimleu Silvaniei, Nuşfalău), industria de exploatare şi prelucrare a lemnului, industria alimentară, de morărit şi panificaţie, prelucrarea cărnii (concentrată în Zalău, Şimleu Silvaniei, Jibou ş.a.), industria meşteşugărească şi locală.

Agricultura, ramură importantă a economiei judeţului, dispune de peste 248 000 ha suprafaţă agricolă. Dintre culturile agricole, pe primul loc se află cerealele (porumb, grîu) urmate de cartofi, legume şi plante tehnice. Un loc deosebit de important în economia judeţului îl are pomicultura, multe localităţi ale judeţului fiind renumite pentru fructele lor (Şimleu Silvaniei, Plopiş, Sîg, Valcău de Jos, Stîrciu, Buciumi, Bănişor). La acestea se adaugă creşterea animalelor, a doua ramură importantă a agriculturii, favorizată de condiţiile naturale prielnice şi mai ales de existenţa unor întinse suprafeţe ocupate cu păşuni şi fîneţe naturale. Ca număr, cele mai răspîndite în cadrul judeţului Sălaj sînt ovinele, bovinele şi porcinele.

În cuprinsul judeţului se află patru oraşe şi 54 de comune cu 281 de sate. Oraşele — *Zalău*, *Şimleu Silvaniei*, *Cehu Silvaniei* şi *Jibou* — fac parte din categoria oraşelor mici, cuprinzînd între 19 000 şi 8 000 de locuitori. Funcţional oraşele Sălajului sînt centre mixte şi de serviciu, agricultura fiind în scădere în raport cu industria. Şimleu Silvaniei este aşezat într-un renumit bazin pomi-viticol şi prezintă caracteristici arhitecturale aparte, ce îl deosebesc mai ales de oraşele din sudul şi estul ţării şi-i sporesc atracţia turistică pentru ansamblul său şi cadrul natural în care este aşezat. Jibou, cel mai mic oraş al judeţului, este un nod principal de căi de comunicaţii, feroviare şi rutiere.

Pe baza izvoarelor minerale cunoscute, în Sălaj s-au dezvoltat ca staţiuni balneoclimaterice de interes local Bizuşa-Băi (comuna Ileanda), Jibou, Zăuan-Băi şi Zalnoc.

Frumusețea plaiurilor sălăjene și particularitățile peisajului munților Meseș și Plopiș sau ale defileului Someșului de la Țicău și ale Cheilor Barcăului de la Tusa, impresionante și neașteptate prin pitorescul lor, fac din Sălaj o regiune cu zone ideale pentru odihnă și recreere. La acestea se adaugă mulțimea elementelor etnografice și folclorice (porți sculptate în lemn și piatră, costume populare bogat ornamentate) care completează potențialul turistic al acestei regiuni insuficient valorificate. Județul Sălaj este străbătut, de la est la vest, de calea ferată Dej — Jibou — Sărmășag — Carei, cu o ramificație Sărmășag—Șimleu Silvaniei, și Baia Mare—Jibou. Căile rutiere, modernizate, sînt reprezentate prin artera Baia Mare—Jibou, și alta Cluj—Zalău—Satu Mare. Un inel închis în nordul județului unește Baia Mare cu Cehu Silvaniei și Zalău.

ZALĂU. Teritoriul orașului, reședință de județ, a fost locuit din cele mai vechi timpuri (s-au descoperit unelte din neolitic și din epoca bronzului). Prima mențiune documentară a orașului ca așezare datează din 1220, fiind amintit sub formula « villa Ziloc ». După ce a intrat în stăpînirea feudalilor maghiari, regele Béla IV l-a donat episcopului catolic din Transilvania, în posesiunea căruia a rămas pînă în 1542, cînd a trecut în stăpînirea principatului Transilvaniei. În anul 1571, principele Ștefan Báthory i-a dat drept să-și aleagă un grup de 33 de senatori, ce trebuiau să desemneze un primar și împreună să conducă treburile orașului.
Prin aceasta, orașul își întărea autonomia, stare care a durat pînă în 1848.

*

Casa în care a locuit Ady Endre (Str. Crasnei nr. 45). O placă de marmură, dezvelită la 22 noiembrie 1957, poartă următorul text: « În această casă a locuit, ca elev de liceu, între anii 1892 și 1896, marele poet revoluționar maghiar Ady Endre ».

Pe Str. Republicii nr. 25, o altă placă amintește trecerea prin Zalău a regelui suedez Carol XII, în ziua de 9. XI. 1714.

Statuia lui Wesselényi (Piața Libertății) este înconjurată de un parc cu arbuști ornamentali și este opera sculptorului Janos Fadrusz. A fost dezvelită la 18 septembrie 1902.

Bustul lui Ady Endre (Str. Pieței) este așezat în fața Liceului de cultură generală și este opera sculptorului clujean Balaskó Nándor; a fost dezvelit la 22 noiembrie 1957.

Bustul lui Simion Bărnuțiu este așezat într-o mică piață din apropierea școlii care poartă numele revoluționarului. Este opera sculptorului clujean Romulus Ladea și a fost dezvelit la 21 iunie 1959.

Muzeul de istorie și artă (Str. Pieței nr. 9) a luat ființă în 1951 și dispune de peste 24 000 de exponate prezentate în cele trei secții.
În secția de istorie sînt prezentate piese de mare valoare, începînd cu paleoliticul, neoliticul și pînă în sec. X. Predomină materialul provenit din cele șase castre romane ce există în județ. Apoi există o bogată colecție numismatică și un lapidariu roman.
Secția de artă populară prezintă textile și piese de port specifice județului. Valoroase sînt colecțiile de sumane, pieptare, ceramică etc.
Secția de artă plastică dispune de o colecție de pictură, sculptură și grafică contemporană. În muzeu sînt prezente lucrări de Romulus Ladea, Aurel Ciupe, Nagy Imre, Petre Abrudan, Gy. Szabó Bela, Ion Sima etc.

Comuna ROMÂNAȘI. Pe malul stîng al văii Agrijului, între satele Romita și Brusturi se află urmele unui **castru roman.** Săpăturile arheologice

au scos la iveală și ruinele unei construcții din afara castrului, probabil baia.

Comuna AGRIJ. La aproximativ 2 km spre nord-vest de centrul satului Bozna, la locul numit « Vranița », se găsesc urmele unei **cetăți** aparținînd primei epoci a fierului. Se văd bine încă valurile de pămînt și șanțurile de apărare.

Comuna BUCIUMI. La locul numit « Grădiște » sau « Cetate » se află urmele unui **castru roman.** Au fost dezvelite prin săpături pretoriul, baia, două magazii, barăcile soldaților, cele patru porți flancate de bastioane. În sistemul defensiv al Daciei romane, castrul de la Buciumi era un puternic punct fortificat pentru trupele care făceau siguranța hotarului în zona Porolissum.

Comuna ALMAȘU. Aici există urmele uneia dintre cele mai **vechi cetăți** construite între anii 1249 și 1278. Ea se găsește amplasată la circa 400 m de sat, pe un vîrf de deal, folosind ca loc de refugiu și apărare.

Comuna HERECLEAN. Aici, pe șesul dintre satele Guruslău, Badon și Hereclean, la 3 august 1601, s-a desfășurat ultima dintre bătăliile marelui voievod Mihai Viteazul. Oastea sa a obținut o mare victorie împotriva lui Sigismund Báthory, după care a intrat în Zalău prin « Poarta Meseșană », înaintînd spre inima Transilvaniei.

Comuna BOCȘA. În curtea bisericii din localitate se află **Monumentul lui Simion Bărnuțiu,** fiu al satului, care a și fost înmormîntat într-o criptă din biserică. În micul parc din centrul satului se găsește **Bustul lui Simion Bărnuțiu,** operă a sculptorului Horea Flămîndu. A fost dezvelit în septembrie 1967.

Comuna MĂERIȘTE. În satul Uileacu Șimleului se află o **biserică reformată,** construită între 1260 și 1300, în stil romanic. Este singura biserică întărită din regiune, avînd ziduri puternice, prevăzute cu creneluri.

ȘIMLEU SILVANIEI. Teritoriul orașului a fost locuit încă din paleolitic. Orașul este menționat pentru prima oară într-un document din 1251. Aici pot fi văzute urmele unei **cetăți** construite în sec. XII, pe dealul din fața orașului și ale **cetății** construite în 1532, de către familia Báthory (aici s-a născut Ștefan Báthory); se păstrează fragmente de ziduri, două turnuri circulare și poarta de intrare; **Biserica romano-catolică,** construită în stil gotic în 1532, aflată pe un deal, în apropiere de centrul orașului.
În fața Liceului « Simion Bărnuțiu » se află un **bust** al cunoscutului revoluționar; este opera sculptorului C. Covalschi și a fost dezvelit în 1969.

Comuna VALCĂU DE JOS. La poalele Munților de Aramă, pe vîrful Dealului Plai se află **ruinele Cetății Valcăului,** construită în sec. XIII, după invazia tătarilor. Se mai văd fragmente de ziduri și resturile a două turnuri.

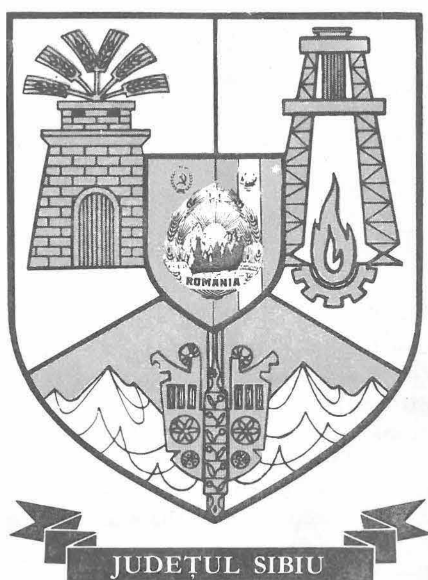
Comuna MIRȘID. La Moigrad, pe « Măgura Stînii», înaltă de 512 m, se găsesc urmele unei **necropole dacice.** Ruinele impunătoare ale vestitului **Porolissum** mai întîi dacic și apoi daco-roman, au fost observate încă la mijlocul secolului trecut. Prima fortificație romană ridicată aici a fost un castru de pămînt, a cărui existență a fost remarcată în 1958, în timpul săpăturilor arheologice de pe vîrful Citera. În vremea lui Marcus Aurelius, castrul a fost reconstruit din piatră. Foarte curînd după ridicarea castrului de pămînt, în apropiere, s-a dezvoltat o așezare civilă, mai tîrziu declarată municipiu. Săpăturile din anul 1959 au scos la iveală urmele unui amfiteatru, construit în timpul lui Adrian (117—138). Castrul cel mare, realizat în vremea lui Caracalla (211—217), situat pe Dealul Pomăt, era o construcție monumentală, de circa 300×220 m,

fiind printre cele mai mari din Dacia. Așezat la hotarul de nord al provinciei, el trebuia să-i facă siguranța în această zonă. Granița din această parte era puternic fortificată, urme de turnuri de apărare și supraveghere observîndu-se și azi pe culmea Meseșului.

JIBOU. În oraș se poate vizita unul dintre cele mai mari edificii de stil baroc din Transilvania. Este vorba de **Castelul Wesselényi,** construit între 1779 și 1810. Se presupune că arhitectul principal a fost Blaumann.

Comuna NĂPRADEA. La circa 3 km de satul Cheud, pe un vîrf de deal, pe malul Someșului se ridică impunătoarele ruini (circa 8 m înălțime) ale unei **foste cetăți feudale.** Un document din 1387 și un altul din 1423 menționează așezarea sub formula « villa vlachalis Naprad » (satul românesc Naprad). Cetatea este amintită în documente încă în 1383 și ulterior, ca făcînd parte din domeniul unor mari feudali. Se spune că după răscoala lui Rákóczi (1703—1711) a fost dărîmată.

CEHU SILVANIEI. Pe teritoriul orașului s-au descoperit urme de civilizație din epoca bronzului. În 1405, orașul este menționat în documente sub numele de « Chehy ». În a doua jumătate a sec. XV a fost ridicat la rangul de oraș.
Aici poate fi vizitată **biserica reformată,** construită de familia Drágffy în stil gotic în anul 1519.
La sfîrșitul sumarei prezentări a monumentelor din județul Sălaj, o mențiune aparte trebuie făcută celor peste 50 de **biserici de lemn,** construite în sec. XVIII—XIX cu bogate sculpturi. Dintre cele mai importante amintim pe cele de la FILDU DE SUS, ZIMBOR, SÎNMIHAIU ALMAȘULUI, DERȘIDA, LETCA, BĂLAN, BAICA, SÎNPETRU ALMAȘULUI, HIDA etc.

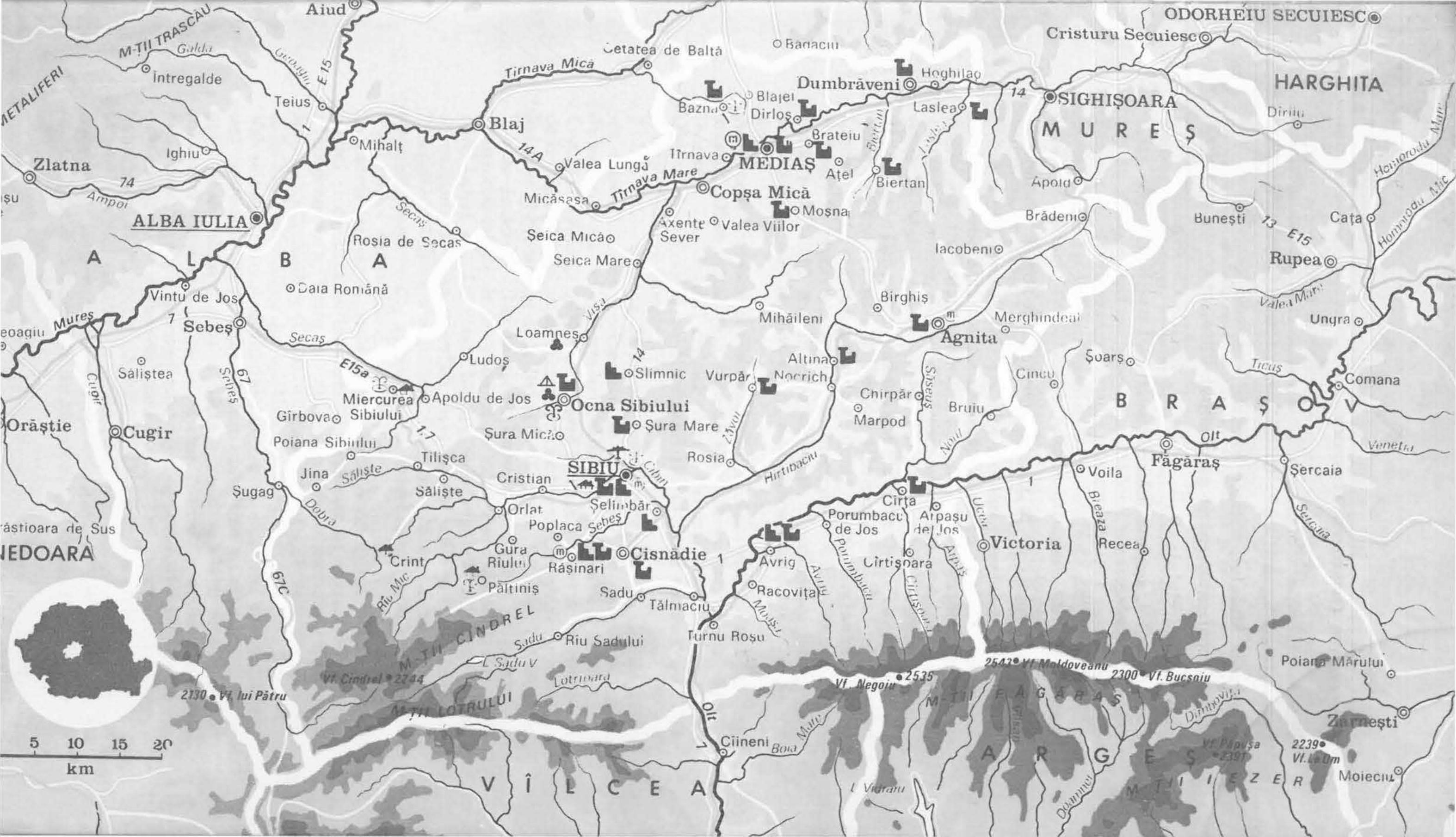

ROMÂNIA
JUDEȚUL SIBIU

Planul Municipiului Sibiu

Importante Monumente Istorice

1. Clădirea Azilului de bătrîni
2. Halele măcelarilor
3. Biserica evanghelică
4. Primăria Veche
5. Biserica Ursulinelor
6. Biserica franciscanilor
7. Zidurile cetății cu turnurile arhebuzierilor, dulgherilor, olarilor
8. Bastionul « Soldisch »
9. Casa « Haller »
10. Muzeul « Brukenthal »

● Hotel

Aiud
M-ŢII TRASCĂU
Galda
Geoagiu
E 15
Întregalde
METALIFERI
Teiuş
Zlatna
Ighiu
74
Ampoi
ALBA IULIA
A L B A
Vinţu de Jos
Mureş
Sebeş
Săliştea
Cugir
Orăştie
Cugir
Secaş
E15a
Miercurea Sibiului
Apoldu de Jos
Gîrbova
Poiana Sibiului
Jina
Sălişte
Tilişca
Şugag
Dobra
Crint
Răstioara de Sus
HUNEDOARA
67
67C
Mihalţ
Blaj
14A
Valea Lungă
Tîrnava Mică
Cetatea de Baltă
Micăsasa
Tîrnava Mare
Roşia de Secaş
Şeica Mică
Şeica Mare
Daia Română
Loamneş
Ludoş
Visa
Ocna Sibiului
Şura Mică
Şura Mare
Slimnic
14
SIBIU
Cibin
Cristian
Orlat
Şelimbăr
Poplaca
Sebeş
Gura Rîului
Răşinari
Cisnădie
Păltiniş
Sadu
Tălmaciu
Rîu Mic
M-ŢII CINDREL
Vf. Cindrel 2244
Rîu Sadului
L. Sadu V
Lotrioara
M-ŢII LOTRULUI
2130 Vf. lui Pătru
Turnu Roşu
Olt
Cîineni
Boia Mare
V Î L C E A
Bagaciu
Bazna
Blajel
Dîrlos
Dumbrăveni
Hoghilag
Brateiu
Tîrnava
MEDIAŞ
Aţel
Biertan
Copşa Mică
Axente Sever
Valea Viilor
Moşna
Laslea
14
SIGHIŞOARA
M U R E Ş
Apold
Brădeni
Iacobeni
Mihăileni
Birghiş
Agnita
Merghindeal
Altîna
Nocrich
Vurpăr
Chirpăr
Marpod
Roşia
Hîrtibaciu
Bruiu
Cincu
Şoarş
Avrig
Racoviţa
Porumbacu de Jos
Cîrţa
Arpaşu de Jos
Cîrţişoara
Victoria
Voila
Făgăraş
Recea
Olt
Vf. Negoiu 2535
2543 Vf. Moldoveanu
2300 Vf. Bucşoiu
M-ŢII FĂGĂRAŞ
A R G E Ş
M-ŢII IEZER
Vf. Păpuşa 2391
L. Vidraru
Dîmboviţa
ODORHEIU SECUIESC
Cristuru Secuiesc
HARGHITA
Dîrjiu
Homorodu Mare
Homorodu Mic
Buneşti
13 E15
Caţa
Rupea
Valea Mare
Ungra
Ticuş
Comana
B R A Ş O V
Veneţia
Şercaia
Poiana Mărului
Zărneşti
2239 Vf. La Om
Moieciu
5 10 15 20
km

Importante Obiective Turistice

Bazna, stațiune balneoclimaterică

Calcarele cu hipuriți de la Cisnădioara, rezervație paleontologică

Miercurea Sibiului, stațiune balneară de interes local

Munții Făgărași: **Lacul și golul alpin Bîlea,** rezervație complexă

Munții Cîndrelului: Cheile Cibinului, Iezerele Cîndrelului

Ocna Sibiului, stațiune balneoclimaterică, Lacul fără Fund, rezervație geologică

Păltiniș, stațiune de odihnă și turism

Sadu V, lac de acumulare și baraj

Vulcanii noroioși de la Hașag, rezervație geologică, Loamneș

JUDEŢUL SIBIU

Judeţul Sibiu, situat în centrul României, în partea de sud a Transilvaniei, cuprinde, în limitele sale, una dintre cele mai frumoase zone, cu urme de o veche locuire şi de o rară bogăţie folclorică. Are o suprafaţă de 5 422 km² şi o populaţie de peste 449 500 de locuitori, ceea ce reprezintă aproximativ 2,3% din suprafaţa şi populaţia ţării; densitatea (82,2 loc./km²) se află cu puţin sub media pe ţară. Reşedinţa judeţului este municipiul Sibiu.
Relieful este variat, în limitele judeţului înglobîndu-se înălţimi muntoase impunătoare, dealuri şi depresiuni largi cu şesuri întinse şi netede. Partea de sud aparţine Carpaţilor Meridionali şi anume: Munţilor Făgăraş (jumătatea vestică a faţadei sale nordice) de o parte, şi munţilor Cibin (Cîndrel) şi Lotrului (parţial) de cealaltă parte, despărţiţi de adîncul defileu al Oltului (Turnu Roşu). În Munţii Făgăraş, care reprezintă cel mai înalt masiv şi cu aspectul cel mai pronunţat alpin dintre toţi munţii României, se găsesc vîrfurile Negoiu (2 535 m), Vînătoarea lui Buteanu (2 525 m), Ciortea (2 426) ş.a. Tot aici sînt prezente căldări şi lacuri glaciare, urme evidente ale gheţarilor care au sălăşluit în vremurile cuaternare. La marginea nordică a munţilor se desfăşoară un adevărat culoar depresionar, format din depresiunile Făgăraşului, Sibiului, Săliştei şi Apoldului. Aceste unităţi depresionare sînt mărginite spre nord de Podişul Tîrnavelor îmbucătăţit de văile largi ale Hîrtibaciului, Visei şi Tîrnavei Mari în Podişul Hîrtibaciului şi Podişul Secaşelor.
Clima, de tip continental, suferă uşoare influenţe oceanice, reflectate mai ales în cantitatea crescută de precipitaţii: 650—700 mm în zona joasă, peste 1 200 mm în zona montană. Temperatura medie anuală variază între —2° în zona alpină a Munţilor Făgăraş şi 9° în zona de podiş.
Apele ce străbat judeţul Sibiu sînt tributare Oltului şi Mureşului. Dintre acestea, Oltul deţine prin bazinul său hidrografic 2/3 din suprafaţa judeţului, iar Mureşul cealaltă treime. Cei mai importanţi afluenţi ai Oltului sînt: Cibinul cu Hîrtibaciul şi Sadul, iar dintre cei a Mureşului — Tîrnava Mare.
Judeţul Sibiu dispune de bogate resurse naturale. Principalele bogăţii ale subsolului sînt reprezentate de zăcăminte de calitate superioară de gaze naturale, valorificate îndeosebi în zona Tîrnavelor şi Mureşului. Legate de existenţa masivelor de sare sînt apele minerale cloruro-sodice de la Ocna Sibiului, iar de zăcămintele de gaz metan apele cloruro-sodice, iodurate şi bromurate de la Bazna şi Miercurea Sibiului. De asemenea, în raza judeţului Sibiu se găsesc importante rezerve de materiale de construcţii ca cele de marmură de pe valea Porumbacului, argile, nisipuri, balast ş.a. La aceste bogăţii se adaugă pădurile care acoperă aproximativ 1/4 din suprafaţa judeţului, păşunile şi fîneţele naturale.
Principala trăsătură a economiei judeţului Sibiu o constituie dezvoltarea sa multilaterală, complexă, în cadrul căreia ponderea cea mai mare revine industriei.
În cadrul industriei, ramura principală o reprezintă construcţiile de maşini şi prelucrarea metalelor concentrate în oraşele Sibiu (Uzina « Independenţa », Uzina de piese auto, Uzina mecanică, Uzina « Balanţa », ş.a.), Mediaş (Uzina « Automecanica », Fabrica de şuruburi) şi în localitatea Mîrşa-Avrig (Uzina mecanică).
Valorificarea gazului metan constituie baza industriei chimice, dezvoltată în oraşul Copşa Mică. Alături de Uzina « Carbosin » care are profil de chimizare a gazului metan, tot aici se află o fabrică de acid sulfuric şi o instalaţie de plumb şi zinc. Alături de industria grea, ponderi însemnate deţin şi ramurile industriei uşoare. Astfel, industria textilă, cu veche tradiţie în această parte a ţării, este concentrată în oraşele Sibiu, Mediaş, Cisnădie, Agnita şi Tălmaciu, iar industria pielăriei, blănăriei şi încălţămintei în Sibiu, Mediaş şi Agnita. Judeţul Sibiu se remarcă, de asemenea, prin produsele de sticlă (la Mediaş s-a obţinut primul cristal românesc) şi de mase plastice (Sibiu). În producţia de

sticlă şi geamuri, oraşul Mediaş ocupă locul al doilea pe ţară. O pondere însemnată în economia judeţului o are industria de exploatare şi prelucrare a lemnului (Orlat, Tălmaciu, Sibiu, Mediaş) şi industria alimentară (Sibiu, Mediaş).
Agricultura, bine dezvoltată, deţine o suprafaţă de 319 000 ha de teren agricol, din care 128 000 ha de teren arabil, iar restul păşuni şi fîneţe, vii şi livezi. În cadrul culturilor de cîmp, grîul are ponderea cea mai ridicată, urmat de plantele tehnice şi oleaginoase. În creşterea animalelor, subramură ce participă cu ponderea cea mai mare în realizarea producţiei globale agricole a judeţului, predomină taurinele, porcinele, ovinele. Destul de răspîndite şi dezvoltate sînt avicultura şi sericicultura.

În limitele sale, judeţul cuprinde şapte oraşe, din care două municipii (Sibiu şi Mediaş) cu 13 localităţi componente, 55 de comune (din care suburbane cinci) cu 175 de sate. Cel mai important centru industrial, cultural şi turistic al judeţului este municipiul *Sibiu* (peste 142 400 loc.), care este totodată şi unul dintre marile oraşe ale României. Urmează, ca mărime, municipiul *Mediaş*, cu aproximativ 61 900 de locuitori. Celelalte oraşe (*Cisnădie*, *Agnita*, *Dumbrăveni*, *Copşa Mică*, *Ocna Sibiului*), deşi sînt mici ca număr de locuitori, sînt centre industriale de importanţă naţională. Ţinuturile Sibiului şi ale Mediaşului au fost de-a lungul timpului adevărate focare de cultură. În aceste locuri au trăit şi au activat reprezentanţi de seamă ai culturii româneşti şi săseşti ca: Nicolae Olahus, George Bariţiu, Gheorghe Lazăr, Simion Bărnuţiu, Timotei Cipariu, Ion Axente Sever, Ion Slavici, Octavian Goga, St. Ludwig Roth, Georg Reicherstorffer, Johann Lebel, Johann David, Friedrich Teutsch ş.a.
Pe lîngă funcţiile sale industriale şi comerciale, *Sibiul* are şi o mare importanţă turistică nu numai prin obiectivele pe care le deţine, dar şi prin rolul pe care îl joacă în organizarea activităţii de acest fel. Aici se concentrează sau pornesc toate drumurile care fac legătura cu cabanele şi complexele din regiunea de munte sau localităţile de interes turistic, renumite pentru frumuseţea portului, a cusăturilor şi a obiectivelor de autentică artă populară. Pe lîngă monumentele sale istorice şi de arhitectură, Sibiul oferă atracţii şi prin cadrul său natural. Aşa sînt frumosul Parc « Sub arini », iar în împrejurimi cunoscuta pădure *Dumbrava*, în mijlocul căreia, în jurul unui lac, s-a amenajat un colţ zoologic şi un muzeu al tehnicii populare.
Cisnădie, vechi oraş al Transilvaniei, este cunoscut pentru covoarele sale apreciate pe piaţa internă şi chiar în ţările cu o veche tradiţie în ţesutul covoarelor.
Oraş industrial şi nod feroviar *Copşa Mică*, menţionat documentar ca localitate pentru prima dată pe la 1400, se dezvoltă ca urmare a exploatării şi valorificării superioare a gazului metan.
Un deosebit interes din punct de vedere turistic prezintă oraşul *Ocna Sibiului*, vestită staţiune balneară, cunoscută pentru lacurile sale helioterme (peste 15), cu apă minerală cloruro-sodică, formate pe locul vechilor saline. În partea estică a băilor oraşului se găseşte *Lacul fără Fund* sau cum mai este numit Lacul Francisc, declarat monument al naturii. Este situat în golul format în urma prăbuşirii unei saline părăsite în jurul anului 1775. Apa este sărată pînă aproape de suprafaţă, unde o pînză subţire mai dulce favorizează acumularea căldurii solare. Aici fenomenul de heliotermie este foarte intens. În lunile de vară temperatura apei la suprafaţă este de 25—30°, la adîncimea de 2 m, unde concentraţia de sare atinge 15—20%, temperatura este de 46°, iar mai în adîncime creşte concentraţia în sare şi scade temperatura (pînă la 14°).
În judeţul Sibiu se mai află şi cîteva staţiuni balneoclimaterice importante ca: *Păltiniş* (cea mai înaltă staţiune climaterică din România), situată la 1 442 m altitudine şi la 22 km de comuna Răşinari; este reco-

mandată, datorită climatului său tonifiant, în tratarea afecțiunilor endocrine, asteniilor și sechelelor pulmonare; stațiunea *Băile Miercurea Sibiului*, pe malul pîrîului Secaș, cu ape minerale cloruros-odice, iodurate, este indicată în tratarea afecțiunilor aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, iar *Bazna*, cu izvoarele sale minerale iodurate, bromurate și cu nămol de origine minerală, se prescrie în tratamentul bolilor reumatismale, ginecologice, de piele, ale sistemului nervos periferic și în debilitate.

Datorită varietății peisajelor, etajate de la creasta alpină pînă în depresiunile largi și intens populate, județul Sibiu se numără printre zonele cu un potențial turistic ridicat.

Frumusețea peisajelor înconjurătoare și a așezărilor renumiților oieri mărgineni a transformat această zonă de străveche populare românească a Sibiului într-o arie turistică de importanță națională. Este cunoscută și apreciată aici frumusețea portului și a țesăturilor populare, a construcțiilor de case și a obiceiurilor strămoșești. De la Sibiu și pînă în vîrful muntelui se găsește o veche zonă de intensă civilizație dacică, ale cărei urme se mai păstrează încă în portul și tradiția populară.

De la *Săliște*, cunoscut prin frumusețea portului popular (are organizat și un muzeu etnografic), un drum urcă spre complexul de cabane de la Crinț (Munții Cîndrel), iar altul trece prin sate deosebit de interesante, ca mod de viață și autentică artă populară, legate de creșterea animalelor (Galeș, Tilișca, Rod, Poiana, Jina).

Defileul Oltului, renumit pentru pitorescul său, desparte munții Cîndrel-Lotru de Făgăraș, este o altă zonă turistică a cărei valoare este dată de particularitățile reliefului și priveliștile naturale pe care le oferă. În sectorul din Munții Făgăraș, cuprins în teritoriul județului, se află cel mai frumos lac glaciar din țară, Bîlea, situat la peste 2 000 m altitudine, în jurul căruia s-a constituit o rezervație naturală complexă; lacul are o suprafață de 4,16 ha și o adîncime de 11 m. De pe valea Oltului, de la Tălmaciu, un drum modernizat urcă pe valea Sadului pînă la Hidrocentrala Sadu V.

Prezența cabanelor turistice și a drumurilor de acces, bine amenajate, înlesnesc în munții județului Sibiu practicarea largă a turismului montan. În afara acestuia se mai practică un intens turism către municipiul Sibiu, satele și orașele din depresiuni și podiș, lucru mult înlesnit de rețeaua de căi de transport bine dezvoltată. Astfel, municipiul Sibiu este legat prin căi ferate și drumuri modernizate cu Brașovul și Rîmnicu Vîlcea, Copșa Mică și Alba Iulia, iar prin ele de restul țării. Acestora li se adaugă șoselele județene modernizate ce leagă Sibiu cu Agnita—Mediaș sau Sibiu cu Păltiniș. În afara acestora, drumuri de interes județean leagă atît comunele cu orașele principale, cît și satele unele cu altele. În afara frumuseților naturii, județul Sibiu concentrează un impresionant număr de vestigii ale trecutului, mai ales în orașe, dar și în celelalte așezări.

SIBIU. Săpăturile arheologice au scos la lumină urme de locuire străveche; aici au trăit oameni ai paleoliticului, ai neoliticului și mai tîrziu cei care foloseau metalele la confecționarea uneltelor. În sec. II—I î.e.n. este atestată prezența populației dacice ale cărei urme au fost identificate la Gușterița, Ocna Sibiului, Noul etc.; în ultima localitate a existat chiar o așezare fortificată datată în sec. I î.e.n. — I.e.n. În epoca romană, pe teritoriul orașului s-a dezvoltat o așezare înfloritoare; urmele vechii Cedonia au fost identificate în cartierul sibian Gușterița. În jurul acesteia au existat o serie de așezări rurale, cum sînt cele de la Ocna Sibiului, Slimnic, Noul etc. Din feudalismul timpuriu datează resturile de cultură materială descoperite la Ocna Sibiului și la Gușterița (cimitire de incinerație din sec. VII—IX, precum și Cetatea de pămînt de la Orlat, aparținînd populației autohtone, sec. XII).

Primele mențiuni ale orașului în documente apar între 1192–1196, sub formula Cibinium, villa Hermanni (Hermannstadt) începînd din sec. XII–XIII. Pe aceste meleaguri, la mijlocul sec. XII (1141–1161) au fost așezați coloniști sași. În aprilie 1241, mînia tătarilor s-a abătut și asupra Sibiului, dar orașul s-a refăcut repede, datorită poziției și rolului său important în comerțul cu Țara Românească. Prima fortificație a orașului Sibiu a fost ridicată, probabil, după 1224 și se afla în jurul bisericii evanghelice. În prima jumătate a sec. XIV, fortificațiile s-au extins și pînă la sfîrșitul sec. XV zidurile au cuprins și Orașul de Jos.

În oraș au luat o mare amploare meșteșugurile; în 1376 sînt menționate 19 bresle, în cadrul cărora se practicau 25 de meserii. În sec. XVII și XVIII existau circa 40 de bresle, și ființa o Companie grecească de comerț, care se ocupa cu dirijarea schimbului de mărfuri între răsăritul și apusul Europei. În Orașul de Sus se aflau clădirile de interes public și locuințele patriciatului, în Orașul de Jos locuiau meșteșugarii și sărăcimea orașului.

Pericolul otoman a determinat luarea unor noi măsuri de întărire a fortificațiilor. În anii 1438 și 1442 turcii au asediat Sibiul, dar nu au reușit niciodată să pătrundă în el.

În sec. XVI–XVII s-au construit puternice fortificații; o schiță a orașului din jurul lui 1699 ni-l înfățișează cu 39 de turnuri, patru bastioane și două rondele, plus un sistem ingenios de șanțuri și lacuri pentru inundarea porțiunilor de sub ziduri. Începînd cu anul 1836, pînă la începutul sec. XX, au fost distruse multe monumente, culminînd cu demolarea celor cinci porți ale orașului: « Turnului », « Ocnei », « Cisnădiei », « Elisabeta » și « Leșurilor ».

Începuturile capitalismului, cu apariția primelor manufacturi de zahăr, bere și hîrtie, au dus la ridicarea unui mare număr de construcții, orașul ieșind dintre ziduri.

Fiind unul dintre cele mai importante centre economice ale Transilvaniei, beneficiind de situația sa de oraș liber și întreținînd legături cu centre din Țara Românească, Moldova, Ungaria, Boemia, Bulgaria, Austria și Germania, Sibiul a cunoscut o mare dezvoltare economică și o bogată activitate culturală. Unul din centrele Reformei a fost Sibiul. Aici s-a născut marele umanist Nicolaus Olahus și își scria unele din predicile sale Damasus Dürr. Tot aici Conrad Haas concepea, în sec. XVI, primele rachete cu trei trepte, bazate pe principiile energiei reactive.

Încă în 1380 este atestată prima școală, iar în 1525 a fost înființată o școală superioară « Studium generale Cibinense » (Școala superioară sibiană), iar în 1692 iezuiții au înființat un gimnaziu. Documentele vorbesc că în 1723 s-a înființat și o școală maghiară, iar în 1782 se termina construcția gimnaziului, unde azi se află Liceul nr. 2. În 1780 și-a deschis porțile « Gymnasium regium », transformat mai tîrziu în gimnaziu de stat. Spre sfîrșitul sec. XVIII, românii aveau o școală superioară cu trei discipline (matematică, dialectică și retorică). În Sibiu a predat și Gheorghe Lazăr. Aici s-a înființat, pentru prima dată în Transilvania, o școală de învățători în limba română. În 1811 s-a înființat un seminar ortodox, iar în 1844 Academia de drept, care a activat aproape patru decenii.

Prima bibliotecă din oraș este amintită după 1300. În 1442, biblioteca dominicanilor număra 138 de cărți manuscrise, înbogățită mult la începutul sec. XVI. Au existat chiar și biblioteci particulare. Cea mai bogată dintre acestea aparținea lui Samuel Brukenthal, care a lăsat la moartea sa, în 1803, peste 16 000 de volume. În 1789 această bibliotecă a primit o sală de lectură.

Tiparul are o veche tradiție în bătrînul oraș, primul fiind înființat în 1529. În 1544, Filip Moldoveanul a scos vestitul *Catehism românesc*, prima

tipăritură în limba română. În sec. XVIII, tipografia sibiană atinge o mare înflorire, devenind un focar de răspîndire a culturii. În 1790 existau patru tipografii; apar primele ziare în anii 1778, 1784.
În 1752 — într-o clădire de lemn din Piaţa Mare — se dădea prima reprezentaţie teatrală, iar în 1769 casa baronului Mohringer a început să fie destinată unor astfel de reprezentaţii. În 1788, pe ruinele aşa-numitului Turn-Gros, s-a deschis un teatru, care a funcţionat cu intermitenţe pînă în 1949.
În 1861 a fost înfiinţată ASTRA (Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român) care din 1868 a început să editeze organul său « Transilvania » (între 1868 şi 1881 la Braşov, apoi între 1881 şi 1945 la Sibiu).

*

Clădirea Azilului de bătrîni (Str. Azilului nr. 4) este o construcţie pe două niveluri. Ea nu prezintă elemente care să permită o datare precisă, dar este atestată încă din sec. XIII. În curtea azilului se află o **biserică** foarte veche, în prima ei formă construită chiar în sec. XIII. În timpul renovărilor din 1760, edificiul a suportat transformări şi adăugiri, printre care şi un turn.

Turnul scărilor (nord-vestul Pieţei Griviţa) este una dintre cele mai vechi construcţii ale oraşului. El a fost ridicat în sec. XIII, ca component al primei centuri de apărare, reprezentînd una din intrările în oraş. În 1542 şi 1862 a fost renovat.

Halele măcelarilor (Piaţa 6 Martie nr.2) sînt atestate documentar încă din anul 1370. În decursul anilor au suferit numeroase modificări. Faţada opusă pieţei păstrează încă profiluri gotice (azi Casa Artelor).

Biserica evanghelică (Piaţa Griviţei) a fost construită pe locul unei foste biserici romanice, demolată în sec. XIV. În sec. XV, biserica a suferit unele transformări; navele laterale au fost lărgite şi nava centrală mult înălţată. În 1448, în partea de vest s-a adăugat o capelă, din care se mai păstrează doar peretele vestic. În 1471 au început noi lucrări; sacristia a fost mărită, iar deasupra navei sudice s-a ridicat o tribună. Capela a fost şi ea mărită, căpătînd forma de azi. În 1494 s-a terminat şi clopotniţa. La începutul sec. XVI au fost create cele două pridvoare de la intrare (sud şi nord).
Demnă de reţinut este fresca de pe peretele nordic al corului, reprezentînd *Răstignirea*, operă a lui Johannes Rosenau (1445), în care se resimte influenţa artei italiene şi din Ţările de Jos. Fresca a fost repictată în 1650, de către Georg Herman. Foarte interesantă este uşa de fier forjat a sacristiei (1471). În 1585, Sibiul achiziţionează prima orgă, care va funcţiona aici pînă în 1672, cînd a fost montată una nouă, existentă şi azi.
În numerosul grup de pietre funerare (peste 60) din ferula bisericii se află şi aceea a domnitorului muntean Mihnea Vodă cel Rău, mort la Sibiu în 1510.

Primăria Veche (Str. 1 Mai) este o clădire construită, în a doua jumătate a sec. XV, de către Thomas Altenberger şi a fost transformată de Johann Lulai în anul 1545. Şi această clădire, prin latura sa dinspre Oraşul de Jos, se încadra în centura de apărare a Oraşului de Sus. Pe această latură, puternic consolidată, la parter au fost construite bolţi cu caracteristici gotice. Tot din prima fază a construcţiei datează şi turnul din colţul clădirii, pe cadrul uşii căruia se poate observa blazonul lui T. Altenberger. În sec. XVI i s-au făcut unele completări în partea de nord-est. Latura de est a clădirii a fost ridicată în sec. XVII, iar ferestrele au fost executate în secolul trecut, după modele gotice din faza iniţială a construcţiei. Inscripţia latinească de pe poarta de intrare, datează din 1783, fiind inspirată de vizita lui Iosif II la Sibiu.

Biserica Ursulinelor (Str. General Magheru), datînd din sec. XV (1478), a fost concepută sub formă de biserică-hală, cu cor hexagonal. Pe laturile de est și nord, pereții sînt sprijiniți de puternice contraforturi. Ea a fost construită de ordinul călugărilor dominicani, iar după Reformă a trecut în proprietatea orașului, care a așezat aici o școală. În 1728, localul a fost predat ursulinelor. Este un monument care păstrează puternice influențe gotice.

Clădirea Universității săsești (Piața Republicii nr. 8) este o construcție la care se mai pot observa elemente gotice și ale Renașterii. Recent au fost scoase la lumină elemente de construcție gotică de la mijlocul sec. XV. În această clădire a fost instalat oficiul monetar, atestat în documente încă din 1456. Mai tîrziu, aici și-a avut sediul Universitatea săsească. Tot aici în jurul lui 1520 a fost oficiat primul serviciu religios protestant, în deceniile care au precedat Reforma.

Biserica franciscanilor (Str. Șelarilor) a fost înălțată în sec. XV ca biserică-hală, cu cor poligonal, fără clopotniță. În partea de nord, zidurile sînt sprijinite de puternice contraforturi. Înainte de Reformă, a aparținut ordinului catolic al călugărițelor clarisine, iar în sec. XVIII (1714) a intrat în posesiunea franciscanilor. În anul 1776, corul bisericii s-a prăbușit, dar a fost reconstruit în scurt timp. În aceeași vreme s-au făcut transformări fațadei vestice, iar în interior s-au amenajat două altare. Sculptura *Madona și pruncul* datează din sec. XV.

Turnul arhebuzierilor (Str. Cetății) a fost clădit în a doua jumătate a sec. XV, pe o fundație octogonală; mai tîrziu a devenit turnul pînzarilor. În interior avea două drumuri de rond folosite ca loc de manevră și amplasare a ostașilor în timpul luptelor de apărare.

Turnul dulgherilor (Str. Cetății) încheie grupul de turnuri, încă în picioare azi, de pe latura sudică a fostelor fortificații. Fundațiile și o bună parte dintre zidurile ce datează de la începutul sec. XV au fost realizate din piatră, iar restul din cărămidă, pe la mijlocul sec. XVI.

Turnul olarilor (Str. Cetății), o altă componentă a centurii de apărare, construit pe la mijlocul sec. XVI, în cadrul acțiunii generale de sporire a turnurilor, are o solidă bază dreptunghiulară, fiind înzestrat cu numeroase metereze.

Turnul de pulbere (Piața Fr. Engels) a fost ridicat la mijlocul sec. XVI, ca depozit pentru praful de pușcă. El făcea parte dintr-un complex menit să asigure apărarea Porții Ocnei, aflată pe atunci în imediata vecinătate.

Bastionul Soldisch (Str. Alba Iulia). Este una dintre cele mai interesante fortificații din complexul care asigură securitatea Orașului de Sus și a fost construit în anul 1627.
În apropiere se află ruinele fostului turn al aurarilor.

Casa Haller (Piața Republicii nr. 10) a fost clădită în 1470 și păstrează elemente aparținînd goticului și Renașterii. Casa a suferit modificări în timpul renovărilor din sec. XVI.

Turnul pielarilor (Str. Pulberăriei) se înscria în cea de a IV-a centură de apărare a Orașului de Jos. Executat pe o bază octogonală, are dimensiuni mai mari ca celelalte. În partea superioară are numeroase deschizături folosite pentru introducerea țevilor de la armele de foc ale apărătorilor. Datează din 1638.

Biserica catolică (Piața Republicii) a fost ridicată între 1726 și 1728, de către călugării iezuiți. Concepută sub formă de biserică-hală, ea prezintă, atît în exterior cît și în interior, influențele stilului baroc.

Catedrala ortodoxă (Str. Reconstrucției 15) a fost construită în anul 1778 și reconstruită în anul 1906. În jurul bisericii se află mormintele lui G. Barițiu, Ioan Rațiu, Al. Papiu Ilarian, Iosif Sterca-Suluțiu etc.

Muzeul Brukenthal. Samuel Brukenthal a fost consilier intim al Mariei Tereza și guvernator al Transilvaniei (1777–1787). Muzeul care-i poartă numele are la origine colecția baronului, organizată muzeistic și inaugurată în 1790 într-o clădire construită în același an; pentru public a fost deschisă în 1817. După 23 August a intrat în patrimoniul statului, fiind îmbogățită cu un număr mare de lucrări de artă românească din sec. XIX–XX. Sînt bine reprezentate școala de pictură austriacă din sec. XVI–XIX, ca și pictura transilvană din sec. XVIII–XIX.
Are o importantă secție de artă populară, colecții etnografice, de artă feudală, secții de istorie și de științele naturii, precum și o bibliotecă deosebit de bogată în incunabule, documente și tipărituri vechi.

OCNA SIBIULUI, oraș situat la nord de Sibiu, la circa 11 km, este o stațiune balneoclimaterică foarte căutată. Pe teritoriul orașului au fost descoperite numeroase așezări care se succed fără întrerupere din epoca pietrei cioplite pînă la feudalism. Aici se află o **biserică reformată** construită în sec. XIII–XIV și o **biserică** zidită de Mihai Viteazul, cu elemente, păstrate și azi, specifice arhitecturii religioase din Țara Românească. În această biserică s-a păstrat un act de la Mihai Viteazul, care vorbește despre construirea monumentului.

Comuna ȘELIMBĂR. La 18/28 octombrie 1599 Mihai Viteazul a obținut o strălucită victorie asupra oștilor comandate de Andrei Báthory după care domnitorul muntean a intrat triumfător în Alba Iulia. Pe locul victoriei a fost ridicată o troiță comemorativă.

CISNĂDIE este un vechi oraș, în care se poate vizita un interesant monument: **Biserica** din sec. XIII, fortificată în sec. XV.

CISNĂDIOARA, localitate **componentă a** orașului Cisnădie, se mîndrește cu un foarte valoros monument de arhitectură. În **cetatea** de aici se află **Biserica Sf. Mihail,** « cel mai însemnat monument al arhitecturii eclesiastice săsești de pe la începutul veacului al XIII-lea ».

RĂȘINARI, comună veche, situată în drum spre Păltiniș păstrează **ruinele unei cetăți** (probabil sec. XIV); **Biserica ortodoxă** (sec. XVIII), **Casa poetului Octavian Goga;** un interesant **muzeu etnografic.**

Comuna AVRIG — locul de naștere al lui Gh. Lazăr și unde, în curtea bisericii ortodoxe se află **bustul** și **mormîntul** său — are cîteva monumente importante: o **cetate din sec. XIII; Biserică evanghelică în stil romanic** (sec. XIII); un **castel** în stil baroc al baronului Brukenthal (sec. XVIII).

Comuna CÎRȚA. În această localitate în primii ani ai sec. XIII a fost înființată o **abație**–filială, de către călugării de la mănăstirea Igriș. Reconstruită după 1242, ea oglindește o masivă pătrundere a goticului timpuriu în arhitectura transilvăneană. **Biserica** se compunea « din trei nave, transept, capele dreptunghiulare . . . și un cor compus din două travee ». Ansamblul de clădiri închidea o curte interioară de formă dreptunghiulară. Din fostele clădiri se mai păstrează doar corul, restul fiind ruine.

Comuna ȘURA MARE, din apropierea Sibiului, s-a ridicat pe vatra unei vechi așezări daco-romane. Aici s-au descoperit urme de civilizație prefeudală. În centrul comunei, în sec. XIII a fost ridicată o **biserică** (azi evanghelică) fortificată în sec. XVI.

Comuna SLIMNIC s-a constituit prin sec. XI. Apare menționată în documente în 1282 (Stolchunbercht) și 1309 (Stolzemberg sau Stolzimbel). Pe un deal din comună se pot observa resturile unei fortificații feudale. Aici a fost ridicată o **cetate țărănească,** anterioară sec. XV, cu scopul de a se asigura paza drumului comercial ce venea spre oraș.

MEDIAȘ este o străveche așezare, fapt dovedit cu prisosință de săpăturile arheologice din ultimii ani. Pe Dealul Cetății au fost identificate urmele unei fortificații din epoca fierului. După cucerirea Daciei, romanii au refăcut cetatea, care a devenit sediul Cohortei III (« Media »). Cronicile sec. XVII vorbesc despre fundarea cetății pe la anul 1146. Prima mențiune documentară datează însă din anul 1267 (« possessio Mediesy »), apoi din 1283, iar în 1389 i se spunea « villa Medies ». Matei Corvin hotărăște refacerea cetății, ridicînd trei rînduri de ziduri puternice și cinci turnuri de apărare. Domnul Moldovei, Petru Rareș, a ocupat cetatea, trupele sale participînd la conflictul dintre regele Ferdinand și Ioan Zápolya (1529). În 1571, la Mediaș s-a ținut Dieta care l-a recunoscut pe Ștefan Báthory ca principe al Transilvaniei. În 1599 Sigismund Báthory, fiind la Mediaș, ceda tronul vărului său, Andrei Báthory, care avea să fie bătut de Mihai Viteazul, la Șelimbăr, lîngă Sibiu.

Populația orașului a participat cu însuflețire la evenimentele revoluționare din 1848. Din rîndul său au ieșit conducători de mare popularitate, ca Ștefan Moldovan și Ștefan Ludwig Roth.

În anul 1919, la 8 ianuarie, Adunarea săsească din oraș, convocată de Consiliul central săsesc și de Consiliul național săsesc, aproba hotărîrea de la Alba Iulia (1 decembrie 1918) privind unirea Transilvaniei cu România. « Avînd în vedere unirea Transilvaniei cu România și fiind convinși de importanța mondială a acestui act — se spunea în rezoluția adoptată cu acel prilej — poporul săsesc din Transilvania se pronunță, conform principiului de autodeterminare, pentru unirea Transilvaniei cu România. Salută cordial poporul român și îl felicită pentru îndeplinirea idealurilor sale naționale. Poporul săsesc ia act nu numai de un proces istoric de importanță mondială, ci și de dreptul legitim al poporului român pentru unire și formarea unui stat ».

Biserica evanghelică « *Margareta* », puternic fortificată, a fost clădită în sec. XV—XVI, pe ruinele unei bazilici romanice ce aparținuse benedictinelor. Doar nava laterală din partea de nord și cîteva fresce se mai păstrează din vechea construcție. Biserica a fost realizată după un plan bazilical, cu un turn **(Turnul trompeților)** înalt de peste 70 m, ridicat în 1450. În 1880, în acest turn a fost instalat un ceas mare, care arată și fazele lunii. Acoperișul este realizat din plăci de teracotă smălțuită, colorată în verde și galben. Un triptic pictat între 1474 și 1479 prezintă un interes deosebit pentru specialiști. Interesant, unul dintre panourile acestuia, reprezentînd *Crucificarea,* are ca fundal o vedere a vechii Viene. În biserică se păstrează cea mai veche cristelniță, executată din bronz (sec. XIV) și numeroase covoare aduse din Orient. În curte se află montată o **piatră comemorativă** în memoria lui Ștefan Ludwig Roth (1796—1849), revoluționar și om de cultură sas, executat la Cluj la 11 mai 1849. Tot pentru cinstirea memoriei acestui luptător, în Piața 23 August a fost ridicat un **bust,** la 11 mai 1964.

Vechea cetate. Se mai observă doar resturi ale construcției din sec. XVI. Se păstrează o parte din ziduri și turnurile fierarilor, aurarilor și pietrarilor. În turnul de poartă a fost instalat **Muzeul de istorie** al orașului. Un alt monument interesant este **Mănăstirea franciscanilor,** înălțată în sec. XV—XVI.

Satul IGHIȘUL NOU, aparținînd de municipiul Mediaș, are o **biserică-cetate** foarte veche. Lucrările au început în a doua jumătate a seco-

lului XIV. S-au executat corul și sacristia, apoi lucrările au fost reluate la sfîrșitul sec. XIV sau începutul sec. XV, dar de către un alt meșter, cînd s-a terminat sala.
Pentru a putea prezenta mai multă garanție populației în fața incursiunilor turcești, tot mai dese în sec. XV, s-a trecut la ridicarea unor fortificații. Zidul înconjurător, de 0,8 m grosime și 8 m înălțime, era completat de turnul porții, apoi cel al corului, turnul mare și bastionul rotund. În sec. XVI s-au ridicat zidul incintei secundare de nord, iar în sec. XVII zidul incintei secundare de sud și turnul porții noi.

Comuna MOȘNA, la 9 km sud de Mediaș, are o **biserică-cetate** datînd de la sfîrșitul sec. XV.

Comuna BAZNA, stațiune balneo-climaterică, aflată la circa 13 km nord de Mediaș, îl poate atrage pe vizitator și prin existența aici a unei vechi **biserici-cetate** din sec. XV. Reține atenția prin exteriorul său sprijinit de numeroase contraforturi. Este o biserică-hală, cu bolta cilindrică și altarul dreptunghiular. În jurul ei s-au ridicat puternice ziduri de incintă, dînd ansamblului o înfățișare de fortăreață.

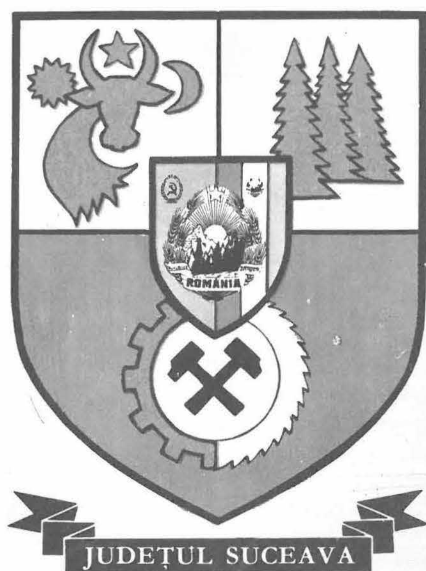
Comuna DÎRLOS, situată pe dreapta Tîrnavei Mari, foarte aproape de oraș, este localitatea în care s-a născut criticul literar Ilarie Chendi (1871—1913). Aici se află și o importantă **biserică evanghelică,** construită în sec. XV, cu un portal frumos realizat sculptural printr-o împletire de elemente gotice și renascentiste.

Comuna BRATEIU, care se află pe același drum, la alți cîțiva kilometri, se mîndrește cu o **biserică-cetate,** construită în sec. XIV. O surpriză pentru specialiști a constituit-o descoperirea în corul bisericii a unor picturi murale datînd din 1481. În aceeași comună, într-o zonă de exploatare a nisipului și pietrișului s-au făcut importante descoperiri arheologice, care aduc noi date cu privire la continuitatea și formarea poporului român.

DUMBRĂVENI, orășelul aflat la circa 20 km de Mediaș, este menționat documentar în 1332. În 1564, Mihai Apafi — principele Transilvaniei — și-a ridicat aici un **castel de vînătoare,** care adăpostește azi centrul școlar agricol. **Catedrala armenească,** în stil baroc, de impunătoare proporții, datează din vremea Mariei Tereza.
La Dumbrăveni, în 1913, Aurel Vlaicu a făcut demonstrații de zbor, cu un aparat de construcție originală.

Comuna LASLEA. În satul Mălîncrav se află o **biserică evanghelică** construită în a doua jumătate a sec. XIV de către reprezentanții familiei Apafy. În corul acestei biserici s-a păstrat cel mai valoros ansamblu de picturi murale gotice din Transilvania, realizate în jurul anului 1405.

Comuna BIERTAN. Aici s-a descoperit o inscripție « Ego Zenovius, votum posui » (« Eu Zenovius, mi-am îndeplinit făgăduința ») datînd din sec. IV, care atestă existența unei comunități creștine pe aceste locuri, încă în acele vremuri, servind o nouă dovadă în sprijinul continuității elementului daco-roman la nordul Dunării după părăsirea Daciei de către romani. În comună se află și o impunătoare **biserică-cetate,** cu patru turnuri, printre cele mai importante biserici-hală din Transilvania. Ea a fost realizată între anii 1520 și 1522, pe locul unei construcții de pe la 1400 și a fost înconjurată cu trei ziduri sprijinite de puternice contraforturi, pentru adăpostirea locuitorilor comunei. Între 1572—1867, aici și-a avut sediul episcopia evanghelică săsească din Transilvania.

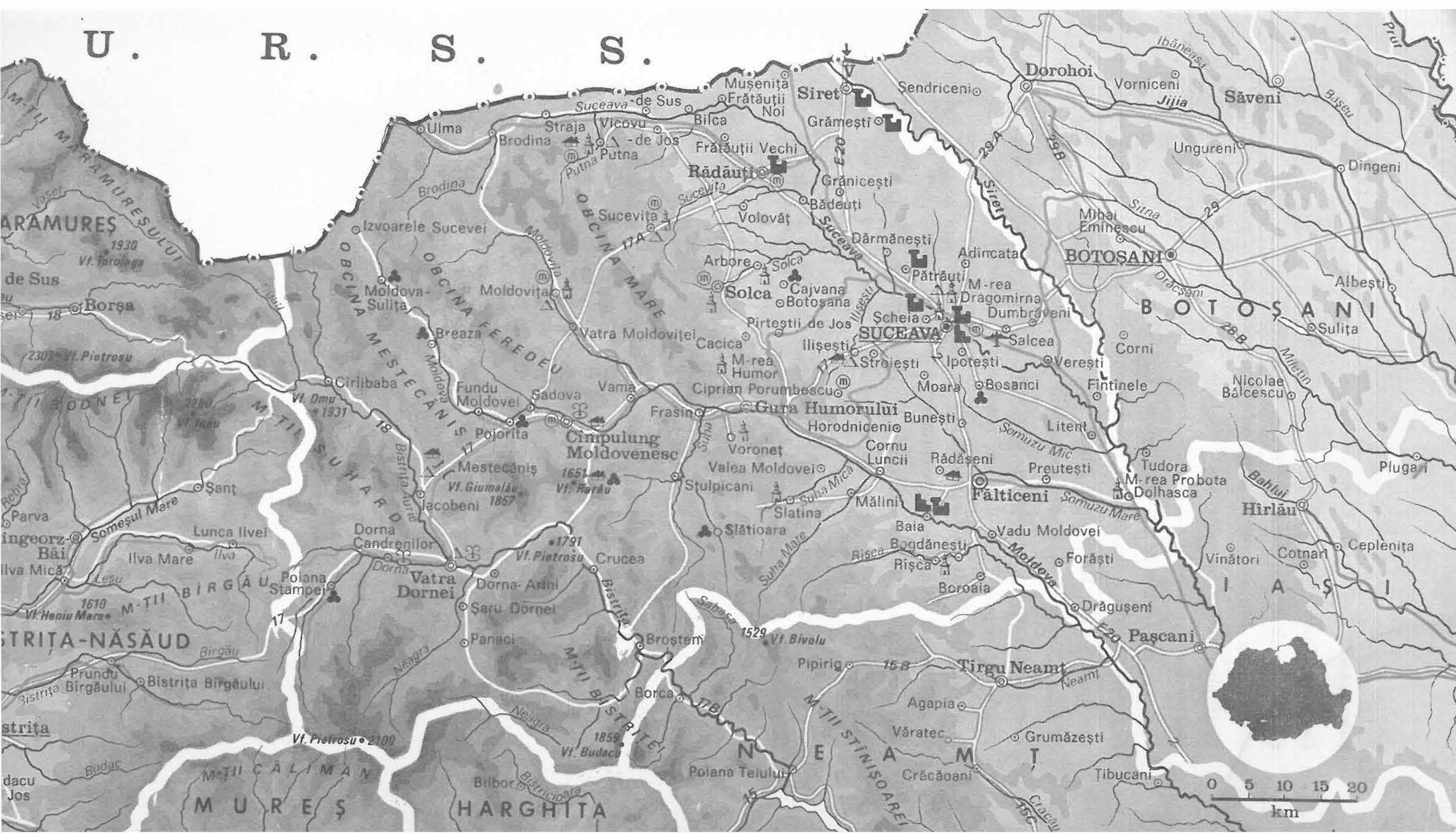

ROMÂNIA
JUDEȚUL SUCEAVA

Planul Municipiului Suceava

Importante Monumente Istorice

1. Cetatea de Scaun
2. Biserica Mirăuților
3. Biserica Sf. Dumitru
4. Biserica Sf. Ioan Botezătorul
5. Hanul Domnesc
6. Muzeul județean Suceava
- ● Hotel

U. R. S. S.
M-ȚII MARAMUREȘULUI
MARAMUREȘ
Vaser
1930
de Sus
Borșa
18
2303 Vf. Pietrosu
M-ȚII RODNEI
2280
Vf. Omu 1931
M-ȚII SUHARD
Rebra
Parva
Șanț
Someșul Mare
Lunca Ilvei
Sîngeorz-Băi
Ilva Mare
Ilva
Ilva Mică
Leșu
1610
Vf. Heniu Mare
M-ȚII BÎRGĂU
Poiana Stampei
17
BISTRIȚA-NĂSĂUD
Bîrgău
Prundu Bîrgăului
Bistrița Bîrgăului
Bistrița
Vf. Pietrosu 2100
M-ȚII CĂLIMAN
Budac
Budacu de Jos
MUREȘ
HARGHITA
Bilbor
Bistricioara
Ulma
Brodina
Straja
Vicovu de Sus
Vicovu de Jos
Suceava
Putna
Mușenița
Frătăuții Noi
Bilca
Frătăuții Vechi
Siret
Grămești
Rădăuți
Sucevița
OBCINA MARE
17A
Izvoarele Sucevei
OBCINA MESTECĂNIȘ
OBCINA FEREDEU
Moldova-Sulița
Moldovița
Breaza
Vatra Moldoviței
Moldova
Cîrlibaba
Fundu Moldovei
Sadova
Vama
Pojorîta
Cîmpulung Moldovenesc
Mestecăniș
Vf. Giumalău 1857
1651 Vf. Rarău
Iacobeni
Bistrița Aurie
Dorna Candrenilor
Dorna
Vatra Dornei
Dorna-Arini
Șaru Dornei
Panaci
Neagra
1791 Vf. Pietrosu
Crucea
Bistrița
Broșteni
M-ȚII BISTRIȚEI
Borca
17B
1859 Vf. Budacu
Poiana Teiului
15
Frasin
Gura Humorului
Suha
Voroneț
Valea Moldovei
Stulpicani
Slatina
Suha Mică
Slătioara
Suha Mare
Sabasa
1529 Vf. Bivolu
Pipirig
15 B
M-ȚII STÎNIȘOAREI
NEAMȚ
Tîrgu Neamț
Neamț
Agapia
Văratec
Grumăzești
Crăcăoani
Cracău
15C
Țibucani
Arbore
Solca
Cajvana
Botoșana
Cacica
M-rea Humor
Ciprian Porumbescu
Pîrteștii de Jos
Ilișești
Stroiești
Volovăț
Bădeuți
Grănicești
Sucevița
Dărmănești
Pătrăuți
M-rea Dragomirna
Adîncata
Dumbrăveni
Șcheia
SUCEAVA
Salcea
Ipotești
Verești
Moara
Bosanci
Horodniceni
Bunești
Cornu Luncii
Rădășeni
Fălticeni
Mălini
Baia
Bogdănești
Rîșca
Boroaia
Vadu Moldovei
Forăști
Drăgușeni
Moldova
E20
Pașcani
Preutești
Liteni
Șomuzu Mic
Șomuzu Mare
Fîntînele
Tudora
M-rea Probota
Dolhasca
Corni
Siret
Șendriceni
Dorohoi
Vorniceni
Jijia
Ibăneasa
Săveni
Başeu
Prut
Ungureni
Dingeni
29A
29B
29
Sitna
Mihai Eminescu
BOTOȘANI
Dracșani
Albești
BOTOȘANI
28B
Sulița
Miletin
Nicolae Bălcescu
Plugari
Bahlui
Hîrlău
Vînători
Cotnari
Ceplenița
IAȘI
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Cacica, salină
Codrul secular Slătioara, rezervație forestieră
Cîmpulung Moldovenesc, stațiune climaterică
Cîrlibaba, rezervația complexă Bila-Lala
Dorna Candrenilor, localitate cu izvoare minerale
Fînațele de la Bosnaci — Frumoasa, rezervație botanică
Iacobeni, localitate cu izvoare minerale
Moldova-Sulița, Răchitișul Mare, rezervație complexă
Munții Călimani, rezervație complexă
Pietrele Doamnei, vf. **Rarău,** rezervație geologică
Poiana Stampei, Tinovul Mare, rezervație complexă
Stejarul secular de la Cajvana, arbore ocrotit
Vatra Dornei, stațiune balneoclimaterică
Tinovul Lucina-Găina, rezervație botanică, Breaza

JUDEŢUL SUCEAVA

Localizat în partea de nord a României sau, mai precis, în nord-vestul Moldovei, judeţul Suceava are 8 555 km² (3,6% din suprafaţa ţării), fiind al doilea ca mărime între judeţe. În cadrul acestui teritoriu este cuprinsă o populaţie de peste 631 666 de locuitori, adică 3,1% din populaţia ţării. Densitatea este de 73,8 loc./km². Centrul administrativ al judeţului este municipiul Suceava.
Relieful este, prin excelenţă, muntos şi deluros. Astfel că mai mult de jumătate din suprafaţa judeţului corespunde munţilor, şi anume zonei centrale şi estice a grupei nordice a Carpaţilor Orientali. Aceştia sînt prezenţi prin culmile împietrite şi paralele ale Obcinelor Bucovinei (1 500 m), prin masivele izolate Rarău şi Giumalău (1 651—1 857 m) şi prin flancurile nordice ale munţilor Stînişoarei, Bistriţei şi Căliman. Între aceşti munţi se află la altitudinea de 800 m, largă şi unitară, Depresiunea Vatra Dornei drenată de rîul Bistriţa. În estul judeţului se află Podişul Sucevei format din dealuri prelungi — coaste — cu înălţimi medii în jur de 400 m.
Clima are un caracter continental, fiind puternic influenţată de etajarea reliefului, temperaturile medii anuale fiind mai scăzute în zona montană (1°) şi mai ridicate (8,5°) în zonele joase. Precipitaţiile înregistrează, în funcţie de etajarea reliefului, valori cuprinse între 500 şi 1 200 mm.
Reţeaua hidrografică, foarte densă, este reprezentată de Siret şi afluenţii săi: Suceava cu Suceviţa, Moldova cu Moldoviţa şi Bistriţa cu Dorna, Neagra Şarului şi Neagra Broştenilor, care au cursuri repezi şi debite bogate în toate anotimpurile. În sud-estul judeţului se află cursuri mici de ape, dintre care unele seacă vara, făcînd necesară construcţia bazinelor de acumulare.
Resursele naturale ale judeţului sînt variate şi bogate. În subsol se găsesc şi se exploatează zăcăminte minerale, dintre care mai importante sînt cele de mangan (Iacobeni, Vatra Dornei, Şaru Dornei, Ciocăneşti), turbă (Neagra Şarului, Şaru Dornei, Dorna Candrenilor, Poiana Stampei), pirită cupriferă (Fundu Moldovei, Leşu Ursului), sare (Cacica), calcare (Pojorîta, Iacobeni, Solca).
O bogăţie de seamă o constituie pădurile, în special de conifere (molid) şi pajiştile alpine, care ocupă suprafeţe însemnate în partea centrală şi vestică a judeţului.
Economia judeţului se caracterizează prin complexitate şi dinamism. Industria, dezvoltată mult în ultimul deceniu, are ca principale ramuri exploatarea şi industrializarea lemnului (cherestea la Falcău, Brodnia, Putna, Frasin, Suceviţa, Moldoviţa, Vama, Gura Humorului, Vatra Dornei, plăci aglomerate la Fălticeni, mobilă la Suceava, Rădăuţi, Cîmpulung Moldovenesc) şi industria celulozei şi hîrtiei (Complexul de hîrtie şi celuloză Suceava). Acestor ramuri, care deţin o pondere însemnată în producţia industrială a ţării, li se adaugă metalurgia neferoasă, inclusiv extracţia minereurilor neferoase (exploatarea piritei, manganului, turbei) şi industria constructoare de maşini (Uzina de utilaje şi piese de schimb Suceava, Uzina de reparaţii auto Suceava şi Întreprinderea mecanică Suceava). Bine reprezentată este industria alimentară (brînzeturi, lactate la Vatra Dornei, Rădăuţi, Suceava, Cîmpulung Moldovenesc, produse din carne la Burdujeni-Suceava, panificaţie şi morărit Suceava), textilă (fire de in şi cînepă la Fălticeni şi de confecţii, tricotaje « Zimbrul » Suceava).
Agricultura, a doua ramură de bază a economiei acestui judeţ, dispune de terenuri agricole, ce reprezintă 41,8% din totalul suprafeţei judeţului, mai puţin însă decît suprafaţa ocupată de fondul forestier (54%). Cea mai mare parte din suprafaţa agricolă o reprezintă terenul arabil, la care se adaugă păşunile, fîneţele şi livezile. Principalele culturi agricole sînt: cerealele, sfecla de zahăr, cartofii (locul I pe ţară ca suprafaţă şi producţie), inul şi cînepa, plantele furajere. O ramură dezvoltată a agriculturii judeţului este pomicultura (zona pomicolă Fălticeni), Suceava situîndu-se în primele locuri pe ţară în producţia de mere şi

cu ponderi importante în producția de prune, cireșe, pere și nuci. În cadrul agriculturii un rol important îl are sectorul zootehnic. Se cresc, în special, bovine și porcine, la care se adaugă ovinele și cabalinele. Importante complexe zootehnice se află la Rădăuți pentru taurine, Verești pentru porcine și Ițcani pentru păsări.

În limitele județului Suceava se află opt orașe, între care Suceava este municipiu și 90 de comune, din care suburbane patru, cu 396 de sate. Cu excepția municipiului *Suceava*, care are peste 73 900 de locuitori, celelalte orașe, respectiv: *Rădăuți*, *Fălticeni*, *Cîmpulung Moldovenesc*, *Vatra Dornei*, *Gura Humorului*, *Siret* și *Solca* sînt centre economice și social-culturale, iar unele dintre ele stațiuni balneoclimaterice. În același timp, aceste orașe, mici, cu un trecut istoric bogat, prezintă și un mare interes turistic prin obiectivele istorice pe care le dețin. Orașul *Cîmpulung-Moldovenesc*, situat într-o pitorească depresiune, pe valea rîului Moldova, la poalele Rarăului, este un renumit centru al prelucrării lemnului, o apreciată stațiune climaterică și punct de plecare în excursii spre Rarău.

Vatra Dornei, stațiune balneoclimaterică permanentă, așezată în Depresiunea Țara Dornelor în cadrul unui frumos peisaj montan, are o climă montană moderată cu aer curat, ozonat. Este renumită pentru izvoarele minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, calcice, feruginoase, magneziene și nămolul de turbă, bogat mineralizat, indicate în tratamentul unor afecțiuni ale aparatului cardiovascular, locomotor, ale sistemului nervos periferic. Din această stațiune, cu o frumusețe proprie, drumurile apucă pe văi ori pe culmi, purtînd amatorii de excursii spre pasul Tihuța, spre valea Bistriței Aurii și pasul Prislop ori spre Obcinele Bucovinei, unde întîlnesc ziduri de cetate și monumente istorice de veche artă românească.

Pe lîngă orașele menționate, în cadrul județului Suceava se mai află și alte localități, care dețin obiective turistice importante ca localitatea *Vama*, străvechea vamă între Moldova și Transilvania, și *Cacica*, unde se poate vizita salina, care are în interior un lac, o sală pentru serbări și o sală de biserică tăiată în sare.

În Depresiunea Dornelor se mai află două stațiuni balneare — Dorna Candrenilor și Poiana Negrii — de interes local, ale căror izvoare minerale au proprietăți terapeutice asemănătoare celor de la Vatra Dornei. Dorna Candrenilor, comună situată sub culmea Oușorului, într-o pădure de brazi, are izvoare minerale carbogazoase, feruginoase, alcaline, hipotone și nămol de turbă, indicate în tratamentul afecțiunilor gastro-intestinale și renale. *Poiana Negrii*, din apropiere de Dorna Candrenilor, are izvoare minerale cu apă feruginoasă, alcalină, calcică, magneziană, hipotonă și nămol de turbă, indicate în tratamentul afecțiunilor gastro-intestinale, renale, hepato-biliare și al bolilor de nutriție. În afara celor prezentate pînă acum, un element deosebit de caracteristic județului Suceava, nucleu al statului feudal Moldova, îl constituie existența între văile Moldovei și Sucevei a unui grup de mănăstiri din secolele XV—XVI, de o mare frumusețe și valoare arhitecturală, la care adăugîndu-se frumusețea locurilor, fac din regiunea respectivă o arie turistică de o valoare inegalabilă, unică în felul ei, patronată de U.N.E.S.C.O.

Renumele județului Suceava este întregit de frumusețea naturii și de existența unor cunoscute rezervații naturale vegetale cu valoare științifică foarte mare, ca: rezervațiile Poiana Stampei, Bosanci, Slătioara sau stejarul secular de la Cajvana. Mlaștina *Poiana Stampei*, din apropierea localității Vatra Dornei, (17 km sud-vest) este un complex de tinoave dezvoltate pe terasele și lunca rîului Dorna. Aproximativ 700 ha din zona mlăștinoasă dintre Dorna și Dornișoara formează rezervația naturală, care este, în partea sa centrală, un tinov tipic cu *Sphagnum*. Marginile tinovului, în diferite stadii de înmlăștinire, cuprind

Mănăstirea Moldovița

Biserica mănăstirii Probota

Ansamblul mănăstiresc al Suceviței

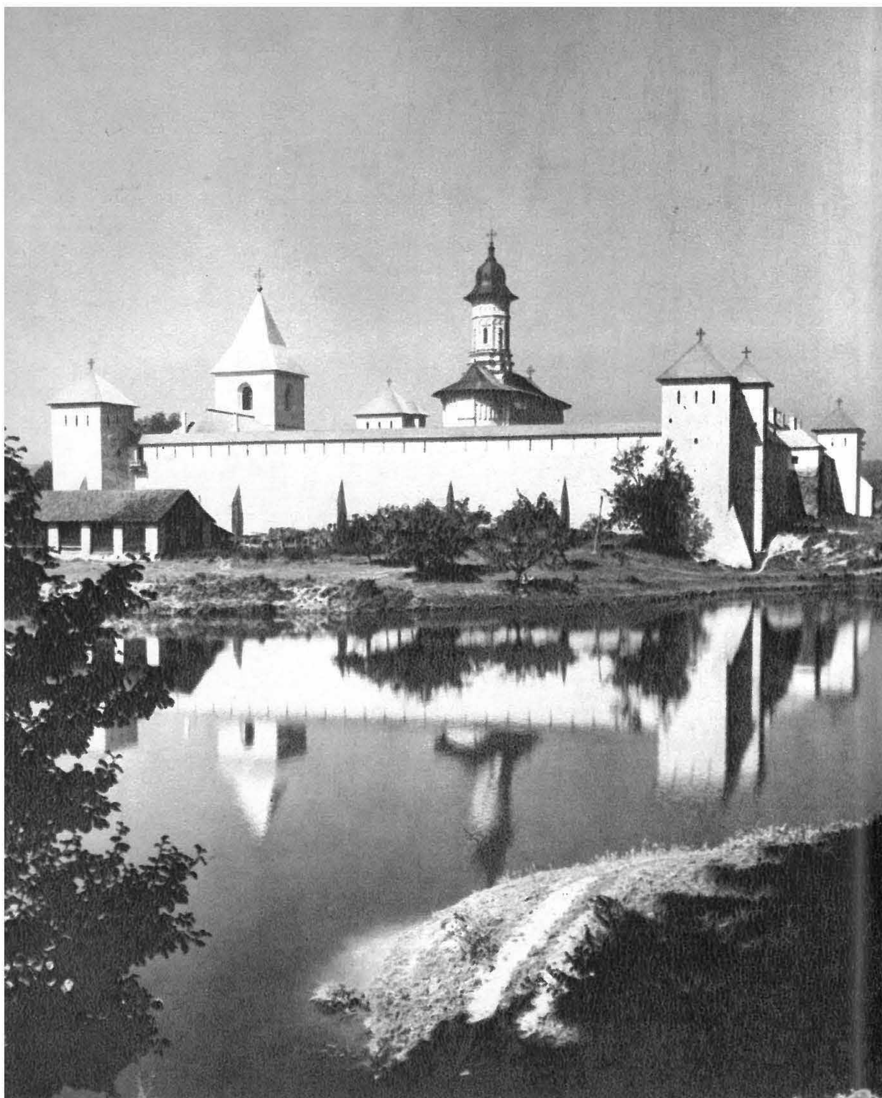
Cel mai vechi monument moldovean de arhitectură din zid: biserica Sf. Nicolae din Rădăuți

Biserica Albă din Baia

Biserica mănăstirii Voroneț

Complexul de la Dragomirna, dominat de frumoasa turlă a bisericii

Ctitoria lui Ștefan cel Mare din Pătrăuți

Biserica Sf. Nicolae din Bălinești

Catedrala ortodoxă din Timișoara

specii arborescente, printre care *Pinus silvestris*, *Picea excelsa*, *Betula verrucosa* ș.a. Dintre speciile floristice rare sînt semnalate unele relicte glaciare, ca: *Eunotia*, *Gomphocymbella*, *Dryopteris*. La acestea se adaugă diferite specii de animale inferioare, care prezintă o deosebită valoare științifică.

Fînațele de la Bosanci, situate la sud de Suceava în cuprinsul comunei Bosanci, cuprind un relief variat de gropi și văiugi, ascunse printre coaste de deal, pe care se păstrează o vegetație complexă de stepă uscată și umedă de mlaștină. Rezervația reprezintă, pe aproximativ 10 ha, partea cea mai caracteristică a acestor fînațe multiseculare, foarte puțin alterate de factorul antropic.

Rezervația Slătioara, cunoscută și sub numele de « Codrul secular Slătioara », păstrează, pe circa 600 ha, un rest din vegetația lemnoasă ce acoperea cu secole în urmă munții din nordul Moldovei. Rezervația situată pe un pinten sudic al Rarăului ce cuprinde arbori monumentali, brazi și molizi, cu diametre de peste 1 m, înălțimi pînă la 50 m și cu o vîrstă de 400—500 ani este considerată ca una dintre cele mai vechi din România.

De asemenea, merită menționat că la *Lucina* se află singura herghelie de cai huțuli, de munte. În apropiere se află *tinovul Găina* (com. Breaza) în cadrul căruia crește mesteacănul pitic, relictă glaciară, ocrotită ca monument al naturii.

În munții din județul Suceava sînt amenajate cabane turistice, campinguri și adăposturi, aceștia fiind foarte frecventați în tot cursul anului, atît pentru pitorescul peisajului natural, cît și pentru accesibilitatea lor favorizată de existența unei rețele vaste și bine puse la punct de drumuri de acces.

De asemenea, rețeaua de transport din restul județului este bine reprezentată prin două artere feroviare de interes național (Suceava — Cîmpulung Moldovenesc — Vatra Dornei — Năsăud) și internațional (de pe valea Sucevei și a Siretului) și artere rutiere modernizate care fac legătura dintre centrele și localitățile județului, precum și cu celelalte regiuni ale țării, ca: Fălticeni — Suceava spre Vatra-Dornei, Fălticeni — Suceava — Rădăuți; Suceava — Roman, Suceava — Botoșani. Joncțiunea dintre acestea este făcută de șoseaua care vine de la Rădăuți prin Vatra Moldoviței la Cîmpulung Moldovenesc. O ramificație din șoseaua care traversează Depresiunea Vatra Dornei urcă pe valea Moldovei pînă la localitatea Izvoarele Sucevei.

Dar ceea ce a dat faimă acestei părți a României este marea bogăție a monumentelor de arhitectură feudală moldovenească. Aici au existat vechi și importante centre ale vieții cultural-politice și militare moldovenești. Să le trecem în revistă, pe scurt:

SUCEAVA. Pe locul orașului a fost o așezare continuu locuită încă din sec. II—III. În 1388, Suceava este menționată drept capitală a Moldovei. În timpul lui Petru I (circa 1374—1392) și pînă în 1566, cînd Alexandru Lăpușneanu a mutat-o la Iași, Suceava a fost capitala Moldovei. A mai fost reședință în timpul lui Aron-Vodă (1592—1595), Ștefan Răzvan (1595) și a Movileștilor. Suceava a avut două importante puncte fortificate: Cetatea Scheia și Cetatea de Scaun. Prima — una dintre cele mai vechi cetăți din Moldova, dar cu o existență scurtă — a fost dărîmată în timpul lui Alexandru cel Bun. Cetatea de Scaun a avut timp de trei secole un rol important în viața politică a Moldovei. Din Suceava Alexandru cel Bun a condus țara timp de 32 de ani, mărind cetatea și întărindu-i zidurile. În 1401, aici s-a stabilit și Mitropolia Moldovei. În 1408, Alexandru cel Bun acorda privilegii negustorilor lioveni, iar orașul Suceava era menționat ca unul dintre locurile de depozitare a postavului și a altor mărfuri de export ale Moldovei.

Epoca ei de apogeu avea să fie însă în timpul lui Ștefan cel Mare. În vara anului 1476, ambițiosul Mohamed II și-a încercat norocul sub zidurile ei, dar îndărătnica apărare a moldovenilor i-a frînt voința victoriei și l-a silit « să se retragă în mod rușinos ». Ștefan făcuse din Suceava un fel de creier al sistemului său de apărare. În 1497, 21 de zile și nopți în șir, tunurile leșilor au bătut în ziduri, dar ele au rămas neclintite. Niciodată cetatea n-a fost cucerită prin forța armelor.
În mai 1600 trupele lui Mihai Viteazul alungă de pe tronul Moldovei pe Ieremia Movilă și se intitulează « domn al Țării Românești și Ardealului și a toată Țara Moldovei ».
Suceava trăiește pentru o clipă marele vis devenit realitate, primind oștile marelui voievod Mihai. Apoi, asupra orașului s-au așezat vremuri grele, intrînd tot mai mult în anonimat. În 1775, în urma atitudinii de neutralitate pe care Austria a avut-o în timpul conflictului militar dintre Turcia și Rusia (1768–1774), a primit o parte din teritoriul Moldovei (Bucovina) în care se afla și Suceava. Timp de un secol și jumătate acest teritoriu a stat sub stăpînire habsburgică. În timpul primului război mondial foarte mulți bucovineni au fugit în Moldova și s-au înrolat în armata română.
Pe teritoriul județului, la începutul sec. XX au început să activeze organizații muncitorești, mai ales în zona Dornelor și a Cîmpulungului Moldovenesc. Puternice acțiuni revendicative au fost organizate de muncitorii forestieri în anii 1929, 1930–1933.
Azi, Suceava ca și întregul județ, întreaga Moldovă a fost chemată să-și scrie o nouă istorie, demnă de înaintașii săi — o istorie a muncii, bunăstării și demnității.

*

Cetatea de Scaun este situată în partea de răsărit a orașului, pe un platou înalt, avînd o poziție dominantă. Prima mențiune a cetății datează din anul 1388, într-un act de la Petru I. Descoperirea unor monede din timpul său în straturile care coincind cu perioada în care a fost construită cetatea a întărit convingerea specialiștilor că fortificația a fost ridicată în timpul domniei lui Petru I și este opera unor meșteri autohtoni.
Construită din piatră, cetatea avea un plan rectangular cu laturile sensibil egale. Pentru o mai mare coeziune, zidurile au primit în corpul lor grinzi de lemn așezate în lung și transversal. Zidurile aveau o înălțime de circa 10 m și o grosime de aproximativ 2 m. Cetatea era apărată de opt turnuri și de un șanț pe latura de vest. Turnurile aveau un plan pătrat, cu laturile de 4×4 m, așezate în colțurile cetății și pe mijlocul curtinelor ei.
Cert este că, în timpul lui Alexandru cel Bun, Suceava dispunea de o cetate de piatră puternică. Ștefan cel Mare a întărit cetatea Sucevei pentru a preîntîmpina un atac cu folosirea masivă a artileriei. Lucrările efectuate de el s-au desfășurat în două etape. În faza întîi, înainte de 1476, s-a construit un zid împrejmuitor, gros de 2 m, susținut de masive contraforturi dispuse, patru pe latura de est și șase pe cea de sud. Zidul avea cîteva bastioane pătrate. Acest zid s-a ridicat la o distanță de 20–25 m de celălalt mai vechi, în spațiul dintre ele creîndu-se o curte interioară. Zidului i-a fost mărită siguranța cu ajutorul unui nou șanț, lat de 20 m, care separa cetatea de restul platoului. Intrarea se făcea pe un pod suspendat pe piloni de piatră, printr-o poartă îngustă, puternic fortificată.
În acest fel întărită, cetatea a rezistat cu succes asediului turcesc din anul 1476. După campania din acel an, Ștefan a organizat noi lucrări la Suceava. Zidului de 2 m, ridicat de el, i-a fost adăugat un altul, a cărui grosime varia între 2 și 4 m, înzestrat cu bastioane semicirculare; cetatea căpăta astfel o formă stelată. După aceste noi amenajări, a rezistat asediului de 21 de zile, întreprins în 1497 de Ioan Albert, regele polon.

În cetatea Sucevei își avea domnul Curtea sa; casele erau mari și solid construite, cu caturi suprapuse; pentru necesitățile de cult fusese creat un paraclis ale cărui resturi de zidărie se văd și azi. Din fostul palat domnesc nu s-au păstrat decît o parte a subsolului și cîteva fragmente de zid. Cercetările făcute aici plasează construcția lui între sec. XV–XVII, mai precis între domniile lui Alexandru cel Bun și Vasile Lupu.

Biserica Mirăuților era locul de încoronare a domnitorilor și prima reședință a Mitropoliei Moldovei. Specialiștii atribuie prima ctitorie a Mirăuților lui Petru I; forma de azi însă se datorește lucrărilor efectuate de K. A. Romstorfer, între 1898 și 1901, cînd a reconstruit-o. Se presupune că actuala construcție ar urma, în linii mari, planul vechii biserici.

Biserica Sf. Gheorghe, caracteristică pentru sec. XVI, a cărei construcție a început în timpul lui Bogdan cel Orb (1504 – 1517), s-a terminat în timpul lui Ștefăniță Vodă (1522). Biserica trebuia să înlocuiască vechea mitropolie a Mirăuților. Turnul pătrat de la intrare este din vremea lui Petru Șchiopul, iar capela, de factură gotică, s-a clădit prin osteneala mitropolitului Anastasie Crimca. În ansamblu, construcția este zveltă și suplă. Pictura, pe o suprafață considerabilă în interior, și cu urme pînă azi în exterior, relevă originalitate în modul de tratare a subiectelor religioase.

Biserica Sf. Dumitru, construită între anii 1534 și 1535 este un monument prezentînd caracteristicile stilului moldovenesc, avînd pridvorul adăugat ulterior. Puternicul turn-clopotniță, de 30 m înălțime, a fost ridicat în anul 1561 la sud-est de biserică, de către Alexandru Lăpușneanu. Pe fațada de răsărit a turnului se află o inscripție și stema cu capul de bour.

În municipiul Suceava se mai pot vizita: **Biserica Învierea Domnului,** zidită de Elena Rareș Doamna, în 1551; **Biserica Sf. Ioan Botezătorul,** ctitorie din 1643 a lui Vasile Lupu; **Hanul Domnesc,** monument de arhitectură laică din sec. XVII, restaurat în 1964–1966. Azi el adăpostește secția de artă populară a Muzeului județean Suceava.

Mănăstirea Zamca este cel mai important edificiu religios construit de colonia armeană din Suceava. Ridicată pe un platou din partea de vest a orașului, construcția ocupă o bună poziție strategică. Cercetările arheologice efectuate au infirmat unele păreri în legătură cu existența aici a unei mănăstiri în sec. XV și s-a precizat că actualele construcții au fost ridicate în sec. XVII. De altfel, pe cheia de boltă a arcadei estice de la intrarea turnului-clopotniță este menționată data construcției — 1606. După amploarea complexului și lipsa de unitate stilistică este mai ușor de presupus că mănăstirea a avut mai mulți ctitori.
La sfîrșitul sec. XVII, trupele polone de sub comanda lui Ioan Sobieski au ocupat Suceava, stabilindu-și cartierul general la Zamca. Cu acest prilej, construcțiile au avut mult de suferit, starea de deteriorare accentuîndu-se în așa fel, încît la începutul sec. XVIII au fost necesare lucrări de consolidare.
Biserica a fost construită după un plan dreptunghiular, compunîndu-se din pronaos, naos și altar. Intrările au fost practicate, una în peretele nordic al naosului, iar cea de-a doua în peretele vestic al pronaosului. Catapeteasma a fost înlocuită cu o draperie simplă, suspendată de o bîrnă transversală. Boltirea naosului este specific moldovenească.
Pronaosul, pătrat, este boltit cu o calotă sferică sprijinită pe patru arcuri. În pronaos, zidul despărțitor are două ferestre, de o parte și de alta a ușii.
În exterior, biserica are o linie arhitectonică simplă. Cîte o pereche de contraforturi de formă octogonală sprijină de o parte și de alta zidurile.

Decorația îmbină elemente de tradiție gotică și clasică cu motive noi, de influență orientală.
Arhitectura exterioară, de mare simplitate, este specifică perioadei de trecere de la edificiile pictate integral, spre o nouă formă neînchegată încă.
Zidul de incintă formează un trapez alungit, cu laturi sprijinite din loc în loc de contraforturi. Laturile paralele ating lungimea de 59 și respectiv 66 m, iar celelalte două de 70 și 74 m. Grosimea zidului este de 1 m și înălțimea atinge în unele locuri 4 m.
Deși a fost construită pentru necesitățile de cult ale coloniei armenești din Suceava, ea se încadrează « perfect în formele și direcțiile de bază ale arhitecturii religioase moldovenești ».

Muzeul județean Suceava, organizat cu peste 70 de ani în urmă, prezintă o mare bogăție de material. Aici se află o mare colecție numismatică (de circa 10 000 de monede) și un important număr de documente din sec. XV—XVIII, expuse în secția de istorie. La muzeu mai funcționează o secție de științe naturale și una de artă plastică.

Comuna suburbană ȘCHEIA. În satul Sfîntu Ilie se află **Biserica Sfîntul Ilie,** ctitorită de Ștefan cel Mare în anul 1488. Aici se păstrează, în bune condiții, tabloul votiv înfățișîndu-l pe ctitor.

Mănăstirea Dragomirna este ctitoria mitropolitului Anastasie-Crimca, personalitate marcantă a vieții politice și culturale moldovene de la începutul sec. XVII. În 1602, Crimca a ridicat biserica mică de la Dragomirna, iar în 1609 biserica cea mare, căreia, în 1627, domnitorul Miron Barnovschi avea să-i ridice ziduri împrejmuitoare. În sec. XVIII și XIX s-au făcut și alte reparații care au alterat caracterul original al monumentului. Restaurarea complexului a început în 1912: lucrările întrerupte de primul război mondial au fost reluate în anii noștri, urmărind în special redarea aspectului inițial al edificiului.
Biserica Dragomirna se deosebește de celelalte construcții prin proporțiile sale puțin obișnuite, marcînd o nouă etapă în evoluția arhitecturii moldovenești. Fațadele au fost lucrate din piatră brută, iar un brîu-torsadă împarte pereții în două registre. Pe laturile de nord și de sud, fațadele au fost împărțite în trei zone egale cu ajutorul a trei pilaștri sprijiniți la bază de contraforturi. Exterioarele altarului și pridvorului sînt împărțite în două, prin cîte un pilastru așezat în ax; pilaștrii sînt legați între ei prin două șiruri de arcaturi în acoladă care decorează registrul superior, în cel inferior au fost practicate ferestrele ale căror chenare conțin elemente de artă gotică.
Turla, elementul dominant al întregului edificiu, este o adevărată explozie de sculptură decorativă: motive geometrice, vegetale, rozete stilizate, stele, pătrate etc. dau impresia unei adevărate broderii în piatră.
În interior atrage atenția sistemul de boltire a naosului cu ajutorul a două calote însoțite de opt arcuri întretăiate. Acest sistem se pare că este de origine iraniano-armeană. Naosul, cea mai mare încăpere a bisericii, are două abside semicirculare săpate în interiorul zidului, fără a ieși în afară. Altarul are o formă semicirculară și este luminat prin trei ferestre mari.
Elementul frapant al edificiului, noutatea sa, îl constituie bogăția decorației sculptate. Dar și pictura acestei biserici aduce cîteva noutăți, care țin nu numai de alegerea temelor, dar și de modul tratării acestora. Caracterul narativ, elementele folclorice care își fac loc în fundaluri îi dau o notă de pitoresc, o leagă precis de o anumită epocă. Se observă chiar o renunțare, pe alocuri, la chingile vechiului program iconografic, introducîndu-se elemente noi, cum sînt, de pildă, acele peisaje arhitectonice întîlnite în unele scene. Dragomirna rămîne și azi un reprezentant de seamă al artei moldovenești de la începutul sec. XVII, deschizînd de fapt era Trei Ierarhilor.

PĂTRĂUȚI. În această comună se află **Biserica Sf. Cruci** ctitorită de Ștefan cel Mare, în anul 1487. Este cea mai mică dintre ctitoriile acestui voievod. Biserica a fost realizată după un plan trilobat, avînd turla pe naos, iar pronaosul acoperit cu o calotă sferică. Fațadele au fost construite din piatră și cărămidă aparentă. Zidul este prins de un brîu din plăci de teracotă smălțuită.
Pictura inițială a suferit mai multe refaceri.

Comuna CIPRIAN PORUMBESCU, unde a trăit o bună parte din viață compozitorul, este un loc de atracție pentru vizitatori; aici se poate vizita **Casa memorială « Ciprian Porumbescu »**.

Mănăstirea Voroneț sau « giuvaerul Bucovinei », cum este ea numită adesea, a fost ctitorită de Ștefan cel Mare în 1488. Din acest an datează altarul, naosul și pronaosul, tinda i-a fost adăugată în 1547 de mitropolitul Grigore Roșca, același care s-a îngrijit și de zugrăveala exterioară. În 1550, mitropolitul Teofan a inițiat lucrările pentru zugrăvirea în interior a bisericii.
Biserica de la Voroneț este unul dintre monumentele reprezentative ale așa-numitului stil moldovenesc. Ca la majoritatea monumentelor în care se cristalizează stilul arhitectural moldovenesc și la Voroneț, se observă o simbioză armonioasă a elementelor bizantine și gotice, realizată cu foarte mare coerență, încît noul stil capătă o profundă originalitate și paternitate. Se pot observa unele influențe gotice, evidente mai ales la arcurile frînte ale intrărilor și ferestrelor și, în general, în modul de cioplire a pietrei. Planul este cel tradițional: altar, naos și pronaos, dispunere dictată de chiar necesitățile cultului ortodox. Marea popularitate a Voronețului se datorește, în bună parte, frescelor sale exterioare. Scene ca *Judecata de apoi*, în care apar turcii, dușmanii principali ai țării, constituie un manifest ce chema la rezistență împotriva primejdiei otomane. Toate aceste picturi, scăldate într-un nemaiîntîlnit albastru (« albastrul de Voroneț »), prospețimea culorilor, autenticitatea chipurilor, accentele laice sînt principalele calități ale picturii de la Voroneț. Neîntrecuta măiestrie, frumusețea și originalitatea Voronețului poartă de secole dovada unui mare suflu creator, stîrnind și azi prețuirea și admirația tuturora.

Mănăstirea Humor a fost construită în 1530 « prin voința și cu ajutorul blagocestivului Domn Petru Voievod », de către cel mai de seamă dregător al său, marele logofăt Teodor Bubuiog. Biserica a fost realizată după un plan triconc, fără turlă. Deși pare foarte mică, ea are toate încăperile obișnuite, plus o veșmîntărie-tezaur. Elementul predominant al edificiului îl formează pridvorul, de data aceasta deschis. El este delimitat de trei stîlpi de secțiune pătrată, legați între ei prin arce frînte și este acoperit cu două bolți în cruce.
În anul 1535 biserica a fost pictată în întregime, fiind una dintre primele biserici cu pictură exterioară: « Pictura exterioară a bisericilor moldovenești din veacul XVI constituie fără îndoială una din cele mai originale pagini din istoria artei » (Sorin Ulea). Apărut prima dată în anul 1530, la Biserica Sf. Gheorghe din Hîrlău, acest gen de pictură a fost preluat și dezvoltat la Sucevița, Moldovița, Coșula, Arbure, Voroneț etc. Cercetătorii și specialiștii au apreciat că acest fenomen artistic este de origine autohtonă și are determinante obiective în evoluția societății moldovenești în prima jumătate a sec. XVI.
Cercetările recente au identificat pe pictorul de la Humor în persoana lui Toma zugravul din Suceava, « curtean al slăvitului și măritului domn moldovean, Petre Voievod », cum se prezenta chiar el într-un document din 1541.
Petru Rareș, mai ales în timpul primei domnii (1527—1538), a continuat politica antiotomană a părintelui său, iar zugravul Toma de la Humor — « curtean » al domnului — a exprimat în pictură țelurile

politicii externe a lui Rareș. Că este așa ne-o dovedește însăși importanța pe care o acordă pictorul scenei *Asediului Constantinopolului*, zugrăvind-o la intrare, pe mari suprafețe, într-o poziție dominantă.
De altfel, programul iconografic de la Humor va fi reluat, aproape neschimbat și la alte monumente ale epocii; dar, după 1545, această scenă centrală va dispare, întrucît domnia nu va mai putea pune în centrul politicii sale rezistența împotriva presiunii turcești.
Cele mai importante scene: *Asediul Constantinopolului*, *Judecata de apoi* etc.

Mănăstirea Moldovița (comuna MOLDOVIȚA). Pe o terasă ocolită de pîrîul Ciumîrna, constructorii lui Petru Rareș au durat, în 1532, o minunată operă de arhitectură. Tradiția a păstrat amintirea timpurie a unei construcții religioase în aceste locuri. De bună seamă, ca toate construcțiile foarte timpurii din această parte de nord a Moldovei și aceasta va fi fost ridicată din bîrne de lemn. Această construcție de lemn a fost înlocuită de Alexandru cel Bun, în primii ani de domnie, cu una nouă din piatră, căci un document din 1410, vorbind despre această mănăstire o numea « cea nou zidită ». Se pare că ctitoria lui Alexandru cel Bun — ale cărei urme se văd și azi — n-a putut rezista unor alunecări de teren care au avut loc la începutul veacului XVI și s-a surpat. Petru Rareș a hotărît construirea unui nou lăcaș și pentru aceasta a concentrat un număr mare de meșteri (pe unii i-a adus din Transilvania. . .).
În jurul bisericii s-a ridicat un puternic zid descriind o incintă pătrată cu laturile de 40 m și cu grosimea de 1,20 m. Înălțimea zidului era de aproximativ 6 m; el se mai păstrează și azi, cu excepția porțiunii de pe latura de sud, care s-a dărîmat sau a fost treptat înglobată în noile construcții. Pe latura de est se înalță trei turnuri masive, în centru fiind cel de deasupra porții. Acesta are două etaje, la primul existînd o încăpere care servea drept adăpost străjilor, iar la al doilea nivel se află încăperea din care, în caz de primejdie, luptătorii îl înfruntau pe inamic. Cercetări mai atente au scos la iveală urmele mai multor turnuri distruse probabil în sec. XVIII, cînd aici s-au făcut serioase completări și rectificări.
Realizată după un plan treflat, biserica surprinde, prin ampla desfășurare, întrecînd ca dimensiuni marea majoritate a construcțiilor dinaintea ei. Lungimea bisericii este de 32,80 m, iar lărgimea de 8,50 m. Creșterea dimensiunilor se datora, în mare, și apariției celor două încăperi — gropnița și pridvorul — care lungeau mult monumentul. Privind cu atenție se observă însă lesne interesul constructorilor pentru a găsi acele elemente și rezolvări arhitecturale care aveau menirea de a spori zveltețea construcției, înălțimea, în așa fel, încît edificiul să fie bine proporționat.
Din pridvorul cu arcade înalte, acoperit de trei bolți în cruce, printr-un portal maiestuos, cu numeroase elemente de decorație gotică cioplite în piatră, se intră în pronaos. Bolta de deasupra acestuia amintește încă de sistemul de boltire din timpul lui Ștefan cel Mare. Ferestrele pronaosului (patru) au aceeași tăietură în arc frînt, fiecare dintre ele fiind despărțită în două de cîte o coloană foarte subțire. În partea de sus a fiecăreia s-a executat o rozetă traforată.
Naosul este acoperit cu o boltă specific moldovenească; patru arce susținute de console dau naștere unui pătrat, peste care, prin patru pandantivi, se înalță un cilindru din zidul căruia se desparte un alt grup de patru arce dispuse-n diagonală. Întretăierea aceasta de arce, dispuse în două etaje, sporește mult înălțimea turlei.
Alături de cea a Voronețului, pictura Moldoviței reprezintă cel mai valoros ansamblu rămas de la Petru Rareș. Și aici pictura și-a păstrat întreg coloritul, surprinzător de viu, mai ales pe fațadele de est și sud. Pictura este, de bună seamă, opera unui artist moldovean. Pe întreg peretele de est al pridvorului, de o parte și de alta a ușii, se desfășoară

scena *Judecății de apoi*. Compoziția, de mari dimensiuni, impresionează prin ritmul și echilibrul său, prin marea aglomerare de personaje, în majoritate tratate diferențiat prin culoare și desen. Cele 24 de scene ale *Acatistului* se desfășoară în trei registre, pe întreg peretele de sud al pronaosului. De o remarcabilă realizare, scena *Asediul Constantinopolului* impresionează prin forță și dramatism, prin puterea evocatoare a crîncenelor lupte purtate pe mare și pe uscat. Este, de bună seamă, cea mai impresionantă realizare a artistului de la Moldovița. Amintirea luptelor purtate de Ștefan cu turcii, grelele încercări cărora țara trebuia să le facă față în timpul lui Rareș vor fi sporit și ele dramatismul și amploarea acestei cronici pictate, străbătută de patriotism și grijă pentru soarta țării.

Mănăstirea Sucevița (în comuna cu același nume) este ctitoria boierilor Movilești, ai căror reprezentanți vor urca pe scaunul domnesc în veacul XVI. Ținînd seama de epoca în care a fost ridicată, Sucevița încheie seria marilor realizări arhitectonice moldovenești cu picturi exterioare construite în sec. XVI.
Cea mai veche știre despre mănăstire o găsim la Grigore Ureche, care spune că spre a scăpa de mînia lui Iancu Vodă Sasul (1579—1582), Vlădica Gheorghe al Rădăuților, vornicul Ieremia și paharnicul Simion — fiii lui Ioan Movilă, pîrcălab de Hotin în vremea lui Petru Rareș — s-au băjenit în 1581, pretextînd că merg să-și sfințească ctitoria, mănăstirea Sucevița. În 1582, Petru Șchiopul, în timpul celei de-a treia domnii (1582—1591), întărea daniile făcute de Simion Movilă mănăstirii, « pe care sfinția sa a început s-o zidească ». Începînd cu 1586, numeroase documente vorbesc despre daniile primite de mănăstire. Movileștii devin primii sfetnici ai voievodului Petru Șchiopul, iar în 1595, Ieremia Movilă, cu ajutor polonez, ocupă tronul Moldovei. Pentru mănăstire începe o epocă de prosperitate, devenind una dintre cele mai bogate și mai importante din Moldova.
Incinta fortificată are ziduri înalte și groase, cu impunătoare turnuri la colțuri și un turn cu paraclis deasupra gangului boltit al intrării; acestora li se adaugă contraforturile, meterezele și un drum de strajă. Biserica a fost ridicată pe un soclu înalt de piatră. Fațada de est este formată dintr-un zid drept, corespunzînd în interior pronaosului, gropniței și celor trei abside. Între curbura lină a absidelor și zidul drept se interpun contraforturi subțiri și înalte. Un șir continuu de firide profilează absidele, dînd o ambianță plăcută în alternanța de suprafețe drepte și curbe a fațadelor; aceste firide — cîte cinci la absidele laterale și unsprezece la cea centrală — sînt singurele elemente de decorație arhitectonică a fațadelor. În această privință, fațadele Suceviței sînt mai simple decît la bisericile anterioare, constructorii renunțînd la obișnuitele ocnițe superioare.

Cîmpul picturii, desfășurat în trei benzi delimitate prin brîie de culoare verde, creează un ritm susținut pe orizontală, îmbinîndu-se subtil cu elementele de decorație arhitectonică de pe verticală.
Turla, așezată pe trei baze (prima de secțiune pătrată, iar celelalte două stelate, cu cîte 12 colțuri și 24 de laturi) aduce unele inovații, care vor fi preluate la Dragomirna: baza pătrată și sporirea numărului vîrfurilor bazelor stelate. Tamburul, octogonal în partea exterioară, are pe fiecare fațadă cîte o firidă alungită, iar deasupra fiecăreia cîte trei rînduri de ocnițe semicirculare. Și cele patru ferestre cu chenar de piatră, care se termină printr-un arc în acoladă, sînt tot o inovație a meșterilor Suceviței.
Pridvorul, așezat perpendicular pe axul bisericii, are o boltire formată din două perechi de arce longitudinale, etajate în consolă și două arce transversale care susțin un tambur cilindric. O deschidere largă, sfîrșită printr-un arc frînt, al cărei chenar este lucrat din piatră sculptată, face posibilă intrarea în pronaosul cu bolta luminată de patru

ferestre mari. La est și vest s-au creat două compartimente printr-un arc dublu transversal; între arcurile longitudinale și transversale au fost construite două calote sferice, elemente de boltire des întîlnite la monumentele sec. XVI.
Gropnița, îngustă și scundă, cu boltire semicilindrică, în care lumina pătrunde prin două ferestre, are scobită în grosimea zidului de nord-vest o scară îngustă care duce la vesmîntăria-tezaur.
Naosul, de proporții mari, este una dintre reușitele arhitectonice de la Sucevița.
Altarul este boltit printr-un arc foarte lat spre vest, un arc semicircular și o semicalotă și primește lumină prin trei ferestre. De o parte și de alta se deschid firidele ample ale proscomidiei și diaconicului, fiecare luminate prin cîte o ferestruică.
Pictura s-a păstrat în condiții excelente și are o ridicată valoare artistică, înscriindu-se ca un moment aparte pe linia păstrării unor tradiții, dar și pe aceea a introducerii unor noi elemente valoroase, atît în privința tematicii, cît și a stilului Cei doi zugravi români — frații Ion și Sofronie — au creat o operă autentică, unitară și cu o mare forță de expresie. În exterior, ea face corp comun cu elementele arhitectonice, realizînd o suită de efecte bine regizate. Atenție deosebită trebuie acordată elementelor noi, care apar la Sucevița sub imboldul artei populare, fenomenul evidențiind două aspecte importante: dorința de a depăși tiparele tradiționaliste și caracterul original al gîndirii și interpretării creatoare de care dau dovadă artiștii suceveni. Scena *Scara lui Ioan Climax* reprezintă incontestabil una dintre cele mai mari reușite ale picturii de la Sucevița. Atenția este reținută și de friza filozofilor (Aristotel, Platon, Pitagora, Sofocle etc. . .).
Și la Sucevița, culoarea joacă un rol important, verdele fiind dominant.

SOLCA. În acest oraș poate fi vizitat **Muzeul etnografic** amenajat într-o **veche casă moldovenească** din sec. XVIII, ea însăși monument istoric.

Biserica Arbure (comuna ARBORE). Luca Arbure a deținut timp de aproape 40 de ani dregătoria de portar al Sucevei, pe care în 1497 a apărat-o timp de trei săptămîni în fața asediatorilor poloni. A fost unul dintre principalii boieri ai lui Ștefan, sfetnic de seamă al lui Bogdan III și tutorele lui Ștefăniță, de a cărui sabie va pieri însă tragic în 1523, la Hîrlău, fiind acuzat de trădare.
Pe la 1502, Luca cumpăra satul Solca și în 1503 a început clădirea bisericii. Din pisanie rezultă că această biserică a fost ridicată « cu ajutorul domnului ». Ajutorul a constat în trimiterea meșterilor domnești, poate aceiași meșteri care au ridicat bisericile de la Reuseni și Dobrovăț, fiindcă asemănările acestora cu biserica lui Arbure sînt mai mult decît evidente. Construită după un plan dreptunghiular, biserica are pereții lucrați din piatră brută, iar la bolți a fost folosită cărămida. Interiorul este fracționat în cele trei compartimente obișnuite: pronaos, naos și altar, primele două avînd formă dreptunghiulară și fiind egale ca dimensiuni. Spre vest, zidurile longitudinale se prelungesc dincolo de peretele pronaosului, unindu-se la partea superioară printr-o boltă semicilindrică, dînd naștere unui spațiu folosit ca clopotniță. Acesta este un element nou în arhitectura moldovenească. Ușa de la intrare, așezată în peretele sudic, are un chenar în arc frînt; ferestrele, în număr de cinci, sînt de dimensiuni mici, dreptunghiulare și cu marginile în semicerc spre interior. Tîmpla este mai nouă (se pare din sec. XVIII).
Faima bisericii se datorează mai ales picturii sale. Cronologic, biserica de la Arbure, zugrăvită cu șase ani înainte de Voroneț, este penultima biserică din epoca lui Petru Rareș, zugrăvită în exterior. Deși deteriorată, pictura — atît cît s-a mai păstrat — prezintă o mare valoare artistică. Dacă la Voroneț se poate vorbi de o dominantă a culorii albastre, aici nota dominantă o dă culoarea verde. Multiplele nuanțe de verde

se asociază armonios cu celelalte culori, și ele de o mare bogăție de tonalități.

Biserica, necropolă de familie, adăpostește în pronaos mormintele ctitorilor: Luca Arbure, soția sa Iuliana etc.

Situată într-o regiune în care monumentele-minuni ale arhitecturii moldovenești au răsărit la tot pasul, biserica Arbure este una dintre cele mai interesante componente ale acestei mari familii.

RĂDĂUȚI. În oraș se află **Biserica Sf. Nicolae,** construită de Bogdan I (1359—1365) și cotată ca cel mai vechi monument istoric din zid din nordul Moldovei. În timpul domniei lui Alexandru Lăpușneanu i s-a adăugat un pridvor. Biserica a fost necropola primilor domni moldoveni; mormintele de aici ale lui Bogdan I, Roman I, Ștefan I etc. au pietre funerare frumos sculptate, realizate din porunca lui Ștefan cel Mare.

Tot în acest oraș poate fi vizitat un interesant **Muzeu etnografic,** în care se află exemplare din vestita ceramică de Rădăuți și Marginea.

« Privind spre lumina care se deschide subt arcul ei, și astăzi stă Ștefan Voevod. . . în icoană cu capul aplecat și mîinile încrucișate ».

Mihail Sadoveanu

Mănăstirea Putna. Începuturile mănăstirii Putna ne conduc cu peste cinci secole în urmă. În 1466, « Ștefan Vodă a poruncit lui Ion Vistiernicul să sloboadă cheltuielile zidirii de la Putna ». Construirea bisericii a început la 10 iulie 1466, ne mărturisește Grigore Ureche, și s-a încheiat în 1469; în 1481 erau terminate și fortificațiile ei. Pe la mijlocul sec. XVII mănăstirea era în ruină. La 1654, în timpul luptelor pentru scaunul domnesc între Vasile Lupu și Gheorghe Ștefan, Putna a fost devastată de oștile lui Timuș Hmelnițki, ginerele lui Vasile Lupu. Reparațiile s-au terminat abia în 1662, în vremea lui Eustratie Dabija. Apoi, în vremea lui Constantin Cantemir, mănăstirea a fost atacată și prădată de cazaci și polonezi. Puternicul cutremur din 1739 a ruinat din nou clădirea. Între 1756 și 1760 Iacob (Putneanul), fost mitropolit, a inițiat lucrări de restaurare. În 1902, în timpul stăpînirii austriece în Bucovina, ea a suferit reparații generale executate sub îndrumarea arhitectului K. A. Romstorfer, sub această înfățișare găsindu-se și astăzi. În apropiere, pe valea Putnei, se găsește chilia lui Daniil Sihastru, săpată în stîncă. Destinată a fi necropolă a familiei lui Ștefan cel Mare, **biserica** are proporții puțin obișnuite pînă atunci: 37 × 11 m și o înălțime la turlă de 33 m. Realizată după un plan trilobat, biserica are pronaos, naos și altar, gropniță și un pridvor închis. Zidurile sînt lucrate din piatră brută, legată cu mortar și au o grosime de 1,50—1,80 m, fiind sprijinite de 12 contraforturi, șase dintre ele adăugate în sec. XVI și XVIII. Turla înaltă și zveltă este împodobită cu coloane răsucite și capiteluri corintice.

Interiorul bisericii a fost împodobit cu picturi murale, care au suferit foarte mult în timpul numeroaselor refaceri. Azi pereții sînt acoperiți cu o tencuială obișnuită.

În gropniță, în partea ei de sud, se află mormîntul lui Ștefan, acoperit cu un frumos baldachin din marmură albă. Pe lespedea sarcofagului este încrustată o inscripție, în care viteazul domnitor ne apare ca « ctitor și ziditor al acestui sfînt lăcaș ». Lîngă mormîntul său se află cel al Doamnei Maria Voichița (decedată în 1511), a treia soție a lui Ștefan, fiică a voievodului muntean Radu cel Frumos, luată ca ostatică în timpul expediției în 1473. În partea de nord a gropniței se află mormîntul Mariei de Mangop, a doua soție a lui Ștefan cel Mare, decedată în 1476, și cele ale lui Bogdan și Petru — fiii lui Ștefan — morți în 1479 și 1480.

În pronaos sînt mormintele lui Bogdan cel Orb (mort în 1517) şi al surorii sale, Maria (moartă în 1518), cele ale Mariei, soţia lui Petru Rareş (moartă în 1529) şi al lui Ştefăniţă Voievod (mort în 1527).
În ansamblul mănăstiresc, singura construcţie din sec. XV, păstrată integral este turnul tezaurului, situat în partea de vest a incintei. Pe faţa sa estică s-a păstrat pisania originală, care spune printre altele: « Binecinstitorul domn a toată ţara Moldovei, Io Ştefan Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, a zidit şi a făcut turnul acesta şi zidul în jurul mănăstirii în anul 6989 (1481) ». Actualul turn de intrare datează din 1757, purtînd o pisanie şi stema de la un alt turn mai vechi. Pisania de pe faţada din interior şi stemele reunite ale Moldovei şi Ţării Româneşti sînt din timpul lui Constantin Racoviţă, care a domnit succesiv in cele două ţări.
Clădirile care se înalţă azi în curtea mănăstirii au fost construite între anii 1854 şi 1856; altele sînt în curs de realizare.
Sculptura în piatră, relativ redusă la bisericile lui Ştefan cel Mare, folosită la împodobirea chenarelor de uşi şi ferestre, este de factură gotică, un împrumut din Transilvania. La Putna, sculptura pietrei este prezentă în elementele decorative care împodobesc biserica şi pietrele de mormînt. Toate mormintele de la Putna au lespezi sculptate diferit, fiecare avînd o notă aparte, distinctivă. În domeniul sculpturii mai pot fi menţionate piesele lucrate în lemn, o frumoasă cruce de chiparos donată mănăstirii de Ştefan cel Mare în 1503; apoi sînt alte obiecte din anii 1566, 1639, 1690, 1743...
Mănăstirea este renumită prin tezaurul său de broderii, ţesături, manuscrise, argintărie, obiecte de cult. Amintind celebrul « Evanghelier de la Humor » (1487), clopotele « Blagovistnic », dăruit în 1490 de însuşi Ştefan şi « Buga » din 1484, « Epitaful » din 1490, « Patrafirul » din 1504, enumerăm numai cîteva dintre piesele de mare prestigiu ale mănăstirii. În bibliotecă se găsesc azi nouă manuscrise din vremea lui Ştefan: *Tetraevanghelul de la Humor* (1473), *Mineiul pe august* şi *Mineiul pe noiembrie* (1467), *Cuvîntările Sf. Ioan Gură de aur* (1470), *Leastviţa lui Ion Scăraru* (1472), *Sbornic* (1474), *Tetraevanghelul* (1488—1489), *Mineiul pe noiembrie* (1504) şi *Tetraevanghelul* (1504). Dar şcoala de caligrafi de la Putna s-a remarcat şi prin scrieri laice (cronici şi anale, însemnări de date istorice etc.). Există două versiuni ale aşa-numitului *Letopiseţ de la Putna.*
Putna deschide, de fapt, seria marilor construcţii din timpul domniei lui Ştefan cel Mare.

SIRET este unul dintre cele mai vechi oraşe moldoveneşti, fiind menţionat documentar încă din 1339. În deceniile 5—9 ale sec. XIV a fost capitala Moldovei. Aici se poate vizita:

Biserica Sf. Treime, atribuită de tradiţie voievodului Sas (circa 1354 — circa 1358), este « cel mai vechi monument de plan triconc al arhitecturii religioase din Moldova, construit din piatră. După planul acestei biserici se vor construi cele mai de seamă monumente ale arhitecturii moldoveneşti din secolele următoare ». Zidurile au fost construite din piatră, cărămida simplă sau smălţuită fiind întrebuinţată numai ca element decorativ. În exterior apar cîteva elemente decorative, preluate şi duse la o mare dezvoltare de către meşterii din epocile următoare: firidele « sfîrşind » în arcade semicirculare, sau brîul zimţat, ori folosirea ceramicii smălţuite.
Discuţiile în legătură cu datarea precisă a acestui monument nu s-au încheiat încă; el rămîne, însă, în mod cert un reprezentant de seamă al arhitecturii moldoveneşti din sec. XIV.
Comuna GRĂMEŞTI. În satul Bălineşti, aşezat pe malul drept al rîului Siret, se află un interesant monument de arhitectură. Este vorba de **Biserica Sf. Nicolae,** ctitorită de logofătul Ioan Tăutu, în 1499. Se ştie că aici a lucrat un meşter moldovean (partea de zidărie), iar bolţile navei şi tindei, puternicul soclu de piatră ce-nconjură fundamentul

se datoresc unui meșter catolic. Tot acesta a adăugat cornișa gotică și chenarele ferestrelor.

Clopotnița are aspectul unui pridvor, în fața intrării, fiind sprijinită pe doi stîlpi.

Alături de Voroneț, această biserică păstrează unul dintre cele mai valoroase ansambluri picturale din vremea lui Ștefan cel Mare.

BAIA, comuna situată pe valea Moldovei, la sud-vest de Fălticeni, are o istorie veche. Aici a ființat prima capitală a Moldovei. Pe la 1300, Baia era menționată ca oraș; documentele amintesc existența unei cetăți de lemn, cu val de pămînt, șanț de apărare și palisade. În 1352 era principalul centru economic și politic al Moldovei lui Dragoș. Negustorii și meșteșugarii din partea locului aveau strînse legături cu cei din Transilvania. În 1359, Bogdan — întemeietorul statului feudal moldovean de sine stătător — a mutat capitala la Siret.

Baia a continuat totuși să se dezvolte. Cetatea a fost arsă de Matei Corvin, în timpul expediției din 1467. În fostul oraș pot fi vizitate:

Ruinele bisericii catolice. În anul 1410, Alexandru cel Bun, a cărei soție — Margareta — era catolică, a zidit aici o biserică din zid în stil gotic. În 1415, voievodul încuviința înființarea la Baia și a unei episcopii catolice. Din vechea biserică, ruinată în sec. XVIII, n-au mai rămas decît resturi de ziduri; mai bine păstrate sînt cele ale clopotniței.

Biserica Albă. După bătălia de la Baia, din 1467, Ștefan cel Mare a ridicat aici o biserică. Ea a fost restaurată în 1908. Deasupra ușii se află stema Moldovei, cioplită în piatră. Biserica n-are pictură.

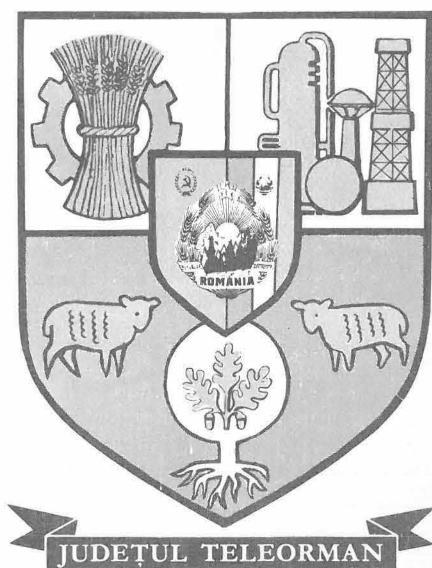
Biserica Adormirii este una dintre ctitoriile lui Petru Rareș. Construită în 1532, biserica copia ca plan pe cea a Mănăstirii Humor, dar nu are turlă. Ea a fost restaurată recent, pictura fiind refăcută. Tabloul votiv îl înfățișează pe ctitor, împreună cu Doamna Elena și fiul său Iliaș.

RÎȘCA. În comună se află **mănăstirea** cu același nume, ridicată în 1542 de către Petru Rareș. Complexul mănăstiresc este împrejmuit de o incintă trapezoidală, intrarea făcîndu-se pe latura de sud, pe sub turnul-clopotniță. Biserica are o formă ușor alungită, cu două turle. În timpul unor lucrări de reparare, efectuate în 1827, peretele dintre naos și pronaos a fost eliminat și s-a pictat interiorul. Aici a fost surghiunit, în 1840, Mihail Kogălniceanu de către domnitorul Mihail Sturza.

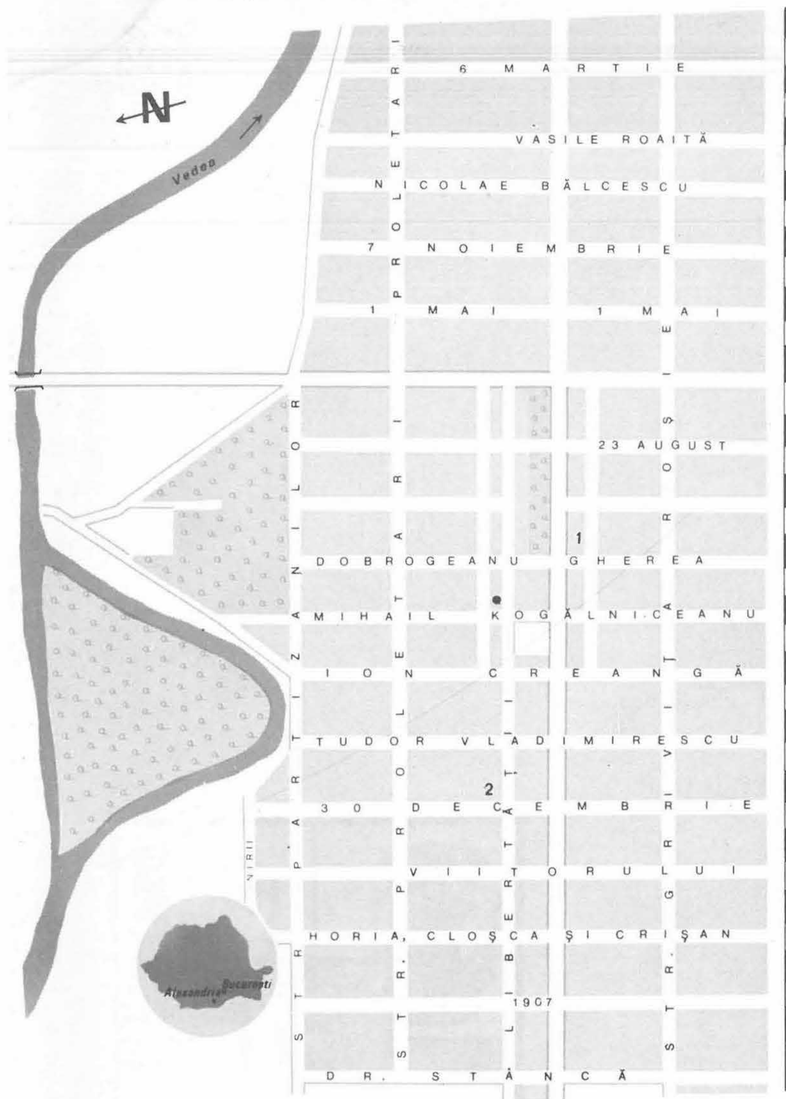
SLATINA este o comună des vizitată de turiști. Aici se află **Mănăstirea Slatina,** ctitorită de domnitorul Alexandru Lăpușneanu. În 1561 a fost construită biserica, care repeta ca plan ctitoria lui Ștefan cel Mare din Piatra Neamț, fiind însă de proporții mult mai mari. În exterior, biserica este decorată cu o bandă continuă de ocnițe. În 1828 a fost restaurată, refăcîndu-se și pictura. Întregul complex este apărat de ziduri puternice, care închid o curte de formă pătrată. Zidurile au fost prevăzute cu drum de strajă și metereze, avînd la cele patru colțuri cîte un turn.

Mănăstirea Probota (comuna DOLHASCA). În 1530, Petru Rareș hotăra să-și ridice prima și cea mai importantă ctitorie a sa, biserica Mănăstirii Probota. Aceasta își are, în linii mari, prototipul în biserica Mănăstirii Neamț, fiind realizată după un plan asemănător, cu aceeași secționare a interiorului (pridvor, pronaos, naos și altar) la care se adaugă camera mormintelor. Ceea ce se observă cu totul nou la Probota era adoptarea unui sistem diferit de boltire, ca și noua înfățișare a pridvorului, realizat din blocuri de piatră fățuită, cu opt ferestre înalte și înguste, purtînd în timpane ornamente de piatră străpunsă. Aceste ferestre aerisesc întregul edificiu și îi dau o notă de suplețe.

La început, biserica a fost zugrăvită în întregime, atît în interior, cît și în exterior.

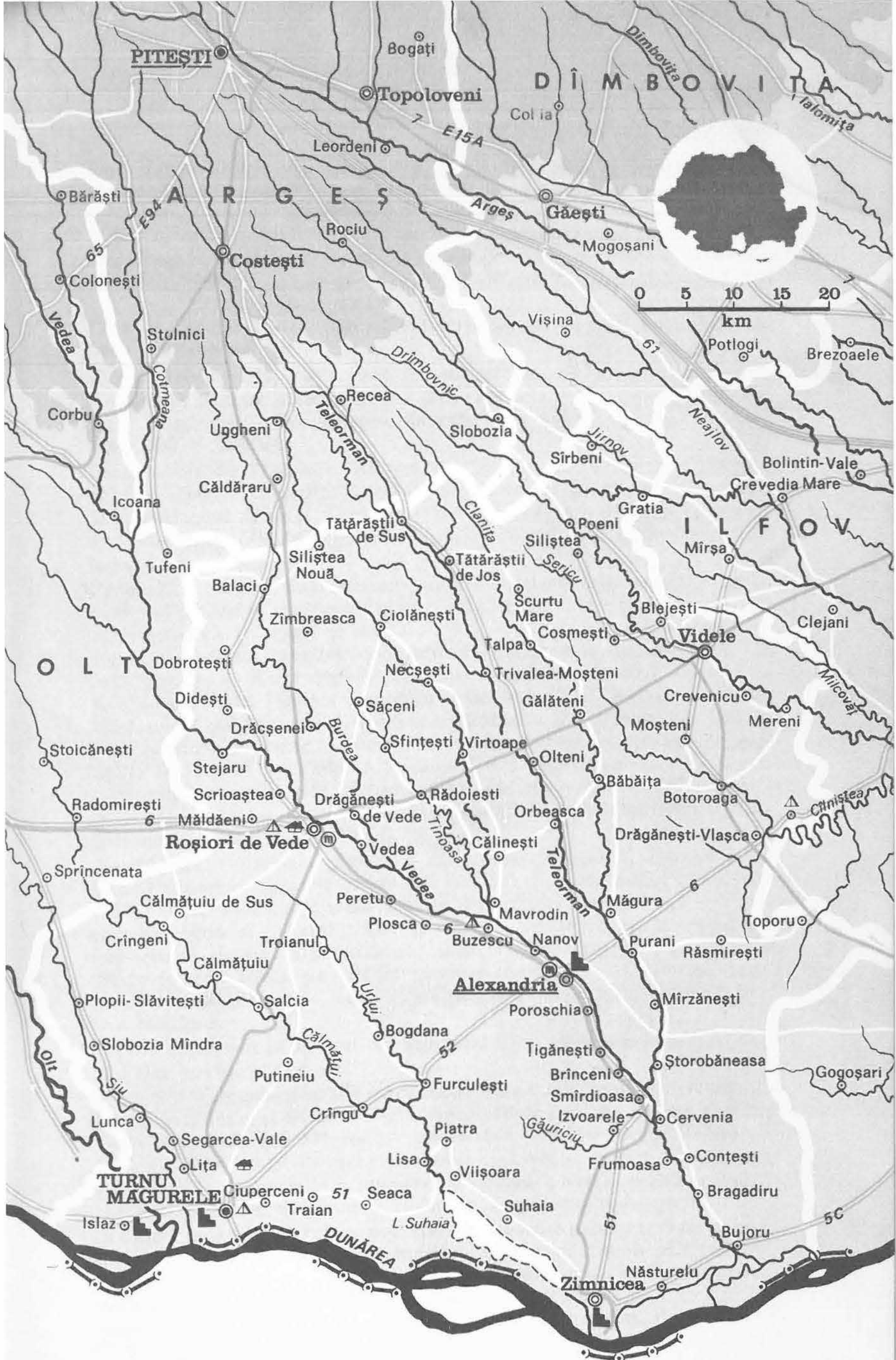

ROMÂNIA
JUDEȚUL TELEORMAN

PLANUL ORAŞULUI ALEXANDRIA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Catedrala
2. Muzeul arheologic
● Hotel

PITEŞTI
Bogaţi
Topoloveni
DÎMBOVIŢA
Dîmboviţa
Ialomiţa
Colţia
E15A
Leordeni
Bărăşti
ARGEŞ
E94
Argeş
Găeşti
Mogoşani
Rociu
65
Costeşti
Coloneşti
0 5 10 15 20
km
Vedea
Vişina
Stolnici
61
Potlogi
Brezoaele
Cotmeana
Dîmbovnic
Recea
Corbu
Teleorman
Neajlov
Slobozia
Ungheni
Jirnov
Sîrbeni
Bolintin-Vale
Căldăraru
Crevedia Mare
Icoana
Claniţa
Gratia
Tătărăştii de Sus
Poeni
ILFOV
Siliştea
Mîrşa
Tufeni
Siliştea Nouă
Tătărăştii de Jos
Balaci
Scurtu Mare
Blejeşti
Clejani
Zîmbreasca
Ciolăneşti
Cosmeşti
Videle
Talpa
OLT
Dobroteşti
Necşeşti
Trivalea-Moşteni
Milcovăţ
Dideşti
Săceni
Găläteni
Crevenicu
Mereni
Drăcşenei
Burdea
Moşteni
Stoicăneşti
Sfinţeşti
Vîrtoape
Olteni
Stejaru
Băbăiţa
Scrioaştea
Drăgăneşti de Vede
Rădoiesti
Botoroaga
Radomireşti
Orbeasca
Cîlniştea
6
Măldăeni
Roşiori de Vede
Tinoasa
Călineşti
Drăgăneşti-Vlaşca
Vedea
Sprîncenata
Teleorman
Călmăţuiu de Sus
Peretu
Măgura
Mavrodin
Ploscа
Buzescu
Nanov
Toporu
Cringeni
Troianul
Purani
Răsmireşti
Călmăţuiu
Alexandria
Urlui
Plopii-Slăviteşti
Salcia
Mîrzăneşti
Poroschia
Bogdana
Slobozia Mîndra
Călmăţui
52
Ţigăneşti
Ştorobăneasa
Gogoşari
Putineiu
Brînceni
Olt
Siu
Furculeşti
Smîrdioasa
Lunca
Cringu
Izvoarele
Cervenia
Găuriciu
Piatra
Segarcea-Vale
Lisa
Frumoasa
Conţeşti
Liţa
Viişoara
TURNU MĂGURELE
Ciuperceni
51
Seaca
Bragadiru
Islaz
Traian
Suhaia
51
L. Suhaia
Bujoru
5C
DUNĂREA
Năsturelu
Zimnicea

R. P. BULGARIA

JUDEȚUL TELEORMAN

Este unul dintre județele din sudul României, situat în centrul Cîmpiei Române. Are o suprafață de 5 872 km² și o populație de peste 542 600 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,5% din suprafață și 2,7% din populația țării; densitatea populației (92,4 loc./km²) este superioară mediei pe țară. Reședința județului este orașul Alexandria.

Relieful, tipic de cîmpie cu o ușoară înclinare de la nord spre sud și cu altitudini între 50 și 130 m, corespunde în mare parte vestului Cîmpiei Burnazului și Cîmpiei Găvanu-Burdea (nord), subunități ale Cîmpiei Române.

Clima continentală, cu nuanță de silvostepă, are temperaturi medii anuale mai ridicate decît în restul țării (10°–11°), dar cu oscilații mari între anotimpuri. Precipitațiile înregistrează valori reduse, cuprinse între 500 și 550 mm.

Rețeaua hidrografică este formată de Teleorman, Vedea și Călmățui, rîuri de cîmpie cu regim variabil, cu viituri de primăvară și toamnă și scăderi mari de vară. Dunărea, care delimitează județul în partea de sud, formează o luncă largă favorabilă îndeosebi unor intensive culturi legumicole.

Resursele naturale sînt reprezentate prin zăcăminte de petrol puse în evidență și date în exploatare în sectorul Olteni-Videle și prin materiale de construcție (nisipuri și argile).

Economia are un caracter complex. Industria este reprezentată, în principal, prin întreprinderi alimentare: fabrica de ulei vegetal la Roșiori de Vede, Fabrica de conserve de legume și fructe la Turnu Măgurele, Complexul de prelucrare a legumelor și fructelor din Alexandria, produse de carne la Alexandria, întreprinderi de morărit și panificație la Roșiori de Vede. Alte ramuri mai dezvoltate sînt: industria construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor (în orașele Roșiori de Vede și Alexandria), industria chimică (Turnu Măgurele), textilă (Alexandria, Roșiori de Vede).

Agricultura, principala ramură a economiei județului, dispune de o întinsă suprafață agricolă (peste 506 700 ha) din care marea majoritate (93%) o reprezintă terenurile arabile. Principalele culturi agricole sînt cerealele (grîu și porumb), floarea-soarelui, sfecla de zahăr. Suprafețe importante deține legumicultura, județul Teleorman ocupînd unul dintre primele locuri pe țară în privința suprafeței și producției acesteia. Pășunile și fînețele, ca și viticultura și pomicultura, ocupă suprafețe restrînse.

Un loc important în agricultura județului îl ocupă creșterea animalelor, mai ales bovine și porcine.

În județul Teleorman se află cinci orașe, dintre care unul este municipiu Turnu Măgurele, și 84 de comune (6 suburbane) cu 233 de sate. Orașele *Turnu Măgurele* (48 000 loc.), *Alexandria* (34 730 loc.), *Roșiori de Vede* (25 700 loc.), *Zimnicea* și *Videle* sînt vechi centre comerciale, dezvoltate la intersecții de importante drumuri, unele avînd o istorie multiseculară. Ele sînt orașele tipice de cîmpie din sudul țării.

În cadrul județului Teleorman, o zonă interesantă prin natura sa o constituie Lunca Dunării, care poate fi transformată într-o arie turistică de seamă. De asemenea, pot fi puse în valoare și unele insule forestiere, resturi ale unor codri seculari de odinioară, cum sînt: « Stejarii lui Cătănuță » din comuna Grădinari, declarați monument al naturii, și « Tufanii Grozii » din Drăgănești-Vlașca, locul unde a fost decapitat haiducul Grozea.

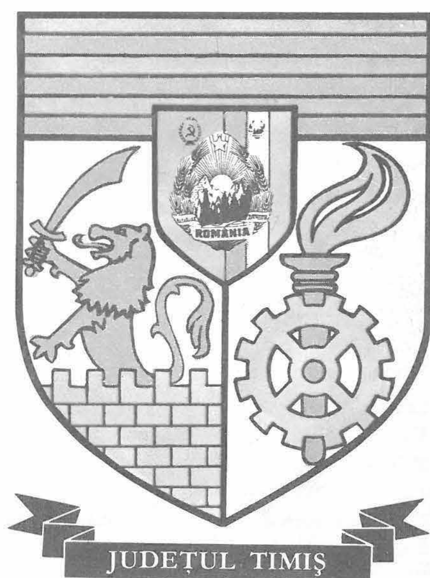
Rețeaua de transport este reprezentată prin calea ferată București–Craiova–Timișoara cu ramificații din Roșiori de Vede spre Turnu Măgurele, Zimnicea și Pitești, și șoseaua modernizată București–Alexandria–Craiova cu ramificații din Alexandria și Roșiori de Vede spre Turnu Măgurele și Zimnicea.

ALEXANDRIA. Reşedinţa judeţului este un oraş tînăr, fundat în deceniul IV al secolului trecut. Aici se poate vizita **catedrala,** care păstrează interesante picturi realizate de Ştefan Luchian. **Muzeul arheologic,** organizat în oraş, prezintă mărturii descoperite în urma săpăturilor efectuate în ultimul timp, ilustrînd vechimea vieţii pe acele locuri. Se poate vizita, de asemenea, o porţiune vizibilă încă din **valul de pămînt** (« Troianul », cum îi spun localnicii), ridicat aici de către împăratul roman Hadrian, pentru apărarea imperiului împotriva atacurilor din afară.

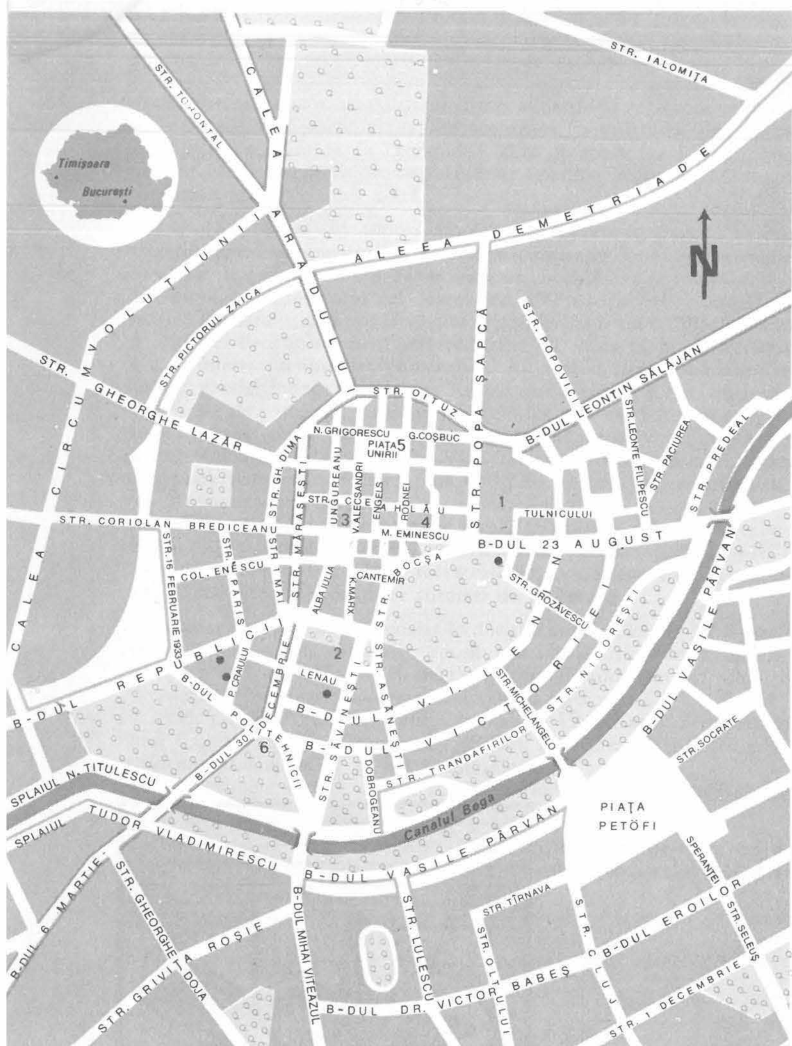
TURNU MĂGURELE. În timpul împăratului Septimiu Sever, pe locul oraşului de azi s-a construit o puternică fortificaţie. Pe aici trecea puternica linie de apărare Limes Transalutanus. Localitatea se numea Turris. În timpul lui Constantin cel Mare (sec. IV) s-a ridicat o nouă **fortificaţie,** ale cărei urme pot fi văzute şi azi, la locul unde Oltul se varsă în Dunăre. Procopius din Caesareea (sec. VI) nota că în localitate se făceau intense schimburi comerciale. În acelaşi loc, după formarea statului feudal independent Ţara Românească, exista acolo un important punct de vamă. În jurul anului 1393, Mircea cel Bătrîn a construit o **cetate,** care, după moartea sa, a intrat în stăpînirea turcilor. Cu mici excepţii (în timpul domniilor lui Vlad Ţepeş şi Mihai Viteazul), cetatea a fost sub ocupaţie turcească pînă în 1829. Resturi din zidurile cetăţii pot fi văzute şi azi.
În 1838, din iniţiativa negustorilor locali, la Turnu s-a înfiinţat un port. În timpul războiului pentru cucerirea independenţei (1877—1878), oraşul a avut un important rol strategic în desfăşurarea operaţiilor pentru cucerirea fortificaţiilor turceşti de la Plevna.

ZIMNICEA, oraş portuar, semnalat în documente încă în sec. X. Aşezarea era mult mai veche, săpăturile scoţînd la iveală urme de civilizaţie a triburilor dacice din Cîmpia Română. În timpul feudalismului timpuriu, Zimnicea a fost o înfloritoare aşezare de navigatori.
În 1385, pelerinii germani Peter Sparnau şi Ulrich von Tennstädt au făcut o călătorie prin Transilvania şi Ţara Românească; printre localităţile menţionate de ei se află şi Zimnicea.
În 1877, primele unităţi române au trecut Dunărea în Bulgaria pe podul de vase de la Zimnicea.

ROŞIORI DE VEDE este menţionat pentru prima dată de către cei doi pelerini germani, în 1385. În apropierea oraşului trecea valul de apărare roman Limes Transalutanus.
În 1623—1624 a avut loc o răscoală a călăraşilor (corpuri de ostaşi), la care au participat şi cei din Roşiori de Vede.
În oraş se poate vizita un **muzeu** consacrat marii răscoale ţărăneşti din 1907.

ROMÂNIA
JUDEȚUL TIMIȘ

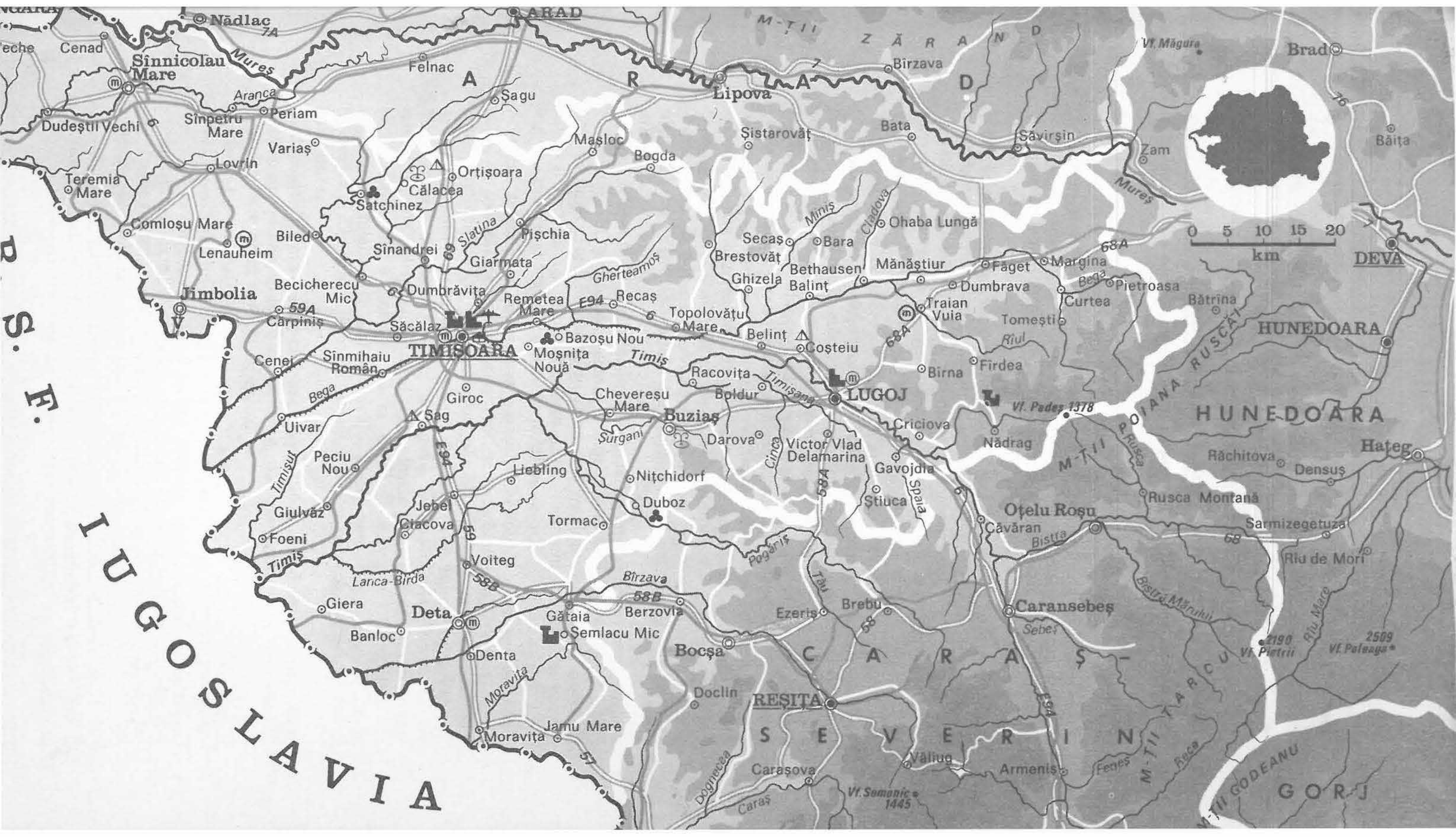
PLANUL MUNICIPIULUI TIMIŞOARA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Cetatea Timişoarei
2. Castelul Huniazilor – Muzeul Banatului
3. Primăria Veche
4. Casa de Fier
5. Catedrala romano-catolică – Monumentul « Sf. Treime »
6. Catedrala ortodoxă

● Hotel

ARAD
Nădlac
Mureș
Cenad
Sînnicolau Mare
Felnac
Lipova
Bîrzava
Brad
Periam
Sînpetru Mare
Dudeștii Vechi
Șagu
Variaș
Lovrin
Teremia Mare
Mașloc
Bogda
Șistarovăț
Bata
Săvîrșin
Zam
Băița
Orțișoara
Călacea
Satchinez
Comloșu Mare
Lenauheim
Biled
Pișchia
Sînandrei
Giarmata
Jimbolia
Becicherecu Mic
Dumbrăvița
Cărpiniș
Săcălaz
TIMIȘOARA
Remetea Mare
Recaș
Topolovățu Mare
Bazoșu Nou
Moșnița Nouă
Secaș
Bara
Ohaba Lungă
Brestovăț
Ghizela
Bethausen
Balinț
Mănăștiur
Făget
Margina
Dumbrava
Pietroasa
Curtea
Traian Vuia
Tomești
Belinț
Coșteiu
Bătrîna
HUNEDOARA
DEVA
Cenei
Sînmihaiu Român
Giroc
Racovița
Boldur
LUGOJ
Bîrna
Fîrdea
Chevereșu Mare
Buziaș
Uivar
Sag
Darova
Victor Vlad Delamarina
Criciova
Nădrag
Vf. Padeș 1378
Hațeg
Răchitova
Densuș
Peciu Nou
Liebling
Nițchidorf
Gavojdia
Știuca
Rusca Montană
Jebel
Ciacova
Giulvăz
Foeni
Duboz
Tormac
Oțelu Roșu
Căvăran
Sarmizegetuza
Rîu de Mori
Voiteg
Bîrzava
Giera
Deta
Banloc
Gătaia
Berzovia
Șemlacu Mic
Denta
Ezeriș
Brebu
Caransebeș
Bocșa
Doclin
REȘIȚA
Moravița
Jamu Mare
Văliug
Carașova
Armeniș
Vf. Semenic 1445
Vf. Pietrii 2190
Vf. Peleaga 2509
GORJ
M-ȚII ZĂRAND
M-ȚII POIANA RUSCĂ
M-ȚII ȚARCU
M-ȚII GODEANU
A R A D
C A R A Ș - S E V E R I N
H U N E D O A R A
R. S. F. IUGOSLAVIA
Timiș
Bega
Timișana
Cinca
Gherteamoș
Slatina
Aranca
Timișul
Lanca-Birda
Moravița
Pogăniș
Spaia
Bistra
Sebeș
Timiș
Caraș
Dognecea
Feneș
Rusca
Bistra Mărului
Rîu Mare
Reca
Cladova
Miniș
Șurgani
Rîul
Tău
E94
6
7
7A
59
59A
58
58A
58B
57
68
68A
69
76
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Bazoşu Nou, rezervaţie dendrologică

Buziaş, staţiune balneoclimaterică

Călacea, staţiune balneoclimaterică de interes local

Pădurile de la Bistra, Giroc, Pişchia, Şarlota

Satchinez, rezervaţie ornitologică

Județul Timiș

Situat în vestul României, județul Timiș are o suprafață de 8 678 km² (3,6% din teritoriul României) și o populație de peste 642 400 de locuitori (3,1% din populația țării). Este cel mai întins județ al țării ca suprafață. Reședința sa este municipiul Timișoara.

Relieful se caracterizează prin predominarea suprafețelor netede — Cîmpia Banatului — mărginite în est de dealurile joase piemontane ale Buziașului și ale sectorului sudic al Podișului Lipovei. Spre nord-est se află ultimele prelungiri ale Munților Poiana Ruscăi.

Clima continentală are caracter de cîmpie, cu temperaturi medii anuale de 10—11° și cu precipitații cuprinse între 500 și 700 mm.

Teritoriul județului este străbătut de rîurile Bega (cursul mijlociu și inferior canalizate) și Timiș, care au curs meandrat, cu dese revărsări din cauza pantei reduse, ceea ce a necesitat dese regularizări ale albiilor.

Resursele naturale sînt reprezentate de zăcăminte de lignit (Sinersig), materiale de construcții (bazalt, argile și nisipuri) și izvoare cu ape minerale (Buziaș, Călacea, Timișoara, Ivanda).

Economia județului are un caracter complex, cu industrie dezvoltată și o agricultură intensivă și specializată.

Industria, cu o pondere de 3,7% din producția globală industrială a țării, concentrată în mare parte în orașele Timișoara și Lugoj, este reprezentată de unități ale industriei construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor (motoare electrice — « Electromotor » și « Electrobanat » —, laminate, poduri rulante, utilaj forestier etc.), ale industriei chimice (Uzinele « Azur » și « Solventul » Timișoara), întreprinderi ale industriei alimentare (Timișoara și Lugoj) și textile la Timișoara și Lugoj (mătase, confecții). La acestea se adaugă industria materialelor de construcții (Lugoj, Jimbolia), industria pielăriei și încălțămintei, industria locală etc.

Agricultura este bine dezvoltată, suprafața agricolă deținînd peste 698 200 ha din teritoriul județului, din care 552 960 ha este arabil.

Principalele culturi agricole sînt cerealele, județul Timiș ocupînd locul IV pe țară în producția acestora, după Constanța, Ialomița și Ilfov. Un loc de frunte îl ocupă și în producția de floarea-soarelui, sfeclă de zahăr și cartofi. De asemenea, este dezvoltată pomicultura (în special mere și prune) și legumicultura în jurul orașelor.

Sectorul zootehnic, subramură agricolă dezvoltată a economiei județului, se bazează pe creșterea bovinelor, porcinelor și ovinelor, iar în zona preorășenească pe creșterea păsărilor. Baza tehnico-materială a creșterii animalelor a fost sporită prin darea în funcțiune a Fabricii de nutrețuri combinate de la Beregsău, îngrășătoriile pentru tineret taurin de la Grabați și Hodoni, complexele pentru creșterea și îngrășarea industrială a porcilor de la Birda și Beregsău, Complexul de îngrășare a mieilor de la Topolovățu Mare, complexele avicole de la Giarmata și Orțișoara. O notă specifică o dau județului sericicultura și apicultura.

În cuprinsul Timișului se află șase orașe, dintre care două sînt municipii (Timișoara și Lugoj) și 76 de comune, din care suburbane trei, cu 318 sate din care cinci aparțin orașelor.

Orașele sînt importante centre social-economice și culturale ale Banatului. *Timișoara,* prin funcțiile sale multiple și numărul său de locuitori (214 226 loc.), este unul dintre primele orașe ale țării, ca mărime și importanță social-economică. Al doilea oraș important al județului este *Lugoj* (39 400 loc.), urmat la distanță mare de *Jimbolia, Sînnicolau Mare, Buziaș* și *Deta* care au sub 15 000 de locuitori.

Orașul *Buziaș,* situat pe terasa Timișului, între dealuri acoperite cu vii, are funcție balneară bine stabilită. Stațiunea beneficiază de un climat plăcut și de izvoare cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicar-

bonatate, cloruro-sodice, hipotone atermale, indicate în tratamentul afecțiunilor cardiovasculare. În oraș se află o valoroasă colecție de artă populară.
Proprietăți asemănătoare stațiunii Buziaș prezintă și *Călacea*, care rămîne însă stațiune balneoclimaterică de interes local.
Județul Timiș, deși are un relief în mare parte de cîmpie și deal, deține zone turistice de agrement create în special de întinsele păduri de foioase și văile largi ale apelor care sînt apreciate și ca locuri de vînătoare și pescuit. O zonă turistică importantă este partea vestică a masivului Poiana Ruscăi, renumită pentru practicarea sportului de iarnă. Acestora li se adaugă ștrandurile naturale, ca cele de la Albina, Sag, Periam, Costeni.
În județul Timiș se află cunoscuta rezervație dendrologică Bazoș și pădurile de la Bistra, Pișchia și Șarlota. Legat de acestea merită menționat stejarul de la Duboz, relictă din stejerișul bănățean de altădată, care are 1,80 m diametru și 25 m înălțime. Se găsește lîngă biserica de lemn din sat, fiind ocrotit ca monument al naturii.
Foarte interesantă și pitorească, constituind un important obiectiv turistic, este rezervația ornitologică de la *Satchinez*, din zona de șes a Banatului. În mlaștina aflată la 25 km nord-vest de Timișoara (74 ha de bălți) se află numeroase locuri de cuibărire a unor păsări acvatice rare, ca: stîrcul roșu, stîrcul galben, egreta mică, stîrcul de noapte.
Timișul este județul cu cea mai densă rețea de căi ferate și șosele din România. Cel mai important nod de transport în cadrul județului este municipiul Timișoara — unul dintre principalele noduri de comunicație ale întregii țări — concentrînd șapte linii rutiere și feroviare, care pleacă radiar și care-l leagă cu toate localitățile județului. Șoselele sînt tăiate și de un inel aproape închis, situat la o distanță de 40—60 km de Timișoara. Alt nod de comunicație, dar de dimensiuni mai mici, este orașul Sînnicolau Mare. Liniile ferate mai importante ce străbat teritoriul județului sînt: București—Jimbolia (linie internațională); Timișoara—Cluj; Timișoara—Reșița; Timișoara—Moravița ș.a.

TIMIȘOARA. Teritoriul orașului a fost locuit încă din comuna primitivă. Prima mențiune documentară a orașului datează din anul 1212 (« castrum regium Themes »). În 1241, tătarii au distrus așezarea, care s-a refăcut repede; în sec. XIV era deja un mare centru economic și militar al Banatului. În 1441, Iancu de Hunedoara era comite de Timișoara și orașul va înflori mult, datorită sprijinului acordat de către el. În 1514, sub zidurile orașului s-a dat marea și ultima bătălie a răsculaților conduși de Gh. Doja. În 1552, Timișoara a fost cucerită de turci și transformată în reședință a pașalîcului ce i-a purtat numele. În 1716, trupele austriece conduse de generalul Eugeniu de Savoia au alungat garnizoana otomană, eliberînd orașul care devenea capitala Banatului Timișoarei, iar mai apoi a comitatului Timișoarei ocupat și organizat de austrieci ca domeniu al coroanei habsburgice. Este perioada cînd în Banat s-au așezat numeroase grupuri de coloniști.
La mijlocul secolului trecut, în Timișoara apar primele organizații muncitorești. În 1868 s-a înființat Asociația generală a muncitorilor, secție a Internaționalei I. În 1869, ea a condus o grevă a lucrătorilor de cale ferată. În 1890, în oraș s-a sărbătorit pentru prima dată ziua de 1 Mai. La începutul secolului nostru, acțiunile muncitorești se înmulțesc. Timișoara trăiește din plin evenimentele din anii 1921, 1933, iar în 1940 populația a demonstrat împotriva odiosului dictat de la Viena. În perioada pregătirii insurecției, în Munții Banatului au activat grupuri de partizani. Locuitorii orașului s-au ridicat cu arma în mînă pentru apărarea căminelor și libertății lor, amenințate de hitleriști.
În anii noștri, orașul a devenit un important centru industrial modern, un centru al culturii și științei.

Cetatea Timișoarei. Din 1266 există prima mențiune documentară a unei cetăți la Timișoara. Ea pare să fi fost mai veche, din moment ce în 1177 era menționat un comite de Timiș, care, probabil, își avea reședința pe malul Begăi. O nouă cetate, de piatră, pare să fi fost ridicată de Carol Robert (1308—1342), care, stabilindu-se o vreme aici, și-a ridicat și un puternic castel. În fața primejdiei tot mai evidente a expansiunii otomane, Iancu de Hunedoara, stabilit și el aici, construiește un nou castel și reface fortificațiile. Sub zidurile noii cetăți, comitele Pavel Chinezul i-a înfrînt pe turci în 1479, iar în 1514, în încercarea lor de a ocupa cetatea, răsculații conduși de Doja au fost înfrînți. În 1552, turcii ocupă cetatea Timișoara. Fortificațiile din sec. XVII ne-au fost descrise de Evlia Celebi, cronicar turc; cetatea era de formă pentagonală, cu trei posturi de observație, ziduri lungi de 8 km și 1,50 m grosime; avea cinci porți masive cu poduri mișcătoare.
Între 1724—1765, imperialii au ridicat o nouă cetate de tip Vauban. Ea avea nouă bastioane dispuse radial și era înconjurată de o triplă centură de ziduri și tot atîtea șanțuri. Intrarea se făcea prin trei porți cu poduri mișcătoare, păzite de puternice bastioane. La sfîrșitul sec. XIX au început lucrările de demolare. Se mai văd fragmente în Str. Popa Șapcă, Calea Aradului, Str. Brediceanu (azi Restaurantul « Cetății »).

Castelul Huniazilor a fost construit de Iancu de Hunedoara, care și-a avut o perioadă de timp reședința la Timișoara. Azi clădirea adăpostește colecțiile **Muzeului Banatului,** cu cele trei secții ale sale: istorie, științe naturale și etnografie.

Primăria veche (Piața Libertății) este o construcție în stil baroc, ridicată între anii 1731 și 1734, impresionînd prin eleganța liniilor și armonia proporțiilor.

Casa de Fier, care se ridică în cartierul Cetate, este și ea una dintre vechile construcții ale orașului. În scobitura unuia dintre ziduri se găsește un copac fosil, cu un strat metalic, simbol al breslei fierarilor. Se presupune că în această casă se afla sediul calfelor venite să primească titlul de meșter.
În oraș mai pot fi vizitate și alte obiective, printre care amintim: **Mănăstirea franciscanilor** din Str. Ungureanu (1733—1736); **Biserica sîrbească** din Piața Avram Iancu (construită în 1734 și cu adăugiri din 1791); **Catedrala romano-catolică** din Piața Unirii (1737—1773), clădire monumentală realizată în stil baroc; **Catedrala ortodoxă,** ridicată la începutul sec. XX, cu turle zvelte și acoperișul frumos colorat etc.

Monumentul Sf. Treime din Piața Unirii a fost ridicat în amintirea victimelor provocate de marea epidemie de ciumă din anii 1738—1739 de către supraviețuitorii acelui flagel în anul 1740; lucrare executată de Johan Antony și Jean von Hunsen.

Monumentul ostașului român a fost dezvelit la 30 decembrie 1962, cu prilejul aniversării a 15 ani de la proclamarea republicii. Pe cele două laturi are montate două mari basoreliefuri, înfățișînd momente ale luptei pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist.

Bustul lui Eftimie Murgu, turnat în bronz, se află în fața Institutului politehnic. Figură luminoasă a culturii românești, Eftimie Murgu a fost unul dintre fruntașii revoluției burghezo-democratice din anul 1848. Lucrarea aparține sculptorului Romulus Ladea.

Bustul lui Traian Lalescu, matematician cu reale merite în dezvoltarea școlii românești de matematică, se află așezat în curtea Facultății de mecanică din Bd. Mihai Viteazul (1930).

Bustul doctorului Victor Babeş — savant de renume mondial — operă a sculptorului Romulus Ladea, se află așezat pe Bd. Dr. V. Babeș.

Bustul lui Mihai Eminescu a fost aşezat la întretăierea Bd. Politehnicii cu Victoriei; este opera sculptorului I. Gombosiu.

LUGOJ, municipiu, situat în vecinătatea munților împăduriți, este un vechi centru de cultură românească, cu o bogată și zbuciumată istorie. Documentele consemnează existența sa încă din anul 1369. Pe **Cîmpia Libertății** din localitate s-a ținut marea adunare revoluționară din 1848, în timpul căreia patriotul revoluționar Eftimie Murgu a dat citire unui program cuprinzînd revendicări general-democratice.
La Lugoj s-au găsit resturile unei **aşezări paleolitice,** ale unei **cetăți dacice** și ale unui **castru roman.**
În oraș poate fi vizitat un interesant **muzeu,** în ale cărui săli sînt prezentate documente şi obiecte privind trecutul istoric al oraşului și împrejurimilor; este prezentată și o bogată colecție etnografică.
La Lugoj a fost construită, între anii 1759 și 1766 o frumoasă **catedrală ortodoxă** purtînd puternice amprente ale stilului baroc. Turnurile au fost terminate abia între anii 1800 și 1806.

Comuna TRAIAN VUIA. Aici s-a născut inventatorul român; (1872—1953). se poate vizita **Casa memorială « Traian Vuia ».**

Comuna LENAUHEIM. Aici s-a născut marele poet german Nikolaus Lenau (1802—1850). În localitate poate fi vizitată **Casa memorială,** în fața căreia se află o frumoasă **statuie.**

ROMÂNIA
JUDEȚUL TULCEA

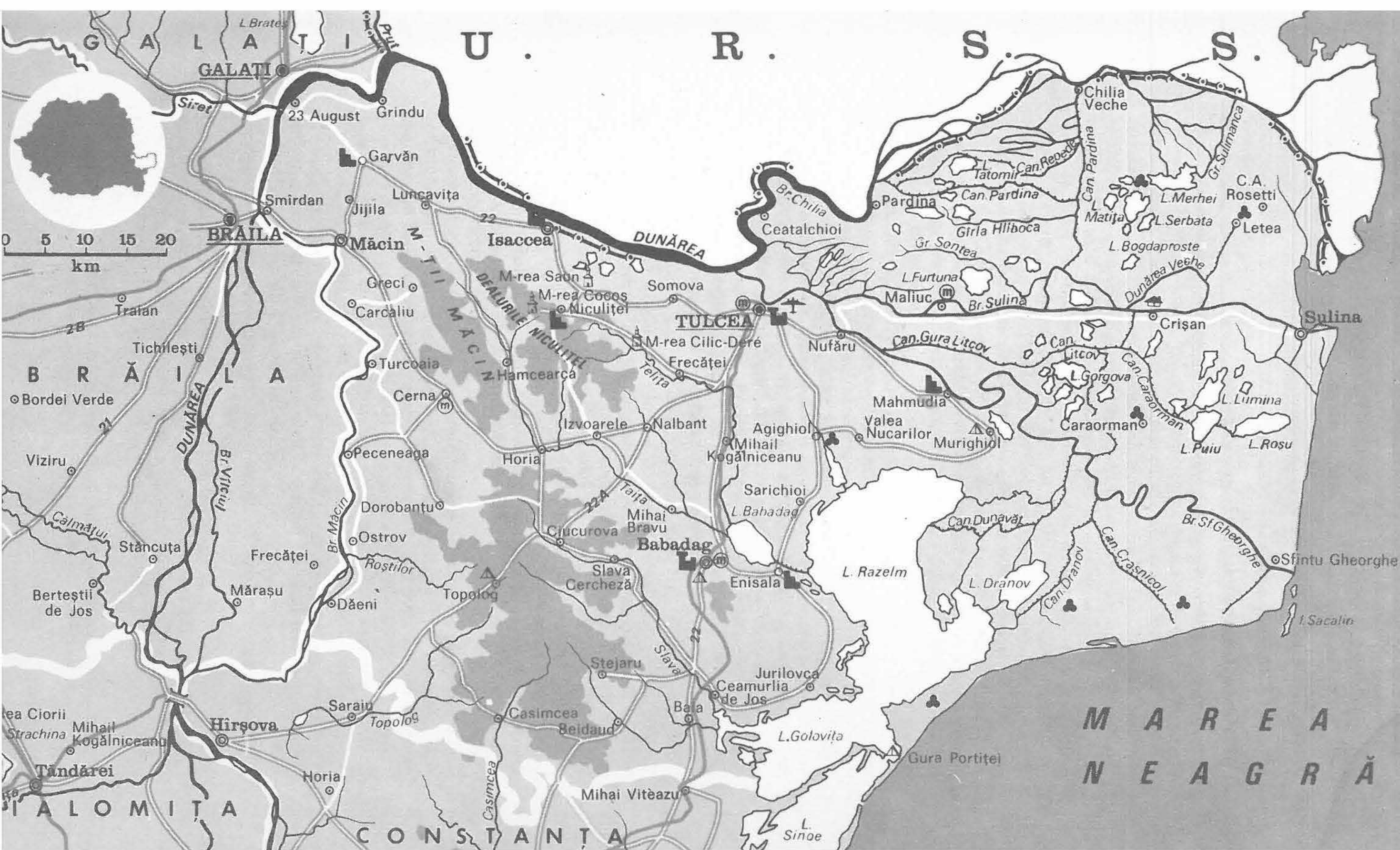
Planul Municipiului Tulcea

N
Lacul Zaghen
2
CALEA GLORIEI
PESCARILOR
7 NOIEMBRIE
FABRICII
STR. PIEȚII
MAHMUDIA
MALCOCI
STR. PĂCII
1
23 AUGUST
STR. 23 AUGUST
STR. TIMPULUI
STR. GRIVIȚA
STR. BABADAG
3
PORTULUI
GĂRII
MIHAI EMINESCU
STR. MIRCEA VODĂ
STR. TRAIAN
TRANDAFIRILOR
EROILOR
LIBERTĂȚII
VICTORIEI
DUNĂREA
Lacul Ciuperca
Tulcea
București

Importante Monumente Istorice

1. **Statuia lui Mircea cel Bătrîn**
2. **Monumentul de pe Colnicul Horei**
3. **Muzeul « Delta Dunării»**

● **Hotel**

U. R. S. S.
GALAȚI
Galați
L. Brateș
Prut
Siret
23 August
Grindu
Garvăn
Smîrdan
Luncavița
Jijila
Brăila
BRĂILA
Măcin
Isaccea
DUNĂREA
M-ții Măcin
Dealurile Niculițel
M-rea Saun
M-rea Cocoș
Niculițel
Somova
TULCEA
M-rea Cilic-Deré
Frecăței
Telița
Greci
Carcaliu
Traian
Tichilești
Turcoaia
Hamcearca
Cerna
Bordei Verde
Izvoarele
Nalbant
Horia
Peceneaga
Viziru
Dorobanțu
Ostrov
Frecăței
Stăncuța
Berteștii de Jos
Mărașu
Dăeni
Topolog
Ciucurova
Mihai Bravu
Babadag
Slava Cercheză
Enisala
Taița
Agighiol
Mihail Kogălniceanu
Sarichioi
L. Babadag
Valea Nucarilor
Murighiol
Mahmudia
Nufăru
Br. Chilia
Ceatalchioi
Pardina
Chilia Veche
Can. Pardina
L. Tatomir
Can. Repede
Gîrla Hliboca
Gr. Șontea
L. Furtuna
Maliuc
Br. Sulina
Can. Pardina
L. Matița
L. Merhei
L. Serbata
L. Bogdaproste
Gr. Sulimanca
C.A. Rosetti
Letea
Dunărea Veche
Crișan
Sulina
Can. Gura Litcov
Can. Litcov
L. Gorgova
Can. Caraorman
Caraorman
L. Lumina
L. Puiu
L. Roșu
Br. Sf. Gheorghe
Sfîntu Gheorghe
Can. Dunavăț
Can. Dranov
Can. Crasnicol
L. Dranov
L. Razelm
I. Sacalin
Br. Vîlciul
Călmățui
Br. Măcin
Roștilor
Stejaru
Jurilovca
Ceamurlia de Jos
Slava
Baia
Sarail
Casimcea
Beidaud
Topolog
Hîrșova
Mihail Kogălniceanu
Strachina
Țăndărei
IALOMIȚA
Horia
Mihai Viteazu
CONSTANȚA
L. Golovița
Gura Portiței
L. Sinoe
MAREA NEAGRĂ
0 5 10 15 20
km
22
22A
28
21

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Delta Dunării, rezervațiile: Roșca—Buhaiova—Hercisca; Sf. Gheorghe—Perișor—Zătoane; Periteasca—Leahova—Portița

Pădurea Caraorman, rezervație forestieră

Pădurea Letea, rezervație complexă

Pădurea Luncavița, rezervație forestieră

Punctul fosilifer Agighiol, rezervație paleontologică

JUDEȚUL TULCEA

TL

Situat în sud-estul României, județul Tulcea ocupă partea nordică a Dobrogei. Are o suprafață de 8 430 km², ceea ce reprezintă 3,5% din teritoriul României, situîndu-se ca mărime pe locul al patrulea între județele țării. Populația județului depășește 255 800 de locuitori (1,2% din populația țării). Raportată la teritoriu, densitatea pe kilometru pătrat este de aproape 3 ori mai mică (30,4 loc./km²) decît densitatea medie a țării, aici fiind prezentă o regiune naturală mai puțin populată, Delta Dunării. Reședința județului este municipiul Tulcea.

În cadrul acestui județ, relieful prezintă ca element caracteristic alăturarea directă a două unități morfologice distincte și foarte diferite. În partea de sud se află o zonă deluroasă, nu prea înaltă (podișurile Casimcea și Babadag) care se continuă în nord cu o regiune mai înaltă și puternic erodată (Munții Măcin) ce trece spre est în dealurile joase ale Tulcei. Rest al unor munți de vîrstă hercinică, cei mai vechi din România, Munții Măcin ating astăzi abia 400 m, înălțimea maximă de 467 m înregistrîndu-se în vf. Țuțuiatul din Culmea Pricopanului. Partea estică a județului este formată de Delta Dunării, cea mai tînără și joasă formă de relief din România, care continuă să se formeze înaintînd în mare prin materialul adus de marele fluviu și depus între cele trei brațe ale sale. Clima, continentală, se caracterizează prin veri calde și ierni blînde, cu precipitații scăzute.

Județul Tulcea este înconjurat la vest și nord de Dunăre, iar spre est de Marea Neagră și complexul lagunar Razelm (lacurile Razelm, Golovița, Babadag). În cuprinsul său este străbătut de cursuri mici de ape, cu regim foarte neregulat, care în timpul verii seacă aproape complet. Resursele naturale ale județului sînt destul de variate. Astfel, zăcămintele metalifere feroase apar în zona localității Iulia, iar cele neferoase la Altîntepe; din zona muntoasă și de podiș se exploatează granite, cuarțite și calcare. Munții, Podișul Babadag și grindurile din Delta Dunării sînt acoperite cu păduri de foioase. De asemenea, delta prezintă o importanță foarte mare pentru stuf și pescuitul industrial.

Economia județului are un caracter complex. În cadrul industriei, 2/3 din volumul producției globale o dă industria alimentară, județul Tulcea fiind, datorită Deltei Dunării, principala bază piscicolă a țării. Cele mai importante întreprinderi industriale ale județului sînt unitățile alimentare pentru valorificarea peștelui (Tulcea, Sulina), Fabrica de produse lactate (Babadag), întreprinderi pentru exploatarea și valorificarea stufului (Tulcea) și pentru construcții și reparații navale destinate deltei, unități pentru exploatarea materialelor de construcție (Măcin), a calcarului siderurgic (Mahmudia), a baritinei (Somova) și a piritei cuprifere (Altîntepe).

Agricultura nu dispune de suprafețe întinse agricole, o mare parte din teritoriul său fiind ocupat de ape. În cadrul suprafeței agricole care deține 334 800 ha, terenul arabil reprezintă 250 500 ha. Fînețele și pășunile ocupă peste 21%, viile și pepinierele viticole 3,2% etc. Principalele culturi sînt cerealele (porumb și grîu), plantele industriale (floarea-soarelui), legumele și vița de vie (renumita podgorie Niculițel).

Un loc important în economia județului îl ocupă creșterea animalelor (bovine, porcine, ovine) și mai ales pescuitul (primul loc în producția piscicolă a țării) și vînatul în deltă.

Pe teritoriul județului se află cinci orașe, dintre care un municipiu (Tulcea) și 43 de comune cu 133 de sate.

Cu excepția municipiului *Tulcea* (45 154 loc.), cel mai important centru economic și social-cultural al județului, celelalte orașe (Măcin, Babadag, Isaccea și Sulina) sînt localități mici, sub 10 000 de locuitori, de importanță județeană, cu excepția Sulinei care este portul de acces din mare pe Dunăre.

Orașele sînt importante centre turistice ale județului și țării. Tulcea este favorizat de o așezare foarte pitorească pe malul Dunării, în

imediata apropiere a deltei şi prezintă un potenţial turistic foarte ridicat, actualmente insuficient valorificat.
Pe lîngă *Babadag*, *Măcin* şi *Sulina*, trebuiesc amintite localităţile *Maliuc*, care este centru de cercetări stuficole şi una dintre bazele turistice ale deltei, şi *Jurilovca* vestită pentru cherhanalele sale. Merită menţionate, ca centru turistic important al deltei, îndeosebi pentru excursii şi vînătoare, localitatea *Crişan*, iar *Chilia Veche* ca una dintre cele mai mari şi vechi aşezări ale deltei.
Caracteristica judeţului Tulcea o constituie prezenţa Deltei Dunării, care prin frumuseţea ei inedită este unică în România şi Europa. Acest pămînt tînăr şi în continuă formare este o unitate fizico-geografică care-şi păstrează în mare măsură mediul natural nealterat, ceea ce face din ea un areal de o deosebită importanţă ştiinţifică prin conservarea unor asociaţii vegetale aproape spontane şi o zonă de o mare atracţie peisagistică.
Formată într-un golf maritim, prin aportul conjugat al Dunării şi mării, Delta Dunării are între braţele Sf. Gheorghe, Chilia şi Sulina, inclusiv sectorul complexului lagunar Razelm, o suprafaţă de circa 5 000 km^2 din care 4/5 este ocupată de ape. Caracteristice pentru deltă sînt atît asociaţiile vegetale de pe grinduri şi cele de pe plaur, cît şi strînsa îmbinare a apei şi uscatului, la care se adaugă extraordinara bogăţie faunistică.
Specia vegetală cea mai răspîndită este trestia (*Phragmites*), care formează adevărate păduri, pe o suprafaţă de peste 100 000 ha, cu mare valoare economică. Pe grindurile fluviatile cea mai răspîndită plantă este salcia albă (*Salix alba*), iar pe grindurile maritime rogozul (*Juncus*). În deltă se găsesc multe alte specii de plante din care numeroase submerse.
Prin aşezarea ei în zona temperată a globului, prin adăposturile naturale pe care le oferă şi abundenţa hranei, Delta Dunării este cel mai important loc de popas al păsărilor migratoare, pe aici trecînd importante drumuri de pasaj ale acestora, fiind, mai ales primăvara şi toamna, un adevărat paradis ornitologic (peste 300 de specii de păsări).
În afara păsărilor, delta împreună cu complexul Razelm abundă în specii de peşti, fiind cea mai importantă regiune de pescuit a României.
Vegetaţia şi fauna atît de bogate fac din deltă o imensă rezervaţie naturală. În cadrul ei sînt ocrotite prin lege mai multe zone, ca Rezervaţia *Roşca — Buhaiova — Hrecisca* din nordul Depresiunii Matiţa, cu numeroase colonii de pelicani, unice în Europa, Rezervaţia *Sf. Gheorghe — Perişor — Zătoane*, la estul Depresiunii Dranov, unde cuibăresc, de preferinţă, lebedele, Rezervaţia *Periteasca — Leahova — Portiţa* în complexul lagunar Razelm (Razim).
Foarte cunoscută şi apreciată pentru interesul ştiinţific şi turistic pe care-l prezintă este *Pădurea Letea*. Rezervaţia forestieră Letea, de pe grindul fluvio-maritim cu acelaşi nume, se află dezvoltată pe un relief de dune. Pădurea are o vegetaţie cu aspect luxuriant, cu liane ce amintesc de pădurile tropicale. Cele mai răspîndite plante sînt stejarul de luncă, stejarul brumăriu, plopul alb şi negru de luncă, frasinul, viţa sălbatică, *periploca graeca*, hameiul etc.
Rezervaţiilor botanice şi faunistice li se adaugă punctul fosilifer de la Agighiol, din partea de nord-vest a Razelmului, care conţine numeroase cochilii de amoniţi în depozite triasice de calcare cenuşii şi roşii. Pentru marea valoare paleontologică acest depozit a fost declarat monument al naturii.
În ceea ce priveşte reţeaua de transport, judeţul Tulcea nu dispune decît de o linie ferată care leagă Tulcea cu Medgidia şi de aici cu restul ţării. Şoselele, bine reprezentate, leagă Tulcea de Constanţa, de Galaţi (transbordare), de Măcin pe la nordul masivului Măcin, de Hîrşova, de Mahmudia şi Dunavăţ şi de satele din vestul lacului Razelm.
Căile de comunicaţii în acest judeţ sînt completate, mai ales în partea nordică şi aproape în exclusivitate în cadrul deltei, de transporturile

fluviale. Cele mai importante porturi sînt Tulcea, Sulina și Mahmudia. Pentru cea mai mare parte a satelor deltei transportul cu barca este mijlocul obișnuit de a se deplasa de la o casă la alta.

TULCEA. Reședința județului este unul dintre orașele cu istorie multimilenară din Dobrogea. Așezarea getică a fost refăcută în sec. VII î.e.n. și mult dezvoltată de către coloniștii din Histria. În timpul stăpînirii romane, aici s-a dezvoltat o așezare civilă numită *Aegyssus* — ale cărei urme au fost identificate de arheologi. În vremea lui Mircea cel Bătrîn s-a aflat sub stăpînirea sa. Sub numele de Tulcea a fost menționată în anul 1694, într-o scriere a lui Matheo Gondola. Aflată sub stăpînire otomană timp de aproape patru secole, Tulcea a fost reședință de sangeac. În oraș pot fi vizitate:

Geamia Azizie (Str. 14 Noiembrie), al cărei turn se vede din depărtare, este construită în prima jumătate a sec. XVII—XVIII.

Statuia lui Mircea cel Bătrîn. În piața centrală a orașului, la sfîrșitul anului 1972, a fost dezvelit un impunător monument închinat marelui voievod român Mircea cel Bătrîn (1386—1418), a cărui amintire este legată de lupta pentru eliberarea Dobrogei de sub dominația otomană. Stăpînirea în Dobrogea era menționată chiar în titulatura lui Mircea din 1406: «. . .mare voievod și singur stăpînitor, domn a toată Țara Ungrovlahiei . . . încă și pînă la Marea cea Mare . . . ».
Statuia ecvestră este opera sculptorului Ion Jalea.

Monumentul de pe Colnicul Horei. Este un obelisc înălțat în amintirea eroilor căzuți în războiul pentru independență (1877—1878). El se compunea dintr-un grup statuar, avînd în dreapta un dorobanț, iar în stînga un vultur. În timpul primului război mondial fiind avariat, obeliscul a fost restaurat.

Muzeul « Delta Dunării » (Str. Progresului) cuprinde valoroase exponate privind trecutul istoric al orașului, de asemenea piese etnografice și are o secție de științele naturii. Se întîlnesc aici exponate de mare valoare: « tezaurul tătăresc » din sec. XIII, o colecție de peste 9 000 de monezi de argint și de aur etc. La subsol a fost amenajat un acvariu, care prezintă în cele 11 bazine diferite specii de pești ai Deltei Dunării și exemplare exotice.

NICULIȚEL este o comună al cărei nume este legat de vestitele podgorii din împrejurimi. Lîngă localitate s-au descoperit fundațiile unei **bisericuțe** din sec. XI—XII. Ea a fost construită din cărămidă romană (s-au găsit exemplare de cărămizi purtînd ștampila Legiunii I « Iovia ») și avea un plan treflat. Este cel mai vechi exemplar de acest tip în țara noastră.

ISACCEA. Se presupune că, în acest loc, Darius ar fi construit podul de vase pentru a-și trece oastea în timpul expediției sale împotriva sciților, în anul 514 î.e.n. Pe ruinele localității *Noviodunum*, înființată de romani, s-a ridicat orașul de azi. La început (sec. XV), se numea Oblucița. Numele actual și l-a luat în timpul stăpînirii turcești: de la Isac-Chivi (satul lui Isac) s-a ajuns la Isaccea.
În oraș poate fi vizitată o **geamie** (Str. 30 Decembrie), monument de arhitectură cu o vechime de peste 300 de ani.
La sud de oraș, între Dealul Teilor și Niculițel, se află **Mănăstirea Cocoș,** ctitorită de mocani români (1835).

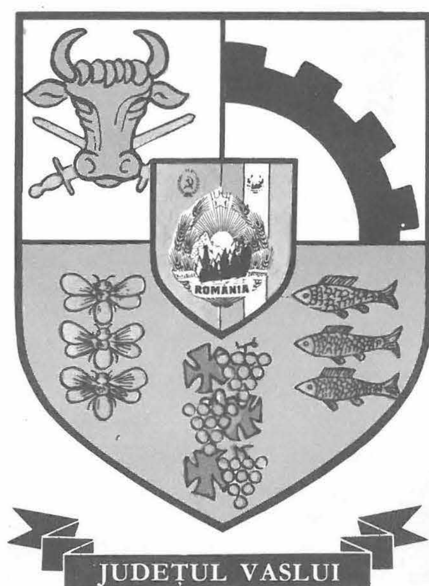
GARVĂN, comuna Jijila. În partea de nord a satului s-au descoperit urmele unei vechi așezări feudale, **Dinogeția.** Săpăturile arheologice au scos la iveală resturi de cultură materială încă din neolitic. Romanii au găsit aici o așezare geto-dacă a cărei populație întreținuse strînse relații comerciale cu orașele grecești. Unitățile militare romane cantonate aici aveau misiunea de a apăra granițele imperiului. În timpul lui

Diocleţian (284—305) au fost luate noi măsuri de întărire a securităţii imperiului, măsuri menţinute şi de Constantin cel Mare (306—337). Aici au fost aduse două legiuni: I « Iovia-Scythica », cu sediul la Noviodunum (Isaccea) şi II « Heracleea », cu sediul la Troesmis (Igliţa), avînd misiunea să apere Dobrogea. S-au executat noi fortificaţii, în cadrul cărora un rol important îl juca cetatea Dinogeţia — ridicată în timpul lui Diocleţian şi ale cărei ziduri au rezistat pînă în sec. VI. În anul 559, cetatea a fost distrusă de un atac al hutrigurilor (trib huno-bulgar), după care nu s-a mai putut reface decît parţial şi a decăzut treptat. Împăratul Ion Tsimiskes (969—976) a împins din nou graniţa Imperiului bizantin pînă în Dobrogea. Aici a creat un ducat Paristrion, care îşi avea capitala în Durostolon (Silistra); teritoriul său cuprindea şi Dinogeţia. În perioada sec. X—XII zidurile vechii cetăţi romane au fost reconsolidate şi amplificate. În afara construcţiilor din piatră şi cărămidă s-au descoperit numeroase bordeie, locuite de o populaţie ce se ocupa cu agricultura, pescuitul, creşterea vitelor şi vînătoarea. S-au descoperit şi unelte care atestă dezvoltarea meşteşugurilor; se prelucra fierul, se turnau vase şi obiecte din bronz şi plumb. Printre altele a fost găsit şi clopotul unei bisericuţe — cel mai vechi de pe teritoriul României.
Bogăţia materialului arheologic descoperit aici a permis specialiştilor să aprecieze că aşezarea, avînd legături de comerţ cu Bizanţul şi Kievul, este socotită printre cele mai vechi oraşe medievale de pe teritoriul României. Începînd din sec. XI, înfloritoarea aşezare a intrat într-o perioadă de decădere, în sec. XIII ajungînd la încetarea completă a activităţii.

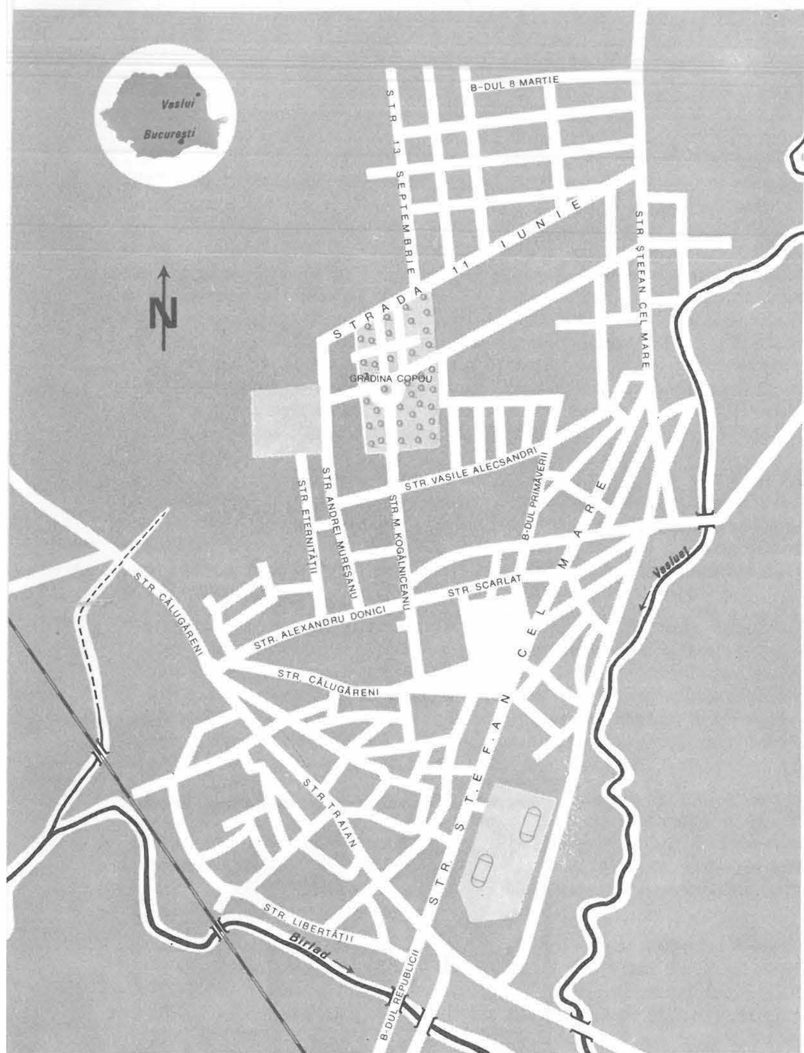
Bisericuţa. În interiorul cetăţii au fost descoperite resturile unei bisericuţe. Construită în sec. XI, ea avea dimensiuni modeste: o navă pătrată cu pilaştri la colţuri, cu absidă la răsărit şi o cupolă sau turlă. Zidurile s-au păstrat doar pînă la înălţimea de 30 cm, fiind realizate din piatră brută, alternînd cu porţiuni din cîte trei rînduri de cărămizi. Unele fragmente de mortar păstrează culori de tempera, provenind, probabil, de la pictura interioară.

BABADAG. În nordul oraşului, satul Agighiol, într-un mormînt de căpetenie tracă s-a găsit un bogat **tezaur de artă traco-dacă,** din sec. V î.e.n. Aici se află o **moschee,** înălţată la sfîrşitul sec. XVII; **Biserica armeană,** ridicată probabil în sec. XVII, reclădită în două rînduri în sec. XX; **casa Panaghia** unde funcţionează **Muzeul de artă orientală.**

Comuna SARICHIOI. În satul Enisala, la locul numit « Dealul Gras », se ridică impunătoarele ruine ale fostei **cetăţi Enisala.** Pe locul unei vechi fortificaţii bizantine, în sec. XIII s-a ridicat noua cetate de plan poligonal neregulat. Spre sud-est şi est era apărată de ziduri puternice a căror grosime atingea 3 m şi o înălţime de 6—7 m. Spre nord — nord-est, zidul avea două turnuri patrulatere; porţiunea de zid din partea de vest a fost aşezată direct pe buza prăpastiei. Genovezii ridicaseră această cetate pentru a-şi asigura comerţul la gurile Dunării. Între 1389 şi 1396 a fost cucerită de turci, apoi a intrat în stăpînirea lui Mircea cel Bătrîn. În 1416—1417 a fost recucerită de către turci, care la sfîrşitul sec. XV sau începutul celui următor au părăsit-o. Dunele de nisip transformau treptat golful Razelm într-un lac şi cetatea îşi pierdea importanţa.

ROMÂNIA
JUDEȚUL VASLUI

PLANUL ORAŞULUI VASLUI

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

Biserica Sf. Ion (Str. Ştefan cel Mare)
Ruinele fostului Palat Domnesc
Mausoleul lui Peneş Curcanul (în cimitirul oraşului)
Statuia lui Ştefan cel Mare (Piaţa Centrală)

IAȘI
Holboca
Bahlui
Popești
Miroslava
Jijia
Comarna
Bîrnova
I A Ș I
Costuleni
Prut
Grozești
Răducăneni
Mosna
0 5 10 15 20
km
Dobrovăț
Scheia
Tăcuta
Rediu
Țibănești
Sacovăț
Codăești
Dolhești
Rebricea
Dumești
Todirești
Bîrlad
Băcești
Negrești
Dănești
Miclești
Botești
Drînceni
Arsura
Albița
Vultureşti
Osești
Girceni
Buda
Vaslui
Telejna
Văleni
Solești
Bunești-Averești
Duda-Epureni
Țătărani
Pungești
Delești
Zăpodeni
Ștefan cel Mare
Plopana
Bălteni
Tanacu
Huși
Ivănești
Laza
Vaslui
Crasna
Prutet
Dragomirești
Racova
Muntenii de Jos
Crețești
Pădureni
Poienești
Oltenești
Stănilești
Lunca Banului
Izvoru Berheciului
Voinești
Studinet
Lipovăț
Hoceni
Bogdana
Deleni
Onceștí
Gherghești
Costești
Albești
Bîrboși
Hurdugi
Sărata
Stanișești
Iezer
Bogdănița
Bogdănești
Idriciu
Vutcani
Mușata
Vetrișoaia
Drobotfor
Alexandru Vlahuță
Bogdana
Roșiești
Puiești
Sîrbi
Iana
Viișoara
Berezeni
BACĂU
Berheci
Banca
Găgești
Pereschiv
Pogana
Bacani
Fălciu
Perieni
Șuletea
Dealu Morii
Tutova
Zeletin
Zorleni
Epureni
Coroiești
BÎRLAD
Murgeni
Podu Turcului
Ivești
Mălușteni
Grivița
Homocea
Vinderei
Blăgești
Elan
Adjud
VRANCEA
Tutova
Berești
Horincea
Bîrzota
Brăhășești
Bîrlad
Slivna
Drăgușeni
Suceveni
Tepu
GALAȚI
Virlezi
Corod
Mărășești
TECUCI
Matca
Tg. Bujor
Siret
Geru
Suhu
Vlădești
U.R.S.S.

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Locul fosilifer Măluşteni, rezervaţie paleontologică

Pădurea Hîrboanca-Brătăşoaia, rezervaţie, forestieră Deleşti.

JUDEȚUL VASLUI

Situat în estul României, ocupînd o bună parte din Podișul Central Moldovenesc, județul Vaslui se întinde pe o suprafață de 5 300 km² și are o populație de peste 470 840 de locuitori, ceea ce reprezintă 2,2% din teritoriu și aproximativ 2,3% din populația țării. Pe kilometru pătrat a fost înregistrată o densitate de peste 88,8 de locuitori, valoare aproximativ egală cu media pe întreaga țară. Reședința județului este orașul Vaslui.

Relieful de podiș are o înclinare generală de la nord spre sud, altitudinile ce variază între 200 și 400 m fiind mult mai coborîte spre lunca joasă a Prutului (20 m).

Rețeaua hidrografică este reprezentată de cursul superior și mijlociu al Bîrladului cu afluenții săi (Vaslui, Crasna, Tutova și Zeletin) și de Elan, afluent al Prutului, care drenează partea sud-estică a județului.

Clima are un pronunțat caracter continental, media anuală a temperaturilor fiind cuprinsă între 7,5 și 9,5°, iar precipitațiile, relativ reduse, între 450 și 600 mm anual.

Resursele naturale le formează pășunile, fînețele și pădurile, precum și materialele de construcții (gresie, nisip, pietriș).

Din punct de vedere economic, județul Vaslui se caracterizează printr-un profil agrar-industrial. Industria, care a cunoscut o însemnată dezvoltare, în special în ultimul deceniu, este amplasată în principalele orașe: Bîrlad (fabricile de rulmenți, de confecții, ulei, preparate din carne, de produse lactate), Vaslui (fabricile de mobilă, confecții, filatura de bumbac) și Huși.

Industria alimentară mai cuprinde unități specializate în valorificarea produselor agricole (industrializarea vinului, tutunului). Industria locală și meșteșugărească este prezentă în centrele urbane Bîrlad, Vaslui, Huși, Negrești.

Agricultura deține în cadrul economiei județului ponderea cea mai mare, terenul agricol ocupînd 408 800 ha, ceea ce reprezintă 3/4 din suprafața sa totală, din care circa 73% revine terenurilor arabile, 20% pășunilor și fînețelor, iar 7% viilor și livezilor. Culturile agricole principale sînt: cerealele (circa 70% din suprafața arabilă), urmate de plantele tehnice (floarea-soarelui, sfecla de zahăr, inul, cînepa, tutunul ș.a.) care dețin și ele circa 12% din suprafața arabilă.

Județul Vaslui dispune de condiții deosebit de favorabile pentru cultura viței de vie, fiind renumite podgoriile Hușului, și a pomilor fructiferi.

Pășunile și fînețurile naturale au constituit o premisă pentru dezvoltarea sectorului zootehnic, creșterea oilor fiind practicată din vechime. Deși se cresc în număr mare bovine și porcine, totuși ponderea cea mai ridicată o au ovinele construindu-se, în acest sens, și un mare complex industrial pentru îngrășarea berbecilor la Rîșești-Drînceni.

Locuit din cele mai vechi timpuri, județul Vaslui are o rețea deasă de așezări, reprezentate de patru orașe, din care un municipiu (Bîrlad) și 71 de comune cu 456 de sate. Cele mai mari și importante centre economice ale județului sînt orașele: *Bîrlad* (50 916 loc.), *Vaslui* (27 792 loc.), *Huși* (21 997 loc.), un important centru al vinificației, și *Negrești* cu unități ale industriei locale.

Pe teritoriul județului se găsesc puncte și locuri de atracție turistică, iar în orașe se întîlnesc monumente istorice și de artă, precum și urme materiale ce vorbesc de un trecut istoric glorios.

Astfel, în cadrul județului se află două cunoscute rezervații naturale, reprezentate prin Pădurea Hîrboanca (lîngă com. Delești) și punctul fosilifer Mălușteni. *Pădurea Hîrboanca* (40 ha), deține o mare bogăție de specii de stejari (stejar brumăriu, stejar pufos), rămășițe ale unor întinse păduri de silvostepă din zona Vaslui. Această rezervație constituie un important centru de hibridogeneză și de furnizare a hibrizilor pentru cultura forestieră.

Punctul fosilifer *Mălușteni* este situat în regiunea de dealuri din sudul Podișului Moldovenesc, la nord de com. Mălușteni. În cunoscutul Deal al Lacului se deschide o rîpă tăiată de pîrîul Valea Românească, în care apar depozite argilo-nisipoase cu resturi bogate de oase de mamifere.

Deși nu dispune de un peisaj natural variat și de numeroase monumente cultural-istorice, județul Vaslui prezintă însă o natură specifică zonei de podiș din Moldova Centrală, cu trăsături specifice satelor din această parte a țării și cu bîlciuri tradiționale ce atrag numeroși vizitatori. Pe teritoriul județului Vaslui trec calea ferată și șoseaua care leagă orașul Tecuci, și deci sudul țării, cu Bîrladul, Vasluiul și mai departe cu Iașul, cu o derivație spre Huși. De asemenea, din Bîrlad se desprinde o ramificație a șoselei și liniei ferate, care fac legătura cu U.R.S.S. prin Fălciu și tot din acest nod pornește o șosea în curs de modernizare spre Berești în sud, iar alta în nord, stabilind legătura cu satele de pe valea Tutovei.

VASLUI. Orașul situat pe valea Bîrladului, pe un drum comercial internațional, este menționat prima dată în 1435. După 1475 s-a dezvoltat tot mai mult; în 1490 aici a ridicat Ștefan cel Mare frumoase curți domnești. În oraș se pot vizita:

Biserica Sf. Ion, construită de Ștefan cel Mare în anul 1490, în memoria celor morți în timpul campaniei din 1475, face parte din acel grup de construcții realizate de voievod spre sfîrșitul domniei, mai mari ca dimensiuni și la care meșterii și-au adus importante contribuții în găsirea unor noi soluții pentru realizarea boltirilor. Tot în oraș pot fi văzute **ruinele fostului palat domnesc** (sec. XV).

Mausoleul lui Peneș Curcanul (în cimitirul orașului) a fost ridicat în memoria vitejilor dorobanți căzuți eroic în bătălia pentru cucerirea Plevnei.

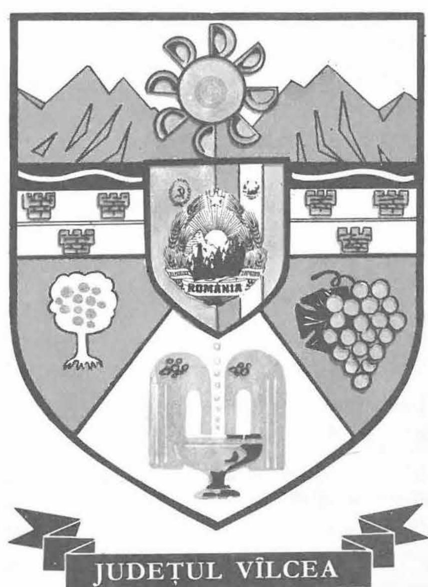
Statuia lui Ștefan cel Mare. În decembrie 1972, în piața centrală din Vaslui, a fost dezvelită o impozantă statuie a lui Ștefan cel Mare, domnitorul a cărui amintire este veșnic trează pe aceste meleaguri. Statuia, înaltă de 5 metri, este montată pe un soclu; pe acesta a fost montată stema Moldovei din timpul lui Ștefan cel Mare, un basorelief intitulat « Închinarea steagurilor » și s-au săpat în bronz cuvintele aparținînd lui Nicolae Iorga: « Domn adevărat, viteaz și cu minte și iubitor de țară și neam. Într-însul găsise poporul românesc cea mai curată și cea mai deplină icoană a sufletului său ».
Statuia este opera sculptorului ieșean Iftimie Bîrleanu.

PODUL ÎNALT. În partea de sud-vest a orașului Vaslui, între Dealul Paiul, Coasta Muntenilor și locul de vărsare a Racovei în Bîrlad, se întinde o luncă îngustă și mlăștinoasă. Aici, la 10 ianuarie 1475, cei 40 000 de oșteni comandați de Ștefan cel Mare, la care s-au adăugat 5 000 de secui și 2 000 de polonezi, veniți în ajutor, au zdrobit un corp de oaste otoman, mult mai puternic (peste 100 000 de oameni). « Atunci — după cum mărturisește o cronică — au fost prinși fără întîrziere și ținuți în prinsoare pașa, vice împăratul și alți opt voievozi mai vestiți, care se aflau în fruntea oștirii turcești . . . Cîți prizonieri, cîte bogății și cîte lucruri de preț au ajuns în mîinile învingătorilor, poate ști oricine ». A fost, într-adevăr, una dintre cele mai strălucite victorii militare din istoria noastră. Învingătorul însuși făcea cunoscută lumii fapta moldovenilor: « Am învins strașnic pe acei dușmani ai noștri și ai creștinătății întregi. Și i-am fărîmat și i-am călcat în picioare ».

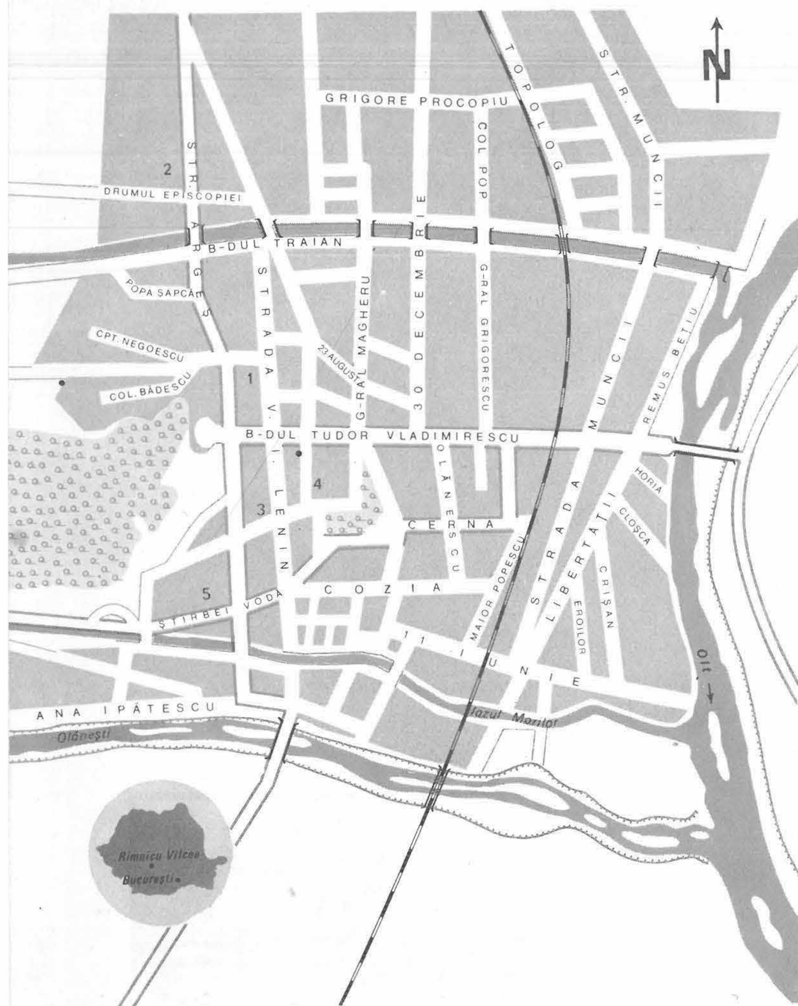
Municipiul BÎRLAD, vechi tîrg comercial, este amintit pentru prima dată în sec. XII, apoi în 1408. În localitatea înfloritoare de pe valea Bîrladului s-au ridicat, de timpuriu, curți domnești. În trecere prin

oraș se pot vizita cele două **biserici, Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru,** din sec. XVII; **Muzeul de istorie; Muzeul « V. Pârvan »,** cu secții de istorie, științele naturii și artă plastică etc.

HUȘI, așezare veche, menționată documentar încă din anul 1487. Pot fi vizitate **Biserica episcopiei,** construită de Ștefan cel Mare, în anii 1494–1495 și **Statuia lui Alexandru Ioan Cuza.**
Pe teritoriul județului Vaslui se află și cîteva stațiuni arheologice importante, cum ar fi cele de la **Movila Răbîia** (lîngă Huși) și **Cetatea de pămînt** de lîngă Bîrlad.

ROMÂNIA
JUDEȚUL VÎLCEA

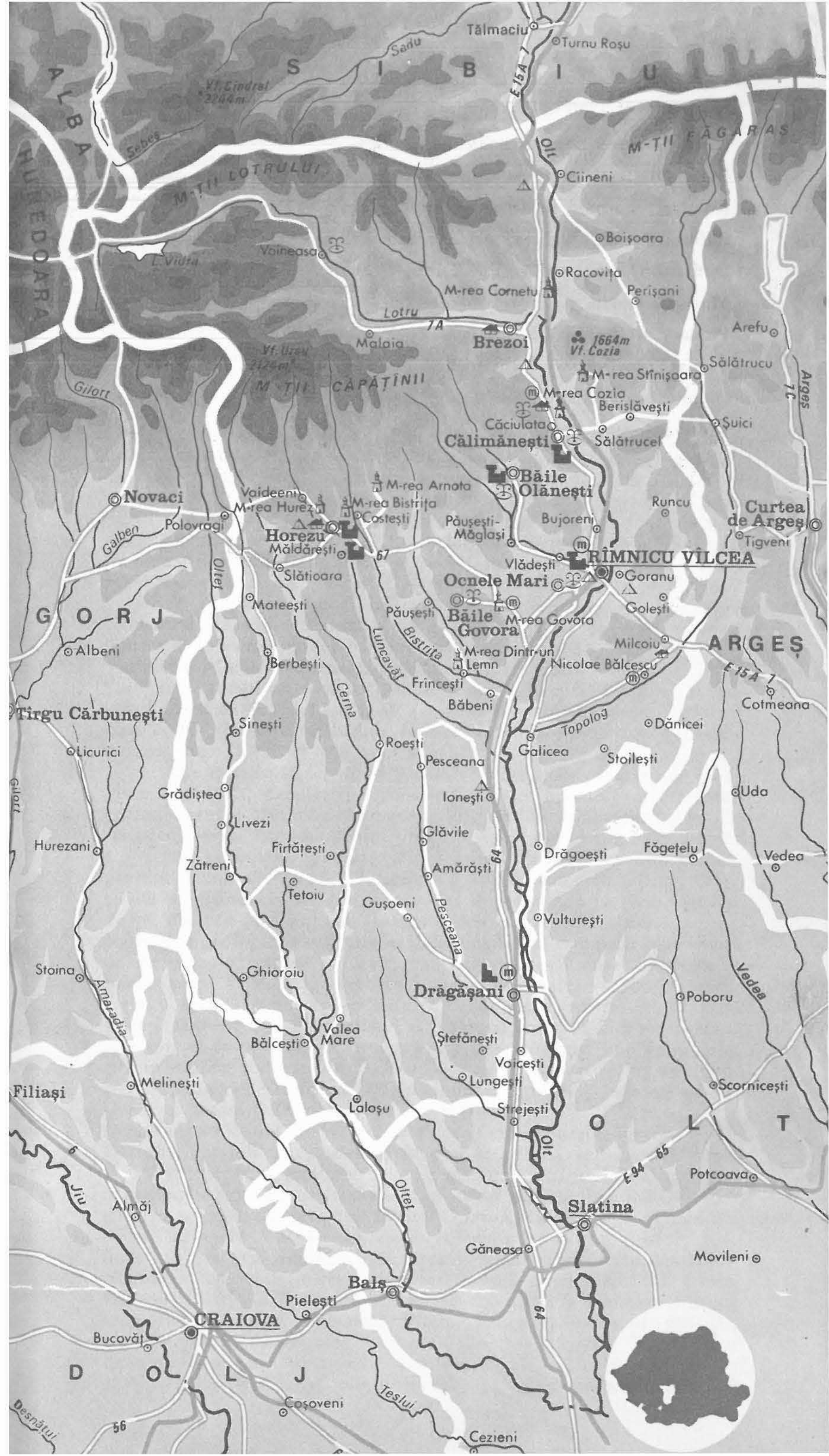
PLANUL MUNICIPIULUI RÎMNICU VÎLCEA

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. Biserica Toţi Sfinţii
2. Complexul arhitectonic al Episcopiei Rîmnicului
3. Biserica Sf. Paraschiva
4. Biserica Buna Vestire
5. Casa memorială « Anton Pan»

● Hotel

SIBIU
ALBA
HUNEDOARA
GORJ
ARGEȘ
OLT
DOLJ
Tălmaciu
Turnu Roșu
Sadu
Vf. Cindrel 2244 m
Sebeș
M-TII LOTRULUI
M-TII FĂGĂRAȘ
Olt
E 15A 7
Ciineni
Boișoara
Voineasa
L. Vidra
Racovița
Perișani
M-rea Cornetu
Lotru
7A
Malaia
Brezoi
1664 m Vf. Cozia
Arefu
Sălătrucu
Argeș
7C
Vf. Ursu 2124 m
M-TII CĂPĂȚÎNII
Gilort
M-rea Stînișoara
M-rea Cozia
Berislăvești
Căciulata
Călimănești
Sălătrucel
Șuici
M-rea Arnota
Băile Olănești
Novaci
Vaideeni
M-rea Hurez
M-rea Bistrița
Costești
Runcu
Curtea de Argeș
Galben
Polovragi
Horezu
Păușești-Măglași
Bujoreni
Tigveni
Măldărești
67
Vlădești
RÎMNICU VÎLCEA
Slătioara
Olteț
Ocnele Mari
Goranu
Mateești
Păușești
Băile Govora
M-rea Govora
Golești
Luncavăț
Bistrița
Milcoiu
Albeni
Berbești
M-rea Dintr-un Lemn
Nicolae Bălcescu
Frincești
Cerna
Tirgu Cărbunești
Băbeni
Cotmeana
Sinești
Topolog
Dănicei
Roești
Galicea
Licurici
Stoilești
Pesceana
Gilort
Grădiștea
Ionești
Uda
Livezi
Glăvile
Hurezani
Firtățești
Drăgoești
Făgețelu
Vedea
Zătreni
Amărăști
64
Tetoiu
Gușoeni
Vulturești
Stoina
Amaradia
Ghioroiu
Drăgășani
Poboru
Valea Mare
Bălcești
Ștefănești
Voicești
Filiași
Melinești
Lungești
Scornicești
Loloșu
Strejești
6
Jiu
E 94
65
Potcoava
Almăj
Slatina
Găneasa
Movileni
Balș
Pielești
CRAIOVA
Bucovăț
Teslui
Coșoveni
Desnățui
56
Cezieni

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Băile Govora, stațiune balneoclimaterică

Băile Olănești, stațiune balneoclimaterică

Bivolari, stațiune balneară de interes local

Călimănești, Căciulata, stațiune balneoclimaterică

Defileul Oltului (Cîineni – Turnu Roșu)

Masivul Cozia, rezervație naturală

Valea Lotrului, zonă turistică

Valea Latoriței, zonă turistică

Ocnele Mari, stațiune balneoclimaterică

Voineasa, stațiune climaterică

Vidra, lac de acumulare și baraj

JUDEȚUL VÎLCEA

VL

Ținut de un neasemuit pitoresc, județul Vîlcea este situat în partea de nord a Olteniei, în sudul Carpaților Meridionali. Are o suprafață de 5 705 km² (2,4% din suprafața României) și o populație de peste 397 595 de locuitori (1,9% din populația țării), ceea ce reprezintă o densitate de aproape 70 loc./km². Reședința județului este municipiul Rîmnicu Vîlcea.

Datorită poziției sale geografice, relieful se poate caracteriza după modul în care este repartizată suprafața județului, prin excelență, de munte și de deal. În nord, însuși limita județului urmărește creasta înaltă a Făgărașului (la vest de vf. Negoiu) prin vîrfurile Scara, Ciortea, Budislavu, Suru, ce depășesc 2 280 m, trecînd la vest de Olt în culmea principală a Munților Lotrului pînă în apropiere de vf. Parîngul Mare. La sudul acestor masive se desfășoară culmea Căpățînii, iar pe stînga Oltului, masivul impunător și prăpăstios al Coziei (nu are decît 1 664 m). Din culmile principale, cu peisaj alpin (pășuni, relief glaciar), se desprind, spre sud, mai totdeauna culmi secundare, ce coboară domol spre depresiunea intramontană a Loviștei sau spre depresiunile subcarpatice închise la sud de dealuri cu înălțimi de aproximativ 600—700 m. Treapta dealurilor subcarpatice și a colinelor piemontane (Piemontul Olteţului), ce urmează spre sud zona montană, deși mai puțin înaltă (600—400 m), prezintă, la rîndul ei, un relief foarte variat și atrăgător. La contactul cu muntele, dar și în lungul văilor ce fragmentează zona deluroasă se găsesc o serie de depresiuni (Jiblea-Berislăvești, Păușești-Măglaș, Hurezu etc.) ce adăpostesc o puzderie de sate, stațiuni balneoclimaterice și orașe.

Varietatea reliefului se reflectă puternic în diversitatea aspectelor climatice, media temperaturilor multianuale crescînd treptat, conform succesiunii treptelor de relief, de la 0° (în zona montană cu peste 2 000 m) pînă la 10° (în zona dealurilor piemontane). Cantitatea precipitațiilor variază între 1 400 și 400 mm anual.

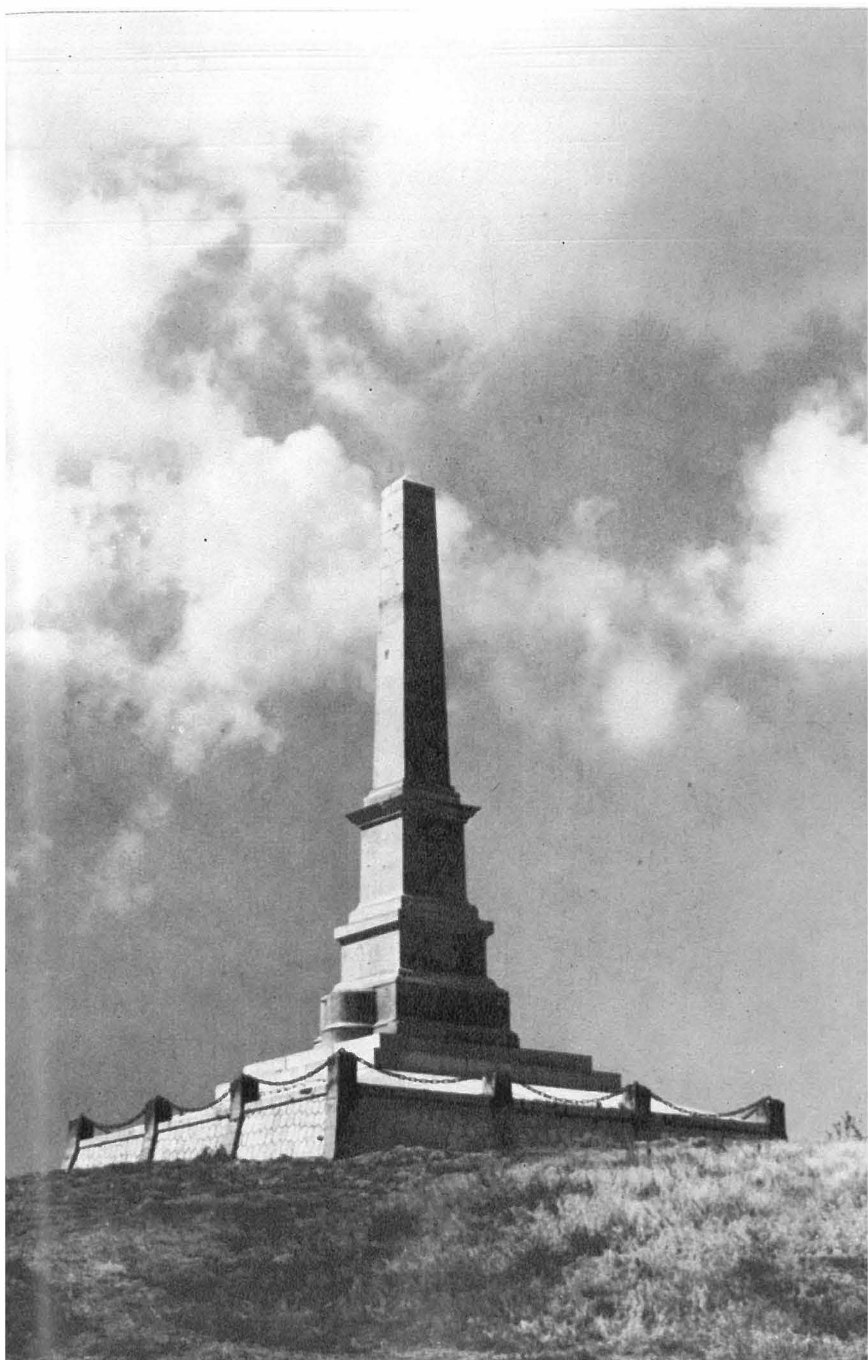
Apele care brăzdează teritoriul județului Vîlcea sînt drenate în întregime către Olt, care străpunge Carpații Meridionali prin frumosul defileu Turnu Roșu, situat în parte în limitele județului Sibiu, și Cozia. În Depresiunea Loviștei, Oltul primește apele vigurosului său afluent Lotru, ce își culege izvoarele din masivul Parîng (unul dintre ele pornind chiar din Lacul Cîlcescu). La sud de Rîmnicu Vîlcea, Oltul adună un mănunchi de ape, și anume: de pe stînga pe Topolog, iar de pe dreapta pe Olănești, Bistrița Vîlcii, Govora și Olteț.

Varietatea geologică a teritoriului județului Vîlcea este pusă în evidență de importante resurse naturale, ca: pegmatite cu cuarț, feldspat și mică (zona Voineasa), sare (în zona subcarpatică — Ocnele Mari), cărbuni, petrol și minereuri neferoase complexe, materiale de construcție (calcare, gresii, pietrișuri și nisipuri), resurse hidroenergetice. Acestora li se adaugă importantele izvoare minerale (ape sulfuroase, cloruro-sodice, iodurate, bromurate) de care se leagă prezența vestitelor stațiuni balneoclimaterice. Bogăția solului o reprezintă întinsele păduri și pajiști alpine (pădurile ocupă 267 000 ha).

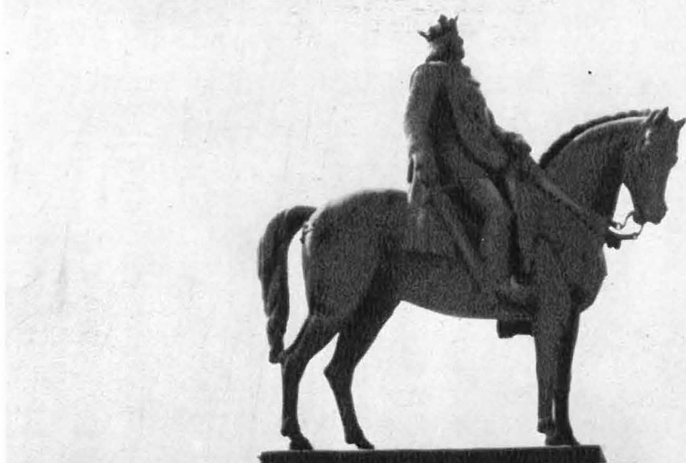
Economia județului are un caracter complex, industrial-agrar.

Datorită condițiilor economice favorabile pentru valorificarea superioară a rezervelor naturale de care dispune, industria a cunoscut o dezvoltare mare în ultimul deceniu, ponderi ridicate deținînd industria chimică (Uzina de produse sodice Govora, Combinatul chimic din orașul Rîmnicu Vîlcea — în cadrul căruia se produce printre altele lindanul, insecticid folosit în agricultură), exploatarea forestieră și industrializarea lemnului (întreprinderi forestiere la Brezoi, Horezu, Jiblea, Băbeni — Bistrița ș.a., iar de prelucrare complexă la Rîmnicu Vîlcea), industria alimentară (Rîmnicu Vîlcea, Rîureni), industria pielăriei, blănăriei și încălțămintei (Rîmnicu Vîlcea), industria materialelor de construcții ș.a. Prin darea în funcțiune a Hidrocentralei de pe Lotru (Ciunget) cu o putere de 510 MW, grandioasă amenajare

hidroenergetică de pe rîurile interioare, industria energiei electrice va avea o pondere ridicată în cadrul ramurilor industriale ale județului. În ceea ce privește agricultura, condițiile naturale favorizează dezvoltarea zootehniei, pomiculturii și viticulturii — ramuri cu tradiție în cadrul județului. Cultura cerealelor și a plantelor tehnice (sfeclă de zahăr și tutun) este extinsă, în principal, în sud pe luncile cursurilor de apă. Pomicultura și viticultura au înregistrat însemnate creșteri în suprafață, fiind cunoscute atît bazinele pomicole Horezu, Bistrița, Olănești, Berislăvești (prune), Călimănești, Bujoreni—Goranu (mere), cît și vestita podgorie a Drăgășanilor. În jurul orașelor și a stațiunilor balneare s-a dezvoltat legumicultura, care asigură aprovizionarea cu legume proaspete a acestor centre.
Întinsele suprafețe de pășuni și fînețe naturale au creat condiții deosebit de favorabile pentru creșterea animalelor, importantă ramură și cu vechi tradiții în economia locală.
Se cresc, în special, ovine și bovine, în zona nordică și porcine în sud, județul deținînd densități medii la hectar superioare mediei pe țară. În regiunea deluroasă se practică albinăritul și sericicultura.
În limitele județului sînt opt orașe, din care un municipiu (Rîmnicu Vîlcea, cu 41 642 loc.), cu 41 localități componente, 78 de comune cu 568 de sate (din care 14 aparțin orașelor). Cu excepția municipiului *Rîmnicu Vîlcea*, principalul centru economic și social-cultural al județului, celelalte orașe, deși sînt mici, sub 15 000 de locuitori (*Drăgășani*, *Călimănești*, *Brezoi*, *Horezu*, *Băile Olănești*, *Ocnele Mari*, *Băile Govora*, au o intensă activitate comercială, agricolă, industrială sau balneoclimaterică. Orașele, situate de-a lungul Oltului (excepție face Horezu din Subcarpați, în vestul Oltului), alcătuiesc o adevărată microregiune urbană complexă, în care specificul balnear este totuși pregnant. Apariția și dezvoltarea acestor centre este legată fie de funcția lor comercială (Rîmnicu Vîlcea, Brezoi, Horezu, Drăgășani) sau minieră (Ocnele Mari), fie de cea balneoclimaterică (Călimănești, Băile Olănești, Băile Govora și Ocnele Mari).
Rîmnicu Vîlcea, situat pe valea Oltului, are o așezare pitorească, între dealurile subcarpatice, la încrucișarea a două căi de circulație majore. Cadrul natural este întregit de existența numeroaselor monumente istorice și de artă, și de prezența unui frumos zăvoi cu arbori seculari și izvoare sulfuroase.
Călimănești, incluzînd și stațiunea Căciulata, cunoscut încă de pe vremea romanilor, este situat pe valea Oltului, la ieșirea acestuia din defileu, într-un minunat cadru natural.
Numit și Băile Călimănești — Căciulata, orașul este o stațiune balneoclimaterică permanentă, foarte apreciată pentru proprietățile curative ale izvoarelor sale minerale. Primele izvoare, cunoscute încă din 1830, au fost apreciate de doctorul Carol Davila, care le-a recomandat și împăratului Napoleon al III-lea. Cel mai important izvor este Căciulata, similar cu proprietățile apelor de la Evian, Vittel și ale altora din Franța și Elveția. Apele minerale sulfuroase, cloruro-sodice, calcice, magneziene, sînt indicate în tratamentul intern și extern al unor afecțiuni ale tubului digestiv și glandelor anexe, renale și ale căilor urinare, precum și în cel al bolilor profesionale, reumatismului și al sistemului nervos periferic.
Băile Olănești se află în depresiunea cu același nume, la 450 m altitudine. Este o stațiune balneoclimaterică permanentă, cu izvoare minerale de compoziție foarte variată, în majoritate cloruro-sodice, calcice, magneziene, sulfuroase, iodurate, bromurate. Cunoscute încă din secolul al XVII-lea, valorificarea lor începe de-abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, fiind indicate în cură internă sau externă, în tratamentul unor afecțiuni ale aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic, ale tubului digestiv și glandelor anexe, renale și al bolilor profesionale.

Monumentul de pe colnicul Horei din Tulcea

Statuia ecvestră a lui Mircea cel Bătrîn

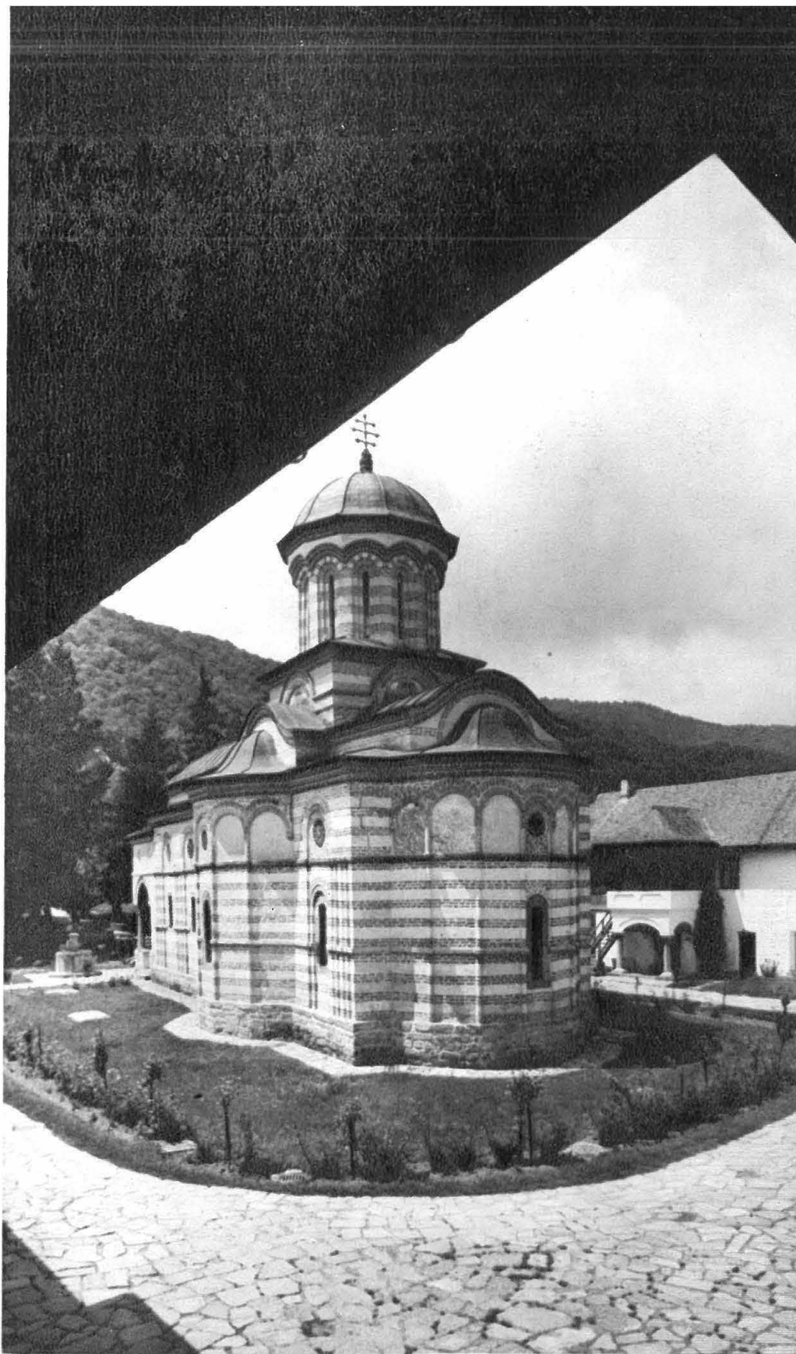

Monumentul lui Ștefan cel Mare

Muzeul « Vasile Pârvan» din Bîrlad

Casa memorială « Anton Pan » din Rîmnicu Vîlcea

Chiliile mănăstirii Govora

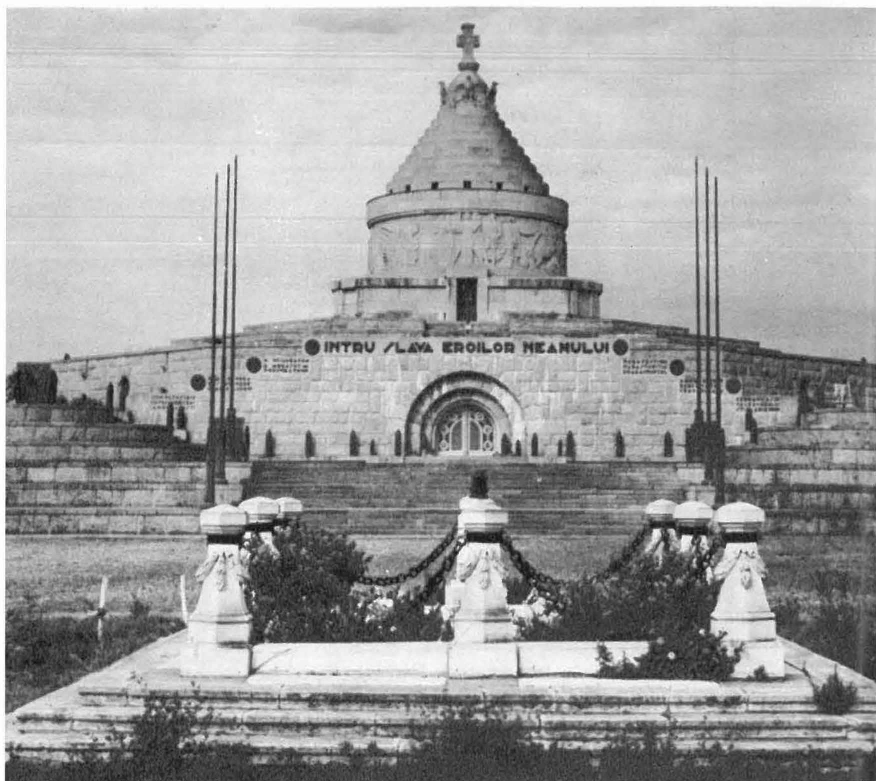
Biserica mănăstirii Cozia

Complexul mănăstiresc de la Arnota

Biserica mănăstirii « Dintr-un lemn » din comuna Frîncești

Un complex arhitectonic de o mare frumusețe: Hurezu

Cula veche de la Măldărești

Mausoleul de la Mărășești

Orașul Băile Govora, stațiune balneoclimaterică permanentă, este așezat într-o mică depresiune, formată la confluența văii Hința cu pîrîul Govora, între dealurile Piscupia, Cerbului, Păușești și Baba Floarea. Are o climă blîndă, apele sale minerale cloruro-sodice, iodurate, bromurate și sulfuroase fiind indicate în cura externă, iar cele bicarbonatate, sulfatate, calcice, magneziene, hipotone pentru cura internă. Apele stațiunii, puternic iodurate, sînt foarte indicate în tratamentul afecțiunilor sistemului nervos periferic, ale aparatului locomotor, respirator, al bolilor de nutriție ș.a.

Ocnele Mari, o altă stațiune balneoclimaterică, este foarte cunoscută pentru concentrația salină mare, pînă la 250 g/l, și conținutul important de sulfat de fier, sulf și iod al apelor sale. De asemenea, stațiunea posedă nămol mineral și sapropelic, apreciat pentru proprietățile sale.

Horezu, renumit tîrg și loc de popas, este situat într-una dintre cele mai însemnate zone pomicole ale țării, fiind cunoscut pentru unitățile sale de exploatare a lemnului și ale industriei alimentare.

Brezoi, situat în plină zonă montană, centru forestier în Țara Loviștei, este și punct turistic de plecare pe valea Lotrului, spre Voineasa și Hidrocentrala de la Ciunget.

Drăgășani, vechi centru comercial, este renumit pentru soiurile de vinuri realizate aici, cum sînt: Pinot gris, Pinot noir, Riesling italian, Tămiioasă românească.

Vîlcea este o zonă foarte interesantă din punct de vedere etnografic și folcloristic, atît sub raportul construcțiilor de locuințe, al covoarelor și scoarțelor, cît și al portului popular. Prin așezarea sa geografică beneficiază de toate caracteristicile unei zone turistice complexe, îmbinînd forme de relief variate, de la dealuri piemontane la munți, de la pitorescul văilor (defileul Oltului, cataractele Lotrului, cheile sălbatice ale Bistriței vîlcene) la grandoarea munților. Defileul Oltului, între Cozia și Turnu Roșu, are o măreție aparte, rezultată în bună parte din diferența mare de nivel între albia Oltului (380 m alt.) și înălțimea de peste 2 000 m a munților Făgăraș, Lotru și Căpățînei, care străjuiesc valea. Bazinul Lotrului va deveni, în curînd, datorită amenajărilor hidrotehnice, una dintre cele mai mari și importante zone turistice montane din România, cu un profil complex.

Legăturile dintre orașe, precum și dintre diferitele localități sînt asigurate atît de artera feroviară și șoseaua modernizată de pe valea Oltului, cît și de șoselele subcarpatice, modernizate, Rîmnicu Vîlcea — Rîureni — Horezu — Tîrgu Jiu și Rîmnicu Vîlcea — Pitești — București. La acestea se adaugă ramuri secundare, parțial modernizate, ca: șoseaua Drăgășani — Zătreni — Mateești, segmentul Brezoi — Voineasa — Petroșani, Rîmnicu Vîlcea — Olănești. Acestea sînt completate de o rețea deasă de drumuri care leagă între ele localitățile județului.

Numeroase monumente istorice și de arhitectură vin să întregească peisajul turistic al Vîlcii.

RÎMNICU VÎLCEA. Prima mențiune documentară datează din 1388, cînd Mircea cel Bătrîn dădea un hrisov în care se menționa și o moară la Rîmnic. Localitatea s-a dezvoltat repede, fiind așezată pe unul din drumurile ce legau Transilvania cu Țara Românească, devenind un important centru cultural. Domnitori și boieri au ridicat aici numeroase construcții. Pe aici au trecut, în 1599, sub conducerea banului Udrea și a fraților Buzești, o parte dintre armatele lui Mihai Viteazul, în drum spre Transilvania. Mulți dintre locuitorii județului Vîlcea au participat la răscoala condusă de Tudor Vladimirescu. La Troian, lîngă Rîmnicu Vîlcea, și-a așezat tabăra, în 1848, Gh. Magheru. Aceeași participare activă au avut-o vîlcenii și la evenimentele din 1859. În 1876, muncitorii care lucrau la construcția șoselei Rîmnicu Vîlcea — Piatra Olt au inițiat o puternică acțiune revendicativă. Azi, orașul este intrat din plin în circuitul marilor transformări socialiste.

Biserica Cetățuia. Prima construcție a fost ridicată la începutul sec. XVI. Cea actuală este un edificiu modest, datînd din sec. XVII. Biserica are o arhitectură simplă, cu ornamentație de influență armeană și o pictură (probabil) din 1680. În 1529, aici a fost ucis Radu de la Afumați, de către boierii uneltitori.

Biserica Toți Sfinții a fost construită între anii 1762 și 1764, reunind elemente de arhitectură întîlnite la celelalte construcții din împrejurimi. Pridvorul amintește de stilul brîncovenesc, iar turlele amintesc de procedeele folosite de meșterii de la Curtea de Argeș. Decorația exterioară e alcătuită din două registre de firide, dreptunghiulare și arcuite. La intrare, ușa are un ancadrament cu ornamentații zoomorfe și vegetale și tot aici se poate vedea o frumoasă stemă a Cantacuzinilor.

Complexul arhitectonic al Episcopiei Rîmnicului (Str. Argeș). Clădirile fuseseră ridicate în sec. XVI, dar nu se mai păstrează nici una. Azi poate fi vizitată biserica mare, construită în 1856, care prezintă interes deosebit pentru pictura sa executată de Gh. Tattarescu. Paraclisul, construit în anul 1751, are pereții zugrăviți în exterior (exemplar rar în Țara Românească), prezentînd portrete de filozofi și sibile, iar în interior are o valoroasă pictură în frescă din anul 1751. Catapeteasma este sculptată în lemn, în stil brîncovenesc, asemănător celei de la Mănăstirea Hurez.

Casa memorială « Anton Pann » (Str. Știrbei Vodă, nr. 18) este organizată într-o clădire ridicată în sec. XVIII. Aici a trăit Anton Pann « cel isteț ca un proverb », în perioada 1826—1828 și 1835—1837. Se mai pot vizita: **Biserica Sf. Paraschiva,** ctitorie a lui Pătrașcu Vodă (1554—1557), construcțiile fiind terminate de Mihai Viteazul în 1587; **Biserica Sf. Gheorghe,** zidită în anul 1681; **Biserica fostului schit Inătești** (mijlocul sec. XVIII); **Biserica Buna Vestire,** ctitorită în 1747 de Radu Rîmniceanul logofătul.

BĂILE OLĂNEȘTI, stațiune balneoclimaterică, aflată la circa 20 km de Rîmnicu Vîlcea, unde poate fi vizitată **biserica de lemn din Albac** sau **Biserica lui Horea,** construită în 1746 și care a fost adusă aici în 1954. Tot aici există **Biserica Sf. Nicolae,** construită în anul 1718 de reprezentanții familiei Olănescu. Are o pictură valoroasă, foarte bine păstrată; sînt interesante mai ales portretele ctitorilor, și în general costumația personajelor.

Mănăstirea Cozia — în apropiere de CĂLIMĂNEȘTI — are biserica construită de către Mircea cel Bătrîn, în anul 1388, iar pictura pronaosului datînd din 1391. La început o găsim menționată sub numele de mănăstirea Nucet, apoi a împrumutat numele muntelui din vecinătate. Biserica — deși nu-i prea mare — atrage atenția prin eleganța și armonia proporțiilor, bogăția de ornamentații și excepționala valoare a picturii. Partea superioară a chenarelor de la ferestre datează încă din vremea lui Mircea, ca și rozetele de deasupra lor. Pridvorul a fost adăugat în timpul lui C-tin Brîncoveanu.

Interiorul bisericii este cu adevărat excepțional ca valoare. Aici se află mormîntul lui Mircea și al Teofanei, mama lui Mihai Viteazul. Pictura din pronaos datează din sec. XIV, iar cea din naos și altar din anul 1704. Catapeteasma și policandrele sînt din timpul lui Brîncoveanu. Pe peretele de vest al naosului au fost pictați Mircea și fiul său, în costum de cavaleri, iar în stînga se află portretele lui Șerban Cantacuzino, ale părinților acestuia etc.

Cișmeaua lui Neagoe (aflată sub cerdacul chiliilor) a fost construită, în 1517, de Neagoe Basarab. Cișmeaua lui Brîncoveanu, în imediată apropiere de intrarea în biserică, colectează apa unui izvor de munte și este frumos decorată.

Paraclisul brîncovenesc, situat în colțul de nord-est, a fost construit de C-tin Brîncoveanu în 1711.

În corpul de clădiri de pe latura estică a fost amenajat și un muzeu, în care sînt expuse: monede, tipărituri vechi, obiecte și podoabe de cult. Chiliile de pe această latură datează din timpul lui Mircea cel Bătrîn.
Paraclisul lui Mihnea Turcitul, pe latura de sud, a fost construit în 1583, pictura fiind realizată în 1855.
Biserica Bolniței, separată, se află de cealaltă parte a șoselei și a fost construită de Radu Paisie între 1542 și 1543. Are o mare valoare artistică. Exterioarele sînt decorate prin alternarea zonelor de cărămizi și piatră într-un frumos joc de culoare și prin firide înalte terminate cu arcuri. Din anul zidirii datează și pictura. Proporționalitatea și finețea execuției i-au atras o faimă binemeritată, fiind considerată un « giuvaer al veacului XVI ».
Întregul ansamblu arhitectonic de la Cozia rămîne un loc demn de vizitat pe îndelete, căci fiecare piatră de aici trezește ecouri puternice.

Schitul Ostrov (Călimănești) are o **biserică** construită de Neagoe Basarab, în anul 1522, dar care a fost zugrăvită abia în 1760: pictură de o remarcabilă valoare artistică.

Mănăstirea Govora. Frumoasa biserică cu pridvor deschis, privită de departe, din spatele zidului de incintă, pare o cetățuie, cu turnul înalt și ziduri puternice. Prima mențiune documentară datează din 1488, cînd Vlad Călugărul i-a întărit niște danii. În timpul lui Radu cel Mare (1495—1508) a devenit un important centru cultural, acest domn fiind și primul ei ctitor cunoscut. În sec. XVII, Matei Basarab a refăcut incinta, ridicînd ziduri puternice cu creneluri și turnuri de apărare. Tot el a construit și foișorul (cuprins apoi în turnul-clopotniță), chiliile de pe latura de vest și clădirea tipografiei. Aici s-au tipărit *Psaltirea* din 1637 și *Pravila de la Govora* — 1640. În timpul lui Brîncoveanu s-au efectuat lucrări. În 1711 s-a terminat și s-a pictat biserica nouă, ridicată în mijlocul incintei. În sec. XIX, noi transformări i-au dat forma de azi.
Biserica, de plan treflat, cu abside poligonale și pridvor deschis, are frumoase coloane de piatră sculptată. Peste naos se ridică turla cu arcaturi pe zece laturi; pronaosul și pridvorul sînt acoperite cu bolți. Pictura interioară are o mare valoare, fiind executată de zugravi iscusiți. Exteriorul este decorat cu un brîu median pictat. Ferestrele au frumoase ancadramente de piatră sculptată. În 1958, ansamblul a fost integral renovat.

Mănăstirea Bistrița. În comuna COSTEȘTI — așezare multiseculară (de curînd au fost găsite obiecte din prima perioadă a epocii fierului) — vizitatorul este atras de valoroasele monumente de arhitectură medievală. Primul pe care-l poate vizita este mănăstirea Bistrița, din satul cu același nume, situat la circa 6 km de Costești. Ea a fost construită în 1492, iar în 1494 Vlad Călugărul întărea niște danii făcute mănăstirii mai înainte. Pe unul dintre clopote se află gravată data de 1497. Ctitoria a fost avariată, în 1508, de către voievodul Mihnea cel Rău, deoarece Craioveștii se ridicaseră împotriva sa. În urma revenirii din pribegia lor în Transilvania, Craioveștii au refăcut mănăstirea. În 1683 a fost din nou reparată, pentru ca întreaga construcție să fie complet reconstruită în 1856, dîndu-i-se forma de azi.
Ctitoria Craioveștilor era o construcție masivă, cu puternice fortificații, din care nu s-a păstrat decît biserica bolniței din afara incintei, construită de banul Barbu Craiovescu, prin anii 1520—1521. În timpul lui Constantin Brîncoveanu a fost restaurată și s-a efectuat o pictură nouă, adăugîndu-i-se pridvorul dinspre apus.

Mănăstirea Arnota este ctitoria lui Matei Basarab. Mănăstirea a fost construită în 1633, la începutul domniei, fiindcă așa cum amintește

tradiția, înainte de a fi domn, Matei scăpase de cetele turcești urmăritoare, ascunzîndu-se în niște tufărișuri din aceste locuri. În 1648 au fost aduse aici și reînhumate rămășițele lui Danciu Vornicul, tatăl lui Matei Basarab, fost oștean al lui Mihai Viteazul. Aceeași soartă o vor avea și osemintele lui Matei, înmormîntat inițial la Tîrgoviște și mai apoi reînhumat la Arnota.

Biserica mănăstirii este o construcție mică, cu o linie simplă și sobră. A fost realizată după un plan trilobat, cu abside poligonale și pridvor deschis. O turlă înaltă se ridică deasupra naosului, iar o alta, mai mică, pe pridvor. Cu ajutorul unui brîu din cărămidă aparentă, fațadele au fost împărțite în două registre; în cel inferior s-au executat firide rotunjite, iar în cel superior au fost realizate ocnițe adîncite. Pereții și turlele sînt înfrumusețate cu ornamente din cărămidă aparentă și ciubuce. Pictura inițială, bine păstrată, are o mare valoare artistică documentară. Foarte valoros este portretul lui Matei Basarab.

Chiliile de azi au fost construite o parte între anii 1852 și 1856, iar altele în 1934. Într-una dintre încăperi a fost amenajat un mic muzeu, în care au fost expuse odoarele mănăstirii.

Mănăstirea Hurez (satul ROMANII DE JOS) este unul dintre cele mai valoroase monumente de artă feudală din Țara Românească, « o expresie desăvîrșită a cunoscutului stil brîncovenesc ». După ce a devenit domn al țării (1688), C. Brîncoveanu a început lucrările de construire a complexului Hurez, care au fost încheiate în anul 1697.

Un dreptunghi de 85/65 m, cu trei dintre laturi formate din clădirile anexe, iar cea dinspre răsărit realizată dintr-un zid masiv, formează incinta mănăstirii. Latura de sud cuprinde palatul domnesc, stăreția, clopotnița, biblioteca și intrarea în incintă. Construcția are două niveluri, legate prin scări de acces, care duc în cîte un foișor. Palatul are încăperi mari și frumoase; la extremitatea estică se află apartamentul domnesc. Clopotnița are baza pătrată și este decorată cu două registre de firide. Sub clopotniță se află intrarea cu bolta amplă și ușa masivă. Pe latura de apus se află trapeza, paraclisul și chilii, orînduite tot în două niveluri. Între 1752 și 1753, pe aceeași latură a fost construit foișorul lui Dionisie, după un plan pătrat, fiind sprijinit de puternice coloane și arcade, cu influențe ale stilului baroc.

Biserica mare se ridică în mijlocul incintei și a fost construită între anii 1691 și 1694, de către Manea (zidar), Vucașin Caragea (pietrar), Istratie (lemnar), Constantin, Ioan, Andrei, Stan, Neagoe și Ioachim (zugravi). Construcția, de plan trilobat, are ca punct de inspirație biserica episcopală de la Curtea de Argeș, numai că aici s-a adăugat pridvorul specific brîncovenesc. Turla care încununează construcția se sprijină, în interior, pe patru arcuri masive de zidărie, cu ajutorul pandantivilor de stil bizantin; cea de deasupra pronaosului este sprijinită pe zidul despărțitor dintre naos și pronaos și pe două coloane din interiorul pronaosului.

Exteriorul este bogat decorat cu panouri dreptunghiulare (în registrul inferior) și firide ornamentate cu cercuri (în registrul superior). Ușa de la intrare este încadrată de un chenar din marmură sculptată; deasupra ei se pot vedea pisania, stema Țării Românești și cea a Cantacuzinilor.

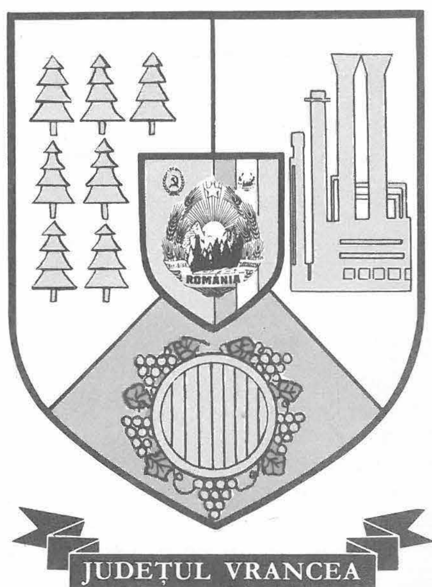
Pictura interioară are o mare valoare, deoarece în afara scenelor religioase, pictorii au dat naștere unei galerii de portrete ale Brîncovenilor, Basarabilor și Cantacuzinilor. În pridvor sînt chipurile a trei din principalii constructori ai lăcașului: Manea-zidarul, Istratie-lemnarul și Vucașin-pietrarul.

Culele de la Măldărești. Satul MĂLDĂREȘTI se află la circa 4 km de Horezu și reține atenția prin cele cîteva construcții, menționate adesea sub numele de cule (case fortificate).

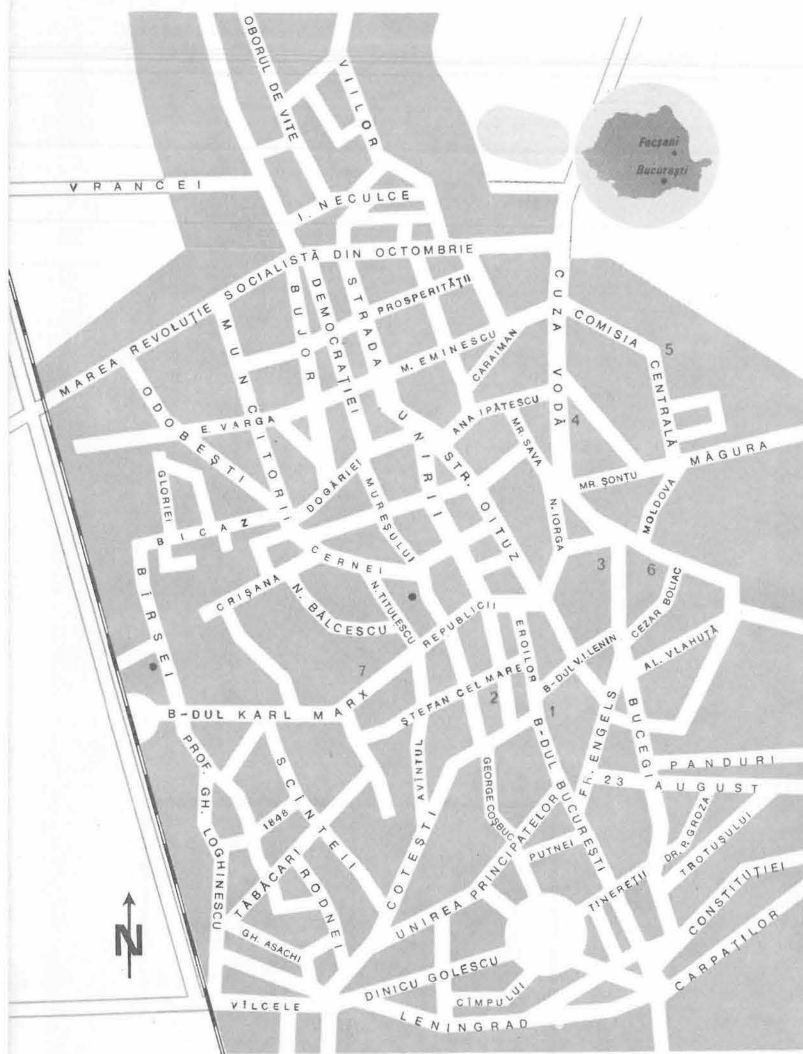
Cula veche sau cum i se mai spune **Cula « Greceanu »** a fost construită prin sec. XVII–XVIII de către membrii familiei boierești a Măldăreștilor.

Cula nouă a fost construită în 1823, tot de un Măldărescu, iar din 1907 a intrat în proprietatea lui I. Gh. Duca. Ambele clădiri sînt ridicate pe mai multe niveluri, iar zidurile sînt prevăzute cu metereze. Ușile au fost confecționate din bîrne foarte groase. În cula veche, începînd din anul 1958, a fost organizat un **muzeu de istorie.**

Mănăstirea « Dintr-un lemn ». În comuna FRÎNCEȘTI s-a construit, acum aproape 300 de ani, mănăstirea numită straniu « Dintr-un lemn ». Legenda amintește că un pustnic a ridicat aici o bisericuță, la construcția căreia a folosit materialul provenit dintr-un singur copac, de unde și numele ei. Mai apoi s-a ridicat o nouă biserică, de zid, atestată documentar pentru prima dată în anul 1635. La 5 februarie 1689, Constantin Brîncoveanu făcea o danie mănăstirii, în care se specifica, printre altele, că mănăstirea a fost « înălțată din temelia ei de răposatul moșul domnii mele Preda vornicul ».
Azi, schimbat mult față de original, ansamblul se compune din două incinte, prima fiind construită în secolul trecut. Din această curte, trecînd prin gangul boltit al turnului-clopotniță, se ajunge în incinta principală, situată pe un teren mai ridicat. În centrul acesteia se află biserica construită de Preda Brîncoveanu, căreia i s-au adăugat, în 1684, pridvorul și ancadramentele de piatră din jurul ferestrelor. În timpul domniei lui Ștefan Cantacuzino, bisericii i s-au adăugat turla de deasupra pronaosului, portalul de la intrare și o nouă pictură. De fapt, pictura a fost executată în mai multe rînduri (1635, 1715 și 1841). În exterior, fațadele sînt împărțite în două registre. Sculptura coloanelor de la pridvor, ancadramentele de piatră de la ferestre și portal sporesc frumusețea construcției.
În partea de nord a incintei, Ștefan Cantacuzino a ridicat casa stăreției, cu un frumos cerdac spre curte, iar pe fațada opusă o loggie, care servește acum drept sufragerie.
Clădirile care sînt în vecinătatea turnului-clopotniță sînt de dată mai recentă (sec. XVIII).
La vest de curtea principală se află biserica de lemn, refăcută în două rînduri, reproducînd, probabil, formele celei mutate de Preda Brîncoveanu, cînd a hotărît construirea bisericii de zid.

ROMANIA
JUDEȚUL VRANCEA

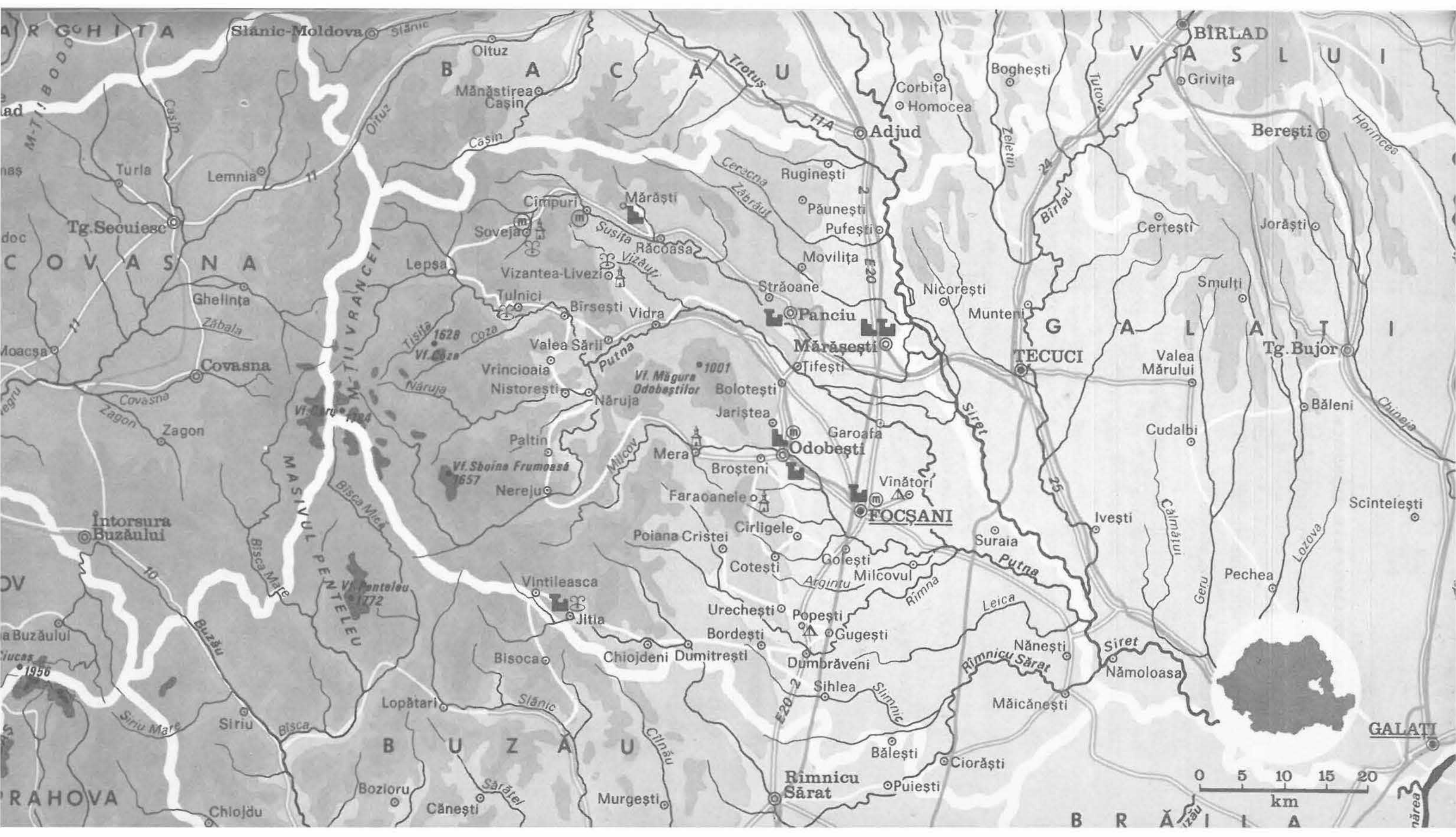
PLANUL MUNICIPIULUI FOCŞANI

IMPORTANTE MONUMENTE ISTORICE

1. **Biserica Sf. Ioan**
2. **Biserica Precista**
3. **Poşta**
4. **Şcoala generală**
5. **Muzeul Unirii**
6. **Liceul « Unirea»**
7. **Muzeul judeţean de etnografie şi muzeul de istorie**

● **Hotel**

BACĂU
COVASNA
VASLUI
GALAȚI
BUZĂU
BRĂILA
PRAHOVA
BÎRLAD
Slănic-Moldova
Oituz
Mănăstirea Cașin
Adjud
Corbița
Homocea
Boghești
Grivița
Berești
Tg. Secuiesc
Turla
Lemnia
Cîmpuri
Mărăști
Soveja
Răcoasa
Ruginești
Păunești
Pufești
Movilița
Lepșa
Vizantea-Livezi
Tulnici
Bîrsești
Vidra
Străoane
Panciu
Mărășești
Nicorești
Munteni
TECUCI
Cerțești
Jorăști
Smulți
Tg. Bujor
Ghelința
Covasna
Moacșa
Zagon
Valea Sării
Vrîncioaia
Nistorești
Năruja
Vf. Goza 1628
Vf. Măgura Odobeștilor 1001
Țifești
Bolotești
Jariștea
Garoafa
Odobești
Valea Mărului
Băleni
Cudalbi
Paltin
Vf. Șboina Frumoasă 1657
Nereju
Mera
Broșteni
Faraoanele
Vînători
FOCȘANI
Ivești
Scînteiești
Întorsura Buzăului
Poiana Cristei
Cîrligele
Suraia
Cotești
Golești
Milcovul
Pechea
Vintileasca
Jitia
Urechești
Popești
Gugești
Bordești
Chiojdeni
Dumitrești
Bisoca
Dumbrăveni
Nănești
Siret
Nămoloasa
Măicănești
Sihlea
Lopătari
Siriu
Vf. Penteleu 1772
Ciucaș 1956
Bălești
Ciorăști
Rîmnicu Sărat
Puiești
Bozioru
Cănești
Murgești
Chiojdu
GALAȚI
MASIVUL PENTELEU
M-ȚII VRANCEI
M-ȚII BODOC
Trotuș
Cașin
Oituz
Șușița
Putna
Milcov
Zăbala
Covasna
Zagon
Năruja
Coza
Tișița
Bîsca Mică
Bîsca Mare
Buzău
Slănic
Cîlnău
Sărățel
Rîmna
Argintu
Leica
Rîmnicu Sărat
Slimnic
Bîrlad
Tutova
Zeletin
Cerecna
Zăbrăuț
Călmățui
Geru
Lozova
Chineja
Horincea
0 5 10 15 20
km

IMPORTANTE OBIECTIVE TURISTICE

Andrieşu de Jos, « Focurile nestinse », rezervaţie geologică

Cascada Putnei

Soveja, staţiune climaterică

Vizantea — Livezi staţiune balneară de interes local

JUDEȚUL VRANCEA

Străvechi pămînt romănesc, județul Vrancea este situat în sud-vestul Moldovei, la curbura Carpaților Orientali. Se întinde pe o suprafață de 4 863 km² (2% din suprafața țării) și are o populație de peste 379 600 de locuitori (aproximativ 1,8% din populația României), ceea ce revine acestui teritoriu o densitate de 78,1 loc./km². Reședința județului este municipiul Focșani.

Cuprinzînd în limitele sale zona principală a Curburii carpatice, relieful prezintă o mare varietate, dispunîndu-se în trepte de la vest la est. Astfel, în vest se găsesc o serie de culmi și masive muntoase, cuprinse sub denumirea de Munții Vrancei, ce nu depășesc 1 800 m (vf. Lăcăuți, 1776, Muntele Goru, 1 784 m, vf. Coza, 1 628 m). Acești munți domină printr-un abrupt de circa 300—600 m, un prelung uluc depresionar submontan, compartimentat în mai multe sectoare, mărginit spre est de dealurile subcarpatice. Treapta cea mai joasă de relief, de pe teritoriul județului, revine cîmpiei și luncii Siretului.

Clima temperat-continentală este diferențiată în funcție de etajarea reliefului. Astfel, în zona de cîmpie temperatura medie anuală este de 10°, în zona dealurilor subcarpatice este cuprinsă între 6 și 10°, iar în munți între 2 și 6°. Relieful determină și în cazul precipitațiilor o repartiție inegală, cantitatea medie a acestora fiind cuprinsă între 600, 800 și 1200 mm.

Rețeaua hidrografică este tributară Siretului, care formează limita estică a județului. Principalele rîuri sînt: Putna cu Zăbala și Milcov, Rîmnic și Șușița. Apele au curs repede și debite bogate. Datorită viiturilor puternice, mai ales de primăvară, rîurile se revarsă, provocînd, în unii ani, inundații mari.

Resursele naturale, localizate în special în zona dealurilor subcarpatice, sînt reprezentate de importante zăcăminte de sare gemă, materiale de construcții și izvoare minerale. La acestea se adaugă suprafețele împădurite și pajiștile alpine.

Economia are un caracter agrar-industrial, cu o pondere foarte mare a viticulturii. Industria județului este profilată, îndeosebi, pe ramurile industriei alimentare (vinificația, industrializarea laptelui și a cărnii, valorificarea legumelor și fructelor). În cadrul acesteia, locul principal îl deține valorificarea producției viticole (Focșani, Cotești, Odobești, Panciu, Faraoanele, Tîmboiești, Dragosloveni). O altă ramură importantă este exploatarea și prelucrarea lemnului, reprezentată prin complexele pentru industrializarea lemnului de la Gugești și Focșani. La acestea se adaugă industria chimică (Mărășești), a materialelor de construcție (cărămizi la Păunești, prefabricate la Doaga), a confecțiilor (Focșani) etc.

Agricultura este o ramură de veche tradiție în Vrancea. Din suprafața totală a județului, 252 600 ha reprezintă teritoriul agricol. Principalele culturi agricole sînt cerealele, în special porumbul, plantele tehnice și legumele. O importanță deosebită în cadrul terenului agricol o au suprafețele cultivate cu viță de vie și pomi fructiferi (pruni, peri, cireși).

Vrancea deține 9,4% din suprafața viticolă a țării și circa 17% din producția marfă de struguri, cea mai mare producție pe țară. La cunoscutele podgorii: Panciu, Odobești, Jariștea și Cotești se adaugă centrele viticole cu suprafețe mai restrînse Păunești—Ruginești și Tîmboești—Bordești.

Întinsele suprafețe de pășuni și fînețe naturale din zona înaltă au favorizat creșterea animalelor, care în Vrancea are o veche tradiție. În zona muntoasă se cresc, mai ales, bovine și ovine, iar în zona joasă porcine și bovine.

În cuprinsul județului se află cinci orașe, din care un municipiu (Focșani) cu 15 localități componente, 59 de comune (din care două suburbane) cu 331 de sate.

Cel mai mare oraș și centru economic este municipiul Focșani (50 267 loc.). Celelalte centre urbane (Adjud, Mărășești, Panciu, Odobești) sînt orașe mici, sub 15 000 de locuitori.

O largă dezvoltare a înregistrat-o, în ultimul deceniu, activitatea turistică, pe teritoriul județului existînd un relief muntos cu peisaje inedite și o serie de localități cu profil balneoclimateric.
Astfel, în afară de *Soveja*, stațiune climaterică, în ultimii ani s-au dezvoltat ca localități cu profil balneoclimateric încă două comune: *Tulnici (Lepșa)* și *Vizantea-Livezi*. Mai importantă este stațiunea balneoclimaterică sezonieră de interes local Vizantea (alt. 410 m). Are izvoare minerale, cunoscute din 1882, cu ape cloruro-sodice, sulfuroase, bicarbonatate, calcice, magneziene. Stațiunea este indicată pentru tratamentul afecțiunilor tubului digestiv și ale glandelor anexe, boli ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice.
Vrancea, prin trecutul său, este o zonă folclorică și etnografică foarte interesantă pentru portul popular, ocupații și obiceiuri. Specificul artei populare, numeroasele monumente istorice și frumusețea cadrului natural de incontestabilă originalitate fac din Vrancea un județ cu ridicat potențial turistic, încă insuficient valorificat.
Situat între Muntenia și Moldova, la contactul munților, dealurilor și cîmpiei, județul Vrancea dispune și de o rețea de drumuri bine dezvoltată. Este traversat de linia ferată principală Buzău — Rîmnicu Sărat — Focșani — Mărășești — Adjud — Suceava și de ramificația Mărășești — Tecuci, care leagă inelul subcarpatic de linia ce duce la Iași; la acestea se adaugă linia secundară Mărășești — Panciu. Aceste trasee feroviare sînt însoțite de șosele modernizate care stabilesc legătura între principalele centre ale județului, precum și cu restul țării.
Orașele și localitățile județului sînt vechi centre cultural-istorice, păstrătoare a unor importante monumente.

FOCȘANI. Orașul reședință al județului Vrancea este un punct de plecare pentru vizitarea numeroaselor monumente istorice și obiectivelor turistice din zonă. Așezat în plină cîmpie, orașul are o bogată și veche istorie. La sfîrșitul sec. XV, pe aici trecea drumul lui Rotopan care lega Moldova cu Țara Românească. Pînă în anul 1859 a fost punctul principal de graniță între cele două țări române.
Prima mențiune documentară a orașului o întîlnim în 1574, într-o cronică muntenească, care relatează venirea la domnie a lui Petru Șchiopu. La sfîrșitul sec. XVI a devenit capitala ținutului Putna. Fiind o punte de legătură între cele două țări surori, ideile unioniste au găsit în Focșani adepți înfocați, devenind al doilea oraș unionist, după Iași. Orașul avea o situație specială, fiind împărțit în două: « Focșanii Moldoveni » și « Focșanii Munteni » ultimul, o vreme, reședință a județului Rîmnicu Sărat, fiind mai vechi. Lupta pentru unire a creat o stare de spirit favorabilă revendicărilor democratice, pe care deputații putneni, în frunte cu Ion Roată, le-au pus în fața Divanului ad-hoc al Moldovei.

*

Biserica Sfîntul Ioan (Piața « La Munteni ») a fost zidită în anul 1661, de către Grigore Ghica, domnitorul Țării Românești (1660 — 1664). În anul 1840 a fost reparată de către episcopul Timoftei Tesalonul din Salonic. Mănăstirea veche, purtînd același nume, căreia i-a aparținut biserica, a avut un rol important în istoria orașului (partea muntenească). Era o mare posesoare de domenii, aflîndu-se mereu în conflict cu orășenii și țăranii din satele închinate.
Cînd, în 1734, un puternic cutremur a zguduit orașul, zidurile înconjurătoare, turnul-clopotniță și alte clădiri au fost serios avariate, unele nemaiputînd fi recuperate.

Biserica Profetul Samoil a fost zidită în anul 1756 de către Constantin Racoviță. În mai multe rînduri a fost arsă și ruinată. În anul 1848, Mihail Sturdza a dispus ca epitropia Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași să înființeze la Focșani un spital, care a și început să funcționeze în

chiliile bisericii, sub conducerea doctorului de origine vieneză Valentin Milbacher.

În oraș mai pot fi vizitate cele **două biserici armenești** din sec. XVIII; **Biserica Precista** (1709–1716); **Biserica Sf. Nicolae-Vechi** (înainte de 1720) și **Sf. Nicolae-Nou** (1732).

Ulița Mare a Unirii, care nu este altceva decît vechiul drum al lui Rotopan, păstrează, în genere, același traseu. Aici se află vechiul local al **vamei muntenești,** care a funcționat pînă în 1859. O placă de bronz amintește că pe locul acela se afla înainte hotarul dintre Țara Românească și Moldova. La această vamă a lucrat poetul Grigore Alexandrescu.

Poșta, al cărei edificiu se află pe Calea Cuza Vodă, este considerată cea mai veche clădire din oraș. Pînă în anul 1859 a funcționat aici pichetul principal al graniței; aici se afla sala pentru controlul pașapoartelor, camerele de găzduire și locul de schimbare a cailor de poștă.

Clădirea a fost restaurată de mai multe ori, găzduind în ea Hanul « Cimbru », Hotelul « Cimbru » și mai tîrziu a fost transformată în sală de spectacole. În 1905, ea a devenit localul Poștei din Focșani. O placă comemorativă prezintă următorul text: « Aici a fost cel dintîi hotar, distrus pentru unitatea națională. 1931 mai ».

Școala generală (Calea Cuza Vodă) are o clădire veche, restaurată în mai multe rînduri. Aici a funcționat, începînd din 1832, prima școală a Focșanilor Moldovei.

Strada Comisiei Centrale trezește multe amintiri. O **veche clădire** a găzduit Comisia centrală, înființată în 1859, care avea menirea de a pregăti unificarea legislativă și instituțională a celor două principate, prin redactarea unei constituții unice. Comisia se compunea din 16 membri, cîte opt din fiecare principat, printre ei figurînd și Grigore Alexandrescu. Comisia centrală a funcționat aici între anii 1859 și 1861. În 1966, în această clădire s-a organizat **Muzeul Unirii,** care prezintă peste 1 000 de exponate privind Unirea.

Casa Zamfirescu (Str. Tinereții). Aici a locuit o vreme scriitorul Duiliu Zamfirescu (1858–1922). Și-au perindat pașii peste pragul ei: Al. Vlahuță, N. Grigorescu, Gh. Petrașcu și alții.

Liceul « Unirea » (Str. Ștefan Golescu) funcționează într-una dintre cele mai frumoase clădiri ale orașului; a fost întemeiat la 7 ianuarie 1866 și se numea Gimnaziul « Alexandru Ioan Cuza ». Au predat aici, printre alții: D. D. Pătrășcanu, tatăl lui Lucrețiu Pătrășcanu, I. A. Bassarabescu, C. Giurescu, D. Caiu etc. Printre cei care au studiat aici amintim pe: A. Saligny, P. Liciu, Gh. Longinescu, Ștefan Longinescu, N. D. Cocea etc.

Teatrul național din Focșani funcționează într-o frumoasă clădire din Str. Republicii, construită în anii 1911–1913. Ea a fost realizată după planurile arhitecților S. Vasilescu și I. Ciugulea.

Muzeul județean de etnografie și muzeul de istorie (Bd. K. Marx). Muzeul de istorie a fost întemeiat prin 1920 de către profesori și elevi. Exponatele înfățișează, în mod grăitor, trecutul istoric al județului. Sînt prezentate obiecte rezultate din săpăturile efectuate la Bîrsești, Focșani, Dumbrăveni, Cîrligele și Blidaru (unelte din epoca bronzului, fierului, monede dacice, tezaure feudale etc.). La acestea se adaugă un număr mare de documente, stampe și tipărituri vechi.

Muzeul de etnografie face o mică sinteză a meșteșugurilor și portului popular din județul Vrancea; a fost adăpostit mai întîi în casele lui Ghiță Boiu (Bd. Lenin) și apoi, începînd din 1899, în actuala clădire.

Mausoleul eroilor din 1916—1918, ridicat prin osteneala Ligii culturale, secția Focșani, între anii 1924 și 1926, în amintirea celor căzuți pe aceste meleaguri. A fost restaurat în anii 1958—1959;

Monumentul eroilor Regimentului 10 Putna (Bd. București), ridicat în 1930 de către sculptorul C. Demetrescu;

Monumentul eroilor putneni din anul 1877 (Bd. Lenin) a fost realizat în anul 1916 — autor Oscar Späthe. El înfățișează o femeie cu tricolorul în mînă, indicînd dorobanțului direcția de atac. Pe fața soclului se află un basorelief reprezentînd atacul dorobanților la Grivița. Apoi, pe o altă placă sînt gravate numele celor 244 de eroi, începînd cu maiorul Dumitru Șonțu și căpitanul Leon Cracalia.

Statuia Victoriei (17 km spre nord de Focșani) a fost ridicată în 1934. Este opera sculptorului Oscar Han, care pe un soclu de piatră a dispus statuia de bronz înfățișînd o femeie purtînd o spadă ridicată cu ambele brațe deasupra capului.

ODOBEȘTI, podgorie veche, încă pe la 1600 era una din cele mai importante din întreaga Moldovă. În 1716, D. Cantemir o consideră a treia podgorie a Moldovei, după Cotnari și Huși.
Prin sec. XVII, ea a devenit prima podgorie a țării ca întindere.

În localitate pot fi vizitate **beciul domnesc; monumentul eroilor din primul război mondial** (1916—1918), operă a sculptorului Oscar Han, **Biserica Sfîntul Ilie,** construită în 1777.

În apropierea Odobeștilor, turiștii sînt atrași de CETĂȚUIA, locul unde altădată se ridica **Cetatea muntenească Crăciuna.** În 1482, Ștefan cel Mare a ocupat-o și a fortificat-o, punînd acolo, cum spune cronicarul Ureche, « pîrcălabi pe Vîlcea și pe Ivan. . . ».

Mănăstirea Mera, aflată în comuna cu același nume, este ctitoria Cantemireștilor. Ea a fost construită de Constantin și Antioh Cantemir, ultimul refăcînd-o din piatră și cărămidă, pe la 1705. La 3 mai 1688, Constantin Cantemir dădea o carte prin care mănăstirea era înzestrată cu domenii întinse. În 1758, cînd au năvălit tătarii în Moldova de Jos, mănăstirea a fost prădată cumplit. Ea se asemăna mult cu vechile biserici domnești din Moldova (Probota în special), dar reparațiile ulterioare au degradat-o.
Pictura, restaurată între anii 1936 și 1938, este un important document iconografic al familiei Cantemireștilor.

MĂRĂȘEȘTI. Spre slava celor căzuți eroic aici în august 1917, în luptele crîncene cu trupele invadatorilor, a fost ridicat un **mausoleu.** Este o construcție viguroasă, « o replică peste milenii a Columnei traiane și a monumentului de la Adamclisi ». Pe frontispiciu se află scris: « Întru slava eroilor neamului ».

La Mărășești au căzut, apărîndu-și pămîntul strămoșesc, 450 de ofițeri și peste 21 000 de soldați români. Numele multora dintre ei sînt gravate pe plăci de marmură aflate în mausoleu, dar mult mai mulți nu sînt menționați. În memoria lor, în fața mausoleului, pe o lespede s-a scris: „Aici doarme fericit ostașul necunoscut. . . Pe oasele lui se odihnește pămîntul României ».

PANCIU, localitatea apărută pe la 1800, a fost inițial un fel de iarmaroc, dar dezvoltîndu-se treptat a devenit tîrg. Primul război mondial, care în anii 1916—1917 și-a stabilit unul dintre fronturi pe valea Șușiței, i-a lăsat urme grele. În iulie 1917, Panciu a fost cucerit de germani. După 1918 s-a refăcut cu greu. În 1940, cutremurul, apoi al doilea război mondial l-au ruinat din nou. Azi este un oraș înfloritor trezit la viață în anii socialismului.

În oraș se pot vizita: **monumentul eroilor din 1916—1917,** operă a sculptorului C. Dimitriu-Bîrlad: **schitul Sfîntul Ion** și **schitul Brazi,** ambele întemeiate între anii 1820 și 1840.

Satul MĂRĂȘTI, străjuit de Dealu Oușoru, a fost ales în 1917 pentru construirea unui bastion german pe frontul ce se întindea din Munții Oituz pînă la Siret, spre Nămoloasa. În iulie 1917, armatele române au obținut o mare victorie, eliberînd un teritoriu de circa 500 km^2 cu 30 de localități; au fost capturați peste 2 700 de prizonieri și o mare cantitate de materiale de război. În aceste lupte a căzut Ecaterina Teodoroiu.

Casa memorială « Moș Ion Roată » din comuna CÎMPURI, reînvie amintirea țăranului deputat în Divanul ad-hoc al Moldovei. În 1959 a fost restaurată, arătînd azi așa cum se găsea în timpul vieții sale.

Mănăstirea Soveja, din comuna cu același nume, a fost construită de Matei Basarab, în anul 1645. Deasupra ușii bisericii se află o inscripție în slavonă, cu stema Țării Românești. Din vechile chilii și zidul de incintă nu s-au păstrat decît ruine.
Aici a fost surghiunit, în anul 1846, scriitorul Alecu Russo; cît timp a stat aici a scris « Ziarul unui exilat politic în 1846 ». Pe aceste meleaguri a descoperit și cules cunoscuta poezie populară « Miorița ».

Mausoleul eroilor de la Soveja. Zidit din piatră și străjuit de tunuri (trofee de război), mausoleul are în spate un mic muzeu militar, prezentînd arme, fotografii, documente și presă despre participarea României la primul război mondial

Terenuri de camping și locuri de popas[1]

DN 1: Km 10,3 + 1: Camping Băneasa (+ căsuțe)
Km 22: Popasul Săftica (căsuțe)
Km 28 + 11: Complexul turistic Snagov-sat (motel, căsuțe + loc de campare)
Km 35 + 7: Camping Snagov-Parc (+ căsuțe)
Km 49: Popasul Româneşti (căsuțe)
Km 68,5 + 3: Camping Păuleşti — Ploieşti
Km 80: Camping Paralela 45 — Băicoi (+ căsuțe)
Km 110,5: Popasul Cernica — Comarnic (căsuțe)
Km 117: Popasul Izvorul Rece — Sinaia (căsuțe, loc campare)
Km 132: Popasul Buşteni — tunel (căsuțe)
Km 160: Popasul Dîrste (căsuțe, loc campare)
Km 168 + 12: Camping Vînătorul — Poiana Braşov (+ căsuțe)
Km 213,5: Camping Dealul Perşanilor (+ căsuțe)
Km 296,5: Popasul Fîntînița Haiducului (căsuțe, loc campare)
Km 310 + 4: Camping Dumbrava Sibiului (+ căsuțe)
Km 315,5 + 12: Popasul Ocna Sibiului (căsuțe, loc campare)
Km 333: Popasul Sălişte (căsuțe, loc campare)
Km 349,5: Camping Băile Miercurea (+ căsuțe)
Km 360: Popasul Cîlnic (căsuțe)
Km 365: Popasul Parcul Arini-Sebeş (căsuțe, loc campare)
Km 375,5: Popasul Cabana dintre Sălcii (căsuțe)
Km 405: Popasul Căprioara-Aiud (căsuțe, loc campare)
Km 446 + 2: Camping Turda-Băi (+ căsuțe)
Km 469,4: Popasul Feleac (căsuțe)
Km 473 + 1,7: Camping Făget-Cluj (+ căsuțe)
Km 515,4: Popasul Izvorul Crişului (căsuțe)

DN 1 A: Km 137: Popasul Cheia (căsuțe, loc campare)

DN 1 B: Km 6 + 1,5: Popasul Bucov — Parc (căsuțe, loc campare)
Km 59,2: Popasul Merei (căsuțe, loc redus de campare)
Km 59,2 + 9: Popasul Sărata Monteoru (căsuțe, loc de campare)

DN 10: Km 86: Popasul Siriu (căsuțe, loc de campare)

DN 11: Km 33 + 3: Popasul Reci (căsuțe, loc de campare)
Km 33 + 31: Popasul Poiana Zînelor — Covasna (căsuțe, loc campare)
Km 42: Popasul Valea Dalnicului (căsuțe, loc campare)

1 Cf. **Hărții turistice a României,** publicată în revista România pitorească (supliment), decembrie, 1972, pp. 9 şi 15—N.R.

Km 58 + 20,5: Popasul Băile Bálványos (căsuțe, loc de campare)
Km 79,7: Hanul Lina (căsuțe)
Km 93,5: Camping Poiana Soldatului (+ căsuțe)

DN 12: Km 45,5 + 1: Popasul Moara la Făgădău — Tuşnad (căsuțe; loc campare)
Km 46 + 1: Camping Tuşnad-Băi

DN 12 B: Km 18 + 2,5: Camping Slănic Moldova (+ căsuțe)

DN 12 C: Km 25: Popasul Pîrîul Oilor — Lacul Roşu (căsuțe, loc de campare)
Km 26: Popasul Lacu Roşu (căsuțe; loc campare)

DN 13: Km 146: Popasul Dealul Viilor — Bălăuşeri (căsuțe)
Km 161: Popasul Vațman (căsuțe)

DN 13 A: Km 36+3: Popasul Sovata (căsuțe)
Km 36+5: Popasul Stîna de Vale (căsuțe, loc campare)
Km 75,7: Popasul Odorhei (căsuțe, loc campare)

DN 14: Km 87,5: Camping Hula Daneşului

DN 14 A: Km 10+5,5: Popasul Bazna (căsuțe)

DN 15: Km 76+1: Camping Tg. Mureş (căsuțe, loc redus de campare)
Km 192,5: Popasul Stîna din Căliman (căsuțe, loc de campare)
Km 20+2: Popasul Borsec (căsuțe, loc campare)
Km 247: Popasul Poiana Teiului (căsuțe)
Km 277: Camping Potoci — Bicaz (+căsuțe)
Km 372,1: Camping Gherăeşti — Bacău (+căsuțe)

DN 15 B: Km 36: Popasul Branişte — Vînători Neamț (căsuțe, loc de campare)

DN 17: Km 61,5+1: Camping Codrişor — Bistrița (+căsuțe)
Km 146: Camping Runcu — Vatra Dornei (+căsuțe)
Km 233,5: Popasul Ilişeşti (căsuțe, loc campare)

DN 17 A: Km 26: Popasul Vatra Moldoviței (căsuțe, loc campare)
Km 55: Popasul Sucevița (căsuțe)

DN 1 C: Km 42,5: Popasul Băița — Gherla (căsuțe)
Km 131,5: Popasul Stejaru — Finteuş (căsuțe, loc campare)
Km 144+0,4: Popasul « La două veverițe » — Ilba (căsuțe)
Km 169+0,3: Popasul « La doi porumbei » — Lăpuşei (căsuțe; loc campare)
Km 177+37,5: Popasul Sîmbra Oilor (căsuțe, loc campare)
Km 196+10,7: Popasul Mujdeni — Oraşul Nou (căsuțe, loc campare)

DN 18: Km 0,5+1: Dealul Florilor — Baia Mare (căsuțe, loc campare)

Km 3+7,5: Camping Firiza (+căsuţe)

DN 19: Km 110,5: Popasul Vraja Crasnei (căsuţe, loc campare)
Km 130,5+2: Popasul Grădina Nucilor – Păuleşti – Satu Mare (căsuţe, loc campare)

DN 1 F: Km 81: Popasul Romanilor – Zalău (căsuţe, loc campare)

DN 2: Km 31: Popasul Sineşti (căsuţe)
Km 165,6: Popasul Bachus (căsuţe)
Km 183,5: Popasul Căprioara – Focşani (căsuţe, loc campare)
Km 410: Popasul Dumbrava – Fălticeni (căsuţe, loc campare)
Km 455+45: Camping Putna (+căsuţe)

DN 2 A: Km 16,8: Popasul Pădurea Malu (căsuţe)
Km 50+0,3: Popasul Fundata (căsuţe)
Km 63: Popasul Privighetoarea – Slobozia (căsuţe)
Km 141,5: Popasul Hanul Morilor (căsuţe, loc redus de campare)
Km 201,5: Popasul Cişmeaua – Ovidiu (căsuţe, loc campare)
Km 205+10: Camping Mamaia – sat
Km 205+13,5: Camping Năvodari

DN 2 B: Km 47: Popasul Brotăcel (căsuţe)
Km 96,2: Popasul Lacul Sărat – Brăila (căsuţe, loc campare)
Km 137: Popasul Tirighina – Galaţi (căsuţe)

DN 21: Km 45: Popasul Dropia (căsuţe, loc campare)

DN 22: Km 177+39: Camping Pelicanul – Murighiol (+căsuţe)
Km 216: Popasul Doi iepuraşi – Babadag (căsuţe)
Km 252,3+16: Terasa Histria (căsuţe, loc campare)
Km 231,5+16 + şalupă: Popasul Portiţa – Jurilovca (căsuţe, loc campare)

DN 22 A: Km 20+18,5 (spre Măcin): Popasul Căprioara (căsuţe, loc campare)
Km 38: Popasul Cerbul Lopătar – Topolog (căsuţe, loc restrîns campare)

DN 22 B: Km 13: Popasul Pescarilor – Capu Midia (căsuţe)

DN 24: Km 6,5: Popasul Zăvoiul – Cosmeşti (căsuţe, loc campare)
Km 88,9: Popasul Ulciorul – Sîrbi (căsuţe)
Km 173: Popasul Stîna Poieni (căsuţe, loc campare)
Km 183,2: Camping Bucium – Iaşi
Km 198: Popasul Ciric – Iaşi (căsuţe, loc campare)

DN 25: Km 31,5: Popasul Hanu Conachi (căsuţe)

DN 26: Km 14+1,5: Camping Gîrboavele – Galaţi

DN 28: Km 12: Popasul Trei Iazuri — Miclăuşeni (căsuţe)
Km 19: Popasul Strunga-Băi (căsuţe, loc campare)

DN 29 A: Km 4: Popasul Adîncata (căsuţe, loc campare)

DN 3: Km 9,3+3: Popasul Cernica (căsuţe, loc campare)
Km 18+2: Popasul Pustnicul (căsuţe, loc campare)
Km 58,3: Popasul Hanul din Salcîmi (căsuţe, loc campare)
Km 128: Popasul Chiciu-debarcader — Călăraşi (căsuţe)
Km 129: Popasul Ostrov — debarcader (căsuţe)
Km 250: Popasul Valul lui Traian (căsuţe, loc redus campare)

DN 39: Km 12,5+1: Camping Eforie Nord
Km 16,7+1: Camping Eforie Sud
Km 27+3: Camping Costineşti
Km 36,1+2: Camping Neptun
Km 38+2: Camping Jupiter
Km 38,1+1: Camping Venus
Km 46: Camping 2 Mai

DN 5: Km 64: Camping Vama — Giurgiu

DN 52: Km 44: Popasul Turnu Măgurele (căsuţe, loc campare)

DN 55: Km 35: Popasul Victoria — Adunaţii de Giormani (căsuţe, loc campare)

DN 59: Km 14: Popasul Şag — Timişeni (căsuţe)

DN: 6 Km 92: Popasul Alexandria (căsuţe, loc campare)
Km 117: Popasul Roşiori de Vede (căsuţe)
Km 228+3: Camping Lunca Jiului — Craiova
Km 228+5: Terasa Băniei-Bucovăţ (căsuţe)
Km 269,3: Popasul Gura Motrului (căsuţe, loc campare)
Km 323,3: Popasul Balota — Şimian (căsuţe, loc campare)
Km 338+4: Popasul Parc Crihala — Drobeta — Turnu Severin (căsuţe, loc campare)
Km 363,7+7: Popasul Orşova (căsuţe, loc campare)
Km 380,2+1,7: Popasul Pecinişca — Băile Herculane (căsuţe)

Km 456,5: Camping Caransebeş
Km 499+32: Popasul Buziaş (căsuţe, loc campare)
Km 506,5: Popasul Coştei — Lugoj (căsuţe)
Km 555,5: Camping Pădurea Verde — Timişoara

DN 65: Km 33,5: Popasul Pădurea-Şarului — Balş (căsuţe)
Km 49: Valea Oltului — Slatina (căsuţe)
Km 72+0,5: Popasul Scorniceşti (căsuţe, loc campare)
Km 81: Popasul Optaşi (căsuţe)
Km 108,2: Popasul Cerbul (căsuţe)

DN 66: Km 67,5: Camping Debarcader — Tg. Jiu
Km 81,8: Popasul Castrul roman + Bumbeşti (căsuţe, loc campare)

	Km 97,5: Popasul Lainici (căsuţe)
DN 67:	Km 152: Camping Stejarii — Horezu (+căsuţe)
DN 68:	Km 54: Popasul Sarmizegetusa (căsuţe, loc redus campare)
DN 68 B:	Km 13+13,5: Camping Cinciş — Lac Teliuc (+căsuţe)
DN 69:	Km 22+11: Popasul Călacea (căsuţe, loc campare)
	Km 30: Popasul Vinga (căsuţe)
DN 7:	Km 22,5: Popasul Vlăsiei — Tărtăşeşti (căsuţe)
	Km 63: Popasul Mătăsaru — Găeşti (căsuţe, loc restrîns campare)
	Km 114,5+2: Camping Trivale — Piteşti (+căsuţe)
	Km 123: Popasul Valea Ursului (căsuţe, loc campare)
	Km 157: Popasul Topolog (căsuţe, loc campare)
	Km 171,6: Popasul Ostrov — Rm. Vîlcea (căsuţe, loc campare)
	Km 189: Popasul Seaca — Călimăneşti (căsuţe, loc campare)
	Km 202: Popasul Lotrişor — Călimăneşti (căsuţe, loc restrîns campare)
	Km 235: Popasul Rîul Vadului — Cîineni (căsuţe, loc restrîns campare)
	Km 363,4: Popasul Poieniţa Orăştiei (căsuţe, loc campare)
	Km 376,7+0,4: Popasul Strei — Simeria Veche (căsuţe, loc campare)
	Km 438,5: Popasul Zam (căsuţe, loc restrîns campare)
	Km 472: Popasul Bătuţa (căsuţe)
	Km 510+1: Popasul Lipova (căsuţe)
	Km 558: Sălaşul de la Răscruce — Pecica (căsuţe, loc campare)
DN 7 C:	Km 31,5: Camping Sînnicoară — Curtea de Argeş
DN 72:	Km 6: Popasul Dragodana (căsuţe, loc campare)
DN 72 A:	Km 6,4: Popasul Priseaca (căsuţe, loc campare)
DN 73:	Km 121+2: Camping Valea Cetăţii — Rîşnov
DN 76:	Km 23,8: Popasul Cerbul — Brad
	Km 181: Camping Băile 1 Mai
DJ 762 B:	Km 91: Popasul Dezna (căsuţe)
	Km 101: Popasul Moneasa (căsuţe)

Bibliografie selectivă

Istoria României (vol. I, II, III).
Istoria artelor plastice în România (vol. I, II).
Istoria României în date, 1972.
Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare, 1964.

*

ADRIAN V., *Biserica Neagră*, 1968.
ANGHEL GH., BERCIU I., *Cetăți medievale din sud-vestul Transilvaniei*, 1968.
APOSTOL M., VULPESCU M., *Muzee și monumente prahovene*, 1971.
BADEA L., RUSĂNESCU C., *Județul Vîlcea*, 1970.
BADEA L., CALOIANU N., DRAGU GH., *Județul Sibiu*, 1971.
BARANOVSKY NICULINA, NEAMU GH., *Județul Gorj*, 1971.
BARNEA I., *Dinogeția*, 1969.
BĂLAN C., *Mănăstirea Dealu*, 1968.
BERCIU I., ANGHEL GH., *Alba Iulia*, 1965.
BERCIU I., POPA R., URSU H., *Cetatea Alba Iulia*, 1968.
BERINDEI D., *București* (ed. II), 1967.
BERINDEI I. O., POP GR., *Județul Bihor*, 1972.
BLEAHU M., BORDEA S., *Munții Apuseni (Bihor-Vlădeasa)*, 1967.
BUȘE C., *Mănăstirea Sinaia*, 1967.
BUZATU GH., *Mănăstirea Probota*, 1968.
CANARACHE V., *Tomis*, 1968.
CANTACUZINO GH. I., *Mănăstirea Cotroceni*, 1968.
CAPROȘU I., *Biserica Arbure*, 1967.
CĂPITANU V., URSACHI V., *Monumente din județele Bacău și Neamț*, 1971
COMARNESCU P., *Voroneț*, 1967.
CONDURACHI E., *Histria*, 1968.
CONSTANTINESCU N., *Mănăstirea Putna*, 1967.
COTEȚ P., POPOVICI I., *Județul Tulcea*, 1972.
CREȚEANU R., *Bisericile din lemn din Muntenia*, 1968.
CREȚEANU R., CREȚEANU S., *Culele din România*, 1969.
CRISTACHE STAN, BOGDAN OCTAVIA, *Județul Ialomița*, 1971.
DAICOVICIU C., DAICOVICIU H., *Sarmizegetusa*, 1960.
DAVIDESCU M., *Mănăstirea Cozia*, 1966.
DAVIDESCU M., *Monumente istorice din Oltenia*, 1964.
DEAC M., *Mănăstirea Snagov*, 1969.
DRĂGUȚ V., *Cetatea Sighișoara*, 1968.
DRĂGUȚ V., *Vechi monumente hunedorene*, 1968.
DUMITRESCU FL., *Biserica Mihai-Vodă*, 1969.
DUMITRESCU VL., *Hăbășești*, 1967.
FLORESCU R., *Capidava*, 1965.
FODOR T., *Comori ale naturii din România*, 1972.
GÂȘTESCU P., IORDAN I., *Județul Ilfov*, 1970.
GOSTAR N., *Cetăți dacice din Moldova*, 1969.
GRIGORAȘ N., *Biserica Trei Ierarhi*, 1968.
GRIGORAȘ N., *Mănăstirea Cetățuia*, 1968.
GRIGORAȘ N., CAPROȘU I., *Biserici și mănăstiri vechi din Moldova*, 1971.
GRUESCU I. S., GRUMĂZESCU CORNELIA, *Județul Hunedoara*, 1970.
GRUMĂZESCU H., ȘTEFĂNESCU IOANA, *Județul Vrancea*, 1970.
HAȘDEU T., *Cetatea Bran*, 1971.
HEITEL R., *Monumente medievale din Sebeș-Alba*, 1969.
HOFFMAN H., IRIMIE C., LUPU N., *Sibiu*, 1968.
IANCU M., *Județul Brașov*, 1971.
LUPU N., *Cetatea Sibiului*, 1968.
LUPU N. N., VĂCĂRAȘU IULIA, BRÎNDUȘ C., *Județul Bacău*, 1972.
MARICA V., *Biserica Sf. Mihail din Cluj*, 1967.

MOISESCU CR., *Biserica Curtea Veche*, 1967.
MORARIU T. și COLECTIV, *Noua geografie a patriei*, 1964.
MORARIU T., SAVU AL., *Județul Cluj*, 1970.
MORARIU T., SOROCOVSCHI V., *Județul Sălaj*, 1972.
MUREȘAN C., *Monumente istorice din Turda*, 1968.
MUSICESCU M. A., *Mănăstirea Sucevița*, 1965.
NICOLESCU C., *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, 1967.
NICOLESCU C., *Mănăstirea Moldovița*, 1965.
PAPIU VICTOR CORVIN, *Geologie și drumeție*, 1963.
PASCU ȘT., MARICA V., *Clujul medieval*, 1969.
PETRESCU-DÎMBOVIȚA M., *Cucuteni*, 1966.
POP EMIL, SĂLĂGEANU N., *Monumente ale naturii din România*, 1965.
POPA R., *Cetatea Neamțului*, 1968.
POPA R., *Mogoșoaia*, 1967.
POPA R., *Mănăstirea Golia*, 1966.
POSEA GR., IELENICZ M., *Județul Buzău*, 1971.
PREDA C., *Callatis*, 1968.
PRICĂJAN M., *Apele minerale și termale din România*, 1972.
PRISNEA C., *Mănăstirea Neamț*, 1964.
ROȘU L., *Mănăstirea Hurez*, 1968.
ROȘU D., ROȘU L., *Mănăstirea Gura Motrului*, 1969.
ȘANDRU I., BĂCĂUANU V., UNGUREANU AL., *Județul Iași*, 1972.
TEODORU R., *Mănăstirea Tismana* (ed. II), 1968.
THEODORESCU R., *Biserica Stavropoleos*, 1967.
THEODORESCU R., *Mănăstirea Bistrița*, 1966.
TUDOR D., *Drobeta*, 1965.
VOINESCU T., THEODORESCU R., *Mănăstirea Dragomirna*, 1967.

*

Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1973.
COLECTIV, *Județele României socialiste*, ediția a II-a, 1972
COLECTIV, *Repartizarea forțelor de producție pe teritoriul României socialiste*, 1971.
Ministerul sănătății și prevederilor sociale, *Îndreptar pentru trimiteri la cura balneo-climaterică*, 1965.
Planurile orașelor reședință de județ după lucrarea V. CUCU, *România, cartea de vizită a orașelor*, 1973 și O.N.T.

REDACTORI: DOINA PĂUNESCU, MIHAI POPESCU
TEHNOREDACTOR: GHEORGHE POPOVICI

COLI DE TIPAR: 30 + 120 + 1 PAG. PLANŞE
TIRAJUL: 5.400 ex. BUN DE TIPAR 27 V. 1974
INDICI PENTRU CLASIFICAREA ZECIMALĂ:
BIBLIOTECI MARI 91:9 (498) BIBLIOTECI MICI 91

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA. COMANDA NR. 2389

LEGENDA HĂRȚILOR

 Municipiul București

IAȘI ◉ Municipii reședințe de județ

DEJ ◉ Municipii

Zalău ◎ Orașe reședințe de județ

Măcin ◎ Orașe

⊙ Comune

○ Sate

 Limită de județ

 Autostrăzi

 Drumuri modernizate

 Drumuri nemodernizate

 Căi ferate

Stațiuni balneoclimaterice, localități cu izvoare minerale

Rezervații naturale, parcuri dendrologice, monumente ale naturii

 Chei

 Peșteri

 Cetăți, ruine, importante locuri istorice

 Monumente istorice și de artă – mănăstiri

 Muzee, case memoriale

 Campinguri, locuri de popas

 Moteluri, hanuri turistice

 Aeroporturi

V Punct de frontieră rutier

LEGENDA HĂRȚILOR

 Municipiul București

IAȘI ◉ Municipii reședințe de județ

DEJ ◉ Municipii

Zalău ◎ Orașe reședințe de județ

Măcin ◎ Orașe

⊙ Comune

○ Sate

 Limită de județ

 Autostrăzi

 Drumuri modernizate

 Drumuri nemodernizate

 Căi ferate

Stațiuni balneoclimaterice, localități cu izvoare minerale

Rezervații naturale, parcuri dendrologice, monumente ale naturii

 Chei

Peșteri

 Cetăți, ruine, importante locuri istorice

Monumente istorice și de artă – mănăstiri

Ⓜ Muzee, case memoriale

⚠ Campinguri, locuri de popas

Moteluri, hanuri turistice

 Aeroporturi

V Punct de frontieră rutier

Editura Științifică

LEI 66